

Dalier sylw: Oherwydd cyfyngiadau amser, rydym yn cydnabod ac yn ymddiheuro nad yw'r troednodiadau wedi'u cynnwys o fewn y fersiwn Gymraeg, ond yn hytrach fel rhestr ar y diwedd. Bydd y rhain yn cael eu diweddarau cyn gynted â phosib.

ADOLYGIAD ANNIBYNNOL o'r Llysoedd Troseddol

ADOLYGIAD ANNIBYNNOL O'R LLYSOEDD TROSEDDOL

RHAN I

Cynnwys

Rhagair	6
Crynodeb Gweithredol	9
Diben a Chyd-destun.....	9
Egwyddorion Cyffredinol	12
Cwmpas	13
Methodoleg.....	14
Modelu	17
Anghymesuredd	18
Crynodeb o'r Argymhellion	20
Pennod 1 – Cyflwyniad.....	38
Pennod 2 – Adnabod y Broblem	43
Trosolwg	43
Y Broblem: Y Llwyth Achosion Agored ac Oedi yn Llys y Goron	44
Effaith Oedi ar Ddioddefwyr, Tystion a Diffynyddion	47
Sut mae'n Debygol y bydd yr Argyfwng yn Datblygu yn y Dyfodol	52
Sut Daeth y Sefyllfa i Fod	55
Rheswm 1: Cyfyngiadau ar Adnoddau a Chynnydd mewn Aneffeithlonrwydd ar draws y System Cyfiawnder Troseddol.....	55
Rheswm 2: Cymhlethdod Cynyddol Cyfraith a Gweithdrefn Droseddol	69
Rheswm 3: Cynnydd yn Nifer yr Achosion ers 2019, a'u Heffaith Gyfunol gyda Phandemig COVID-19 a Gweithredu Diwydiannol Cymdeithas y Bar Troseddol	75
Y Datrysiad	80
Pennod 3 – Dargyfeiriadau	84
Cyflwyniad.....	84
Y System Bresennol.....	85
Tystiolaeth am Fanteision OOCrau.....	86
Rhwysterau i Ddefnyddio OOCrau yng Nghymru a Lloegr	88
Argymhellion.....	91
Dull Gweithredu Cenedlaethol.....	91
Annog Cynnig OOCrau mewn Achosion Priodol	91
Gweithredu Ôl-weithredol.....	94
Offer Digidol.....	95
Canlyniad 22.....	97

Rhaglenni Adsefydlu.....	97
.....	98
Cofnodion Troseddol	98
OOCRau a Chyfiawnder Adferol	99
Cynlluniau Erlyn Oededig.....	100
Meini Prawf Troseddau Cymwys	101
Ynadon wedi'u lleoli mewn Gorsafoedd Heddlu	102
Casgliad	102
Pennod 4 – Ymchwiliadau a Phenderfyniadau	104
Cyhuddo.....	104
Cyflwyniad.....	104
Y Broses Bresennol	105
Cyn-Cyhuddo.....	105
Cyhuddo	107
Ar ôl Cyhuddo	110
Heriau	112
Cyn-Cyhuddo.....	112
Cyhuddo	117
Ar ôl Cyhuddo	121
Casgliad	127
Pennod 5 – Proses y Llys Ynadon	130
Cyflwyniad.....	130
Y System Bresennol.....	132
Heriau	136
Llys Ynadon.....	136
Penderfyniadau Mechnïaeth	141
Ffioedd Cymorth Cyfreithiol.....	143
Yr Hawl i Ddewis Cael Eich Treial yn Llys y Goron	145
Argymhellion.....	153
Cyfyngu ar yr Hawl i Ddewis (RRTE)	154
Ailddosbarthu troseddau	165
Y Model Hybrid	177
Dewis Amgen	178
Hyder yn yr Ynadaeth	178

Casgliad	187
Pennod 6 – Apeliadau o’r Llys Ynadon	189
Cyflwyniad.....	189
Y System Bresennol.....	192
Llwybr 1 – Hawl Awtomatig i Apelio o’r Llys Ynadon i’r Llys y Goron	194
Llwybr 2 – Apeliadau i’r Uchel Lys ar Fater Cyfreithiol (Apêl ar Sail Achos Datganedig) ...	195
Llwybr 3 – Adolygiad Barnwrol.....	197
Proses Apeliadau Gymhleth.....	197
Argymhellion.....	199
Y Broses Apelio – Caniatâd i Apelio	199
Casgliad	205
Pennod 7 – Cynyddu Ymgysylltiad Cynnar yn Llys y Goron	207
Cyflwyniad.....	207
Y System Bresennol.....	208
Tueddiadau Cyfredol o ran Amseriad Ple Euog.....	209
Proses <i>Goodyear</i>	215
Ffurflen Gwrandawriad Pledio a Pharatoi ar gyfer Treial	220
Amseru Gwrandawriad Pledio a Pharatoi ar Gyfer Treial	222
Gostyngiad am Bledio'n Euog.....	224
Cynllun Ffioedd Graddedig i Ymgyfreithwyr Llys.....	230
Prawf modd	234
Rhyngddibyniaethau ac Opsiynau Eraill a Ystyriwyd	239
Casgliad	239
Pennod 8 – Strwythur Llys y Goron.....	241
Cyflwyniad.....	241
Y System Bresennol.....	241
Cyfiawnder a Oedir yw Cyfiawnder a Wrthodir	243
Llys y Goron (Adran y Fainc)	245
Troseddau o fewn Cwmpas	248
Pwerau Dedfrydu.....	251
Cyfansoddiad Adran Mainc Llys y Goron (CCBD).....	252
Ynadon yn y CCBD.....	253
Cynhwysedd	263
Capasiti Barnwrol.....	270

Apeliadau	279
Gweithredu	280
Rhybudd	283
Casgliad	284
Pennod 9 – Treial gan Farnwr yn Unig	287
Cyflwyniad.....	287
Y System Bresennol.....	288
Treialon Llys Rheithgor Hirfaith.....	289
Atebion Posibl.....	294
Cyfansoddiad y Rheithgor	294
Cyflwyno Terfyn Amser ar Dreialon Rheithgor	296
Treialon heb Reithgor.....	299
Gwrthodiad Rheithgor (Dewis y Diffynnydd i gael ei Dreialu gan Farnwr yn Unig)	303
Achosion Twyll Difrifol a Chymhleth – Cyfarwyddyd Barnwrol ar gyfer Treial heb Reithgor ..	309
Y Gyfraith Bresennol	312
Rôl Rheithgorau mewn Treialon Twyll.....	317
Model 1: Panel Twyll (Barnwr gyda Dau Aelod Lleyg Arbenigol).....	321
Model 2: Barnwr yn Unig	324
Troseddau.....	326
Y Broses ar gyfer Dyrannu	328
Effaith	330
Ehangu Darpariaeth ar gyfer Treialon heb Reithgor drwy Gyfarwyddyd Barnwrol ar Sail Achos- wrth-Achos	331
Casgliad	337
Atodiad A: Geirfa	339
Acronymau a Byrfoddau	347
Atodiad B: Cylch Gorchwyl	353
Cyd-destun.....	353
Pwrpas	353
Cwmpas	354
Atodiad C: Diolchiadau.....	357
Gweinidogion:.....	357
Unigolion:	357
Sefydliadau:.....	362

Aelodau'r Cyhoedd:.....	366
Atodiad D: Tîm Adolygu Annibynnol.....	367
Atodiad E: Siartiau Llif Prosesau'r Llys.....	368
Y Broses Bresennol	368
Proses Newydd (os derbynnir pob argymhelliad).....	369
Atodiad F: Atodiad Technegol.....	370
Diagnosis o'r Problem: Cyfradd Datrysiad Wedi'i Haddasu	370
Methodoleg.....	370
Tybiaethau	371
Cafeatau.....	371
Diagnosis Problem: Amser Cyfartalog o PTPH i Ddyddiad Rhestru'r Treial yn y Dyfodol	372
Modelu Effaith: Effeithiau Dyddiau Eistedd	373
Trosolwg o'r Dull Modelu.....	373
Tybiaethau ac Ansicrwydd	374
Prif Ragdybiaethau Polisi	374
Prif Ragdybiaethau Dadansoddol.....	375
Amseroedd Gwrandawriadau a Dyddiau Eistedd.....	375
Dargyfeirio Achosion	376
Arbed Amser drwy Wrandawriad Heb Reithgor.....	376
Modelu Effaith.....	377
Modelu Effaith: Effaith ar y Llwyth Gwaith.....	377
Modelu Effaith: Modelu Costau	379
Data	380
Tybiaethau	381
Atodiad G: Rhestr o Droseddau i'w Hystyried.....	384
Rhestr o Droseddau	385
Troseddau i'w Hailddosbarthu	385
Troseddau y Bydd yr Hawl i Ddewis yn Cael ei Gyfyngu.....	386
Rhestr Ddangosol o Droseddau i'w neilltuo i'r CCBD.....	387
Rhestr o droseddau o fewn Cwmpas Treialon gan Farnwr yn Unig am Dwyll ayb, ...	391

Rhagair

1. Ar 12 Rhagfyr 2024, cyhoeddodd yr Arglwydd Ganghellor Adolygiad Annibynnol o'r Llysoedd Troseddol. Cefais fy mhenodi i gynnal yr Adolygiad, gan roi cyfle i mi dynnu ar yr hyn rwyf wedi'i ddysgu dros fy ngyrfa o 50 mlynedd, sydd wedi cynnwys gwaith troseddol i raddau helaeth, gan ddechrau yn 1970 fel bargyfreithiwr, ac yna'n ddiweddarach fel Cwnsler y Frenhines, Barnwr, Llywydd Adran Mainc y Frenhines a Phennaeth Cyfiawnder Troseddol.
2. I gynorthwyo gyda'r Adolygiad, gyda chaniatâd yr Arglwydd Ganghellor, penodais dri chynghorydd. Cadeiriodd yr Athro David Ormerod CBE, CB (Anrhyd.) un o is-bwyllgorau fy Adolygiad yn 2015 ac, fel Athro Cyfraith Droseddol, arsylwr sy'n mynychu'r Pwyllgor Rheolau Trefniadaeth Droseddol a chyn-Gomisiynydd Cyfraith Droseddol, mae ganddo wybodaeth helaeth am gyfraith droseddol a gweithdrefnau. Mae Chris Mayer CBE yn gyn-Brif Weithredwr Gwasanaeth Llysoedd EM (fel yr oedd bryd hynny) ac mae Shaun McNally CBE yn gyn-Gyfarwyddwr Trosedd yng Ngwasanaeth Llysoedd a Thribiwnlysoedd EF a Phrif Weithredwr yr Asiantaeth Cymorth Cyfreithiol. Rwyf wedi eu hadnabod ill dau ers dros 20 mlynedd; mae ganddynt wybodaeth drylwyr am y ffordd y mae'r llysoedd yn gweithredu a'r rhyngweithio manwl rhwng y gwahanol asiantaethau sy'n ffurfio'r system cyfiawnder troseddol gyfunol. Mae'r tri wedi cymryd rhan mewn agweddau ar yr Adolygiad, er bod yr Athro Ormerod wedi canolbwyntio ar faterion polisi a Ms Mayer a Mr McNally (sydd wedi bod yn ymweld â nifer o lysoedd ac yn siarad â'r rhai ar y rheng flaen) ar effeithlonrwydd gweithredol.
3. Yn ogystal, mae'r Weinyddiaeth Gyfiawnder wedi bod yn hynod gefnogol i'r Adolygiad hwn. Mae wedi darparu tîm sylweddol o weision sifil i mi (gan gynnwys rhai â gwybodaeth ar bolisi, ymgysylltu ac arbenigedd dadansoddol) dan arweiniad Uwch Was Sifil, Clare Toogood, sydd hefyd â phrofiad

sylweddol o weithio yn y maes cyfiawnder troseddol. Gan weithio fel aelodau o'r adolygiad annibynnol, tasg y tîm fu cydlynw'r Adolygiad, dadansoddi'r dystiolaeth a'r ymatebion a gafwyd, a chynorthwyo i lunio'r adroddiad.

4. Er mwyn sicrhau fy mod yn clywed gymaint o safbwyntiau â phosibl, lansiodd yr Adolygiad gais am dystiolaeth. Croesawais farn pawb a oedd â diddordeb mewn unrhyw agwedd ar yr Adolygiad. Dilynwyd hyn gan gyfarfodydd llawn ac eang gyda'r rhai a ymatebodd ac eraill y daeth yr Adolygiad i gysylltiad â hwy. I bawb yr wyf wedi ymgysylltu â hwy, rwyf wedi rhoi adroddiad llawn ar fy meddyliau. Diolchaf iddynt am eu hymgysylltiad parhaus drwy gydol cwrs yr Adolygiad.
5. Ar yr un pryd, mae adolygiadau llenyddiaeth mewn perthynas â'r DU ac awdurdodaethau eraill wedi'u cynnal gan gyfreithwyr troseddol academiaidd, wedi'u galw i wasanaeth gan yr Athro Ormerod. Rwy'n hynod ddiolchgar i bawb sydd wedi cymryd yr amser a'r ymdrech i ymateb gan fod hyn wedi caniatáu i mi ffurfio barn mor gyflawn â phosibl am y problemau a'r atebion posibl o gymaint o wahanol awdurdodaethau ag y bu modd. Mae eu gwaith wedi bod yn amhrisiadwy. Yn y pen draw, nid traethawd academiaidd mo hwn ond adolygiad polisi ac, am y rheswm hwnnw, nid wyf wedi cynnwys troednodiadau helaeth.
6. Rwyf hefyd wedi ymgysylltu â'r llywodraeth a gwleidyddion eraill. Maent wedi pwysleisio ac wedi parchu'r ffaith bod yr Adolygiad hwn yn gwbl annibynnol ar y llywodraeth ond wedi cynnig eu barn mewn perthynas â'u meysydd cyfrifoldeb amrywiol, ac rwyf wedi gweld hyn yn gymorth gwirioneddol. Yn yr un modd, hoffwn fynegi fy niolch i bob un ohonynt.
7. Nid yw fy ngwaith, wrth gwrs, wedi'i gwblhau gan fy mod yn cynnal yr Adolygiad mewn dwy ran: Rhan I (yr Adolygiad Polisi), a gyflwynwyd i'r Arglwydd Ganghellor heddiw, a Rhan II (yr Adolygiad Effeithlonrwydd), a gaiff ei gyhoeddi yn ddiweddarach yn 2025. Hoffwn fynegi fy niolch ymlaen llaw i'r rhai a fydd yn parhau i gyfrannu at Ran II dros y misoedd nesaf. Drwy gydol y

broses, rwyf wedi ceisio bod yn driw i'r gwahaniaeth rhwng y ddau Adolygiad ond mae'n anochel bod rhywfaint o orgyffwrdd rhwng yr hyn rwy'n ei argymhell yma a'r hyn y byddaf yn ei argymhell yn yr Adolygiad Effeithlonrwydd.

8. Dau sylw arall. Yn gyntaf, rwy'n cydnabod bod rhywfaint o ailadrodd rhwng y penodau yn yr Adolygiad. Mae hyn fel y gall pob pwnc gael ei ddarllen ar ei ben ei hun neu allan o drefn ac mae'n fwriadol i gynorthwyo'r rhai sydd â diddordeb mewn rhan yn unig o'm dadansoddiad o'r problemau a'r argymhellion sy'n ceisio mynd i'r afael â hwy.
9. Yn ail, mae'r Adolygiad hwn wedi'i anelu at nifer o wahanol gynulleidfaoedd a fydd â lefelau amrywiol o gynefindra â iaith prosesau cyfiawnder troseddol. Yn hytrach na chynnwys esboniadau o'r termau a ddefnyddir yn nhestun yr Adolygiad, mae pob un wedi'i ddiffinio yn y ddogfen Geirfa (Atodiad A).
10. Gellir dod o hyd i restr lawn o'r rhai sydd wedi cyfrannu yn Atodiad C. Diolchaf iddynt unwaith eto ac, yn arbennig, mynegaf fy niolch i'm cynghorwyr a'r tîm sydd wedi fy helpu o'r dechrau i'r diwedd ac mae eu hymdrechion wedi mynd ymhell y tu hwnt i'w dyletswydd: nodir enwau'r tîm yn Atodiad D. Fy nghyfrifoldeb i yn unig yw unrhyw wallau.

Brian Leveson

Y Gwir Anrhydeddus Syr Brian Leveson

18 Mehefin 2025

Crynodeb Gweithredol

Diben a Chyd-destun

1. Mae cyfiawnder troseddol mewn argyfwng. Mae'r llwyth achosion agored yn Llys y Goron bellach wedi cyrraedd y lefel uchaf erioed. Ym mis Rhagfyr 2024, roedd dros 75,000 o achosion heb eu datrys yn Llys y Goron. Mae hynny'n fwy na dwywaith y nifer yn 2019, ac mae achosion llys yn cael eu rhestru mor bell ymlaen â 2029. Mae'r dywediad 'cyfiawnder wedi'i ohirio yw cyfiawnder wedi'i wadu' yn gwbl addas. Mae cyfiawnder wedi'i ohirio yn arwain at lu o broblemau: effeithiau dinistriol ar fywydau dioddefwyr a thystion, gyda nifer ohonynt yn tynnu'n ôl o'r achos; diffynyddion yn cael eu gadael mewn ansicrwydd am flynyddoedd; ac effeithiau eilaidd ar weddill y system gyfiawnder, megis cynnydd yn y boblogaeth ar remand sy'n cymryd y llefydd prin sydd ar gael mewn carchardai. Mae maint y broblem yn galw am ateb o'r un raddfa – ac, yn wir, er mai fy mhrif ffocws yw'r Llys y Goron, mae'r problemau'n ymestyn yn llawer ehangach ac yn cyffwrdd pob agwedd ar gyfiawnder troseddol: rhaid i'r ateb felly wneud hynny hefyd.
2. Mae yna lawer o resymau dros y problemau rydym yn eu hwynebu. Y cyntaf yw bod cyfyngiadau hirdymor a lleihad mewn cyllid a buddsoddiad yn y system cyfiawnder troseddol dros nifer o flynyddoedd wedi arwain at lai o lysoedd ar gael, ôl-groniad sylweddol o waith cynnal a chadw yn ystad y llysoedd ac, hefyd, gweithlu llai a llai profiadol. Mae hyn wedi'i waethygu gan y diffyg cysylltiad rhwng gwahanol asiantaethau o fewn y system cyfiawnder troseddol.
3. Yr ail yw cymhlethdod cynyddol cyfraith droseddol, o ran ei gweithdrefnau a hefyd ymddangosiad mathau newydd o dystiolaeth (boed hynny wedi'i dynnu o ffonau symudol, cyfrifiaduron neu ar ffurf dadansoddiad DNA). Mae'r datblygiadau hyn i gyd wedi'u cynllunio i wella cyflwyno cyfiawnder a thegwch y broses, ond maent wedi cynyddu'r amser y mae achosion llys gyda rheithgor

yn enwedig yn ei gymryd, fel eu bod bellach ddwywaith mor hir ag yr oeddent yn 2000.

4. Roedd llawer o'r heriau hyn wedi'u rhagweld yn fy 'Adolygiad o Effeithlonrwydd Achosion Troseddol' a gyhoeddwyd ym mis Ionawr 2015. Yn yr ychydig flynyddoedd wedyn, efallai oherwydd cyfyngiadau ariannol ar yr heddlu a GEG, daeth llai o achosion i mewn i'r system a lleihawyd y cyllid ymhellach o ganlyniad. Fodd bynnag, ers 2019, bu cynnydd cyflym yn nifer yr achosion sy'n dod i'r Llys y Goron. Nid oes amheuaeth nad yw hyn, o leiaf i raddau, wedi'i ysgogi gan ffocws llywodraethau olynol ar blismona mwy rhagweithiol, mwy o bwyslais ar droseddau mwyaf difrifol, gan gynnwys troseddau rhywiol difrifol ac ecsbloetio, troseddau cylllell, a thrais yn erbyn menywod a merched. Nid oedd hyn wedi'i ategu gan gynnydd digonol mewn cyllid i rannau eraill o'r system ac fe gafodd y pwysau ar y system eu gwaethygu'n sylweddol gan bandemig COVID-19 a gweithredu diwydiannol gan y bar troseddol yn 2022.
5. Cafodd hyd i gyd effaith sylweddol ar allu'r system i gynnal achosion llys gyda rheithgor, gan arwain at aneffeithlonrwydd cynyddol ar draws y system, gan gynnwys nifer llawer uwch o dreialon a dad-restrwyd a threialon aneffeithiol, a llwythi achosion yn cynyddu'n gyflym. Yn arbennig, mae hyn wedi cynyddu cyfran yr achosion cymhleth yn y llwyth achosion agored. Er bod rhai llysoedd wedi gallu ymdopi â'r her, nid yw llawer wedi gallu gwneud hynny, a'r canlyniad yw risg gwirioneddol bod y system yn chwalu.
6. Ym mis Rhagfyr 2024, gofynnodd yr Arglwydd Ganghellor imi gynnal yr Adolygiad Annibynnol hwn o'r Llysoedd Troseddol ('yr Adolygiad') i edrych o'r newydd ar y problemau rydym yn eu hwynebu ar hyn o bryd. Cyhoeddwyd y Cylch Gorchwyl ar 12 Rhagfyr 2024, ac mae'n nodi pwrpas yr Adolygiad: i lunio opsiynau ac argymhellion ar gyfer a) sut y gellid diwygio'r llysoedd troseddol i sicrhau bod achosion yn cael eu trin yn gymesur, yng ngoleuni'r pwysau presennol ar y Llys y Goron; a b) sut y gallant weithredu mor effeithlon â phosibl.

7. Mae'r Cylch Gorchwyl yn nodi ymhellach y dylai'r Adolygiad ystyried:
- opsiynau hirdymor ar gyfer diwygio'r llysoedd troseddol, gyda'r nod o leihau'r galw ar y Llys y Goron drwy gadw mwy o achosion yn y llysoedd is; ac
 - effeithlonrwydd a phrydlondeb prosesau o gyhuddo unigolyn hyd at ei euogfarnu/rhyddfarnu..
8. Mae'r Cylch Gorchwyl hefyd yn nodi bod yn rhaid i'r opsiynau a'r argymhellion a ddarperir 'ystyried y cyd-destun gweithredol ac ariannol tebygol ar yr adeg y cânt eu hystyried a'u gweithredu'. Rwyf wedi rhoi ystyriaeth briodol i'r gofyniad hwn gan fy mod yn gwybod ein bod mewn cyfnod cyllidol heriol, ond rwy'n ymwybodol nad yw argymhellion nad ydynt yn dod â'r gefnogaeth ariannol angenrheidiol yn debygol o gael unrhyw effaith sylweddol ar y llwyth achosion agored. Rwyf wedi bwrw ymlaen ar y sail, yn gyntaf, bod y llywodraeth yn cydnabod y sefyllfa ariannol ddifrifol sy'n wynebu cyfiawnder troseddol ac, yn ail, gan ystyried y ffaith y bydd yn cymryd peth amser i effaith lawn yr argymhellion ddod i rym, heb sôn am gael eu gwireddu. O ganlyniad, mae angen i'r llywodraeth ddod o hyd i ffordd o ariannu dechrau'r broses ac ymrwymo i welliannau dros gyfnod hwy pan obeithir y bydd yr amodau gweithredol ac ariannol yn caniatáu gwneud mwy. Bydd hyn yn cynnwys cynyddu capasiti dyddiau eistedd er mwyn gwneud y mwyaf o effeithlonrwydd fy argymhellion.
9. Wedi dweud hynny, mae'n bwysig tanlinellu na all mwy o fuddsoddiad ariannol ar ei ben ei hun, heb ddiwygio systemig, ddatrys yr argyfwng hwn. Mae'r dystiolaeth ddadansoddol rwyf wedi'i derbyn yn unfrydol yn cadarnhau'r ffaith honno. At hynny, er bod angen brys i fynd i'r afael â'r aneffeithlonrwydd cynyddol yn y llysoedd troseddol, a'r materion cydgysylltiedig ar draws asiantaethau cyfiawnder troseddol, hyd yn oed gyda chynnydd mewn capasiti eistedd, ni allai unrhyw faint o welliannau effeithlonrwydd ar eu pen eu hunain ddatrys pob problem. Mae'r system wedi'i difrodi y tu hwnt i hyn. Felly, mae angen pecyn radical ac hanfodol o fesurau i atal y system rhag chwalu'n llwyr.

Er na allaf warantu llwyddiant yn hyn o beth, nid oes gennyf amheuaeth na fydd newid llai dramatig yn newid y darlun presennol.

10. Mae fy argymhellion yn cydblethu ac wedi'u cynllunio nid yn unig i wella'r systemau sy'n ymwneud â chyfiawnder troseddol ond hefyd i ddylanwadu ar ymddygiad y rhai hynny sy'n ymwneud â'r system ac, yn arbennig, i berswadio'r rhai hynny a oedd bob amser yn bwriadu pledio'n euog i wneud hynny yn gynharach yn y broses, gan osgoi tagfeydd yn y llwyth achosion sy'n weddill ac amser llys wedi'i wastraffu. Credaf mai dim ond drwy effaith gyfunol y cynigion hyn y gellir cymryd camau i fynd i'r afael â'r heriau sy'n cael eu hwynebu. Mewn geiriau eraill, mae angen edrych ar y pecyn hwn fel cyfanwaith: mae'n gyfres draws-adrannol o argymhellion ac ni ddylid ei ystyried fel cyfres 'dewis a dethol' o opsiynau.

Egwyddorion Cyffredinol

11. Fy nod ers y dechrau, ac mae'n parhau i fod felly, yw gwneud argymhellion a fydd, gyda'i gilydd, yn ceisio ail-sefydlogi'r system cyfiawnder troseddol yn y tymor byr, ac hefyd i ddarparu sylfaen gadarn ar gyfer system gynaliadwy yn y tymor hir. Wrth ddatblygu fy argymhellion yn yr Adolygiad, rwyf wedi cael fy arwain gan bum egwyddor gyffredinol. Drwy gydol yr adroddiad hwn, byddaf yn ymdrechu i ddangos y cysylltiad rhwng fy argymhellion a'r egwyddorion. Y rhain yw:
 - a. Darparu ar gyfer gwneud penderfyniadau priodol a teg. Yn benodol, rhaid i'r amser a'r ffurf y mae'r broses gwneud penderfyniadau yn eu cymryd adlewyrchu natur y drosedd a'r effaith bosibl ar y rhai dan sylw, a rhaid iddynt fodloni disgwyliadau uchel diffynyddion, dioddefwyr a thystion o ran gwrandawriad teg a buan ar honiadau gan lys annibynnol mewn fforwm sy'n gymesur â'r honiadau.
 - b. Cynyddu cyfranogiad, gan gynnal egwyddorion cyfiawnder agored (ac eithrio mewn amgylchiadau eithriadol) a hyrwyddo cyfranogiad effeithiol gan ddiffynyddion, dioddefwyr a thystion.

- c. Sicrhau agwedd gymesur at brosesau treial, gan roi hyder i'r cyhoedd, tra'n cydbwyso hawliau pawb sy'n ymwneud â'r achos.
- d. Darparu achosion teg sy'n diogelu rhag canlyniadau anghymesur i rai carfannau o gymdeithas ac sy'n gyson â'r hawl i gael achos teg a hawliau eraill a warantir gan gyfraith gwlad ac a adlewyrchir yn y Confensiwn Ewropeaidd ar Hawliau Dynol (ECHR).
- e. Sicrhau fod amseroldeb, o'r arestiad hyd at penderfynu'r achos, yn cael ei ystyried ac yn cael y pwyslais priodol wrth weinyddu cyfiawnder, er budd pawb sy'n gysylltiedig â'r achos – diffynyddion, dioddefwyr a thystion.

Cwmpas

12. Rwy'n cynnal yr Adolygiad mewn dwy ran, yn fras yn unol â'r rhaniad a nodir yn y Cylch Gorchwyl (gweler paragraff 7 uchod). Yn Rhan I (yr Adolygiad Polisi), rwy'n ystyried diwygiadau hirdymor i drefniadaeth y llysoedd troseddol a fyddai, yn gyffredinol, yn gofyn am ddeddfwriaeth sylfaenol i'w gweithredu. Bydd Rhan II (yr Adolygiad Effeithlonrwydd) yn cael ei gyhoeddi yn ddiweddarach yn 2025. Fy ngobaith a'm disgwyliad yw y bydd yr argymhellion a nodir yn yr Adolygiad Polisi yn darparu man cychwyn ar gyfer ateb hirdymor i'r argyfwng hwn. Fodd bynnag, bydd yr Adolygiad Effeithlonrwydd yn darparu argymhellion sy'n canolbwyntio ar dechnoleg, arweinyddiaeth, pobl a seilwaith, i ysgogi mwy o effeithlonrwydd yn y tymor byr a'r tymor hir. Drwy gydol yr Adolygiad hwn rwyf wedi ceisio bod yn driw i'r gwahaniaeth rhwng y ddwy ran ond mae'n anochel bod rhywfaint o orgyffwrdd rhwng yr hyn rwy'n ei argymhell yma a'r hyn y byddaf yn mynd ymlaen i'w argymhell yn yr Adolygiad Effeithlonrwydd.
13. I grynhoi, bydd yr Adolygiad Effeithlonrwydd yn ystyried gwelliannau i symud achosion drwy'r system o'r dechrau i'r diwedd, annog cydweithredu mwy effeithiol rhwng asiantaethau ac arweinyddiaeth leol i wella canlyniadau perfformiad, datblygu gweithlu profiadol, defnyddio ystad y llys yn fwy effeithlon ac annog integreiddio technolegau newydd, gan gynnwys

deallusrwydd artiffisial (DA). Bydd DA yn cael ei ystyried fel man cychwyn ar gyfer gweledigaeth hirdymor ar gyfer cyfiawnder troseddol y tu hwnt i'r argyfwng uniongyrchol. Mae cyflymder newid mewn technoleg yn golygu bod, o fewn deng mlynedd, y dirwedd y bydd unrhyw system cyfiawnder troseddol yn gweithredu ynddi y tu hwnt i'n gallu i'w dychmygu. Disgrifiodd Comisiwn Cyfiawnder The Times y cyfleoedd sydd ar gael i'r system cyfiawnder troseddol drwy DA a thechnolegau datblygol eraill. Yn yr un modd, mae'r Athro Richard Susskind CBE, CB Anrh wedi disgrifio'r angen am weledigaeth ar gyfer cyfiawnder troseddol yn 2035, gan gydnabod potensial trawsnewidiol technoleg. Rwy'n cytuno â hyn ac nid oes gennyf unrhyw amheuaeth y gall DA wella agweddau ar y system a phrydlondeb pan ddof at hyn yn yr Adolygiad Effeithlonrwydd.

14. Mae sawl agwedd o'r system gyfan dan y chwydd wydr ac mae yna lawer o gyd-ddibyniaethau rhyngddynt. Yn y Adolygiad hwn, yn fras, nid wyf wedi ystyried meysydd sydd o fewn cwmpas adolygiadau annibynnol eraill, megis yr Adolygiad Dedfrydu Annibynnol, yr Adolygiad Annibynnol o Ddatgeliadau a Throseddau Twyll, a'r Adolygiad o Gapasiti Carchardai. Fodd bynnag, gan fod angen mabwysiadu dull system-gyfan, mae yna argymhellion o'r rhain, opsiynau eraill sy'n cael eu hystyried mewn ymgynghoriadau byw (megis yr ymgynghoriad presennol ar Gymorth Cyfreithiol Troseddol) a phrosiectau sy'n cael eu datblygu ar hyn o bryd, y rwy'n cynnig fy sylwadau arnynt.

Methodoleg

15. Wrth gynnal yr Adolygiad hwn, ceisiais ymgysylltu â chynrychiolwyr o bob parti â diddordeb yn y llysoedd troseddol. Dechreuais drwy gyfarfod â'r rhai oedd â phrofiad o weithio yn neu gyda'r systemau sy'n rhan o'r system cyfiawnder troseddol. Roedd eu cyfraniadau yn hanfodol i helpu deall natur a maint yr argyfwng presennol a'i effaith, datblygu argymhellion ac i helpu gwerthuso eu tebygolrwydd o fod yn effeithiol.

16. Er mwyn sicrhau fy mod wedi clywed cymaint o safbwyntiau â phosibl, lansiodd yr Adolygiad gais am dystiolaeth ar GOV.UK ar 10 Ionawr 2025. Croesawais farn gan bawb â diddordeb mewn unrhyw agwedd ar yr Adolygiad, fel y nodwyd yn y Cylch Gorchwyl, ac anogais y rhai a oedd yn dymuno ymateb i'r cais hwn i fod yn uchelgeisiol. Croesawais yn arbennig syniadau a oedd yn cydnabod yr anawsterau sy'n wynebu'r system cyfiawnder troseddol, ac felly'n barod i herio'r dull presennol, neu a oedd yn tynnu sylw at arferion gorau ac yn dangos sut y gellid eu hehangu. Cafwyd cyfanswm o 238 o ymatebion gan academyddion, partneriaid y system cyfiawnder troseddol, staff rheng flaen y llysoedd a'r system cyfiawnder troseddol, ac aelodau o'r cyhoedd, ymhlith eraill. Yn ogystal, rhannodd Comisiwn Trosedd a Chyfiawnder The Times ei dystiolaeth agored gyda mi. Rwy'n ddiolchgar iawn i bawb sydd wedi cynorthwyo i baratoi a darparu tystiolaeth, barn ac ymatebion.
17. Mi wnaeth llawer o'r cyfraniadau i'r cais am dystiolaeth amlinellu cynigion ar gyfer diwygio hirdymor, sydd wedi llywio'r Adolygiad Polisi hwn, a rheoli effeithlonrwydd, a fydd yn darparu sail ar gyfer yr Adolygiad Effeithlonrwydd. Y pynciau a godwyd amlaf oedd hawl y diffynnydd i ddewis cael treial gyda rheithgor, ffurfio llys canolradd a defnyddio technoleg a DA.
18. Yn dilyn y cais am dystiolaeth, bûm yn profi syniadau cynnar gyda sefydliadau gan gynnwys GLITEF, GEG, Cyngor y Bar, Cymdeithas y Cyfreithwyr a Chyngor Prif Swyddogion yr Heddlu (NPCC). Gyda'i gilydd, cynhaliais 76 o gyfarfodydd yn bersonol, gyda'r tîm Adolygu yn cynnal 118 o gyfarfodydd pellach ar fy rhan. Rhannais hefyd syniadau cynnar mewn amryw o fyrddau a fforymau gan gynnwys y Bwrdd Cyfiawnder Troseddol, y Bwrdd Gweithredu Cyfiawnder Troseddol, Cyngor Barnwyr Cylchdaith a gyda Barnwyr Preswyl. Hoffwn ddiolch i bawb a gymerodd yr amser i gwrdd â'r tîm Adolygu.
19. Wrth fireinio'r argymhellion, bu i mi gyfarfod yn rheolaidd hefyd ag uwch-aelodau'r farnwriaeth. Sefydlwyd Grŵp Ymateb Barnwrol i helpu i gynrychioli eu barn yn ffurfiol. Dosbarthais arolwg cenedlaethol ymhlith yr ynadaeth, a

ddenodd nifer sylweddol o ymatebwyr. Gellir dod o hyd i ganfyddiadau'r arolwg hwn ym Mhennod 8 (Strwythur Llys y Goron).

20. Er mwyn sicrhau bod y Adolygiad hwn yn clywed gan y rhai sydd â phrofiad gwirioneddol o'r system, hwylusodd elusen JUSTICE gyfres o drafodaethau bord gron ar ran yr Adolygiad, i glywed gan ddiffynyddion, dioddefwyr, tystion ac ymarferwyr cyfreithiol. Helpodd eu barn i sicrhau bod yr argymhellion yr wyf yn eu gwneud yn gynhwysol ac yn ystyriol o brofiadau defnyddwyr. Rwy'n ddiolchgar i JUSTICE a'r rhai a fynychodd y trafodaethau bord gron am eu cyfraniadau.
21. Mae'r Adolygiad hefyd wedi ceisio archwilio amryw o gymariaethau rhyngwladol, gan gynnwys awdurdodaethau gyda chyfraith gwlad a chyfraith sifil. Rwy'n arbennig o ddiolchgar i'r nifer o gyfranwyr academiaidd a oedd yn gallu darparu gwybodaeth werthfawr am y dull gweithredu mewn awdurdodaethau eraill. Wedi dweud hynny, ni ddylid ystyried unrhyw gyfeiriad at awdurdodaethau eraill yn yr Adolygiad hwn fel cymhariaeth gynhwysfawr; oherwydd pwysau amser, bu'n rhaid i'r dadansoddiad ddethol a chanolbwyntio ar rai pethau'n unig.
22. Yn weithredol, ymwelodd yr Adolygiad â 16 o ganolfannau llys ynadon a Llys y Goron ledled y wlad, gyda chynlluniau i ymweld â llysoedd ychwanegol dros yr haf i helpu i lywio'r Adolygiad Effeithlonrwydd yn ddiweddarach eleni.
23. Mae'r rhaglen ymgysylltu y mae'r Adolygiad wedi'i chynnal wedi darparu darlun amhrisiadwy o'r system cyfiawnder troseddol heddiw, ac wedi helpu i ffurfio sail fy argymhellion. Lle mae cyfeiriadau at dystiolaeth anecdotaidd, mae'r rhain wedi'u tynnu o gyfarfodydd â phartneriaid a sylwadau a gafwyd gan gyfranwyr i'r cais am dystiolaeth.
24. Yn ogystal â'r ymgysylltiad uchod, rwyf wedi ystyried testunau academiaidd a ffynonellau eraill, gan gynnwys data a gyhoeddwyd. Fodd bynnag, hoffwn nodi nad oeddwn, yn yr amser oedd ar gael, yn gallu ymgysylltu mor gynhwysfawr â'r ymchwil academiaidd ag y byddwn wedi dymuno. Un peth, fodd bynnag,

sy'n amlwg: ar bob cam, mae'r Adolygiad hwn wedi cadarnhau pwysigrwydd pecyn o ddiwygio radical ac, ymhellach, maint y gydnabyddiaeth i'r ffaith honno gan bawb sydd â dealltwriaeth a gwybodaeth ddofn am sut y mae'r system cyfiawnder troseddol yn gweithredu bellach.

25. Rwy'n edrych ymlaen at ymgysylltu'n bellach ag asiantaethau cyfiawnder troseddol i helpu i weithredu'r diwygiadau hyn ac i lywio'r Adolygiad Effeithlonrwydd.

Modelu

26. Darparodd y Weinyddiaeth Gyfiawnder dîm dadansoddol profiadol i mi ac mae wedi rhoi mynediad i mi at symiau mawr o ddata, ac am hynny mae'n rhaid i mi fynegi fy niolch. Mae hyn wedi galluogi'r Adolygiad i ddadansoddi a deall achosion yr argyfwng ac i gynnal rhywfaint o fodelu i gefnogi fy ystyriaeth o argymhellion.
27. Gofynnodd y Cylch Gorchwyl i mi ystyried yr effeithiau y gallai unrhyw newidiadau eu cael ar y ffordd y mae'r galw yn llifo drwy'r llysoedd troseddol. Fodd bynnag, nid yw modelu yn darparu'r holl atebion. Yn gyntaf, oherwydd y pwysau amser sylweddol y cynhaliwyd yr Adolygiad hwn oddi tanynt, nid oedd yn bosibl darparu asesiad meintiol o'r effaith ar draws y system cyfiawnder troseddol ar gyfer pob argymhelliad a amlinellir yn yr Adolygiad hwn, heb sôn am sut y gallent weithio ar y cyd a ryngweithio ag argymhellion adolygiadau annibynnol eraill. Yn lle hynny, mae fy Adolygiad yn darparu'r opsiwn nesaf gorau: asesiad naratif o'r effeithiau drwy gydol y penodau – yn seiliedig ar fy ymgysylltiad helaeth ag arbenigwyr, adolygiadau llenyddol a thystiolaeth ansoddol – ac, lle bo ar gael, amcangyfrifon meintiol ar gyfer yr argymhellion y disgwyliaf a fydd â'r effaith strwythurol fwyaf ar y llysoedd troseddol. Gellir dod o hyd i ganfyddiadau'r modelu hwn ochr yn ochr â'r argymhellion cyfatebol ym Mhennod 5 (Proses y Llys Ynadon) ac 8 (Strwythur Llys y Goron).
28. Rwyf wedi darparu amcangyfrifon, mewn diwrnodau, o faint o waith y disgwyllir i'r argymhellion dynnu oddi wrth eistedd yn Llys y Goron gyda rheithgor

(‘diwrnodau eistedd’), a’r costau cyfatebol i’r system yn sgil y diwygiadau hynny. Mae cyfyngiadau, nid lleiaf oherwydd ei bod hi’n anodd (os nad yn amhosibl) modelu’r ymateb ymddygiadol yn y byd go iawn i rai argymhellion. Mae’r fethodoleg, y cyfyngiadau a’r rhagdybiaethau sy’n sail i’r modelu wedi’u darparu yn Atodiad F (Atodiad Technegol). Rwyf hefyd wedi darparu rhagolwg dros amser o’r llwyth gwaith cynyddol (mewn diwrnodau eistedd) yn ei gyflwr presennol, a faint y rhagwelir y byddai hyn yn lleihau pe bai argymhellion penodol yn cael eu derbyn. Bydd y Weinyddiaeth Gyfiawnder, wrth gwrs, yn dymuno ac yn gorfod cynnal ymarferion modelu mwy manwl o’r effaith weithredol ac ariannol o’r argymhellion a’u cymharu ag argymhellion adolygiadau annibynnol eraill, nid lleiaf er mwyn llywio asesiadau effaith o unrhyw argymhellion a gymerir ymlaen. Bydd hefyd, wrth gwrs, am ystyried effeithiau posibl unrhyw un o’r argymhellion hyn ar y carchardai.

Anghymesuredd

29. Fel y nodwyd uchod, rwyf wedi ystyried effeithiau posibl fy argymhellion ar degwch y gweithdrefnau, yn enwedig yr effaith ar ddefnyddwyr llys, a sut y gellid lliniaru’r rhain lle bo angen. Rwy’n ymwybodol o’r posibilrwydd i ddiwygiadau arwain at ganlyniadau anghymesur i wahanol ddefnyddwyr llys o wahanol gymunedau neu grwpiau demograffig, a allai gynyddu’r diffyg ymddiriedaeth presennol yn y system cyfiawnder troseddol. Mae cynyddu ymddiriedaeth yn y system cyfiawnder troseddol yn hanfodol i wella canfyddiadau’r cyhoedd o degwch, ac i annog parodrwydd i ufuddhau i’r penderfyniadau a wneir.
30. Mae’r lefelau presennol o anghymesuredd ar draws y system cyfiawnder troseddol wedi’u dogfennu’n dda. Roedd Adolygiad David Lammy ‘i mewn i’r driniaeth o, a chanlyniadau i unigolion Du, Asiaidd ac o Leiafrifoedd Ethnig yn y System Cyfiawnder Troseddol’ yn glir yn ei ganfyddiadau bod ‘y rhai sy’n cael eu cyhuddo, eu rhoi ar dreial a’u cosbi yn dal yn anghymesur debygol o ddod o gymunedau lleiafrifol.’ Mae’r ‘Llyfr Mainc Triniaeth Gyfartal’ hefyd yn tynnu sylw at or-gynrychiolaeth o bobl o gefndiroedd lleiafrif ethnig ar wahanol

gamau o'r broses cyfiawnder troseddol, a'r lefelau is o ymddiriedaeth yn y system ymhlith aelodau'r cymunedau hyn.

31. Mae cyfranwyr i'r Adolygiad hefyd wedi tynnu sylw at y materion anghymesur penodol sy'n wynebu diffynyddion benywaidd a diffynyddion ifanc. Fodd bynnag, mae llawer o'r pwyntiau a godwyd yn canolbwyntio ar benderfyniadau dedfrydu ac felly maent y tu allan i gwmpas yr Adolygiad hwn. Serch hynny, anogodd cyfranwyr fi i ystyried argymhellion a fyddai'n cefnogi lleihau arestiadau, cynyddu Datrysiadau y Tu Allan i'r Llys (OOCRs) neu fel arall yn dargyfeirio unigolion oddi wrth y system cyfiawnder troseddol fel un ffordd o fynd i'r afael â'r anghymesuredd hwn. Rwy'n trafod hyn yn fanylach ym Mhennod 3 (Dargyfeiriadau).
32. Mae fy sylw wedi cael ei dynnu at waith amrywiol sy'n parhau i fynd i'r afael â anghymesuredd. Mae hyn yn cynnwys hyfforddiant gan y Coleg Barnwrol mewn perthynas â chydaddoldeb, amrywiaeth a chynhwysiant, sy'n ceisio sicrhau bod barnwyr ac ynadon yn gallu delio yn effeithiol â materion cysylltiedig yn eu gwaith. Yn ogystal, mae gwaith presennol y Bwrdd Gweithredu Cyfiawnder Troseddol ar ei Strategaeth Cyfiawnder Troseddol 2040, a fydd yn cynnwys ystyriaeth draws-system o anghymesuredd ar gyfer dioddefwyr a diffynyddion fel ei gilydd. Ymhellach, nodaf y gwaith sy'n mynd rhagddo yng Ngwasanaeth Erlyn y Goron i fynd i'r afael ag anghymesuredd hiliol mewn penderfyniadau cyhuddo, gyda chynllun sy'n anelu at ddileu rhagfarn hiliol a sicrhau penderfyniadau erlyn teg i bawb. Yn olaf, mae'r Coleg Plismona hefyd yn gwella ei hyfforddiant a'i bolisiau yn y maes hwn. Rwy'n cefnogi'r gwaith hwn, er bod mynd i'r afael â'r materion traws-system hyn y tu hwnt i gwmpas yr Adolygiad.
33. Fodd bynnag, rwyf wedi ystyried effaith anghymesur posibl fy argymhellion ac, lle mae potensial i'r rhain effeithio'n andwyol ar unrhyw grŵp demograffig o fewn y boblogaeth, sut y gellid lliniaru hyn. Rwy'n cynghori'r llywodraeth yn gryf i gynnal ac ystyried canlyniadau asesiadau effaith cydraddoldeb fel rhan o'r waith i weithredu fy argymhellion, gan sicrhau bod mesurau'n cael eu

cymhwyso'n deg ac yn dryloyw. Dylid cyflwyno trefn fonitro rheolaidd hefyd i adnabod unrhyw ganlyniadau anghymesur sy'n digwydd, gyda phrosesau ar waith i ddeall eu hachosion a sut y gellir mynd i'r afael â hwy.

Y gweithredu hanfodol sydd ei angen

34. Nid yw llawer o'r prif argymhellion a gyflwynaf yn yr Adolygiad hwn yn rhai newydd; maent wedi'u hadnabod dros nifer o flynyddoedd fel y nodwyd yn yr Adolygiad a gynhaliwyd gan yr Arglwydd Ustus Auld yn 2001 ac ym Mhennod 10 o'm Hadolygiad yn 2015. Nod yr Adolygiad hwn yw creu pecyn o fesurau sy'n egwyddorol, a fydd yn cynyddu effeithlonrwydd a, gyda'i gilydd, y bwriedir iddynt sicrhau'r newidiadau angenrheidiol. Rwyf wedi cyflwyno'r argymhellion mewn modd sy'n dangos sut y maent yn rhedeg yn olynol drwy bob agwedd ar y systemau niferus sy'n ffurfio'r system cyfiawnder troseddol.
35. Nid wyf yn cyflwyno'r argymhellion hyn yn ysgafn. Fodd bynnag, dim ond drwy effaith gyfunol y mesurau hyn y gall y llywodraeth ddechrau goresgyn yr argyfwng presennol a lleihau'r risg bod y system yn chwalu'n llwyr.

Crynodeb o'r Argymhellion

Pennod 3: Dargyfeiriadau

36. Mae OOCRau yn cynrychioli menter hyblyg, cost-effeithiol ac amgen i achosion llys mewn perthynas â throseddau lefel isel, gan ganiatáu i'r heddlu neilltuo amser i droseddu mwy difrifol. Yn ogystal, mae OOCRau (sy'n gallu cynnwys rhybuddiadau, hysbysiadau cosb a datrysiadau cymunedol) hefyd yn darparu cyfleoedd ar gyfer ymyrraeth yn y camau cynnar mewn ymddygiad troseddol neu ymddygiad a allai ddod yn droseddol, sy'n gallu arwain at ganlyniadau adsefydlu gwell a lleihau aildroseddu yn y dyfodol; gallant hefyd arwain at fwy o fodlonrwydd i ddioddefwyr yn y system cyfiawnder troseddol.
37. Mae'r defnydd o OOCRs wedi lleihau 35% rhwng 2015 a 2025. Gellir priodoli'r gostyngiad hwn i newid ym mlaenoriaethau'r heddlu, cymhlethdod y broses o weinyddu OOCRs, ymwybyddiaeth neu argaeledd cyfyngedig o raglenni ac

amgylchiadau ariannol. Mae yna hefyd amrywiadau ar draws gwahanol ranbarthau, yn aml wedi'i ddylanwadu gan flaenoriaethau Comisiynwyr Heddlu a Throsedd gwahanol.

38. Mae'n briodol annog mwy o ddefnydd o OOCRau, a hynny fel ffordd o leihau nifer yr achosion newydd sy'n mynd i'r llys ynadon ac fel mecanwaith i adolygu achosion priodol yn y llwyth achosion agored i sicrhau mai dim ond yr achosion hynny sydd angen mynd i'r llys sy'n gwneud hynny.

39. I'r perwyl hwn:

Argymhelliad 1: Rwy'n argymell, gyda phob achos priodol, wrth wneud penderfyniad ynghylch cyhuddo, bod heddluoedd a Gwasanaeth Erlyn y Goron yn ystyried a ddylid cynnig Datrysiad y Tu Allan i'r Llys, gan gynnwys rhybuddion, rhybuddion amodol ac opsiynau eraill.

Argymhelliad 2: Rwy'n argymell bod yna ddull safonol o sicrhau gweinyddiaeth well ar gyfer Datrysiadau y Tu Allan i'r Llys gan osod safon benodol ar gyfer hyfforddiant drwy'r Coleg Plismona a Chymdeithas y Cyfreithwyr. Gallai gweinyddiaeth well fod ar ffurf panel craffu gan Fyrddau Cyfiawnder Troseddol Lleol a oruchwylir gan y Bwrdd Cyfiawnder Troseddol.

Argymhelliad 3: Rwy'n argymell bod yr heddluoedd a Gwasanaeth Erlyn y Goron yn cael eu hannog i adolygu achosion priodol yn y llwyth achosion agored i adnabod a allai unrhyw un o'r achosion hynny fod yn addas ar gyfer Datrysiad y Tu Allan i'r Llys.

Argymhelliad 4: Rwy'n argymell bod y llywodraeth yn cynnal astudiaeth werthuso i ystyried defnyddio offer digidol i helpu i symleiddio defnydd effeithiol o Ddatrysiadau y Tu Allan i'r Llys ar draws Cymru a Lloegr.

Argymhelliad 5: Cefnogaf benderfyniad y Swyddfa Gartref i ddiwygio Canlyniad 22 (offeryn cyfrif yr heddlu ar gyfer Datrysiadau y Tu Allan i'r Llys) fel bod Datrysiadau y Tu Allan i'r Llys yn cael eu cydnabod yn yr un ffordd â chanlyniadau eraill.

Argymhelliad 6: Rwy'n argymell y dylid gwneud buddsoddiad pellach a mwy o ddefnydd o raglenni adsefydlu ar gyfer camddefnyddio alcohol a chyffuriau a rhaglenni ymyrraeth iechyd eraill. Rhaid i hyn gyd-fynd â fframwaith cenedlaethol i sicrhau darpariaeth gyson ar draws y wlad.

Argymhelliad 7: Rwy'n argymell bod y llywodraeth yn adolygu Deddf Adsefydlu Troseddwyd 1974 er mwyn symleiddio ac egluro'r system yn well i annog cydnabod adsefydlu.

Argymhelliad 8: Rwy'n argymell gweithredu Datrysiadau y Tu Allan i'r Llys ochr yn ochr â chyfiawnder adferol ar gyfer troseddau haen isel, megis rhai achosion o ddwyn, troseddau trefn gyhoeddus a chamddefnyddio cyffuriau.

Argymhelliad 9: Rwy'n argymell y dylid ehangu'r Cynllun Erlyniadau Odedig drwy ddiwygiad deddfwriaethol i Ddeddf Cyfiawnder Troseddol 2003.

Argymhelliad 10: Rwy'n argymell bod Gwasanaeth Erlyn y Goron a'r Weinyddiaeth Gyfiawnder yn cytuno ar droseddau cymwys a meini prawf ar gyfer Datrysiadau y Tu Allan i'r Llys mewn ymgynghoriad â Chyngor Prif Swyddogion yr Heddlu.

Pennod 4: Ymchwiliadau a Penderfyniadau Cyhuddo

40. Mae prosesau gwneud penderfyniadau cynnar sy'n gymesur ac yn briodol sy'n cynnwys yr heddlu a GEG yn bwysig; o'r arestiad, rhyddhau tra bo ymchwiliadau'n parhau, penderfyniadau ynghylch cyhuddo ac, ar ôl cyhuddo, penderfyniadau ynghylch mechniaeth a chadw yn y ddalfa.
41. Mae Deddf Plismona a Throseddau 2017 (hyd yn oed ar ôl ei diwygio yn 2022) wedi gosod gofynion deddfwriaethol ar gyfer gwiriadau ar oedi parhaus mewn ymchwiliad. O ganlyniad, datblygodd arfer o ryddhau unigolion dan ymchwiliad (RUI) heb unrhyw reolaeth wirioneddol dros ba mor hir y gallai'r ymchwiliad hwnnw gymryd. Yn ogystal, mae problemau'n parhau rhwng yr heddlu a GEG mewn perthynas â digonolrwydd tystiolaeth er mwyn gallu gwneud penderfyniad priodol am benderfyniad cyhuddo cymesur.

42. Yn olaf, pa un a yw hyn yn adlewyrchu'n gywir y dull a gymerir gan y Swyddfa Annibynnol Ymddygiad yr Heddlu ai peidio, mae yna ganfyddiad y byddai swyddogion heddlu yn wynebu ymchwiliad ffurfiol am gynnal dadansoddiad risg amhriodol mewn perthynas â mechnïaeth petai unrhyw drosedd bellach yn cael ei chyflawni gan y sawl sydd wedi'i ryddhau ar fechnïaeth. Mae hyn yn arwain at osgoi risg ymhlith yr heddlu. Mae hyn yn cyfrannu at y boblogaeth gynyddol sydd yn y ddalfa, sy'n achos ac yn ganlyniad i'r llwyth achosion agored.

43. I'r perwyl hwn:

Argymhelliad 11: Rwy'n argymhell bod y Coleg Plismona yn nodi'n glir nad yw Rhyddhau o dan Ymchwiliad (RUI) bellach yn briodol ac mai'r unig opsiwn ar gyfer rhyddhau unigolyn dan amheuaeth o orsaf heddlu tra bod ymchwiliad yn parhau yw eu rhyddhau ar fechnïaeth (diamod neu gydag amodau). Fel arall, dylid diwygio Deddf Plismona a Throseddu 2017 i gynnwys darpariaethau statudol mewn perthynas â defnyddio RUI, yn union yr un fath â'r rhai sydd mewn grym ar gyfer mechnïaeth. Yn ogystal, dylai ceisiadau i'r llys ynadon i ymestyn mechnïaeth (neu RUI os yw'n parhau) gael eu gwrandao gan y llys ynadon cyn gynted â phosibl, ar yr amod eu bod yn cael eu cyflwyno mewn da bryd ac, wrth aros am wrandawriad o'r fath, y gall amodau mechnïaeth barhau.

Argymhelliad 12: Rwy'n argymhell bod rhaid i'r heddlu a GEG ddilyn canllawiau sefydledig yn gyson i sicrhau y gwneir penderfyniadau cyhuddo cywir a theg. I wneud hynny, byddwn yn annog yr heddlu a GEG i sefydlu gwell sianeli cyfathrebu i hwyluso'r broses o wneud penderfyniadau ar y cyd a gwella eu proses gwneud penderfyniadau.

Argymhelliad 13: Rwy'n derbyn y dylai'r trothwy statudol ar gyfer ymchwiliad gan Swyddfa Annibynnol Ymddygiad yr Heddlu (IOPC) lle mae swyddog wedi gwneud penderfyniad ynghylch mechnïaeth aros, ond argymhellaf y dylid diwygio canllawiau'r Swyddfa Gartref a'r IOPC i'w gwneud yn glir, yng nghyd-destun mechnïaeth, mai dim ond methiannau difrifol sy'n llawer is na'r safonau a ddisgwylir gan swyddog wrth asesu risg a fyddai byth yn sbarduno ymchwiliad camymddwyn.

Pennod 5: Proses y Llys Ynadon

44. Mae'r llys ynadon yn delio â mwy na 90% o'r holl achosion troseddol a gyflawnir yng Nghymru a Lloegr, gyda'r achosion yn cael eu gwranddo gan Farnwyr Rhanbarth (Llysoedd Ynadon), eu dirprwyon ac ynadon (a elwir hefyd yn Ynadon Heddwch) gyda chefnogaeth cynghorwyr cyfreithiol. Mae gan y llys ynadon awdurdod i ymdrin â chategorïau o droseddau ar sail difrifoldeb yr honiad. Mae ei gyfradd penderfynu achosion yn llawer cyflymach na chyfradd penderfynu achosion Llys y Goron ac mae'n fwy addas i ddelio â throseddau lefel is.
45. Mae yna rôl bwysig i'r llys ynadon chwarae i sicrhau system cyfiawnder troseddol sy'n fwy cytbwys, modern ac effeithiol. Yn dilyn y newid ym mhwerau dedfrydu'r llys ynadon i allu rhoi dedfrydau o hyd at 12 mis (sy'n derfyn y credaf y dylid ei gadw), dylid cryfhau'r llys ymhellach i reoli ei lwyth achosion cynyddol a mwy difrifol, tra'n cynnal tegwch ac effeithlonrwydd, sy'n cynnwys cyflwyno recordio digidol awtomatig o'r achosion. Yn ogystal, rhaid manteisio ar y cyfle i edrych o'r newydd ar yr achosion sy'n addas i'w gwranddo yn y llys hwn a'r dosbarthiad gwaith rhwng y llys ynadon a'r Llys y Goron.
46. Felly, rwyf wedi ystyried ailddosbarthu rhai troseddau neillffordd i fod yn droseddau diannod ac a ddylid dileu'r hawl i ddewis cael treial yn Llys y Goron ar gyfer troseddau neillffordd sydd â'r uchafswm dedfryd o ddwy flynedd neu lai (a throseddau eraill lle bo'n briodol). Yn olaf, gan ystyried yr effaith y byddai cadw achosion mwy difrifol yn y llys ynadon yn ei gael ar lwyth gwaith ymarferwyr cyfreithiol, mae'n angenrheidiol dileu unrhyw 'gymhelliannau

gwrthnysig' yn y tâl i gyfreithwyr er mwyn sicrhau eu bod yn rhoi'r cyngor gorau a mwyaf teg i'w cleientiaid, gan gynnwys wrth gynghori cleient a ddylai bledio'n euog neu'n ddieuog.

47. Bwriad cymryd y camau hyn yw helpu i oresgyn canfyddiadau rhai pobl bod cyfiawnder o ansawdd is yn cael ei ddarparu yn y llys ynadon, a rhoi'r llys mewn sefyllfa newydd fel sefydliad sy'n effeithlon, yn hygyrch ac sy'n gallu darparu cyfiawnder yn gyflym, yn deg ac ar raddfa eang.

48. I'r perwyl hwn:

Argymhelliad 14: Rwy'n argymell bod y Weinyddiaeth Gyfiawnder yn ystyried dileu'r hawl i ddewis ar gyfer rhai troseddau lefel isel penodol. Dylai hyn fod yn berthnasol, yn fy marn i, i droseddau sydd ag uchafswm hyd dedfryd o lai na neu'n hafal i ddwy flynedd a gellid ei ehangu i gynnwys troseddau neillffordd eraill trwy gynnwys troseddau ar restr statudol (a fyddai'n hwyluso diwygiad parod).

Argymhelliad 15: Rwy'n argymell y dylid diddymu'r gallu i ddiwygio pwerau dedfrydu ynadon drwy Offeryn Statudol ac y dylid gwneud yr uchafswm o 12 mis yn barhaol.

Argymhelliad 16: Rwy'n argymell ar gyfer troseddau neillffordd y mae'r hawl i ddewis y math o wrandawriad ar eu cyfer yn parhau, y dylid gwrthdroi trefn y penderfyniadau a wneir ar ddyrannu. Pan fydd diffynnydd yn cofnodi ple ddieuog, dylid ei wahodd nesaf i ddewis p'un a fyddai'n dymuno cael treial yn Llys y Goron. Os yw'r diffynnydd yn dewis peidio gwneud hyn, dim ond wedyn y byddai'r llys ynadon yn gwneud ei benderfyniad ar ddyrannu: cadw awdurdodaeth a cheisio'n ddiannod neu ei draddodi i Lys y Goron.

Argymhelliad 17: Rwy'n argymell, i ystyried chwyddiant, y dylid cynyddu'r trothwy presennol ar gyfer difrod troseddol a ddelir â hwy fel troseddau diannod o £5,000 i £10,000, fel y'i pennir gan adran 46 Deddf Cyfiawnder Troseddol a Threfn Cyhoeddus 1994.

Argymhelliad 18: Rwy'n argymhell fod y llywodraeth yn ailddosbarthu rhestr o droseddau neillffordd i fod yn ddiannod yn unig (fel y nodir yn Atodiad G) a bod uchafswm hyd y ddedfryd o garchar ar gyfer y rhain yn cael ei osod ar 12 mis. Dylai uchafswm hyd y ddedfryd o garchar a ragnodir ar gyfer troseddau diannod yn unig presennol barhau. Dylid ystyried cadw pwerau presennol yr heddlu a'r terfynau amser presennol ar gyfer cychwyn erlyniad mewn perthynas â'r troseddau a ail-ddosbarthwyd hyn.

Argymhelliad 19: Rwy'n argymhell fod sain achosion treial a dedfrydu yn y llys ynadon yn cael ei recordio ac, os oes angen, at ddibenion apeliadau, y dylid trawsgrifio rhannau priodol.

Argymhelliad 20: Cefnogaf yr argymhelliad a wnaed gan Syr Christopher Bellamy CB yn yr 'Adolygiad Annibynnol o Gymorth Cyfreithiol Troseddol' mewn perthynas â chymorth cyfreithiol na ddylai'r tâl ar gyfer traddodi am ddedfryd fod yn llai na'r tâl cyfatebol am bledio'n euog yn Llys y Goron.

Pennod 6: Apeliadau o'r Llys Ynadon

49. Mae mecanwaith apelio yn rhan hanfodol o'r system gyfiawnder sy'n caniatáu cywiro camgymeriadau cyfreithiol a chywiro euogfarnau anghywir, gan wella hyder y cyhoedd yn y broses. Nid yw'r broses bresennol ar gyfer apelio yn erbyn penderfyniadau'r llys ynadon i'r Llys y Goron yn gymesur o ran y baich a osodir ar y llysoedd, o'i gymharu â difrifoldeb y troseddau dan sylw. Mae'n llawn cymhlethdodau gweithdrefnol.
50. O ganlyniad, rhaid symleiddio'r system apelio a gwella ei heffeithlonrwydd. Mae hawl awtomatig i ail-wrandawriad llawn yn cael effaith andwyol ar ddioddefwyr a thystion (nad ydynt efallai'n barod i ddychwelyd i'r llys am yr eildro) ac yn caniatáu ymgeisiau di-sail ac anhaeddiannol i ailadrodd yr un

dystiolaeth. Dylai'r ffocws fod ar gamgymeriad cyfreithiol, gyda chefnogaeth recordiad sain o'r achos yn y llys ynadon (gweler Pennod 5 – Proses y Llys Ynadon).

51. I'r perwyl hwn:

Argymhelliad 21: Rwy'n argymhell fod yr hawl awtomatig i apelio yn cael ei ddisodli gan ofyniad am ganiatâd i apelio, gyda'r seiliau apelio yn debyg i'r rhai sydd ar gael ar gyfer apelio o Lys y Goron i'r Llys Apêl (Adran Droseddol).

Argymhelliad 22: Rwy'n argymhell y dylid disodli'r gofyniad am ail-wrandawriad llawn yn Llys y Goron â gwrandawriad ar faterion y rhoddwyd caniatâd i apelio yn eu herbyn.

Pennod 7: Cynyddu Ymgysylltiad Cynnar yn Llys y Goron

52. Mae ymddangosiad cyntaf achos yn Llys y Goron fel arfer yn Wrandawriad Pledio a Pharatoi ar gyfer Treial (PTPH), er mwyn sicrhau mai dim ond yr achosion hynny sydd angen treial sy'n cael eu gohirio at y diben hwnnw. O ran yr erlyniad, dylid gwneud penderfyniad cynnar ynghylch pa bleon sy'n dderbyniol a pha gyhuddiadau fydd yn cael eu hepgor. O ran yr amddiffyniad, gellir, wrth gwrs, gofnodi ple euog ar unrhyw adeg yn y broses ond, er mwyn sicrhau effeithlonrwydd y system, po gynharaf y cyflwynir ple euog, gorau oll. Os yw diffynyddion yn gwybod na fyddant yn wynebu treial am flynyddoedd, nid yw'n syndod bod hyd yn oed y rhai sy'n bwriadu pledio'n euog yn gohirio eu ple hyd at y treial. Er bod cyfran y pleon euog yn Llys y Goron wedi aros yn gymharol sefydlog, maent yn cael eu cyflwyno'n llawer hwyrach yn y broses nag yr oeddent ar un adeg.

53. Nid wyf yn bwriadu rhoi unrhyw bwysau amhriodol ar ddiffynyddion i bledio'n euog. Yn hytrach, fy mwriad yw annog y rhai hynny sydd am bledio'n euog i wneud hynny cyn gynted â phosibl, gan osgoi gwastraffu amser y llys, lleihau'r nifer o dreialon chwâl a chynnig llwybr cyflymach at gyfiawnder sy'n arwain at

leihad yn y llwyth achosion agored. Rwyf felly wedi adolygu'r gostyngiadau dedfrydu presennol ar gyfer ple euog.

54. Rwy'n hyderus bod modd gwella effeithlonrwydd y PTPH drwy gynnal y gwrandawriad hwnnw ar adeg a fydd yn caniatáu digon o amser ar gyfer cyfarwyddiadau llawn a deialog ystyrion rhwng y partion, tra'n rhoi'r wybodaeth sydd arnynt ei hangen i'r diffynyddion i gofnodi ple os dymunant wneud hynny. Mae hyn yn dibynnu ar ddatgeliad llawn. Yn hyn o beth, rwy'n annog cynllun peilot lle caiff y PTPH ei ohirio. Mae'r PTPH hefyd yn rhoi cyfle i'r barnwr gynnig proses *Goodyear* i'r diffynnydd, gan roi syniad ymlaen llawn o'r ddedfryd. Nid yw'r opsiwn hwn yn cael ei ddefnyddio i'w lawn potensial ar hyn o bryd, felly rwyf wedi ystyried sut y gellid ehangu ei ddefnydd i gynorthwyo diffynyddion a allai fel arall fod yn anwybodus o'i fanteision.
55. Yn olaf, rwyf wedi ystyried effaith y cynlluniau cymorth cyfreithiol presennol ar gyfreithwyr yr amddiffyniad ac eiriolwyr sy'n creu 'anogaeth wrthdro' i ganolbwyntio ar rinweddau achos yn hwyrach yn y broses. O ganlyniad, nid ydynt mewn sefyllfa i roi cyngor priodol mewn perthynas â phledio'n euog yn gynharach.
56. I'r perwyl hwn:

Argymhelliad 23: Rwy'n argymhell bod Cyfarwyddyd Ymarfer Troseddol yn cael ei gyflwyno fel mater o frys i osod disgwyliad ar y farnwriaeth i wneud defnydd o broses *Goodyear* (rhoi syniad ymlaen llaw o'r ddedfryd) ym mhob treial, os ceir cais gan yr amddiffyniad neu beidio, yn Llys y Goron, yn y Gwrandawriad Pledio a Pharatoi ar gyfer Treial (PTPH) os yn bosibl, oni bai y rhoddir rhesymau da dros beidio.

Argymhelliad 25: Rwy'n argymhell y dylid addasu unrhyw ddiwygiad i'r cynllun ffioedd cymorth cyfreithiol yn y dyfodol i gydnabod y gwaith y mae eiriolwyr yn ei wneud er mwyn paratoi ar gyfer y Gwrandawriad Pledio a Pharatoi ar gyfer Treial.

ceisio cael syniad ymlaen llaw o'r ddedfryd yn y PTPH.

Argymhelliad 26: Rwy'n argymell y dylid cael cynllun peilot i brofi a ddylid gohirio'r Gwrandawriad Pledio a Pharatoi ar gyfer Treial er mwyn sicrhau ymgysylltiad priodol rhwng y partïon. Ymhellach, argymhellaf fod y peilot hwn yn cael ei roi ar waith ar unwaith a chyn i fy argymhellion eraill gael eu hychwanegu at y llyfr statud.

Argymhelliad 27: Rwy'n argymell bod y gostyngiad mwyaf ar gyfer pledio'n euog yn cael ei gynyddu i 40% os caiff y ble ei chyflwyno (neu ei nodi) ar y cyfle cyntaf sydd yn gael. Ymhellach, rwy'n awgrymu y dylai ostwng i draean yn y Gwrandawriad Pledio a Pharatoi ar gyfer Treial ac, wedi hynny, fod yn ôl disgresiwn y barnwr wrth i'r achos fynd i dreial. Dylai hyn hefyd fod yn berthnasol i lysoedd ynadon.

Argymhelliad 28: Rwy'n argymell y dylid newid y Cynllun Ffioedd Graddedig i Ymgyfreithwyr i fod yn gynllun bandiau gyda ffioedd y rhan fwyaf o achosion yn rhai safonol. Dylid dileu'r ddibyniaeth ar y nifer o Dudalennau Tystiolaeth yr Erlyniad fel arwydd o gymhlethdod achos ac asesiad o ffioedd.

Argymhelliad 29: Rwy'n argymell fod Offeryn Statudol yn cael ei gyflwyno gerbron y Senedd i gynyddu'r trothwyon incwm ar gyfer cymorth cyfreithiol yn y llys ynadon yn unol â meini prawf presennol Llys y Goron ar gyfer dedfrydu mewn achosion neillffordd.

Pennod 8: Strwythur Llys y Goron

57. Mae'r Llys y Goron yn chwarae rôl hanfodol yn y broses o gyflawni cyfiawnder troseddol, gydag achosion yn cael eu gwrandao gan farnwr a rheithgor. Fodd bynnag, mae'r baich achosion wedi cynyddu'n sylweddol dros y blynyddoedd diwethaf, gyda thueddiad cynyddol yn yr amser aros am ddyddiad llys, a'r amser a gymerir yn y llys i wrando achosion. Rwyf wedi dod i'r casgliad bod

angen newid y mecanwaith presennol ar gyfer treialon yn Llys y Goron er mwyn gwella amseroldeb wrth gyflawni cyfiawnder, effeithlonrwydd ac i fynd rhywfaint i'r afael â'r baich achosion agored yn Llys y Goron.

58. Er fy mod yn cydnabod rhinweddau'r opsiynau a gyflwynwyd yn flaenorol, gan gynnwys Llys Canolradd fel y cynigiwyd gyntaf gan yr Arglwydd Ustus Auld, rwy'n cynnig, yn lle hynny, creu adran newydd o'r Llys y Goron, o'r enw 'Llys y Goron (Adran y Fainc)' (CCBD). Byddai'r CCBD yn cael ei lywio gan farnwr yn eistedd ochr yn ochr â dau ynad, heb reithgor. Fy nghynnig yw y dylai'r CCBD fod â'r potensial i wrando ar bob trosedd neillffordd. Byddai'r penderfyniad ynghylch a ddylid neilltuo achos i'r CCBD yn seiliedig ar nifer o ffactorau, a'r prif un ohonynt fyddai - a fyddai'r ddedfryd o garchar debygol i'r diffynnydd yn dilyn ei gael yn euog yn dair blynedd neu lai. O ystyried y byddai'r CCBD yn eistedd o fewn Llys y Goron, byddai'r costau a'r heriau logistaidd sy'n gysylltiedig â'i chreu yn gyfyngedig, o gymharu â'r rhai sy'n gysylltiedig â chreu haen newydd drwy Lys Canolradd.
59. Er mwyn i'r newidiadau yn strwythur Llys y Goron fod mor effeithiol â phosibl, bydd angen iddynt gyd-fynd â chynnydd mewn capasiti a buddsoddiad ar draws y system. Mae'n amlwg mai dim ond drwy gyfuno diwygio â diwrnodau eistedd ychwanegol y gellir cyflawni'r lefel gyffredinol sydd mor daer ei hangen. Rwy'n cydnabod na fydd hyn yn hawdd i'w gyflawni. Rwy'n cefnogi'r gwaith sy'n cael ei wneud i wneud y defnydd mwyaf o'r dyraniad presennol o 110,000 o ddiwrnodau eistedd, sydd ynddo'i hun yn uchafbwynt hanesyddol, ac yn cydnabod y gallai cynnydd pellach sy'n rhy sylweddol ac yn rhy gyflym orlethu partneriaid cyfiawnder troseddol. Fel y byddaf yn nodi, mae pennu ffigur union yn gymhleth ac yn ddibynnol ar sawl ffactor, gan gynnwys blaenoriaethu'r llwyth achosion o fewn y llysoedd, cyfyngiadau ariannol, seilwaith y system, capasiti a recriwtio, a'r graddau y derbynnir fy argymhellion yn llawn.
60. Mae fy nhîm wedi creu modelau ar gyfer amrywiaeth o senarios, hyd at 20,000 yn fwy o ddiwrnodau eistedd y flwyddyn. Er fy mod yn cydnabod nad yw'n

bosib cyflawni hyn yn y tymor canolig, rwy'n argymhell, pan fo'n bosibl (heb anghofio am ariannu, ynghyd â chapasiti'r CPS, y bar a'r gymuned amddiffyn, y llysoedd a'r farnwriaeth) y dylid cynyddu nifer y diwrnodau eistedd yn Llys y Goron i 130,000 y flwyddyn, er mwyn gwneud y mwyaf o effeithlonrwydd y diwygiadau arfaethedig, ac rwyf wedi ystyried y ffyrdd y bydd y diwygiadau rwy'n eu hargymhell yn allweddol i alluogi cynyddu capasiti. Byddaf yn dychwelyd i ystyried adnoddau ar draws y system cyfiawnder troseddol yn fwy cyflawn yn yr Adolygiad Effeithlonrwydd.

61. Mae'n gred gadarn gennyf y byddai'r CCBD yn helpu i sicrhau defnydd effeithlon a chymesur o adnoddau tra'n dal i gynnal yr un safonau uchel o degwch, annibyniaeth a chyfiawnder a ddarperir ar draws Llys y Goron.

62. I'r perwyl hwn:

Argymhelliad 30: Rwy'n argymhell creu Adran newydd o Lys y Goron: Adran Mainc Llys y Goron. Byddai pob trosedd neillffordd yn gymwys i gael ei gwrando yn Adran Mainc Llys y Goron. P'un a fyddai'r diffynnydd yn arfer ei hawl i ddewis cael gwrandawriad yn Llys y Goron neu'n cael ei draddodi gan yr ynadon, ym mhob achos, yn y Gwrandawriad Pledio a Pharatoi Treial (PTPH), dylai barnwr wneud penderfyniad i ddyrannu'r achos i Adran Mainc Llys y Goron neu i Lys y Goron gyda rheithgor. Byddai rhagdybiaeth y cynhelir treial gyda mainc ar gyfer unrhyw achos sydd â dedfryd arfaethedig o dair blynedd neu lai. Dylai'r Senedd osod fframwaith y byddai'n ofynnol i'r barnwr PTPH weithredu oddi mewn iddo.

Argymhelliad 31: Rwy'n argymhell fod y Cyngor Dedfrydu yn creu canllawiau Dyrannu ar gyfer Adran Llys y Goron yn dilyn ei broses ymgynghori ofynnol.

Argymhelliad 32: Rwy'n argymhell y byddai gan Adran Mainc Llys y Goron, fel rhan o Lys y Goron, yr un pwerau dedfrydu â Llys y Goron yn ei ffurf bresennol.

Argymhelliad 33: Rwy'n argymhell y byddai unrhyw farnwr a awdurdodwyd i eistedd yn Llys y Goron yn ei ffurf bresennol yn gymwys i eistedd yn Adran Mainc Llys y Goron, fel rhan o Lys y Goron.

Argymhelliad 34: Rwy'n argymhell, pan fo'n bosibl (heb anghofio am ariannu, ynghyd â chapasiti ar draws y System Cyfiawnder Troseddol) y dylid cynyddu dyraniad y diwrnodau eistedd yn Llys y Goron i 130,000 y flwyddyn. Bydd hyn yn cynnwys treialon â rheithgor ac Adran Mainc Llys y Goron. Dylai Gwasanaeth Llysoedd a Thribiwnlysoedd Ei Fawrhydi adeiladu tuag at y nod hwn dros amser, o 110,000 o ddiwrnodau eistedd (y dyraniad presennol) i'r targed newydd a dylid adolygu lefel y diwrnodau eistedd hwn yn rheolaidd.

Argymhelliad 35: Rwy'n argymhell bod cais am swydd yn cael ei gyfeirio at y Comisiwn Penodiadau Barnwrol er mwyn lansio ymgyrch recriwtio ar gyfer 'Barnwr Cylchdaith – Trosedd' a 'Cofiadur – Trosedd'.

Argymhelliad 36: Rwy'n argymhell bod yr Arglwydd Ganghellor yn gwneud mwy o ddefnydd o'r pwerau o dan adran 94 Deddf Diwygio Cyfansoddiadol 2005 i benodi ymgeiswyr sydd â'r cymwysterau priodol i wneud gwaith troseddol yn y llys ynadon ac yn Llys y Goron yn ychwanegol at y cais am swydd y cytunwyd arno'n flaenorol.

Argymhelliad 37: Rwy'n argymhell y dylai Gwasanaeth Llysoedd a Thribiwnlysoedd Ei Fawrhydi wneud y mwyaf o'r diwrnodau eistedd ar gyfer Cofiaduron, ac ar gyfer Barnwyr Cylchdaith a Chofiaduron sy'n eistedd ar ôl ymddeol.

Argymhelliad 38: Rwy'n argymell bod y farnwriaeth yn ystyried gwneud mwy o ddefnydd o bennu lleoliad hyblyg ar gyfer y farnwriaeth o ran Llys y Goron. Gallai hyn ddechrau gyda Barnwyr Rhanbarth (Llysoedd Ynadon) a Dirprwy Farnwyr Rhanbarth (Llysoedd Ynadon). Gallai Dirprwy Farnwyr Uchel Lys nad ydynt wedi'u penodi'n Gofiaduron hefyd ennill profiad troseddol yn eistedd yn Adran Mainc Llys y Goron.

Argymhelliad 39: Rwy'n argymell y dylai gwrandawiadau Adran Mainc Llys y Goron gael eu gwrandao mewn unrhyw ystafell llys sydd ar gael, ar yr amod (a) ei bod yn hygyrch, a (b) bod cyfleusterau recordio ar gael. Bydd hefyd yn darparu ar gyfer y posibilrwydd y gallai achosion Llys y Goron gael eu gwrandao mewn adeiladau y mae'r llysoedd ynadon hefyd yn eistedd ynddynt.

Argymhelliad 40: Rwy'n argymell mai dim ond y rhai hynny sy'n gymwys i ymddangos yn Llys y Goron fyddai â hawliau i ymddangos yn Adran Mainc Llys y Goron.

Argymhelliad 41: Rwy'n argymell bod y Weinyddiaeth Gyfiawnder yn rhoi cynllun arian cyfatebol ar waith ar gyfer Tymor Prawf Bargyfreithwyr Troseddol i ddechrau ar unwaith i fynd i'r afael â'r prinder o eiriolwyr troseddol.

Argymhelliad 42: Rwy'n argymell y dylai apeliadau o Adran Mainc Llys y Goron fod ar yr un sail ag apeliadau o Lys y Goron fel y'u cyfansoddir ar hyn o bryd.

Pennod 9: Treial gan Farnwr yn Unig

63. Mae'n glir nad treial gyda rheithgor yw'r opsiwn mwyaf synhwyrol bob amser ar gyfer gwrandao'r achosion mwyaf anodd a chymhleth. Mae hyd cynyddol treialon gyda rheithgor yn cyfrannu at y llwyth achosion agored ac amseroldeb wael yn y system: ar draws ystod y treialon, mae treialon gyda rheithgor bellach yn cymryd mwy na dwywaith gymaint ag yr oeddent yn 2000. Er bod nifer o ffactorau'n cyfrannu at hyn, un o'r rhesymau yw cymhlethdod cynyddol

matrics ffeithiol yr achosion, y dystiolaeth arbenigol a gyflwynir i'w sefydlu, a'r ymdrechion cynyddol i ddarparu cefnogaeth ac arweiniad i'r rheithgor. Hefyd, mae'r baich personol ac ariannol a osodir ar aelodau'r rheithgor, yn enwedig y rhai sy'n eistedd ar dreialon hir, yn sylweddol.

64. Mae llawer o ddadleuon yn erbyn diwygio rheithgorau wedi'u cyflwyno dros y blynyddoedd: cânt eu crynhoi yn Adroddiad Arglwydd Ustus Auld ac yn fy Adolygiad o Effeithlonrwydd Gweithdrefnau Troseddol. Rwyf wedi ystyried pob un yn ofalus ond rwyf wedi dod i'r casgliad bod amgylchiadau penodol lle mae treial gan farnwr yn unig yn briodol, fel sy'n digwydd mewn gwledydd megis Awstralia, Canada a Seland Newydd. Mae hyn yn seiliedig ar yr angen i achosion gael eu datrys mewn modd mwy amserol, mewn fforwm sy'n fwy cymesur ac addas i'r drosedd neu'r troseddau honedig.
65. Os caiff hyn ei weithredu, dylai leihau hyd yr achosion hiraf yn Llys y Goron, gan arwain at brosesu achosion yn gynt ac yn sgil hynny sicrhau mynediad cyflymach at gyfiawnder drwy'r llysoedd. Mae hyn o bwysigrwydd arbennig ar gyfer achosion twyll difrifol a chymhleth sy'n rhoi mwy o bwysau ar adnoddau'r llys ac amser y rheithgor. Rwyf wedi ystyried sut i gydbwysu hawliau'r diffynnydd â disgresiwn y farnwriaeth, gan sicrhau bod y broses dreialu yn parhau i fod yn deg ac yn hygyrch, a bod tystiolaeth yn yr achosion mwy cymhleth hynny yn cael ei deall a'i chymhwyso'n gywir er mwyn sicrhau canlyniadau a phenderfyniadau teg i bob parti dan sylw.
66. I'r perwyl hwn:

Argymhelliad 43: Rwy'n argymell y dylid caniatáu i ddiffynyddion yn Llys y Goron ddewis cael eu rhoi ar brawf gan farnwr yn unig, yn amodol ar gydsyniad barnwr y treial. Byddai'r barnwr yn gwneud y penderfyniad hwnnw ar sail ffeithiau ac amgylchiadau'r achos unigol. Dylai'r penderfyniad hwn i ddewis cael treial gan farnwr yn unig gael ei gofnodi yn y Gwrandawriad Pledio a Pharatoi ar gyfer Treial. Byddai penderfyniad barnwr y treial yn derfynol ac ni fyddai unrhyw lwybr i apelio yn erbyn y penderfyniad hwnnw.

Argymhelliad 44: Rwy'n argymell y dylai achosion o dwyll difrifol a chymhleth gael eu gwrandao gan farnwr yn unig. Dylai achosion cymwys gael eu diffinio gan eu hanonestrwydd cudd neu gymhlethdod sydd y tu hwnt i ddealltwriaeth y cyhoedd. Dylid gwneud y penderfyniad dyrannu mewn Gwrandawriad Paratoi. Dylid nodi terfynau a phroses y pwerau hyn mewn Cyfarwyddyd Ymarfer gan yr Arglwyddes Brif Ustus.

Argymhelliad 45: Rwy'n argymell, mewn achosion sydd o hyd neu â chymhlethdod eithriadol a ragwelir (o fewn adran 29 Deddf Gweithdrefn ac Ymchwiliadau Troseddol 1996), y dylai barnwr allu cyfarwyddo treial gan farnwr yn unig. Byddai'r penderfyniad dyrannu yn cael ei wneud mewn gwrandawriad paratoadol. Dylid nodi terfynau a phroses ar gyfer y pwerau hyn mewn Cyfarwyddyd Ymarfer.

Casgliad

67. Yn seiliedig ar yr argymhellion sydd wedi'u modelu (cyfyngu'r hawl i ddewis, ailddosbarthu, a'r CCBD) amcangyfrifir y byddai'r rhain yn unig yn arbed tua 9,000 o ddyddiau eistedd yn Llys y Goron bob blwyddyn, drwy gyfeirio achosion i'r llys ynadon neu'r CCBD, lle gellir eu gwrandao mewn modd mwy

amserol. Byddai hyn yn golygu neilltuo rheithgorau ar gyfer gwranddo ar yr achosion mwyaf difrifol.

68. Gan gymryd yr holl argymhellion gyda'i gilydd, maent yn darparu pecyn cynhwysfawr o fesurau sydd eu hangen i fynd i'r afael â phob elfen o'r argyfyngau lluosog sy'n gorgyffwrdd yr wyf wedi'u hamlinellu. Byddai gwneud dim, neu weithredu newid graddol yn unig, yn golygu y byddai'r argyfwng hwn yn gwaethygu'n sylweddol ac fe fyddai y risg bod y system yn chwalu'n llwyr yn dod yn realiti'n fuan iawn. Er mwyn atal hyn, mae camau gweithredu ar draws pob agwedd ar y broses cyfiawnder troseddol yn hanfodol.

Pennod 1 – Cyflwyniad

1. Yn 2019 pan wnes i ymddeol o'm swydd fel Llywydd Adran Mainc y Frenhines, a elwir bellach yn Adran Mainc y Brenin, nodais yn fy araith ffarwel y byddwn wedi hoffi gallu dweud fy mod yn gadael y system cyfiawnder troseddol mewn gwell sefyllfa nag yr oedd pan ddechreuais fy ngyrfa. Rhannais sut, mewn llawer o ffyrdd, y mae: bu cynnydd enfawr mewn gweithdrefnau a thystiolaeth, yn y diogelwch i'r rhai a gyhuddir o gyflawni trosedd ac yn y ffordd yr ymdrinnir â'r rhai hynny sy'n agored i niwed yn eu profiad o'r system cyfiawnder troseddol. Fodd bynnag, rhagwelais hefyd y byddai llawer o'r heriau a wynebwyd bryd hynny gan y system cyfiawnder troseddol, boed hynny'n gymhlethdod cynyddol achosion llys troseddol neu'r diffyg ariannu hirdymor i asiantaethau cyfiawnder troseddol, yn peri her sy'n hyd yn oed fwy yn y dyfodol.
2. Chwe blynedd yn ddiweddarach, nid oes unrhyw amheuaeth fod cyfiawnder troseddol mewn argyfwng. Mae'r dywediad 'cyfiawnder wedi'i oedi yw cyfiawnder wedi'i wadu' yn gwbl addas, gyda chanlyniadau dinistriol i ddioddefwyr a diffynyddion, ac mae hyn hefyd yn tanseilio hyder yn y system. Ym mis Rhagfyr 2024, roedd tua 75,000 o achosion agored yn Llys y Goron. Mae hynny fwy na dwywaith y nifer yn 2019, ac mae achosion llys yn cael eu rhestru mor bell ymlaen â 2029. Mae'r Weinyddiaeth Gyfiawnder (MoJ) wedi rhagweld y bydd 105,000 o achosion agored yn Llys y Goron erbyn Mawrth 2029, gyda nifer cynyddol o achosion yn aros am dreial. Yng Nghymru a Lloegr, cyflwynir cyfiawnder troseddol drwy gyfres o systemau gan nifer o sefydliadau gan gynnwys yr heddlu, GEG, y gymuned amddiffyn, y llysoedd, y farnwriaeth, y carchardai a'r gwasanaeth prawf. Mae pob un ohonynt yn wynebu heriau enfawr. Nid yw hyn yn dderbyniol o gwbl mewn system gyfiawnder ddatblygedig y dywedir ei bod yn denu edmygedd pawb.
3. Mae pandemig COVID-19 a gweithredu diwydiannol y Bar Troseddol wedi cael effeithiau hirdymor ar y system gyfiawnder, gan gyfyngu'n ddifrifol ar y capasiti ar gyfer achosion llys gyda rheithgor. Fodd bynnag, rhaid imi fod yn glir bod yr heriau

hyn wedi bodoli ers dros ddegawd ac fe'u rhagwelwyd yn fy 'Adolygiad o Effeithlonrwydd Achosion Troseddol' a gyhoeddwyd yn 2015. Yn ogystal, mae cyfyngiadau ariannol sylweddol hefyd wedi cyfrannu. Mae heriau sylweddol yn bodoli wrth geisio cyflawni proses llysoedd troseddol effeithiol ac effeithlon, er gwaethaf gwaith caled llawer o bobl yn yr asiantaethau cyfiawnder troseddol.

4. Canlyniad cyfunol hyn i gyd yw bod perygl gwirioneddol bod y system yn chwalu'n llwyr y dyfodol agos. Hynny yw, byddai ond ychydig neu ddim siawns o gwbl bod achosion yn cael eu dwyn gerbron y llys, byddai dioddefwyr a thystion yn teimlo'n ddigyswllt ac os ydynt yn mynychu'r llys, byddai hynny dair neu bedair blynedd yn ddiweddarach, pan na allant gofio'r manylion penodol. Yn gyffredinol, byddai'r system cyfiawnder troseddol yn sefyll yn ei hunfan, byddai'r llwyth achosion agored yn parhau i gynyddu, ni fyddai asiantaethau'n gallu ymdopi ac aneffeithlonrwydd fyddai'r norm. Gallai ychydig neu ddim canlyniadau i dorri'r gyfraith arwain at ddiffyg cyfraith a threfn ac at gymdeithas yn cymryd pethau i'w dwylo ei hun. Mae pob ymgysylltiad a thrafodaeth gyda'r asiantaethau cyfiawnder troseddol yr wyf wedi'u cael fel rhan o'r Adolygiad hwn wedi cadarnhau'r realiti hwn.
5. Nid gor-ddweud na chreu braw yw hyn. Mae'r realiti nad yw'r llysoedd troseddol bellach yn effeithiol eisoes yn dechrau dod i'r amlwg. Theori yr anthropolegydd Joseph Tainter yn y 1980au oedd: wrth i systemau cymdeithasol ehangu i ddatrys problemau sy'n codi, maent yn dod yn fwyfwy cymhleth fesul cam, ond mae'r camau hyn yn gofyn am fwy o fuddsoddiad ac yn cynnig llai o fuddion. Pan na ellir fforddio buddsoddiadau pellach, mae systemau'n dirywio ac yn agored i chwalu. Dyma'r canlyniad sy'n cael ei wynebu yn awr. Mae hyn yn peri perygl sylweddol i reol y gyfraith ac i sylfeini cymdeithas ddiogel, teg a democrataidd.
6. Rwy'n cydnabod y camau cyntaf a gymerwyd yn ddiweddar gan y llywodraeth: mae'r nifer uchaf erioed o ddyddiau eistedd wedi'u hariannu; mae mwy o farnwyr yn cael eu penodi; ac mae mwy o gyllid wedi'i roi tuag at gynnal a chadw'r llysoedd. Camau pwysig yw'r rhain, ond ni fyddant yn ddigonol.

7. Y mesur bod y system mewn gwir argyfwng yw nad yw'r camau arferol hyn, y liferi traddodiadol i unioni problemau systemig yn y llysoedd troseddol, yn gweithio mwyach. Dyma'r ffenomen y mae Syr David Omand, cyn Gyfarwyddwr GCHQ ac yn ddiweddarach Ysgrifennydd Parhaol y Swyddfa Gartref, yn ei alw'n 'prawf y liferi rwber' yn ei lyfr *How to Survive a Crisis*:

'Rydych yn pwyso'r botwm sy'n dweud, "stop", ond yn anffodus nid yw'r cerbyd yn stopio. Mae hynny, mewn ffordd, yn mynd â ni at galon argyfwng gwirioneddol.'

8. Gan ystyried y llwyth achosion a oedd yn parhau i gynyddu, ar 12 Rhagfyr 2024, cyhoeddodd yr Arglwydd Ganghellor y byddai Adolygiad Annibynnol o'r Llysoedd Troseddol yn cael ei gynnal. Roedd y Cylch Gorchwyl yn eithriadol o eang, a gofynnwyd i mi ei gynnal ac i adrodd ar opsiynau polisi erbyn diwedd y gwanwyn ac ar effeithlonrwydd erbyn diwedd 2025. Drwy gydol y broses, rwyf wedi bod yn ymwybodol iawn bod yr amserlen ar gyfer adrodd ar yr opsiynau polisi yn eithriadol o fyr. Mae hyn yn golygu fy mod wedi gorfod argymell mesurau (waeth pa mor eang ydynt) y gellir eu cyflwyno'n gyflym ac sy'n gallu sicrhau newid strwythurol tra'n defnyddio'r adnoddau presennol sydd ar gael yn y system i'r eithaf er mwyn mynd i'r afael â'r heriau dwys ac ar frys sy'n bodoli ar hyn o bryd. Rwyf hefyd wedi gorfod ystyried y cyd-destun ariannol y mae'r llywodraeth yn gweithredu ynddo: mae cyfyngiadau gwirioneddol ar gapasiti o fewn y system ac nid oes adnoddau diderfyn ar gael.

9. Mae'r dasg bresennol yn haws oherwydd nifer yr adolygiadau ac adroddiadau eraill sydd wedi'u comisiynu dros y 60 mlynedd diwethaf ac felly nid yw llawer o'r argymhellion a wnaif yn rhai newydd. Yr hyn sydd yn hollol glir i mi yw, o ystyried y parch yr wyf wedi'i ddal tuag at sicrhau cyfiawnder troseddol yn y wlad hon dros fwy na 50 mlynedd, drwy gydol yr Adolygiad hwn rwyf wedi bod yn ofalus wrth ddehongli'r dystiolaeth a llunio argymhellion. Rwyf wedi ceisio ystyried pob safbwynt wrth lunio'r polisi ac wedi amlinellu pecyn o fesurau sy'n radical ond yn angenrheidiol, y byddaf yn adeiladu arnynt yn yr Adolygiad Effeithlonrwydd yn ddiweddarach yn 2025. Mewn sawl man, er fy mod yn mynegi fy marn, rwyf wedi

darparu opsiynau y bydd yn rhaid i'r llywodraeth eu hystyried, yn dibynnu ar i ba raddau y mae'n ceisio atebion sydd hyd yn oed yn fwy radical na'r rhai a gynigaf i.

10. Wrth wneud yr argymhellion hyn, rwyf wedi dilyn set benodol o egwyddorion, sef:
 - a. Darparu ar gyfer gwneud penderfyniadau priodol a teg. Yn benodol, rhaid i'r amser a'r ffurf y mae'r broses gwneud penderfyniadau yn eu cymryd adlewyrchu natur y drosedd a'r effaith bosibl ar y rhai dan sylw, a rhaid iddynt fodloni disgwyliadau uchel diffynyddion, dioddefwyr a thystion o ran gwrandawriad teg a buan ar honiadau gan lys annibynnol mewn fforwm sy'n gymesur â'r honiadau.
 - b. Cynyddu cyfranogiad, gan gynnal egwyddorion cyfiawnder agored (ac eithrio mewn amgylchiadau eithriadol) a hyrwyddo cyfranogiad effeithiol gan ddiffynyddion, dioddefwyr a thystion.
 - c. Sicrhau agwedd gymesur at brosesau treial, gan roi hyder i'r cyhoedd, tra'n cydbwyso hawliau pawb sy'n ymwneud â'r achos.
 - d. Darparu achosion teg sy'n diogelu rhag canlyniadau anghymesur i rai carfannau o gymdeithas ac sy'n gyson â'r hawl i gael achos teg a hawliau eraill a warantir gan gyfraith gwlad ac a adlewyrchir yn y Confensiwn Ewropeaidd ar Hawliau Dynol (ECHR).
 - e. Sicrhau fod amseroldeb, o'r arestiad hyd at penderfynu'r achos, yn cael ei ystyried ac yn cael y pwyslais priodol wrth weinyddu cyfiawnder, er budd pawb sy'n gysylltiedig â'r achos – diffynyddion, dioddefwyr a thystion.
11. Er fy mod wedi cael cais gan rai i fodelu pob argymhelliad, nid yw hyn wedi bod yn bosibl oherwydd amserlen yr Adolygiad, heb sôn am gymhlethdod modelu effeithiau rhyngweithiol pob argymhelliad. Lle mae modelu wedi'i gynnwys yn yr Adolygiad, ystyrir hyn o ran llwyth gwaith, sy'n edrych yn syml ar y gwaith sy'n dod i mewn (h.y. dyddiau eistedd) i'r system. Defnyddiwyd hyn fel dewis amgen i lwyth achosion (h.y. cyfanswm yr achosion yn y system) sy'n hynod sensitif i dybiaethau ynghylch sut mae'r llys yn blaenoriaethu gwaith. Wrth i'r llwyth

gwaith sy'n weddill leihau, disgwylir y bydd amseroldeb achosion drwy'r system yn cynyddu. Nid oes gennyf unrhyw amheuaeth y bydd y Weinyddiaeth Gyfiawnder eisiau ac angen cynnal ymarfer modelu mwy manwl, gan gynnwys drwy asesiadau effaith o unrhyw argymhellion a ystyrir ymhellach.. Yn yr un modd, bydd angen i'r Weinyddiaeth Gyfiawnder ystyried fy argymhellion ochr yn ochr ag 'Adolygiad Dedfrydu Annibynnol' y Gwir Anrh. David Gauke.

12. Rwy'n glir bod angen gwneud y newid i bob un o'r camau sy'n ffurfio'r system cyfiawnder troseddol: o'r cyhuddiad hyd at y ddedfryd (rwy'n ymwybodol bod hyn yn nghwmpas yr Adolygiad Dedfrydu a gynhaliwyd yn ddiweddar gan y Gwir Anrhydeddus David Gauke a'i banel). Rhaid gweld yr argymhellion rwy'n eu gwneud, ar y cyd, fel agenda ddiwygio ar gyfer y system gyfan. Mae'n debygol na fydd mabwysiadu rhai rhannau a gwrthod eraill yn ddigonol.
13. Nid wyf yn cynnig yr argymhellion hyn, sydd yn aml yn radical, yn ysgafn. Fodd bynnag, nid wyf ychwaith yn credu bod dewis mwy realistig ar gael. Nid wyf yn teimlo'n abl i warantu llwyddiant, ond nid oes gennyf amheuaeth na fydd newid llai dramatig yn newid y darlun cyffredinol. Fy nghasgliad yw mai dim ond drwy effaith gyfunol y mesurau hyn y gellir cymryd camau i ddechrau mynd i'r afael â'r argyfwng hwn (a, gobeithio, ei oresgyn).

Pennod 2 – Adnabod y Broblem

Trosolwg

1. Mae'n hanfodol deall sut y daeth y sefyllfa argyfyngus bresennol ym maes cyfiawnder troseddol i fodolaeth er mwyn diffinio'r camau sydd angen eu cymryd i ddechrau ei datrys. Yn y bennod hon, byddaf yn disgrifio rhesymau tymor byr a thymor hir y sefyllfa bresennol, gan dynnu ar ddadansoddiad trylwyr sy'n seiliedig ar ddata a chyflwyniadau i'r Adolygiad, ac wedi'u cefnogi gan fy sylwadau o'r 50 mlynedd yr wyf wedi gweithio fel cyfreithiwr troseddol.
2. Byddaf yn agor y bennod hon drwy amlinellu'r set aml-haenog a chyd-gysylltiedig o broblemau sy'n wynebu'r llysoedd troseddol. Ym mis Rhagfyr 2024, roedd tua 75,000 o achosion agored yn Llys y Goron, ac mae treialon yn cael eu rhestru cyn belled ymlaen â 2029. Mae'r Weinyddiaeth Gyfiawnder wedi rhagweld y gallai fod tua 105,000 o achosion agored erbyn Mawrth 2029, gyda nifer cynyddol o achosion yn aros am dreial.
3. Mae'r Weinyddiaeth Gyfiawnder a'r asiantaethau cyfiawnder troseddol wedi profi rhai o'r cyfyngiadau ariannol mwyaf sylweddol o blith unrhyw adrannau'r llywodraeth dros y 15 i 20 mlynedd diwethaf, ac mae effeithiau hyn wedi'u gwaethygu gan y cymhlethdod cynyddol yn y prosesau ymchwilio a'r treialon. Y canlyniad cyfunol yw bod heriau adnoddau dwfn wedi gwreiddio ac aneffeithlonrwydd cynyddol ar draws yr asiantaethau cyfiawnder troseddol, er gwaethaf gwaith caled llawer o bobl yn y system.
4. Er bod buddsoddiad ariannol yn y system cyfiawnder troseddol yn hanfodol, mae'n amlwg o'r dystiolaeth rwyf wedi'i gweld nad yw cynyddu gwariant yn unig i gefnogi mwy o gapasiti yn Llys y Goron, heb wneud newidiadau sylweddol iawn i'r holl brosesau ar gyfer achosion troseddol, yn debygol o fod yn effeithiol. Heb sôn am y gost eithriadol o uchel, byddai hyn yn amhosibl i'w gyflawni o fewn strwythur presennol Llys y Goron heb ddiwygio gwirioneddol.

5. Dros y 50 mlynedd diwethaf, mae llawer o newidiadau wedi gwella ansawdd cyfiawnder yn y llysoedd troseddol yn sylweddol ond hefyd wedi ychwanegu at eu cymhlethdod. Mae pob un, ar ei ben ei hun, wedi bod yn ddatblygiad gwerthfawr ond, o'u hystyried gyda'i gilydd, maent wedi cyfrannu'n fawr at hyd a chymhlethdod achosion troseddol o'u cymharu â'r 1970au pan ddechreuais i fy ngyrfa.
6. Mae effaith y cynnydd mewn achosion yn Llys y Goron wedi'i waethygu gan ddatblygiadau gan gynnwys ffocws llywodraethau olynol ar blismona a thargeddu troseddau treisgar a rhywiol; effaith pandemig COVID-19; ac, wedi hynny, gweithredu diwydiannol y Bar Troseddol yn 2022. Cyfyngodd y digwyddiadau diweddarach hyn yn ddifrifol ar y gallu i gynnal treialon gyda rheithgor, sydd wedi cynyddu cyfran yr achosion mwyaf cymhleth yn y llwyth achosion agored. Mae hyn wedi cael effeithiau hirdymor wrth i'r llysoedd ymdrechu i brosesu'r gymysgedd o achosion sydd fwyfwy difrifol.
7. Dechreuaf y bennod hon drwy yn gyntaf egluro'r broblem yn fanylach ac yna mi wnaaf amlinellu ffurf y pecyn radical ac hanfodol o fesurau sydd eu hangen, y byddaf yn ei archwilio drwy gydol yr Adolygiad hwn.

Y Broblem: Y Llwyth Achosion Agored ac Oedi yn Llys y Goron

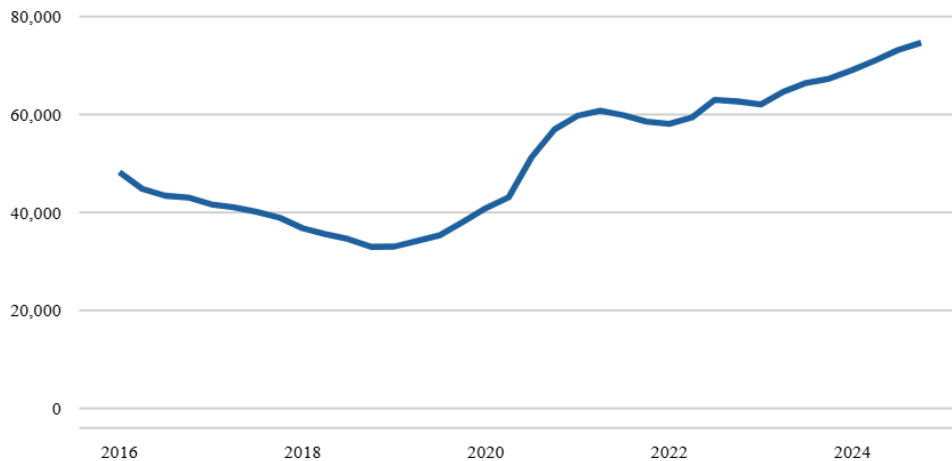
8. Mae'r llwyth achosion agored yn Llys y Goron wedi mwy na dyblu o ran maint ers dechrau 2019. Fel y dangosir yn Ffig. 2.1, fe gododd o tua 33,000 o achosion yn Ch1 2019 i uchafbwynt hanesyddol o tua 75,000 o achosion erbyn diwedd 2024 – cynnydd blynyddol cyfartalog o tua 8,000 o achosion. Mae hyn yn rhannol yn adlewyrchu'r galw cynyddol, gyda'r disgwyliad y bydd y llwyth achosion agored yn cynyddu rywfaint pan fydd mwy o achosion yn dod i mewn i'r system. Fodd bynnag, mae cyflymder y twf a maint y llwyth achosion agored yn llawer uwch na'r tueddiadau hanesyddol, gan wneud y llwyth achosion yn fwyfwy anodd ei reoli ac yn achosi oedi sylweddol yn y system. I'r gwrthwyneb, rhwng 1990 a 2014, dim ond o tua 1,000 o achosion y flwyddyn

ar gyfartaledd y tyfodd y llwyth achosion agored (gan gynyddu o tua 32,000 o achosion yn 1990 i tua 55,000 o achosion yn 2014, uchafbwynt blaenorol)..

Ffigur 2.1

Llwyth achosion agored Llys y Goron

Cymru a Lloegr, 2016-2024

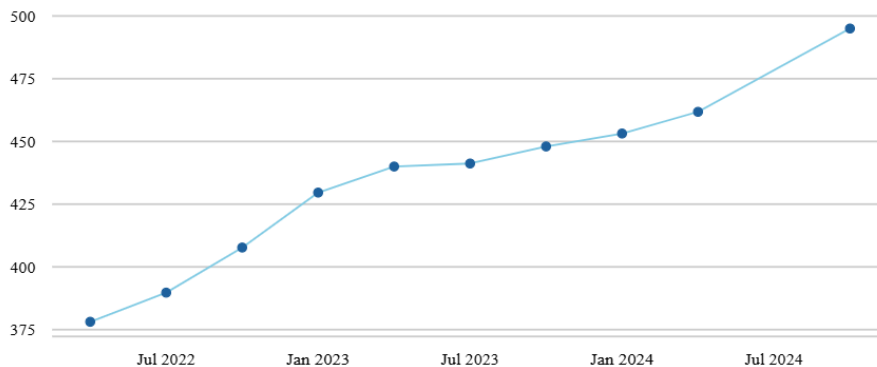
Ffynhonnell: Ystadegau chwarterol y llys troseddol, Hydref i Rhagfyr 2024

9. Rhwng 2014 a 2018, efallai y byddai rhywun yn meddwl bod y sefyllfa wedi gwella, gyda'r llwyth achosion agored yn lleihau ar gyfartaledd o 5,500 o achosion y flwyddyn (gan ostwng o tua 55,000 o achosion yn 2014 i tua 33,000 o achosion yn 2018). Mae'r gostyngiad araf hwn yn nifer yr achosion mewn cyferbyniad llwyr â'r twf cyflym sy'n cael ei brofi heddiw.
10. Mae maint y llwyth achosion agored yn achosi oedi difrifol yn y llysoedd troseddol. Hyd at y degawd diwethaf, roedd yn arferol i achosion fod yn agored am chwe mis, neu flwyddyn ar y mwyaf. Fel y dangosir yn Ffig. 2.2, ers pandemig COVID-19, mae'r amser cyfartalog o'r Gwrandawriad Pledio a Pharatoi ar gyfer Treial (PTPH) hyd at ddyddiad rhestru'r treial wedi cynyddu o 384 diwrnod ym Mai 2022 i 495 diwrnod ym mis Hydref 2024.

Ffigur 2.2

Diwrnodau ar gyfartaledd rhwng PTPH a dyddiad rhestru'r treial ar gyfer achosion agored

Cymru a Lloegr, 2022-presennol

Ffynhonnell: dadansoddiad IRCC o wybodaeth rheoli mewnol GLITEF

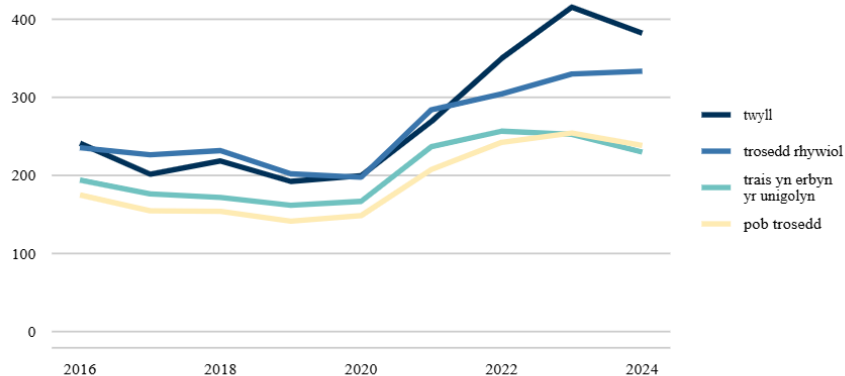
Sylwch fod cyfyngiadau ansawdd data sylweddol yn gysylltiedig â'r mesur arbrolfod hwn a nodir yn yr atodiad technegol i'r adroddiad hwn

11. Mae'r amser a gymerir i ddelio ag achos unwaith y caiff ei anfon i'r Llys y Goron hefyd wedi cynyddu, yn enwedig ar gyfer y mathau mwyaf difrifol o droseddau, gan ymestyn yr oedi ymhellach. Fel y dangosir yn Ffig. 2.3, cynyddodd yr amser cyfartalog o dderbyn i gwblhau achos yn Llys y Goron ar draws pob trosedd o 141 diwrnod i 239 diwrnod rhwng 2019 a 2024 (cynnydd o 70%). Yn y cyfamser, ar gyfer troseddau rhywiol yn benodol, cynyddodd hyn 65% o'r lefel eisoes yn uchel o 202 diwrnod i 333 diwrnod. Ar gyfer troseddau twyll – sydd wedi cynyddu'n sylweddol oherwydd datblygiadau technoleg newydd – cynyddodd o 192 diwrnod i 382 diwrnod (cynnydd o 99%).

Ffigur 2.3

Diwrnodau cyfartalog o dderbyn i gwblhau achos yn Llys y Goron ar gyfer diffynyddion mewn grwpiau troseddau dethol

Cymru a Lloegr, 2016-2024

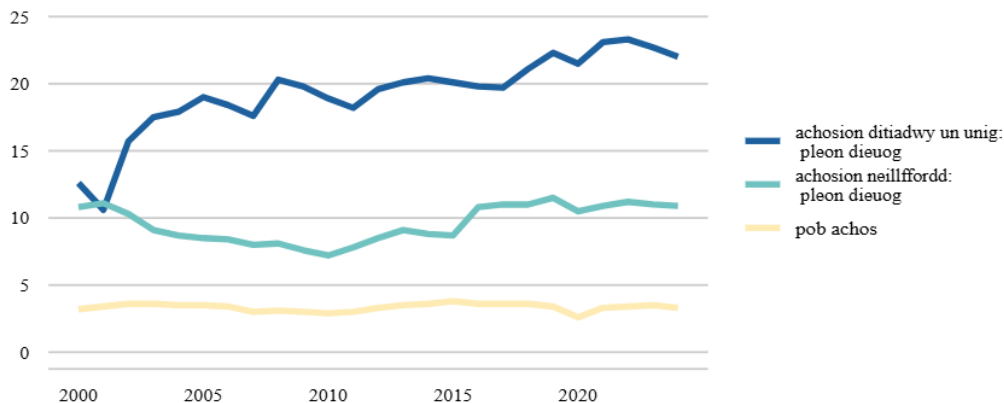
Ffynhonnell: Ystadegau chwarterol y llys troseddol, Hydref i Rhagfyr 2024

12. Yn yr un modd, mae cyfanswm amser gwrandawriad ar gyfer achosion treial wedi cynyddu, oherwydd y newidiadau sylweddol yn y gyfraith droseddol a'r weithdrefn, y byddaf yn eu trafod yn fanwl yn ddiweddarach yn y bennod hon. Fel y dangosir yn Ffig. 2.4, mae amser gwrandawriad achosion llys gyda rheithgor ar gyfer y troseddau mwyaf difrifol (ditiadwy yn unig) wedi mwy na dyblu o ran hyd, gan gynyddu o tua 11 awr yn 2001 i dros 22 awr yn 2024. Mae'r amser gwrandawriad cyfartalog ar gyfer pob math o achosion yn Llys y Goron, gan gynnwys apeliadau, yn fwy sefydlog.

Ffigur 2.4

Amser gwrandawriad cyfartalog (oriau) yn Llys y Goron ar gyfer mathau penodol o achosion

Cymru a Lloegr, 2000-2024

Ffynhonnellau: Ystadegau chwarterol y llys troseddol, Hydref i Rhagfyr 2024;
Ystadegau chwarterol y llys troseddol, Hydref i Rhagfyr 2019;
Ystadegau barnwrol a'r llysoedd 2010;
Ystadegau barnwrol a'r llysoedd 2006

Effaith Oedi ar Ddioddefwyr, Tystion a Diffynyddion

13. Mae llawer o ddioddefwyr, tystion a diffynyddion sy'n ymwneud â threialon bellach yn gorfod aros am flynyddoedd am ddyddiad llys. Gall yr oedi hyn gael effaith ddofn ar ddioddefwyr, fel y dengys Astudiaeth Achos A ac fel rwyf wedi clywed gan grwpiau o ddioddefwyr. Mae gormod o ddioddefwyr yn tynnu'n ôl o'r broses cyfiawnder troseddol. Fodd bynnag, mae'r dystiolaeth ynghylch pryd y maent yn gwneud hyn a pham yn gyfyngedig ac yn gymhleth. Mae hyn yn cynnwys ffyrdd y mae oedi yn ei gwneud yn anoddach i ddioddefwyr a thystion roi eu dystiolaeth orau (er enghraifft, drwy danseilio eu cof a'u hyder).

Mae treial sydd wedi profi oedi hefyd yn tarfu'n sylfaenol ar eu bywydau, gan eu hatal rhag goresgyn trawma, ac yn arwain rhai i ddioddef heriau iechyd meddwl difrifol ac edifarhau iddynt erioed adrodd am y drosedd a brofwyd ganddynt. Nid yw dioddefwyr yn unig yn cael eu heffeithio'n andwyol gan amseroedd aros hir cyn i achos gael ei wrando, ond hefyd gan wrandawiadau'n cael eu hail-drefnu yn aml a diffyg cyfathrebu da ynghylch amserlen y treial.

14. Gall oedi hefyd waethygu'r effeithiau economaidd a seicolegol ar ddiffynyddion sy'n disgwyl eu treial. Gall y rhain gynnwys:
 - a. Effaith ariannol sylweddol, sydd wedi'i fwyhau gan broses estynedig, ac effaith cyfnod estynedig lle gall y rhai sydd yn y ddalfa ar remand neu ar fechnïaeth fod yn methu â gweithio, gwneud cais am swyddi newydd neu deithio. Er bod amddiffyniad y rhan fwyaf o ddiffynyddion yn Llys y Goron yn cael ei ariannu gan gymorth cyfreithiol, mae rhai hefyd yn wynebu costau cyfreithiol na ellir eu hadennill sy'n cynyddu oherwydd oedi.
 - b. Yr effeithiau seicolegol negyddol o gyfnodau hir o ansicrwydd ar berthnasau personol, gan gynnwys gyda phartneriaid, plant a ffrindiau.
15. Mae yna berthynas agos rhwng y llwyth achosion agored a'r boblogaeth sydd ar remand yn y carchar (h.y. y bobl hynny sydd wedi'u cyhuddo ac sy'n aros am eu treial sydd yn cael eu dal yn y carchar). Mi wnaeth y boblogaeth ar remand bron dyblu o tua 8,800 i tua 17,000 rhwng Rhagfyr 2018 a Rhagfyr 2024 (cynnydd o 94%). Nid yw'r Weinyddiaeth Gyfiawnder yn cyhoeddi data ar hyd cyfnodau remand yn gyffredinol, fodd bynnag mae cydnabyddiaeth gan bwyllgorau dethol seneddol, y Swyddfa Archwilio Genedlaethol ac Arolygydd Carchardai EF fod hyd yr amser y mae carcharorion yn ei dreulio ar remand hefyd yn cynyddu. Mae hyn yn arwain at fwy o garcharorion yn cael eu dal ar remand am fwy na'r terfyn amser statudol o chwe mis, mwy yn gofyn am gefnogaeth ychwanegol yn y carchar ac o bosibl mwy yn cael eu rhyddhau ar unwaith o'r llys yn dilyn euogfarn. Mae adroddiadau'r wasg hefyd wedi nodi

tystiolaeth anecdotaidd o ddiffynyddion heb eu profi yn treulio blynyddoedd ar remand (gweler Astudiaeth Achos B). Yn aml, caiff y rhai sydd ar remand eu dal yn y rhannau hynaf a mwyaf gorlawn o ystad y carchar ac, os cânt eu canfod yn ddieuog, nid ydynt yn gymwys i gael iawndal ac nid ydynt yn cael cymorth i ailsefydlu yn y gymuned pan gânt eu rhyddhau.

16. Mae arwyddion pryderus hefyd bod hyder y cyhoedd yn ehangach yn nhegwch ac effeithlonrwydd y system cyfiawnder troseddol wedi dechrau dirywio dros y blynyddoedd diwethaf. Ar ôl cynyddu'n raddol ers tua 2008, mae Arolwg Troseddu Cymru a Lloegr wedi adrodd ar ostyngiadau cymedrol ond sy'n ystadegol sylweddol yn hyder y cyhoedd: 6% o ran tegwch (o 69% i 63%) a 3% o ran effeithlonrwydd (o 53% i 50%) rhwng 2017/18 a 2023/24. Yn fwy pryderus i'r Adolygiad hwn, mae hyder ymysg y cyhoedd bod y llysoedd yn effeithiol wrth ddelio ag achosion yn brydlon wedi gostwng yn fwy sylweddol o 52% i 43% dros y cyfnod hwn.

Astudiaeth Achos A: Effeithiau oedi ar ddioddefwyr

Amlygodd adroddiad diweddar a gyhoeddwyd gan y Comisiynydd Dioddefwyr, y Farwnes Newlove, effeithiau sylweddol oedi yn y llys ar ddioddefwyr. Roedd hyn yn cynnwys:

- i. teimlo'n gaeth yn y broses cyfiawnder troseddol a methu symud ymlaen â'u bywydau a dod dros y drosedd – gan gynnwys treialon yn cael eu gohirio a'u hailrestru saith gwaith neu fwy;
- ii. dioddefwyr yn profi dirywiad yn eu hiechyd corfforol a meddyliol wrth aros i achosion llys symud ymlaen, gyda rhai hyd yn oed yn ceisio lladd eu hunain; a
- iii. oedi sy'n effeithio ar allu dioddefwr i gofio digwyddiadau ac felly'n lleihau ansawdd y dystiolaeth y gall ei rhoi i'r llys.

Yn yr adroddiad, dyfynnir bod dioddefwyr ac arbenigwyr perthnasol wedi dweud:

‘Rwy’n 30 nawr ac roeddwn yn 25 pan adroddais am y drosedd ... Yr unig atgof sydd gennyf o ail hanner fy 20au yw mynd drwy system y llysoedd.’ (dioddefwr)

‘Roedd y drosedd ei hun yn ddigon erchyll, ond yna mae'r oedi ar ei ben ac yna'r teimlad y tu mewn i chi yn ofnadwy.’ (dioddefwr)

‘Mae’n anodd oherwydd mewn gwirionedd, mae eich cof yn pylu ... o ran y manylion bach ... dydych chi ddim yn cofio popeth yn berffaith bedair blynedd yn ddiweddarach.’ (dioddefwr)

‘Rwyf wedi cael cleientiaid sydd wedi gorfod rhoi'r gorau i weithio oherwydd y straen a achosir wrth aros am ddyddiad eu treial, dim ond i'w gwrandawriad wedyn gael ei ohirio am 6 i 12 mis arall.’ (Gweithiwr Cymorth)

Mae oedi hefyd yn niweidio ffydd ac ymddiriedaeth dioddefwyr yn y system cyfiawnder troseddol, gan arwain at ymddieithrio, ac mewn llawer o achosion, tynnu'n ôl o'r broses. Adroddodd Arolwg Blynyddol y Comisiynydd Dioddefwyr yn 2023 mai dim ond 38% o ymatebwyr a ddywedodd bod ganddynt hyder yn nhegwch y system, 27% yn ei effeithlonrwydd a 23% oedd yn teimlo y gallent gael cyfiawnder drwy riportio trosedd. Ffynonellau: [Justice delayed: The impact of the Crown Court backlog on victims, victim services and the criminal justice system](#) (Comisiynydd Dioddefwyr, Mawrth 2025); [Victims' Commissioner Annual Survey 2023](#) (Comisiynydd Dioddefwyr, Awst 2024).

Astudiaeth Achos B: Effeithiau oedi ar ddiffynyddion a'u teuluoedd

Mewn cyfweiliad â phapur newydd *The Guardian* ym mis Rhagfyr 2024, dywedodd Charlie Taylor, Prif Arolygydd y Carchardai, ei fod yn bersonol wedi cyfarfod neu wedi clywed am achosion o garcharorion a oedd yn aros am bedair neu bum mlynedd ar remand.

Dywedodd Adrian Usher, Yr Ombwdsmon Carchardai a Phrawf, ei fod yn ymwybodol o ddiffynyddion a gafodd eu cadw ar remand am bedair blynedd neu fwy a oedd yn ystyried newid eu ple i euog yn y gobaith o gael eu rhyddhau ar unwaith:

‘Gall hynny olygu bod gennym bobl ddieuog sy’n pledio’n euog oherwydd eu bod yn gwybod y byddant yn cerdded i ffwrdd o’r llys y diwrnod hwnnw, ac mae hynny’n peri pryder i mi.’ (Adrian Usher, Yr Ombwdsmon Carchardai a Phrawf)

Adroddodd y BBC ar achos unigolyn ifanc 17 oed a gyhuddwyd o gyflawni trosedd dreisgar ddifrifol ym mis Ionawr 2018, a chafodd ei dreial ei aildrefnu chwe gwaith, y diweddaraf ym mis Ionawr 2025. Yn y saith mlynedd ers hynny, daeth yn oedolyn (24 oed erbyn hyn) a effeithiodd hyn yn sylweddol ar ei iechyd meddwl oherwydd y straen. Mae’n bosibl pe bai wedi cael ei ganfod yn euog a’i garcharu yn 2019, dyddiad gwreiddiol y treial, y byddai eisoes wedi bwrw ei ddedfryd ac wedi’i ryddhau. Dywedodd wrth y BBC:

‘Byddai’n well gen i gael fy nghloi i fyny – hyd yn oed os yw am rywbeth nad ydw i wedi’i wneud – cael fy rhyddhau a dechrau fy mywyd eto, na bod saith mlynedd lawr y lôn a meddwl, ‘A yw’n mynd i ddigwydd?’

Ym mis Medi 2022, adroddodd Sky News ar fenyw y cyhuddwyd ei phartner o gyflawni troseddau cyffuriau, yr oedd yn eu gwadu, a chafodd ei gadw ar remand am dros ddwy flynedd tra’n dioddef a chael triniaeth am ganser. Dywedodd wrth y newyddiadurwr:

‘Rwy’n cael dyddiau da a dyddiau drwg ... rydym mewn limbo drwy’r amser. Mae’n ddinistriol. Y plant ... dau ben-blwydd wedi’u colli ... Mae’n haws delio â marwolaeth na bod ar remand. Mae’n teimlo fel dedfryd o garchar heb dreial.’

Ffynonellau:

- Rajeev Syal a Emily Dugan, [Court delays driving innocent prisoners to plead guilty](#) (*The Guardian*, 9 Rhagfyr 2024). Michael Buchanan, [Courts in crisis: The struggle for justice in one English town](#) (BBC News, 10 Mehefin 2024). Matthew Thompson, [Hundreds of people being held on remand for years before standing trial](#) (Sky News, 6 Medi 2022).

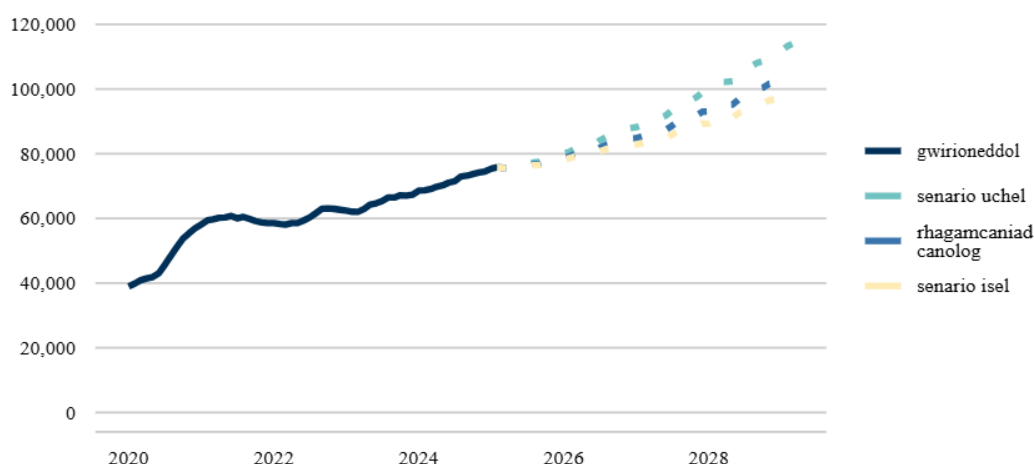
Sut mae'n Debygol y bydd yr Argyfwng yn Datblygu yn y Dyfodol

17. Heb weithredu radical, mae rhagolygon Llys y Goron y Weinyddiaeth Gyfiawnder (MoJ) yn awgrymu y gallai'r llwyth achosion agored gynyddu'n sylweddol dros y pum mlynedd nesaf. Felly hefyd, bydd yr oedi yn y system. Fel y dangosir yn Ffig. 2.5, gallai'r llwyth achosion agored gyrraedd tua 105,000 o achosion erbyn Mawrth 2029 os bydd y galw'n parhau i godi fel y rhagwelir gan y Weinyddiaeth Gyfiawnder ac os bydd y llysoedd yn parhau i weithredu fel yn 2024. Mae hyn yn gynydd blynyddol cyfartalog o fwy na 7,000 o achosion. Er mwyn pwysleisio pa mor bryderus yw hyn, rhaid imi danlinellu eu bod yn cymryd i ystyriaeth yr holl gamau adferol y mae'r llywodraeth eisoes wedi'u cymryd, gan gynnwys y cyllid ychwanegol ar gyfer diwrnodau eistedd. Byddai llwyth achosion agored o'r maint hwn yn ychwanegu'n sylweddol at yr oedi sydd eisoes yn bodoli ac yn cael effeithiau pellach ar bawb sy'n ymwneud â threialon troseddol a sicrhau cyfiawnder.

Ffigur 2.5

Twf a ragwelir yn nifer y llwyth achosion agored

Cymru a Lloegr, 2020-2024 (dangosir data chwarterol);
rhagamcanion yn dechrau ym mis Mawrth 2025

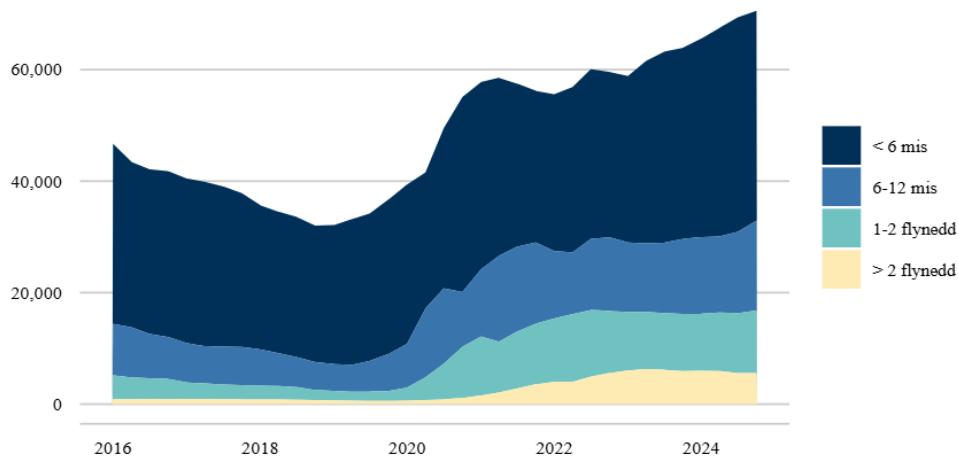
Ffynonellau: Ystadegau chwarterol y llys troseddol, Hydref i Rhagfyr 2024;
Rhagamcaniad llwyth achosion agored Llys y Goron: 2025-2029

18. Fel y dangosir yn Ffig. 2.6, dros y pum mlynedd diwethaf, mae oedran achosion agored yn Llys y Goron wedi cynyddu'n sylweddol. Yn Ch1 2016, roedd 11% o achosion agored dilys wedi bod yn y llwyth achosion agored am

flwyddyn neu fwy, gan godi i 24% erbyn Ch4 2024. Yn yr un modd, cododd cyfran yr achosion dilys a oedd wedi bod yn agored am ddwy flynedd neu fwy o 2% yn 2016 i 8% erbyn diwedd 2024. Rwy'n disgwyl i'r duedd gyffredinol hon yn oedran achosion dilys barhau wrth i erlyniadau a'r galw barhau i gynyddu. Fodd bynnag, hyd yn oed os tybiaf fod cyfran yr achosion o wahanol oeddrannau yn aros yn gyson, os bydd y galw'n tyfu fel y rhagwelir, erbyn Mawrth 2029 gallai cymaint â 25,000 o achosion fod yn flwyddyn oed neu'n hŷn.

Ffigur 2.6

Nifer yr achosion agored dilys wedi'u grwpio yn ôl dosbarth oedran
Cymru a Lloegr, 2016-2024 (data chwarterol)

Ffynhonnell: Ystadegau chwarterol y llys troseddol, Hydref i Rhagfyr 2024

19. Ffactor pwysig sy'n debygol o yrru'r twf parhaus yn y llwyth achosion agored yw bod pleon euog yn cael eu cyflwyno'n gynyddol yn hwyrach. Mae hyn yn arwain at oedi yn y ffordd y caiff achosion eu datrys, sydd, yn ei dro, yn cynyddu'r cymhelliant i bledio'n hwyrach ac yn cyfrannu at dwf y llwyth achosion agored. Mae hyn yn arwain at yr hyn y gellid ei alw'n dechnegol yn 'gylch adborth cadarnhaol'. Mae oedi cyn cyflwyno'r ble hefyd yn golygu bod gwaith ychwanegol yn cael ei wneud gan yr heddlu, yr erlyniad, yr amddiffyniad a'r llysoedd wrth baratoi'r achos hwnnw ar gyfer y treial. Mae pleon euog hwyrach hefyd yn rhannol ganlyniad i newid yn y gymysgedd o

achosion, gyda chynnydd yn y gyfran o droseddau mwy difrifol yn y llwyth achosion agored sy'n tueddu i ddenu cyfraddau pleon euog is.

20. Un o'r prif fanteision i ddiffynnydd gofnodi ple euog yn gynnar yn y broses yw'r posibilrwydd o ostyngiad yn y ddedfryd, sy'n amrywio o 33% am bledio'n euog ar y cyfle cyntaf i 10% am bledio'n euog ar ddiwrnod cyntaf yr achos llys. Ymhellach, mae tystiolaeth yn awgrymu mai'r prif ffactor sy'n dylanwadu ar ble diffynyddion yw nid maint y gostyngiad yn y ddedfryd ond y tebygolrwydd o gael eu canfod yn euog yn ystod yr achos llys, gan nodi y bydd manteision gostyngol o gynyddu gostyngiadau dedfrydu wrth bledio. Er bod cyfran gyffredinol y diffynyddion sy'n pledio'n euog wedi aros yn sefydlog (ac eithrio cyfnod pandemig COVID-19), gan ostwng ychydig o 64% yn 2016 i 61% yn 2024, mi wnaeth cyfran y diffynyddion a wnaeth bledio'n euog i bob cyhuddiad yn y pedwerydd, pumed a'r chweched (neu fwy) gwrandawriad bron dyblu o 12% yn 2019 i 22% yn 2024.
21. Nid yw rhagolygon llwyth achosion agored y Weinyddiaeth Gyfiawnder yn adlewyrchu'r risg y gallai cyfraddau pledio'n euog eu hunain ostwng yn sylweddol o ganlyniad i oedi cynyddol wrth amserlennu a dechrau treialon; gallai hynny wedyn sbarduno cyfraddau uwch o dystion a'r erlyniad yn tynnu'n ôl. Yn ogystal, mae'r model rhagamcaniadau yn dangos cynnydd cymedrol gymharol mewn erlyniadau newydd a derbyniadau llys cysylltiedig o 5 i 10% dros bum mlynedd, gan adlewyrchu'r tueddiadau diweddaraf yn y data. Fodd bynnag, mae risg y bydd y derbyniadau'n uwch na hyn yn y dyfodol. Tyfodd derbyniadau achosion 19% yn y pum mlynedd blaenorol, er nad yw hyn o reidrwydd yn arwydd o gynnydd yn y dyfodol.
22. Yn olaf, ar draws y systemau, gall effeithiau o ganlyniad i bolisïau'r llywodraeth yrru aneffeithlonrwydd pellach a chynyddu oedi, gan ei gwneud yn fwy heriol fyth i wneud amcangyfrifon cywir am y galw. Disgwylir i effaith cynnydd mewn swyddogion heddlu oherwydd Rhaglen Cynyddu Niferoedd Swyddogion Heddlu y llywodraeth flaenorol barhau i arwain at fwy o arestiadau a phenderfyniadau cyhuddo wrth i recriwtiaid newydd ennill profiad. Mae

Cenhadaeth Strydoedd Mwy Diogel y llywodraeth bresennol wedi addo cynnydd pellach yn nifer y swyddogion heddlu yn ogystal â mwy o bwyslais ar droseddau difrifol a throseddau mynych, tra bod asiantaethau cyfiawnder eraill a chymuned yr amddiffyniad yn debygol o barhau i wynebu heriau gyda'r llwyth gwaith, y gweithlu a chapasiti. Nid yw pob un o'r ffactorau hyn wedi'u cynnwys yn rhagamcaniadau'r Weinyddiaeth Gyfiawnder, er gall rhai hefyd helpu i leihau'r galw. Felly, mae'n bosibl bod y broblem bresennol hyd yn oed yn waeth nag y mae rhagamcaniadau'r Weinyddiaeth Gyfiawnder yn ei nodi.

Sut Daeth y Sefyllfa i Fod

Rheswm 1: Cyfyngiadau ar Adnoddau a Chynnydd mewn

Aneffeithlonrwydd ar draws y System Cyfiawnder Troseddol

23. Mi wnes y pwynt yn fy araith ffarwel yn 2019 fod llawer o agweddau ar y system yn wynebu trafferthion enbyd. Dywedais:

‘Nid yw troseddau'n cael eu datrys, mae nifer yr achosion sy'n mynd drwy'r llysoedd yn lleihau. Mae'r heddlu, gwasanaethau fforensig, Gwasanaeth Erlyn y Goron, y llysoedd, a'r Gwasanaeth Carchardai a Phrawf, oll yn wynebu trafferthion enbyd. Mae tâl am wasanaethau cyfreithiol ym maes trosedd ... yn creu heriau gwirioneddol ac nid oes gennyf unrhyw amheuaeth bod angen mynd i'r afael â hyn.’⁹

Nodir isod broblemau sy'n ymwneud â'r diffyg buddsoddi hwn a'r heriau penodol a sylweddol y mae hyn yn ei gyflwyno ar bob rhan o'r system cyfiawnder troseddol.

Cyllid a buddsoddiadau

‘Mae darparu cyfiawnder yn ffracsiwn llai o'r hyn y mae'r llywodraeth yn ei wneud yn awr nag yr oedd yn y gorffennol.’

(Y Sefydliad Astudiaethau Cyllid, 2025)

24. Nid oes modd gwadu'r cyfyngiadau ariannol sylweddol a brofwyd yn y blynyddoedd diwethaf. Mae dadansoddiad a gyhoeddwyd gan y Sefydliad Astudiaethau Cyllid (IFS) yn 2025 yn nodi 'tra bod cyfanswm gwariant dydd i ddydd adrannau yn 2025/26 i fod tua 40% yn uwch nag yn 2002/03, nid yw cyllideb y Weinyddiaeth Gyfiawnder (MoJ) wedi'i gosod i fod ddim mwy mewn termau real nag oedd y gyllideb gyfatebol yn 2002/03'. Teimlwyd y toriadau mwyaf rhwng 2007/08 a 2016/17 pan gwmpodd gwariant dydd i ddydd cyffredinol y Weinyddiaeth Gyfiawnder (sy'n ffurfio'r rhan fwyaf o'i chyllideb) tua 30% mewn termau real. Gostyngodd gwariant cyfalaf, sef buddsoddiad yn ystad y llysoedd a'r carchardai yn bennaf, hyd yn oed ymhellach, tua 70% dros gyfnod tebyg, gyda bron dim buddsoddiad i GLITEF a HMPPS yn ystod rhai blynyddoedd yn gynnar yn y 2010au.
25. Mae GLITEF hefyd wedi wynebu gostyngiadau digid-dwbl yn ei wariant, yn ariannol ac yn nhermau real. Gwelwyd gostyngiad o dros 20% yn nhermau real y gwariant cyfan rhwng 2010/11 a 2017/18, tra yn 2023/24 roedd gwariant yn nhermau real yn dal i fod 3% yn is na chyllideb gyntaf GLITEF pan y'i grëwyd yn 2011/12. Mae'r gostyngiadau hyn mewn gwariant wedi'u hysgogi gan nifer o ffactorau rhyng-gysylltiedig gan gynnwys rhaglen hirdymor o gau llysoedd a newidiadau i geisio gwneud y mwyaf o economïau graddfa, gan gynnwys dileu swyddogaethau a rolau dyblyg yn dilyn uno Gwasanaeth Llysoedd Ei Fawrhydi a'r Gwasanaeth Tribiwnlysoedd yn un asiantaeth. Gostyngodd ystad GLITEF yng Nghymru a Lloegr o tua 600 o adeiladau llys a thribiwnlys gweithredol yn 2010 i tua 320 yn 2024 (er mai'r mwyafrif o'r rhai a gaewyd yn barhaol oedd llysoedd ynadon a llysoedd sifil, llawer ohonynt heb eu defnyddio'n llawn ac mewn cyflwr gwael). Mae nifer y staff hefyd wedi gostwng 21% (4,355 cyfwerth ag amser llawn) rhwng 2010/11 a 2023/24. Er bod hyn wedi arwain at sefydliad mwy effeithlon yn yr ystyr ei fod yn darparu nifer tebyg o ddyddiau eistedd am gost is, efallai fod hyn hefyd wedi cyfrannu at heriau capasiti cyffredinol yn GLITEF ac ar draws asiantaethau eraill.

26. Mae gwariant ar gymorth cyfreithiol troseddol wedi profi gostyngiadau hyd yn oed yn fwy na'r rhai yn y Weinyddiaeth Gyfiawnder yn gyffredinol, gan ostwng tua 40% mewn termau real rhwng 2005/06 a 2016/17, cyn cwmp sydyn pellach oherwydd pandemig COVID-19 yn 2020/21. Ers 2020/21, mae gwariant wedi'i adfer i tua'r lefel a welwyd yn 2016/17 mewn termau real. Cafodd y gostyngiadau eu hysgogi'n rhannol gan lwythi gwaith is i ymarferwyr cyfreithiol, oherwydd y gostyngiad yn nifer y ceisiadau o tua 2010, ac fe'u gwithwyd ymhellach i lawr gan y cyfyngiad ar nifer y dyddiau llys cyn pandemig COVID-19, er, fel y trafodwyd uchod, mae'r nifer o achosion a nifer y dyddiau eistedd ill dau wedi dechrau cynyddu'n sylweddol.
27. Gostyngodd polisïau'r llywodraeth hefyd y ffioedd ar gyfer darparwyr cyfreithiol, megis y gostyngiad o 8.75% yng nghyfraddau ffioedd cyfreithwyr yn 2014 a thoriadau i ffioedd eiriolwyr rhwng 2010 a 2012, yn ogystal â chyfnodau hir heb unrhyw gynnydd i gyfreithwyr a adawodd rai cyfraddau, er enghraifft gwaith yn yr orsaf heddlu ac yn y llysoedd ynadon, ar lefelau is neu heb eu newid o gymharu â 15 neu 20 mlynedd yn ôl. At hynny, ni chafodd y trothwyon ar gyfer cymhwysedd cymorth cyfreithiol troseddol eu newid o 2008 ymlaen, gan erydu eu gwerth yn sylweddol mewn termau real oherwydd chwyddiant, yn enwedig ar gyfer achosion yn y llysoedd ynadon ac ar gyfer y rhai nad ydynt yn cael budd-dal cymwys.
28. Mae'r system cyfiawnder troseddol wedi elwa o gynnydd mewn gwariant yn y blynyddoedd diwethaf i adennill rhywfaint o'r cyllid a gollwyd dros y ddegawd blaenorol. Mae'r rhain yn cynnwys buddsoddiadau sylweddol mewn seilwaith carchardai a llysoedd yn ogystal â chyllid i godi ffioedd bargyfreithwyr a chyfreithwyr troseddol yn dilyn argymhellion yr Adolygiad Annibynnol o Gymorth Cyfreithiol Troseddol. Buddsoddodd rhaglen Diwygio GLITEF tua £1.2 biliwn rhwng 2016 a 2025 i wella a digideiddio prosesau'r llysoedd a gwella dyluniad a threfniadaeth y gweithlu a'r ystadau, gyda thua chwarter o'r swm hwnnw (tua £300 miliwn) yn cael ei wario'n benodol ar y rhaglen Droseddol. Darparodd y rhaglen Ddiwygio hefyd offer a chydrannau traws-

awdurdodaethol a ddefnyddir gan y Rhaglen Droseddol nad ydynt wedi'u cynnwys yn y ffigur o tua £300miliwn.

29. Rhan o'r rhesymeg dros leihau gwariant yn y llysoedd troseddol oedd gostyngiad yn y galw am ran helaeth o'r 2010au. Gostyngodd achosion yn Llys y Goron o uchafbwynt o tua 150,000 yn 2010 i tua 102,000 yn 2019. Roedd hyn yn rhan allweddol o'r cyfiawnhad dros leihau cyllid ar gyfer dyddiau eistedd yn Llys y Goron yn yr un cyfnod. Gostyngodd nifer y dyddiau eistedd a ddyrannwyd i'r Llys y Goron o tua 109,000 yn 2015/16 i tua 82,000 yn 2019/20, sef gostyngiad o 25% dros bedair blynedd, i gyd-fynd â'r gostyngiad yn nifer yr achosion a'r galw yn y system. Fodd bynnag, wrth i nifer yr achosion ddechrau cynyddu'n gyflym yn 2019, roedd y dyraniadau dyddiau eistedd yn araf i gynyddu i lefel debyg, gan arwain at anghysondeb rhwng nifer yr achosion a gwarediadau ym mhob blwyddyn ddilynol. Mae cynhyrchiant y Llys y Goron wrth waredu achosion hefyd wedi lleihau, fel y manylir yn ddiweddarach yn y bennod hon (gweler Ffig. 2.7 Cyfraddau gwaredu wedi'u haddasu). O ystyried yr heriau dwys a wynebwyd ers 2019, gellid dadlau, gyda'r fantais o edrych yn ôl, y gellid bod wedi buddsoddi'r capasiti sbâr yn y 2010au yn well drwy wneud y mwyaf o'r gostyngiadau yn nifer yr achosion agored, a oedd hyd yn oed yn Ch1 2019 yn 33,000 o achosion. Trafodaf hyn ymhellach yn achos 3.
30. Mae'r llywodraeth bellach yn cymryd camau i fuddsoddi mwy, gan gynnwys penodi a hyfforddi barnwyr ychwanegol, ariannu 110,000 o ddiwrnodau eistedd yn 2025/26, a chynyddu'r cyllid blyneddol ar gyfer cynnal a chadw'r llysoedd. Fodd bynnag, mae'n debygol y bydd cynyddu capasiti yn broses arafach ac yn un fwy hirdymor na lleihau capasiti, a byddai angen ffigur llawer uwch dim ond i ateb y galw cynyddol. Mae'r cyflymder y gellir amsugno adnoddau ychwanegol i'r system yn ffactor sy'n cyfyngu ar ba mor gyflym y gallant gael effaith ar y problemau. Fel y soniwyd yn gynharach, nid yw buddsoddiad pellach ar ei ben ei hun yn ddigon i fynd i'r afael â'r argyfwng. Mae hyn yn hanfodol i'm safbwynt, a amlinellir yn yr adran 'Y Datrysiaid'.

Astudiaeth Achos C: Sylwadau rhanddeiliaid ar danariannu a diffyg capasiti

Ymhlith y prif sylwadau a gymerwyd o'r cyflwyniadau mae:

'Mae'r cyhoeddiad diweddar gan y Weinyddiaeth Gyfiawnder o gynnydd cyffredinol o 12% mewn ffioedd i'w groesawu'n fawr. Fodd bynnag, ni ellir ystyried hyn fel diwedd y mater hwn o ystyried degawdau o esgeulustod a dirywiad.

(Dr Tom Smith, Athro Cyswllt yn y Gyfraith, Prifysgol Gorllewin Lloegr a Dr Roxanna Dehaghani, Darlennydd yn y Gyfraith, Prifysgol Caerdydd)

'Mae GEG a gweithwyr cyfreithiol proffesiynol o dan bwysau dwys oherwydd prinder staff a nifer fawr o achosion, y mae llawer ohonynt yn gymhleth ac yn feichus. Mae angen meddwl nawr sut i gynyddu nifer y bargyfreithwyr troseddol yn sylweddol.'

(Papur Polisi Comisiynydd Dioddefwyr Llundain, Ionawr 2025)

'Mae ymarferwyr profiadol yn cerdded i ffwrdd o'r proffesiwn oherwydd lefelau straen. Mae gan fargyfreithwyr troseddol broblemau alcohol ac iechyd meddwl. Nid yw'r tâl a geir yn gwneud iawn am eu sgiliau a'r llwyth gwaith y mae'r proffesiwn yn ei brofi.'

(Sylwadau Bargyfreithiwr Troseddol Iau: Ôl-groniad Llys y Goron ac Aneffeithlonrwydd, Ionawr 2025)

'Mae mynd i'r afael â'r heriau hyn yn gofyn am ymdrech gyd-gysylltiedig ar draws y system cyfiawnder troseddol, gan gynnwys mwy o fuddsoddiad, rheoli adnoddau'n well, a diwygiadau gweinyddol.'

(Sylwadau GEG i'r Adolygiad hwn)

31. Mae pob rhan o'r system cyfiawnder troseddol gyfunol yn cael ei heffeithio ar yr un pryd gan y llwyth achosion agored yn y llysoedd:

- a. Mae diffyg profiad o fewn yr heddlu yn effeithio'n andwyol ar ansawdd gwaith ymchwilio. Rhwng 2010 a 2018, gostyngodd niferoedd swyddogion heddlu 15% (21,000 o swyddogion). Er bod niferoedd swyddogion heddlu wedi cynyddu i lefelau hanesyddol uchel yn y blyneddau diwethaf, mae'r gweithlu yn dal i fod yn gymharol llai profiadol nag yr oedd. Hefyd, mae prinder cenedlaethol o dditectifs a chapasiti ymchwilio o hyd nad yw wedi'i ddatrys gan y Rhaglen Cynyddu Niferoedd Swyddogion Heddlu. Gall hyn arwain at oedi a pheidio â datgelu'r holl dystiolaeth, sy'n lleihau tegwch y broses ac sy'n gallu oedi ymhellach amseriad pleon euog. Yn yr un modd, mae trinwyr galwadau, ymatebwyr ac ymchwilwyr dibrofiad hefyd wedi cael effaith negyddol ar adnabod a thrin tystiolaeth o leoliadau trosedd. Adroddodd archwiliad ar y cyd gan yr heddlu a GEG yn 2024 fod profiad ymhlith y ddau weithlu wedi lleihau tra bod cymhlethdod ymchwiliadau a ffeiliau achos yn cynyddu. Roedd hyn yn cynnwys newidiadau i ganllawiau swyddogol ar gyhuddo a datgeliadau yn 2020 a arweiniodd at fwy o waith paratoi achosion i'r heddlu cyn eu hanfon at GEG. Ynghyd â llwythi gwaith ymchwiliol uchel, mae gweithlu dibrofiad yn cynyddu'r risg o oedi wrth baratoi achosion i fynd gerbron llys yn ogystal ag achosion o ohirio neu ddirwyn achosion i ben.
- b. Mae GEG yn profi heriau sylweddol o ran recriwtio a chadw staff. Nodwyd yn ymateb GEG i'r Adolygiad y materion capasiti sylweddol y mae'n eu hwynebu o ran ei weithlu cyfreithiol. Mae ei weithlu hefyd yn heneiddio, gyda 44% o erlynwyr a 50% o eiriolwyr dros 50 oed ar hyn o bryd, ac mae llawer yn agosáu at oed ymddeol. Bydd hyn nid yn unig yn cynyddu'r heriau recriwtio presennol ond hefyd yn arwain at golli swm sylweddol o brofiad. O ganlyniad, mae GEG yn ei chael yn anodd ymdopi â'r cynnydd mewn llwyth achosion, gyda goblygiadau negyddol ar baratoi a symud achosion ymlaen.
- c. Mae'r gymuned amddiffyn hefyd yn wynebu heriau sylweddol o ran y gweithlu. Bu gostyngiad o tua 25% yn nifer y cyfreithwyr ar ddyletswydd rhwng 2017 a 2024. Mae Cymdeithas y Cyfreithwyr wedi rhagweld y bydd y duedd hon yn parhau, gyda nifer y cyfreithwyr ar ddyletswydd yn gostwng

37% (2,064) rhwng 2017 a 2027. Bu gostyngiad o 11% yn nifer y bargyfreithwyr troseddol a ariennir yn gyhoeddus (h.y. y rhai sy'n arbenigo mewn gwaith cymorth cyfreithiol troseddol) rhwng 2017/18 a 2020/21, ond cynyddodd eto erbyn 2023/24 i bron union lle'r oedd yn 2017/18. Mae swmp y gwaith yn cynyddu ac mae bargyfreithwyr yn adrodd eu bod yn gweithio i'w llawn capasiti. Canfu Arolwg Cenedlaethol 2025 Cymdeithas y Bar Troseddol (CBA) fod 80% o fargyfreithwyr troseddol yn gweithio dros 50 awr yr wythnos ac mae 20% yn gweithio dros 70 awr, gyda chanlyniadau negyddol i'w lles personol a'u perthnasoedd. Felly, nid yw'n syndod bod traean o'r ymatebwyr yn ceisio gadael y Bar ac mae traean yn ystyried symud i faes cyfreithiol arall, tra bod 12% yn ystyried y ddau opsiwn. Y prif ffactorau straen yw: yr angen i ymgymryd â symiau mawr o waith gweinyddol a oedd gynt yn cael ei wneud gan GEG a chyfreithwyr; achosion yn cael eu rhestru nad ydynt yn mynd yn eu blaenau ar ddyddiad y treial; a gweithio mewn seilwaith llys gwael.

- d. Mae'r llywodraeth wedi gwneud buddsoddiadau croesawus mewn cymorth cyfreithiol troseddol. Mae'r cyllid hwn wedi cyfrannu at nifer cyffredinol bargyfreithwyr yn dechrau sefydlogi. Hefyd, mae'r llywodraeth yn ymgynghori ar gynlluniau i fuddsoddi hyd at £92 miliwn mewn ffioedd cymorth cyfreithiol troseddol, sy'n gynydd o 12% yn y cyllid. Fodd bynnag, mae risgiau sylweddol yn parhau, gyda llwythi achosion yn parhau i gynyddu'n gyflym, y mwyafrif o'r rhai sy'n ymuno â'r sefydliad â phrofiad lefel mynediad yn unig, ac mae llawer o ymarferwyr profiadol yn nesáu at oed ymddeol. Gostyngodd y gyfran o'r rhai sy'n ymarfer gyda rhwng 8 ac 22 mlynedd o brofiad o 44% i 31% rhwng 2017/18 a 2023/24. Er bod y niferoedd wedi cynyddu ar lefelau is ac uwch o fewn y sefydliad, bu gostyngiad cyfatebol o 25% yn nifer Cwnsleriaid y Brenin sy'n gwneud gwaith troseddol cyhoeddus dros yr un cyfnod (er nad yw'r Cwnsleriaid o reidrwydd wedi gadael y proffesiwn, efallai eu bod yn arbenigo mewn maes cyfraith arall neu wedi cymryd cyfnod o absenoldeb ac ati).
- e. Mae'r cynnydd yn y boblogaeth ar remand, a yrrir gan lwythi achosion uchel ac oedi yn y llysoedd, yn ddi-os yn cyfrannu at yr heriau o ran capasiti yn y

carchardai. Rhwng 2018 a 2024, cynyddodd y boblogaeth ar remand o 10.7% o gyfanswm poblogaeth y carchar i 19.9%. Gyda'r ystad carcharorion gwrywaidd sy'n oedolion yn rhedeg ar 99% o gapasiti am ran helaeth o 2023 a 2024, gyda llai na 500 o lefydd sbâr yn aml. Er i raglen o ryddhau cynnar yn ystod tymor yr hydref 2024, a elwir yn 'SDS40', roi rhywfaint o seibiant i'r pwysau ar gapasiti, aeth poblogaeth carcharorion gwrywaidd sy'n oedolion yn ôl i 99% o'r capasiti yn hanner cyntaf 2025, gan orfodi'r Arglwydd Ganghellor i gyhoeddi mesurau eithriadol pellach i sefydlogi'r sefyllfa. Mae'r pwysau sylweddol hwn ar gapasiti hefyd wedi arwain y llywodraeth i ofyn i'r Anrh. David Gauke gynnal Adolygiad Dedfrydu Annibynnol a adroddodd yn ddiweddar.

- f. Mae'r heriau o ran capasiti yn y carchardai wedi creu heriau ychwanegol i Wasanaethau Carcharu a Hebrwng Carcharorion (PECS). Mae cyflenwyr PECS yn gwneud llawer mwy na'r hyn sydd wedi'i gynnwys yn y contract. Yn ogystal, mae nifer y 'carcharorion wedi'u hail-leoli' (carcharorion ar remand sy'n cael eu dal mewn carchar nad yw'n gysylltiedig â'r llys sy'n gyfrifol am eu hachos) wedi cynyddu'n sylweddol. Mae hyn yn arwain at ddiffynyddion yn cyrraedd y llys yn hwyr ac felly'n gwastraffu amser eistedd y llys.
- g. Mae llwyth gwaith eithriadol o uchel a straen ar adnoddau yn y Gwasanaeth Prawf yn cyfrannu at oedi mewn dedfrydu. Mae maint y newid a brofwyd gan y gwasanaeth dros yr 11 mlynedd diwethaf, o breifateiddio rhannol yn 2014 i ailuno gwasanaeth cenedlaethol yn 2021, wedi achosi i gyfraddau ymddiswyddo staff gynyddu'n sylweddol, gyda recriwtio yn methu â gwneud iawn am y sgiliau a'r arbenigedd a gollwyd gan staff yn gadael ac mae tasgau'n cael eu dirprwyo'n gynyddol i aelodau iau o staff. Ar yr un pryd, mae'r llwyth gwaith wedi cynyddu'n sylweddol, yn rhannol oherwydd newidiadau deddfwriaethol sy'n cynyddu cymhwysedd ar gyfer goruchwyliaeth ar ôl cyfnod o garchar, ac yn fwy diweddar drwy gynlluniau rhyddhau cynnar a gyflwynwyd i helpu i reoli capasiti yn y carchardai. O ganlyniad, mae adroddiadau cyn-dedfrydu a ofynnir gan farnwyr cyn dedfrydu yn aml yn cael eu cyflwyno'n hwyr, gan atal dedfrydu rhag digwydd

yn brydlon ac mae hyn yn cael effaith ar ddefnyddwyr y system cyfiawnder troseddol.

Aneffeithlonrwydd cynyddol

32. Mae yna hefyd lawer o gyfleoedd i wneud gwell defnydd o'r adnoddau sydd eisoes yn bodoli, gan gynnwys:
- a. Defnyddio ystad y llysoedd yn fwy effeithiol, gan gynnwys drwy gynnal gwrandawiadau o bell a hyblygrwydd rhanbarthol. Mae'r ystad y llysoedd wedi lleihau dros y 15 mlynedd diwethaf, gyda'r nod o ganolbwyntio buddsoddiadau ar nifer fach o adeiladau. Er hyn, mae problemau mawr yn parhau gyda chynnal a chadw, technoleg a gwasanaethau hanfodol. Amcangyfrifwyd bod ôl-groniad gwaith cynnal a chadw GLITEF werth tua £1.3 biliwn ym mis Hydref 2024, gyda llawer o ystafelloedd llys gweithredol yn aml allan o ddefnydd oherwydd dirywiad, sydd nid yn unig yn gwneud yr amgylchedd gwaith yn anghyfforddus, ond mae hefyd yn achosi i wrandawiadau a threialon fod yn aneffeithiol.. Yn ddiweddar, tynnodd y Swyddfa Archwilio Genedlaethol sylw at enghraifft o fethiant system larwm tân Llysoedd Barn Victoria ym Mirningham, sef y llys ynadon mwyaf yng Nghymru a Lloegr, a arweiniodd at golli 4,176 o ddiwrnodau llys rhwng Mai 2022 a Ionawr 2024. Mae problemau eang hefyd gyda gwasanaethau

'Yn aml nid yw Llysoedd y Goron y gallu gweithredu ... [Ni all fy] Llys y Goron [lleol] dderbyn unrhyw achosion yn y ddalfa oherwydd mae'r gwres wedi torri yn y celloedd. Mae achosion yn cael eu gohirio neu eu trosglwyddo i lysoedd eraill ... Mae boeleri'n torri ac mae rheithwyr yn gwisgo hetiau a sgarffiau dan do ... Mae'r llungopiwyr yn stopio gweithio, ac felly mae diwrnod cyfan yn cael ei golli gan na ellir copïo trawsgrifiadau cyfweliad.'

(Sylwadau bargyfreithiwr troseddol i'r Adolygiad)

hanfodol, gan gynnwys prinder sylweddol yn argaeledd gwasanaethau cyfieithu sy'n atal gwrandawiadau rhag gallu cael eu gwranddo.

- b. Ymarferion rhestru mwy effeithiol. Nid oes dull gweithredu cenedlaethol o ran rhestru ar draws canolfannau'r Llys y Goron. Mae rhestru wedi dod yn dasg fwyfwy heriol oherwydd y cynnydd yn y llwyth achosion, cymhlethdod cynyddol achosion, lefelau o dreialon aneffeithiol, pleon euog hwyr, anawsterau gyda argaeledd eiriolwyr ac ansicrwydd ynghylch dyraniadau dyddiau eistedd. Mae penderfynu achosion hefyd yn gofyn am nifer cynyddol o wrandawiadau, gyda rhai achosion yn gofyn am fwy na chwe gwrandawriad, gan ychwanegu pwysau ar bob asiantaeth yn ogystal â'r broses rhestru. Er mwyn mynd i'r afael â hyn (ac, yn arbennig, y broblem o achosion yn 'chwalu'), mae'r arfer o restru mwy o achosion nag sydd modd eu cynnal mewn diwrnod llys wedi dod yn gyffredin. Fodd bynnag, mae hyn yn cynyddu'r tebygolrwydd o wrthdaro amserlenni i eiriolwyr a gwaith gwastraffus.
- c. Defnyddio technoleg ac AI yn effeithiol. Mae cynnydd pwysig wedi digwydd yn y gwaith o ddigideiddio'r llysoedd, gan gynnwys gyda Rhaglen Ddiwygio GLITEF. Nid yw cyflwyno'r Platfform Cyffredin fel system rheoli achosion y llysoedd troseddol heb ei heriau, ond mae arwyddion ei fod bellach yn dechrau gweithredu'n fwy llyfn. Wrth ymweld â chanolfannau Llys y Goron fel rhan o'r Adolygiad, mae fy nhîm wedi clywed gan staff y llys fod angen gwneud gwelliannau pellach o hyd, ond bod y platfform wedi gwella'n sylweddol o'i gymharu â 18 i 24 mis yn ôl. Yn 2023, rhoddodd y Swyddfa Archwilio Genedlaethol farn hynod gymysg ar y cynnydd, gan ganfod bod y Platfform Cyffredin wedi bod yn gwella ers ei lansiad cychwynnol ond bod ei gyflwyno anodd wedi 'effeithio'n negyddol ar ganlyniadau cyfiawnder ac wedi rhoi pwysau ar ddefnyddwyr y llys'. Adroddwyd bod rhai heriau'n parhau o

hyd o ran darparu offer gwaith sylfaenol yn ddibynadwy ac yn gyson mewn llysoedd, megis cysylltedd Wi-Fi, sgriniau fideo a meicroffonau.

- d. Gwella cynnydd achosion o'r dechrau i'r diwedd. Rwyf wedi clywed yn aml gan y rhai sy'n cyfrannu at yr Adolygiad hwn fod rhwystrau i gynnydd effeithiol achosion a sicrhau bod achosion yn cael eu datrys yn 'gywir y tro cyntaf'. Mae cynnydd achosion yn arafu oherwydd gweithdrefnau a pherthnasau rhwng gwahanol asiantaethau cyfiawnder troseddol nad ydynt yn hwyluso cynnydd cyflym ac sy'n arwain at wastraff amser drwy ailadrodd gwaith a diffyg paratoi ar gyfer dyddiadau gwrandawiadau, sy'n golygu bod atebolrwydd yn llai effeithiol. Mae'n siomedig iawn nad yw argymhellion allweddol o'm Hadolygiad yn 2015 a oedd yn mynd i'r afael â'r mater hwn wedi'u gweithredu. Ymddengys fod yna ymdeimlad cynyddol o analluogrwydd dysgedig a derbyn methiant ar draws y system sy'n rhwystro cynnydd cyflym achosion.
- e. Dileu rhwystrau i gael mynediad at ddiffynyddion mewn carchardai. Mae cyfreithwyr yr amddiffyniad a swyddogion prawf yn adrodd am anawsterau wrth ymgynghori â'u cleientiaid sydd yn y ddalfa i baratoi ar gyfer achosion ac adroddiadau cyn-dedfryd, boed hynny wyneb yn wyneb neu drwy gyswllt fideo. Rwyf wedi clywed enghreifftiau aml o eiriolwyr yr amddiffyniad yn methu â chael cyfle i drafod yr achos gyda'r diffynnydd hyd nes y mae'r diffynnydd yn mynychu'r llys ar gyfer y PTPH. Mae hyn nid yn unig yn oedi cynnydd eu hachos ond mae hefyd yn rhoi mwy o bwysau ar gapasiti'r carchar ac yn achosi rhwystredigaeth gynyddol i'r gymuned amddiffyn. Mae'n anfodddhaol na all diffynnydd yn y ddalfa sicrhau cynrychiolaeth gyfreithiol effeithiol a'r cyfle i drafod eu hachos ymhell cyn camau gweithdrefnol yn y llys, erbyn pryd y dylai penderfyniadau pwysig (megis y cwestiwn o sut maent am bledio a pharatoi datganiadau achos yr amddiffyniad llawn) fod wedi'u gwneud.
- f. Annog cydweithredu effeithiol ac arweinyddiaeth leol i ysgogi perfformiad gwell. Mae gan y llysoedd bwerau cyfyngedig i orfodi cydymffurfiaeth, gyda

chosbau hynod gyfyngedig ar gael ar gyfer methu â chydymffurfio â chyarwyddiadau neu orchmynion llys. Mae'r arferion ar gyfer rheoli perfformiad ar draws asiantaethau yn amrywio'n sylweddol, gyda rhai o'r Byrddau Cyfiawnder Troseddol Lleol yn chwarae rhan llawer mwy amlwg na'i gilydd wrth ysgogi perfformiad. Mae Astudiaeth Achos D yn rhoi enghraifft gadarnhaol o sut y gall arweinyddiaeth gref, ynghyd â ffactorau eraill, arwain at welliannau mewn effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd.

Astudiaeth Achos D: Gwella effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd mewn cyd-destun heriol

Yn ystod yr Adolygiad hwn, ymwelodd fy nhîm â llysoedd ledled y wlad i glywed gan y rhai sy'n gweithio yn y system cyfiawnder troseddol. Bu iddynt gyfarfod â llawer o staff gweithgar a gwelsant rai enghreifftiau rhagorol o arfer gorau, yn ogystal â'r heriau gwirioneddol ar draws y system. Clywodd y tîm am nifer o fentrau sydd ar y gweill yn Llys y Goron Lerpwl, sy'n dangos sut, trwy arweinyddiaeth gref a chydweithio traws-asiantaethol, y gellir gwella effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd hyd yn oed mewn amgylchiadau heriol. Mae'r rhain yn cynnwys:

1. Nod 'Operation Expedite', a lansiwyd ym mis Mehefin 2023, yw sicrhau yr ymdrinnir yn gyflym â throseddau cyffuriau syml a bod pleon euog cynnar yn cael eu sicrhau, lle bo'n briodol, drwy gynnig dyddiad treial o fewn 13 wythnos i'r Gwrandawriad Pledio a Pharatoi ar gyfer Treial (PTPH).
2. Mae'r 'Cynllun Datrys Achosion' yn annog GEG a chynrychiolwyr yr amddiffyniad i adolygu achosion cyn y treial i ystyried a) a oes digon o dystiolaeth i barhau a b) a oes unrhyw gyfle i'w datrys. Mae'r cynllun yn lleihau nifer y treialon chwâl ac yn sicrhau bod achosion sydd angen treial yn effeithiol ar y 'diwrnod cyntaf'.
3. Cyflwynwyd 'Gwrandawiadau Adolygiad Terfynol Rheoli Achosion yn Well' ym mis Hydref 2024. Cynhelir y rhain dair i bedair wythnos cyn dyddiad y treial gan farnwr i nodi achosion y gellir eu datrys cyn y treial a, lle nad yw hyn yn bosibl, sicrhau parodrwydd treial ar y 'diwrnod cyntaf'.

Mae'r Adolygiad hefyd wedi gweld enghreifftiau o arfer da mewn canolfannau llys eraill gan gynnwys y peilot Cydgysylltydd Achos yn Llys y Goron Snaresbrook ac oedi PTPHs yn Llys y Goron Bryste i sicrhau digon o amser paratoi a gwella effeithiolrwydd.

Ni ddylai fod unrhyw amheuaeth bod Llys y Goron Lerpwl dal i wynebu heriau dwys, gan gynnwys cyfyngiadau technolegol ac oedi a achosir gan Gwasanaethau Carcharu a Hebrwng Carcharorion (PECS). Mae'r rhain yn adlewyrchu themâu cyffredin ar draws y llysoedd yr ymwelodd yr Adolygiad â nhw.

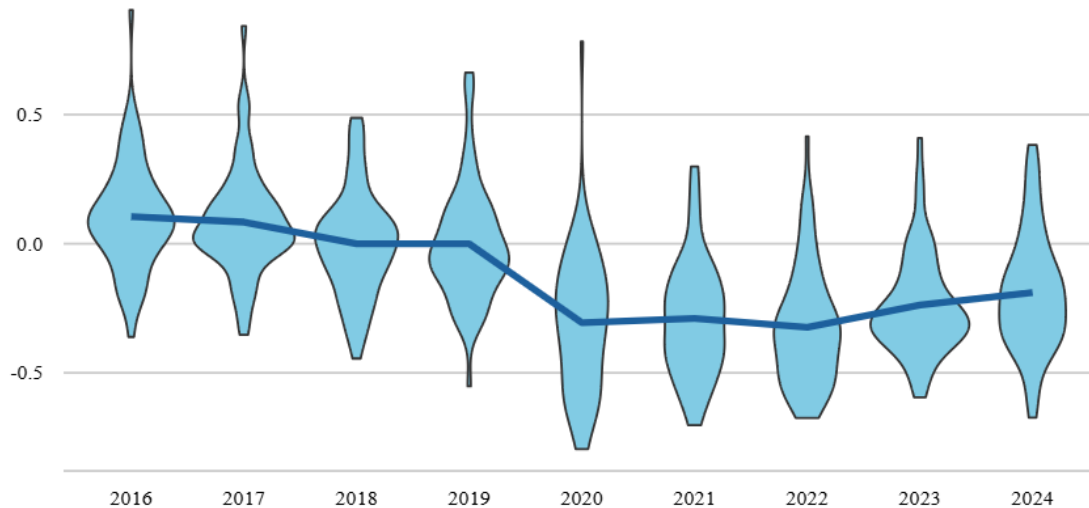
Effaith ar berfformiad y llys

33. Mae nifer cynyddol o achosion Llys y Goron sy'n cael eu gohirio neu'n aneffeithiol yn gwastraffu ymdrechion paratoadol ac adnoddau ar draws y system cyfiawnder troseddol. Mae'r gyfran o achosion sy'n cael eu gohirio wedi cynyddu'n sylweddol yn y blynyddoedd diwethaf, gan godi o 29% yn 2016 i 38% yn 2024 (a chyrraedd dros dro 62% yn 2020, yn ystod cyfnod COVID-19. Yn yr un cyfnod, cynyddodd cyfradd achosion aneffeithiol o 11% i 16% yn 2024, a gostyngodd cyfradd achosion effeithiol o 36% i 27%. Ymhlith y rhesymau mwyaf cyffredin dros achosion aneffeithiol mae'r amddiffyniad neu'r erlyniad heb fod yn barod, sy'n adlewyrchu'r diffyg trefn yn y system fel y nodwyd uchod.
34. Mae diffyg gweithredu a diffyg effeithlonrwydd ar draws y system yn cael ei amlygu gan y dirywiad sylweddol yn y Cyfradd Gwaredu Addasedig (ADR) ar gyfer y Llys y Goron. Mae ADR yn ystyried faint o waredu sy'n cael ei gyflawni (h.y. faint o achosion sy'n dod i ben) fesul diwrnod eistedd mewn llys unigol. Yna mae'n cymharu hyn â nifer y gwarediadau a ddisgwylir o ystyried cyfran yr achosion sy'n mynd i dreial yn y llys hwnnw. Mae hyn yn cyfrif am lawer o'r gwaith o ran cyfaint a chymhlethdod fel bod modd cymharu llysoedd yn hawdd (e.e. gellir cymharu Llys y Goron Truro – llys gwledig – â'r Llys Troseddol Canolog – llys prysur yn Llundain). Mae Ffigur 2.7 yn dangos bod ADR cyfartalog ar draws pob llys yng Nghymru a Lloegr wedi gostwng yn sylweddol rhwng 2019 a 2020. Rhwng 2021 a 2024, cafwyd gwelliant bach, ond nid yw erioed wedi dychwelyd i'r lefelau cyn 2020. Gweler Atodiad F (Atodiad Technegol) am ragor o fanylion.
35. Mae effaith gyfunol llai o achosion yn cael eu datrys a mwy o achosion yn cael eu dad-restru neu'n aneffeithiol yn dwysáu'r argyfwng ehangach.

Ffigur 2.7

**Cyfartaledd a dosbarthiad sgoriau Cyfradd Gwaredu wedi'u Haddasu
Llys y Goron fesul blwyddyn**

Cymru a Lloegr, 2016-2024

Mae sgorau Cyfradd Gwaredu Addasedig yn gadarnhaol pan fydd gan lysoedd gyfraddau gwaredu uwch na'r disgwyl, ac yn negyddol pan fydd ganddynt gyfraddau gwaredu is na'r disgwyl. Gosodir y disgwyliadau gan ddefnyddio 2018 fel llinell sylfaen. Mae'r siapiau glas golau (lleiniau ffidil) yn dangos sut mae sgoriau Llys y Goron yn cael eu dosbarthu. Mae'r llinell las dywyll yn dynodi cyfartaledd (cymedr) y sgorau hyn.

Ffynonellau: data mewnol MoJ, data mewnol GLITEF

Rheswm 2: Cymhlethdod Cynyddol Cyfraith a Gweithdrefn Droseddol

'Yr argraff gryfaf a gefais o'r system cyfiawnder troseddol yn ystod yr Adolygiad yw'r cymhlethdodau niferus sy'n bodoli ym mhob cornel ohoni. Mae eu canlyniadau yn achosi llawer o niwed i gyfiawnder, effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd y system ac i hyder y cyhoedd ynddi.'

(Arglwydd Ustus Auld, Adolygiad o Lysoedd Troseddol Cymru a Lloegr, 2001)

36. Mae ffactorau cyfrannol eraill yn ymestyn ymhellach yn ôl mewn amser, wedi'u gwreiddio yn y broses o weithredu blaenoriaethau gwleidyddol, i adlewyrchu agweddau cymdeithasol a ffyrdd o fyw sy'n newid, a'r awydd hollol briodol i wella tegwch ac effeithlonrwydd y system cyfiawnder troseddol yn barhaus. Er ei bod yn anodd ei mesur, mae maint a chyflymder cynyddol y diwygiadau i'r gyfraith droseddol, gweithdrefnau a chynnal treialon dros y 50

mlynedd diwethaf wedi ychwanegu amser a chymhlethdod at y broses cyfiawnder troseddol gyffredinol. Er gwaethaf rhybudd yr Arglwydd Ustus Auld bron i chwarter canrif yn ôl, mae nifer y deddfau a'r gweithdrefnau troseddol sy'n cael eu cyflwyno wedi parhau i gynyddu. Daw'r newidiadau hyn â chost, gan gyflwyno cryn dipyn o amser a chymhlethdod i dreialon a'r gwaith paratoi, ac o ganlyniad yn oedi cynnydd achosion.

37. Wrth i'r gyfraith ddod yn fwy soffistigedig, mae treialon gyda rheithgor wedi cael eu cadw'n raddol ar gyfer yr achosion mwyaf difrifol, tra bod ffurf gyflymach o gyfiawnder wedi datblygu yn y llys ynadon sy'n awr yn ymdrin â'r mwyafrif llethol o achosion troseddol. Yn 2024, dim ond 1% o'r holl achosion troseddol a gafodd eu trin drwy dreial gyda rheithgor yn Llys y Goron, gyda'r llys ynadon yn delio â mwy na 90% o'r holl achosion yn y llysoedd troseddol, ac o'r rheini roedd llai na chwarter yn ymwneud ag achosion neillffordd.
38. Ers 1996, mae cod statudol wedi bod yn rheoleiddio datgelu tystiolaeth sydd, yn briodol, wedi gosod baich sylweddol ar erlynwyr, gan gynnwys o ran datgelu tystiolaeth nad yw'n cael ei defnyddio yn yr achos. Mae'r baich hwnnw wedi cynyddu'n sylweddol yn y blynyddoedd diwethaf oherwydd y swm o ddeunydd digidol sy'n cael ei gasglu'n gyffredin yn ystod ymchwiliad. Bu'r diwygiadau i ddatgelu yn sylfaenol i sicrhau treial teg i'r diffynydion ac nid oes amheuaeth bod y drefn wedi cael effaith gadarnhaol ar dryloywder ac ansawdd cyfiawnder, ond nid oes amheuaeth chwaith ei bod yn hynod o ddwys o ran adnoddau. Mae'r rôl ganolog y mae datgelu yn ei chwarae yn cael ei gadarnhau gan y nifer o adolygiadau yn y blynyddoedd diwethaf, pob un yn ceisio gwneud y system mor effeithlon â phosibl, gyda'r diweddaraf ohonynt yn Adolygiad Annibynnol o Ddatgelu a Throseddau Twyll. I roi hyn mewn persbectif, yn fy mlynnyddoedd cynnar yn y Bar, roedd Canllawiau'r Twrnai Cyffredinol yn ei gwneud yn ofynnol i'r erlyniad ddatgelu dim ond enwau a chyfeiriadau'r rhai yr oedd datganiadau tyst wedi'u cymryd ganddynt, ond nad oeddent wedi'u cynnwys yn achos yr erlyniad (ac nid oedd angen crybwyll tystion alibi yr oedd datganiadau wedi'u cymryd ganddynt). Roedd datgelu y tu hwnt i'r rhestr honno o dystion yn gyfyngedig iawn.

39. Fel y soniais eisoes, mae twf technoleg wedi cynyddu'n esbonyddol maint ac amrywiaeth y dystiolaeth y mae'n rhaid ei hystyried mewn ymchwiliadau ac yn y llys. Deg mlynedd ar hugain yn ôl, roedd y ffôn symudol a'i allu i anfon negeseuon testun yn arloesol. Heddiw, byddai storfa 256 gigabeit ffôn arferol, pe bai'n cael ei hargraffu, gyfystyr â tua 50 miliwn o ddalenni o bapur. Pe bai'r rhain yn cael eu rhoi ar ben ei gilydd, byddai hynny'n tua 3.1 milltir o uchder (ychydig yn uwch na Mont Blanc). Mae llawer o bobl hefyd yn berchen ar sawl dyfais, sy'n gallu lluosu cyfaint y dystiolaeth mewn achosion. Er gall deunydd o'r fath ddarparu mewnwelediadau pwysig i symudiadau a bwriadau diffynnydd, mae'r amser a'r cymhlethdod sy'n gysylltiedig â chraffu ar y data hwn yn enfawr. Mae hyn yn arbennig o amlwg mewn achosion twyll. Rhwng 2010 a 2017, tyfodd maint cyfartalog achosion y Swyddfa Twyll Difrifol (SFO) o tua dwy filiwn o ddogfennau (350 gigabeit o ddata) i chwe miliwn o ddogfennau (850 gigabeit), gyda'r achos byw mwyaf ar system y SFO ym mis Ionawr 2025 yn cynnwys tua 48 miliwn o ddogfennau (6.5 terabeit). Mae deallusrwydd artiffisial yn cynnig cyfleoedd i ddadansoddi'r wybodaeth hon yn gyflymach yn y dyfodol, ond bydd hefyd yn dod â'i gymhlethdodau ei hun.
40. Yn yr achos troseddol modern, mae gwyddoniaeth fforensig wedi gweld datblygiadau dramatig mewn proffilio DNA, dadansoddi olion bysedd, dadansoddi safleoedd celloedd, defnydd o nanodechnoleg a deallusrwydd artiffisial sydd wedi bod yn allweddol wrth ddatblygu gallu ymchwilio. Fodd bynnag, mae hyn hefyd wedi arwain at angen ac awydd i'r erlyniad a'r amddiffyniad gyflwyno tystiolaeth fwy soffistigedig, a gefnogir weithiau gan dystiolaeth gan arbenigwyr (sy'n gallu bod yn gymhleth ac yn hirfaith). Mae'r cynnydd yn y defnydd o dystiolaeth arbenigol yn debygol o barhau wrth i feysydd arbenigedd ddatblygu ac is-ddisgyblaethau ymddangos, pob un yn cynnig gwerth i'r system cyfiawnder troseddol, ond ar gost, gyda rhai achosion yn gofyn am sawl arbenigwr i ymddangos ar gyfer y ddwy ochr. Mae tystiolaeth sy'n dod i'r amlwg ynghylch effaith arloesiadau technolegol ar alw cyfiawnder troseddol yn gymysg ac yn gymhleth, gan awgrymu effeithiau adio a lleihau ar

yr un pryd ar ganfyddiadau ac erlyniadau. Ymhellach, caiff hyn ei gymedroli drwy ryngweithio â ffactorau eraill megis profiad ymarferwyr a llwyth gwaith.

41. Bu hefyd newid diwylliannol sylweddol (er ei fod yn un croesawus) yn y ffordd yr ymdrinnir â thystion a dioddefwyr sy'n agored i niwed, gyda mwy o bwyslais ar eu cefnogi i oresgyn trawma a rhoi eu tystiolaeth orau yn y llys. Rhoddwyd ffocws arbennig ar dreisio, cam-drin domestig ac troseddau rhywiol hanesyddol. Mae'r rhain i gyd wedi arwain at fwy o gymhlethdod ac at gynnydd yn yr amser a gymerir yn ystod cam ymchwilio'r heddlu. Mae newidiadau allweddol sydd wedi cael effaith ar achosion troseddol yn cynnwys:
- a. Cyflwyno ac ehangu mesurau arbennig dros y 25 mlynedd diwethaf, megis croesholi wedi'i recordio ymlaen llaw, defnyddio cyfryngwyr a chyflwyno staff cymorth arbenigol fel Cyngorwyr Annibynnol Trais Rhywiol (ISVA) a Chyngorwyr Annibynnol Trais Domestig (IDVA).
 - b. Peilota llysoedd arbenigol a chyflymu rhai mathau o achosion.
 - c. Amddiffyniadau yn erbyn natur gynyddol ymwthiol datgelu data cwynwyr a thystion eraill, oherwydd deunyddiau digidol a ffonau symudol a ddefnyddir fel tystiolaeth. Cyflwynodd Deddf yr Heddlu, Troseddu, Dedfrydu a'r Llysoedd 2022 drefn newydd a chod ymarfer sy'n llywodraethu mynediad at a'r defnydd o ffonau a dyfeisiau electronig tystion yn dilyn argymhellion yn yr Adolygiad Terfyn-i-Derfyn ar Dreisio 2021.
42. Mae newidiadau pellach ar y gweill i wella ansawdd cyfiawnder, pob un yn ychwanegu amser a chymhlethdod at broses y llysoedd. Mae'r rhestr anghyflawn yn cynnwys:
- a. Am sawl degawd, mae llywodraethau wedi parhau i greu cannoedd o droseddau newydd bob blwyddyn, yn aml mewn cyd-destunau rheoleiddiol drwy is-ddeddfwriaeth. Er enghraifft, yn 2010, nododd Comisiwn y Gyfraith:

‘Ers 1997 mae mwy na 3,000 o droseddau troseddol wedi’u cyflwyno i’r llyfr statud. Dylid rhoi’r ffigur hwnnw mewn cyd-destun, gan gymryd

golwg hwy. Mae Statudau Halsbury's o Loegr a Chymru yn cynnwys pedwar cyfrol sy'n ymroddedig i gyfreithiau troseddol sydd (waeth pa mor hen ydyn nhw) dal mewn grym ar hyn o bryd. Mae Cyfrol 1 yn ymdrin â'r troseddau a grëwyd yn ystod y 637 o flynyddoedd rhwng 1351 a 1988. Mae Cyfrol 1 yn 1,382 o dudalennau o hyd. Mae Cyfrolau 2 i 4 yn ymdrin â'r troseddau a grëwyd yn y 19 mlynedd rhwng 1989 a 2008. Mae Cyfrolau 2 i 4 yn 3,746 o dudalennau o hyd. Felly, roedd angen mwy na dwy a hanner gwaith cymaint o dudalennau yn Statudau Halsbury's i gwmpasu'r troseddau a grëwyd yn y 19 mlynedd rhwng 1989 a 2008 nag oedd eu hangen i gwmpasu'r troseddau a grëwyd yn y 637 o flynyddoedd cyn hynny. At hynny, mae'n annhebygol bod y cyfrolau Halsbury sy'n ymroddedig i "gyfraith droseddol" yn cynnwys pob trosedd a grëwyd yn y cyfnod diweddar.'

Rhwng 2010 a 2014, mi wnaeth y Weinyddiaeth Gyfiawnder gyfrif rhwng 174 a 712 o droseddau newydd a grëwyd bob blwyddyn ar draws y llywodraeth, fel rhan o'r ymarfer Troseddau Troseddol a sefydlwyd yn 2010 i archwilio cynigion i greu troseddau troseddol newydd ac i atal amlhad troseddau troseddol. Awgryma ymchwil academiaidd a gynhaliwyd tua'r un adeg gyfradd hyd yn oed uwch o greu troseddau troseddol yn ymestyn yn ôl i'r 1950au, yn amrywio rhwng 634 a 1,235 bob blwyddyn. Mae'r Rheolau Trefniadaeth Droseddol (CPR) hefyd wedi bod yn destun nifer o ddiwygiadau sylweddol ers iddynt ddod i rym yn 2005, gan gynyddu o tua 200 o dudalennau i dros 500 o dudalennau yn eu rhifyn diweddaraf yn 2020, ochr yn ochr â'r 100+ tudalen o Gyfarwyddiadau Ymarfer Troseddol. Ceir canllawiau pellach i farnwyr yn y dros 700 o dudalennau yng 'Nghompendiwm Llys y Goron', yn ogystal â'r Cod Dedfrydu, sy'n uno dros 50 o ddarnau o ddeddfwriaeth sylfaenol mewn un Ddeddf ond sy'n cynnwys dros 400 o adrannau cyfreithiol. Caiff hyn ei ategu ymhellach gan Ganllawiau'r Cyngor Dedfrydu, sy'n ymestyn i gannoedd o dudalennau.

- b. Mae Deddf PACE 1984 wedi ychwanegu cymhlethdod at achosion gweithdrefnau troseddol. Mae'n darparu cyfundrefn reoleiddiol ragnodedig o

amgylch y defnydd o bwerau'r heddlu, sydd wedi cael effaith ddofn ac, yn gyffredinol, gadarnhaol ar arferion a diwylliant yr heddlu ers ei chyflwyno. Er enghraifft, cywirodd Codau PACE weithdrefnau ymchwilio diffygiol a ddatgelwyd gan gamweinyddu cyfiawnder amlwg yn y 1970au, a arweiniodd at adolygiad gan Gomisiwn Brenhinol Phillips, a arweiniodd yn ei dro at Ddeddf PACE 1984. Mae Cod C wedi trawsnewid cyfweliadau mewn gorsafoedd heddlu. Mae Cod D wedi gwella'r prosesau adnabod ac mae diweddariadau pellach ar weithdrefnau wedi bod ar gyfer cael tystiolaeth llygad-dyst, darpariaethau ar gyfer cymryd a chadw olion bysedd a DNA, defnyddio teledu cylch cyfyng, sydd wedi cael effaith ar nifer fawr o achosion, ac mewn ymateb i ddatblygiad cyfryngau cymdeithasol. Er ei bod yn hanfodol, mae hyn wedi arwain at fwy o gyfleoedd i'r amddiffyniad herio cydymffurfiaeth, a'r llysoedd yn gorfod neilltuo amser i adolygu honiadau o dorri PACE a'u heffaith ar dderbyn tystiolaeth.

- c. Mae creu GEG yn 1986 wedi arwain at broffesiynoli'r broses erlyn, gyda chyfle i gael mwy o gysondeb ac arfer cenedlaethol. Fodd bynnag, mae cyflwyno systemau ar gyfer prosesau rheoli achosion wedi lleihau perchnogaeth ac pharhad achosion. Nid yw datblygiad y cynllun codi tâl statudol yn 2004 chwaith wedi bod heb ei gymhlethdodau, yn enwedig gyda dychweliad rhannol o gyfrifoldebau codi tâl i'r heddlu rhwng 2010 a 2012. Yn ogystal, mae heddluoedd hefyd wedi gweld dychweliad yn yr ystod o achosion penodol y gallant gymryd cyfrifoldeb drostynt i'w herlyn.
- d. Mae rheithwyr bellach yn cael arweiniad llawer mwy helaeth nag yr oeddynt yn y gorffennol, gan gynnwys cyfarwyddiadau barnwrol mwy manwl (homiliau rheithgor) ar ddechrau treialon, a chyfarwyddiadau llawer mwy cymhleth ar ddiwedd y dystiolaeth, gyda darpariaeth rheolaidd o gyfarwyddiadau ysgrifenedig gan gynnwys llwybrau i ddyfarniad i gefnogi eu prosesau gwneud penderfyniadau. Cafodd y newidiadau hyn eu gyrru'n rhannol oherwydd sylweddolwyd pwysigrwydd gwirioneddol rhoi cyfarwyddiadau i reithwyr yn erbyn ymchwil ar-lein neu sylwadau ar

gyfryngau cymdeithasol yn ogystal â dymuniad i wella ansawdd y trafodaethau a chadernid y dyfarniadau.

- e. Tystiolaeth achlust a chymeriad drwg. Newidiodd Deddf Cyfiawnder Troseddol 2003 yr agwedd tuag at dystiolaeth achlust a chymeriad drwg yn sylweddol ac arweiniodd at gynnydd yn y swm o dystiolaeth a dderbynnir yn y llys. Mae derbyn tystiolaeth o'r fath bellach yn gyffredin ond mae'n gofyn am archwiliad barnwrol gofalus ac arweiniad barnwrol mwy manwl i'r rheithgor.
- f. Canolbwyntio ar iechyd meddwl. Wrth i ddealltwriaeth cymdeithas o iechyd meddwl a niwroamrywiaeth wella, mae wedi dod yn nodwedd gynyddol mewn achosion i glywed gan arbenigwyr meddygol a chasglu adroddiadau iechyd meddwl, sy'n ychwanegu at y cymhlethdod cyffredinol.
- g. Cyfieithwyr ar y Pryd. Mae llawer o achosion bellach yn gofyn am gyfieithwyr ar y pryd, yn aml mewn mwy nag un iaith, sy'n cymryd llawer o amser. Cafwyd tua 153,000 o geisiadau am gyfieithwyr ar y pryd yn 2015 o'i gymharu â thua 201,000 yn 2024.

43. Mae'r amser ychwanegol a'r cymhlethdod y mae'r diwygiadau hyn wedi'u hychwanegu at broses y llys troseddol wedi chwarae rhan allweddol wrth gyfrannu at system cyfiawnder troseddol nad yw'n gallu symud achosion ymlaen yn gyflym ac yn effeithiol. Yn ei dro, mae hyn wedi cyfrannu at raddfa'r llwyth achosion agored a'r oedi a welir heddiw, gyda risg wirioneddol bod y system yn chwalu'n llwyr.

Rheswm 3: Cynnydd yn Nifer yr Achosion ers 2019, a'u Heffaith Gyfunol gyda Phandemig COVID-19 a Gweithredu Diwydiannol Cymdeithas y Bar Troseddol

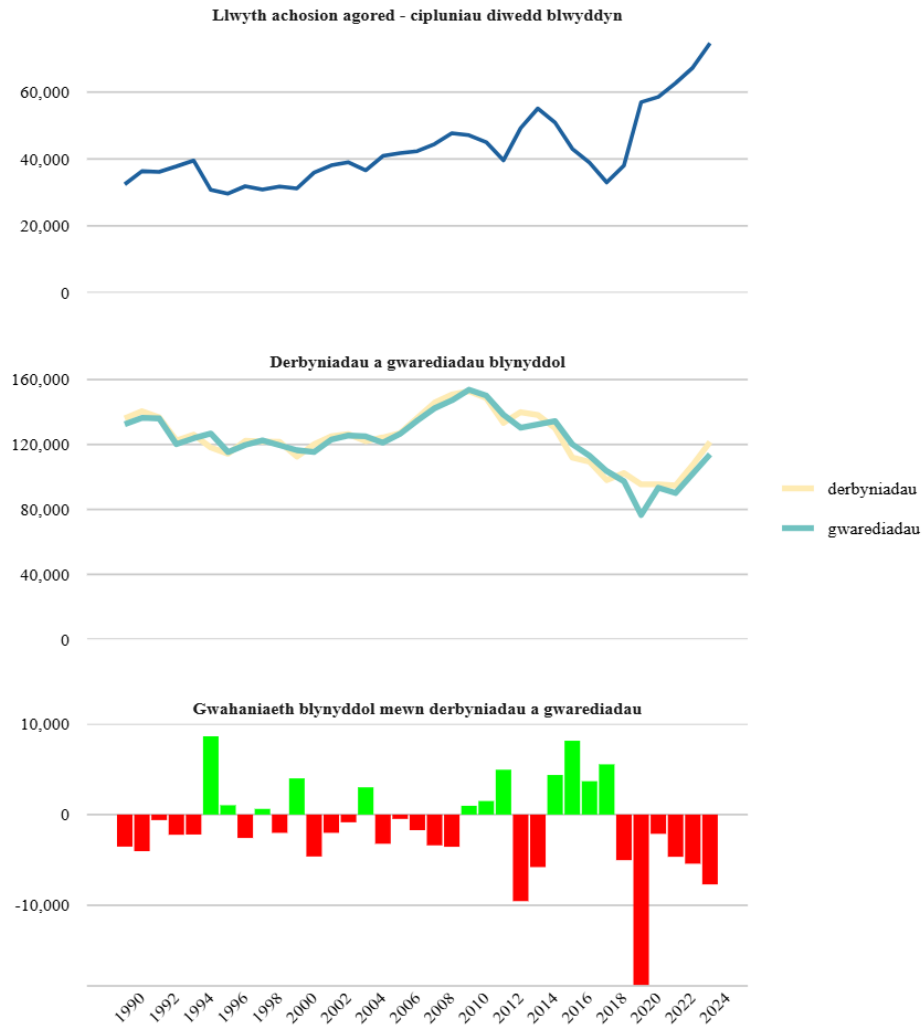
44. Mae'r cynnydd yn y llwyth achosion agored, i raddau, wedi'i waethygu gan ddigwyddiadau mawr annisgwyl sydd wedi tarfu ymhellach ar lif a phatrwm arferol y gwaith yn y system, sef pandemig COVID-19 a'r gweithredu diwydiannol pedwar mis o hyd gan fargyfreithwyr troseddol yn 2022. Mi

wnaeth y digwyddiadau hyn gyfyngu'n sylweddol ar y gallu i gynnal achosion gyda rheithgor, ac o ganlyniad mae hyn wedi cynyddu cyfran yr achosion mwyaf cymhleth yn y llwyth achosion agored. Mae hyn wedi cael effeithiau hirdymor wrth i'r llysoedd ymdrechu i brosesu'r cymysgedd cynyddol o achosion difrifol. Ers 2019, bu cynnydd sylweddol yn nifer yr achosion newydd sy'n dod i'r Llys y Goron – gyda chynnydd o 19% yn y niferoedd rhwng 2019 a 2024. Mae hyn i'r gwrthwyneb i'r duedd hirdymor: yn y 2010au, gostyngodd 'derbyniadau' o uchafbwynt o 153,000 o achosion yn 2010 i 102,000 yn 2019. Mae allbwn y llysoedd (fel y'i mesurir gan 'warediadau') wedi cynyddu i ateb yr her hon, ond nid digon. Fel y dangosir yn Ffig. 2.8, rhwng 2019 a 2024 bu diffyg blynyddol rhwng gwarediadau a derbyniadau.

Ffigur 2.8

Derbyniadau, gwarediadau a llwyth achosion agored Llys y Goron dros amser

Data blynyddol rhwng 1990 a 2024

Ffynonellau: Ystadegau chwarterol y llys troseddol, Hydref i Rhagfyr 2024;
Ystadegau chwarterol y llys troseddol, Hydref i Rhagfyr 2019;
Ystadegau barnwrol a'r llysoedd 2006

45. Mae'n anodd bod yn fwy manwl gywir am resymau uniongyrchol y cynnydd: mae tueddiadau troseddu ac adrodd yn gymhleth ac yn anodd eu dehongli. Mae Arolwg Troseddu Cymru a Lloegr wedi olrhain gostyngiad eang mewn troseddu cyffredinol ers canol y 1990au, gan gynnwys troseddau nad ydynt yn cael eu hadrodd i'r heddlu. Ar yr un pryd, dros y degawd diwethaf, mae troseddau a gofnodwyd gan yr heddlu wedi cynyddu o tua pedair miliwn yn 2013 i tua 7 miliwn yn 2024, nid yn lleiaf oherwydd gwelliannau yn y ffordd y mae'r heddlu'n cofnodi ac mae'r cyhoedd yn adrodd am droseddau. Yr hyn sy'n amlwg yw bod pryder sylweddol ymhlith y cyhoedd am droseddau, yn

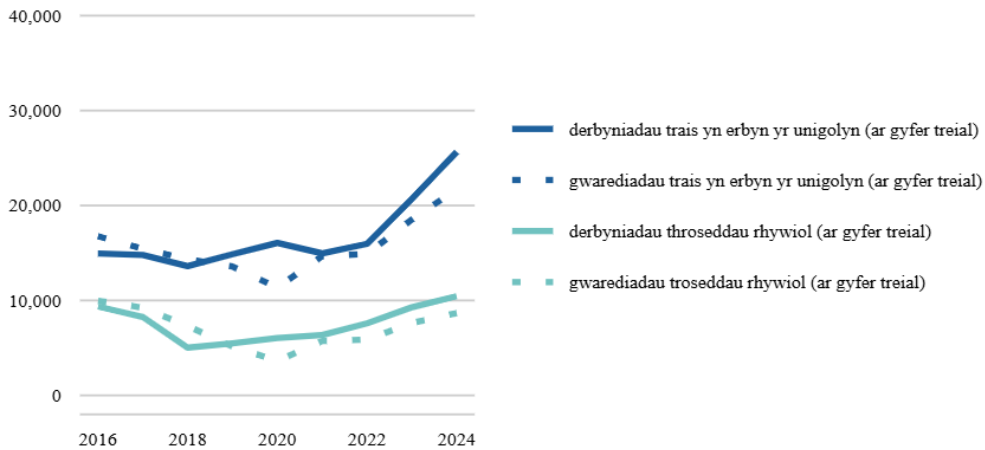
enwedig troseddau cylllell a thrais yn erbyn menywod a merched. Mae llywodraethau olynol wedi ymateb i hyn drwy roi mwy o bwyslais ar blismona. Mae hyn yn cynnwys ymrwymiad llywodraeth Geidwadol 2019 i recriwtio 20,000 yn fwy o swyddogion heddlu (a gyflawnwyd yn 2023), effeithiau Adolygiad Treisio o'r Dechrau i'r Diwedd ac Ymgyrch Soteria, a chenhadaeth Strydoedd Mwy Diogel llywodraeth Lafur bresennol. Mae'r datblygiadau hyn yn cyfuno i yrru'r cynnydd cyflym yn nifer yr achosion newydd, yn enwedig yr achosion mwyaf difrifol, sy'n dod i lwyth achosion y Llys y Goron; ac sydd wedi arwain at gynnydd mewn dedfrydau hirach gyda goblygiadau difrifol i HMPPS.

46. Mae trais a throseddau rhywiol, sy'n cymryd mwy o amser ymchwilio ac amser y llys, yn cynrychioli cyfran llawer uwch o achosion yn y llwyth achosion nag oeddynt ddeg mlynedd yn ôl. Mae'n debygol bod y cynnydd hwn wedi'i yrru gan newidiadau mewn troseddu a thueddiadau adrodd, ac o fewn yr heddlu ei hun. Fel y dangosir yn Ffig. 2.9, yn 2024, cyrhaeddodd nifer yr achosion o drais a throseddau rhywiol a dderbyniwyd i'w treialu yn Llys y Goron uchafbwynt o wyth mlynedd. Cynyddodd nifer yr achosion o droseddau rhywiol a dderbyniwyd i'r Llys y Goron o tua 5,000 yn 2018 i tua 10,400 yn 2024 (cynnydd o 108%). Yn yr un modd, ar gyfer achosion yn ymwneud â thrais yn erbyn unigolyn, cynyddodd y ffigur hwn o tua 13,600 yn 2018 i tua 25,700 yn 2024 (cynnydd o 88%). Mae troseddau rhywiol a threisgar ymhlith y rhai sydd â'r gwahaniaethau mwyaf rhwng nifer yr achosion a dderbynnir a'r rhai a benderfynir yn Llys y Goron. Daeth diffyg parhaus rhwng derbyniadau a phenderfyniadau ar gyfer y ddau fath o drosedd i'r amlwg o gwmpas 2018, sydd wedi cyfrannu at y twf cyflym yn y llwyth achosion agored.

Ffigur 2.9

Derbyniadau a gwarediadau ar gyfer treial am drais yn erbyn unigolyn a throeddau rhywiol

Cymru a Lloegr, 2016-2024

Ffynhonnell: Data chwarterol y llys troseddol, Hydref i Rhagfyr 2024

47. Mi gafodd pandemig COVID-19 effaith fawr ar y cynnydd mewn achosion drwy gydol 2020 a 2021. Yn ystod y cyfnod clo cyntaf yn 2020, gwelwyd gostyngiad o tua 45% mewn derbyniadau (oherwydd llai o droseddau ynghyd â llai o weithgarwch gan yr heddlu, GEG a'r llysoedd ynadon) a gostyngiad o 47% mewn gwarediadau (yn bennaf o ganlyniad i gyfyngiadau ar dreialon). Ar ôl y cyfnod clo, tyfodd derbyniadau yn gyflym i'w lefel uchaf ers tair blynedd ddiwedd 2020 ac arhosodd yn uchel drwy'r cyfnodau clo dilynol yn 2021. Cynyddodd gwarediadau hefyd ond yn arafach ac nid i'r un lefel â'r derbyniadau, gan arwain at gynnydd o tua 20,500 o achosion yn y llwyth achosion agored erbyn diwedd 2021.
48. Ar ôl pandemig COVID-19, dechreuodd y sefyllfa yn y llysoedd troseddol wella pan gafwyd wared â'r cyfyngiadau clo, ac fe gafodd hyn ei gynorthwyo gan recriwtio mwy o farnwyr a chyflwyno llysoedd Nightingale. Rhwng diwedd 2021 a dechrau 2022, sef y cyfnod pan ddechreuodd y brechlyn COVID-19 gael ei gyflwyno, dechreuodd y llwyth achosion agored leihau. Fodd bynnag, mi wnaeth y gweithredu diwydiannol gan fargyfreithwyr wrthdroi'r duedd hon ac arwain at ostyngiad amlwg yn nifer yr achosion a dderbyniwyd erbyn

diwedd 2022, gyda'r llwyth achosion agored yn cynyddu o 4,100 o achosion yn 2022 yn gyffredinol.

49. Mae'r llywodraeth wedi gwneud nifer o ymrwymadau fel rhan o'i Genhadaeth Strydoedd Mwy Diogel sydd yn debygol o gyfrannu at y twf parhaus yn nifer yr achosion sy'n dod gerbron y llysoedd troseddol yn y dyfodol. Mae hyn yn cynnwys ymgyrch i daclo ymddygiad gwrthgymdeithasol a lladrad o siopau, a chynnydd pellach o 13,000 mewn swyddogion heddlu sydd mewn rolau plismona cymdogaeth yn ogystal â'r uchelgais i haneru troseddau cyllyll a thrais yn erbyn menywod a merched o fewn degawd. Mae'r rhain yn fwriadau clodwiw, ond mae hyn yn ei gwneud yn fwy hanfodol fyth bod ymrwymiad ar draws y llywodraeth i ymateb ar unwaith, gyda chamau radical a llwybr i addasu i newidiadau yn y dyfodol. Nid yw peidio â gwneud dim yn opsiwn. Wedi dweud hynny, rhaid rhoi ystyriaeth ofalus i effeithiau polisïau adrannau eraill y llywodraeth ar y system gyfiawnder drwy gydweithio agosach ar draws y llywodraeth a defnyddio Profion Effaith Cyfiawnder.

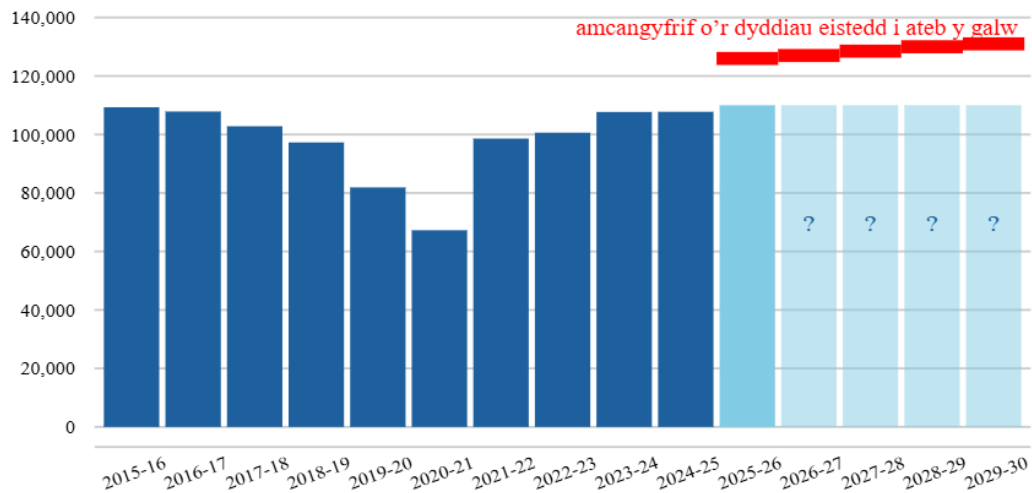
Y Datrysiad

50. Yn weddill yr Adolygiad hwn ac yn yr Adolygiad Effeithlonrwydd, byddaf yn nodi fy argymhellion. Dim ond dechrau'r hyn sydd angen ei wneud yw'r camau sydd eisoes wedi'u cymryd gan y llywodraeth.
51. Fel rwyf eisoes wedi egluro, byddai angen lefel o gapasiti annhebygol a heb ei weld erioed o'r blaen i ddatrys yr argyfwng drwy fwy o wariant yn unig. Mae'r llywodraeth eisoes wedi gwneud ymdrechion cyd-gysylltiedig i gynyddu buddsoddiad yn y llysoedd troseddol. Fel y dangosir yn Ffig. 2.10, ar gyfer 2025/26, mae'r llywodraeth wedi neilltuo cyllid ar gyfer 110,000 o ddyddiau eistedd yn Llys y Goron. Mae hyn y lefel uchaf erioed, ac yn gynydd o 34% o gymharu â'r isafswm 20 mlynedd o 82,000 yn 2019/20. Fodd bynnag, er mwyn bodloni'r amcangyfrif canolog o alw yn amcanestyniad Llys y Goron y Weinyddiaeth Cyfiawnder, byddai angen cynyddu'r dyddiau eistedd i tua 126,000 yn 2025/26 ac i tua 131,000 erbyn 2029/30.

Ffigur 2.10

Cyfanswm y diwrnodau eistedd fesul blwyddyn ariannol

Cymru a Lloegr, 2015-2025

Ffynonellau: Ystadegau chwarterol y llys troseddol, Hydref i Rhagfyr 2024; Rhagamcaniadau mewnol MoJ

52. Byddai darparu'r lefel hon o gapasiti yn eithriadol o gostus – yn debygol o gostio sawl biliwn o bunnoedd dros nifer o flynyddoedd. Yn fwy hanfodol fyth na hyn, byddai cyrraedd y lefel hon o gapasiti bron yn amhosibl i'w gyflawni o fewn strwythur presennol y Llys y Goron. Mae'r ddau ffigur sydd eu hangen i ateb y cynnydd mewn achosion a lleihau'r achosion agored yn llawer uwch na'r lefel uchaf amcangyfrifedig bresennol o gapasiti barnwrol y Llys y Goron, sef 113,000 o ddyddiau eistedd a chapasiti ystafelloedd llys. O ystyried pa mor gyflym y mae nifer yr achosion agored yn cynyddu, mae bron yn sicr na fyddai'r asiantaethau cyfiawnder troseddol perthnasol yn gallu cynyddu eu gallu'n ddigon cyflym. Byddai ehangu capasiti ystafelloedd llys yn arbennig o heriol, gyda'r gofynion corfforol mwyaf ar gyfer achosion llys gyda rheithgor. Yn yr un modd, byddai'n anodd (os nad yn amhosibl) i GEG a'r chymuned yr amddiffyniad wasanaethu'r nifer angenrheidiol o ddyddiau eistedd. Dyna pam na fydd buddsoddiad yn unig yn ddigonol ac mae diwygio strwythurol yn hanfodol.
53. Wedi dweud hynny, er mwyn i'm hargymhellion fod yn llwyddiannus (er enghraifft, cyflwyno Adran Mainc Llys y Goron (CCBD), a eglurir ym Mhennod 8), bydd angen buddsoddiad penodol i gwmpasu'r capasiti ychwanegol. Fel y

byddaf yn nodi'n fanylach, bydd y CCBD a threialon gan farnwyr yn unig yn gallu eistedd yn fwy hyblyg mewn gwahanol ofodau llys nag y byddai treial â rheithgor; byddai'n costio llai i'w gyflwyno oherwydd absenoldeb rheithgor; byddai amseroedd treial yn cael eu lleihau; a byddai'r cymhelliant i'r diffynyddion ohirio treial yn ddiangen yn cael ei leihau. Dim ond drwy gyfuno'r diwygiad hwn â diwrnodau eistedd ychwanegol y gellir gwella'r sefyllfa sydd angen ei newid yn daer. Fel y nodir ym Mhennod 8, rwy'n argymhell, lle fo'n bosibl (heb anghofio ariannu, ynghyd â chapasiti ar draws y System Cyfiawnder Troseddol) y dylid cynyddu dyraniad y diwrnodau eistedd yn Llys y Goron i 130,000 y flwyddyn, nod y dylai GLITEF weithio tuag ato dros amser. Rwy'n cydnabod na fydd hyn yn hawdd i'w gyflawni ac mae amrywiaeth o senarios wedi'u modelu, gyda'r nod terfynol o wneud argymhelliad sy'n cydbwysu uchelgais uchel â chyflawniad credadwy, er yn heriol.

54. Yn fy marn i, mae'n hanfodol mynd ar drywydd diwygio eang, ond mae hefyd yn bwysig bod hyn yn cael ei wneud mewn ffordd egwyddorol, yn unol â'r egwyddorion hynny a nodwyd ym Mhennod 1 (Cyflwyniad).
55. Hyn i gyd yw dweud na ellir mynd ar drywydd cyflymder cyfiawnder ar unrhyw gost. Dyna pam na fyddaf yn dadlau, er enghraifft, dros ddiddymu'r nifer o fesurau diogelwch a gyflwynwyd i'r system gyfiawnder nac yn cynnig y dylid lleihau hawliau cyfranogiad dioddefwyr a diffynyddion nac yn awgrymu y dylai deallusrwydd artiffisial gymryd lle barnwyr yn llwyr wrth benderfynu dedfrydau, hyd yn oed pe bai hyn yn cynnig y potensial damcaniaethol i gynyddu nifer yr achosion a gaiff eu trin gan y llysoedd.
56. Mae'r diwygiadau rwy'n eu cynnig wedi'u cynllunio i anfon llai o achosion i'r llysoedd yn gyfan gwbl ac i archwilio dulliau cyflymach o gynnal treialon. Dyma'r ffordd orau o gydnabod y cymhlethdod cynyddol sydd wedi deillio o'r nifer o welliannau a wnaed i gyfiawnder troseddol yn y degawdau diwethaf. Dyma hefyd y ffordd orau o gydnabod y terfynau pragmatig ar gapasiti barnwrol ac ystadau a nodwyd uchod. Heb hyn, nid oes pecyn o fesurau sy'n

naill ai'n gredadwy i'w gyflawni ar y cyflymder sydd ei angen, yn fforddiadwy nac yn gallu ateb maint yr argyfwng presennol.

57. Mae angen pecyn cynhwysfawr o fesurau i fynd i'r afael â'r nifer o elfennau sy'n rhan o'r argyfyngau lluosog, gorgyffwrdd yr wyf wedi'u hamlinellu yn y bennod hon. Fel y bydd yn amlwg yn weddill yr Adolygiad hwn, nid wyf yn cyflwyno'r argymhellion hyn yn ysgafn ac maent yn mynd ymhellach nag yr oeddwn wedi'i ddisgwyl yn gyntaf. Fodd bynnag, bydd y canlyniad o beidio â gwneud dim, neu o newid graddol, yn golygu y bydd y sefyllfa'n gwaethygu'n sylweddol, ac y bydd y risg bod y system yn chwalu'n llwyr yn dod yn realiti yn gyflym iawn. Ni ddylai fod unrhyw amheuaeth: mae'r camau hyn yn hanfodol.

Pennod 3 – Dargyfeiriadau

Cyflwyniad

1. Yn y bennod hon, byddaf yn gwneud argymhellion ar gyfer ehangu'r defnydd o ddargyfeiriadau o'r system cyfiawnder troseddol, ac yn arbennig Datrysiadau y Tu Allan i'r Llys (OOCRs). Fel y mae'r enw'n awgrymu, mae OOCRs yn fesurau a ddefnyddir i ddatrys achosion troseddol, fel arfer heb fod angen i'r diffynyddion (neu'r dioddefwyr) fynd i'r llys. Maent yn caniatáu i'r heddlu ddelio'n gyflym ac yn effeithiol â mân droseddau, gan gynnwys yn aml troseddau sy'n troseddu am y tro cyntaf, drwy ddefnyddio cynlluniau sy'n targedu'r rhesymau dros droseddu, gan gynnwys problemau iechyd meddwl a chamddefnyddio alcohol a sylweddau.
2. Gallai ehangu'r defnydd o OOCRs chwarae rôl hanfodol wrth fynd i'r afael â'r argyfwng yn y system cyfiawnder troseddol. Mae gan OOCRs y potensial i gael effaith gyflym mewn achosion llai difrifol, sy'n golygu y bydd dioddefwyr yn gweld cyfiawnder yn cael ei gyflawni ac y bydd diffynyddion yn cael canlyniad yr achos yn gynt na mynd drwy'r system llys. Byddai ymateb i droseddau llai difrifol drwy OOCRs hefyd o fudd i achosion mwy difrifol, gan ganiatáu i'r heddlu, GEG a'r llysoedd ganolbwyntio eu hamser ac adnoddau ar symud ymlaen â'r nifer fawr o achosion difrifol a chymhleth sy'n aros am dreial. Yn gyffredinol, mae rhaglenni OOCR yn llai costus na'r broses llys draddodiadol, ac felly gellid ail-fuddsoddi unrhyw arbedion ariannol o ddatrys mwy o achosion drwy'r llwybr hwn mewn ymdrechion ehangach i leihau'r llwyth achosion agored.
3. Mae gwella'r defnydd o OOCrau hefyd â'r gallu i fynd i'r afael â nodau cyfiawnder ehangach. Mae OOCrau yn gyfle i ddarparu ymyrraeth yng nghymau cynnar ymddygiad troseddol neu ymddygiad a allai ddod yn droseddol, gan gyfeirio unigolion at wasanaethau adsefydlu i helpu lleihau'r risg o droseddu yn y dyfodol. Gan fod dulliau amrywiol dargyfeirio yn aml yn

dibynnu ar arweinyddiaeth yn y gymuned lle digwyddodd y drosedd, mae ganddynt hefyd y potensial i gryfhau ymddiriedaeth leol yn y system cyfiawnder troseddol, yn enwedig ymhlith cymunedau lleiafrifol.

Y System Bresennol

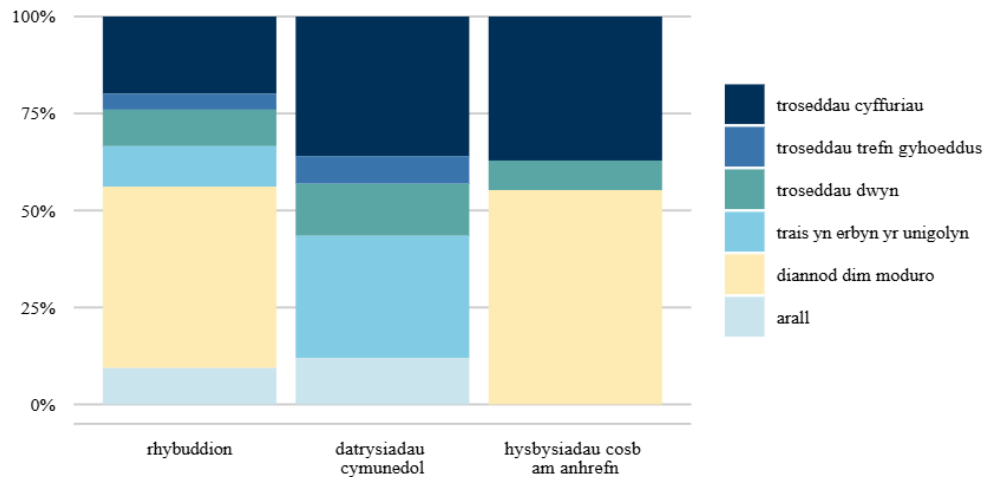
4. Defnyddiwyd OOCRau yn anffurfiol tan ddechrau'r 2000au pan gyflwynwyd deddfwriaeth a chanllawiau ffurfiol. Cyflwynwyd Hysbysiadau Cosb am Anhrefn (PND) am y tro cyntaf yn Neddf Cyfiawnder Troseddol a'r Heddlu 2001 a Rhybuddiadau Amodol yn Neddf Cyfiawnder Troseddol 2003. Nid wyf yn canolbwyntio ar Hysbysiadau o Gosb Benodedig (FPNau) sy'n cael eu defnyddio'n helaeth ar gyfer mân droseddau gyrru neu ddargyfeiriadau eraill a ddefnyddir ar gyfer troseddau moduro (megis Cyrsiau Ymwybyddiaeth Cyflymder).
5. Mae'r mathau cyffredin o OOCRs presennol yn cynnwys penderfyniadau cymunedol, rhybuddiadau amodol, rhybuddiadau syml a PNDs, yn ogystal â rhybuddion cannabis a khat. Amlinellwyd bwriadau model diwygiedig ar gyfer OOCRs ym Mhapur Gwyn 2020 'A Smarter Approach to Sentencing' sy'n ystyried penderfyniadau cymunedol ar gyfer troseddau llai difrifol ac unigolion sy'n troseddu am y tro cyntaf ar gyfer rhai troseddau, a rhybuddiadau amodol ar gyfer troseddau mwy difrifol a'r rhai sydd â hanes o droseddu. Hysbysodd Cyngor Cenedlaethol Prif Swyddogion yr Heddlu (NPCC) ni, erbyn Rhagfyr 2024, bod 71% (30) o'r 43 ardal heddlu wedi naill ai trosglwyddo neu yn trosglwyddo i ddilyn y model hwn.
6. Gellir rhoi OOCRau am amrywiaeth o droseddau, er bod meini prawf penodol yn berthnasol i bob un, ac mae cymhwysedd trosedd yn amrywio yn ôl math yr OOCR – er enghraifft: hysbysiadau cosb; datrysiad cymunedol; rhybuddiad syml; a rhybuddiad amodol. Mae Ffigur 3.1 yn dangos mai'r troseddau a roddwyd datrysiad cymunedol neu rhybuddiad yn amlaf ar eu cyfer yn y flwyddyn a ddaeth i ben ym mis Rhagfyr 2024 oedd troseddau cyffuriau lefel

isel a throeddau mân o drais. Roedd 10% o OOCRau yn 2024 ar gyfer throeddau diannod nad ydynt yn ymwneud â moduro.

Ffigur 3.1

Dadansoddiad o'r math o ddatrysiad y tu allan i'r llys yn ôl throeddau

Cymru a Lloegr, 2024

Ffynhonnell: Ystadegau chwarterol y system cyfiawnder troeddol, Rhagfyr 2024

7. Mae rhai OOCRau yn gofyn i'r unigolyn gyfaddef ei gyfrifoldeb cyn y bydd OOCR ar gael. Yn yr achosion hynny, mae posibilrwydd y gallai diffynnydd orfod mynd i'r llys o hyd os na fydd yn cadw at yr amodau a osodwyd.

Tystiolaeth am Fanteision OOCRau

8. Gellir dod o hyd i dystiolaeth addawol mewn gwledydd eraill o ran effaith mabwysiadu dull gweithredu mwy uchelgeisiol tuag at OOCRau. Er enghraifft, yng Nghanaada (awdurdodaeth gymharol), cynigir amrywiaeth llawer ehangach o raglenni nag yng Nghymru a Lloegr, gan gynnwys triniaethau ar gyfer dibyniaeth a rhaglenni iechyd meddwl.
9. Mae sawl astudiaeth yn dangos bod OOCRau yn cynnig gwell gwerth am arian na'r llysoedd neu, mewn achosion eithafol, dedfrydau o garchar. Rwy'n cydnabod bod costau sefydlu a gweithredu rhaglenni OOCR yn parhau i fod yn ystyriaethau sylweddol. Mae'r rhain yn cynnwys datblygu offer, hyfforddiant swyddogion a sicrhau cysondeb wrth wneud penderfyniadau a dulliau olrhain.

Bydd cynyddu'r defnydd o OOCRau yn gofyn am fuddsoddiad ond, o leiaf yn fy marn i, mae'n angenrheidiol edrych y tu hwnt i gymharu'r arbedion cyfyngedig (os o gwbl) y gellir eu gwneud drwy ddefnyddio OOCRau o gymharu ag achosion llys.

10. Yn ystod yr Adolygiad hwn, rwyf wedi dod yn ymwybodol o'r heriau penodol sy'n effeithio ar fenywod sy'n ddiffynyddion. Dywedwyd wrthyf fod menywod yn aml yn cael dedfrydau byr am droseddau lefel isel, ac yn aml hefyd bod dedfrydau o garchar yn cael eu rhoi i fenywod beichiog neu famau oherwydd eu bod yn methu â chyflawni dedfrydau cymunedol oherwydd eu cyfrifoldebau gofalu. Er nad yw dedfrydu o fewn cwrddpas yr Adolygiad hwn, nodaf y gallai OOCRau fod o fudd sylweddol i'r grŵp hwn fel dewis amgen yn lle dedfrydau o garchar.
11. Rwy'n cydnabod na ellir ystyried OOCRau a dargyfeirio fel ateb i bopeth, hyd yn oed mewn perthynas â throseddau lefel isel. Mae astudiaethau empirig yn dangos canlyniadau cymysg o ran effaith OOCRau ar aildroseddu, yn dibynnu ar y math o OOCR, yr astudiaeth benodol a'r sampl. Serch hynny, mae rhywfaint o dystiolaeth addawol. Mae aelodau o elusen Revolving Doors – elusen genedlaethol sy'n anelu at dorri'r cylch o argyfyngau a throseddu – yn amlygu effaith drawsnewidiol OOCRau ar fywydau troseddwy. Canfu tystiolaeth o adroddiad gan y Weinyddiaeth Gyfiawnder a Iechyd Cyhoeddus Lloegr, a gysylltodd triniaeth gyffuriau ac alcohol â chofnodion troseddu, fod cyfanswm nifer y troseddau a gyflawnwyd gan grŵp o unigolion a ddechreuodd dderbyn triniaeth wedi gostwng 33% yn y cyfnod dilynol o ddwy flynedd, o'i gymharu â'r ddwy flynedd flaenorol. A bod 44% o'r unigolion hyn a ddechreuodd dderbyn triniaeth heb droseddu o gwbl yn y cyfnod dilynol o ddwy flynedd. Canfu'r adroddiad fod y rhai a gwblhaodd driniaeth yn llwyddiannus neu a barhaodd mewn triniaeth yn llai tebygol o aildroseddu.
12. Mae sawl astudiaeth yn dod i'r casgliad bod bodlonrwydd dioddefwyr â OOCRau yn gymharol â, neu'n well na, opsiynau erlyn eraill. Canfu adolygiad tystiolaeth a gynhaliwyd gan Neyroud (2017) gynnydd mewn bodlonrwydd

dioddefwyr mewn achosion a ddatrwyd gan ddefnyddio OOCR (a elwir bellach yn OOCRau) yn hytrach na lle'r oedd troseddwr wedi'u herlyn. Canfuwyd bod un Treial Rheoli ar Hap gan Slothower wedi cynyddu bodlonrwydd dioddefwyr yn sylweddol (cynnydd o 43%).

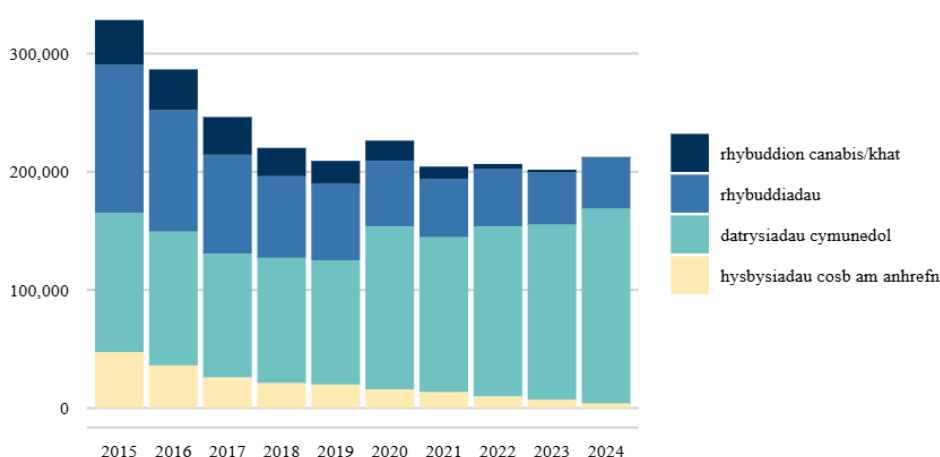
Rhwystrau i Ddefnyddio OOCRau yng Nghymru a Lloegr

13. Fel y dangosir yn Ffig. 3.2, rhwng 2015 a 2024 bu gostyngiad o 35% yn nifer yr OOCRau a roddwyd bob blwyddyn, o 328,000 (2015) i 212,000 (2024). O fewn y duedd hon, mae'r defnydd o rai mathau o OOCRau wedi cynyddu – sef penderfyniadau cymunedol – tra bod eraill wedi gostwng.

Ffigur 3.2

Nifer y penderfyniadau y tu allan i'r llys a roddir bob blwyddyn

Cymru a Lloegr, 2015-2024

Ffynhonnell: Ystadegau chwarterol y system cyfiawnder troseddol, Rhagfyr 2024

14. Nid yw'r rhesymau dros y newid yn gwbl eglur. Un rhwystr tebygol hirdymor i ddefnyddio OOCRau sydd wedi cynyddu'n sylweddol yw'r baich gweinyddol i heddluoedd. Er bod rhai heddluoedd yn defnyddio OOCRau yn eang, rwyf wedi cael gwybod bod eraill yn gweld y broses yn rhy gymhleth ac yn cymryd gormod o amser. Rwyf hefyd wedi clywed bod diffyg ymwybyddiaeth ymhlith rhai swyddogion heddlu am y rhaglenni sydd ar gael. Yn ychwanegol at hyn, tan yn ddiweddar, nid oedd OOCR yn cael ei gofnodi fel canlyniad cadarnhaol ar gyfer cadw cofnodion heddlu o'i gymharu â'u penderfyniad i gyhuddo.

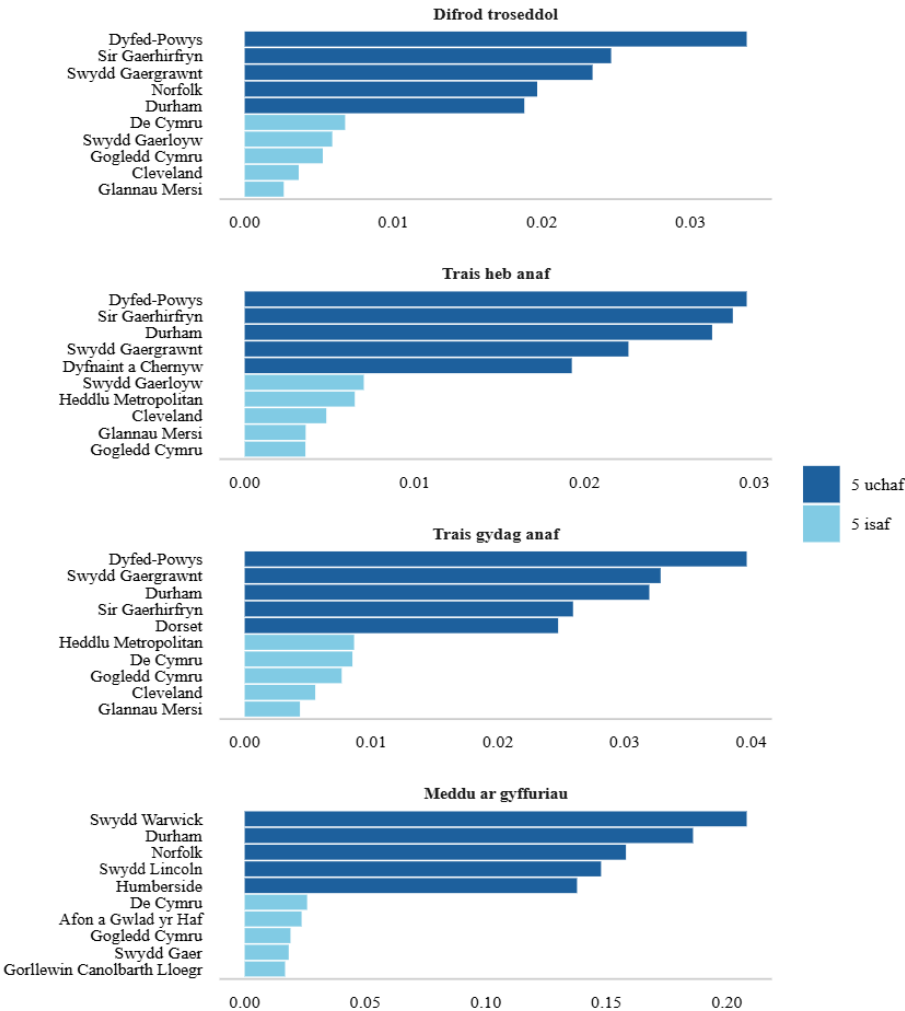
Mae'n debyg bod y ffactorau hyn wedi gwaethygu dros y ddegawd diwethaf gan ddifrifoldeb a chymhlethdod cynyddol troseddau sy'n llyncu amser ac adnoddau'r heddlu. Effaith debygol hyn yw bod llai o adnoddau ar gael ar gyfer troseddau llai difrifol a rheoli OOCRau.

15. Ail ffactor posibl yw dirywiad mewn hyder yn ansawdd rhaglenni ac ymyriadau. Mae cyfyngiadau ariannol yn y llywodraeth dros y ddegawd diwethaf wedi cael effaith andwyol ar wasanaethau cymunedol. Os nad oes digon o adnoddau gan yr rhaglenni sy'n sail i OOCRau neu os nad ydynt ar gael, bydd swyddogion heddlu yn llai tebygol o ystyried defnyddio OOCRau.
16. Trydydd ffactor yw'r gwahaniaeth cynyddol yn y defnydd o OOCRau mewn gwahanol rannau o Gymru a Lloegr. Yn fy nghysylltiad â'r NPCC, codwyd pryderon ynghylch yr anghysondebau rhwng heddluoedd. Codwyd pryderon tebyg mewn adroddiad gan Gymdeithas yr Ynadon (Rhagfyr 2022). Nid oes unrhyw rwymedigaeth gyfreithiol ar swyddog heddlu i gynnig OOCR i unigolyn, hyd yn oed pan allai'r math y drosedd, hanes troseddu'r unigolyn (os o gwbl) ac, o bosibl, barn y dioddefwr, oll ffafrio'r dull hwn. Gall arweinyddiaeth leol yn yr heddlu gael effaith ar hyn, gyda, er enghraifft, Heddlu Surrey yn meddu ar dîm canolog hynod effeithiol ar gyfer OOCRs. Newid pwysig yn y cyd-destun hwn oedd cyflwyno Comisiynwyr Heddlu a Throsedd (PCCau) yn 2010, sydd, yn anorod rywfaint, â gwahanol farn ar lefel leol o ran OOCRau.
17. Mae Ffigur 3.3 yn rhestru'r pum ardal heddlu uchaf a'r pum isaf yn seiliedig ar nifer y rhybuddiadau fesul ymchwiliadau a gaewyd. Mae sgôr o 0.03 yn cynrychioli tri rhybuddiad am bob 100 o ymchwiliadau a gaewyd. Mae'r ffigurau hyn yn dangos ehangder yr amrywiad.

Ffigur 3.3

Y 5 heddlu uchaf a'r 5 heddlu isaf wedi'u rhestru yn ôl cyfradd rhybuddion (nifer y rhybuddion fesul ymchwiliad a gaewyd) ar gyfer mathau penodol o droseddau

Cymru a Lloegr, 2023-2024

Ffynhonnell: Canlyniadau trosedd yng Nghymru a Lloegr, 2023 i 2024

Argymhellion

Dull Gweithredu Cenedlaethol

18. Rwy'n ymwybodol bod y NPCC yn gweithio i sicrhau bod pob heddlu yn mabwysiadu dull gweithredu cyson ac yn ei hyrwyddo'n weithredol. Deallaf fod y NPCC yn cydweithio â'r Swyddfa Gartref i adolygu'r holl dechnoleg ddigidol ac OOCR, gyda'r nod o adnabod bylchau, sicrhau unrhyw gyllid perthnasol a gwella goruchwyliaeth genedlaethol ar adnoddau. Rwy'n cefnogi'r gwaith hwn ac yn annog gweithredu cyflym ar strategaethau cenedlaethol a chanllawiau gweithredol.

Annog Cynnig OOCRau mewn Achosion Priodol

19. Er dylai'r posibilrwydd o gadw eu cleient allan o'r llys gael ei ystyried yn flaenoriaeth gyntaf neu'n brif flaenoriaeth cynrychiolwyr yr amddiffyniad, yn ôl profiad personol rwyf hefyd wedi clywed bod lefel amrywiol o gyngor cyfreithiol ynghylch OOCRau yn cael ei roi i'r rhai sy'n cael eu cadw yn y ddalfa. Gall fod, mewn rhai achosion, oherwydd nad yw cynrychiolwyr yr amddiffyniad yn gyfarwydd â'r broses OOCR, neu os nad yw'r rhai sy'n cael eu cadw yn y ddalfa yn manteisio ar y cynnig o gynghorydd cyfreithiol ar unwaith, efallai na fyddant yn cymryd rhan wedyn mewn trafodaethau am OOCRau posibl. Amlygodd adroddiad gan Dr Vicky Kemp ar Gyngor Cyfreithiol Effeithiol

mewn Gorsafoedd Heddlu yr heriau o ran argaeledd cyngor cyfreithiol mewn gorsafoedd heddlu, yn enwedig y tu allan i oriau swyddfa a'r rhwystrau i gael mynediad at gyngor cyfreithiol. Mae'r Heddlu Metropolitan wedi gwneud gwaith i gynnig hyfforddiant i gynrychiolwyr yr amddiffyniad mewn perthynas â diffynnyddion ifanc, gyda'r nod o'u haddysgu am OOCRau. Byddwn yn annog heddluoedd a'r NPCC i ystyried a ellir ymestyn hyn i gynnwys hyfforddiant ar OOCRau i oedolion sydd dan amheuaeth o gyflawni trosedd ar draws pob heddlu.

20. Yn ogystal â phroblemau gyda hyfforddiant, mae argaeledd cynyddol brin o gyfreithwyr cyfraith droseddol ac, yn fwy penodol, cyfreithwyr ar ddyletswydd ers 2017 hefyd yn her allweddol. Mae cyfreithwyr ar ddyletswydd yn chwarae rôl hanfodol wrth roi cyngor diduedd i ddiffynnyddion ar a ddylent dderbyn OOCR, yn yr orsaf heddlu pan gânt eu harestio am gyflawni trosedd. Bu gostyngiad yn nifer y cyfreithwyr ar ddyletswydd ers 2017, gyda mwy na 1,400 wedi gadael y sector ers hynny ac mae 'anialwch cyngor' pryderus yn y llysoedd troseddol ac mewn gorsafoedd heddlu.
21. Rwy'n darparu manylion pellach am y lefelau uwch o gyllid rwy'n ei argymhell ar gyfer cyfreithwyr troseddol yn y llys ynadon ym Mhennod 5 (Proses y Llys Ynadon) ac am ddiwygio Cynllun Ffioedd Graddedig Ymgysylltwyr ym Mhennod 7 (Cynyddu Ymgysylltiad Cynnar yn Llys y Goron). Fodd bynnag, nodaf yma fy mod yn cefnogi'r gwaith y mae'r Weinyddiaeth Gyfiawnder yn ei wneud i ysgogi mwy o ymgysylltiad uniongyrchol gan gynrychiolwyr cyfreithiol yn y llysoedd ac yn yr orsaf heddlu, a allai arwain at fwy o ddefnydd o OOCRau. Yn benodol, nodaf fod ymgynghoriad presennol y Weinyddiaeth Gyfiawnder ar Gymorth Cyfreithiol Troseddol wedi'i fwriadu i wella cyfraddau cyfreithwyr ar ddyletswydd. Mae hefyd yn argymhell uno'r ffioedd a delir i ddarparwyr a chwmnïau am y gwaith a wneir yn yr orsaf heddlu, ac awgrymir y bydd hyn yn gwneud y math hwn o waith yn fwy deniadol ac yn cefnogi cynaliadwyedd y proffesiwn. Byddaf yn sôn yn fanylach am gyfreithwyr ar ddyletswydd a'u tâl yn yr Adolygiad Effeithlonrwydd, a gaiff ei gyhoeddi yn ddiweddarach yn 2025.

Craffu

22. Gyda defnydd ehangach o OOCRau o fewn fframwaith gweithredol cenedlaethol, byddai yna hefyd werth mawr mewn cyflwyno panel craffu cenedlaethol a fyddai'n dod ag arbenigwyr ynghyd i asesu effeithlonrwydd gwasanaeth, ac i fonitro, casglu tystiolaeth, adrodd a gwneud argymhellion yn seiliedig ar eu canfyddiadau. Er enghraifft, gellid rhoi deunydd at ei gilydd gan Fyrddau Cyfiawnder Troseddol Lleol (LCJBau) a'i gyflwyno i'r Bwrdd Cyfiawnder Troseddol Cenedlaethol, a ddylai fod â'r pŵer i ddylanwadu ar bolisiâu a phenderfyniadau lle bo angen.
23. Rwy'n cydnabod bod gan rai bryderon y gallai OOCRau gael eu hystyried fel rhoi gormod o ddisgresiwn i'r heddlu. Credaf y gellir lleddfu'r pryderon hyn drwy gyflwyno strategaeth genedlaethol a fframwaith gweithredol ar gyfer y defnydd o OOCRau, ynghyd â phaneli craffu i ddarparu goruchwyliaeth, gan sicrhau bod OOCRau yn cael eu defnyddio'n briodol ac yn effeithiol. Byddai hynny'n cynyddu ymddiriedaeth y cyhoedd ac yn sicrhau bod y penderfyniadau a wneir yn cyflawni'r nodau a fwriadwyd. Mae cyflwyno panel craffu yn hollbwysig i lwyddiant defnydd ehangach o OOCRau drwy helpu i atgyfnerthu ymddiriedaeth y cyhoedd.
24. Fel mesur craffu pellach, mewn achosion sy'n symud ymlaen i GEG, dylid ystyried bob amser a yw telerau OOCR yn addas drwy gyfeirio at y Prawf Lles y Cyhoedd yn y Cod i Erlynwyr y Goron.
25. Wrth weithredu system effeithiol ar gyfer craffu cenedlaethol, byddai cyflwyno un pwynt cyswllt cenedlaethol yn yr heddlu i oruchwyllo craffu ar OOCRau yn helpu i symleiddio'r broses ac yn sicrhau bod dull cenedlaethol cyson yn cael ei fabwysiadu a'i gymhwyso gan bob heddlu yng Nghymru a Lloegr. Rwy'n argymhell bod yr NPCC yn ystyried cyflwyno rôl o'r fath.
26. Byddai sefydlu panel craffu, neu gorff goruchwyllo cyfatebol, yn gofyn am gydlynw, hyfforddiant ac adnoddau. Fodd bynnag, byddai'n bosib gwneud hyn gyda chynllunio a chefnogaeth briodol. Rwyf hefyd o'r farn y byddai sicrhau

gwell proses craffu ar gyfer OOCRau yn pwysleisio gwerth mesurau adsefydlu yn hytrach na charcharu yn yr achosion hyn o droseddu lefel isel.

27. Fel gyda phob diwygiad, mae rhai risgiau'n anochel. Mae'r rhain yn cynnwys costau sy'n gysylltiedig â chynnal archwiliad o'r fath, gan gynnwys adnoddau staffio, casglu a dadansoddi data. Rwyf hefyd yn ymwybodol bod potensial am darfu tymor byr ar weithrediadau'r heddlu a'r llysoedd yn ystod y broses archwilio. Gall yr archwiliad hefyd arwain at fwy o waith i'r staff oni bai bod mwy o staff yn cael ei recriwtio, a gallai hyn effeithio ar feysydd eraill o'u gwaith.
28. Er gwaethaf y risgiau a nodwyd uchod, rwyf o'r farn mai hwn yw'r dull cywir i sicrhau model safonol ac i ddal ardaloedd yn atebol am weinyddu OOCRau er mwyn adnabod patrymau ac i liniaru unrhyw ganlyniadau anghymesur.
29. Fel y byddaf yn egluro ymhellach isod, gallai offer digidol, gan gynnwys defnyddio deallusrwydd artifisial (AI), gynorthwyo'r broses graffu.

Argymhelliad 1: Rwy'n argymell, gyda phob achos priodol, wrth wneud penderfyniad ynghylch cyhuddo, bod heddluoedd a Gwasanaeth Erlyn y Goron yn ystyried a ddylid cynnig Datrysiad y Tu Allan i'r Llys, gan gynnwys rhybuddion, rhybuddion amodol ac opsiynau eraill.

Argymhelliad 2: Rwy'n argymell bod yna ddull safonol o sicrhau gweinyddiaeth well ar gyfer Datrysiadau y Tu Allan i'r Llys gan osod safon benodol ar gyfer hyfforddiant drwy'r Coleg Plismona a Chymdeithas y Cyfreithwyr. Gallai gweinyddiaeth well fod ar ffurf panel craffu gan Fyrddau Cyfiawnder Troseddol Lleol a oruchwylir gan y Bwrdd Cyfiawnder Troseddol.

Gweithredu Ôl-weithredol

30. Er mwyn cael effaith uniongyrchol ar leihau'r llwyth achosion agored ac i ryddhau amser y llys, byddai'n werthfawr defnyddio OOCRau yn fwy effeithiol ar achosion sydd eisoes yn y llwyth achosion agored. Yr hyn rwy'n ei ragweld yw y dylai'r heddluoedd, ynghyd â GEG, gael eu hannog i adolygu achosion

priodol yn y llwyth achosion agored i ganfod a yw unrhyw un o'r achosion hynny'n addas ar gyfer defnyddio OOCR. Y her fyddai adnabod pa rai o'r miloedd o achosion a allai fod yn addas. Byddai hyn yn golygu sicrhau adnoddau ac ymrwymiad gan yr heddlu a GEG i adolygu'r achosion. Er mwyn gweithredu hyn yn deg, byddai angen ymrwymiad cenedlaethol gan bob heddlu i adolygu pob math perthnasol o drosedd yn y llwyth achosion agored. Pe bai adolygiad o'r fath yn cael ei gynnal a gweithredu arno, rwy'n hyderus y byddai'r llysoedd yn elwa ar unwaith o ostyngiad yn y llwyth achosion. Pe bai cynllun o'r fath neu adolygiad o OOCRau yn cael ei fabwysiadu, byddai angen cynnig tâl priodol i gyfreithiwr yr amddiffyniad am eu gwaith.

31. Fel y mae'r data uchod yn dangos yn Ffig. 3.2, mae anghysondeb amlwg yn y ffordd y caiff OOCRau eu cymhwyso ar draws yr heddluoedd. Er bod rhai heddluoedd eisoes yn defnyddio OOCRau ar gyfer troseddau penodol, nid yw eraill eto wedi mabwysiadu'r arfer tebyg hwn. Er gall hyn fod oherwydd diffyg argaeledd rhaglenni o fewn heddluoedd gwahanol a'u hardaloedd, rwy'n annog yn gryf i bob heddlu ddyrannu adnoddau i adolygu eu hachosion agored. Drwy wneud hynny, gallant adnabod achosion lle gallai OOCRau fod yn addas a sicrhau dull mwy cyson o gyflawni cyfiawnder ar draws y sector.

Argymhelliad 3: Rwy'n argymhell bod yr heddluoedd a Gwasanaeth Erlyn y Goron yn cael eu hannog i adolygu achosion priodol yn y llwyth achosion agored i adnabod a allai unrhyw un o'r achosion hynny fod yn addas ar gyfer Datrysiaid y Tu Allan i'r Llys.

Offer Digidol

32. Rwy'n ymwybodol bod offer digidol a ddatblygwyd gan y trydydd sector yn cael eu treialu gan nifer o heddluoedd sy'n cynorthwyo gyda chyflwyno OOCRau yn effeithiol. Gellid defnyddio offer fel hyn i feithrin dull cenedlaethol o ddefnyddio OOCRau drwy sgrinio cymhwysedd, offer asesu a gosod amodau, a fyddai'n galluogi swyddogion i wneud penderfyniadau cyflym, priodol ac amddiffynnol

33. Rwy'n argymhell bod y llywodraeth yn cynnal astudiaeth werthuso er mwyn ystyried defnyddio offer digidol ledled Cymru a Lloegr a fyddai'n helpu i symleiddio'r defnydd effeithiol o OOCRau.
34. Byddai dull o'r fath yn arwain at ddatrys achosion lefel is yn gynt drwy alluogi swyddogion heddlu i bennu datrysiadau priodol ar gyfer troseddau lefel is yn gyflym ac yn gywir, gan leihau'r amser cyffredinol o'r drosedd i'r datrysiad. Pwysleisiaf mai ei werth fyddai cynorthwyo swyddogion heddlu drwy nodi achosion addas a'u paru â rhaglenni sydd ar gael, ond y swyddog profiadol unigol fyddai'n dal i wneud y penderfyniad terfynol. Gyda'i gilydd, byddai offer digidol a swyddogion heddlu yn sicrhau canlyniadau priodol i droseddwydr drwy ddefnyddio OOCRau. Gallai'r enillion effeithlonrwydd hyn olygu bod modd prosesu mwy o achosion mewn llai o amser, gan leihau'r pwysau ar y system llysoedd tra'n dal i wneud penderfyniadau teg.
35. Mae defnyddio offer digidol yn dod â buddion eraill. Byddai llywodraethu gwell drwy atebion digidol sy'n dogfennu'r broses gwneud penderfyniadau ac yn hwyluso gwiriadau goruchwyllo neu archwiliadau. Byddai hyn yn gwella cysondeb ac yn rhoi mwy o sicrwydd i'r cyhoedd ynghylch y penderfyniadau a wneir.
36. Rwy'n cydnabod y gall hyn fod yn gymhleth i raddau i'w roi ar waith yng Nghymru a Lloegr oherwydd yr angen am gydlynw a hyfforddi staff. Fodd bynnag, mae'n werth ei ystyried fel ateb hyfyw o ystyried y gwaith sydd wedi'i wneud hyd yma a'r arwyddion cadarnhaol a ddatgelwyd. Rwy'n cydnabod hefyd y gallai gweithredu proses OOCR fwy syml olygu costau cychwynnol i'r llywodraeth. Fodd bynnag, gallai hyn arwain at fanteision uniongyrchol drwy leihau'r amser a'r adnoddau cyffredinol a dreulir gan yr heddlu ar yr OOCR, gan ganiatáu i'r swyddog heddlu ganolbwyntio ar y broses gwneud penderfyniadau ei hun.
37. Mae rhai risgiau eraill yn gysylltiedig â'r opsiwn hwn sydd werth eu nodi. Mae risg bosibl y gallai'r heddlu orddibynnu ar offer o'r fath i nodi OOCRs er mwyn

cyflymu'r broses, a allai arwain at eu defnyddio'n amhriodol ar gyfer troseddau mwy difrifol. Felly, rhaid eu cynllunio gyda nodweddion sgrinio cymhwysedd sy'n sicrhau bod swyddogion yn dilyn proses safonol.

Argymhelliad 4: Rwy'n argymhell bod y llywodraeth yn cynnal astudiaeth werthuso i ystyried defnyddio offer digidol i helpu i symleiddio defnydd effeithiol o Ddatrysiadau y Tu Allan i'r Llys ar draws Cymru a Lloegr.

Canlyniad 22

38. Fel yr wyf eisoes wedi nodi, tan yn ddiweddar, nid oedd OOCRau yn cael eu cofnodi gan yr heddlu fel canlyniad achos cadarnhaol, ac felly nid oedd swyddogion heddlu yn cael cydnabyddiaeth ddigonol am eu gwaith yn eu defnyddio. Rwy'n cefnogi'r gwaith sy'n cael ei wneud gan y Swyddfa Gartref a chyrff eraill i unioni hyn, gyda chyflwyno 'Canlyniad 22' yr heddlu, ac yn annog ei gyflwyno cyn gynted â phosibl.

Argymhelliad 5: Cefnogaf benderfyniad y Swyddfa Gartref i ddiwygio Canlyniad 22 (offeryn cyfrif yr heddlu ar gyfer Datrysiadau y Tu Allan i'r Llys) fel bod Datrysiadau y Tu Allan i'r Llys yn cael eu cydnabod yn yr un ffordd â chanlyniadau eraill.

Rhaglenni Adsefydlu

39. Fel rwyf eisoes wedi nodi, mae cyfyngiadau ariannol ac amrywiadau lleol wedi arwain at anghysondeb ymhlith nifer ac ansawdd y rhaglenni ymyrraeth sydd ar gael ar draws gwahanol ranbarthau.
40. Er bod OOCRau yn llai costus na'r broses llys, mae dal angen buddsoddiad parhaus mewn gofal iechyd lleol ac asiantaethau eraill sy'n gyfrifol am weinyddu rhaglenni o'r fath ledled y wlad. Mae hefyd angen i swyddogion heddlu a gweithwyr proffesiynol eraill gwblhau hyfforddiant i adnabod unigolion cymwys, deall yr amrywiaeth o raglenni sydd ar gael a chyfeirio pob

unigolyn at y rhaglen briodol. Byddai'r hyfforddiant hwnnw ei hun yn costio arian.

41. Mae sefydlu a chynnal rhaglenni OOCR yn gofyn am gydlynw rhwng yr heddlu, gwasanaethau iechyd meddwl, asiantaethau perthnasol o'r llywodraeth ganolog a'r awdurdod lleol, a darparwyr triniaeth camddefnyddio sylweddau. Gall hyn fod yn gymhleth ond dylai fod yn bosib gyda chynllunio priodol a chydweithredu rhwng adrannau gan gynnwys HMPPS a'r Adran Iechyd a Gofal Cymdeithasol (DHSC).
42. Rwy'n cydnabod y risg bosibl y gallai unrhyw gymhlethdodau ychwanegol yn y broses arwain at fwy o anghysondebau yn y ffordd y mae heddluoedd yn gweithredu'r rhaglenni hyn, gan arwain at fynediad anghyfartal a chanlyniadau amrywiol i unigolion mewn gwahanol ardaloedd heddlu. Rwy'n argymhell y dylid datblygu'r rhaglenni, a'r buddsoddiad ynddynt, ochr yn ochr â fframwaith cenedlaethol i liniaru'r risg hon.

Argymhelliad 6: Rwy'n argymhell y dylid gwneud buddsoddiad pellach a mwy o ddefnydd o raglenni adsefydlu ar gyfer camddefnyddio alcohol a chyffuriau a rhaglenni ymyrraeth iechyd eraill. Rhaid i hyn gyd-fynd â fframwaith cenedlaethol i sicrhau darpariaeth gyson ar draws y wlad.

Argymhelliad 7: Rwy'n argymhell bod y llywodraeth yn adolygu Deddf Adsefydlu Troseddwyr 1974 er mwyn symleiddio ac egluro'r system yn well i annog cydnabod adsefydlu.

Cofnodion Troseddol

43. Un canlyniad i'r defnydd cynyddol o OOCRau fydd tynnu sylw at yr anhawster y mae unigolion yn ei wynebu wrth gydymffurfio â'u dyletswyddau i ddatgelu cofnod troseddol mewn ceisiadau am swydd yn y dyfodol ac mewn ceisiadau eraill. Bydd rhybuddiadau ffurfiol yn ymddangos ar Gyfrifiadur Cenedlaethol yr Heddlu (PNC). Bydd y rhybuddiadau hyn yn aros ar gofnod yr unigolyn ar PNC hyd nes bod yr unigolyn hwnnw'n 100 oed, er na fydd angen eu datgelu bob tro

ar wiriadau cofnod troseddol, yn amodol ar gyfnodau adsefydlu a rheolau hidlo a amlinellir mewn deddfwriaeth. Wrth geisio gwneud y defnydd mwyaf o rybuddiadau ac OOCRau mewn achosion priodol, rwy'n awyddus i sicrhau bod yr effaith y maent yn ei chael ar fywydau unigolion yn gymesur â'r drosedd. Rwy'n argymhell diwygio Deddf Adsefydlu Troseddwyr 1974, Deddf Adsefydlu Troseddwyr 1974 Gorchymyn (Eithriadau) 1975 a Deddf yr Heddlu 1997 i fynd i'r afael â'r cyfnodau darfod ar gyfer rhybuddiadau ac euogfarnau am droseddau lefel isel neu eu bod yn cael eu gwarchod yn effeithiol at bob diben ac felly byth yn cael eu datgelu ar unrhyw wiriad cofnod troseddol. Mae angen symleiddio'r system ddatgelu fel bod troseddwyr a chyflogwyr yn cael eglurder ynghylch yr hyn y gellir ei ddisgwyl i'w ddatgelu. Byddwn, wrth gwrs, yn cydnabod pwysigrwydd cadw gwybodaeth mewn perthynas â rhai troseddau (megis ymosodiad rhywiol) a allai fod yn berthnasol i bosibiliadau cyflogaeth, a hefyd o gadw gwybodaeth o'r fath ar y PNC at ddibenion cuddwybodaeth. Mae sefydliad UNLOCK wedi galw am adolygiad sylfaenol o Ddeddf Adsefydlu Troseddwyr 1974, gan gydnabod bod y byd bellach wedi newid yn sylweddol ers 1974. Byddwn yn cefnogi adolygiad o'r fath.

OOCRau a Chyfiawnder Adferol

44. Rwy'n deall bod llawer o heddluoedd eisoes yn canolbwyntio ar weithredu mesurau cyfiawnder adferol. Mae cyfiawnder adferol yn canolbwyntio ar wneud iawn am y niwed drwy ddeialog wedi'i hwyluso (cyfryngu) rhwng y dioddefwr a'r troseddwr, o'i gymharu â OOCRau sy'n darparu dewisiadau amgen i achosion llys ar gyfer troseddau lefel isel. Fodd bynnag, gan nad yw'r broses cyfiawnder adferol wedi'i gorfodi mewn deddfwriaeth, mae'n fwy heriol cyflawni dull cymhwyso unffurf ar ei chyfer. Rwyf wedi clywed yn anecdotaidd y gall cyfiawnder adferol fod yn anodd ei orfodi fel amod, gan ei fod yn gofyn am gydsyniad llawn y ddwy ochr ac y gall fethu os bydd y dioddefwr yn tynnu ei

Argymhelliad 8: Rwy'n argymhell gweithredu Datrysiadau y Tu Allan i'r Llys ochr yn ochr â chyfiawnder adferol ar gyfer troseddau haen isel, megis rhai achosion o ddwyn, troseddau trefn gyhoeddus a chamddefnyddio cyffuriau.

gydsyniad yn ôl. Serch hynny, rwy'n cefnogi'r gwaith y mae heddluoedd yn ei wneud i weithredu mesurau cyfiawnder adferol lle bo hynny'n briodol.

Cynlluniau Erlyn Oodedig

45. Mae'r NPCC ar hyn o bryd yn gweithio gyda GEG i ddatblygu set o egwyddorion arweiniol ar gyfer cyflwyno Cynllun Erlyn Oodedig (DPS) gan heddluoedd – cynllun sy'n caniatáu i erlyniad gael ei oedi ar gyfer unigolion sy'n cael eu cyhuddo o fân droseddau, ar yr amod eu bod yn cytuno i gyflawni amodau penodol o fewn cyfnod amser penodol. Ar hyn o bryd mae 14 o heddluoedd eisoes yn gweithredu DPS, gydag un heddlu arall yn y broses o wneud hyn. Er gall yr NPCC ddarparu egwyddorion arweiniol, prif gwnstabl pob heddlu sydd â'r penderfyniad terfynol ynghylch a ddylid gweithredu DPS ai peidio.
46. Mae enghreifftiau o arfer da sy'n dangos bod erlyniadau wedi'u hoedi yn arwain at ostyngiad yn y gyfradd aildroseddu i rai grwpiau o droseddwyr. Canfu un ardal o fewn Heddlu Metropolitan blwyddyn ar ôl atgyfeiriad ar gyfer erlyniad wedi'i oedi, bod gostyngiad sylweddol yn nifer y cyhuddiadau newydd ar gyfer oedolion ifanc (18 i 21 oed).
47. Nid yw DPS yn gofyn am gyfaddefiad gan yr unigolyn dan amheuaeth, ac rwy'n cydnabod ei bod yn bwysig sicrhau nad yw hyn yn atal unigolion, yn enwedig plant, rhag cymryd cyfrifoldeb am eu gweithredoedd. Wrth gwrs, gan fod

Argymhelliad 9: Rwy'n argymhell y dylid ehangu'r Cynllun Erlyniadau Oodedig drwy ddiwygiad deddfwriaethol i Ddeddf Cyfiawnder Troseddol 2003.

DPSau yn gofyn i droseddwyr fodloni amodau penodol, fel sy'n wir gyda OOCrau, mae monitro cydymffurfiaeth a sicrhau bod troseddwyr yn cyflawni eu rhwymedigaethau yn gofyn am lawer o adnoddau. Fodd bynnag, fy marn i yw y dylid cefnogi a hyrwyddo'r cynlluniau hyn. Bydd egwyddorion arweiniol ar DPSau, ynghyd â gwelliannau i'r prosesau adrodd (Canlyniad 22), yn annog mwy o heddluoedd i weithredu ac i ddefnyddio DPSau. Ymhellach, gall

cynnydd yn y defnydd o DPSau arwain at ostyngiad yn nifer yr achosion llys os yw'r unigolyn yn llwyddo i gwblhau amodau'r DPS. Rwyf felly yn awyddus i gefnogi cyflwyno gwelliant deddfwriaethol i ehangu DPSau.

Meini Prawf Troseddau Cymwys

48. Rwy'n deall bod canllawiau presennol gan y Weinyddiaeth Gyfiawnder ynghylch cymhwysedd ar gyfer OOCRau mewn ymateb i wahanol fathau o droseddau. Felly, ni fyddaf yn argymhell creu canllawiau newydd. Yn lle hynny, rwy'n amlygu'r angen am ganllawiau cenedlaethol gyda lleiafswm o wahaniaethau rhanbarthol. Gallai hyn fod yn rhywbeth y byddaf yn ailystyried y manylion ohono yn yr Adolygiad Effeithlonrwydd.
49. Yn ogystal, rwy'n rhagweld y bydd angen llunio cenadwri gofalus o ran y cynlluniau OOCR sydd eisoes yn bodoli a'r rhai sydd wedi'u cynllunio, eu hamcanion a'u buddion cyn i gynllun cenedlaethol gael ei weithredu. Os na chaiff hyn ei gyfathrebu'n iawn, efallai y bydd y cyhoedd yn gweld OOCRau fel cosbau rhy ysgafn, a allai danseilio ymddiriedaeth yn y system gyfiawnder. Felly, bydd cyfathrebu tryloyw a chanlyniadau cadarnhaol yn hanfodol i gynnal hyder y cyhoedd. Gall fod cymhlethdodau gweithredol hefyd ynghlwm wrth weithredu unrhyw offeryn lle mae angen gwneud newidiadau sylweddol i brosesau presennol a hyfforddiant i swyddogion gorfodi'r gyfraith. O ganlyniad, gall fod gwrthwynebiad cychwynnol neu heriau wrth addasu i unrhyw system newydd.
50. Er gwaethaf y risgiau, gallai'r strategaeth hon helpu i wella'r system gyfiawnder. Drwy ganolbwyntio ar degwch a gwneud penderfyniadau diduedd, gallai'r dull hwn arwain at ganlyniadau gwell ac at gynyddu hyder y cyhoedd. Dylai'r llywodraeth ystyried y ffactorau hyn a'r mesurau diogelwch angenrheidiol er mwyn cyflwyno'r argymhelliad hwn yn llwyddiannus.

Argymhelliad 10: Rwy'n argymell bod Gwasanaeth Erlyn y Goron a'r Weinyddiaeth Gyfiawnder yn cytuno ar droseddau cymwys a meini prawf ar gyfer Datrysiadau y Tu Allan i'r Llys mewn ymgynghoriad â Chyngor Prif Swyddogion yr Heddlu.

Ynadon wedi'u lleoli mewn Gorsafoedd Heddlu

51. Rwyf wedi ystyried manteision lleoli ynadon mewn gorsafoedd heddlu er mwyn dedfrydu unigolion sy'n pledio'n euog ar unwaith a/neu weinyddu OOCR, fel rhan o'r ymdrech i ganolbwyntio adnoddau'r Llys y Goron ar yr achosion mwyaf priodol.
52. Yn ogystal, mae prinder cyngorwyr cyfreithiol a'r angen am newid sylweddol mewn gweithdrefnau a diwylliant yn golygu bod yr opsiwn hwn yn anymarferol. Mae'n debygol y bydd pryder pellach ynghylch tegwch a thrwyadled cyfiawnder ar unwaith a thryloywder o ran gweinyddu OOCRs mewn gorsaf heddlu. Mae'n debygol y bydd canfyddiad y cyhoedd o gynllun o'r fath yn negyddol gan fod yn rhaid i ynadon fod, ac ymddangos eu bod, yn annibynnol ac yn ddiduedd. Felly, rwyf o'r farn na fyddai hyn yn unol ag egwyddorion cymesuredd, tegwch a thryloywder, ac felly ni ddylid mynd ar ei ôl.
53. Er gallai hyn gyflymu'r broses gyfiawnder drwy ganiatáu goruchwyliaeth ar unwaith o OOCRau, galluogi dedfrydu ar unwaith, ac yn y pen draw leihau nifer y dyddiau llys, byddai'n golygu costau sylweddol i hyfforddi ynadon i weithredu mewn gorsafoedd heddlu ac i sefydlu unrhyw seilwaith ychwanegol.

Casgliad

54. Gan gadw'r egwyddorion a nodwyd yn y Cyflwyniad, paragraff 10 yn flaenllaw yn fy meddwl, nid oes gennyf unrhyw amheuaeth bod gan OOCRau a threfniadau tebyg werth gwirioneddol wrth ddargyfeirio achosion oddi wrth y broses treial troseddol, gan sicrhau cyfiawnder yn gynt i ddioddefwyr a throeddwyd mewn achosion llai difrifol, tra'n galluogi partneriaid cyfiawnder

troseddol i ganolbwyntio eu hadnoddau ar yr achosion mwy difrifol. Gallant felly chwarae rhan hanfodol wrth fynd i'r afael â'r argyfwng ehangach. Fel y nodais, gall defnyddio OOCRau yn ehangach hefyd helpu i dorri cylch troseddu ac adeiladu ar arweinyddiaeth cymunedau lleol, gan helpu i gryfhau ymddiriedaeth.

55. Rwy'n cydnabod ac yn cymeradwyo holl ymdrechion presennol niferus y rhai yn llywodraeth genedlaethol a lleol ac yn y trydydd sector, sydd eisoes yn arwain ar ymdrechion i wella ac ehangu'r defnydd o OOCRau. Mae'n hanfodol bod gweledigaeth gydlynol i ysgogi gwaith pellach yn y maes hwn.
56. Rwy'n derbyn na fydd modd nag y byddai'n briodol i ddargyfeirio mewn llawer o achosion. Ar gyfer yr achosion hynny sy'n dod i mewn i'r system llysoedd, bydd angen dod o hyd i atebion pellach. Fodd bynnag, mae cymryd camau yn y maes hwn yn bwynt cychwyn hanfodol tuag at sicrhau ateb i'r argyfwng yn y llysoedd troseddol. Felly, anogaf yr heddlu a'r llywodraeth i ganolbwyntio eu hymdrechion ar y dull pwysig hwn o weinyddu cyfiawnder, sydd weithiau'n cael ei anwybyddu.

Pennod 4 – Ymchwiliadau a Phenderfyniadau Cyhuddo

Cyflwyniad

1. Mae deall prosesau gwneud penderfyniadau cynnar sy'n cynnwys yr heddlu a GEG, a'u heffaith ar nifer yr achosion sy'n dod i mewn i'r system, yn hanfodol i fynd i'r afael â'r llwyth achosion agored sy'n weddill. Fel y dywedais yn 2015, 'cael pethau'n iawn y tro cyntaf' yw'r flaenoriaeth lwyr ar gyfer unrhyw welliannau effeithlonrwydd. Mae cael pethau'n iawn o'r cychwyn cyntaf, yn y cyd-destun hwn, yn golygu bod y rhai sy'n cael eu cyhuddo yn cael eu cyhuddo o'r trosedd(au) sy'n fwyaf cymesur ar gyfer eu hymddygiad honedig. Mae'n golygu nad yw'r rhai sy'n ddieuog mewn perygl o'u cael yn euog yn anghywir neu'n cael eu dwyn i mewn i'r system cyfiawnder troseddol. Ac mae'n golygu bod y penderfyniad cywir yn cael ei wneud mewn perthynas â rhyddhau tra cynhelir ymchwiliad, mechnïaeth neu gadw ar remand, cyn ac ar ôl i'r cyhuddiad gael ei wneud.
2. Yn rhy aml yn y blynyddoedd diwethaf, mae penderfyniadau polisi a wnaed mewn perthynas ag ymchwilio a chyhuddo wedi talu rhy ychydig o sylw i'r canlyniadau i'r llysoedd a'r pwysau ehangach ar y system fel y nodais ym Mhennod 2 (Adnabod y Broblem). Yn yr Adolygiad hwn, ac yn yr Adolygiad Effeithlonrwydd, rwy'n edrych ar y system yn fwy cynhwysfawr. Pan fo ymchwiliadau i achos yn cymryd amser hir i gyrraedd penderfyniad ynghylch cyhuddo, mae'r amser hwnnw eisoes yn achosi ansicrwydd i'r diffynyddion, y dioddefwyr a'r tystion. Yn dilyn y penderfyniad i gyhuddo, ceir cyfnod pellach o amser wrth i'r achos aros am dreial ac mae'n dod yn rhan o'r llwyth achosion agored sy'n tyfu. Dyna'r rheswm i mi ddewis adolygu'r broses ddyrannu ym Mhennod 4 o'm Hadolygiad yn 2015.
3. Yn y bennod hon, byddaf yn ystyried yr heriau gweithdrefnol a wynebwr wrth wneud penderfyniadau ynghylch cyhuddo, yn ogystal â'r rhai sy'n ymwneud â mechnïaeth a chadw ar remand. Byddaf yn amlinellu'r broses ac yn cynnwys

safbwyntiau a mewnwelediadau defnyddwyr y system a fu mewn cysylltiad â mi drwy gydol yr Adolygiad hwn. Rwyf wedi ystyried opsiynau i wella'r arferion gweithdrefnol yn y meysydd hyn er mwyn hybu tegwch, effeithlonrwydd a phrydlondeb o fewn y system i helpu lleihau'r llwyth achosion agored.

4. Er mwyn gwella'r broses cyn-cyhuddo, rwy'n argymhell y dylid rhoi'r gorau i RUI a'i ddisodli â chymhwysiad trylwyr o Ddeddf PACE mewn perthynas â therfynau amser ar gyfer mechnïaeth cyn-cyhuddo. Bydd hyn yn effeithio ar y llwyth achosion agored drwy leihau'r oedi cyn i achosion gyrraedd y pwynt o fynd i'r llys. O ran cyhuddo, rwy'n ailadrodd un o'm hargymhellion o 2015 ac yn canolbwyntio fy argymhellion newydd ar y rhai hynny sy'n gofyn am newid deddfwriaethol, ond mae angen newidiadau llawer pellach na hyn felly byddaf yn dychwelyd at y materion hyn yn yr Adolygiad Effeithlonrwydd.
5. Yn olaf, byddaf yn gwneud cynigion sy'n ymwneud â'r trothwy a sefydlwyd gan adran 12 Deddf Diwygio'r Heddlu 2002 neu'r canllawiau perthnasol – sef y dylid diwygio ymchwiliadau gan yr IOPC pan fyddant yn ymwneud â phenderfyniadau am fechnïaeth a wnaed gan swyddogion, mewn perthynas ag asesiadau risg ar gyfer mechnïaeth, o 'arwydd' o ymddygiad 'mewn modd a fyddai'n cyfiawnhau achos disgyblu' i 'amheuaeth resymol' o'r fath ymddygiad. Dechreuaf drwy egluro'r broses bresennol.

Y Broses Bresennol

6. Ceir darlun o'r broses bresennol ar gyfer diffynnydd sy'n dod i mewn i'r system llysoedd yn Atodiad E (Siartiau Llif Proses y Llys). Yn yr adran hon rwy'n canolbwyntio ar y system bresennol sy'n cwmpasu'r cyfnod cyn-cyhuddo, y penderfyniad cyhuddo, y penderfyniadau a wneir ynghylch mechnïaeth ar ôl cyhuddo a chadw ar remand.

Cyn-Cyhuddo

7. Pan fydd unigolyn wedi cael ei arestio, gall yr unigolyn hwnnw gael ei ryddhau o ddalfa'r heddlu tra bod ei weithgarwch troseddol honedig yn cael ei

ymchwilio. Mae sawl proses y gall yr heddlu ei dilyn i reoli pobl sydd wedi cael eu harestio ar amheuaeth o gyflawni trosedd, ond pan fo angen mwy o amser arnynt i ymchwilio cyn cyhuddo'r unigolyn yn ffurfiol neu wneud penderfyniad ynghylch cyhuddo, y rhain yw:

- a. RUI: mae hyn yn codi pan ryddheir unigolyn dan amheuaeth o ddalfa'r heddlu heb ei gyhuddo, ond (i) nid yw ei achos wedi'i gau fel un sy'n gofyn am 'ddim camau pellach', ac (ii) nid yw'r heddlu am ryddhau'r unigolyn ar fechnïaeth gyda'r gweithdrefnau sy'n gysylltiedig â hynny. Nid yw'r broses wedi'i nodi mewn cyfraith, felly nid oes terfynau amser yn berthnasol i'r cyfnod RUI. Pan ryddheir unigolyn dan ymchwiliad, nid oes unrhyw set o amodau rhagarweiniol yn cael eu gosod, fel y byddai ar gyfer rhywun a ryddheir ar fechnïaeth, felly mae'r rhain yn achosion lle mae'r heddlu'n dod i'r casgliad nad oes perygl gwirioneddol o droseddu pellach, neu o fethu â dychwelyd i'r orsaf heddlu os gofynnir iddynt wneud hynny.
- b. Mechnïaeth cyn-cyhuddo, a elwir hefyd yn 'rhyddhau diamod': dewis arall yn lle cadw unigolyn yn y ddalfa sy'n caniatáu i swyddogion a staff barhau â'r ymchwiliad heb i'r sawl dan amheuaeth gael ei gadw dan glo. Y gwahaniaeth rhwng rhyddhau diamod a RUI yw bod rhyddhau diamod yn darparu ar gyfer dyddiad ac amser penodol pan fydd yn rhaid i'r sawl dan amheuaeth riportio'n ôl i'r heddlu a mynychu'r orsaf heddlu eto (er gall hyn gael ei estyn).
- c. Mechnïaeth cyn cyhuddo gydag amodau: dim ond lle bo'n angenrheidiol i gymryd rhagofalon i geisio atal yr unigolyn dan amheuaeth rhag methu â dychwelyd i'r orsaf heddlu; cyflawni trosedd tra ar fechnïaeth; ymyrryd â thystion; neu lle bo'n angenrheidiol i sicrhau diogelwch yr unigolyn dan amheuaeth ei hun. Wrth benderfynu ar yr amodau, mae dyletswydd ar yr ymchwilydd i ymgynghori â'r dioddefwr ynghylch a ddylid gosod amodau ac, os felly, beth ddylai'r rheini fod.

8. Ar gyfer RUI, disgwylir i ymchwiliadau gael eu cynnal yn gyflym, ond nid oes terfyn amser statudol. Dylai'r cofnod ymchwiliad nodi dyddiad gorffen disgwyledig ar gyfer RUI. Unwaith y bydd yr unigolyn dan amheuaeth wedi'i ryddhau o dan ymchwiliad, dylid cynnal adolygiad goruchwyliol o'r ymchwiliad o leiaf bob 30 diwrnod hyd nes ei fod wedi'i gwblhau. Mewn gwirionedd, rwyf wedi clywed am unigolion dan amheuaeth yn destun RUI am gyfnod llawer hwy – mewn rhai achosion, blwyddyn neu fwy. Canfu arolwg (2019) ar RUI gan Gymdeithas Cyfreithwyr Llys Troseddol Llundain, o'r 109 o gyfreithwyr a holwyd, dywedodd 69 fod ganddynt achosion RUI sydd wedi para rhwng 18 mis a dwy flynedd. Fodd bynnag, mae'n anodd nodi data penodol gan fod heddluoedd yn mesur ac yn adrodd ar fechnïaeth a RUI mewn ffyrdd gwahanol.
9. Mae PCA 2017 fel y'i diwygiwyd yn nodi terfynau amser penodol mewn perthynas â mechnïaeth cyn-cyhuddo. Gall swyddog y ddalfa ryddhau unigolyn ar fechnïaeth am hyd at dri mis. Rhaid i unrhyw estyniad y tu hwnt i hyn, hyd at chwe mis, gael cymeradwyaeth arolygydd. Rhaid i unrhyw estyniad hyd at naw mis gael cymeradwyaeth uwcharolygydd. Mater i'r llys ynadon yw penderfynu ar unrhyw estyniad y tu hwnt i ddeg mis. Gall y llys ynadon ganiatáu estyniadau o hyd at 12, 18 neu 24 mis (ar gyfer achosion eithriadol o gymhleth yn unig).

Cyhuddo

10. Mae gan GEG a'r heddlu gyfrifoldeb ar y cyd am wneud penderfyniadau ynghylch cyhuddo. Pan gaiff trosedd ei riportio i'r heddlu, mae ymchwiliad yn dechrau i gasglu tystiolaeth er mwyn deall ffeithiau'r achos. Caiff yr holl dystiolaeth ei dogfennu, ac ystyrir datganiadau tystion. Mae'r ymchwiliad yn cynnwys casglu tystiolaeth megis delweddau TCC, tystiolaeth fforensig fel olion bysedd, cofnodion meddygol a thystiolaeth ddigidol fel negeseuon testun, yn ogystal ag holi tystion a'r diffynnydd. Mae'r dystiolaeth benodol a geisir yn dibynnu ar fanylion yr achos dan sylw.

11. Gall yr heddlu benderfynu nad yw'r dystiolaeth yn cyfiawnhau cymryd unrhyw gamau pellach, ac yn yr achos hwnnw daw'r ymchwiliad i ben heb unrhyw gamau pellach (NFA). Dim ond pan fydd digon o dystiolaeth i gyfiawnhau cyhuddo'r unigolyn dan amheuaeth y bydd penderfyniad yr heddlu i gyhuddo yn codi, yn hytrach na rhoi hysbysiad ysgrifenedig o NFA iddynt. Mae gan yr heddlu bŵer i wneud penderfyniadau cyhuddo heb fewnbwn y GEG mewn amgylchiadau cyfyngedig. Gall yr heddlu gyhuddo unigolyn dan amheuaeth o gyflawni unrhyw drosedd diannod, dwyn o siop, ac am droseddau neillffordd lle disgwylir y bydd yr unigolyn yn pledio'n euog ac y bydd yr achos yn cael ei wrando gan y llys ynadon, er bod rhai eithriadau. Gyda holl achosion o'r fath, mae'r heddlu'n defnyddio Cod GEG ar gyfer Erlynwyr y Goron ar gyhuddo, a drafodaf isod. Os, yn yr amgylchiadau hyn, y bydd yr heddlu'n penderfynu bod erlyn yr unigolyn yn briodol, byddant yn cyhuddo'r unigolyn dan amheuaeth ac yn anfon yr achos at CPS. Fel arall, gall yr heddlu benderfynu delio â'r drosedd drwy ddargyfeirio (gweler Pennod 3, Dargyfeiriadau) heb gyfeirio at erlynnydd, sy'n golygu nad yw'r troseddwr yn cael ei gyhuddo na'i erlyn yn ffurfiol fel modd arall o ddatrys y sefyllfa.
12. Mewn pob achos arall lle na wneir penderfyniad i ddargyfeirio'r achos ac nid yw'r heddlu wedi cyhuddo'r unigolyn o gyflawni trosedd, bydd erlynnydd GEG yn gwneud penderfyniad ynghylch cyhuddo yn seiliedig ar Arweiniad y Cyfarwyddwr ar Gyhuddo DG6. Mae DG6 yn ganllaw cam wrth gam i swyddogion heddlu ac erlynwyr, gan eu tywys yn rhesymegol drwy'r broses o gyhuddo. Mae GEG yn gwneud penderfyniad ynghylch cyhuddo ym mhob achos nad yw wedi'i neilltuo i'r heddlu, a all gynnwys, ond heb fod yn gyfyngedig i, achos sy'n gofyn am gydsyniad i erlyn gan y Cyfarwyddwr Erlyniadau Cyhoeddus (DPP) neu Swyddog y Gyfraith; achos sy'n cynnwys marwolaeth; cysylltiad â gweithgarwch terfysgol; achos o aflonyddu neu stelcian; anhrefn treisgar neu ymladd cyhoeddus; achosi niwed corfforol difrifol, clwyfo, neu niwed corfforol gwirioneddol; troseddau a gyflawnwyd o dan y Ddeddf Troseddau Rhywiol gan neu ar unigolyn o dan 18 oed; a throsedd o dan Ddeddf Trwyddedu 2003. Mae'n darparu manylion helaeth i erlynwyr a'r

heddlu am eu cyfrifoldebau penodol, yn ogystal â'r deunydd a'r wybodaeth sydd eu hangen ar gyfer gwneud penderfyniad cyhuddo Rhwng mis Hydref a mis Rhagfyr 2024, mi wnaeth GEG gyhuddo unigolion o gyflawni trosedd mewn 80% o'r achosion a anfonwyd ato.

13. Mae yna brawf cyhuddo dau gam y mae GEG yn ei ddefnyddio ar gyfer pob achos i benderfynu a ddylid cyhuddo'r sawl sydd dan amheuaeth neu beidio. Mae hyn wedi'i nodi yn y Cod i Erlynwyr y Goron ('y Cod') – dogfen gyhoeddus sy'n ceisio sicrhau cysondeb a thryloywder wrth wneud penderfyniadau. Mae gan brawf llawn y Cod ddau gam:
 - a. Cam Tystiolaethol: mae'n penderfynu a oes digon o dystiolaeth gredadwy a dibynadwy ar gael ar gyfer posibilrwydd realistig o euogfarn. Mae erlynwyr yn asesu'r holl dystiolaeth, gan gynnwys unrhyw dystiolaeth a all danseilio'r achos neu gefnogi'r amddiffyniad. Os nad yw'r achos yn pasio'r cam cyntaf, ni all symud ymlaen i'r cam nesaf ac ni fydd y sawl sydd dan amheuaeth yn cael ei erlyn.
 - b. Cam Budd y Cyhoedd: mae'n ystyried a yw er budd y cyhoedd i erlyn yr unigolyn, gan ystyried ffactorau fel difrifoldeb y drosedd, niwed i'r dioddefwr ac oedran aeddfedrwydd yr unigolyn dan amheuaeth.
14. Os bodlonir y ddau gam, caiff y sawl sydd dan amheuaeth ei gyhuddo. Os ddim, gellir dychwelyd yr achos i'r heddlu i'w ymchwilio ymhellach. Wrth wneud penderfyniadau ynghylch cyhuddo, mae erlynwyr yn asesu'r deunydd tystiolaethol a gwybodaeth arall a ddarperir gan yr heddlu yn unol â'r Cod. Wrth asesu'r dystiolaeth a phenderfynu a oes digon o dystiolaeth i erlyn yn unol â'r Cod, rhaid i erlynwyr (neu'r heddlu mewn achosion a gyhuddir gan yr heddlu) ystyried a oes unrhyw ddeunydd neu wybodaeth arall a allai effeithio ar y penderfyniad hwn, naill ai drwy gryfhau achos yr erlyniad neu drwy ei danseilio.
15. Er mwyn cyflawnder, nodaf fod y Senedd wedi pennu, ar gyfer rhai troseddau sensitif, mai dim ond y DPP yn bersonol all wneud y penderfyniad ynghylch

cyhuddo; neu lle bo'n berthnasol, Cyfarwyddwr y SFO; neu'r Twrnai Cyffredinol. Defnyddir yr un prawf yn hyn o beth. Yn olaf, nodaf fod pŵer cyfraith gwlad gan unigolion, a chwmnïau, i ddwyn erlyniadau preifat. Nid ydynt yn ddarostyngedig i'r un adolygiad gan GEG, er gall GEG ymyrryd i gymryd drosodd unrhyw erlyniad preifat er mwyn dod ag ef i ben lle bo hynny'n briodol. Rwy'n crybwyll erlyniadau preifat ym Mhennod 5 (Proses y Llys Ynadon).

Ar ôl Cyhuddo

16. Unwaith y caiff unigolyn ei gyhuddo o gyflawni trosedd, gall yr heddlu roi'r diffynnydd ar fechnïaeth yr heddlu neu ei gadw yn y ddalfa. Ar y daflen cyhuddiadau, cofnodir yn ffurfiol y penderfyniad i ryddhau'r unigolyn dan amodau mechnïaeth neu ei gadw yn y ddalfa. Mae hyn wedi'i ddeddfu yn PACE 1984. Mae caniatáu mechnïaeth yn yr amgylchiadau hyn yn wahanol i fechnïaeth a roddir gan lys ynadon, sy'n cael ei lywodraethu gan Ddeddf Mechnïaeth 1976 (fel y'i diwygiwyd yn sylweddol), y deuaif ati ym mharagraff 19. Pan fydd yr heddlu'n rhyddhau unigolyn ar fechnïaeth, mae hynny'n golygu eu bod yn cael ei ryddhau o'r ddalfa ac mae'n rhaid iddynt aros am eu gwrandawriad cyntaf yn y llys ynadon. Gall fod amodau penodol ynghlwm wrth y fechnïaeth, megis byw mewn cyfeiriad penodol (ond nid mewn llety cymeradwy), peidio â chysylltu â rhai unigolion penodol, neu ildio eu pasbort. Gall methu â chydymffurfio â'r amodau hyn arwain at arestio'r unigolyn a'i gludo yn ôl i'r ddalfa.
17. Fel dewis arall yn lle mechnïaeth, gall yr heddlu benderfynu y dylid cadw'r unigolyn dan amheuaeth yn y ddalfa. Byddai'r sawl sydd dan amheuaeth yn cael ei gadw yng ngofal yr heddlu hyd nes y bydd yn ymddangos yn y llys ynadon nesaf sydd ar gael, sef pryd y bydd y barnwr neu ynad yn adolygu statws y fechnïaeth, a gall yr amddiffyniad wneud cais am fechnïaeth. Gall y llys ynadon benderfynu rhyddhau'r unigolyn dan amheuaeth ar fechnïaeth neu ei gadw yn y ddalfa, fel arfer mewn 'carchar derbyn'.

18. Gwneir penderfyniadau ynghylch mechnïaeth a chadw yn y ddalfa yn y llys ynadon gan fainc o ynadon neu gan Farnwr Rhanbarth (Llysoedd Ynadon) sy'n farnwr proffesiynol cyflogedig. Yn y gwrandawriad cyntaf yn y llys ynadon, gwneir penderfyniad naill ai i gadw'r diffynnydd yn y ddalfa neu i'w ryddhau ar fechnïaeth mewn amgylchiadau lle mae angen gwrandawriad llys pellach; lle mae'r unigolyn wedi cyfaddef cyflawni'r drosedd ond bod y llys angen mwy o wybodaeth cyn y gellir gwneud penderfyniad dedfrydu; neu os yw'r achos wedi'i anfon i'r Llys y Goron ar gyfer treial neu ddedfrydu. Bydd y llys yn gwrando ar gynrychiolaethau gan gynrychiolydd yr amddiffyniad sy'n gwneud cais am fechnïaeth, ac ar gynrychiolaethau gan erlynydd GEG os gwrthwynebir mechnïaeth. Wedyn, mater i'r llys yw gwneud y penderfyniad terfynol ynghylch caniatáu mechnïaeth neu gadw'r diffynnydd yn y ddalfa. Yn gyffredinol, os yw diffynnydd wedi'i roi ar fechnïaeth ar ôl cael ei gyhuddo gan yr heddlu, mae'n arfer cyffredin i statws y fechnïaeth aros yr un fath. Fodd bynnag, mae gan y llys ynadon y pŵer o hyd i gadw diffynnydd yn y ddalfa.
19. Mae'r penderfyniadau ynghylch caniatáu mechnïaeth neu gadw yn y ddalfa yn y llysoedd yn cael eu llywodraethu gan Ddeddf Mechnïaeth 1976 (fel y'i diwygiwyd). Mae'r Ddeddf yn nodi'r rheolau statudol i lywio penderfyniadau barnwrol ynghylch a ddylid ryddhau unigolyn ar fechnïaeth neu ei gadw yn y ddalfa, ac yn darparu rhagdybiaeth o blaid caniatáu mechnïaeth i ddiffynnyddion sy'n aros am dreial, gan gydnabod felly na ddylid amddifadu unigolyn o'i ryddid oni bai ei fod yn angenrheidiol er diogelwch y cyhoedd neu er budd cyfiawnder. Mae eithriadau i'r rhagdybiaeth o fechnïaeth. Yn ogystal â'r achosion lle mae'r unigolyn dan amheuaeth wedi torri amodau'r fechnïaeth, mae'r rhain yn cynnwys penderfyniad gan y llys y gallai'r diffynnydd beidio â mynychu ei wrandawriad llys; gallai gyflawni trosedd tra ar fechnïaeth; gallai ymyrryd â thystion neu rwystro cyfiawnder mewn ffordd arall; neu er ei ddiogelwch ei hun.
20. Pan credir bod diffynnydd wedi cyflawni trosedd tra ar fechnïaeth am drosedd wahanol, gall eu mechnïaeth wreiddiol gael ei thynnu'n ôl. Mae rhai unigolion yn credu y dylid diwygio'r gyfraith i ddarparu mwy o eglurder ynghylch pryd y

gellir dal caniatáu mechnïaeth pan fo'r unigolyn dan amheuaeth wedi torri mechnïaeth drwy gyflawni trosedd Bydd hefyd yn amlwg ar unwaith y bydd diffyg cyfeiriad sefydlog (neu effaith methu â dychwelyd i gyfeiriad cartref) yn dylanwadu ar y penderfyniad mechnïaeth/cadw yn y ddalfa: mae prinder llety cymeradwy ar gyfer y rhai ar fechnïaeth heb gyfeiriad sefydlog yn fater y byddaf yn dychwelyd ato yn yr Adolygiad Effeithlonrwydd. Digon yw dweud ei bod yn egwyddor sylfaenol o gyfraith Lloegr (a adlewyrchir hefyd yn Erthygl 5 o'r Confensiwn Ewropeaidd ar Hawliau Dynol), yr wyf yn ei chefnogi ac yn ei hamlygu, y dylid defnyddio cadw yn y ddalfa fel dewis olaf: ni ddylai neb gael eu hamddifadu o'u rhyddid oni bai ei fod yn angenrheidiol.

Heriau

21. Mae yna nifer o broblemau sy'n cael effaith andwyol ar yr amser y mae'n ei gymryd i achos symud ymlaen o'r pwynt arestio neu'r ymgysylltiad cyntaf, hyd at y gwrandawriad cyntaf. Rwyf nawr am amlinellu'r heriau hyn y credaf y dylid eu datrys drwy newid deddfwriaethol, er mwyn gwella profiad unigolion sy'n dod i mewn i'r system cyfiawnder troseddol a gwella cynnydd achosion. Yn ogystal, rwy'n ailadrodd un o'm hargymhellion o 2015 mewn perthynas â phenderfyniadau cyhuddo cymesur ac amserol priodol, sydd, hyd y gwn i, yn parhau i beri her. Rwy'n cydnabod nad wyf yn gallu mynd i'r afael yn llawn â'r holl faterion y byddaf yn eu hamlinellu ar hyn o bryd, fodd bynnag rwy'n crynhoi'r heriau yma i roi'r cyd-destun, ac rwy'n gobeithio eu hystyried yn fanylach yn yr Adolygiad Effeithlonrwydd.

Cyn-Cyhuddo

22. Fel rwyf wedi egluro, ers cyflwyno Deddf PCA 2017, mae arfer wedi datblygu lle gall, ac yn aml mae, unigolion dan amheuaeth yn cael eu rhyddhau dan ymchwiliad tra bod yr heddlu'n ymchwilio i'r drosedd. Gellir atodi amodau i fechnïaeth cyn-cyhuddo, fel sydd yn wir gyda mechnïaeth ar ôl-cyhuddo, tra bod RUI yn llai ffurfiol. Cyflwynodd Deddf PCA 2017 ragdybiaeth yn erbyn defnyddio mechnïaeth cyn-cyhuddo oni bai ei bod yn angenrheidiol ac yn

gymesur, er mwyn mynd i'r afael â phryderon bod unigolion dan amheuaeth yn aros ar fechnïaeth cyn-cyhuddo am gyfnod rhy hir. Cyflwynodd hefyd y gofyniad am oruchwyliaeth farnwrol o fechnïaeth cyn-cyhuddo mewn achosion lle mae'n cael ei ymestyn y tu hwnt i dri mis. Dylai'r broses RUI allu gwrthsefyll craffu tebyg i fechnïaeth, gyda pharch dyledus i gymesuredd ac angenrheidrwydd, ond yn lle hynny fe'i defnyddiwyd fel dewis amgen i fechnïaeth heb (ac o bosibl i osgoi) y diogelwch statudol a gyflwynwyd bryd hynny.

23. Ers cyflwyno RUI, mae nifer yr unigolion sy'n cael eu rhyddhau dan ymchwiliad yn ymddangos yn sylweddol. Yn y flwyddyn a ddaeth i ben ym Mawrth 2024, roedd tua 116,000 o unigolion y daeth eu RUI i ben o fewn y flwyddyn ariannol honno (nodwch mai data yw hwn gan dim ond 39 allan o'r 43 ardal heddlu yng Nghymru a Lloegr). Er gwaethaf diffyg data hanesyddol cadarn, credaf fod y niferoedd gwirioneddol yn llawer uwch gan nad yw pob heddlu yn adrodd y data hwn ac rwy'n ymwybodol bod RUI yn ymestyn y tu hwnt i'r flwyddyn ariannol mewn llawer o achosion. Mae pryderon wedi'u codi gan sefydliadau megis Cymdeithas y Cyfreithwyr a JUSTICE ynghylch a yw lefel y defnydd a wneir o RUI yn briodol. Pan gaiff unigolyn ei ryddhau dan ymchwiliad, nid oes yr un pwysau amser ar yr heddlu ac mae hynny'n gallu arwain at ymchwiliadau i achosion RUI yn cymryd mwy o amser ac yn colli'r un lefel o graffu ag a roddir i achosion mechnïaeth. O ganlyniad, mae hyn yn gadael unigolion sydd dan amheuaeth a dioddefwyr mewn cyfnod hirach o ansicrwydd. Yn y flwyddyn ariannol a ddaeth i ben ar 31 Mawrth 2024, roedd 71% o'r unigolion y daeth eu RUI i ben wedi bod ar RUI am dri mis neu fwy lle mae hyd y cyfnod yn hysbys. Rwy'n cydnabod y mesur diogelwch y dylid cynnal adolygiad goruchwyllo wedi'i ddogfennu o leiaf bob 30 diwrnod ar gyfer ymchwiliadau mewn achosion RUI. Byddaf yn archwilio'r heriau hyn ymhellach yn awr ond byddaf yn dychwelyd at hyn yn fanylach yn yr Adolygiad Effeithlonrwydd.

Diwygio Deddf Plismona a Throseddu 2017

24. Rwy'n pryderu ynghylch darpariaethau Deddf PCA 2017 a arweiniodd at y mecanwaith RUI. Er bod canllawiau wedi'u cyhoeddi ar RUI, fel y dywedais, nid yw'n opsiwn a ddarperir gan ddeddfwriaeth, ac nid oes unrhyw ddarpariaeth statudol na chanllawiau ynghylch sut y dylai weithredu yn ymarferol; mae wedi syrthio i heddluoedd unigol sefydlu mecanweithiau ffurfiol ar gyfer ei ddefnyddio. Mae pryderon wedi'u codi bod yr heddlu wedi bod yn rhy barod i ddefnyddio RUI yn lle mechnïaeth cyn-cyhuddo, ac mae hyn yn peri pryder arbennig mewn achosion difrifol megis cam-drin domestig, troseddau rhywiol a throseddau yn erbyn plant. Mae Cymdeithas y Cyfreithwyr wedi lobïo'r llywodraeth ar y mater a yw RUI yn arwain at ddiffyg amseroldeb yn y prosesau ymchwilio troseddol. Gall RUI hefyd arwain at gyfreithwyr yn osgoi herio oedi a diffyg gweithgarwch gan yr heddlu mewn perthynas ag ymchwiliad rhag ofn y byddai hynny'n peri ymateb negyddol gan yr heddlu ar ffurf cyhuddiad.
25. Yn benodol, rwy'n pryderu y gallai'r dewis o RUI hefyd arwain at gymhelliad gwrthnysig i'r heddlu ddefnyddio RUI yn lle mechnïaeth, hyd yn oed lle byddai mechnïaeth yn fwy priodol, oherwydd bod yr heddlu'n ceisio osgoi'r materion gweinyddol sy'n gysylltiedig â'r terfynau amser a fyddai'n berthnasol i fechnïaeth ynghyd â'r baich ychwanegol y mae hynny'n ei roi ar waith yr heddlu. Gan nad yw'r heddlu'n gallu gosod unrhyw amodau ac nad oes terfynau amser ar ddefnyddio RUI, mae pryderon hefyd wedi'u codi ynghylch diogelwch dioddefwyr a'r posibilrwydd o adael unigolion dan amheuaeth mewn ansicrwydd. Mae hyn yn gwbl groes i fechnïaeth cyn-cyhuddo lle mae terfynau amser penodol ac amodau i'w cymhwyso er mwyn diogelu dioddefwyr bregus, tystion a hyd yn oed yr unigolyn dan amheuaeth ei hun.
26. Wedi dweud hynny, mae'r ddadl a gyflwynwyd i mi gan y NPCC yn honni bod ceisiadau i ymestyn mechnïaeth yn y llys ynadon yn cael eu gohirio i'r graddau nad yw'r cais cyntaf yn gallu cael ei wrando cyn ei bod yn amser yr ail gais. Rwy'n cynnig y dylid gwrando'r ceisiadau hyn cyn gynted â phosibl ond bod

safle'r heddlu yn cael ei diogelu drwy fynnu bod y cais am estyniad yn cael ei wneud a'i gyflwyno i'r unigolyn dan amheuaeth erbyn y dyddiad dychwelyd penodedig, sydd wedyn ei hun yn ymestyn yr amodau mechnïaeth nes bod y cais yn cael ei wrando, pa un a yw hynny cyn y dyddiad dychwelyd a bennwyd yn yr hysbysiad ai peidio. Rwy'n ystyried mechnïaeth yng nghyd-destun y llys ynadon ymhellach ym Mhennod 5 (Proses y Llys Ynadon).

27. Ar y llaw arall, yn 2019, canfu arolygiad ar y cyd o chwe heddlu gan Arolygiaeth Gwasanaeth Erlyn y Goron EM (HMCPSI) ac Arolygiaeth Cwnstabiliaeth a Gwasanaethau Tân ac Achub EM (HMICFRS) fod ymchwiliadau i bobl dan amheuaeth ar RUI yn cymryd mwy o amser ac yn destun llai o graffu na'r rhai a ryddhawyd ar fechnïaeth. Yna mae'r rhai dan amheuaeth yn wynebu cyfnod estynedig o ansicrwydd lle mae eu bywydau ar stop yn aros am ganlyniad a ydynt yn cael eu cyhuddo, yn aml heb lawer o ddiweddariadau gan yr heddlu. Mae hyn yn hollol groes i fechnïaeth lle dylid darparu dyddiad gorffen, ac os caiff ei ymestyn mae'n destun craffu a chaniatâd i ymestyn drwy'r llysoedd.
28. Rwyf hefyd yn pryderu am effaith defnydd helaeth o RUI ar ddioddefwyr. Canfu'r un archwiliad fod, mewn llawer o achosion (62 o'r 140 a archwiliwyd), RUI wedi'i ddefnyddio pan fyddai mechnïaeth gydag amodau wedi bod yn fwy priodol i sicrhau gwell amddiffyniad i'r dioddefwr. Roedd rhai o'r 62 achos hyn yn achosion o gam-drin domestig, troseddau rhywiol a throseddau yn erbyn plant lle mae risgiau amlwg i ddiogelwch y dioddefwyr. Y tu hwnt i'r effaith ar ddioddefwyr unigol mewn achosion penodol, yn fwy cyffredinol, gall cyfnodau amhenodol o RUI hefyd olygu bod dioddefwyr yn colli hyder yn y broses ac yn tynnu'n ôl o'r ymchwiliad.
29. Rwy'n argymhell y dylid rhoi diwedd ar ddefnyddio RUI. Efallai y byddai'n ddigonol i'r Coleg Plismona wneud yn glir nad yw RUI bellach yn opsiwn priodol i ddelio ag unigolyn sydd yn nalfa'r heddlu ac mai'r unig fecanwaith i'w ddefnyddio ar gyfer rhyddhau unigolyn dan amheuaeth o'r orsaf heddlu tra bo ymchwiliad yn parhau ddylai fod mechnïaeth, boed hynny'n fechnïaeth ddiamod neu'n fechnïaeth amodol. Fel arall, neu os nad ystyrir bod hynny'n

ddigonol, rwy'n argymhell cyflwyno mecanwaith deddfwriaethol i gyflawni'r un canlyniad, a fyddai'n cynnwys cyflwyno terfynau amser a chymeradwyaethau ar gyfer y rhai a ryddhawyd dan ymchwiliad, yn union yr un fath â'r rhai sydd ar waith ar gyfer mechnïaeth cyn-cyhuddo (gan ddileu unrhyw fantais i'w defnyddio). Gellid gwneud hyn drwy ddiwygio Deddf PCA 2017 i gynnwys darpariaethau sy'n ymwneud â RUI, yn unol â'r darpariaethau mechnïaeth yn adran 63 o'r Ddeddf honno. Mae'r darpariaethau terfyn amser ar fechnïaeth yn caniatáu ymestyn mechnïaeth cyn-cyhuddo hyd at naw mis gan uwcharolygydd ac mae angen i unrhyw estyniadau pellach gael eu cymeradwyo gan y llysoedd. Mae gan y llys ynadon hyblygrwydd i ganiatáu estyniadau mewn achosion mechnïaeth o hyd at 12, 18 neu 24 mis (ar gyfer achosion eithriadol o gymhleth yn unig). Dylai gael yr un pwerau ar gyfer RUI.

30. Er ei bod yn gam pwysig yn y broses droseddol, rwy'n cydnabod y gall mechnïaeth fod yn broses fiwrocataidd ac yn cymryd llawer o amser sy'n arwain at waith ychwanegol i'r heddlu, fel y nodwyd i mi mewn llythyr gan y Prif Gwnstabl Sacha Hatchett o Heddlu Swydd Gaerhirfryn. Bydd diddymu RUI, ac felly caniatáu mwy o amser i fechnïaeth, yn debygol o greu baich gweinyddol uwch i'r heddlu, ond mae hyn yn cael ei gyfiawnhau gan y gwell amseroldeb rwy'n ei ddisgwyl wrth i achosion symud drwy'r system.
31. Os yw RUI i aros, byddai cyflwyno'r un terfynau amser (neu debyg) ar gyfer RUI hefyd yn sicrhau bod yn rhaid i'r heddlu gyfiawnhau cyfnodau estynedig o RUI, gan gynnwys o flaen llys mewn rhai achosion, a gallai hyn arwain at gynydd mwy amserol gydag achosion. Byddai hyn yn ymateb mwy cymesur a theg i unigolion dan amheuaeth gan y byddai llai o amser yn cael ei dreulio mewn sefyllfa o beidio â gwybod canlyniad gweithredoedd y heddlu Dylai profiadau dioddefwyr o'r system gyfiawnder wella, gan y dylai'r cyfnod o ansicrwydd y maent yn ei wynebu wrth aros am benderfyniad ynghylch cyhuddo leihau, gyda dyddiad gorffen clir yn y golwg, a byddai ganddynt fwy o obaith y byddai'r achos yn cael ei ymchwilio'n drylwyr i gael datrysiad. Fel y mae ar hyn o bryd, mae achosion yn aros yn y system am gyfnod sylweddol o'r adeg y cyflawnwyd y drosedd cyn iddynt gyrraedd y llysoedd, felly byddai lleihau hyn yn y camau

cynnar yn golygu gwell amseru o ran cynnydd achosion drwy'r system cyfiawnder troseddol. Gallai hefyd arwain at ddefnydd mwy cymesur o RUI o'i gymharu â mechnïaeth, lle mae'r un terfynau amser yn bodoli, ond bod mechnïaeth yn amddiffyn dioddefwyr ac unigolion sydd dan amheuaeth, lle bo angen.

Argymhelliad 11: Rwy'n argymhell bod y Coleg Plismona yn nodi'n glir nad yw Rhyddhau o dan Ymchwiliad (RUI) bellach yn briodol ac mai'r unig opsiwn ar gyfer rhyddhau unigolyn dan amheuaeth o orsaf heddlu tra bod ymchwiliad yn parhau yw eu rhyddhau ar fechnïaeth (diamod neu gydag amodau). Fel arall, dylid diwygio Deddf Plismona a Throseddu 2017 i gynnwys darpariaethau statudol mewn perthynas â defnyddio RUI, yn union yr un fath â'r rhai sydd mewn grym ar gyfer mechnïaeth. Yn ogystal, dylai ceisiadau i'r llys ynadon i ymestyn mechnïaeth (neu RUI os yw'n parhau) gael eu gwrandao gan y llys ynadon cyn gynted â phosibl, ar yr amod eu bod yn cael eu cyflwyno mewn da bryd ac, wrth aros am wrandawriad o'r fath, y gall amodau mechnïaeth barhau.

Cyhuddo

32. Mae'r darlun cyhuddo presennol yn gymhleth, ac mae'n ddiffygiol o ran cysondeb. Gall hyn arwain at wneud penderfyniadau cyhuddo amhriodol ac anghyson sy'n tanseilio effeithlonrwydd a thegwch y system cyfiawnder troseddol. Gall y camgymeriadau hyn gynnwys gor-gyhuddo, lle caiff trosedd fwy difrifol ei herlyn er gwaethaf tystiolaeth gyfyngedig, neu tan-gyhuddo, lle nad yw difrifoldeb y drosedd yn cael ei adlewyrchu'n ddigonol yn y cyhuddiad. Yn aml, mae penderfyniadau o'r fath yn arwain at achosion aneffeithiol neu achosion sy'n 'chwalu' yn y llys, achosion yn cael eu gohirio neu'n cael eu trosglwyddo'n ddiangen i'r Llys y Goron pan ellid bod wedi delio â hwy yn fwy cymesur yn y llys ynadon. Gellid gwneud mwy i sicrhau bod y cyhuddiadau priodol yn cael eu dewis y tro cyntaf. Rwy'n cydnabod y bydd achosion bob amser lle nad yw hynny'n digwydd, ond yn ddelfrydol dylid nodi ac ymdrin ag unrhyw gamgymeriadau yn y penderfyniad cyhuddo cyn gynted â phosibl.

33. Er nad oes modd rhagweld hyn bob tro, nid yw'n anghyffredin i broblemau godi pan fydd achos yn cyrraedd y llys, gan arwain at dreialon yn chwalu neu dreialon aneffeithiol. Gall hyn ddigwydd, er enghraifft, pan fydd GEG yn penderfynu gollwng yr achos oherwydd diffyg tystiolaeth neu ystyriaethau erlyn eraill. Mae'r rhesymau dros hyn yn cynnwys bod y diffynnydd yn pledio'n euog i gyhuddiad arall (llai difrifol) a wrthodwyd yn flaenorol gan yr erlyniad, neu fod y diffynnydd yn cychwyn datrysiaid drwy gynnig pledio i gyhuddiad llai difrifol. Mewn rhai achosion, gall yr erlyniad hefyd gydnabod diffyg tystiolaeth ar y cyhuddiad yn ystod y gwrandawriad, er bod angen cydnabod nad yw hyn o reidrwydd yn ganlyniad gor-gyhuddo, ond yn hytrach yn ganlyniad amharoddrwydd dioddefwyr neu dystion allweddol i roi tystiolaeth. Mae'r achosion hyn yn cael effaith negyddol sylweddol ar y diffynnyddion a'r dioddefwyr yn yr achos, ac mae canlyniadau amlwg iddynt ar amserlennu ac adnoddau'r llys yn ehangach.
34. Mae gormod o achosion yn Llys y Goron yn ddiangen: rwyf wedi clywed y gallai un rheswm am hyn fod oherwydd gor-gyhuddo. Mae wedi'i adrodd gan wahanol academyddion sydd wedi rhannu eu hymchwil gyda'r Adolygiad y gall fod achosion o or-gyhuddo sy'n achosi baich diangen ar y Llys y Goron. Wrth amlygu'r posibilrwydd bod yna achosion lle mae gor-gyhuddo a dod ag achosion gwan i'r llys, nid wyf yn awgrymu na ddylai GEG na'r heddlu ddilyn erlyniadau'n drylwyr. Fodd bynnag, mae'n bwysig pwysleisio bod dod ag achosion nad ydynt wedi'u cefnogi'n ddigonol gan dystiolaeth i'r llys yn gallu peryglu hygredd y system gyfiawnder. Os yw cyflwyno tystiolaeth wan yn arwain at achosion o ryddfarnu, mae hyn hefyd yn peryglu hyder y cyhoedd yn y system gyfiawnder, fel y mae rhai rwyf wedi ymgysylltu â hwy yn awgrymu. Gall gor-gyhuddo hefyd arwain at gostau ariannol sylweddol ac at straen emosiynol sy'n cael effaith sylweddol drwy gydol achos troseddol.
35. Rwy'n deall bod yr heddlu a GEG yn ymdrechu i wella ansawdd eu penderfyniadau cyhuddo ac rwy'n cydnabod y gall penderfyniadau cyhuddo fod yn fwy anodd nag yr oeddent ar un adeg. Mae yna ystod ehangach o droseddau nawr, llawer ohonynt yn gorgyffwrdd â'i gilydd. Gall dewis y

cyhuddiad cywir hefyd gael ei wneud yn fwy anodd gan ddiffyg gwerthfawrogiad o ddifrifoldeb gwirioneddol y digwyddiad sy'n cael ei ymchwilio. Mae natur y troseddau sy'n cael eu cyflawni yn dod yn fwy cymhleth ac felly mae tirwedd y system cyfiawnder troseddol yn esblygu'n barhaus. Er mwyn taclo'r heriau hyn, rhaid cymhwyso gweithdrefnau'n gywir ond hefyd eu haddasu lle bo angen, oherwydd gellir, wrth ymchwilio i achosion yn bellach, ganfod eu bod yn fwy cymhleth neu'n fwy difrifol nag a ystyriwyd yn wreiddiol, ac felly dylid ailystyried y penderfyniad cyhuddo cychwynnol. Dylai hyn sicrhau bod penderfyniadau priodol a theg yn cael eu gwneud sy'n adlewyrchu natur y drosedd a'i heffaith bosibl ar y rhai dan sylw cyn iddi gyrraedd y llys. Ymhellach, byddai'n sicrhau bod y broses gwneud penderfyniadau o ran cyhuddo yn bodloni disgwyliadau diffynyddion, dioddefwyr a thystion am wrandawriad teg a buan o honiadau gan dribiwnlys annibynnol mewn fforwm sy'n gymesur â'r troseddau a gyhuddir yn briodol.

36. Yn 2021, amlygodd y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus sut roedd penderfyniadau cyhuddo amhriodol a datblygiad gwael achosion yn cyfrannu at y baich cynyddol o achosion agored yn Llys y Goron. Yn aml, roedd gor-gyhuddo yn arwain at ddwysau achosion y gellid bod wedi'u datrys yn gynt ac yn fwy effeithlon yn gynharach yn y broses, h.y. yn y llys ynadon. Nodaf fod yr adroddiad hwn wedi'i ysgrifennu yng nghyd-destun ac mewn perthynas â'r llysoedd yn ystod pandemig COVID-19, ac felly efallai ei fod ychydig yn anghywir oherwydd y cyd-destun. Fodd bynnag, mae camfarnu am ba bynnag reswm nid yn unig yn gwastraffu adnoddau gwerthfawr y llys, ond hefyd yn effeithio ar ddioddefwyr, tystion a diffynyddion, gan beryglu tanseilio ymddiriedaeth y cyhoedd yn y broses cyfiawnder troseddol.
37. Mae pryderon ynghylch gor-gyhuddo wedi cael eu codi ers sawl blwyddyn, ac rwy'n cydnabod y gwaith a adlewyrchir yn adroddiadau HMCPSI a'r camau a gymerwyd gan GEG mewn ymateb. Mae'r canfyddiadau hyn yn arwyddocaol a byddant yn cael eu hailystyried yn fanwl fel rhan o'r Adolygiad Effeithlonrwydd, lle rwy'n bwriadu asesu graddau'r cynnydd a nodi cyfleoedd pellach i wella.

38. Mae GEG wedi cydweithio'n helaeth â'r heddlu i wella cyfathrebu rhwng ymchwilwyr ac erlynwyr mewn perthynas â chynlluniau gweithredu ar gyhuddo priodol. Nod y cydweithrediad hwn yw symleiddio'r broses gwneud penderfyniadau a sicrhau bod achosion yn cael eu trin yn effeithlon ac yn effeithiol. Mae camau penodol wedi'u cymryd i wella'r dull o ymdrin â chynlluniau gweithredu, gan gynnwys cyflwyno sgysiau achos amser real sy'n cefnogi strategaeth achos ac yn hwyluso adborth ar unwaith. Mae'r sgysiau hyn yn caniatáu addasiadau deinamig wrth i wybodaeth newydd ddod i'r amlwg, gan sicrhau bod y strategaeth achos yn parhau i fod yn gadarn ac yn ymatebol. Ynghyd ag ymdrechion eraill, rwy'n canmol eu dull sy'n tanlinellu'r ymrwymiad i gynnal safonau uchel a meithrin diwylliant o ragoriaeth o fewn yr heddlu a GEG.
39. Drwy ymgysylltu ar gyfer yr Adolygiad hwn, rwyf wedi dod yn ymwybodol o'r ymateb cymysg gan yr heddlu i gyflwyno DG6. Cyflwynodd hwn God Ymarfer newydd Deddf Gweithdrefn ac Ymchwiliadau Troseddol (CPIA) i ddarparu atodlenni o ddeunydd nas defnyddiwyd (a deunydd rhagdybiaeth y gellir ei wrthbrofi) mewn cam cynharach yn y broses nag a fu o'r blaen. Rwy'n ymwybodol, fodd bynnag, fod yr heddlu a GEG ill dau yn adolygu ar y cyd gyfleoedd i resymoli DG6 i'w gwneud yn haws i swyddogion heddlu ddeall a threulio'r gofynion ar gyfer cyflwyno ffeil i GEG. Rwy'n cefnogi'r argymhelliad i'r llywodraeth gynnal adolygiad brys o'r canllawiau a'r arferion sy'n ymwneud â chyflwyno ffeiliau achos gan yr heddlu i GEG, gyda'r nod penodol o wella effeithlonrwydd amser a chynhyrchiant. Eto, byddaf yn archwilio'r manylion ar gyfer opsiynau diwygio ymhellach yn yr Adolygiad Effeithlonrwydd.
40. Anogaf fod mwy yn cael ei wneud i ystyried cyflwr presennol y system wrth wneud penderfyniadau cyhuddo. Gall gwella'r penderfyniadau cyhuddo a wneir gan yr heddlu a GEG wella cyfranogiad yn y system gyfiawnder yn sylweddol. Mae penderfyniadau cyhuddo gwell yn sicrhau bod diffynyddion yn wynebu cyhuddiadau sy'n briodol ac sydd â digon o dystiolaeth i'w cefnogi. Mae hyn yn sicrhau y gall diffynyddion gymryd rhan yn effeithiol yn eu hamddiffyniad, gan wybod bod y cyhuddiadau'n deg ac yn gyfiawn. Byddai hyn

hefyd yn cydbwyso hawliau diffynyddion, dioddefwyr a thystion drwy sicrhau bod cyhuddiadau'n gymesur ac yn cael eu cefnogi gan ddigon o dystiolaeth. Yn ôl at fy mhwynt cynharach, wrth i droseddau ddod yn fwy cymhleth, mae gwella'r broses gwneud penderfyniadau yn helpu i gynnal uniondeb ac effeithlonrwydd y system cyfiawnder troseddol, gan sicrhau treialon amserol a theg i bawb sy'n gysylltiedig â nhw. Byddai hyn yn cynyddu'r hyder sydd gan ddioddefwyr a thystion, gan sicrhau bod troseddau'n cael eu cyhuddo'n briodol ac, os cânt eu canfod yn euog, bod y ddeddfryd a roddir i'r troseddwr yn briodol i'r troseddau a gyflawnwyd.

41. Yn wahanol i lawer o argymhellion eraill, nid yw hyn yn gofyn am ddeddfwriaeth newydd nac addasiadau i reolau neu gyfarwyddiadau gweithdrefnol. Yn lle hynny, yr wyf yn argymhell cynnal adolygiad trylwyr o'r rheolau a'r rheoliadau presennol er mwyn sicrhau eu bod yn cael eu gweithredu ac y cydymffurfir â hwy'n briodol. Er na allaf fesur yn uniongyrchol faint o effaith y gallai'r ymarfer hwn gael, rwy'n hyderus, pan gaiff ei weithredu ochr yn ochr â'm newidiadau argymelledig eraill, fod ganddo'r potensial i wella'n sylweddol y modd y caiff achosion eu trin. Byddaf yn dychwelyd at hyn ac ystyriaeth fwy trylwyr o brosesau'r heddlu a GEG yn yr Adolygiad Effeithlonrwydd.

Argymhelliad 12: Rwy'n argymhell bod rhaid i'r heddlu a GEG ddilyn canllawiau sefydledig yn gyson i sicrhau y gwneir penderfyniadau cyhuddo cywir a theg. I wneud hynny, byddwn yn annog yr heddlu a GEG i sefydlu gwell sianeli cyfathrebu i hwyluso'r broses o wneud penderfyniadau ar y cyd a gwella eu proses gwneud penderfyniadau.

Ar ôl Cyhuddo

42. Yn yr adran hon, byddaf yn archwilio a yw'r penderfyniadau a wneir mewn perthynas â mechnïaeth ar ôl cyhuddo a chadw ar remand yn briodol, yn deg ac yn gymesur, a'r graddau y gallant gael eu dylanwadu gan y penderfyniadau ceidwadol a wneir gan yr heddlu. Mae'n angenrheidiol i rai unigolion sy'n aros

am eu treial gael eu cadw yn y ddalfa. Mae hynny'n hanfodol ar gyfer diogelu dioddefwyr a thystion, a hyd yn oed y gymdeithas ehangach. Ond rhaid i benderfyniadau ynghylch pryd y dylid cymhwyso'r cam arwyddocaol hwn fod yn gymesur ac yn egwyddorol, ac nid oherwydd diwylliant ceidwadol sy'n methu â rhoi sylw priodol i ffeithiau'r achos a ddylai ddylanwadu ar benderfyniadau'r heddlu. Nid wyf wedi ystyried argymhellion yn ymwneud â chadw ar remand yn fanwl ar gyfer yr Adolygiad Polisi y tu hwnt i'r cyd-destun a nodir yn y bennod hon ac ym Mhennod 5 (Proses y Llys Ynadon), ond mae'n rhywbeth y byddaf efallai yn dychwelyd ato yn yr Adolygiad Effeithlonrwydd. Rwyf hefyd yn edrych ymlaen gyda diddordeb mawr at Adolygiad Annibynnol Y Fonesig Anne Owers o Gapasiti'r Carchardai (Adolygiad Capasiti'r Carchardai), sydd, yn ôl yr hyn a ddeallaf, yn mynd i drafod cadw ar remand a'i effaith ar y llysoedd, a dylai'r llywodraeth ei ystyried ochr yn ochr â'm hargymhellion yma

43. Unwaith y caiff ei gyhuddo, mae'n rhaid i'r heddlu benderfynu a ddylid rhyddhau'r diffynnydd ar fechnïaeth neu ei gadw yn y ddalfa. Os caiff ei gadw yn y ddalfa, bydd y diffynnydd yn ymddangos gerbron y llys ynadon cyn gynted â phosibl. Yna bydd y llys yn penderfynu a ddylid ei gadw yn y ddalfa neu ei ryddhau ar fechnïaeth (a elwir yn mechnïaeth llys, y trafodaf ym Mhennod 5 (Proses y Llys Ynadon)). Rwy'n crybwyll hyn yma gan fod penderfyniadau'r heddlu yn cael effaith olynol; bydd yr ynadon yn tueddu i ddilyn arweiniad y heddlu ar y sail, ar y cam cynnar hwnnw yn y broses, fod y heddlu'n gwybod mwy am yr achos a'r diffynnydd na neb arall. Gall unrhyw duedd i osgoi risg gan yr heddlu effeithio ar benderfyniadau yn nes ymlaen, felly rwy'n argymhell newidiadau i'r trothwy IOPC ar gyfer ymchwilio i gamymddwyn, mewn ymgais i leihau'r duedd hon i osgoi risg.

Diwygio'r trothwy ar gyfer ymchwiliad IOPC

44. Thema ganolog y bennod hon yw y dylai'r heddlu, mewn byd delfrydol, fod yn 'cael y penderfyniadau [ar fechnïaeth] yn gywir y tro cyntaf,' ynghyd â phawb arall sy'n rhan o'r broses gwneud penderfyniadau honno. Byddai cael

pethau'n iawn o'r cychwyn cyntaf yn golygu mai dim ond y rhai hynny sydd angen eu cadw dan glo fyddai'n cael eu cadw yn y ddalfa, a bod y rhai sy'n bodloni'r trothwy ar gyfer mechnïaeth yn cael eu rhyddhau ar fechnïaeth yn briodol: byddai hyn yn cyd-fynd â darpariaethau deddfwriaethol bod mechnïaeth yn 'angenrheidiol ac yn gymesur'. Fodd bynnag, mae'n ddealladwy nad yw hyn yn digwydd bob amser ac efallai fod hynny oherwydd amgylchiadau y tu hwnt i reolaeth yr heddlu, gan gynnwys penderfyniadau eraill yn y broses fechnïaeth a chadw ar remand. Er enghraifft, mae penderfyniadau ar fechnïaeth llys hefyd yn cael eu harwain gan gyflwyniadau gan GEG yn seiliedig ar argymhellion gan yr heddlu, a'r llys ynadon fyddai'n gwneud y penderfyniad terfynol yn yr achosion hynny ar ôl cyhuddo, lle bo angen.

45. Fodd bynnag, mae un peth a all ddylanwadu ar wneud penderfyniadau synhwyrol ynghylch mechnïaeth yn unigryw i'r heddlu. Y ffaith yw y gall swyddog heddlu wynebu'r posibilrwydd o ymchwiliad gan yr IOPC i'w benderfyniad os bydd y sawl y mae'r swyddog wedi rhoi mechnïaeth iddo wedyn yn troseddu tra ei fod ar fechnïaeth. Gall y risg hon o ymchwiliad fod yn dylanwadu ar brosesau gwneud penderfyniadau'r heddlu wrth ystyried a ddylid rhoi mechnïaeth ai peidio.
46. Mae'r IOPC yn goruchwyllo'r system cwynion yn erbyn yr heddlu yng Nghymru a Lloegr. Mae Adran 12 Deddf Diwygio'r Heddlu 2002 yn pennu'r trothwy ar gyfer ymchwilio i ymddygiad swyddog heddlu (mewn pob achos, nid dim ond y rhai sy'n ymwneud â phenderfyniadau ynghylch mechnïaeth) fel 'arwydd bod aelod o heddlu ... wedi ymddwyn mewn modd a fyddai'n cyfiawnhau dwyn achos disgyblu. Mae hynny'n gosod trothwy cymharol isel, fel y mae'r Uchel Lys wedi cydnabod. Un canlyniad i'r prawf isel hwnnw yw, pan fydd swyddog yn gwneud penderfyniad i ganiatáu mechnïaeth ac yna mae'r sawl dan amheuaeth yn cyflawni trosedd arall tra ei fod ar fechnïaeth, gall y trothwy gael ei gyrraedd ac fe fyddai'r swyddog hwnnw'n cael ei ymchwilio gan y corff safonau proffesiynol ac, os oes angen, yn cael ei gyfeirio at yr IOPC. Gall hyn ddigwydd drwy gyfeiriad gan yr heddlu perthnasol neu oherwydd cwyn gan y

dioddefwr neu'r tyst dan sylw (yn yr achosion hyn, mae unrhyw swyddog sydd wedi dod i gysylltiad â'r dioddefwr neu'r tyst hwnnw yn ddarostyngedig i ymchwiliad). Er bod nifer o bartion yn y system cyfiawnder troseddol yn rhannu rhywfaint o gyfrifoldeb am benderfyniadau ar fechnïaeth, pob un ohonynt yn gwneud penderfyniadau tebyg (cwblhau asesiadau risg, dilyn y drefn briodol ar gyfer mechnïaeth, ac ati), mae'r heddlu'n unigryw gan ei fod yn agored i graffter yr IOPC. Comisiynodd y llywodraeth flaenorol adolygiad annibynnol o'r systemau atebolrwydd ar gyfer swyddogion heddlu (gan gynnwys y trothwyon ar gyfer yr IOPC) (Adolygiad Atebolrwydd) ac er na chafodd yr adolygiad annibynnol a gomisiynwyd yn 2023 ei gwblhau cyn yr Etholiad Cyffredinol, penderfynodd y llywodraeth bresennol barhau â'r gwaith hwn.

47. Yn dilyn yr Adolygiad Atebolrwydd, mae'r Bil Troseddu a Phlisma 2025 yn ceisio alinio'r trothwy ar gyfer atgyfeiriadau GEG at yr IOPC i adlewyrchu'r rhai a ddefnyddir gan yr heddlu wrth atgyfeirio achosion sy'n cynnwys aelodau o'r cyhoedd a phenderfyniadau cyhuddo dilynol. Byddai hyn yn caniatáu dull mwy cyson i'r heddlu ac i'r cyhoedd pan honnir bod trosedd wedi'i chyflawni gan swyddog heddlu, sef a oes 'sail resymol i gredu bod yr unigolyn wedi cyflawni trosedd'. Safbwynt y Swyddfa Gartref yw y byddai hyn yn atal y system rhag cael ei llethu gan achosion, gan ganiatáu mwy o ffocws a datrysiad cyflymach i'r rhai a atgyfeirir a gwella hawliau dioddefwyr. Mae hwn yn ddiwygiad clodwiw ac rwy'n ei gefnogi. Rwy'n argymhell mwy o aliniad, a bod diwygiad tebyg yn cael ei wneud i alinio'r trothwyon a ddefnyddir i warantu ymchwiliadau IOPC i benderfyniadau'r heddlu mewn perthynas â mechnïaeth (lle nad oes honiad bod y swyddog wedi cyflawni trosedd drwy'r penderfyniad mechnïaeth, ond yn hytrach y gallai'r penderfyniad gan y swyddog heddlu gyfateb i gamymddwyn).
48. Y pwynt cychwyn yw bod y heddlu yn gyfrifol am wneud penderfyniadau ar fechnïaeth sy'n 'angenrheidiol ac yn gymesur', yn unol â'r ffactorau a nodir yn adran 50A Deddf PACE 1984. Mae swyddog y ddalfa (fel arfer rhingyll sy'n gyfrifol am weithrediad dalfa'r heddlu) yn cynnal gwerthusiad o'r ffactorau

hyn, ac yna'n gwneud y penderfyniad dilynol ar fechnïaeth neu remand ac yn cynghori'r llys ynadon ar y penderfyniad hwn lle bo angen. Gall fod achlysuron lle, o edrych yn ôl, bod y penderfyniad ar fechnïaeth yn anghywir ac mae'r unigolyn dan amheuaeth yn mynd ymlaen i gyflawni troseddau eraill neu hyd yn oed yn peri bygythiad o drais neu drais gwirioneddol tuag at ddioddefwr neu dyst sy'n gysylltiedig â'r honiad gwreiddiol yn eu herbyn.

49. Mae rhai yn awgrymu bod hyn, mewn llawer o ffyrdd, yn arwain yr heddlu at fod yn fwy gofalus o ran y risg wrth wneud penderfyniadau ynghylch mechnïaeth a chadw ar remand, ac o ganlyniad gall mwy o ddiffynyddion gael eu cadw ar remand yn ddiangen. Mae hyn ar y sail na ellir byth feirniadu gwrthwynebiad i fechnïaeth (yn yr ystyr na fydd unrhyw drosedd yn cael ei chyflawni tra bo'r unigolyn yn y ddalfa), tra gall diffyg gwrthwynebiad sy'n arwain at fechnïaeth arwain at feirniadaeth os yw'r diffynnydd a gafodd ei ryddhau ar fechnïaeth yn cyflawni trosedd arall yn ddiweddarach. Gall hyn, felly, gyfrannu at yr heriau a achosir gan y boblogaeth ar remand ar y llwyth achosion agored a'r argyfwng o ran capasiti'r carchardai.
50. Dadleuir, oherwydd bod y trothwy ar gyfer ymchwiliad gan yr IOPC wedi'i osod ar lefel isel, fod y trothwy hwn, er yn anfwriadol, wedi dod yn ffactor sy'n gyrru penderfyniadau i osgoi risg o ran caniatáu mechnïaeth. Mae hynny felly'n codi cwestiwn ynghylch a yw'r penderfyniadau hyn yn parhau i fod yn 'angenrheidiol ac yn gymesur' yn unol â'r amodau a nodir yn PACE 1984. Nid wyf yn amau'r gwaith trylwyr y mae'r heddlu'n ei wneud wrth wneud ac ymgynghori ar benderfyniadau mechnïaeth. Fodd bynnag, tra bo unrhyw ymchwiliad i gamymddwyn yn mynd rhagddo, mae'n rhoi gyrfa'r swyddog ar stop tra bydd yn disgwyl y canlyniad. Fel y nododd Comisiynydd yr Heddlu Metropolitan yn ei sylwadau i'r Adolygiad, 'mae'r amser, yn ogystal â'r effaith y mae'r ymchwiliadau hyn yn ei gael, yn niweidiol i'r swyddogion a'r staff dan sylw'. Gyda'r posibilrwydd o ymchwiliad o'r fath ac effaith anfeidraidd hyn ar fywyd swyddog pe bai'n cael ei ymchwilio, ni fyddai'n syndod pe bai hyn yn gyrru'r heddlu i osgoi'r risg o ran caniatáu mechnïaeth (yn isymwybodol neu beidio), yn enwedig mewn achosion sy'n ymwneud â throseddau mwy difrifol.

Mae'n bosibilrwydd na fydd hyn yn cael ei deimlo na'i werthfawrogi gan rai mewn rhannau eraill o'r system cyfiawnder troseddol ac mae'n debygol o gael canlyniadau anfwriadol ar y llwyth achosion agored, poblogaeth y carchardai ac, yn wir, ar y gallu i 'wneud pethau'n iawn y tro cyntaf'.

51. Nodaf yr awgrym a wnaed gan yr Heddlu Metropolitan y dylid, yng nghydestun penderfyniadau mechnïaeth, newid y trothwy ar gyfer cychwyn ymchwiliadau IOPC o fod lle mae 'arwydd o ymddygiad' gan yr swyddog, i drothwy mwy cymesur megis lle mae 'amheuaeth resymol'. Nodaf hefyd fod yr IOPC yn awgrymu bod y trothwy presennol, sef 'arwydd', yn bwysig er mwyn caniatáu i'r esgeulustodau dyletswydd mwyaf difrifol gael eu cyfeirio ato a'u hymchwilio, a bod swyddogion heddlu efallai'n dehongli unrhyw newid o eiriau i 'amheuaeth resymol' fel gwahaniaeth sylweddol pan nad yw hynny'n wir. Gwnaeth yr IOPC yn glir i mi, yn ôl ei brofiad, y byddai adrannau safonau proffesiynol heddluoedd a'r IOPC yn anaml iawn, os o gwbl, yn cynnal ymchwiliad troseddol o dan hysbysiad camymddwyn lle'r oedd asesiad risg ar fechnïaeth wedi methu, oni bai bod swyddog heddlu wedi syrthio ymhell islaw'r safonau y gellid eu disgwyl. Gallai hynny fod, er enghraifft, lle'r oedd swyddog yn fwriadol wedi rhoi cynrychiolaeth ffug o ffeithiau, wedi ystyried deunydd hollol amherthnasol, neu wedi methu â chynnal unrhyw asesiad risg o gwbl.
52. Boed a yw'n briodol newid y prawf statudol ai peidio, mae'n bosibl iawn bod hynny'n mynd y tu hwnt i delerau'r Adolygiad hwn ac, yn dibynnu ar ystyriaethau eraill, rwy'n derbyn y gallai fod yn angenrheidiol i'r prawf statudol aros fel y mae. Fodd bynnag, yn yr achos hwnnw, rwy'n argymhell y dylai'r canllawiau statudol y mae'r IOPC yn gweithredu oddi tanynt, a'i ganllawiau mewnol ei hun, egluro'n benodol y modd y caiff y prawf hwnnw ei gymhwyso yn ymarferol. Yn nhermau mechnïaeth, dim ond lle bo methiant amlwg ac eithriadol yn ngweithredoedd swyddog heddlu i'r graddau yr wyf wedi'i ddisgrifio y byddai'n sbarduno ymchwiliad.

53. Nid wyf yn ceisio newid proses gwneud penderfyniadau'r IOPC i fwrw ymlaen â champau disgyblu yn erbyn swyddog. Fel corff annibynnol, cyfrifoldeb yr IOPC yw penderfynu a yw achos yn haeddu ymchwiliad pellach, ac ni fyddai unrhyw newidiadau i'w broses, beth bynnag, yn effeithio ar yr Adolygiad hwn. Fodd bynnag, byddai eglurhad o'r ffordd y mae'r IOPC yn cymhwyso'r prawf trothwy hwnnw yn gwneud llawer i dawelu meddyliau swyddogion heddlu ac i leihau'r risg o wneud penderfyniadau sy'n osgoi risg yn ddiangen.

Argymhelliad 13: Rwy'n derbyn y dylai'r trothwy statudol ar gyfer ymchwiliad gan Swyddfa Annibynnol Ymddygiad yr Heddlu (IOPC) lle mae swyddog wedi gwneud penderfyniad ynghylch mechnïaeth aros, ond argymhellaf y dylid diwygio canllawiau'r Swyddfa Gartref a'r IOPC i'w gwneud yn glir, yng nghyd-destun mechnïaeth, mai dim ond methiannau difrifol sy'n llawer is na'r safonau a ddisgwyli'r gan swyddog wrth asesu risg a fyddai byth yn sbarduno ymchwiliad camymddwyn.

Casgliad

54. Un o'r prif bryderon sy'n ymwneud â'r pwynt hwn yn y broses cyfiawnder troseddol yw hyd yr amser y mae'n ei gymryd i achos troseddol symud drwy'r camau gweithdrefnol cynnar. Fel y nodais, mae ansicrwydd i'r diffynyddion a'r dioddefwyr yn gwaethygu pan nad oes diwedd pendant ar y gweill ar ffurf gwrandawriad llys. Os gwneir penderfyniadau priodol o'r cychwyn cyntaf, yn seiliedig ar werthusiad teg o dystiolaeth ddigonol, gellir lleihau oedi ac mae modd i achos symud ymlaen i'r llys yn fwy effeithiol. Er mwyn annog hyn, rwy'n argymhell:
- Dylai RUI fod â therfyn amser yn y ddeddfwriaeth er mwyn sicrhau bod unigolion dan amheuaeth naill ai'n cael eu cyhuddo neu'n destun dim camau pellach mewn modd mwy amserol;
 - rhaidd i'r heddlu a GEG ddilyn canllawiau sefydledig i sicrhau penderfyniadau cyhuddo cywir a theg drwy sianeli cyfathrebu cliriach; a

- c. Dylai'r IOPC egluro cymhwysiad y trothwy presennol ar gyfer ymchwilio er mwyn sicrhau nad yw camddealltwriaeth am y prawf yn ffactor sy'n peri i swyddogion heddlu osgoi unrhyw risg wrth wneud penderfyniadau ar fechnïaeth.
55. Wrth gwrs, mae mynediad amserol at gyfiawnder yn ffactor allweddol; fodd bynnag, mae'r argymhellion hyn hefyd yn ystyried fy egwyddorion eraill. Mae'n hanfodol bod penderfyniadau ynghylch RUI, cyhuddo a mechnïaeth a chadw ar remand yn cael eu gwneud yn gymesur gan ystyried difrifoldeb y drosedd, yr effaith ar y cyhoedd a chyfiawnder. I gefnogi hyn, mae'n hanfodol bod canllawiau erlyn yn cael eu dilyn yn gyson. Mae hyn yn sicrhau bod penderfyniadau cyhuddo yn cael eu gwneud yn deg ac yn briodol, a dylai hyn ymestyn i RUI a chwestiynau sy'n ymwneud â mechnïaeth.
56. Hoffwn ychwanegu bod y pryder y bydd yr heddlu yn osgoi risg mewn perthynas â mechnïaeth hefyd yn berthnasol pan ddaw i wrthwynebiadau i fechnïaeth yn y llys ynadon, pan fydd GEG a'r llys yn dibynnu'n helaeth ar y modd y mae'r heddlu yn mynegi eu gwrthwynebiadau i fechnïaeth wrth wneud penderfyniadau am gadw rhywun yn y ddalfa. Dychwelaf at y mater hwn ym Mhennod 5 (Proses y Llys Ynadon). Digon yw dweud bod yn rhaid gwneud penderfyniadau priodol ar bob un o'r camau hyn, gan sicrhau nad yw dioddefwyr na diffynyddion yn treulio amser diangen yn aros yn ystod y cam ymchwilio. Dylai'r argymhellion hyn hefyd arwain at alluogi diffynyddion i gymryd rhan yn fwy effeithiol yn eu hamddiffyniad (sy'n fwy anodd os ydynt yn y ddalfa) tra gall dioddefwyr a thystion barhau i fod yn rhan o'r broses cyfiawnder troseddol i gefnogi'r erlyniad.
57. Hoffwn ail-bwysleisio bod y bennod hon wedi nodi nifer o feysydd sy'n haeddu archwiliad manylach. Mae'r materion hyn nid yn unig yn arwyddocaol yn eu rhinwedd eu hunain ond hefyd yn arwydd o aneffeithlonrwydd systemig ehangach. O ganlyniad, byddant yn destun ystyriaeth fanwl fel rhan o'r Adolygiad Effeithlonrwydd, lle byddaf yn archwilio cyfleoedd i ddiwygio a gwella ar draws y broses cyfiawnder troseddol.

Pennod 5 – Proses y Llys Ynadon

Cyflwyniad

1. Mae mwy na 90% o'r holl achosion troseddol yng Nghymru a Lloegr yn cael eu gwrandao yn y llys ynadon. Felly, mae hyder y cyhoedd yn y cyfiawnder a ddarperir yn y llys ynadon yn hollbwysig. Er gwaethaf ei rôl hanfodol yn rheoli'r mwyafrif o achosion troseddol, o wrandawiadau cychwynnol i ddyfarniadau terfynol, mae canfyddiad a hyder y cyhoedd yn y llys ynadon yn aml yn amrywio. Mae'r anghydbwysedd hwn wedi cyfrannu at farn eang nad yw'n aml yn adlewyrchu pwysigrwydd a chymhlethdodau ei waith.
2. Yn y bennod hon, rwy'n gwneud argymhellion i helpu i oresgyn y canfyddiad sydd gan rai bod cyfiawnder o ansawdd is yn cael ei ddarparu yn y llys ynadon. Nid wyf yn derbyn bod y canfyddiad hwn yn cyfateb i'r realiti, a hoffwn ailsefydlu'r llys ynadon fel sefydliad sy'n gallu bod yn effeithlon, yn hygyrch ac yn gallu darparu cyfiawnder yn gyflym, yn deg ac ar raddfa eang. Yn gyntaf, byddaf yn esbonio sut mae'r llys ynadon yn gweithredu yn ymarferol, y mathau o droseddau y mae'n delio â hwy, y cynllun cymorth cyfreithiol perthnasol, penderfyniadau dyrannu a'r cryfderau unigryw y mae'n eu cynnig i'r system gyfiawnder. Byddaf hefyd yn ymdrin â'r mater o gadw ar remand. Wrth i'r llwyth achosion agored barhau i dyfu, mae diffynyddion yn wynebu cyfnodau aros hirach am eu treialon, sydd yn debygol o arwain at gyfnodau estynedig ar remand yn y ddalfa. Drwy gydol yr adolygiad hwn, rwyf wedi cael fy nylanwadu o ran fy marn am rôl y llys ynadon yn y dyfodol gan ei allu i ddelio â llwythi achosion mwy cymhleth yn dilyn cydnabyddiaeth ddiweddar y Senedd o'i allu i ddelio ag achosion mwy difrifol a rhoi uchafswm dedfryd o hyd at 12 mis o garchar.
3. Rwyf hefyd yn archwilio argymhellion ynghylch yr hawl i ddewis cael treial yn Llys y Goron ac ailddosbarthu rhai troseddau neillffordd i fod yn droseddau

diannod. Mae'r archwiliad hwn yn hanfodol yn dilyn y newid ym mhwerau dedfrydu'r ynadon. Rwy'n ystyried pa droseddau y gellid eu hail-ddosbarthu ac a ddylid cyfyngu'r hawl i ddewis cael eich erlyn yn Llys y Goron ar gyfer troseddau neillffordd sydd ag uchafswm dedfryd o ddwy flynedd ac ar gyfer troseddau eraill lle bo'n briodol. Yng ngoleuni'r argymhellion hyn, rwyf wedyn yn ystyried canfyddiadau presennol a chanlyniadau yn y llys ynadon – yn enwedig, sut y gallai'r rhain effeithio ar effeithlonrwydd, ac y gallent gael eu heffeithio gan, fwy o achosion, ac achosion mwy difrifol o bosibl, yn cael eu cadw yn y llys ynadon. Rwyf hefyd wedi amlinellu'r rhagdybiaethau sy'n sail i'r modelu data er mwyn darparu eglurder a chyd-destun ar gyfer y dadansoddiad.

4. Yn y bennod hon, rwyf hefyd wedi cynnig y dylid recordio'n ddigidol bob gwrandawriad ac achos yn y llys ynadon, gan sicrhau cofnod dibynadwy o'r achosion y gellir ei adolygu'n hawdd. Yn yr un modd, rwy'n ystyried ffyrdd o wella cysondeb; amrywiaeth yr ynadaeth; hyder y cyhoedd yn y broses o wneud penderfyniadau gan y llysoedd; a sut i wella'r hyfforddiant, yr offer a'r amgylchedd polisi sy'n angenrheidiol i adlewyrchu ei statws uwch. Yna, rwy'n troi at ffioedd cymorth cyfreithiol y llys ynadon, gan gofio'r effaith y gallai achosion mwy difrifol sy'n cael eu cadw yn y llys ynadon ei chael ar lwyth gwaith y gweithwyr cyfreithiol.
5. I grynhoi, mae'r bennod hon yn amlygu pwysigrwydd y llys ynadon; ei rôl sydd wedi'i chryfhau'n ddiweddar yn y system cyfiawnder troseddol; yr heriau sy'n wynebu'r llys; a'r cyfleoedd i ddiwygio a allai ddatgloi system cyfiawnder troseddol sy'n fwy cytbwys, modern ac effeithiol. Nid wyf wedi ymdrin â meysydd sydd ar hyn o bryd o dan ofal adolygiadau annibynnol eraill, megis yr Adolygiad Dedfrydu Annibynnol. Serch hynny, rwy'n annog y llywodraeth yn gryf i ystyried effaith cronrus a chyd-ddibynnol fy argymhellion ochr yn ochr ag argymhellion adolygiadau eraill sy'n mynd rhagddynt.

Y System Bresennol

6. Gwneir penderfyniadau mewn llys ynadon gan Farnwr Rhanbarth (Llysoedd Ynadon) (DJMC), sy'n ddeiliad swydd farnwrol cyflogedig, dirprwy cyfwerth sy'n derbyn tâl a elwir yn Ddirprwy Farnwr Rhanbarth (Llysoedd Ynadon), neu, at y rhan fwyaf o ddibenion, naill ai dau neu dri ynad (a elwir hefyd yn Ynadon Heddwch), nad ydynt wedi'u hyfforddi'n gyfreithiol ond sy'n cael hyfforddiant arbennig ac yn cael eu cefnogi gan gynghorwyr cyfreithiol cymwysedig (sy'n gyflogeion Gwasanaeth Llysoedd a Thribiwnlysoedd Ei Fawrhydi). Yn wahanol i reithgorau, mae ynadon yn wirfoddolwyr sy'n eistedd am isafswm o 13 diwrnod llawn (neu 26 hanner diwrnod) am o leiaf bum mlynedd hyd at eu penblwydd yn 75 oed, gan ddod â'u hymrwymiad ysbryd cymunedol a'u gwybodaeth a'u profiad gweithdrefnol i'r system
7. Mae'r llys yn gwrando ar gyhuddiadau sy'n cynnwys amrywiaeth eang o droseddau, gyda bron pob trosedd yn ddamcaniaethol gymwys i'w gwrando yn y llys hwnnw. O ran ei waith treial, mae'r llys ynadon yn chwarae rôl allweddol yn y system cyfiawnder troseddol, gan ddelio â sbectrwm eang o achosion sy'n amrywio o fân droseddau i droseddau mwy difrifol. Mae'r nifer a'r amrywiaeth o achosion yn golygu bod angen proses farnwrol gadarn ac effeithlon. Mae gan y llys ynadon y gallu i roi dedfrydau o hyd at 12 mis o garchar, dirwy, dedfryd gymunedol neu gyfres o orchmynion ategol eraill, gan gynnwys cosbau traffig penodol a gwaharddiadau
8. Yn ogystal, mae gan y llys ynadon ddyletswydd bwysig o ran rheoli achosion i sicrhau mai dim ond y swm o adnoddau llys sydd eu hangen a ddefnyddir mewn achosion, gan gynnwys amser y Llys y Goron. Yn hyn o beth, mae swyddogaethau hanfodol y llys yn dechrau ymhell cyn unrhyw dreial. Y cyntaf yw mewn perthynas â mechnïaeth a chadw ar remand, a archwiliais yn Mhennod 4 (Ymchwiliadau a Phenderfyniadau Cyhuddo) yn ystod y cam ymchwilio, ac a gaiff ei drafod yn ddiweddarach yn y bennod hon. Pan gaiff unigolyn ei gyhuddo o drosedd ac mae'n ymddangos am y tro cyntaf gerbron y llys ynadon, bydd y llys yn penderfynu a ddylid gohirio'r achos neu ryddhau'r

unigolyn ar fechnïaeth, gyda neu heb amodau, neu ei gadw ar remand tra'n disgwyl ei dreial. Caiff penderfyniadau ynghylch a ddylid cadw unigolyn dan glo neu ei ryddhau ar fechnïaeth eu llywodraethu'n bennaf gan Ddeddf Mechnïaeth 1976. Mae'r ddeddfwriaeth hon yn amlinellu'r meini prawf a'r amodau lle gellir rhoi neu wrthod mechnïaeth ar eu sail, gan bwysleisio'r angen i gydbwyso hawliau'r unigolyn dan amheuaeth â diogelwch y cyhoedd ac uniondeb y broses gyfiawnder Mae'r llys ynadon yn chwarae rhan allweddol yn y broses hon, gan mai hwn yw'r pwynt cyswllt cyntaf â'r llysoedd troseddol i'r diffynyddion ac mae'r llys yn gyfrifol am wneud penderfyniadau mechnïaeth cychwynnol ym mhob achos, ac eithrio llofruddiaeth.

9. Fel y nodwyd ym Mhennod 2 (Adnabod y Broblem), mae nifer y diffynyddion ar remand wedi cynyddu'n sylweddol yn y blyneddau diwethaf, gyda'r amser y mae carcharorion yn ei dreulio ar remand cyn eu treial hefyd yn cynyddu. Mae'r mwyafrif o ddiffynyddion ar remand dan amheuaeth o gyflawni trosedd dditiadwy a/neu drosedd neillffordd. Yn 2024, roedd tua 17,000 o ddiffynyddion wedi'u cadw yn y ddalfa, o gymharu â thua 12,000 yn 2020 (cynnydd o tua 42%). Yn yr un cyfnod, bu cynnydd yn nifer y troseddau ditiadwy a throseddau neillffordd (tua 61,000 o'i gymharu â 73,000, cynnydd o tua 20%). Er gallai hyn esbonio rhywfaint o'r cynnydd yn nifer y diffynyddion ar remand, mae maint y cynnydd yn y boblogaeth ar remand yn llawer uwch na'r cynnydd yn nifer y troseddau ditiadwy a neillffordd. Mae'r cynnydd yn nifer yr achosion, ac yn aml rhai mwy difrifol, sy'n dod i'r llysoedd yn cael ei yrru'n rhannol gan fwy o weithgarwch gan yr heddlu a mwy o ffocws ar droseddau cyllyll a thrais yn erbyn menywod a merched. Fodd bynnag, rwy'n ystyried bod y cynnydd yn nifer y rhai ar remand hefyd yn ganlyniad i'r llwyth achosion agored a'r nifer uwch o achosion sy'n dod i mewn i'r system llys, y ddau ohonynt yn arwain at gyfnodau hirach yn aros am dreial yn Llys y Goron.
10. Rhaid i achosion sy'n ymwneud â diffynyddion ar remand gydymffurfio â'r terfynau amser cadw yn y ddalfa – mae terfyn statudol ar faint o amser y gellir cadw diffynnydd yn y ddalfa cyn treial Mae hyn yn golygu bod achosion lle mae'r diffynnydd yn cael ei gadw ar remand yn cael blaenoriaeth yn Llys y

Goron. Wrth i fwy o bobl gael eu cadw ar remand, mae mwy o achosion sy'n gorfod cael eu blaenoriaethu fel hyn, ac mae hyn yn arwain at achosion lle mae'r diffynnydd ar fechnïaeth yn cael eu gohirio am gyfnodau hyd yn oed yn hwy. Mae hyn i gyd gyda'i gilydd yn arwain at gynnydd yn nifer y bobl ar remand ac felly'n rhoi mwy o bwysau ar ystad y carchardai a PECS. Mae hyn yn tanlinellu pwysigrwydd gwneud penderfyniadau ynghylch mechnïaeth a chadw ar remand yn y llys ynadon.

11. Ail swyddogaeth y mae'r llys ynadon yn ei chyflawni cyn treial yw mewn perthynas â 'dyrannu'. Rhennir pob trosedd, yn ôl y gyfraith, yn dri chategori penodol. Mae'r dosbarthiad hwn yn pennu llwybr yr achos drwy'r llysoedd troseddol, gyda'r llys ynadon yn chwarae rôl bwysig wrth ddyrannu llawer o'r achosion hyn i'r llys ar y lefel fwyaf priodol yn seiliedig ar ddifrifoldeb y drosedd:
 - a. Troseddau diannod: yr achosion hyn yw'r rhai lleiaf difrifol, dim ond yn y llys ynadon y cânt eu gwrandio ac fel arfer mae'r uchafswm dedfryd yn chwe mis o garchar neu ddirwy. Mae enghreifftiau'n cynnwys y rhan fwyaf o droseddau moduro, ymosodiad cyffredin, difrod troseddol o dan £5,000, ymosodiadau ar swyddogion heddlu (yn wahanol i ymosodiadau ar weithwyr gwasanaethau brys), rhai troseddau trefn gyhoeddus, rhai troseddau twyll budd-daliadau, gyrru dan ddylanwad alcohol a thorri rheoliadau iechyd a diogelwch a thrwyddedu. Rhaid i erlyniadau am bron pob trosedd diannod ddechrau o fewn chwe mis i'r drosedd gael ei chyflawni.
 - b. Troseddau neillfordd: gellir gwrandio'r achosion hyn naill ai yn y llys ynadon neu yn Llys y Goron, ac maent yn gofyn am yr hyn a elwir yn benderfyniad dyrannu. Mae pob achos o'r fath yn dechrau yn y llys ynadon. Yn gyntaf, bydd yr ynadon yn penderfynu a ddylid gwrandio'r achos yn Llys y Goron, gan ddefnyddio canllawiau'r Cyngor Dedfrydu a rhoi sylw, yn arbennig, i'r ddedfryd debygol am y cyhuddiadau, a gan gofio mai'r ddedfryd uchaf y gellir ei rhoi yn y llys ynadon am droseddau neillfordd yw 12 mis. Bydd yr ynadon hefyd yn gwybod os ydynt yn cadw achos i'w wrandio yn y llys ynadon, ac yn

canfod y diffynnydd yn euog, bod ganddynt y pŵer i 'draddodi' yr achos i'r Llys y Goron ar gyfer dedfryd os ydynt wedyn yn dod i'r casgliad bod eu terfyn o ddedfryd 12 mis yn annigonol i adlewyrchu difrifoldeb y drosedd. Bydd Llys y Goron yn gallu dedfrydu troseddwr o'r fath i ba bynnag uchafswm a osodwyd gan y Senedd ar gyfer y drosedd honno. Os yw'r ynadon, ar y cam dyrannu, yn penderfynu bod yr achos yn addas i'w wrando yn y llys ynadon, gall y diffynnydd arfer ei hawl i ddewis cael ei dreial yn Llys y Goron. Yn y modd hwnnw, gall y diffynnydd wrthod penderfyniad yr ynadon a mynnu i'w achos gael ei wrando yn Llys y Goron gyda rheithgor (gweler Pennod 8, Strwythur Llys y Goron). Yn Llys y Goron, y gosb uchaf fydd yr un a bennwyd gan y Senedd ar gyfer y drosedd benodol honno. Gall y penderfyniad dyrannu hwn gael effaith sylweddol ar y gweithdrefnau, yr amser a gymerir, y gost, y ddedfryd a roddir ac, yn hollbwysig at ddibenion yr Adolygiad hwn, yr oedi cyn i'r treial ddigwydd. Mae'r grŵp o droseddau dewisol yn cynnwys troseddau mwy difrifol megis troseddau yn erbyn yr unigolyn, meddu a chyflenwi cyffuriau, twyll, lladrad, ymosodiad rhywiol, y rhan fwyaf o droseddau trefn gyhoeddus a byrgleriaeth.

- c. Troseddau ditiadwy: dim ond yn Llys y Goron y gellir gwrando achosion o'r fath, ond maent yn dechrau gydag ymddangosiad ffurfiol yn y llys ynadon lle gwneir y penderfyniad cyntaf ynghylch a ddylid caniatáu mechnïaeth i'r diffynnydd (ac eithrio mewn achosion llofruddiaeth). Enghreifftiau o droseddau ditiadwy yw llofruddiaeth, dynladdiad, troseddau cynllwynio, ymosodiadau difrifol sy'n arwain at anaf, troseddau rhywiol difrifol, lladrad, byrgleriaeth waethygedig a throseddau sy'n ymwneud ag arfau tanio.

- 12. Mae hefyd yn werth nodi bod y llys ynadon yn delio ag achosion y Weithdrefn Un Ynad (SJP), a dyma oedd 68% o'r achosion a benderfynwyd yn y llys ynadon yn Ch4 2024.. Mae hon yn broses gyfreithiol yng Nghymru a Lloegr lle mae un ynad, gyda chefnogaeth cynghorydd cyfreithiol cymwys (aelod o staff GLITEF), yn gwrando achosion oedolion am droseddau diannod nad ydynt yn arwain at garchar, ar bapur, heb wrandawriad llys ffurfiol. Defnyddir SJP i ddelio â mân droseddau, megis troseddau traffig y ffyrdd fel goryrru a gyrru heb yswiriant;

methu â thalu ffioedd trwydded teledu; a throseddau tebyg nad ydynt yn denu dedfryd o garchar. Ystyrir ei bod yn fecanwaith pwysig i sicrhau y gellir gwrandio achosion lefel isel o'r fath yn gyflym, ac os daw'r ynad i'r casgliad bod trosedd wedi'i chyflawni, gellir rhoi dirwy.

13. Nodaf fod adolygiad ehangach gan y Weinyddiaeth Gyfiawnder ar gwmpas pwerau SJP yn mynd rhagddo, gydag ymgynghoriad cyhoeddus ag erlynwyr preifat yn gynharach eleni (a ddaeth i ben ym mis Mai 2025). Hyd nes y bydd yr adolygiad hwnnw wedi dod i ben, nid wyf yn bwriadu gwneud unrhyw argymhellion ar y pwnc hwn. Fodd bynnag, os daw mwy o dystiolaeth i'r amlwg, efallai y byddaf yn ei ystyried yn yr Adolygiad Effeithlonrwydd.
14. Yn y llys ynadon, caiff troseddau eu herlyn fel arfer gan GEG neu asiantaeth erlyn llywodraethol arall (e.e. yr SFO), ond mae'r pŵer i erlyn yn breifat hefyd yn bodoli. Fel y nodwyd uchod, mae'r Weinyddiaeth Gyfiawnder yn cynnal adolygiad o erlynwyr preifat y mae'n anelu at ei gwblhau erbyn diwedd haf 2025. Yn ystod yr Adolygiad hwn, rwyf wedi clywed am y posibilrwydd o erlyniadau preifat yn cael eu camddefnyddio ac mae hyn yn gosod baich sylweddol ar y Llys y Goron. Byddwn yn cefnogi'r angen am adolygiad o'r amodau y gellir dwyn erlyniad preifat oddi tanynt, gan ba unigolion ac yn amodol ar ba awdurdodiad. Tra bo adolygiad y Weinyddiaeth Gyfiawnder yn mynd rhagddo, nid yw'n briodol dweud mwy ar hyn o bryd er gallaf ddychwelyd at y pwnc yn yr Adolygiad Effeithlonrwydd.

Heriau

Llys Ynadon

15. Mae pa mor gyflym y caiff achosion eu datrys yn y llys ynadon o'i gymharu â'r Llys y Goron yn drawiadol. Mae'r rhan fwyaf o achosion yn y llys ynadon yn cael eu cwblhau ar y diwrnod y maent yn cael eu restru gyntaf, ac mae'r amseroldeb cyffredinol yn yr awdurdodaeth hon wedi aros yn gymharol sefydlog dros amser (fel y dangosir yn Ffig. 5.1). Mewn cyferbyniad, mae'r Llys

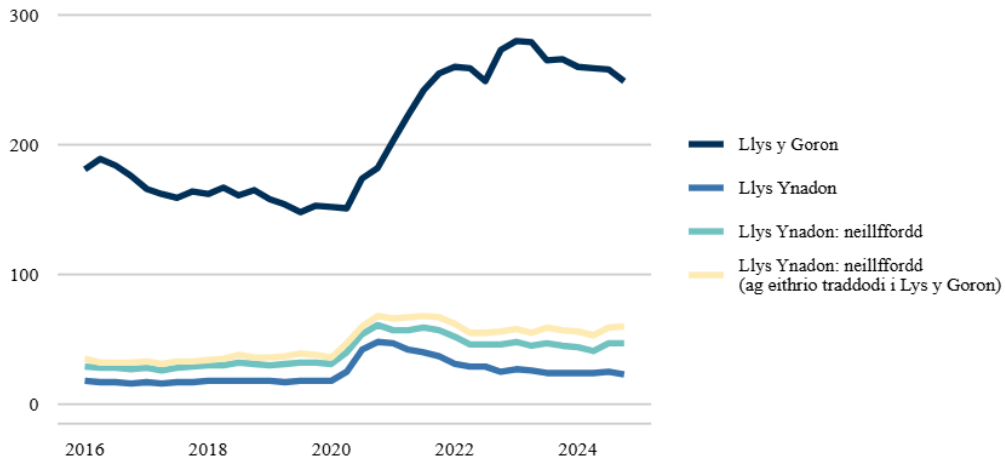
y Goron wedi gweld cynnydd sylweddol yn yr amser cyfartalog a gymerir i benderfynu achosion, yn enwedig y rhai sy'n mynd ymlaen i dreial gyda rheithgor.

16. Mae yna nifer o ffactorau sy'n gyfrifol am hyn y tu hwnt i effeithlonrwydd y llys. Mae'r llysoedd ynadon yn tueddu i ddelio ag achosion llai cymhleth ac yn gweld cyfran uwch o bleon euog, y ddau ohonynt yn cyfrannu at gyfnodau byrrach. Mae natur fwy cymhleth achosion yn Llys y Goron, ynghyd â'r tebygolrwydd uwch o achosion yn cael eu herio, yn arwain yn naturiol at linellau amser hirach. Ni ddylid dehongli hyn fel perthynas achosol lawn, fodd bynnag, mae hefyd yn dangos bod y llys ynadon yn eithaf effeithlon wrth sicrhau cyfiawnder ac nad yw'n cael ei effeithio'n andwyol gan ffactorau sy'n effeithio ar amser yn Llys y Goron.
17. Gan fod y llys ynadon yn gallu delio ag achosion yn gynt o lawer o gymharu â'r Llys y Goron, ac o ystyried eu pŵer bellach i ddedfrydu diffynyddion i hyd at 12 mis o garchar, un o'm amcanion yw sicrhau dosbarthiad mwy cymesur o achosion troseddol. Wrth edrych yn unig ar y dedfrydau cyfartalog ar gyfer gwahanol fathau o drosedd, mae'r ystadegau'n dangos mai'r llys ynadon fyddai'r fforwm treial mwyaf priodol ar gyfer y mwyafrif o achosion neillffordd, gan fod difrifoldeb y drosedd yn gymesur â'r ddedfryd y gall y llys ynadon ei rhoi, ac y gellir delio â'r achos yn gynt o ran cymhariaeth.

Ffigur 5.1

Diwrnodau ar gyfartaledd rhwng dechrau a phenderfynu achos yn Llys y Goron a'r llys ynadon

Cymru a Lloegr, 2016-2024

Ffynhonnell: Ystadegau chwarterol y llys troseddol, Hydref i Rhagfyr 2024

18. Rwy'n cydnabod bod ffactorau heblaw hyd cyfartalog dedfryd am drosedd yn unig sy'n dylanwadu ar y cwestiwn a all achos haeddu treial yn Llys y Goron ac, ymhellach, bod canfyddiadau a disgwyliadau cyhoeddus pwysig ynghylch rôl y Llys y Goron. Fodd bynnag, mae'r gymhariaeth hon o ystadegau diweddar ar gyfer achosion y gellid eu treialu yn y naill lys neu'r llall yn dangos, yn drawiadol, fanteision treialon llys ynadon wrth gyflawni cyfiawnder yn amserol. Fy nod wrth ailddosbarthu'r baich achosion rhwng Llys y Goron a'r llys ynadon yw sicrhau bod llai o droseddau, a'r rheini'n llai difrifol, yn ffurfio rhan o'r baich achosion agored yn Llys y Goron, gan sicrhau ei fod yn cael ei neilltuo i ddelio â'r achosion mwyaf difrifol yn unig, gyda'r troseddau hynny wedyn yn gallu cael eu datrys yn gynt. Drwy gydol fy ymgysylltiad â llawer o'r rhai sy'n gweithio ym maes cyfiawnder troseddol, gan gynnwys y farnwriaeth, mae wedi cael ei bwysleisio bod gormod o achosion sy'n dod o fewn pwerau dedfrydu newydd, uwch y llys ynadon dal i gael eu gwrando yn Llys y Goron. Mae barnwyr a gweithwyr proffesiynol eraill wedi mynegi cytundeb ar y mater hwn ac yn credu bod amser Llys y Goron yn cael ei ddefnyddio'n ddiangen tra bod capasiti'r ynadon yn cael ei dan-ddefnyddio. Er fy mod yn cytuno bod rhaid diogelu amser y llys ynadon a sicrhau bod cyfiawnder yn cael ei gyflawni

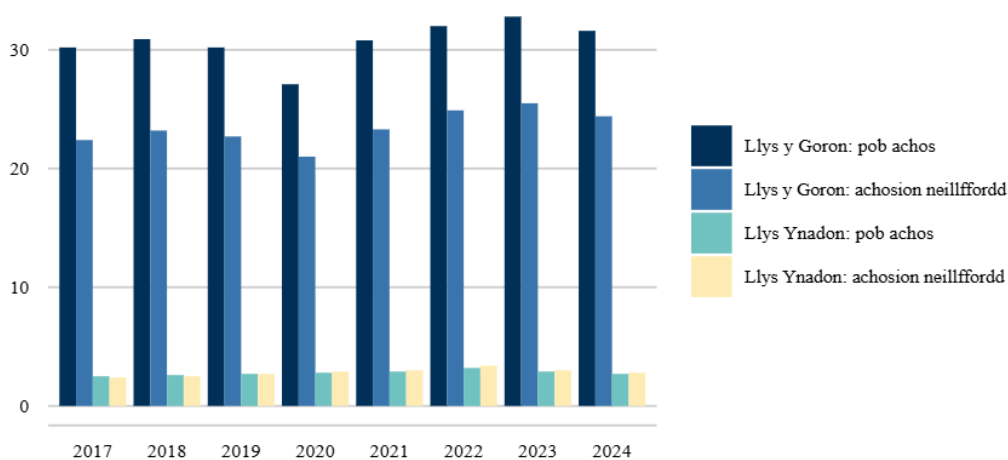
gan banel cymesur ar gyfer yr achos dan sylw, mae hefyd yn bwysig diogelu amser Llys y Goron a sicrhau bod ei ddefnydd yn gymesur â difrifoldeb y cyhuddiad a'r holl amgylchiadau.

19. Er mwyn deall dosbarthiad presennol y gwaith rhwng y llys ynadon a'r Llys y Goron, mae'n bwysig archwilio difrifoldeb cymharol yr achosion a wrandewir yn y llysoedd hynny ar ffurf treial. Mae troseddau neillffordd a wrandewir yn Llys y Goron yn tueddu i fod yn fwy difrifol ac yn arwain at ddedfrydau carchar hwy. Fel y dangosir yn Ffig. 5.2, mae hyd cyfartalog y ddedfryd o garchar i droseddwy'r achosion neillffordd a wrandewir yn Llys y Goron wedi bod yn gyson yn uwch na'r rhai a ddedfrydwyd yn y llys ynadon – yn 2024, roedd hyn yn 24.4 mis yn Llys y Goron o'i gymharu â dim ond 2.8 mis yn y llys ynadon.

Ffigur 5.2

Hyd y ddedfryd o garchar ar gyfartaledd (misoedd) yn ôl llys a math o achos

Cymru a Lloegr, 2017-2024

Ffynhonnell: Ystadegau chwarterol y system cyfiawnder troseddol, Rhagfyr 2024

20. Mae'r data hwn yn cwmpasu'r cyfnod pan oedd y llys ynadon yn bennaf wedi'i gyfyngu i roi uchafswm dedfryd o chwe mis o garchar. Fodd bynnag, nodaf yn 2024, o'r 85,082 o ddedfrydau a roddwyd gan y Llys y Goron, roedd 17,577 yn ddedfrydau o 12 mis neu lai (tua 21%). Bellach, gan fod modd rhoi uchafswm dedfryd o 12 mis yn y llys ynadon, byddwn yn disgwyl i ffigurau hyd cyfartalog y ddedfrydau carchar o'r llys hwnnw fod yn llawer uwch, gan fod y llys bellach

yn gallu gwrando achosion mwy difrifol. Dylai hynny, yn ei dro, gael effaith ar faich gwaith y Llys y Goron. Rwy'n cydnabod y bydd hyd cyfartalog y ddedfryd am droseddau neillffordd yn Llys y Goron bob amser yn sylweddol uwch na'r un troseddau hynny yn y llys ynadon. Mae hynny'n deillio o'r ffaith y byddai'r troseddau neillffordd mwyaf difrifol bob amser yn cael eu gwrando yn Llys y Goron. At hynny, hyd yn oed pe bai cymhariaeth yn cael ei gwneud o'r canlyniadau ar gyfer yr un drosedd neillffordd (e.e. lladrad) yn y llys ynadon a'r Llys y Goron, byddai'r ddedfryd ganolrifol yn Llys y Goron bob amser yn sylweddol uwch gan mai'r achosion lladrad mwyaf difrifol fyddai'n cael eu gwrando yno. Serch hynny, rwy'n ystyried bod y tabl yn dangos y potensial i lawer mwy o droseddau neillffordd gael eu gwrando yn y llys ynadon er mwyn gwireddu potensial y llys hwnnw, gan ei fod bellach â'r pŵer i roi uchafswm o 12 mis o garchar. Mae'r argymhellion a wnaif isod yn ceisio gwneud y mwyaf o'r cyfle i'r llys ynadon wireddu'r potensial hwn ac, wrth wneud hynny, lleddfu'r baich ar y Llys y Goron i wrando achosion neillffordd llai difrifol.

21. Mae'n werth pwysleisio'r gwahaniaeth o ran goblygiadau adnoddau os caiff achos neillffordd ei gwrando yn Llys y Goron yn hytrach na chael ei chadw yn y llys ynadon. Fel y nodais eisoes, mae achosion Llys y Goron yn cymryd llawer mwy o amser i'w prosesu o'r cyhuddiad i'r penderfyniad terfynol. Yn 2024, cymerodd 264 diwrnod ar gyfartaledd i achos neillffordd ddod i ben yn Llys y Goron, o'i gymharu â dim ond 45 diwrnod yn y llys ynadon.
22. Mae potensial sylweddol i benderfyniad y llywodraeth i adfer pwerau dedfrydu ynadon i uchafswm o 12 mis helpu dioddefwyr i gael cyfiawnder yn gynt. Drwy gynyddu awdurdodaeth yr ynadon, ac felly caniatáu iddynt roi dedfrydau hirach nag o'r blaen, mae mwy o gyfle i'r broses gyfiawnder ar gyfer troseddau llai difrifol gael ei thrin yn y llys ynadon, gan sicrhau datrysiadau cyflymach i'r rhai sy'n cael eu heffeithio. O ystyried yr heriau i'r system, yn fy marn i mae'n hanfodol i'r llys ynadon gadw llawer mwy o achosion. Byddai hyn yn adlewyrchu'r angen i gyfiawnder gael ei gyflwyno mewn modd amserol, er budd nid yn unig dioddefwyr a thystion ond hefyd i'r diffynyddion na ddylai fod ag achosion yn pwyso arnynt am gyfnod diangen o hir. Yn gryno, gan bod yr

ynadon wedi cael y pŵer dedfrydu cynyddol hwn gan y Senedd, rwy'n awyddus iawn i'w hannog i'w arfer drwy gadw achosion neillfordd sy'n debygol o fod o fewn yr ystod dedfrydu honno. Dylai hynny wella sicrhau cyfiawnder i ddioddefwyr, tystion a diffynyddion. Dylai hefyd helpu i fynd i'r afael â'r llwyth achosion agored ac arbed amser gwerthfawr yn Llys y Goron.

23. Fel y nodais ym mharagraff 8, pan gyhuddir unigolyn o gyflawni trosedd ac mae'n ymddangos am y tro cyntaf gerbron y llys ynadon, bydd y llys yn penderfynu a ddylid rhyddhau'r unigolyn ar fechnïaeth, gyda neu heb amodau, neu ei gadw ar remand tra'n disgwyl ei dreial. Mae nifer y diffynyddion ar remand yn disgwyl eu treial ar ei uchaf ers 50 mlynedd. Mae hyn yn cynyddu'r llwyth achosion agored sy'n golygu bod diffynyddion yn gorfod aros yn hirach am eu treial. Gall hyn wneud i ddiffynyddion feddwl dwywaith am bledio'n euog yn gynnar, gan obeithio y gallant osgoi eu treial am gyfnod estynedig, ac yn ystod y cyfnod hwn gall yr achos fethu oherwydd colli dioddefwyr a/neu dystion. Mae hyn ynddo'i hun yn gwaethygu'r broblem gyda'r achosion yn aros yn y llwyth agored, gan ychwanegu at yr oedi ymhellach. Rwy'n egluro hyn yn fanylach ym Mhennod 7 (Cynyddu Ymgysylltiad Cynnar yn Llys y Goron).

Penderfyniadau Mechnïaeth

24. Nid yw pob diffynnydd yn awyddus i'w dreial gael ei ohirio. I rai, os nad llawer, mae'r ansicrwydd hirfaith a'r methiant i symud ymlaen â'u bywydau yn creu anhawster gwirioneddol. Nid yw data ar y cynnydd yn yr amser a dreulir ar remand yn y carchar ar gael yn gyhoeddus ar hyn o bryd. Fodd bynnag, fel y nodais ym Mhennod 2 (Adnabod y Broblem), mae nifer o sefydliadau'r llywodraeth yn cydnabod bod hyn yn wir.
25. Rwyf hefyd yn nodi gyda phryder y canlyniadau anghymesur sy'n wynebu diffynyddion nad ydynt yn wyn mewn perthynas â phenderfyniadau ar fechnïaeth a remand. Canfu ymchwil gan JUSTICE (2023) o 742 o wrandawiadau yn y llys ynadon yn ymwneud â gweithdrefnau cadw ar remand i aros treial, ar gyfer y troseddau mwyaf difrifol (y rhai sy'n denu dedfrydau o

dros 365 diwrnod), fod diffynyddion nad ydynt yn wyn 50% yn llai tebygol o gael mechnïaeth diamod na'u cymheiriaid gwyn. Mewn cyferbyniad, roedd diffynyddion gwyn a rhai nad ydynt yn wyn tua'r un mor debygol o gael mechnïaeth neu eu cadw ar remand ar gyfer troseddau o ddifrifoldeb isel i gymedrol. Dylid nodi nad oedd ffactorau eraill a allai fod wedi dylanwadu ar hyn, megis ffactorau unigol neu rai penodol i'r llys, wedi'u nodi yn yr ymchwil

26. Wrth gwrs, ni fyddai lleihau'r achosion agored yn dileu nifer y diffynyddion sydd yn cael eu cadw ar remand yn y ddalfa. Mae llawer o'r rhai sydd ar hyn o bryd ar remand yno am resymau teg a byddant yn cael dedfryd o garchar pe baent yn cael eu canfod yn euog yn y llys. Nodaf hefyd mewn rhai achosion bod diffynyddion yn cael eu rhyddhau'n syth ar ôl eu gwrandawriad llys pan fyddant yn mynychu ar gyfer dedfrydu gan eu bod eisoes wedi bwrw eu dedfryd (neu ei rhagori) tra roeddent ar remand. Rwyf wedi clywed gan yr Adolygiad Capasiti Carchardai fod carchardai lleol a ymwelwyd â hwy yn pryderu am nifer y carcharorion ar remand sy'n cael eu rhyddhau'n syth o'r llys. Dywedasant fod un carchar yn Llundain, a oedd yn rhyddhau tua 70 o garcharorion yr wythnos, yn canfod yn rheolaidd fod 20 i 25 o'r rhain yn cael eu rhyddhau'n syth o'r llys. Yn aml, ni fydd y rhai sy'n cael eu rhyddhau wedi cael unrhyw gymorth ailsefydlu cyn eu rhyddhau, felly ni ellir mynd i'r afael â materion fel tai, budd-daliadau, parhad gofal iechyd neu gymorth cyffuriau ac alcohol.
27. Rwy'n nodi'r ymyriadau diweddar y mae'r Weinyddiaeth Gyfiawnder (MoJ) wedi'u gwneud i fynd i'r afael â'r heriau y mae mechnïaeth a chadw ar remand yn eu hachosi ar hyn o bryd, fel y nodir ym Mhennod 2 (Adnabod y Broblem) . Mae camau wedi'u cymryd i godi ymwybyddiaeth ac annog defnyddio mechnïaeth yn hytrach na chadw ar remand, er enghraifft drwy gyflwyno'r Gwasanaeth Gwybodaeth Mechnïaeth eleni, sy'n darparu gwybodaeth i'r llysoedd i gefnogi eu penderfyniadau ynghylch mechnïaeth a chadw ar remand. Mae'r Weinyddiaeth Gyfiawnder hefyd wedi cynyddu capasiti Llety Cymunedol Haen 2 i ddarparu llety i'r rhai na fyddai ganddynt gyfeiriad addas i'w rhyddhau ar fechnïaeth fel arall. Er bod y mesurau hyn yn mynd rhywfaint

o'r ffordd i fynd i'r afael â'r heriau, credaf fod angen gweithredu pellach i ymateb i raddfa'r broblem, gan gynnwys newidiadau deddfwriaethol i fynd i'r afael â'r effaith annheg ac anghyfartal y mae'r dull presennol yn ei chael ar ddiffynyddion a dioddefwyr, ac i liniaru'r effaith y mae'r llwyth achosion agored yn ei chael ar y boblogaeth ar remand ac i'r gwrthwyneb.

Ffioedd Cymorth Cyfreithiol

28. Un agwedd bwysig arall ar ddosbarthiad gwaith rhwng y llys ynadon a'r Llys y Goron yw'r mater o ffioedd cymorth cyfreithiol. Mae'n ddefnyddiol deall sut y gall hyn effeithio ar ddewisiadau yn y broses ddyrannu. Yn gyntaf, byddaf yn amlinellu'r cyd-destun i ffioedd cymorth cyfreithiol yn y llys ynadon, gan gynnwys y gwaith cyfredol y mae'r Weinyddiaeth Gyfiawnder eisoes yn ei wneud ar y pwnc hwn. Byddaf yn troi at fy argymhellion ar hyn yn nes ymlaen yn y bennod.
29. Gall cymorth cyfreithiol helpu diffynnydd i dalu costau cyngor cyfreithiol a chynrychiolaeth mewn llys, mewn achosion cymwys, lle na allai'r diffynnydd hwnnw fforddio'r costau hynny fel arall. Fel y manylais yn y Crynodeb Gweithredol, un o'r egwyddorion sy'n llywodraethu'r Adolygiad hwn yw'r nod o wella cyfranogiad y diffynnydd yn y broses droseddol lle bo hynny'n bosibl. Mae'n amlwg bod cymorth cyfreithiol yn cynyddu cyfranogiad mewn achosion llys troseddol drwy sicrhau bod diffynyddion yn cael y cyngor cyfreithiol a'r wybodaeth sydd eu hangen arnynt i wneud penderfyniadau gwybodus am eu hachos ac i ddeall natur y broses y maent yn rhan ohoni. Mae'r manteision o gyngor a chynrychiolaeth gyfreithiol hefyd yn cyflymu'r broses o gynnal unrhyw wrandawiad.
30. Yn nhermau y llys ynadon ac o ystyried yr amrywiaeth a'r nifer sylweddol o faterion a wrandawir yn y llys hwnnw, mae darparu cymorth cyfreithiol yn arbennig o bwysig. Nid yn unig er mwyn sicrhau bod diffynyddion yn gallu ymgysylltu'n dda â system a all fod yn gymhleth, ond hefyd i sicrhau bod eu hawliau i gael treial teg yn cael eu cynnal.

31. Mae'r system ffioedd cymorth cyfreithiol bresennol yn gymhleth ac yn gallu creu cymhellion a gwrthgymhellion i ymarferwyr a diffynyddion – gan ddylanwadu ar benderfyniadau o ran pa achosion y mae ymarferwyr yn eu derbyn, i'r modd y gall diffynyddion amddiffyn eu hunain yn erbyn honiadau o gamwedd troseddol. Yn fy marn i, mae rhai o'r cymhellion hyn wedi mynd yn groes eu natur yn yr ystyr eu bod yn gallu annog achosion i fynd i dreial ac yn atal pleon euog cynnar. Rwy'n croesawu ymgynghoriad y llywodraeth ar gymorth cyfreithiol fel datblygiad cadarnhaol wrth osod y sylfaen ar gyfer rhagor o ddiwygio cymorth cyfreithiol, ond mae angen gwneud mwy. O ran y Llys y Goron, byddaf yn archwilio'r mater hwn ym Mhennod 7 (Cynyddu Ymgysylltiad Cynnar yn Llys y Goron).
32. Mae'n bwysig nodi o'r cychwyn cyntaf yn y drafodaeth hon fod y Weinyddiaeth Gyfiawnder, mewn datblygiad i'w groesawu ar 19 Rhagfyr 2024, wedi cyhoeddi y bydd cyfreithwyr cymorth cyfreithiol troseddol yn cael hyd at £92 miliwn yn fwy y flwyddyn mewn cyllid ar gyfer ffioedd cymorth cyfreithiol troseddol. Mae'r Weinyddiaeth Gyfiawnder yn ymgynghori ar gynnydd mewn ffioedd i'r cynlluniau cyfreithwyr cymorth cyfreithiol troseddol presennol er mwyn annog ymgysylltiad cynharach, ac mae'n bwriadu:
- a. cysoni'r ffioedd a delir am waith a wneir mewn gorsaf heddlu;
 - b. cyfundrefnau ffioedd presennol y llys ynadon, gan gynnwys y cynnydd ar gyfer y Llys Ieuencid, wedi cynyddu 10%;
 - c. gosod cymhareb sefydlog ar draws pob canlyniad a throedd o fewn Cynllun Ffioedd Graddedig yr Eiriolwyr (LGFS); a
 - d. cynnydd o 24% ar gyfer cyfraith carchar a ddarparwyd.
33. Rwyf wedi archwilio ac yn cefnogi'r ymdrech i gysoni ffioedd cymorth cyfreithiol am waith a wneir yn yr orsaf heddlu gan ei bod yn hanfodol sicrhau bod cyngor priodol ar gael unigolion i bennu a yw ystyriaeth yn cael ei rhoi i ddargyfeirio ar sail wybodus yn yr orsaf heddlu. Fodd bynnag, byddaf yn trafod

y LGFS yn fanylach ym Mhennod 7 (Cynyddu Ymgysylltiad Cynnar yn Llys y Goron) ac rwyf wedi trafod argaeledd cyfreithwyr ar ddyletswydd drwy well tâl ym Mhennod 3 (Dargyfeiriadau).

34. Fel y byddaf yn egluro yn nes ymlaen yn y bennod hon, rwy'n ystyried y byddai, pe bai gweithwyr proffesiynol cyfreithiol yn cael eu talu'n well ac o bwynt cynharach yn y broses, y byddai cymhelliant gwrthnysig posibl (i'r achos fynd i dreial yn ddiangen er mwyn i weithwyr proffesiynol cyfreithiol dderbyn ffi treial lawn) yn cael ei ddileu. Cafodd y farn hon ei chadarnhau gan unigolion a fynychodd Seminar Fforwm Polisi Cyfreithiol San Steffan ar 'Effaith ac Ymdrin â'r Ceisiadau sy'n Cronni yn y System Llys', a gynhaliwyd ym mis Ebrill 2025, lle'r oedd thema gyffredin ymhlith y rhai a oedd yn bresennol yn y farn bod y strwythurau ffi presennol yn annigonol.

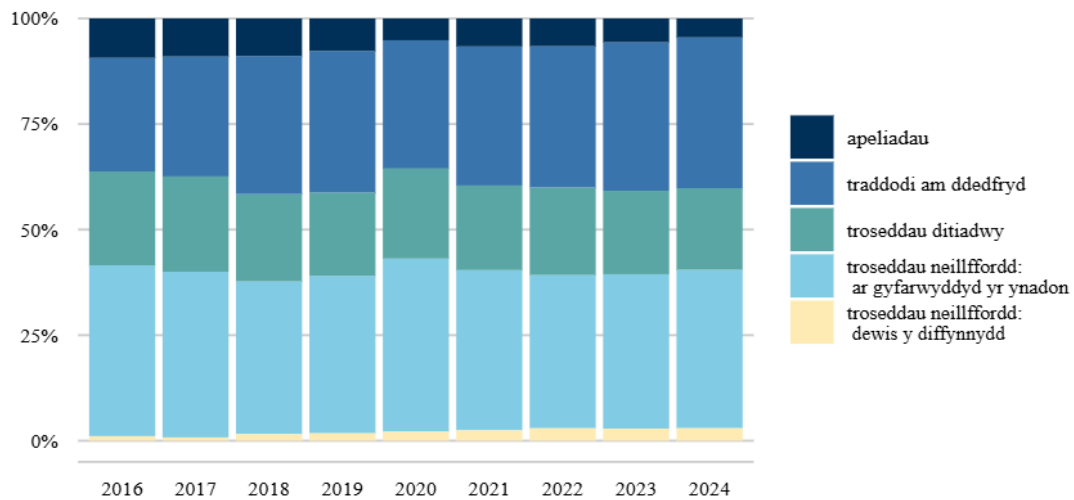
Yr Hawl i Ddewis Cael Eich Treial yn Llys y Goron

35. Yn ran fy argymhellion i ddosbarthu mwy o waith priodol i'r llys ynadon, mae'n werth nodi, yn ôl Ystadegau Llys y Goron y Weinyddiaeth Gyfiawnder (MoJ), mai 14.6% oedd cyfran yr achosion neillffordd lle dewisodd y diffynnydd gael achos Llys y Goron yn 2021. Oherwydd problemau ansawdd data, nid oes gan y Weinyddiaeth Gyfiawnder ddata dibynadwy ar ddewis achos Llys y Goron y tu hwnt i 2021. Dangosodd Adroddiad Blynyddol GEG 2021/22 fod y gyfran o achosion neillffordd lle dewisodd y diffynnydd achos Llys y Goron yn 7.3%, gan godi i 8.5% yn 2023/24. Fel y dangosir yn Ffig. 5.3, mae troseddau neillffordd fel cyfran o'r achosion a wrandewir yn Llys y Goron wedi aros yn gymharol sefydlog ers 2022. Mae'r gyfran o droseddau neillffordd yn Llys y Goron a anfonwyd yno gan y Llys Ynadon yn llawer mwy na'r rhai lle dewisodd y diffynnydd achos Llys y Goron, ond mae hyn wedi lleihau'n ddiweddar fel cyfran gyffredinol o droseddau neillffordd yn Llys y Goron wrth i gyfraddau dewis diffynnyddion gynyddu.

Ffigur 5.3

Achosion a dderbyniwyd wedi'u haddasu i Lys y Goron yn ôl math

Cymru a Lloegr, 2016-2024

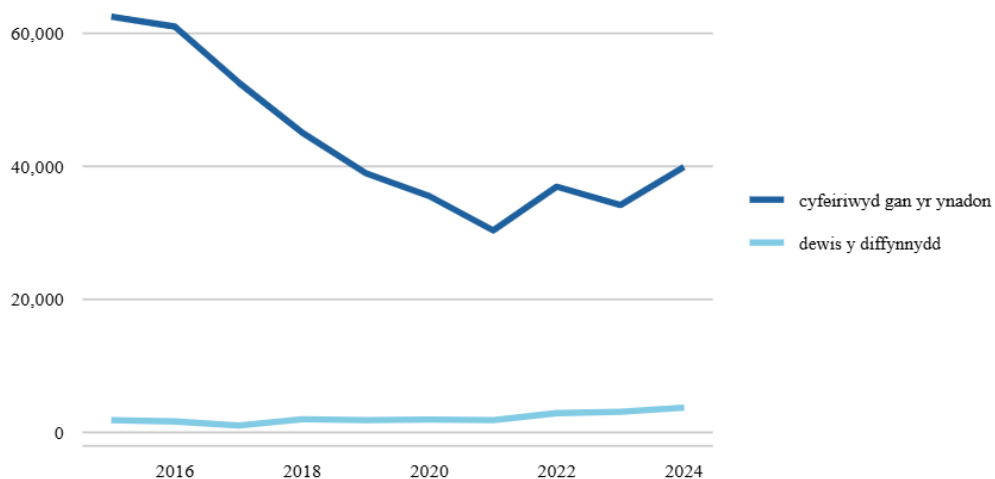
Ffynonellau: data chwarterol y system cyfiawnder troseddol, Rhagfyr 2024; adroddiad blynyddol a chyfrifon GEG 2023-24

36. Mae'r nifer o ddiffynyddion sy'n dewis treial yn Llys y Goron yn cynyddu, sy'n cyfrannu at y baich achosion agored cynyddol yn Llys y Goron, ac felly rwy'n ystyried bod diwygio brys yn hanfodol. Mae Ffigur 5.4 yn dangos derbyniadau troseddau neillffordd i'r Llys y Goron o ganlyniad i benderfyniadau ynadon a diffynyddion. Mae hyn yn dangos bod nifer y diffynyddion sy'n dewis cael treial yn Llys y Goron wedi cynyddu, tra bod nifer y rhai a gyfeiriwyd wedi lleihau.

Ffigur 5.4

Derbyniadau troseddau neillffordd i Llys y Goron yn ôl llwybr (data GEG)

Cymru a Lloegr, 2015-2024

Ffynhonnell: Adroddiad blynyddol a chyfrifon GEG 2023-24

37. Gall nifer o ffactorau ddylanwadu ar benderfyniad diffynnydd i ddewis cael treial yn Llys y Goron. Mae'n rhy syml i awgrymu bod y penderfyniad yn gyfyngedig i ddewis treial gyda reithgor yn unig. Aeth Comisiwn Runciman 1993 mor bell â dweud bod diffynyddion sy'n dewis treial yn Llys y Goron, yn gyntaf, yn ceisio gohirio dyddiad y treial; yn ail, yn ystyried bod rheithgorau yn cynnig gwell cyfle o gael eu canfod yn ddieuog; ac, yn drydydd, yn gobeithio y gallai arwain at ddedfryd is os cânt eu canfod yn euog. Rwy'n ystyried bod y cynnydd presennol mewn cyfraddau dewis yn effaith anfwriadol o'r llwyth achosion agored fel y mae, ond mae'n debygol hefyd bod y cynnydd hwn mewn cyfraddau dewis yn ffactor sy'n cyfrannu at yr argyfwng yn y llysoedd troseddol.
38. Rwyf hefyd yn ymwybodol, fodd bynnag, fod llawer o resymau eraill a allai arwain diffynnydd at ddewis cael treial yn Llys y Goron. Mae data'n dangos, er enghraifft, fod diffynyddion o leiafrifoedd ethnig yn fwy tebygol o ddewis treial gerbron rheithgor. Roedd Adolygiad Lammy i 'driniaeth a chanlyniadau i unigolion Du, Asiaidd ac Ethnig Leiafrifol yn y System Cyfiawnder Troseddol' yn glir mai treial gerbron rheithgor yw un maes lle nad yw'r rhai o leiafrifoedd ethnig yn wynebu canlyniadau anghymesur. Rwy'n cynghori'n gryf fod y llywodraeth yn cynnal asesiadau effaith cydraddoldeb fel rhan o weithredu unrhyw argymhellion i sicrhau bod mesurau'n cael eu cymhwyso'n deg ac yn dryloyw. Dylid cyflwyno mesurau monitro rheolaidd hefyd i adnabod unrhyw ganlyniadau anghymesur sy'n digwydd, gyda phrosesau ar waith i ddeall y rhesymau a sut y gellir mynd i'r afael â hwy.
39. Yn ystod fy nghyfarfodydd bord gron gydag ymarferwyr cyfreithiol, dywedwyd wrthyf fod amrywiaeth o ffactorau eraill sy'n dylanwadu ar benderfyniad o'r fath, ac mae llawer o'r rheini, yn fy marn i, yn gallu cael eu datrys drwy wneud newidiadau i arferion a fydd yn ffocws penodol i'r Adolygiad Effeithlonrwydd yn ddiweddarach yn 2025:
- a. Mae'r system rheoli achosion yn Llys y Goron (System Achosion Digidol y Llys y Goron) yn well, ac yn fwy iterus na system y llys ynadon.

- b. Mae'r cyfnod byr rhwng y gwrandawriad cyntaf a threial diannod yn y llys ynadon yn golygu y gall prosesau ac adolygiadau gael eu brysio neu beidio â digwydd fel y dylent.
 - c. Mae'r drafodaeth gyhoeddus am euogfarnau troseddol yn golygu bod llawer yn ystyried bod Llys y Goron er budd gorau'r diffynnydd.
40. Beth bynnag fo'r cyfiawnhad neu eu gwerth, nid oes amheuaeth nad yw diffynyddion sy'n dewis cael treial yn Llys y Goron yn ffactor sy'n cyfrannu at dwf y llwyth achosion agored ac at y rheswm pam ei bod wedi dod mor anodd ei reoli. Cyn troi at fy argymhellion, rwyf am archwilio'n gryno'r gwrthwynebiadau sydd wedi atal diwygio'r hawl i ethol cael treial yn Llys y Goron (yr 'hawl i ddewis') yn y gorffennol.
41. Nid yw ailystyried hawl diffynnydd i ddewis yn gwestiwn newydd. Dros y blynyddoedd, mae nifer o adolygiadau annibynnol a Chomisiynau Brenhinol wedi ystyried yr un cwestiwn ag yr wyf i'n ei wneud heddiw. Dros 30 mlynedd yn ôl, daeth Runciman i'r casgliad y dylai'r penderfyniad ynghylch y dull treial (h.y. treial yn Llys y Goron neu y llys ynadon) fod yn seiliedig ar gytundeb rhwng yr erlyniad a'r amddiffyniad. Aeth ymlaen i ddadlau, lle bo anghytundeb, dylai'r penderfyniad gael ei wneud gan y llys ynadon gan mai hwn yw'r llwybr mwyaf gwrthrychol i bennu'r math o dreial. Aeth Martin Narey ymhellach yn ei 'Adolygiad o Oedi yn y System Cyfiawnder Troseddol' yn 1997 drwy gasglu na ddylai'r llys ynadon gael ei rwymo gan gytundeb rhwng y partïon. Mae'r casgliad y dylai'r llys, nid y diffynnydd, benderfynu ar y dull treial hefyd yn safbwynt a adleisiwyd dros 20 mlynedd yn ôl gan yr Arglwydd Ustus Auld, ac mewn sawl cyflwyniad i'r Adolygiad hwn.
42. Gan amlaf, mae'r gwrthwynebiad i ddiwygio'r hawl i ddewis wedi canolbwyntio ar y cwestiwn a oes gan ddiffynnydd 'hawl' gyfansoddiadol i dreial gyda reithgor. Rwy'n egluro'n glir fy safbwynt nad oes unrhyw hawl gyfansoddiadol na chyfraith gwlad i gael treial gerbron rheithgor, gyda'r canlyniad nad oes sail i hyn gyfyngu ar unrhyw ymagwedd at ddiwygio angenrheidiol. Ar y sail hon y

byddaf yn parhau â'm hargymhellion dilynol yn y bennod hon ar fodel Cyfyngu ar yr Hawl i Ddewis (RRTE) a'r argymhellion ym Mhenodau 8 (Strwythur Llys y Goron) a 9 (Achos gerbron Barnwr yn Unig).

43. Mae rhai wedi honni bod hawl gyfansoddiadol yn deillio o Magna Carta. Rwy'n gwrthod hyn, fel y gwnaeth Arglwydd Ustus Auld ar ôl ei archwiliad manwl o swmp sylweddol o ymchwil academiaidd, a thelerau Magna Carta, Cymal 39. Nododd nad oedd hawl dyn rhydd i farn gyfreithlon ei 'gymheiriaid' yn cyfeirio at dreial gyda reithgor. Daeth Arglwydd Ustus Auld i'r casgliad nad oes sail gyfreithiol i ystyried yr "hawl" honedig i dreial gyda reithgor fel hawl gyfansoddiadol, hynny yw, hawl gadarn sy'n drech na phob offeryn cyfreithiol arall ... nac yn hawl o gwbl.
44. Dros ganrif yn ôl, nododd William Holdsworth fod Cymal 39 wedi'i gamddehongli a bod treial gerbron rheithgor wedi datblygu fel traddodiad cyfraith gwlad ac nid fel hawl gyfansoddiadol. Yn ei Ddarlithoedd Hamlyn enwog o 1956 o'r enw 'Trial By Jury', archwiliodd yr Arglwydd Devlin yn fanwl hefyd Gymal 39 ac aeth i'r afael â'r ddadl ynghylch hawl gyfansoddiadol i dreial gerbron rheithgor. Nododd yr Arglwydd Devlin fod y system reithgor wedi dechrau fel 12 unigolyn lleol a weithredai fel tystion, yn tyngu i wirionedd eu gwybodaeth. Dim ond llawer iawn yn ddiweddarach y datblygodd rheithgorau i fod yn grŵp o ddieithriaid diduedd â'r dasg o benderfynu'n rhesymegol ar ddyfarniad yn seiliedig ar y dystiolaeth a gyflwynwyd iddynt. Dechreuodd treial gerbron rheithgor yn ei ffurf fodern yn y bedwaredd ganrif ar bymtheg, ochr yn ochr â sefydlu heddlu proffesiynol a chynrychiolaeth ffurfiol ar ran yr amddiffyniad a'r erlyniad yn cyflwyno tystiolaeth gystadleuol. Er mai dim ond yn 1898 y cafodd diffynnydd yr hawl i roi tystiolaeth. Wrth i'r gyfraith ddod yn fwy soffistigedig, mae treial gan reithgor wedi'i gadw'n raddol ar gyfer yr achosion mwyaf difrifol. Ers hynny, mae'r system wedi newid yn sylweddol, lle datblygodd rheithgorau o fod yn gymdogion y diffynnydd i'r cyfansoddiad presennol o aelodau o'r gymuned leol a ddewisir ar hap, gan eithrio'n benodol y rhai sy'n adnabod y diffynnydd neu'r tystion. Yn gryno, nid yw unrhyw hawl i dreial gyda reithgor yn deillio o'r Magna Carta.

45. Mae rhai yn dadlau'n wahanol, sef bod hawl i dreial gan reithgor wedi'i chadarnhau yn Erthygl 6 o'r ECHR fel y'i hymgorfforwyd gan Ddeddf Hawliau Dynol 1998. Unwaith eto, rwy'n gwrthod y ddadl honno: nid oes sail gyfreithiol i'r hawl honedig hon fel hawl gyfansoddiadol. Ystyriodd yr Arglwydd Ustus Auld y ddadl hon hefyd pan gymharodd y sefyllfa yng Nghymru a Lloegr â'r sefyllfa yn yr Unol Daleithiau a Chanada, lle mae'r hawl i gael treial gan reithgor yn hawl a ddiogelir yn y cyfansoddiad. Roedd ei gasgliad yn glir – ni chrëwyd hawl i dreial gerbron rheithgor yn sgil ymgorffori'r ECHR. Rwy'n cytuno.
46. Mae achosion cyfraith ECHR hefyd yn glir nad oes hawl Confensiwn i dreial gan reithgor. Nid yw hynny'n syndod o gwbl o ystyried nifer yr Aelod-wladwriaethau lle nad oes hawl i dreial gan reithgor mewn unrhyw ffurf. Mae Prif Siambr Llys Hawliau Dynol Ewrop wedi cydnabod bod Aelod-wladwriaethau Cyngor Ewrop wedi mabwysiadu llawer o fodelau gwahanol ac yn gyfartal o ddilys o farnu lleyg mewn materion troseddol, y gall pob un ohonynt fodloni Erthygl 6. Mewn rhai awdurdodaethau nid oes unrhyw ffurf o dreial gan reithgor na barnu lleyg mewn materion troseddol; mae eraill yn defnyddio model llys cydweithredol lle mae barnwyr lleyg yn eistedd ac yn trafod ochr yn ochr â barnwyr proffesiynol; ac mae eraill eto wedi dewis y model 'traddodiadol' o dreial gerbron rheithgor. Yn *X a Y v Iwerddon*, penderfynodd Comisiwn Hawliau Dynol Ewrop nad yw 'Erthygl 6 yn nodi treial gan reithgor fel un o elfennau gwrandawriad teg wrth benderfynu ar gyhuddiad troseddol' Mae'r llysoedd domestig yn y DU hefyd wedi bod yn benodol nad yw Erthygl 6 y Confensiwn yn cynnwys hawl i dreial gan reithgor. At hynny, maent wedi cadarnhau bod y dulliau amgen o dreial a ddarperir o fewn Erthygl 6 yn deg.
47. Er gwaethaf gwrthod hawl gyfansoddiadol neu hawl o dan y ECJR i gael treial gan rheithgor, cydnabu Arglwydd Ustus Auld bŵer symbolaidd y traddodiad a gwerth cyfranogiad y cyhoedd yn y system cyfiawnder troseddol. Rwyf innau yn canfod fy hun yn yr un sefyllfa.

48. Wedi gwrthod honiadau o hawl gyfreithiol neu gyfansoddiadol ffurfiol i dreial gan reithgor, rwyf serch hynny yn cydnabod y teimlad cryf sydd yn amlwg gan lawer o weithwyr proffesiynol ym maes cyfiawnder troseddol yn ystod fy ymgysylltiad ac yn y cyflwyniadau i'r Adolygiad, sef bod treial â rheithgor yn cael ei ystyried gan lawer fel y 'safon aur' wrth benderfynu achosion troseddol. Serch hynny, ni all y canfyddiad hwnnw greu 'hawl' i dreial gan reithgor. Nodaf fod y llysoedd wedi gwrthod honiadau o'r fath am eu bod yn brin o unrhyw sylwedd cyfreithiol ffurfiol, fel er enghraifft yn *R (BH) v Llys Ieuencid Norwich* lle gwrthododd y Llys Adrannol ddadl a oedd yn seiliedig ar gyflwyniad y byddai'r diffynnydd yn cael ei amddifadu o'r 'hyn a ddisgrifiodd fel manteision "Rolls Royce" treial â rheithgor o'i gymharu â'r broses ddiannod gerbron y Llys Ieuencid.
49. Ffactor dylanwadol pellach yn fy rhesymu yw bod cyfraith Lloegr yn cydnabod llu o sefyllfaoedd lle nad oes treial gan reithgor ar gael. Nid oes gan oedolion unrhyw ffordd o gael treial gan reithgor mewn troseddau diannod – maent yn cyfrif am tua 70% o gyfanswm nifer yr achosion troseddol bob blwyddyn. Nid oes gan unigolyn o dan 18 oed hawl i ddewis treial gan farnwr a rheithgor ar gyfer trosedd neillffordd, ac mae a oes gan unigolyn hawl i ddewis neu gael treial yn y Llys Ieuencid yn dibynnu ar ei oedran ar yr adeg y penderfynir ar y math o dreial.
50. Yn ogystal, nodaf fod y llywodraeth yn 2022 hefyd wedi derbyn nad oes gan ddiffynnydd 'hawl' i dreial gan reithgor. Cyflwynwyd y cynnig i gynnwys hawl i dreial gan reithgor mewn Mesur Hawliau Prydeinig i'r Senedd ar 22 Mehefin 2022. Awgrymodd y Mesur y byddai'r hawl yn 'gymwys cyn belled ag y bo treial gan reithgor wedi'i ragnodi gan y gyfraith ym mhob awdurdodaeth' yn y DU.. Mae'r hyn yn dangos yn glir nad yw unrhyw hawl o'r fath wedi'i seilio ar gyfraith gwlad na'r egwyddor gyfansoddiadol, ond yn bodoli'n unig fel mater o drefn; mae'n ddibynnol ar ddarpariaeth ddeddfwriaethol ac felly gellir ei gyfyngu, ei addasu neu ei dynnu'n ôl gan y Senedd.

51. Rwy'n cydnabod bod cyfeiriadau cyson gan farnwyr at yr 'hawl' i gael treial gan reithgor ac at ei arwyddocâd cyfansoddiadol, ond yn fy marn i, datganiadau gan y llys yw'r rhain i gyd nad ydynt yn ddatganiadau awdurdodol rhwymedig.
52. Pan fo'r llysoedd wedi gorfod delio'n uniongyrchol â'r mater, mae'r casgliad y maent wedi dod iddo yn cefnogi'r safbwynt nad oes hawl i dreial gerbron rheithgor. Er enghraifft, mae'r Llys Apêl (Adran Droseddol) yn darparu ystyriaeth uniongyrchol o'r mater yn achos *R v Twomey*, lle'r oedd y llys yn ystyried y treial cyntaf heb reithgor yn Llys y Goron o dan y darpariaethau sy'n ymwneud ag ymyrraeth rheithgor yn adran 44 Deddf Cyfiawnder Troseddol 2003. Disgrifiodd yr Arglwydd Brif Ustus Judge dreial gan reithgor fel 'egwyddor sanctaidd o weinyddu cyfiawnder troseddol' ac fel 'hawl ... wedi'i wreiddio'n ddwfn yn ein cyfansoddiad', ond ychwanegodd sylw pwysig, sef, ei bod yn 'hawl sydd ar gael i'w harfer gan ddiffynnydd oni bai ac hyd nes y caiff yr hawl ei diwygio neu ei chyfyngu gan ddeddfwriaeth benodol' ac y gallai gael ei 'dileu' gan 'iaith statudol benodol'. Nid yw'r gydnabyddiaeth hon y gall unrhyw 'hawl' i dreial gan farnwr a rheithgor gael ei chyfyngu gan ddeddfwriaeth yn ddim mwy na mynegiant o oruchafiaeth gyfansoddiadol y Senedd.
53. Fy nghasgliad i yw nad oes hawl gyfansoddiadol nac, yn wir, unrhyw fath o hawl gyffredinol i gael treial gerbron barnwr a rheithgor, ac mae hyn yn adleisio casgliad Adolygiad Auld. Yr hyn rwy'n ei gydnabod yw mai dim ond rhwymedigaeth gyffredinol i gael treial gyda rheithgor mewn achosion ditiadwy sydd yn bodoli.
54. Rwyf hefyd yn ymwybodol iawn bod nifer o ymdrechion wedi methu i ddileu cyfle'r diffynnydd i ddewis treial gerbron rheithgor drwy ddiwygio'r hawl i ddewis. Gwnaeth y Gwir Anrhydeddus Jack Straw ddau ymgais yn y Mesurau Cyfiawnder Troseddol ar Ddull y Treial (Rhif 1 a Rhif 2). Roedd y ddau Fesur yn ceisio dileu gallu diffynnydd i ddewis treial yn Llys y Goron: cafodd y cyntaf ei drechu a methodd yr ail oherwydd diffyg amser. Yn rhannol, roedd hyn oherwydd y canfyddiad bod dileu'r hawl i ddewis gyfystyr â dileu'r hawl i gael

treial gerbron rheithgor, ac na ddylai hynny fod yn benderfyniad a wneir er mwyn arbed costau yn y system gyfiawnder. Rwy'n ymddiddori'n fawr yn yr ail reswm ac yn ystyried hyn yn ffactor hollbwysig o ran y pryder ynghylch diwygio'r hawl i ddewis hyd yma.

Argymhellion

55. Rhaid cymryd rheolaeth dros y nifer o achosion sy'n dod i'r Llys y Goron drwy gadw mwy o achosion o fewn cylch gwaith y llys ynadon. Yn 2015, ailadroddais y sylwadau a wnaed gan yr Arglwydd Ustus Auld yn 2001, a oedd yn eiriol dros ddileu'n llwyr hawl y diffynnydd i ddewis ar gyfer troseddau neillffordd. Fodd bynnag, ar ôl ystyried yn ofalus y cyflwyniadau a wnaed i'r Adolygiad hwn ac ystyried y cyd-destun yn y wlad hon o ran yr hawl i ddewis ynghyd â'r cynigion eraill yr wyf yn eu gwneud, rwyf wedi ailasesu'r safbwynt hwn. Wedi archwilio esblygiad y dull o dreial a'i effaith ar brosesau barnwrol a hawliau unigolion, rwyf wedi dod i'r casgliad nad yw'n hanfodol eto i gymryd y cam hwnnw yng Nghymru a Lloegr. Yn hytrach, rwy'n argymhell cyfyngiadau sy'n cynnig y potensial mwyaf i wella effeithlonrwydd tra'n adlewyrchu agweddau'r cyhoedd tuag at dreial gan reithgor ar gyfer y troseddau mwyaf difrifol.
56. Felly, dechreuaf drwy argymhell bod y llywodraeth yn ystyried diddymu'r hawl i ddewis yn unig ar gyfer rhai categorïau o droseddau. Fy argymhelliad cychwynnol yw y byddai diwygio cymesur yn cael gwared ar yr hawl i ddewis ar gyfer y troseddau hynny sydd â dedfryd o hyd at ddwy flynedd (a detholiad o droseddau neillffordd eraill lle bo'n briodol). Rwy'n manylu ymhellach ar yr argymhelliad hwn isod.
57. Rwyf hefyd yn ystyried y cam mwy radical o leihau nifer yr achosion neillffordd a all gael treial yn Llys y Goron drwy ail-ddosbarthu rhai fel troseddau diannod. Mae i hyn y fantais o sicrhau bod yn rhaid i achosion o'r fath gael eu gwrando bob amser yn y llys ynadon, ond mae'n argymhelliad y mae'n rhaid ei ystyried yn ofalus gan ei fod yn golygu lleihau'r uchafswm dedfryd ar gyfer

troseddau o'r fath i 12 mis – waeth pa mor ddifrifol yw amgylchiadau'r drosedd. Rwy'n nodi'n fanylach isod fy argymhellion ar gyfer ail-ddosbarthu a sut y gellir mabwysiadu cyfyngu ar yr hawl i ddewis ac ail-ddosbarthu ar y cyd.

58. Mae'r dull cyfunol hwn yn parchu'r egwyddorion sydd wedi arwain yr Adolygiad hwn. Mae'r opsiynau hyn yn sicrhau mai'r llys annibynnol sy'n gwrandio achos yw'r un mwyaf cymesur â'r drosedd honedig, fel bod y gweithdrefnau'n parhau i fod yn deg i bob parti tra hefyd yn symleiddio prosesau ac yn gwella amserlennu yn y llysoedd troseddol. Bydd hyn yn sicrhau manteision o ran effeithlonrwydd gan y bydd mwy o achosion yn cael eu cadw yn y llys ynadon. Gallai gweithredu'r mesurau hyn fynd i'r afael â phryderon mawr megis rheoli llwythi achosion, cynnal cymesuredd a sicrhau tryloywder.
59. Yn y adrannau canlynol, byddaf yn rhoi esboniad manwl o'r argymhellion hyn, gan ddadansoddi'r rhesymeg y tu ôl i bob un a thynnu sylw at sut mae'n cyd-fynd â'r nodau ehangach o ddiwygio a moderneiddio'r system cyfiawnder troseddol. Dechreuaf gyda'r model sy'n cyfyngu ar yr hawl i ddewis fel dull mwy ysgafn, ac yna trafodaf yr opsiynau ar gyfer ail-ddosbarthu, cyn ystyried a ellid ystyried y rhain fel dull hybrid.

Cyfyngu ar yr Hawl i Ddewis (RRTE)

60. Fel y nodais eisoes, credaf ei bod yn angenrheidiol imi ailystyried yr un cwestiwn a ofynnais yn fy Adolygiad yn 2015: a yw'r broses ddyrannu bresennol yn cynnig y dull mwyaf effeithiol o ran sicrhau'r dull treial mwyaf priodol? Mewn geiriau eraill, a yw'r cydbwysedd cywir yn cael ei daro rhwng achosion sy'n cael eu gwrandio yn y llys ynadon a'r Llys y Goron? Yn dilyn fy ymgysylltiadau ac wedi ystyried y cyflwyniadau i'r Adolygiad hwn, ac yng nghyd-destun cyflwr peryglus presennol y system cyfiawnder troseddol, rwyf wedi dod i'r casgliad y dylid dileu'r hawl i ddewis ar gyfer rhai categorïau trosedd. O hyn ymlaen, fe gyfeiriai at hyn fel y model RRTE. Fel y soniais eisoes, nid yw'n syndod bod nifer sylweddol o gyfranwyr i'r Adolygiad yn cefnogi'n gryf yr angen i gynnal yr hawl i ddewis ar gyfer pob penderfyniad

dyrannu. Ystyrir treial gan reithgor, i lawer o gyfranwyr, fel ‘safon aur’ y prosesau treialu yn y system cyfiawnder troseddol. Maent yn ofni y byddai unrhyw ymgais i’w addasu yn cynrychioli newid sylweddol yn yr hyn y mae Cymdeithas Cyfreithwyr y Gyfraith Droseddol (CLSA) yn ei ddisgrifio fel ‘amddiffyniad a enillwyd yn galed i’n cymdeithas rhag ymyrraeth bosibl gan y wladwriaeth’. Fel y bydd yn amlwg o’r dadansoddiad uchod, nid wyf yn derbyn hyn o gwbl o ystyried mai dim ond mewn 1% o achosion troseddol y cânt eu defnyddio. Rwyf wedi archwilio newidiadau uniongyrchol i’r defnydd o reithgorau ym Mhenodau 8 (Strwythur Llys y Goron) a 9 (Treial gan Farnwr yn Unig).

61. Cynigiodd cyfranwyr awgrymiadau creadigol ynghylch sut y gellid diwygio’r hawl i ddewis. Awgrymodd un cyfrannwr mai dim ond y llys ynadon ddylai gael barn wrth gyfeirio achos i’r Llys y Goron, gyda’u penderfyniad yn seiliedig ar gymhwyso’r Canllawiau Dedfrydu pendant, ac y dylai’r ynadon gadw pob achos i’w dreialu lle mae’r man cychwyn ar gyfer y ddedfryd o fewn eu pwerau dedfrydu o 12 mis. Rwy’n synnu nad yw hyn eisoes yn ystyriaeth y mae’r ynadon yn ei chymhwyso wrth wneud eu penderfyniad dyrannu – er efallai fod hyn oherwydd bod y cynnydd yn nerth dedfrydu’r ynadon o chwe mis i 12 mis yn gymharol newydd. Dylid darparu hyfforddiant pellach ar ganllawiau dyrannu a gwneud penderfyniadau i’r ynadon ac, yn wir, i erlynwyr hefyd. Gellid cychwyn hynny ar unwaith, pe dderbynnir fy argymhellion eraill neu ddim. Ar ben arall y sbectrwm, awgrymodd cyfrannwr arall y dylid cyfyngu’r hawl i ddewis i achosion lle gellir rhoi dedfryd o garchar am oes yn unig. Byddai hynny, yn wir, yn radical; nid yw’n rhywbeth yr wyf yn barod i’w ystyried, heb sôn am ei argymell.
62. O ystyried y data a nodwyd ym mharagraff 35 uchod ac o gydnabod mai nod yr Adolygiad hwn yw cael yr effaith fwyaf ar y llwyth achosion agored, byddai dull radical ond effeithiol yn cael gwared yn llwyr ar yr hawl i ddewis. Er gallai’r awgrym hwn ddenu beirniadaeth am y rhesymau a amlinellais uchod, rwy’n barod i dderbyn a chydabod ei fod yn un y gallai’r llywodraeth fod am ei ystyried. Rhaid i ddiwygio radical fod ar y bwrdd os oes newid sylweddol ac

ystyrlon i fod o fewn y system er mwyn ei hachub rhag chwalu. Byddai cael gwared ar yr hawl i ddewis ym mhob achos neillffordd yn cael yr effaith fwyaf ar leihau'r llwyth achosion. Fodd bynnag, rhaid cydbwysu hyn i ystyried y manteision ac i fynd i'r afael â chymhlethdodau'r system tra'n dal i ymdrechu sicrhau diwygiadau sydd am gael effaith.

63. Felly, rwyf wedi dod i'r casgliad mwy cyfyngedig y dylid dileu hawl y diffynnydd i ddewis mewn achosion neillffordd lle mae'r uchafswm dedfryd yn ddwy flynedd. Ar gyfer pob achos o'r fath, byddai'r penderfyniad ynghylch a ddylid cadw'r achos yn y llys ynadon neu ei draddodi i'r Llys y Goron yn nwylo'r ynadon yn unig – boed hynny fel meinciau lleyg neu DJMC. Wrth arfer y penderfyniad hwnnw, dylai'r llys ynadon gymhwyso canllawiau dyrannu'r Cyngor Dedfrydu, a ddylai gael eu diwygio i wneud y broses benderfynu mor gyson ac mor dryloyw â phosibl o fewn y fframwaith newydd. Er mwyn bod yn glir, gallai'r llys ynadon barhau i draddodi achosion â'r uchafswm dedfryd o ddwy flynedd i Llys y Goron lle bo manylion yr achos yn gofyn am achos yn Llys y Goron. Yn yr un modd, byddai'r llys ynadon yn cadw'r pŵer i draddodi achosion o'r fath i Llys y Goron ar gyfer dedfrydu ar ôl y treial lle, yng ngoleuni'r dystiolaeth a gyflwynwyd yn ystod y treial yn y llys ynadon, ystyrir bod dedfryd o 12 mis yn annigonol, gan roi ystyriaeth i ganllawiau cyhoeddedig y Cyngor Dedfrydu.
64. Fy argymhelliad yw gwneud y newid cyfyngedig hwn i'r hawl i ddewis, o ran y troseddau sydd â'r uchafswm dedfryd o ddwy flynedd. Mae'r troseddau hynny'n ffurfio grŵp amlwg gan eu bod wedi'u categoreiddio gan y Senedd fel y rhai lleiaf difrifol o'r holl achosion neillffordd. Fel arfer (os nad bron bob amser) byddai'r diffynnydd yn cael dedfryd sydd o fewn yr uchafswm a ellir rhoi yn y llys ynadon. Rwyf wedi adnabod set o droseddau ychwanegol sydd, yn fy marn i, hefyd yn ymgeiswyr cryf ar gyfer y RRTE ar sail hyd cyfartalog y ddedfryd o garchar (ACSL) y mae'r diffynnydd fel arfer yn ei chael ynghyd â ffactorau eraill sy'n awgrymu bod y llys ynadon yn fforwm cymesur i ddelio â llawer o honiadau o'r troseddau hynny. Mae'r rhestr hon, y cyfeiriai ati wedyn fel 'rhestr RRTE', i'w gweld yn Atodiad G.

65. Rwy'n cydnabod bod pryder mewn rhai cylchoedd ynghylch ansawdd cyfiawnder a ddarperir gan y llys ynadon. Fodd bynnag, o'i gymharu â'r ddewis arall (sef dileu'r hawl i ddewis yn gyfan gwbl neu ailddosbarthu troseddau ar raddfa ehangach), mae model RTE yn newid llai sylweddol gan ei fod yn berthnasol yn unig i rai troseddau heb fynd i'r eithaf o ddileu'r opsiwn am achos Llys y Goron yn gyfan gwbl. Nodaf hefyd y diwygiadau yr wyf yn eu hargymhell a fydd yn gwella cyfiawnder ymhellach yn y llys ynadon, yn arbennig, recordio sain pob achos troseddol – gweler Pennod 6 (Apeliadau o'r Llys Ynadon).

Manteision ac effeithiau

66. Rwy'n hyderus bod y model RTE yn cynrychioli ffordd gytbwys o symleiddio cyfiawnder. Ar y llaw arall, rwy'n rhagweld y gallai rhai ddweud bod rhestr RTE yn rhy gyfyng, a allai gyfyngu ar ei heffaith ar y llwyth achosion agored. Fodd bynnag, ochr yn ochr ag ailddosbarthu (rhai troseddau neillffordd fel y trafodir isod), byddai'r effaith yn fwy sylweddol tra'n cynnal diogelwch priodol ar gyfer yr achosion hynny a allai, mewn rhai achlysuron, fod angen treial yn Llys y Goron. Mae'r rhestr o droseddau yn Atodiad G yn cynnwys rhestr RTE a'r rhai y gellid eu hailddosbarthu fel troseddau diannod.
67. Yn ogystal nodaf, yn wahanol i ailddosbarthu, mai un fantais i'r RTE yw nad oes angen gwneud diwygiadau ategol i brosesau megis adran 40 Deddf Cyfiawnder Troseddol 1988 (sy'n delio â sut y gellir ychwanegu troseddau diannod at dditiad sy'n cynnwys troseddau eraill sy'n cael eu treialu yn Llys y Goron). Nid yw RTE yn gofyn am unrhyw ddiwygiadau i ddeddfwriaeth yn hynny o beth. Yn yr un modd, lle byddai ailddosbarthu troseddau neillffordd i fod yn rhai diannod yn gosod terfynau amser o chwe mis ar yr erlyniad, nid yw RTE yn cael yr effaith honno.
68. Dylai'r argymhelliad hwn sicrhau bod mwy o achosion yn cael eu cadw yn y llys ynadon lle mae hynny'n briodol. Byddai hyn yn cynnal cymesuredd â'r pwerau dedfrydu sydd ar gael; yn osgoi'r cyfyngiadau sy'n gysylltiedig â newid dosbarthiad troseddau; ac yn sicrhau mai ynadon sydd yn y sefyllfa orau i

wneud penderfyniadau priodol ar gyfer penderfyniadau dyrannu mewn achosion perthnasol. Mae'r argymhelliad pwylllog hwn yn taro cydbwysedd rhwng effeithlonrwydd, tegwch ac ymarferoldeb, gan gefnogi'r system gyfiawnder i reoli llwythi achosion heb beryglu ei uniondeb.

69. Byddai'r model yn gwella amseroldeb y rhai achosion llai difrifol hyn, a gallai hynny arwain at ostwng cyfraddau colli dioddefwyr a thystion. Ar yr un pryd, byddai'n cynnal tegwch y broses i'r diffynnydd; byddai ei achos dal i gael ei wrando gan lys annibynnol a diduedd ac ym mhob achos, byddai'n cadw'r hawl i apelio yn erbyn euogfarn a dedfryd. Yn ogystal, mae'r argymhelliad yn osgoi'r ddadl bod rhai diffynnyddion yn cael eu trin yn wahanol gan ei fod yn delio yn unfurf â'r rhai sydd wedi cyflawni troseddau sy'n dwyn uchafswm dedfryd o ddwy flynedd.
70. Er gallai dileu'r hawl i ddewis ar gyfer rhai troseddau symleiddio'r broses farnwrol a lleihau'r baich ar y llysoedd uwch, mae'n codi pryderon ynghylch cydbwyso hawliau'r diffynnydd â buddiannau ehangach cyfiawnder. Ailadroddaf y byddai unrhyw barti sy'n anfodlon â phenderfyniad y llys ynadon yn dilyn treial yn cadw'r hawl i apelio, gyda'r fantais o unrhyw drawsgrifiad angenrheidiol, er byddai hynny'n amodol ar bwynt cyfreithiol gwallus neu fethiant yn y broses (gweler Pennod 6 – Apeliadau o'r Llys Ynadon), gan sicrhau mynediad at ymarfer archwilio gan y Llys y Goron neu'r Uchel Lys. I'r rhai sy'n wynebu cyhuddiadau am droseddau neillffordd a allai arwain at ddedfryd o garchar o fwy na dwy flynedd, mae'r hawl i ddewis yn cynnal elfen o ddewis yn y broses treial, gan nodi na fydd dewis treial Llys y Goron yn gwarantu treial gan reithgor fel y nodaf ym Mhennod 8 (Strwythur Llys y Goron).
71. Mae'r argymhelliad hwn yn amodol ar bwerau dedfrydu'r ynadon yn aros fel y maent – uchafswm dedfryd o 12 mis. Yn 2022, rhoddodd y Senedd y pŵer i'r Arglwydd Ganghellor gynyddu uchafswm pwerau dedfrydu'r llys ynadon i 12 mis. Darparodd y ddeddfwriaeth (Deddf Adolygiad Barnwrol a Llysoedd 2022) hefyd i'r Arglwydd Ganghellor leihau'r pŵer yn ôl i chwe mis pe bai hynny'n

angenrheidiol. Ym mis Mai 2022, ac eto ym mis Hydref 2024, defnyddiodd y llywodraeth y pŵer i gynyddu pwerau dedfrydu ynadon i 12 mis. Fy argymhelliad cryf yw y dylai'r uchafswm aros ar 12 mis. Ymhellach, rwy'n argymhell y dylid diwygio'r ddeddfwriaeth fel nad oes gan yr Arglwydd Ganghellor bellach y pŵer i leihau'r uchafswm i chwe mis drwy Offeryn Statudol. Dylid gwneud yr uchafswm o 12 mis yn barhaol.

72. Rwy'n hyderus y byddai llawer yn cytuno â mi fod gormod o achosion yn cael eu cyfeirio at y Llys y Goron y gellid ac y dylid eu trin yn briodol gan y llys ynadon.

Argymhelliad 14: Rwy'n argymhell bod y Weinyddiaeth Gyfiawnder yn ystyried dileu'r hawl i ddewis ar gyfer rhai troseddau lefel isel penodol. Dylai hyn fod yn berthnasol, yn fy marn i, i droseddau sydd ag uchafswm hyd dedfryd o lai na neu'n hafal i ddwy flynedd a gellid ei ehangu i gynnwys troseddau neillffordd eraill trwy gynnwys troseddau ar restr statudol (a fyddai'n hwyluso diwygiad parod).

Argymhelliad 15: Rwy'n argymhell y dylid diddymu'r gallu i ddiwygio pwerau dedfrydu ynadon drwy Offeryn Statudol ac y dylid gwneud yr uchafswm o 12 mis yn barhaol.

Ehangu'r rhestr o droseddau yn y dyfodol

73. Rwyf wedi bod yn geidwadol wrth ddewis y rhestr o droseddau sydd o fewn cwmpas model RTE, fodd bynnag mae troseddau eraill y gallai'r llywodraeth ddymuno eu hystyried lle gellir dadlau, yn seiliedig ar natur y drosedd a'r dystiolaeth debygol, mai'r llys ynadon yn unig ddylai benderfynu ar y dull treial – mae rhai o'r rhain wedi'u nodi yn rhestr RTE yn Atodiad G (Rhestr o Droseddau i'w Hystyried).
74. Ystyriaf fod y model RTE, er y byddai'n cael llai o effaith ar y llwyth achosion agored na ail-ddosbarthu yn llwyr, yn un addas i'w fabwysiadu. Mae'n sicrhau

cysondeb a chymesuredd ar draws pob achos. Nodaf hefyd fod hyn yn cadw disgresiwn yr ynadaeth, yn amodol ar gymhwyso'r canllawiau dyrannu.

75. Pe bai'r llywodraeth am ehangu'r model RTE, efallai mai'r cam gorau fyddai annog monitro a chydysyniad pellach o effeithiau'r argymhellion hyn cyn gwneud newidiadau mwy radical i'r hawl i ethol. Mae'r RTE fel y'i hargymhellir yn diogelu tegwch o fewn y broses dreial tra'n lleihau'r risg o benderfyniadau a allai roi'r diffynnyddion dan anfantais.

Rhwystrau i weithredu

76. Fel y soniwyd, mae'n rhaid ystyried y sensitifrwydd gwleidyddol ynghylch dileu'r hawl i ddewis hefyd, fel y gwelwyd mewn perthynas â'r Mesurau Dull o Dreial ac fel y deallaf o sylwadau a wnaed drwy gydol fy ymwneud â'r Adolygiad hwn. Gyda'i gilydd, mae'r ffactorau hyn yn amlygu'r cymhlethdodau a'r ystyriaethau sy'n gysylltiedig â gweithredu newidiadau o'r fath.
77. Er mwyn lleddfu'r pryderon hyn, nid wyf yn gwneud mwy na phwysleisio nad wyf yn dadlau dros ddiddymu hawliau diffynnyddion am nad oes hawl yng nghyfraith gwlad i ddewis treial gan reithgor. Yn hytrach, mae'r opsiwn hwn wedi'i gynllunio i sicrhau bod achosion yn cael eu trin yn y llys mwyaf priodol. Nid yw'r hyn rwy'n argymhell yn newydd. Mewn llawer o awdurdodaethau eraill nid oes hawl i ddewis. Yn system cyfiawnder troseddol yr Alban, er enghraifft, mae gan y *Crown Office and Procurator Fiscal Service (COPFS)* ddisgresiwn eang wrth benderfynu ym mha fforwm y dylid gwrandao ar achos (gweler Astudiaeth Achos E); nid oes hawl i ddewis treial o gwbl. Mae'r system hon yn gweithio'n llwyddiannus. Mae'r hyn sy'n cael ei argymhell yn llawer llai radical. Mae'n golygu y caiff yr hawl i ddewis ei chadw ar gyfer y rhan fwyaf o droseddau neillffordd, ac yn diddymu hawl diffynnydd i ddewis dim ond ar gyfer troseddau ar y lefel isaf yn y categori hwnnw. Mae'n ei gwneud yn ofynnol i'r broses ddyrannu gael ei chymhwyso'n farnwrol, ar ôl ystyried canllawiau cenedlaethol a gyhoeddwyd. Ni fydd y penderfyniad, er enghraifft, yn nwylo'r erlynydd fel yn yr Alban. O ganlyniad, gall yr RTE gyfrannu at wella amserlenni

datrys achosion, gan wella effeithlonrwydd a thegwch y system gyfiawnder yn y pen draw.

Astudiaeth Achos E: System cyfiawnder troseddol yr Alban

Pan adroddir am drosedd, mae'r heddlu neu asiantaeth riportio arall yn cynnal ymchwiliad cychwynnol. Os oes digon o dystiolaeth, yna gellir cyflwyno adroddiad i COPFS i'w ystyried. Bydd procuradur ffisgal (cyfreithiwr yr erlyniad sy'n gweithio i COPFS) yn asesu'r dystiolaeth. Os oes digon o dystiolaeth, bydd y procuradur ffisgal yn penderfynu pa gamau i'w cymryd, os o gwbl, er budd y cyhoedd.

Yr erlynydd sy'n penderfynu sut i fynd ymlaen ag achos. Wrth wneud y penderfyniad hwnnw, bydd erlynwyr yn ystyried holl ffeithiau ac amgylchiadau unigol achos. Mae'r meini prawf ar gyfer gwneud penderfyniadau a'r ystod o opsiynau sydd ar gael i erlynwyr wedi'u nodi yn y Cod Erlyn cyhoeddedig.

Mae'r camau gweithredu sydd ar gael i'r erlynydd yn cynnwys:

1. Erlyn yn y llys
2. Rhybudd
3. Dirwyon cyllidol
4. Cynnig amodol o gosb benodedig (am rai troseddau traffig ffyrdd)
5. Cynnig iawndal
6. Gorchmynion gwaith
7. Dargyfeirio yn lle erlyn
8. Cyfeirio at Weinyddiaeth Gohebwyr Plant yr Alban
9. Dim gweithredu
10. Dim gweithredu am y tro

Pan wneir y penderfyniad i erlyn, rhaid i'r Procuradur Ffisgal wedyn ddewis y fforwm priodol ar gyfer y treial. Yn yr Alban, mae tri prif fath o lys lle gellir gwrando achosion troseddol:

- Uchel Lys: sy'n delio â'r troseddau mwyaf difrifol, megis llofruddiaeth a threisio.
- Llys y Siryf: sy'n delio ag achosion difrifol (troseddau difrifol a wrandewir gerbron rheithgor gydag uchafswm dedfryd o bum mlynedd) ac achosion diannod (troseddau llai difrifol a wrandewir gan Siryf ar ei ben ei hun gydag uchafswm dedfryd o 12 mis).
- Llys Ynadon Heddwch: fel arfer yn delio â mân droseddau (gydag uchafswm dedfryd o 90 diwrnod).

78. Efallai y byddai rhai yn dweud bod risg i lwyddiant tebygol y model hwn oherwydd y gallai ynadon fod yn rhy ofnus o ran risg wrth ddyrannu – rhywbeth na fyddai'n codi pe bai ail-ddosbarthu troseddau yn cael ei fabwysiadu. Rwy'n cydnabod bod risg o'r fath yn bodoli. Fodd bynnag, yn y cyd-destun hwn ac o fewn y grŵp cyfyngedig hwn o droseddau, rwy'n hyderus y bydd ynadon yn ymarfer eu disgrisiwn yn briodol. Serch hynny, anogaf yr ynadaeth i gofio am gyflwr y system cyfiawnder troseddol wrth wneud penderfyniadau dyrannu. Nid oes gennyf amheuaeth bod y rhan fwyaf o droseddau gydag uchafswm dedfryd o ddwy flynedd yn addas ar gyfer treial diannod, ond nid wyf yn gwadu'r posibilrwydd y gall, ar adegau prin iawn, fod achosion lle mae'n briodol i ynadon wrthod awdurdodaeth: rwy'n hyderus y gallant wneud penderfyniadau o'r fath a chyfeirio'r achosion hyn at y Llys y Goron yn briodol
79. Efallai y byddai rhai yn dweud bod y dull hwn yn cario'r risg o gymhlethu'r broses ddyrannu o fewn y llys ynadon. O dan y model a argymhellir, byddai rhai troseddau neillfordd yn cadw hawl y diffynnydd i ddewis, ac ni fyddai eraill. Rwy'n cydnabod y pryder hwnnw, ond mae'r model yn syml: ar gyfer pob trosedd sydd ag uchafswm dedfryd sy'n llai neu'n hafal i ddwy flynedd, dim ond penderfyniad y llys ynadon sydd ei angen o ran y dull treial. Dylai'r meini prawf y byddai model RTE yn berthnasol iddynt fod mewn deddfwriaeth, a gellir nodi'n glir pa droseddau fyddai'n gymwys (neu'n anghymwys) mewn canllawiau dyrannu a gynhyrchir gan y Cyngor Dedfrydu ar gyfer y llys ynadon.
80. Er mwyn cyflymu'r broses o wneud penderfyniadau ynghylch dyrannu, lle nad yw'r drosedd yn y model RTE, rwy'n argymhell bod trefn y penderfyniad ar ddyrannu yn cael ei wyrddroi. Yn lle'r system bresennol, dylai'r diffynnydd, ar ôl cofnodi ple ddieuog, gael ei wahodd nesaf i ddatgan a yw'n dewis cael treial yn Llys y Goron. Os yw'r diffynnydd yn nodi nad yw'n dewis hynny, dim ond wedyn y byddai'r llys ynadon yn penderfynu a oes ganddynt ddigon o bwerau i wrando'r achos neu a ddylid ei gyfeirio at y Llys y Goron. Dylai hynny arbed amser mewn achosion lle'r oedd y diffynnydd bob amser yn mynd i ddewis treial yn Llys y Goron, waeth beth fyddai penderfyniad y llys ynadon. Byddai hefyd yn datgelu'r ffaith bod dewis wedi'i wneud (yn hytrach na'r ffaith bod yr

ynadon, am ba reswm bynnag, wedi'u perswadio i beidio â derbyn awdurdodaeth). Bydd hynny'n bwysig at ddibenion monitro fel y gall unrhyw ddiwygiadau yn y dyfodol nodi'n fanwl gywir pa fath o achosion y mae diffynyddion yn dewis treial yn Llys y Goron o'r cychwyn cyntaf.

81. Mae Adran 19 Deddf Llysoedd Ynadon (MCA) 1980 yn datgan y dylai'r llys roi cyfle i'r erlynydd a'r diffynnydd gyflwyno sylwadau ynghylch pa lys sy'n fwy addas ar gyfer cynnal yr achos ar gyfer troseddau neillffordd. Nid yw fy argymhelliad ar drefn y penderfyniadau dyrannu yn lleihau hawl y diffynnydd i gymryd rhan yn y penderfyniad hwnnw.

Argymhelliad 16: Rwy'n argymell ar gyfer troseddau neillffordd y mae'r hawl i ddewis y math o wrandawriad ar eu cyfer yn parhau, y dylid gwrthdroi trefn y penderfyniadau a wneir ar ddyrannu. Pan fydd diffynnydd yn cofnodi ple ddieuog, dylid ei wahodd nesaf i ddewis p'un a fyddai'n dymuno cael treial yn Llys y Goron. Os yw'r diffynnydd yn dewis peidio gwneud hyn, dim ond wedyn y byddai'r llys ynadon yn gwneud ei benderfyniad ar ddyrannu: cadw awdurdodaeth a cheisio'n ddiannod neu ei draddodi i Lys y Goron.

82. Byddai angen deddfwriaeth sylfaenol i ddileu'r hawl i ddewis ar gyfer troseddau neillffordd penodol. Nid oes gan MCA 1980 unrhyw bŵer i ddiwygio'r darpariaethau perthnasol drwy is-ddeddfwriaeth. Er bod angen deddfwriaeth sylfaenol, gellid nodi'r troseddau neillffordd y mae'r hawl i ddewis yn cael ei ddileu ar eu cyfer mewn atodlen i'r ddeddfwriaeth honno. Os, ar ôl i'r argyfwng presennol basio (gan dybio y bydd hynny'n digwydd), y credir bod parhau i ddefnyddio'r pŵer yn ormodol o llym, byddai'n bosibl darparu yn y ddeddfwriaeth i'r atodlen gael ei diwygio er mwyn dileu achosion drwy Offeryn Statudol. Efallai y caiff ei ystyried y dylid gofyn am ddeddfwriaeth sylfaenol bob amser i ychwanegu troseddau eraill (os bydd hynny'n angenrheidiol), a gall y ddeddfwriaeth sylfaenol sy'n gweithredu'r model RTE orfodi hynny os teimlir bod angen.

Ailddosbarthu troseddau

83. Trof yn awr at drafod fy nghynnig ynghylch ailddosbarthu rhai troseddau neillffordd. Mae ailddosbarthu yn golygu newid statws trosedd o fod yn drosedd neillffordd (y gellir ei gwrandio yn y llys ynadon neu'r Llys y Goron) i fod yn drosedd diannod (dim ond yn y llys ynadon y gellir delio â'r troseddau hyn).
84. Fel arfer, pe bai trosedd yn cael ei hailddosbarthu yn llwyr, yna byddai'n newid yr uchafswm dedfryd i chwe mis er mwyn cyd-fynd â'r rhan fwyaf o droseddau diannod eraill. Ar gyfer y troseddau y cynigir eu hailddosbarthu, rwy'n argymhell y dylid newid yr uchafswm dedfryd i 12 mis i gyd-fynd â'r uchafswm newydd ar gyfer y llys ynadon. Hefyd, ar hyn o bryd, mae'r rhan fwyaf o droseddau diannod yn gaeth i'r trothwy amser o chwe mis o'r adeg y cyflawnwyd y drosedd neu y gwnaed y gŵyn, hyd at ddechrau'r broses drwy wybodaeth neu gyhuddiad. Mae eithriadau i hyn, a gellid eu dilyn ar gyfer troseddau ail-ddosbarthedig priodol os dymunir. Trydydd canlyniad ailddosbarthu, sy'n fwy arwyddocaol, yw y byddai, wrth gwrs, yn dileu hawl y diffynnydd i ddewis ar gyfer trosedd o'r fath. Rwy'n archwilio'r holl effeithiau hyn yn yr adran hon. Rwyf hefyd yn nodi y gallai fod effeithiau gweithredol ar draws sawl adran o'r llywodraeth. Nid wyf wedi manylu ar bob un ohonynt yma ac fe ddylai'r llywodraeth ystyried y rhain cyn unrhyw weithredu.
85. Mae dewis troseddau ar gyfer eu hailddosbarthu yn gam heriol ac arwyddocaol. Un ffordd y gellid dewis troseddau posibl ar gyfer ailddosbarthu, nad wyf yn ei ffafrio, yw drwy gyflwyno neu newid trothwyon ariannol a/neu bwysau ar gyfer nifer fwy o droseddau neillffordd addas. Byddai hyn yn golygu y gellid ond erlyn trosedd neillffordd sy'n disgyn o dan drothwy penodol fel trosedd diannod yn y llys ynadon. Mae enghreifftiau o drothwyon o'r fath eisoes yn bodoli – mae difrod troseddol o dan £5,000 i'w erlyn yn ddiannod yn unig. Gallai diwygio gynnwys addasu trothwyon o'r fath – er enghraifft, gallai gynyddu'r trothwy ariannol sy'n bodoli ar hyn o bryd ar gyfer troseddau difrod troseddol – neu gallai olygu cyflwyno math newydd o drothwy megis meddu ar

swm neu bwysau penodol o wahanol ddosbarthiadau o gyffuriau, yn seiliedig ar y rhai a nodir yn y Canllawiau Dedfrydu, ar gyfer troseddau meddiant syml.

86. Byddai model o'r fath, yn ymarferol, yn dileu hawl y diffynnydd i ddewis, yn lleihau hyd y ddedfryd a byddai'n cael ei gyfyngu i'r trothwy amser o chwe mis (neu 12 mis os penderfynir bod hynny'n briodol) a nodir uchod, ond dim ond pan fo'r drosedd a gyflawnwyd yn is na'r trothwy a bennwyd. Byddai'n sicrhau bod achosion o'r fath yn cael eu trin yn fwy effeithlon ar gam cynharach yn y broses, o ystyried y cyfyngiad amser i gychwyn achos. Byddai'n sicrhau treial gan lys annibynnol sy'n gymesur â difrifoldeb yr achos. Byddai'r model hefyd yn cadw rhywfaint o hyblygrwydd wrth ddelio ag achosion gan na fyddai'n ail-ddosbarthu'r drosedd gyfan, felly gallai'r achosion mwyaf difrifol o'r drosedd gael eu cyfeirio i'r Llys y Goron o hyd, a byddai'r diffynnydd yn cadw'r hawl i ddewis mewn achosion o'r fath.
87. Yn fy marn i, mae cyflwyno trothwyon ar gyfer troseddau ychwanegol (megis meddu ar gyffuriau) i bennu a ellir gwrando'r yn y llys ynadon yn peri'r risg o greu trothwyon goddrychol. Mae llawer o droseddau y gellid ystyried bod trothwyon yn berthnasol iddynt eisoes yn ddigon cymhleth. Gall ychwanegu trothwyon pellach ar gyfer dyrannu achosion i'r llysoedd troseddol arwain at anghysondebau heb wella'r canlyniad yn y bôn. Nid wyf yn argyhoeddedig mai cyflwyno trothwyon ychwanegol i droseddau eraill yw'r model cywir i helpu'r system allan o'r argyfwng hwn. Ar y llaw arall, o ystyried bod trothwy presennol ar gyfer difrod troseddol, dylid manteisio ar y cyfle i ddiweddarau'r trothwy ariannol a osodwyd ar £5,000 gan adran 46 Deddf Cyfiawnder Troseddol a Threfn Gyhoeddus 1994 o 3 Chwefror 1995 ymlaen. Yn ôl 'Cyfrifiannell Chwyddiant' Banc Lloegr, mae'r gwerth cyfatebol heddiw yn £10,248 ac, o ystyried yr amgylchiadau, byddwn yn cynyddu'r swm o £5,000 i £10,000.

Byddai hyn yn golygu y byddai unrhyw achos o ddifrod troseddol hyd at werth o £10,000 yn drosedd diannod a wrandewir yn y llys ynadon.

Argymhelliad 17: Rwy'n argymhell, i ystyried chwyddiant, y dylid cynyddu'r trothwy presennol ar gyfer difrod troseddol a ddelir fel troseddau diannod o £5,000 i £10,000, fel y'i pennir gan adran 46 Deddf Cyfiawnder Troseddol a Threfn Cyhoeddus 1994.

88. Ystyriais hefyd ddull arall o adnabod troseddau sy'n addas i'w hailddosbarthu – sef, trwy edrych ar y Canllawiau Dedfrydu ac ystod hyd dedfrydau tebygol. Er enghraifft, yn ôl y gyfraith, mae meddu ar gyffur rheoledig sydd wedi'i ddosbarthu fel cyffur Dosbarth B yn dwyn uchafswm cosb o bum mlynedd o garchar ar ddiwedd treial ar dditiad. Os gwneir penderfyniad i geisio'r achos yn ddiannod, y gosb uchaf yw tri mis o garchar neu ddirwy Lefel 4 Fodd bynnag, rhaid peidio â gosod y trothwyon hyn ar ddedfrydu mewn modd mympwyol fel bod ffiniau serth yn cael eu creu. Gallai hyn hefyd gymhlethu materion ymhellach. Mae hyn yn cyd-fynd â'm casgliad ar drothwyon.
89. Wedi gwrthod y ddau fecanwaith hyn y gellid eu defnyddio i ddewis troseddau i'w hailddosbarthu fel rhai diannod, rwyf wedi dod i'r casgliad mai'r dull mwyaf uniongyrchol a rhesymegol yw dewis troseddau ar sail a ydynt wedi denu ACSL sydd ymhell o fewn y terfyn o 12 mis; nid oes angen dweud, mae hyn yn eithrio dedfrydau oes amhenodol, nid yn unig oherwydd nad yw hyd y ddedfryd yn cael ei gofnodi.

Cyd-destun

90. Ym mis Mai 2022, ac eto ym mis Hydref 2024, penderfynodd y llywodraeth ymestyn hyd pwerau dedfrydu ynadon i 12 mis. Os bydd y penderfyniad hwn yn aros fel y mae, ac rwy'n credu y dylai, dylid dileu'r gallu i droi'r pŵer hwn ymlaen ac i ffwrdd. Yn fy marn i, byddai'r llys ynadon yn addas iawn i wrando llawer mwy o achosion sy'n cynnwys troseddau sydd ar hyn o bryd wedi'u

dosbarthu fel rhai “neillffordd”. Os bydd y troseddau hynny’n aros fel rhai “neillffordd”, mae perygl na fyddai’r ynadon naill ai yn defnyddio eu pŵer i gadw achosion sydd o fewn eu terfyn uchaf newydd o 12 mis, neu y byddai’r diffynnydd yn dewis treial yn Llys y Goron. Drwy ail-ddosbarthu rhai o’r troseddau hyn, caiff y risg honno ei dileu’n llwyr gan fod yn rhaid i’r ynadon gadw awdurdodaeth. Gan fod y llywodraeth wedi cadarnhau’n ddiweddar ei hyder yn y llys ynadon i ddelio ag achosion o gymhlethdod a difrifoldeb cymharol o’r fath, rwy’n cymryd y trothwy dedfryd 12 mis hwnnw fel fy man cychwyn wrth nodi troseddau addas i’w hail-ddosbarthu.

91. Drwy ailddosbarthu troseddau sydd ag ACSL sydd ymhell o fewn y terfyn o 12 mis, gallaf fod yn hyderus y byddai’r rhan fwyaf o achosion eisoes yn dod o fewn pwerau gwneud penderfyniadau presennol y llys ynadon. Rwy’n derbyn nad yw hyn yn golygu nad yw’r troseddau hyn erioed wedi derbyn dedfryd sy’n fwy na 12 mis, ond mae’n debygol iawn y byddai hynny’n eithriadol o brin ac mor anghyffredin fel nad yw’n rhoi sail i beidio â gwneud yr argymhelliad. Byddai ailddosbarthu troseddau o’r fath yn sicrhau bod y llys troseddol sy’n gyfrifol am benderfynu ar y dyfarniadau a’r dedfrydau yn gymesur â difrifoldeb y troseddau honedig. Byddai hyn yn cydweddu’r llys troseddol a’r broses farnwrol yn agosach â difrifoldeb y troseddau.
92. Sylwaf fod gan y rhan fwyaf o droseddau diannod presennol ddedfryd uchaf o chwe mis o garchar. Yn fy argymhelliad i ailddosbarthu rhai troseddau neillffordd yn droseddau diannod, dylid gosod hyd uchaf y ddedfryd ar 12 mis, yn hytrach na chwe mis. Ni ddylid cynyddu uchafswm dedfryd troseddau diannod presennol i 12 mis. Mater i’r llywodraeth fyddai penderfynu a ddylai unrhyw drosedd diannod newydd y mae’n dewis ei chreu gael uchafswm dedfryd o chwe mis neu 12 mis.
93. Er mai’r ACSL yw fy man cychwyn ar gyfer penderfyniadau ailddosbarthu, rwy’n cydnabod y gall y cyfartaledd gael ei ystumio gan ‘eithafion’ arwyddocaol, a dyna pam fy mod yn sôn am fod ‘ymhell o fewn’ dedfryd o 12 mis. Felly, lle mae’r ACSL yn nes at y marc 12 mis, mae’n debygol bod cyfran

uwch o'r troseddau hyn a gyflawnwyd yn y cyfnod amser wedi derbyn dedfryd sy'n fwy na 12 mis. Felly, ni ddylai'r ACSL fod yr unig fecanwaith ar gyfer ailddosbarthu ac mae ffactorau eraill o bwysigrwydd cyfartal i'w hystyried. Rwyf wedi rhestru'r troseddau a ystyrir yn briodol ar gyfer ailddosbarthu yn Atodiad G (Rhestr o Droseddau i'w Hystyried). Y man cychwyn ar gyfer y rhestr hon oedd nodi pob trosedd neillffordd yn y cyfnod 2020 i 2024 gydag ACSL o 12 mis neu lai. Yna ystyriwyd y ffactorau canlynol i gwblhau'r rhestr o droseddau addas ar gyfer ailddosbarthu:

- a. Hyd dedfryd – lle'r oedd yr ACSL yn agos at 12 mis, mae'n debygol bod nifer o achosion o'r math hwnnw o drosedd yn haeddu dedfryd sy'n fwy na 12 mis. Felly, byddent yn llai tebygol o fod o fewn pwerau dedfrydu llys y ynadon ac felly'n llai addas i'w hailddosbarthu.
- b. Gwahaniaeth honiadau i gymeriad, enw da a chyflogadwyedd y diffynnydd.
- c. Yn dilyn ailddosbarthu trosedd i fod yn drosedd ddiannod, byddai'r drosedd wedyn yn ddarostyngedig i'r terfyn amser chwe mis ar gyfer cychwyn erlyniad yn unol ag adran 127 MCA 1980 (oni bai bod y terfyn hwn yn cael ei newid ar gyfer troseddau unigol neu bob trosedd o'r fath).
- d. Byddai'r ail-ddosbarthiad hwnnw'n dileu'r hawl i ddewis ac yn lleihau'r uchafswm dedfryd i 12 mis o garchar.
- e. Yr angen am ddatrysiad amserol, yn enwedig ar gyfer achosion sy'n ymwneud â thrais yn erbyn menywod a merched.
- f. Cymhlethdod y dystiolaeth debygol mewn achos.
- g. P'un a yw'r ddedfryd uchaf am y drosedd wedi'i chynyddu'n ddiweddar neu a yw'n drosedd neillffordd newydd.
- h. P'un, pe bai'r drosedd dan sylw yn dod yn drosedd ddiannod, y byddai'n bosibl ei hychwanegu at ddiad Llys y Goron o dan adran 40 Deddf Cyfiawnder Troseddol 1988 (fel bod modd, os yw diffynnydd yn cael ei

gyhuddo o sawl trosedd, gan gynnwys troseddau diannod, gwrando'r rhain gyda'i gilydd i gyd yn Llys y Goron).

94. Mae cymhwyso'r catalog hwn o ffactorau yn adlewyrchu pwysigrwydd sicrhau bod achosion yn cael eu gwrando ar y lefel briodol. Y nod yw osgoi atgyfeiriadau diangen i'r Llys y Goron pan fo'r achos o fewn pwerau dedfrydu sydd ar gael i'r lys ynadon, ond cadw'r opsiwn o dreial yn Llys y Goron lle byddai angen hynny ar gyfer nifer uwch o achosion. Byddai dargyfeirio achosion o'r fath oddi wrth y Llys y Goron nid yn unig yn lleihau'r pwysau ar y system ond hefyd yn sicrhau y gellid delio â throseddau mwy difrifol yn Llys y Goron mewn modd mwy amserol.
95. Rwy'n ymwybodol bod pryderon wedi'u codi ynghylch a yw'r ynadaeth, gan gynnwys DJMCs, wedi cael digon o hyfforddiant i ymdrin â chymhlethdod rhai troseddau a fyddai'n cael eu hailddosbarthu. Nid wyf yn derbyn y pryder hwnnw. Rwy'n hyderus, gyda'r grŵp hwn o droseddau, y bydd y cymhlethdod posibl o fewn cymhwysedd y llys ynadon. Nid oes gennyf unrhyw amheuaeth bod pob un o'r ynadon yn fwy na chymwys i ymdrin â'r achosion hyn. Serch hynny, nodaf pe bai'r troseddau hyn yn cael eu hailddosbarthu fel rhai diannod, y byddai'n bosibl creu canllawiau pellach sy'n ymdrin â dosbarthiad mewnol y gwaith o fewn y llys ynadon – gellid neilltuo'r achosion mwy cymhleth i'w ar gyfer treial gan DJMC. Mae DJMCs eisoes yn ymdrin ag achosion difrifol iawn yn y Llys leuenctid (gyda'r pŵer i ddedfrydu i hyd at ddwy flynedd dan glo).
96. Er fy mod yn llwyr gydnabod y byddai ailddosbarthu rhai troseddau yn dileu hawl y diffynnydd i ddewis (fel y nodwyd yn gynharach yn y bennod), mae'n rhaid cymryd camau sylweddol i leihau'r llwyth achosion anghynladwy yn Llys y Goron. Rwy'n hyderus y gall a bydd cyfiawnder yn parhau i gael ei weinyddu yn y llys ynadon, ar yr amod bod y broses yn deg ac yn gymesur.
97. Wedi dweud hynny, rwy'n bryderus i osgoi'r fagl o weithredu newidiadau sy'n ymddangos yn ddiwygio ond sydd, mewn gwirionedd, yn cymhlethu'r system

ac yn cyflwyno effaith fach iawn. Enghraifft drawiadol yw'r drosedd o ddwyn gwerth £200 neu lai o nwyddau o siop. Dylid ystyried bod trosedd o'r fath yn drosedd ddiannod a dylid gwrando'r achos yn y llys ynadon yn hytrach nag yn Llys y Goron (oni bai bod y diffynnydd yn dewis fel arall), ac mae'r newid hwn wedi arwain at lai o ymchwiliadau (heb sôn am erlyniadau) ar gyfer troseddau o'r fath. Fodd bynnag, penderfyniad diweddar y llywodraeth yn y Bil Troseddu a Phlisma 2025 yw anelu yn benodol at dargedu dwyn o siop - gwerth isel. Mae'r Bil bellach yn nodi bod unrhyw drosedd o ddwyn nwyddau o unrhyw werth i'w ystyried yn drosedd neillffordd ('dwyn cyffredinol') ac felly'n gymwys ar gyfer treial yn Llys y Goron. Nod y newid hwn yw dileu'r ymdeimlad o imiwnedd a roddwyd i ddwyn gwerth £200 neu lai o nwyddau o siop, a chymhwyso'r pwerau dedfrydu uchaf o saith mlynedd i bob achos ddwyn. Mae'r effaith yn cael ei lleddfu gan fod y Canllawiau Dedfrydu eisoes yn darparu fframwaith strwythuredig ar gyfer pennu'r cosbau priodol, gan ystyried ffactorau megis niwed a chyfrifoldeb, a all gynnwys gwerth ariannol.

98. Wrth ddewis troseddau addas ar gyfer ailddosbarthu, ystyriais sawl sail ar gyfer adnabod troseddau priodol, i gyd wedi'u cynllunio i sicrhau dull cytbwys ac effeithiol. Am y rhesymau a amlinellais ym mharagraff 93, y metrig rwyf wedi'i ffafrio yw edrych ar droseddau neillffordd gyda ACSL o 12 mis neu lai fel man cychwyn ac ystyried ffactorau eraill wedyn cyn llunio rhestr derfynol. Ystyriais opsiynau eraill megis adnabod y troseddau i'w hailddosbarthu ar sail manylion canllawiau dedfrydu unigol sy'n darparu fframwaith strwythuredig ar gyfer pennu'r dyraniad priodol yn seiliedig ar fanylion pob achos. Byddai hyn wedi cynnwys adolygu tablau cyfrifoldeb a lefel niwed. Er byddai dibynnu ar y Canllawiau Dedfrydu yn cynnig dull clir a manwl ar gyfer ailddosbarthu, yn fy marn i gallai wneud y meini prawf yn rhy benodol ar gyfer rhai troseddau a methu ag ystyried tueddiadau ehangach yn y data. Y dewis symlaf rwy'n argymhell ei ddefnyddio yw ACSL fel metrig cychwynnol ar gyfer adnabod achosion sy'n gymwys i'w hailddosbarthu.
99. Fel y rwyf wedi cydnabod, waeth beth fo'r dull yr wyf yn ei argymhell ar gyfer ailddosbarthu troseddau, unwaith y caiff trosedd ei hailddosbarthu fel trosedd

ddiannod, mae effeithiau eraill ar y broses y bydd angen eu datrys. Yn gyntaf, mae troseddau diannod yn gofyn bod GEG a'r heddlu yn dwyn cyhuddiadau o fewn y terfyn amser statudol a nodir yn adran 127 MCA 1980. Mae'r terfyn chwe mis hwn ar gyfer cychwyn troseddau diannod yn gosod cyfyngiadau gweithdrefnol clir ac, os na chaiff ei ystyried yn ofalus, gallai arwain at achosion yn rhedeg allan o amser cyn y gwneir penderfyniad cyhuddo. Byddai hyn yn cyfyngu ar gyflawni cyfiawnder ar gyfer achosion a allai fel arall haeddu achos o ryddfarnu er budd y diffynnydd neu euogfarn a chosb er budd dioddefwyr a thystion, yn ogystal â chymdeithas yn gyffredinol. Dyna pam yr wyf wedi gadael y cwestiwn yn agored ynghylch a ddylid cynyddu'r terfyn hwnnw fel sydd wedi digwydd ar gyfer troseddau diannod eraill. Mae hyn yn dibynnu ar allu ymarferol GEG neu'r heddlu i fodloni'r terfyn amser hwn. Heb y sicrwydd hwnnw, oni bai bod y terfyn amser yn cael ei gynyddu, mae perygl gwirioneddol y gallai cyfiawnder gael ei danseilio nid oherwydd rhinweddau achos ond oherwydd oedi gweinyddol. Gall y ddeddfwriaeth sylfaenol sy'n ailddosbarthu'r troseddau fynd i'r afael â'r mater hwn.

100. Ail ganlyniad a all ddeillio o ailddosbarthu yw y gall fod effeithiau ar bwerau'r heddlu (mewn perthynas â chwilio a chymryd meddiant ac ati). Nid yw'n fwriad gennyf gyfyngu ar bwerau'r heddlu ar gyfer y troseddau hyn a ailddosbarthwyd. Unwaith eto, dylai'r prif ddeddfwriaeth sy'n cyflwyno'r ailddosbarthiad sicrhau nad yw pwerau'r heddlu yn cael eu peryglu.
101. Yn gryno, rhaid i ddarpariaethau statudol ynghylch ailddosbarthu, felly, gael eu harwain nid yn unig gan ACSL ond hefyd gan ymarferoldeb gweithredol, er mwyn sicrhau bod erlyniad amserol ac effeithiol yn parhau i fod yn gyflawnadwy.
102. Mae ailddosbarthu troseddau yn seiliedig ar ACSL a meini prawf ymarferoldeb yn golygu y gallai'r opsiwn hwn ar gyfer diwygio ddarparu rhestr sylweddol o droseddau addas. Byddai'r effaith y gallai hyn ei chael ar y llwyth achosion agored yn sylweddol, yn amodol ar ddewis y troseddau, ac mae'n gam rhesymegol nesaf yn dilyn cynnydd diweddar y llywodraeth i bwerau dedfrydu

ynadon. Mae'r fframwaith presennol yn ddigonol i reoli proses treial y Llys y Goron heb fod angen darpariaethau neu addasiadau ychwanegol. Mae'r dull hwn yn cadw cyfanrwydd a hyblygrwydd y system gyfiawnder tra'n osgoi newidiadau diangen a allai gymhlethu ei gweithredu. Byddwn yn awgrymu bod y llywodraeth yn ystyried hyn fel opsiwn angenrheidiol i helpu i ostwng llwyth achosion y Llys y Goron.

103. Mae'n debygol y bydd nifer uwch o achosion llys ynadon (dros achosion Llys y Goron) yn cael mwy o effaith ar y llwyth achosion agored oherwydd, pan fydd diffynnydd yn cydsynio i dreial diannod, cânt eu hysbysu fel arfer am ddyddiad y gwrandawriad cyn gadael y llys. Mae hyn yn sicrhau na ellir hawlio wedyn nad oedd y diffynnydd yn ymwybodol o ddyddiad yr achos, gan hyrwyddo eglurder gweithdrefnol a lleihau'r risg o oedi neu ohirio oherwydd camddealltwriaethau.
104. Byddai ailddosbarthu yn cael goblygiadau sylweddol ar gyfer cymesuredd, tegwch a chyfranogiad o fewn y system. Drwy addasu'r modd o dreialu ar gyfer rhai troseddau, byddai ailddosbarthu yn sicrhau bod achosion yn cael eu gwrandao yn y lleoliad mwyaf priodol, gan sicrhau bod difrifoldeb y drosedd yn cyd-fynd â galluoedd y llys. Drwy ymdrin â'r troseddau hyn yn y llys ynadon yn unig, byddai'r system gyfiawnder yn meithrin mwy o dryloywder, gan fod achosion yn y llysoedd hyn fel arfer yn gyflymach, yn fwy hygyrch ac yn llai cymhleth nag yn Llys y Goron. Byddant hyd yn oed yn fwy tryloyw gyda'm hargymhelliad ar gyfer cofnodi achosion – gweler Pennod 6 (Apeiliadau o'r Llys Ynadon). Byddai'r newid i ailddosbarthu troseddau yn gwella hyder y cyhoedd drwy ddangos ymrwymiad i gyfiawnder amserol ac effeithiol. Er byddai ailddosbarthu yn effeithio ar bob diffynnydd drwy gyfyngu ar eu dewis o leoliad treial, byddai tegwch yn cael ei gynnal gan y byddai'r llys ynadon yn dal i fod yn llys annibynnol, rhad ac am ddim ar gyfer y drosedd honedig, gan sicrhau bod cyfiawnder yn parhau i fod yn hygyrch ac yn deg i bawb dan sylw.
105. I gyflwyno ail-ddosbarthiad fel y cynigir, byddai angen deddfwriaeth sylfaenol. Byddai'r weithred ddeddfwriaethol hon yn hanfodol i sicrhau bod yr ail-

ddosbarthiad yn rhwymol yn gyfreithiol ac yn orfodadwy. Mae'r modelu ar yr opsiwn hwn wedi defnyddio'r troseddau hynny a restrir yn Atodiad G (Rhestr o Droseddau i'w Hystyried). Amcangyfrifaf y bydd cyflwyno fy model RTE a'r argymhellion ail-ddosbarthu gyda'i gilydd yn arbed tua 4,000 o ddiwrnodau eistedd Llys y Goron y flwyddyn, a byddai'r costau'n is nag os byddai'r achosion hyn yn cael eu gwrandio yn Llys y Goron (gweler Blwch Model A).

Argymhelliad 18: Rwy'n argymhell fod y llywodraeth yn ailddosbarthu rhestr o droseddau neillffordd i fod yn ddiannod yn unig (fel y nodir yn Atodiad G) a bod uchafswm hyd y ddedfryd o garchar ar gyfer y rhain yn cael ei osod ar 12 mis. Dylai uchafswm hyd y ddedfryd o garchar a ragnodir ar gyfer troseddau diannod yn unig presennol barhau. Dylid ystyried cadw pwerau presennol yr heddlu a'r terfynau amser presennol ar gyfer cychwyn erlyniad mewn perthynas â'r troseddau a ail-ddosbarthwyd hyn.

Effaith RTE ac ail-ddosbarthu ar ddiwrnodau eistedd

106. Yn y blwch canlynol, rwy'n cyflwyno asesiad model cychwynnol o effeithiau cyfunol y ddau fodel, sef y RTE a'r model ail-ddosbarthu, ar ddiwrnodau eistedd yn Llys y Goron a'r llys ynadon, ac effaith ariannol ddisgwyliedig yr argymhellion hyn. Gellid rhagweld arbedion ychwanegol pe bai fy argymhellion pellach yn cael eu mabwysiadu; gweler paragraff 54 o Bennod 8 (Strwythur Llys y Goron). Mae esboniad mwy manwl o'r dull modelu i'w weld yn Atodiad F (Atodiad Technegol).

Blwch Model A – Effaith enghreifftiol RTE ac ailddosbarthu troseddau ar y llwyth gwaith a chostau

Gan ddefnyddio'r data a'r dystiolaeth sydd ar gael a'r tybiaethau, y cafeatau a'r cymwyseddau a nodir isod a thrwy gydol y bennod hon, amcangyfrifir y byddai cyflwyno model RTE ac ailddosbarthu troseddau gyda'i gilydd yn arbed tua 4,000 o ddiwrnodau eistedd yn Llys y Goron bob blwyddyn. O ystyried y gall y llys ynadon wrando achosion yn gyflymach na Llys y Goron, amcangyfrifir y byddai'r achosion hyn yn gallu cael eu gwrandio yn y llys ynadon gan ddefnyddio llai na 1,000 o ddiwrnodau eistedd. Gallai'r 4,000 o ddiwrnodau eistedd Llys y Goron a arbedwyd o'r diwygiadau hyn felly gael eu defnyddio yn Llys y Goron i wrando ar yr achosion mwyaf difrifol gyda rheithgor. Amcangyfrifir y byddai'r gost o wrando ar yr achosion hyn gyda rheithgor yn Llys y Goron wedi bod yn £190 miliwn (rhwng 2025/26 a 2029/30).

Fodd bynnag, byddai costau cyfatebol gwrandio'r achosion hyn yn y llys ynadon (gan gynnwys costau sefydlu a ddarparwyd gan GLITEF) yn £5.4 miliwn rhwng 2025/26 a 2029/30 (gydag argymhellion yn cael eu rhoi ar waith yn 2027/28), gan ryddhau 4,000 o ddiwrnodau eistedd yn Llys y Goron bob blwyddyn. Ni fyddai yna unrhyw arbedion cost o'r 4,000 o ddiwrnodau eistedd a ryddhawyd gan y rhagwelir y bydd hyn yn cael ei ddefnyddio i wrando achosion ychwanegol yn Llys y Goron gyda rheithgor.

Rhoddir esboniad llawn o'r fethodoleg fodelu, y rhagdybiaethau a'r ansicrwydd yn Atodiad F (Atodiad Technegol). Fodd bynnag, mae'n werth nodi rhai rhagdybiaethau allweddol:

- Mae'r holl arbedion a amcangyfrifir o ddiwrnodau eistedd wedi'u talgrynnu i'r mil agosaf.
- Tybiwyd bod gwarediadau fesul diwrnod yn y llys ynadon yn unol â'r cyfartaledd presennol heb gynnwys achosion SJP.
- Mae'r model yn rhagdybio y byddai'r argymhellion yn cael eu rhoi ar waith yn 2027-28, fodd bynnag, fel sy'n cael ei wneud yn glir yn yr Adolygiad hwn, dylid gweithredu'r argymhellion cyn gynted ag y bo modd.
- Rhagdybir cyfradd dewis o 20% ar draws yr holl droseddau neillffordd. Mewn gwirionedd, byddai'r cyfraddau dewis yn amrywio, yn enwedig ar gyfer troseddau o fewn cwrmpas y model RTE. Er enghraifft, rwyf wedi clywed yn anecdotaidd fod gan y drosedd Ymosod ar Weithiwr Gwasanaethau Brys gyfradd dewis llawer uwch na'r cyfartaledd.
- Mae'r model yn diystyru effaith newidiadau mewn ymddygiad, er enghraifft newidiadau i bleon neu gyfraddau dewis.
- Mae'r ffigurau diwrnod eistedd terfynol wedi'u talgrynnu i'r mil agosaf.
- Mae cost y model yn rhagdybio mai'r llinell sylfaen yw dyraniad 2025/26 o ddiwrnodau eistedd yn y llys ynadon (114,000 o ddiwrnodau eistedd). Tybir y gall y llys ynadon wrando ar yr holl achosion sy'n cael eu trosglwyddo o Lys y Goron.

Gorchmynion ategol

107. Byddaf yn gwahanu'n fyr fy ystyriaeth ar droseddau sy'n ymwneud â thorri 'gorchmynion ategol'. Mae gorchymyn ategol yn orchymyn cyfreithiol a roddir gan farnwyr neu ynadon i geisio mynd i'r afael â materion sy'n gysylltiedig ag ymddygiad troseddol heb o reidrwydd arwain at ddedfryd o garchar. Felly, caiff ei ystyried yn aml fel arfer dargyfeiriol. Bwriad rhai gorchmynion ategol yw ceisio gwneud iawn am y niwed a achoswyd gan droseddwr. Bwriad arall yw ceisio atal aildroseddu neu ddioddefwyr ailadroddus yn y dyfodol. Gall gorchmynion ategol gynnwys amrywiaeth o weithredoedd megis gorchmynion iawndal, gorchmynion atal a gwaharddiad rhag gyrru.
108. Rwyf wedi ystyried a ddylid symud rhai gorchmynion ategol i'r awdurdodaeth sifil. Fodd bynnag, rwy'n pryderu am y canlyniadau anfwriadol fyddai'n gysylltiedig â hyn. Efallai y byddai trosglwyddo'r mater yn arwain at broses fwy llafurus i ddioddefwyr, a gallai hyn gael effaith anghymesur arnynt. Ar wahân i hyn, gallai hyn arwain yn syml at gynnydd yn y llwyth achosion o'r awdurdodaeth droseddol i'r awdurdodaeth sifil. Felly, yn lle hynny, rwy'n argymhell aildosbarthu toriadau i lawer o'r gorchmynion hyn o fod yn doriadau neillffordd i fod yn doriadau diannod, ac rwyf wedi ystyried yr holl feini prawf a restrais uchod i wneud yr argymhelliad hwn.
109. Rwy'n cydnabod bod y gorchmynion hyn wedi'u dosbarthu ar draws nifer o Ddeddfau ar wahân. Efallai nad yw'n synhwyrol eu disodli â Deddf unigol sy'n ymdrin â phob gorchymyn mewn achosion troseddol, ond rwy'n gweld gwerth mewn Deddf ar wahân sy'n llywodraethu gweinyddiaeth, plismona, canlyniadau torri ac ati ar gyfer yr holl orchmynion hyn fel y gellir eu cysoni. Bydd hynny'n caniatáu gorfodi'r gyfraith yn fwy effeithlon. Yn ogystal, rwy'n argymhell y dylid dileu'r hawl i ddewis mewn perthynas ag unrhyw drosedd o dorri'r gorchmynion hyn.

Y Model Hybrid

110. Mae fy argymhellion yn y bennod hon yn cynnwys dull deuol: dileu'r hawl i ddewis ar gyfer rhai troseddau neillffordd ac ail-ddosbarthu rhai eraill yn llwyr. Drwy integreiddio'r opsiynau hyn, fy mwriad yw gwella effeithlonrwydd a thegwch y system gyfiawnder, gan liniaru'r pryderon a godwyd ynghylch pob opsiwn yn gynharach. Mae'r RTE yn symleiddio'r broses dreialu ar gyfer troseddau eraill, gan leihau oedi ac ysgafnhau'r pwysau ar y Llys y Goron. Yn y cyfamser, mae ail-ddosbarthu'n caniatáu dull mwy priodol o wrando ar rai troseddau, gan sicrhau bod achosion yn cael eu gwrandio yn y llys sydd fwyaf addas i'w natur a'u difrifoldeb. Mae cyfuno'r dulliau hyn yn creu fframwaith cytbwys sy'n mynd i'r afael â'r heriau presennol yn y system gyfiawnder tra'n cynnal tegwch a chymesuredd.
111. Mae yna ystod o droseddau neillffordd, sy'n amrywio o ran difrifoldeb, cymhlethdod ac effaith ar ddioddefwyr. Nid yw'n benderfyniad syml penderfynu a ddylid cynnal achos yn y llys ynadon neu yn Llys y Goron. Rhaid ystyried amryw o ffactorau, fel y gwelir yn fy mhenderfyniad i ailddosbarthu rhai troseddau i fod yn rhai diannod. Mae rhai achosion yn fwy cymhleth na'i gilydd ac yn gofyn am lys sydd â'r pwerau dedfrydu priodol i ddelio â'r achos. Mae'r model yn adlewyrchu'r egwyddor gyffredinol o gymesuredd, gan gydnabod yr angen i symud i ffwrdd o gymhwyso llwyr yr hawl i ddewis. Mae defnyddio ailddosbarthu a RTE yn cynnig mwy o hyblygrwydd wrth ddosbarthu gwaith yn briodol a delio ag ef mewn modd effeithlon ac amserol.
112. Drwy dargedu set o droseddau sydd naill ai ag uchafswm dedfryd o ddwy flynedd neu hyd cyfartalog dedfryd o lai na 12 mis, gellir cyflawni ymateb cymesur. Mae gan y dull diwygio hybrid a argymhellir y potensial i leihau'r llwyth achosion sy'n weddill yn sylweddol gan ei fod yn gallu effeithio ar set ehangach o droseddau. Drwy dargedu'r troseddau hyn, sicrhau y gellid rheoli achosion sy'n dod o fewn y categori hwn yn fwy effeithlon, heb gyfaddawdu ar degwch na chymesuredd wrth ddedfrydu. Mae'n cwmpasu ystod eang o

droseddau y gellir eu hadolygu yn y llys ynadon i symleiddio prosesau ac i gynyddu capasiti yn Llys y Goron i sicrhau cyfiawnder yn brydlon.

113. Rwy'n cydnabod bod rhaid ystyried yn ofalus y sensitifrwydd gwleidyddol sy'n ymwneud â dileu'r hawl i ddewis, gan y gallai hyn gael effaith andwyol ar y ffordd y caiff y diwygiad ei amgyffred a'i dderbyn. Yn olaf, mae terfyn ar yr hyn y gellir ei fodelu yn ystod yr amserlen hon, ac felly anogaf y llywodraeth i ystyried troseddau eraill a modelu hyn yn ôl yr angen.

Dewis Amgen

114. Rwy'n ymwybodol iawn y gall rhai feddwl bod fy argymhellion i ddiddymu'r hawl i ddewis mewn perthynas â rhai troseddau ac ail-ddosbarthu eraill yn gymhleth ac yn debygol o arwain at fwy o gamgymeriadau; gall eraill fynd mor bell â dweud ei fod yn amhosib. Nid wyf yn derbyn unrhyw un o'r pryderon hyn ond gadewch i mi wneud yr amgen yn gwbl glir. Bellach, nid yw'r ffordd bresennol y trefnir, dyrennir a chynhelir achosion yn gynaliadwy ac, os bydd yn parhau, bydd y system cyfiawnder troseddol yn chwalu'n gyfan gwbl. Oni bai bod rhyw ffordd o symud ymlaen, ar hyd y llinellau yr wyf wedi'u hargymell, yn cael ei roi ar waith, yr unig ddewis arall fyddai diddymu'n llwyr yr hawl i ddewis cael treial gerbron rheithgor (fel, yn wir, a argymhellwyd yn Adolygiad Auld ac, yn fy marn i, a oedd angen ystyriaeth ddifrifol ar adeg fy Adolygiad yn 2015). Ni fyddai hyd yn oed hynny'n ddigonol, fel yr wyf yn trafod wrth ystyried y Llys y Goron ym Mhennod 8 (Strwythur Llys y Goron).

Hyder yn yr Ynadaeth

115. Mae hyder yng ngallu'r llys ynadon i wneud penderfyniadau yn hollbwysig i gefnogi gweithredu'r opsiynau hyn a nodau cyffredinol yr Adolygiad hwn, fel y nodir yn y Cylch Gorchwyl. Os yw'r llys ynadon yn gyfrifol am fwy o achosion troseddol, ac yn ymdrin ag achosion mwy difrifol a chymhleth, yna mae hyder yn ei allu i gyflawni cyfiawnder i bawb yn hanfodol. Caiff canfyddiad y cyhoedd o'r ynadon yng Nghymru a Lloegr ei ddylanwadu gan amrywiol ffactorau, gan gynnwys eu rôl yn y system cyfiawnder troseddol, tryloywder eu

penderfyniadau a dealltwriaeth y cyhoedd o ganllawiau dedfrydu a'u proses gwneud penderfyniadau.

116. Mae agweddau'r cyhoedd tuag at ddedfrydu priodol hefyd yn chwarae rhan hanfodol wrth gynnal ymddiriedaeth a hyder yn y system cyfiawnder troseddol. Mae sicrhau bod dedfrydu yn cyd-fynd â chanfyddiadau'r cyhoedd o degwch a chymesuredd yn hanfodol ar gyfer meithrin hygyrdded a thryloywder o fewn y system. Mae arolygon barn y cyhoedd wedi dogfennu ers amser maith feirniadaeth o'r hyn a ystyrir yn ddedfrydau ysgafn yn y llys ynadon. Mae erthygl yn y *British Journal of Criminology* yn trafod barn y cyhoedd tuag at yr ynadaeth a chanllawiau'r *Cyngor Dedfrydu*. Fodd bynnag, canfu'r astudiaeth fod darparu gwybodaeth am strwythurau dedfrydu yn gallu newid agweddau'r cyhoedd, gan eu gwneud yn llai beirniadol ac yn fwy deallgar o rôl yr ynadaeth. Lansiodd y Cyngor Dedfrydu blatfform rhyngweithiol, 'Chi yw'r Barnwr', gyda'r nod o gynyddu dealltwriaeth o sut mae dedfrydu a chanllawiau dedfrydu yn gweithio ac i godi ymwybyddiaeth o'r rôl y mae barnwyr ac ynadon yn ei chwarae mewn dedfrydu ar sail enghreifftiau o'r byd go iawn. Mae hyn yn tanlinellu pwysigrwydd tryloywder ac addysg am ddedfrydu yn gyffredinol wrth ffurfio canfyddiad y cyhoedd. Rhaid addysgu'r cyhoedd am brosesau a gweithdrefnau'r llysoedd troseddol ac mae angen gwneud mwy yn y cyd-destun hwn gan y cyrff perthnasol i gefnogi defnyddwyr y system.
117. Amcangyfrifwyd bod y gyfradd apelio yn y llys ynadon tua 0.4% yn Ch4 2024. Mae cyfran yr apeliadau'n arbennig o isel o ystyried y nifer uchel o achosion y mae'r llys ynadon yn delio â nhw bob blwyddyn. Gallai'r gyfran gymharol isel hon o apeliadau ddangos bod y llys ynadon yn gymwys ac yn gyson wrth gymhwyso'r gyfraith ac yn gwneud penderfyniadau cytbwys. Mae hefyd yn awgrymu bod boddhad sylweddol ymhlith diffynyddion a chynrychiolwyr cyfreithiol yng nghysondeb y broses gwneud penderfyniadau yn y llys ynadon. Rwy'n trafod apeliadau o lys y ynadon yn fanylach ym Mhennod 6 (Apeliadau o'r Llys Ynadon).

118. Yn gyffredinol, mae'r ffactorau hyn gyda'i gilydd yn tanlinellu pwysigrwydd tryloywder, addysg a chyfathrebu wrth lunio dirnadaeth y cyhoedd o'r ynadaeth. Drwy wella dealltwriaeth y cyhoedd o ganllawiau dedfrydu a rôl yr ynadaeth, gall hyn gryfhau hyder yn ei phrosesau a'i phenderfyniadau. Mae'r Uwch Farnwr Llywyddol a'r farnwriaeth wedi ehangu Grŵp Gwella Llys y Goron (CCIG) i ddod yn Grŵp Gwella'r Llysoedd Troseddol. Bydd hynny'n galluogi'r grŵp i gynnwys y llys ynadon yn ei waith diwygio. Rwy'n obeithiol y gall y cydweithio ar draws y system hon wella mynediad at gyfiawnder ac, o ganlyniad, wella hyder a dirnadaeth y cyhoedd. Mae llwyddiant gweithredu'r argymhellion ar gyfer yr Adolygiad hwn yn ddibynnol yn sylfaenol ar fod â hyder yng gallu'r ynadaeth i gyflawni cyfiawnder yn effeithiol ac yn deg.

Cyfleusterau recordio yn y llys ynadon

119. Mae Papur Ymgynghori Comisiwn y Gyfraith 2025 ar apeliadau wedi tynnu sylw'n ddiweddar at bryderon a godwyd yn ystod y cyn-ymgynghoriad gyda gweithwyr proffesiynol cyfreithiol ynghylch dileu'r hawl awtomatig i apelio o'r llys ynadon. Ofnai'r Comisiwn y byddai 'system y llysoedd troseddol yn chwalu petai'n ofynnol i'r ynadon roi rhesymau manwl dros eu penderfyniadau, gan gynnwys eu dyfarniadau, ac i gynghorwyr cyfreithiol gynnig cyngor ysgrifenedig cadarn a fyddai'n gallu gwrthsefyll craffu barnwrol ar apêl'. Yn ogystal, dadleuwyd bod yr hawl i ail-wrandawriad llawn yn angenrheidiol gan nad oes gan ddiffynyddion mewn achosion diannod yr un amddiffyniadau (megis yr un tebygolrwydd o gael cynrychiolaeth a ariennir yn gyhoeddus) ag achosion ditiadwy. O ystyried y cynllun yr wyf yn ei argymhell, gan gynnwys ei fesurau diogelwch, nid wyf wedi fy argyhoeddi bod y dadleuon hyn yn gadarn. Mae ynadon eisoes yn darparu rhesymau dros eu penderfyniadau. At hynny, byddai recordio achosion y llys ynadon yn dileu'r angen am gofnod manwl o'r dystiolaeth a byddai'n recordio cyngor y cynghorydd cyfreithiol. Dylai hyn leihau'r pwysau ar y cynghorydd cyfreithiol a/neu staff y llys.
120. Mae cyflwyno'r angen i recordio achosion treial a dedfrydu yn y llys ynadon yn gam arwyddocaol. Mae'r Uwch Farnwr Rhanbarth (Llys Ynadon) wedi dadlau

ers amser maith dros ei weithredu. Bydd yn wasanaeth hanfodol i ddileu'r angen am ail-wrandawiadau yn Llys y Goron, gan ganiatáu cyfeirio at drawsgrifiadau o'r treial gwreiddiol pan fo angen i ddatrys sail apêl. Heb y mesur hwn, fel y nodir ym mharagraff 31 o bapur Comisiwn y Gyfraith, mae perygl o gynyddu'r baich gwaith ar farnwyr. Ni fyddai angen paratoi trawsgrifiadau yn awtomatig ym mhob achos yn y llys ynadon, dim ond pan ac i'r fath raddau y byddai hynny'n angenrheidiol at ddibenion apêl. Bydd gwasanaethau trawsgrifio deallusrwydd artiffisial, yn amodol ar fesurau diogelwch ansawdd, yn dileu'r angen am drawsgrifio â llaw. Bydd gwasanaethau trawsgrifio deallusrwydd artiffisial rhwym i fesurau diogelwch.

121. Rhaid bod mesurau diogelu priodol ar waith bob amser i sicrhau bod achosion llys yn deg ac y gellir eu harchwilio'n briodol os caiff y dyfarniad neu'r ddedfryd eu herio a'u cwestiynu. Yn hyn o beth, bydd pwrpas y system recordio yn adlewyrchu'r hyn sydd yn Llys y Goron sy'n recordio ac yn storio ei holl achosion drwy system recordio ddigidol. Dylid felly rhoi ystyriaeth debyg i'r llys ynadon. P'un a ddylid cyflwyno System Digidol ar gyfer Trawsgrifio a Storio Sain (DARTS) neu system recordio symlach, byddai'n rhaid penderfynu hynny ar ôl adolygiad pellach gan GLITEF ac eraill. Ond i fod yn glir, rwy'n argymhell cyflwyno system feddalwedd recordio ddiogel sy'n gallu recordio achos cyfan o'r dechrau i'r diwedd. Er gallai hyn fod yn bosibl heb deddfwriaeth sylfaenol, byddwn yn annog y llywodraeth i ddefnyddio deddfwriaeth sylfaenol o ystyried pwysigrwydd y newid ac i osgoi unrhyw her i'w weithrediad.
122. Byddai'r argymhelliad hwn yn sylfaen allweddol i gefnogi fy niwygiadau i'r broses apelio. Yn ogystal, byddai'n gweithredu fel mesur diogelwch gwerthfawr gan fod y llys ynadon bellach yn ymdrin â mwy o achosion cymhleth a difrifol gyda phwerau dedfrydu uwch gan yr ynadon. Nodir yng Nghylch Gorchwyl yr Adolygiad Effeithlonrwydd fod technoleg a deallusrwydd artiffisial yn elfennau hanfodol, a byddaf yn mynd ar drywydd y materion hynny yn fanylach yno. Fodd bynnag, rwy'n cyfeirio at hyn yn awr gan ei fod yn brif ffordd o atal achosion rhag cael eu gwrando eto yn Llys y Goron, gan ganiatáu cyfeirio at drawsgrifiadau sydd ar gael yn lle hynny.

123. Gellid dadlau bod recordio pob achos yn creu cyfle i eiriolwyr yr amddiffyniad greu sail ar gyfer apêl (yn enwedig gan y bydd yr hawl awtomatig i apelio yn cael ei ddileu). Nid wyf yn cael fy narbwyllo gan y ddadl hon. Ar hyn o bryd, mae cyfraddau apêl yn isel hyd yn oed pan fo gan eiriolwyr yr amddiffyniad gyfle i apelio waeth beth fo unrhyw honiad o gamgymeriad yn ystod treial. Nid wyf yn argyhoeddedig y bydd recordio gorfodol a'r gofyniad am ganiatâd yn arwain at fwy o apeliadau nag sydd pan fo hawl awtomatig i apelio. Ni ddylai recordio'r achos ychwaith beri i eiriolwyr yr amddiffyniad geisio oedi neu rwystro llif achosion yn y llys ynadon.
124. Mae sawl mantais allweddol i'r dull hwn. Drwy gadw cofnod o, a thrawsgrifio achosion (lle bo angen), byddai'r llys ynadon yn gwella tryloywder ac atebolrwydd o fewn y system lysoedd. Byddai'r lefel hon o ddogfennu yn caniatáu i'r cyhoedd a'r partïon graffu ar waith y llys ac yn meithrin ymddiriedaeth bellach yn y broses gwneud penderfyniadau yn y llys ynadon. Mae'r arfer hwn hefyd yn cynyddu'r tebygolrwydd y caiff achosion tebyg eu trin yn debyg, gan leihau'r risg o ganlyniadau anghymesur. Byddai botwm tawelu yn caniatáu i drafodaethau cyfrinachol gan y fainc aros yn gyfrinachol heb fod angen i'r llys ohirio.
125. Byddai cofnodion manwl o achosion llys hefyd yn symleiddio'r broses apelio, gan y gallai llysoedd sy'n gwrandao ar apeliadau adolygu dyfarniadau sy'n cael eu herio (ac, os oes angen, y dystiolaeth berthnasol) o'r llys ynadon heb yr angen am ail wrandawriad llawn. Ar wahân i'r fantais i ddioddefwyr a thystion (na fyddai'n rhaid iddynt ddychwelyd i fynd drwy'r treial am yr eildro), byddai hyn yn arbed amser yn Llys y Goron ac yn sicrhau hefyd fod apeliadau'n seiliedig ar ddealltwriaeth drylwyr o'r achos a'r dyfarniad gwreiddiol. O ystyried na fyddai apêl ar y ffeithiau'n unig, dylai'r dystiolaeth ac unrhyw ddeunydd perthnasol arall fod eisoes ar gael i'r barnwr Llys y Goron sy'n eistedd ar yr apêl. Rwy'n hyderus y byddai'r dull hwn yn sicrhau gwrandawriadau teg ac amserol i ddiffynyddion.

126. Fel gyda phob datblygiad technolegol yn y llys, boed yn syml neu'n gymhleth, byddai angen newid yr arferion a'r gweithdrefnau safonol sydd mewn grym yn yr ystafell llys. Er nad wyf yn awgrymu ailwampio llwyr ar dirwedd dechnolegol ystad y llys ynadon, rwyf yn awgrymu dod o hyd i fecanwaith syml sy'n gallu recordio a storio achosion yn ddiogel, er mai fy newis i yw osgoi cymhlethu a gohirio'r mater ymhellach ac felly defnyddio'r mecanwaith symlaf, o leiaf i ddechrau.
127. Mae angen ystyried ymhellach hefyd sut y byddai'r cofnodion hyn yn cael eu storio'n ddiogel. Cedwir cofnodion Llys y Goron mewn nifer cyfyngedig o lefydd awdurdodedig: yn bennaf, cânt eu storio yn y llys ei hun am gyfnod, yna gallant gael eu trosglwyddo i GLITEF ac, yn y pen draw, gall rhai gyrraedd yr Archifau Cenedlaethol Yn achos y llys ynadon, dylid naill ai mabwysiadu dull cyson â chadw cofnodion y Llys y Goron, neu gellid mabwysiadu polisi lle cedwir recordiadau'r llys ynadon am gyfnod penodol yn unig ac yna'u dinistrio.

Argymhelliad 19: Rwy'n argymhell fod sain achosion treial a dedfrydu yn y llys ynadon yn cael ei recordio ac, os oes angen, at ddibenion apeliadau, y dylid trawsgrifio rhannau priodol.

Amrywiaeth

128. Mae'r llys ynadon yn chwarae rôl hanfodol wrth gynnal cyfiawnder ar lefel gymunedol, ac un o'i gryfderau yw amrywiaeth ei fainc. Rhwng 2014 a 2020 cafwyd cynnydd amlwg o ran amrywiaeth yr ynadaeth, fodd bynnag mae hyn wedi aros yn ei unfan dros y pum mlynedd diwethaf. Yn 2023/24, penodwyd dros 2,000 o ynadon i'r ynadaeth. O'r rhain, roedd 57% yn fenywod a 13% o gefndir lleiafrifoedd ethnig. Rwy'n canmol yr ymdrechion hyd yma i sicrhau amrywiaeth yr ynadaeth er mwyn sicrhau ei bod yn cynrychioli'r boblogaeth y mae'n ei gwasanaethu yn well, ond mae angen gwneud mwy i barhau â'r gwaith hwn. Daeth Adolygiad Lammy i'r casgliad y byddai ynadaeth fwy amrywiol yn gwella ymddiriedaeth y cyhoedd yn y broses gyfiawnder, yn

enwedig ymhlith pobl o gefndiroedd lleiafrifoedd ethnig, gan gynyddu canfyddiadau'r cyhoedd o degwch – rwy'n cytuno â'r farn honno

129. I ddangos y cynnydd sydd wedi'i wneud, cyfeirïaf at erthygl Penny Darbyshire yn y *Criminal Law Review* yn 1977. Anogodd ddarllenwyr i ymweld ag unrhyw lys ynadon, lle mae bron yn sicr y byddant yn gweld mai unigolion hŷn sydd ar y fainc, yn aml genhedlaeth yn hŷn na chlerc y llys a'r rhai sy'n ymddangos ger eu bron. O ystyried mai 18 oedd oedran cyfartalog troseddswyr hysbys yn ystod y cyfnod hwnnw i ddynion, a 15 i ferched, roedd y bwlch oedran mwyaf amlwg yn y Llys leuenctid, gyda gwahaniaeth o ddwy genhedlaeth rhwng y fainc a'r diffynnydd. Mae cynnydd, fel y dywedaf, wedi'i wneud ers y pwynt hwn, ond mae angen gwneud mwy.
130. Er gwaethaf yr ymdrechion i wella cynrychiolaeth, nid yw'r ynadaeth yn llwyr gynrychioli'r boblogaeth gyffredinol yng Nghymru a Lloegr eto. Mae ynadon yn parhau i fod yn sylweddol hŷn na'r boblogaeth yn gyffredinol, gyda 81% dros 50 oed yn 2023–24 o'i gymharu â 43% o'r boblogaeth rhwng 20 a 75 oed sydd dros 50 (yn seiliedig ar gyfrifiad 2021. Mae'r gyfran o ynadon o gefndir lleiafrifoedd ethnig yn 13% o'i gymharu ag 18% o'r boblogaeth gyffredinol. Er bod unigolion o gefndir lleiafrifoedd ethnig yn gwneud i fyny am 30% o'r ceisiadau gan ymgeiswyr, dim ond 16% o'r rhai a benodwyd i'r fainc oedd o'r cefndiroedd hyn. Mae'r anghysondeb amlwg hwn yn tynnu sylw at gyfradd llwyddiant llawer is na'r ymgeiswyr gwyn. Rwy'n rhannu'r pryder a fynegwyd gan Penelope Gibbs (2024), a nododd ei bod yn drueni fod cynifer wedi'u gwrthod, yn enwedig o ystyried nad yw'r ynadaeth eto'n adlewyrchu amrywiaeth ethnig y boblogaeth i'r graddau dymunol.
131. Mae'r ynadaeth yn cynnwys cyfran llai o bobl ag anabledd hefyd. Yn ogystal, mae gwahaniaethau sylweddol ym mhroffil galwedigaethol a chymdeithasol-economaidd ynadon o gymharu â'r boblogaeth ehangach. Mynychodd 76% o'r ynadon brifysgol o gymharu â thua hanner y boblogaeth, ac roedd tua 80% o'r ynadon a benodwyd yn 2023/24 mewn rolau 'modern/reolaethol' o gymharu â llai na hanner y boblogaeth. Rwy'n cytuno ag Arglwydd Ustus Auld pan

ddywedodd, fel gyda rheithgorau, nad yw ynadon yn adlewyrchu'n llwyr y cymunedau y cânt eu dewis ohonynt, ond serch hynny mae ganddynt effaith symbolaidd bwysig o gyfranogiad llewg yn y system na ddylid ei thanbrisio. Rhaid gwneud mwy i sicrhau ynadaeth gynrychiadol er mwyn helpu i liniaru canfyddiadau'r cyhoedd o ragfarnau ac i dawelu meddwl unigolion am allu'r system gyfiawnder i ddarparu cyfiawnder teg. Byddaf yn dychwelyd at y pwynt hwn ym Mhennod 8 (Strwythur Llys y Goron).

Ffioedd y llys ynadon

132. Gan droi at gynrychiolaeth gyfreithiol yn y llys ynadon, byddaf yn nodi rhai o'r ffyrdd yr wyf yn argymhell y dylid diwygio ffioedd. Mae hyn mewn ymateb i'r ffaith y byddai'r llys ynadon, yn dilyn fy argymhellion, yn gwrandao ar achosion mwy difrifol (ac felly byddai angen i ymarferwyr yr amddiffyniad gynrychioli diffynyddion sy'n wynebu cyhuddiadau o droseddau mwy difrifol). Yn ogystal, mae'n briodol ystyried hyn oherwydd fy mod yn ystyried bod rhai cymhellion gwrthnysig yn y llys ynadon sy'n deillio o strwythurau ffioedd. Byddai eu dileu yn caniatáu i gynrychiolwyr yr amddiffyniad wneud penderfyniadau gwell ar ran eu cleientiaid.
133. Gwnaeth Syr Christopher Bellamy CB, yn ei 'Adolygiad Annibynnol o Gymorth Cyfreithiol Troseddol' (CLAIR) yn 2021, nifer o argymhellion ynghylch y llys ynadon yr oedd yn gobeithio y byddent yn rhoi'r llys ar seiliau mwy cynaliadwy. Argymhellodd Bellamy:
 - a. dylid cadw'r cynllun presennol ar gyfer y llys ynadon, ond cynyddu'r tâl;
 - b. dylai fod system o ffioedd safonol uwch ac is ar gyfer apeliadau a thraddodi am ddedfryd gan y llys ynadon i Lys y Goron; a
 - c. ni ddylai'r tâl am achosion traddodi am ddedfryd fod yn llai na'r tâl cyfatebol am ble euog yn Llys y Goron.
134. Mewn ymateb i CLAIR, cododd y Weinyddiaeth Gyfiawnder y ffioedd a delir am apeliadau yn y llys ynadon 15% yn 2022 ac felly, ar hyn o bryd, nid wyf yn

argymell cynyddu'r rhain ymhellach, er fy mod yn cydnabod y gallai canlyniad fy argymhellion mewn perthynas ag apeliadau olygu y bydd angen adolygu'r ffioedd hyn yn y dyfodol.

135. Mae'n bwysig nodi bod yr argymhellion a wnaed gan Bellamy, er eu bod yn ddiweddar o ran amser, wedi'u gwneud pan oedd y llysoedd troseddol mewn sefyllfa hollol wahanol i'r argyfwng presennol. Fe'u gwnaed yng nghysgod pandemig a gafodd effaith ddifrifol ar y system ac a newidiodd y sefyllfa'n ddramatig gan gynyddu'r llwyth achosion agored. Yn fy marn i, fodd bynnag, mae ei argymhellion, ac yn enwedig yr un y dylai traddodi am ddedfryd beidio â chael eu talu ar gyfradd llai na'r tâl cyfatebol am ble euog yn Llys y Goron yn benodol, dal i sefyll a gallai helpu i ddileu cymhellion gwrthnysig o ran pleon euog.
136. Yn CLAIR, amlygodd Bellamy ddadl Cymdeithas Cyfreithwyr y Gyfraith Droseddol fod 'y gyfradd sefydlog a delir i gyfreithwyr ar gyfer traddodi am ddedfryd o'r llys ynadon i'r Llys y Goron yn is na'r ffioedd sylfaenol sy'n berthnasol yn Llys y Goron mewn llawer o achosion, hyd yn oed am bledio'n euog yn Llys y Goron'. Awgrymodd y gallai hyn arwain at wrthdaro rhwng budd y cyfreithiwr o bosib gael y ffi uwch yn Llys y Goron a budd y cleient, y gallai ei wasanaethu orau drwy bledio'n euog cyn gynted â phosibl.
137. Rwy'n cytuno â gwerthusiad Bellamy. Mae'r anghydraddoldeb hwn mewn ffioedd yn creu cymhelliant gwrthnysig lle mae'n debygol y bydd cyfreithwyr yn cael eu talu mwy os nad yw'r diffynnydd yn pledio'n euog yn y gwrandawriad cyntaf ond yn hytrach yn mynd ymlaen i'r Llys y Goron cyn pledio. Byddai'r cyfreithiwr felly'n cael y ffi Llys y Goron am wrandawriad dedfrydu, yn hytrach na'r ffi am bledio'n euog a dedfryd yn y llys ynadon (ac o bosibl hefyd ffi am draddodi am ddedfryd i'r Llys y Goron mewn rhai achosion). Yn fy marn i,

Argymhelliad 20: Cefnogaf yr argymhelliad a wnaed gan Syr Christopher Bellamy CB yn yr 'Adolygiad Annibynnol o Gymorth Cyfreithiol Troseddol' mewn perthynas â chymorth cyfreithiol na ddylai'r tâl ar gyfer traddodi am ddedfryd fod yn llai na'r tâl cyfatebol am bledio'n euog yn Llys y Goron.

byddai cael gwared ar y cymhelliant gwrthnysig hwn yn lleihau nifer yr achosion sy'n chwalu ar adeg y treial ac yn arbed adnoddau llys sy'n barod yn brin.

Casgliad

138. Mae'r llys ynadon yn chwarae rôl hanfodol yn y system cyfiawnder troseddol. Mae'r bennod hon yn amlygu pwysigrwydd y rôl honno wrth reoli'r llwyth achosion agored ac wrth gefnogi cyflwyno cyfiawnder cyflymach, mwy effeithiol. Rwy'n cyflwyno amrywiaeth o argymhellion i'w gweithredu'n llawn, ynghyd ag opsiynau amgen i'r llywodraeth eu hystyried hefyd, gan gynnwys model RTE, ail-ddosbarthu troseddau neillffordd i fod yn droseddau diannod ac opsiwn hybrid sy'n cyfuno ail-ddosbarthu a RTE. Mae'r argymhellion hyn wedi'u cynllunio i adlewyrchu'r estyniad diweddar i bwerau dedfrydu ynadon ac i leddfu'r pwysau ar y Llys y Goron. I gefnogi'r argymhellion hyn, rwyf wedi cynnig recordio digidol gorfodol o bob achos troseddol yn y llys ynadon. Byddai hyn yn cynyddu tryloywder, yn symleiddio rheoli achosion a byddai apelïadau yn canolbwyntio ar gamgymeriadau cyfreithiol yn hytrach na'r angen am achosion llawn newydd.
139. Ystyriodd y bennod sut y gellid arfogi'r llys ynadon i ddelio'n well ag achosion mwy cymhleth, gan gynnwys drwy sicrhau gwell amrywiaeth ymhlith yr ynadaeth ac ymdrechion i wella hyder y cyhoedd. Dylid hefyd ystyried darparu mwy o hyfforddiant i ynadon i adlewyrchu difrifoldeb yr achosion y byddant yn delio â hwy a'r gweithdrefnau gwahanol yn Llys y Goron. Cydnabu hefyd yr angen i rannau eraill o'r system cyfiawnder troseddol fod yn barod am newid yn y baich achosion.
140. Mae tâl tecach a mwy cymesur am waith cyfreithiol yn y llys ynadon yn hanfodol i gynnal hyder y cyhoedd ac i ddileu cymhellion gwrthnysig, gan gefnogi gwneud penderfyniadau mwy priodol a chytbwys. Dylai'r mesurau hyn

fod yn berthnasol yn gyfartal ar draws y system, gan hyrwyddo tegwch yn y gweithdrefnau a sicrhau bod penderfyniadau'n cael eu gwneud er budd gorau cyfiawnder.

141. Wedi'u hystyried gyda'i gilydd, mae'r argymhellion yn y bennod hon yn anelu at wella gallu, effeithlonrwydd a thegwch y llys ynadon. Drwy gryfhau ei rôl o fewn y system ehangach, byddai'r llys ynadon mewn sefyllfa i gyflawni cyfiawnder sy'n amserol, yn gymesur ac yn cael ymddiriedaeth y cyhoedd drwy arbed 4,000 o ddyddiau eistedd yn Llys y Goron. Gan adeiladu ar y sylfaen hon, mae'r bennod nesaf yn troi at y broses apelio o'r llys ynadon i'r Llys y Goron, a sut y gellir ei diwygio i leihau'r llwyth achosion agored ymhellach.

Pennod 6 – Apeliadau o'r Llys Ynadon

Cyflwyniad

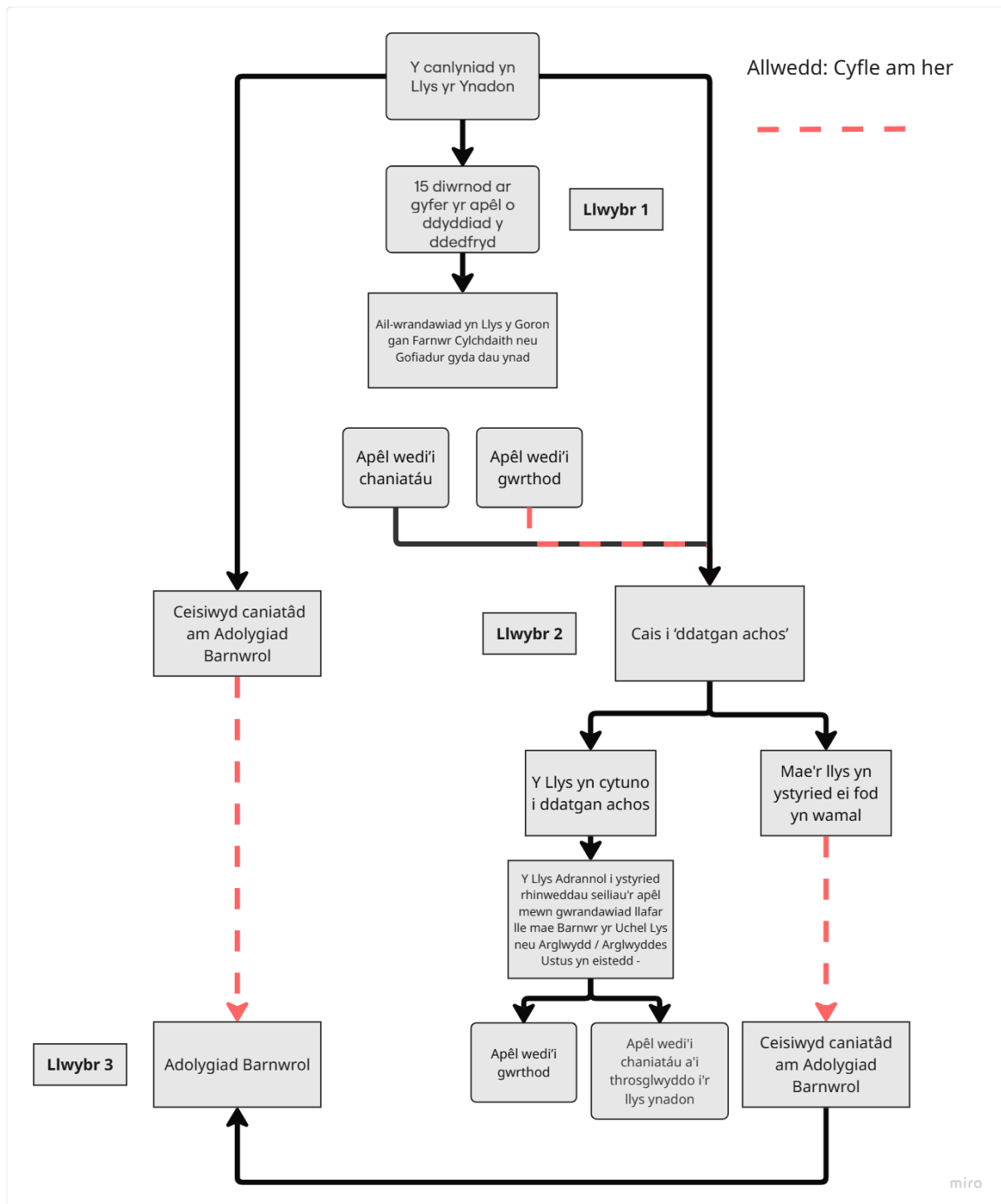
1. Mae apeliadau yn chwarae rôl hanfodol yn y system gyfiawnder gan eu bod yn darparu amddiffyniad pwysig i wneud iawn am euogfarnau anghywir a mynd i'r afael â chamgymeriadau cyfreithiol, gan hyrwyddo cyfiawnder unigol a chryfhau hyder y cyhoedd yn y system.
2. Yn Ewrop gyfandirol, mae tarddiad y broses apelio droseddol yn y weithdrefn ymchwiliol lle mae'r barnwr yn cymryd rôl flaenllaw wrth ymchwilio ac asesu ffeithiau achos, yn hytrach na dibynnu'n llwyr ar y dystiolaeth a gyflwynir gan yr erlyniad a'r amddiffyniad. Ymddangosodd hyn yn llawer cynharach nag yng Nghymru a Lloegr, ac mae'n parhau i fod yn nodwedd gyson o weithdrefn droseddol yn yr awdurdodaethau hynny. Yn wir, mae apeliadau bellach yn cael eu hystyried yn hawl sylfaenol yn gyffredin ac yn gysylltiedig yn agos ag Erthygl 13 o ECHR: yr hawl i rwymedi effeithiol ac Erthygl 2 o BroTOCOL 7, sy'n cydnabod yn benodol bwysigrwydd apeliadau mewn achosion troseddol
3. Mae'n amlwg bod prosesau apêl effeithiol yn cyflawni swyddogaethau pwysig. Maent yn darparu dull o atebolrwydd cyhoeddus i'r llysoedd, gan ychwanegu at gyfreithlondeb y system cyfiawnder troseddol. Mae apeliadau'n cyflawni'r swyddogaeth gyhoeddus bwysig hon ac yn cynyddu hyder y cyhoedd yn y system – hyd yn oed pan maent yn datgelu methiannau a chamweinyddiadau cyfiawnder. Mae yna ddadl ddifrifol ynghylch digonolrwydd y broses apelio o'r Llys y Goron, ac mae nifer o enghreifftiau o gamweinyddu cyfiawnder sy'n cymryd amser hir i'w cywiro Er bod y mater hwn y tu allan i gwmpas yr Adolygiad hwn, mae'n amlygu'r angen am broses apelio glir ac effeithiol o bob llys. Rhaid i'r cyhoedd, a'r gweithwyr proffesiynol yn y system, gael sicrwydd y dylid canfod a chywiro camgymeriadau. Apeliadau yw'r prif ffordd y mae barnwyr, fel swyddogion cyhoeddus, yn destun goruchwyliaeth ac yn atebol am y modd y maent yn cyrraedd eu penderfyniadau

4. Mae gan ddiffynyddion sy'n eu cael yn euog gan y llys ynadon hawl awtomatig i apelio i'r Llys y Goron – naill ai pan gânt eu canfod yn euog, pan gânt eu dedfrydu neu'r ddau. Yn ogystal, mewn amgylchiadau penodol, gallant wneud cais yn ôl i'r llys ynadon. Nid yw'r broses bresennol ar gyfer apelio o'r llys ynadon i'r Llys y Goron yn gymesur â'r baich a osodir ar y llysoedd, o'i gymharu â difrifoldeb y troseddau dan sylw, ac mae'n llawn cymhlethdodau gweithdrefnol. Yn fy Adolygiad yn 2015, rhannais fy marn ar y broses apelio yn y llys ynadon, ac unwaith eto mae'n angenrheidiol ailystyried y newidiadau strwythurol a amlinellais. Mae'r newidiadau hyn yn cyd-fynd â'r argymhellion a wnaed gan Arglwydd Ustus Auld yn ei adolygiad cynhwysfawr o'r llysoedd troseddol, a gyhoeddwyd ym mis Hydref 2001. Pwysleisiodd y ddau adolygiad yr angen i symleiddio a gwella effeithlonrwydd y broses apelio.
5. Amlygodd Adolygiad Auld yn 2001 sawl maes allweddol ar gyfer diwygio, gyda'r nod o greu proses apelio fwy rhagweladwy a theg, a fyddai o fudd i unigolion sy'n ceisio herio camweinyddiadau honedig yn ogystal â'r cyhoedd yn gyffredinol. Yn fy Adolygiad yn 2015, ategais yr un teimladau ac argymhellais fesurau ychwanegol i wella'r broses apelio. Roedd y rhain yn cynnwys integreiddio technoleg fodern i hwyluso rheoli achosion yn well, dileu'r hawl awtomatig i apelio o'r llys ynadon er mwyn atal achosion di-sail rhag cymryd amser gwerthfawr yn Llys y Goron yn ei rôl fel llys apêl, yn ogystal ag adolygu'r hawl i ail-wrandawriad er mwyn canolbwyntio'n unig ar bwyntiau cyfreithiol. Mae ailystyried yr argymhellion hyn yn hollbwysig wrth barhau i geisio proses apêl sy'n cynnal egwyddorion cyfiawnder tra'n addasu i anghenion newidiol y system yn ei chyfanrwydd.
6. Bydd y bennod hon yn canolbwyntio ar yr heriau sy'n gynhenid yn y broses apelio o'r llys ynadon yn unig. Dechreuaf drwy grynhofu'r prosesau apelio presennol, cyn amlygu rhai o'r materion sy'n deillio o'i strwythur presennol a gosod y sylfaen ar gyfer fy argymhellion. Rwy'n argymhell tri newid sylfaenol i'r broses apelio. Y cyntaf fyddai disodli'r hawl awtomatig i apelio o'r llys ynadon i'r Llys y Goron, gyda'r angen am ganiatâd i apelio ar sail debyg i'r hyn sydd ar waith ar gyfer apelio o'r Llys y Goron i'r Llys Apêl (Adran Droseddol). Yr ail

fyddai dileu'r gofyniad i gynnal ail wrandawriad yn Llys y Goron. Er mwyn galluogi hyn a sicrhau tegwch yn y broses, rwyf hefyd wedi argymhell ym Mhennod 5 (Proses y Llys Ynadon) y dylid recordio'n ddigidol bob gwrandawriad a gweithrediad yn y llys ynadon. Gyda'i gilydd, mae'r opsiynau hyn yn anelu at: leihau nifer yr apeliadau yn Llys y Goron (a oedd yn 2024 tua 4% o'r llwyth achosion agored); symleiddio'r broses apelio; a, gyda cyflwyno recordiad o achosion, gwella'r broses llys ynadon ym mhob achos.

Y System Bresennol

Siart Llif 6.1: Y System Bresennol (gan anwybyddu adrannau 14 a 142 Deddf Llysoedd Ynadon 1980)

7. Rwy'n cynnig esboniad byr o sut mae pob un o'r llwybrau hyn o herio penderfyniad y llys ynadon yn gweithio yn ymarferol, yn rhannol i dynnu sylw at gymhlethdod y system: wrth wneud hynny, byddaf yn cyfeirio at Siart Llif 6.1. Ni fyddaf yn trafod llawer ar y broses ar gyfer llwybrau 2 a 3 gan nad wyf yn argymhell unrhyw newidiadau i'r llwybrau herio yn yr Uchel Lys drwy achos a ddatganwyd neu adolygiad barnwrol.
8. Gall diffynnydd sy'n cael ei ganfod yn euog yn y llys ynadon herio'r penderfyniad hwnnw drwy:
 - a. yn unol ag adran 14 MCA 1980 ac o fewn 14 diwrnod i dderbyn yr euogfarn, gwneud datganiad statudol nad oeddent yn gwybod am yr achos tan ar ôl dyddiad yr euogfarn sydd felly'n gwneud yr euogfarn yn ddi-rym;
 - b. yn unol ag adran 142 MCA 1980 (pŵer i ailagor achosion i gywiro camgymeriadau ac ati), yn dilyn euogfarn, os bydd yn ymddangos wedyn i'r llys y byddai er budd cyfiawnder i'r achos gael ei wrando eto gan ynadon gwahanol, gall y llys gyfarwyddo felly gan ddiddymu unrhyw euogfarn;
 - c. yn unol ag adran 108 MCA 1980, cyflwyno apêl i'r Llys y Goron a all fod yn apêl yn erbyn euogfarn neu ddedfryd neu'r ddau;
 - d. yn unol ag adran 111 MCA 1980, apelio i'r Uchel Lys (fel arfer Llys Adrannol Mainc y Brenin) drwy achos a ddatganwyd. Mae heriau o'r fath yn gyfyngedig i hawliad bod y llys ynadon wedi gwneud camgymeriad cyfreithiol neu wedi gweithredu y tu hwnt i'w bwerau a;
 - e. ceisio gwneud cais am adolygiad barnwrol gerbron yr Uchel Lys (Llys Gweinyddol neu Lys Adrannol Mainc y Brenin).
9. Pan fydd diffynnydd wedi'i ryddfarnu, mae erlynydd hefyd yn gallu herio penderfyniadau'r llys ynadon, naill ai drwy achos a ddatganwyd neu drwy adolygiad barnwrol (mae hyn yn cael ei egluro'n fanylach yn llwybrau 2 a 3 isod).

10. Nid wyf yn bwriadu cyfeirio ymhellach at hawliau diffynnyddion o dan adran 14 neu adran 142 MCA: mae'r rhain yn feganweithiau pwysig ar gyfer cywiro camgymeriadau i brosesau yn gyflym (naill ai mewn perthynas â chyflwyno achos neu mewn unrhyw amgylchiadau eraill pan fo er budd cyfiawnder gorchymyn bod treial neu achos yn cael ei ail-wrando). Dylai'r rhain aros heb eu heffeithio gan y newidiadau yr wyf yn eu hargymell ond rhaid eu gweld fel llwybrau ychwanegol y gellir eu defnyddio i herio euogfarn. Mae gweddill y bennod hon yn canolbwyntio ar y llwybrau apelio sy'n weddill nad ydynt yn cynnwys dychwelyd i'r llys ynadon.

Llwybr 1 – Hawl Awtomatig i Apelio o'r Llys Ynadon i'r Llys y Goron

11. Y ffordd fwyaf gyffredin o herio penderfyniad y llys ynadon yw drwy apelio i'r Llys y Goron naill ai yn erbyn euogfarn neu ddedfryd neu'r ddau. Mae'r hawl hon i apelio yn awtomatig ac nid yw'n gofyn am sail i'r apêl: mae'n caniatáu cyflwyno cais i'r Llys y Goron heb fod angen caniatâd gan y llys ynadon neu'r Llys y Goron i wneud hynny.
12. Mae'n bosibl herio agweddau eraill ar benderfyniad y llys ynadon. Os gwnaeth y troseddwr bledio'n euog, gall dal apelio yn erbyn yr euogfarn ond dim ond mewn amgylchiadau cyfyngedig (e.e. lle cafodd y ble euog ei gwneud yn amlwg drwy gamgymeriad neu roedd yn amwys). Rhaid cyflwyno apêl o fewn 15 diwrnod gwaith er mwyn arfer yr hawl awtomatig i apelio am ail wrandawriad yn Llys y Goron. Os cyflwynir apêl y tu allan i'r terfyn amser hwn, gall y diffynnydd apelio o hyd ond byddai angen iddo ofyn i'r llys am ganiatâd i wneud hynny y tu allan i'r amserlen.

Yr ail-wrandawriad yn Llys y Goron

13. Caiff apêl i'r Llys y Goron ei rhoi gerbron panel sy'n cynnwys unrhyw farnwr o Llys y Goron (Barnwr yr Uchel Lys, Barnwr Cylchdaith neu Gofiadur) yn eistedd gydag o leiaf dau ynad (gweler Pennod 5 – Proses y Llys Ynadon) nad oeddent wedi bod yn rhan o'r achos o'r blaen.

14. Nid adolygiad o benderfyniad y llys ynadon yw'r gwrandawriad, ond ail wrandawriad llawn ar y achos. O ganlyniad, wrth wrando'r apêl, mae gan y Llys y Goron y pŵer i wrthdroi, cadarnhau, diwygio neu hyd yn oed anfon penderfyniad yr ynadon yn ôl i'r llys ynadon, gan roi ei farn ar sut y dylai'r llys ynadon wedyn ddelio â'r achos. Os caiff apêl ei gwrthod, gall y llys ystyried y ddedfryd briodol am y drosedd a gyflawnwyd. Gall y llys gynyddu'r ddedfryd wreiddiol Byddai rhaid i unrhyw gynnydd i'r ddedfryd fod o fewn y pwerau dedfrydu uchaf sydd ar gael i'r llys ynadon ar gyfer y drosedd honno. Mae apêl yn erbyn y ddedfryd hefyd yn ail wrandawriad ac felly'n creu'r risg y gall y Llys y Goron gynyddu'r ddedfryd; fodd bynnag, ni all wneud hynny y tu hwnt i'r uchafswm sydd ar gael i'r llys ynadon ar gyfer y drosedd honno.
15. Yn 2024, amcangyfrifir bod tua 0.4% o benderfyniadau'r llys ynadon wedi bod yn destun apêl. Apeliodd 2,487 o ddiffynyddion yn erbyn eu heuogfarn, ac o'r rhain cafodd 1,009 eu caniatáu (41%). Mi wnaeth 2,459 o ddiffynyddion gyflwyno apêl yn erbyn eu dedfryd, ac o'r rhain cafodd 1,088 eu caniatáu (44%). Ni chafodd rhai o'r apelïadau hyn yn cael eu herio pan gyrhaeddont y Llys y Goron, oherwydd cyfraddau uchel o golli dioddefwyr a thystion; mae canlyniad o'r fath yn cynrychioli methiant yn y system.

Llwybr 2 – Apeliadau i'r Uchel Lys ar Fater Cyfreithiol (Apêl ar Sail Achos Datganedig)

16. Mae Llwybr 2 o Siart Llif 6.1 yn dangos y broses ar gyfer apelio ar sail achos datganedig. Dyma broses lle gall unigolyn sydd yn anfodlon â phenderfyniad llys ynadon (neu benderfyniad apêl Llys y Goron) herio'r penderfyniad yn yr Uchel Lys ar bwynt cyfreithiol neu awdurdodaeth. Gan fod y llwybr hwn y tu hwnt i gwmpas yr Adolygiad hwn (er, beth bynnag, ni fyddwn ar hyn o bryd yn argymhell unrhyw newid iddo), dim ond amlinellu ei weithdrefnau a wnaif, ac eithrio pwysleisio nad wyf yn ystyried y byddai'n briodol argymhell dileu'r hawl i apelio i Lys y Goron yn gyfan gwbl, gan ddibynnu yn lle hynny ar apelïadau drwy achos datganedig i'r Llys Uchel.

17. Mae'r llwybr apêl hwn ar gael i'r erlyniad yn ogystal â'r diffynnydd ac mae'n rhaid iddo ymwneud â phwynt cyfreithiol ar euogfarn neu ddedfryd. Mae apêl ar sail achos yn golygu bod angen gwneud cais o fewn 21 diwrnod i'r llys ynadon (neu'r Llys y Goron mewn achos apêl) i 'ddatgan achos' ar gyfer barn yr Uchel Lys. Yr hyn y mae hynny'n ei olygu yw bod gofyn i'r llys ofyn cwestiwn y byddai'n hoffi i'r Uchel Lys ei ateb – e.e. 'a oeddem yn gywir wrth ddehongli'r ddarpariaeth hon yn y modd canlynol ...?' Byddai hynny'n cael ei ategu gan ddatganiad o'r ffeithiau a chyd-destun yr achos a chanfyddiadau'r llys, y mae'n rhaid eu drafftio a'u cytuno gan y partïon a'r llys. Os bydd y llys ynadon yn gwrthod (ar y sail bod y cais yn ymddangos yn ffôl), gall y ceisydd (boed yn erlynydd neu'n ddiffynnydd) geisio herio'r farn bod y cais yn ffôl drwy adolygiad barnwrol. Os caiff achos ei ddatgan, yna rhaid i'r Uchel Lys benderfynu arno (Llys Adrannol neu Lys Gweinyddol Adran Mainc y Brenin yn Yr Uchel Lys). Dylid nodi hefyd fod yr apêl drwy achos a ddatganwyd yn eithrio'r apêl i'r Llys y Goron; unwaith y bydd cais ddatgan achos wedi'i wneud, ni ellir apelio i'r Llys y Goron.
18. Mae'r Llys Adrannol sy'n gwrando apeliadau drwy achos a ddatganwyd yn rhan o'r Uchel Lys. Fel arfer, bydd yr achos a ddatganwyd yn cael ei wrando gan o leiaf dau farnwr o'r Uchel Lys neu, yn aml, un Arglwydd neu Arglwyddes Ustus Apêl ac un Barnwr o'r Uchel Lys. O dan adran 28A(3) Deddf Uwchlysoedd 1981, gall y Llys Adrannol 'wrthdroi, cadarnhau neu ddiwygio' penderfyniad y llys ynadon, neu ddychwelyd yr achos gyda'i farn, neu wneud unrhyw orchymyn arall (gan gynnwys gorchymyn ynghylch costau) fel y gwêl yn addas. Er mwyn bod yn gyflawn, ychwanegaf, os, ar ôl penderfynu ar achos a ddatganwyd, y caiff pwynt cyfreithiol sydd o bwys cyhoeddus cyffredinol ei ardystio gan yr Uchel Lys, gellir ceisio 'caniatâd i apelio' (caniatâd i apelio yn erbyn penderfyniad yr Uchel Lys) gan yr Uchel Lys neu'r Goruchaf Lys ar gyfer apêl bellach gan y parti sy'n colli i'r Goruchaf Lys.

Llwybr 3 – Adolygiad Barnwrol

19. Mae Llwybr 3 yn Siart Llif 6.1 yn dangos y broses ar gyfer adolygiad barnwrol o'r llys ynadon. Yn y cyd-destun hwn, gall naill ai'r amddiffyniad neu'r erlyniad geisio caniatâd gan yr Uchel Lys i wneud cais am adolygiad barnwrol – ar sail camgymeriad cyfreithiol a wnaed gan y llys ynadon neu hawliad eu bod wedi gweithredu y tu hwnt i'w pwerau neu fod yna dor-cyfiawnder naturiol. Fel gydag achos a ddatganwyd, nid wyf yn argymhell unrhyw newidiadau i'r rhan hon o'r broses apelio ac felly dim ond yn gryno y byddaf yn esbonio beth mae'r broses hon yn ei olygu. Mae adolygiad barnwrol yn herio'r broses y gwnaed y penderfyniad trwyddi, yn hytrach na rhinweddau'r penderfyniad ei hun. Mae'n fecanwaith lle gall y llysoedd ddal y weithrediaeth a chyrff cyhoeddus i gyfrif, gan sicrhau eu bod wedi arfer eu pwerau'n briodol yn unol â'r gyfraith. Rhaid gwneud cais am adolygiad barnwrol o'r llys ynadon cyn gynted â phosibl ac, ym mhob achos, o fewn tri mis i'r penderfyniad neu'r weithred sy'n cael ei herio. Er ei fod ar gael fel modd o herio, anogir peidio â'i ddefnyddio os oes llwybr apelio ar gael.
20. Mae'r rhan fwyaf o achosion adolygiad barnwrol yn ymwneud â materion sifil ac, dros y ddegawd diwethaf, mae nifer y ceisiadau mewn achosion troseddol wedi gostwng. Yn 2013, roedd 273 o achosion troseddol lle gwnaed ceisiadau am adolygiad barnwrol. Erbyn 2023, roedd hyn wedi gostwng i 117 o achosion troseddol (allan o gyfanswm o 2,535 o geisiadau am achosion adolygiad barnwrol).

Proses Apeliadau Gymhleth

21. Fel y nodais yn fy Adolygiad yn 2015, mae'r broses apelio yn chwarae rhan hanfodol wrth gynnal hyder y cyhoedd yn y system cyfiawnder troseddol ac yn darparu craffu hanfodol ar benderfyniadau barnwrol. Fodd bynnag, mynegais hefyd bryderon bod y broses apelio o'r llys ynadon, ar adegau, yn gallu bod yn anghymesur ac, o ystyried nad oes unrhyw ofyniad am ganiatâd i apelio i'r Llys y Goron, ei bod yn gwbl ddi-hid. Roedd apeliadau yn cyfrif am tua 5% o

achosion Llys y Goron yn 2024. Er fy mod yn deall bod nifer yr apeliadau o gymharu â chyfanswm llwyth achosion y Llys y Goron yn isel (fel y dangosir ym Mhennod 2 – Adnabod y Broblem), mae aneffeithlonrwydd yn y broses apelio sy'n cyfiawnhau ailystyried y maes hwn.

22. Mae sawl nodwedd o'r broses apelio bresennol y gellid eu hystyried yn aneffeithlon. Yn gyntaf, mae sawl llwybr i herio penderfyniadau'r llys ynadon gyda gwahanol weithdrefnau ar waith. O egwyddor, mae hyn yn haeddu archwiliad. Yn ogystal, rwy'n pryderu bod y cymhlethdod yn rhwystro cyfranogiad a dealltwriaeth gan y diffynnydd. Mae'r cynllun yn llawer rhy gymhleth i rywun sydd ag ychydig iawn neu ddim gwybodaeth o gwbl am y system cyfiawnder troseddol a'i weithdrefnau. Cafodd hyn ei adleisio gan yr Athro J. R. Spencer a ddadleuodd fod y llwybrau apelio wedi creu system 'or-gymhleth ac anniben'. Ar wahân i'r hawl mewn rhai amgylchiadau i ddychwelyd i'r llys ynadon, mae gan yr apelydd yr hawl awtomatig i apelio i'r Llys y Goron (trwy gael ail wrandawriad) ac mae hefyd yn gallu mynd ar drywydd apêl ar sail achos datganedig neu geisio adolygiad barnwrol: gweler Siart Llif 6.1. Mae hyn i'w gymharu ag apêl o'r Llys y Goron ar ôl treial llawn sy'n gofyn am ganiatâd i apelio i'r Llys Apêl (Adran Droseddol) .
23. Yn yr un modd, yn dibynnu ar y llwybr apêl a ddewisir, mae terfynau amser gwahanol ar gyfer cyflwyno'r cais, a phrosesau hollol wahanol i wneud cais. Mae'r cymhlethdodau gweithdrefnol hyn yn y llys ynadon yn ddiangen a gellir eu symleiddio. Mae'r posibilrwydd o ddiwygio'r broses lle mae penderfyniadau'r llys ynadon yn cael eu herio yn yr Uchel Lys yn cynnwys materion ehangach na chwmpas fy Adolygiad er fy mod yn nodi adolygiad rhagorol Comisiwn y Gyfraith ar y maes hwn o'r gyfraith. Rwy'n canolbwyntio yma ar y broses o apelio i'r Llys y Goron.
24. Yn ail, mae'r broses apelio bresennol o'r llys ynadon yn cymryd gormod o amser, gan ei bod yn gofyn am ail-wrandawriad yn Llys y Goron gyda'r effaith ddilynol ar ddioddefwyr a thystion. Bu'n thema ganolog yn yr Adolygiad hwn fod angen gwneud mwy i ddiogelu adnodd gwerthfawr Llys y Goron, yn

enwedig yn yr argyfwng presennol. Yn y cyd-destun hwn, mae cyfleoedd rhesymol i wneud yr hawl i apelio i Lys y Goron yn fwy cymesur. Nid yw ailadrodd yr un gwrandawriad ag a gynhaliwyd yn y llys ynadon yn ddefnydd effeithiol o adnoddau Llys y Goron. Gall yr effaith ar y dioddefwr ac eraill sy'n gysylltiedig fod yn sylweddol a gall achosi trallod mawr; nid yw'n anghyffredin iddynt wrthod cymryd rhan mewn gwrandawriad pellach. Er bod apeliadau'n bwysig i ddiogelu hawliau diffynyddion a dioddefwyr, gan sicrhau eu bod yn cael pob cyfle i ddal y llys yn atebol am ei benderfyniadau, dylid ystyried atebion amgen sy'n hybu effeithlonrwydd ac yn symleiddio'r broses heb gyfaddawdu ar degwch ac atebolrwydd.

25. Yn olaf, un o'r rhesymau pam y rhoddir y llwybr i apelio i'r Llys y Goron yn awtomatig ac mae'n cynnwys ail wrandawriad llawn, yw'r pryder bod mwy o risg o gamgymeriad yn y llys ynadon, ac na ellir canfod camgymeriad o'r fath yn rhwydd gan nad oes cofnod o'r achos yn cael ei wneud. Rwyf wedi egluro hyn ymhellach ym Mhennod 5 (Proses y Llys Ynadon). Mae'n hanfodol sicrhau bod diffynyddion, dioddefwyr a chymdeithas yn gyffredinol yn hyderus yng nghyfiawnder a chymesuredd y penderfyniadau a wneir gan y llys ynadon mewn achosion troseddol. Yn ogystal, dylent gael sicrwydd bod llwybr apelio clir ar gael, gan ddarparu cyfle i ail-wrando'r achos ar ffurf recordiad os bydd unrhyw bryderon neu faterion yn codi.
26. Rwyf bellach yn troi at fy argymhellion ar gyfer y broses apelio. Fy mhrif ystyriaethau, fel y nodwyd yn 2015 ac eto yn yr adran hon, yw bod angen diwygio'r broses apelio, fel bod unrhyw gymhlethdodau gweithdrefnol yn cael eu lleihau i bob defnyddiwr o'r system cyfiawnder troseddol.

Argymhellion

Y Broses Apelio – Caniatâd i Apelio

27. Yn yr adran hon, rwy'n troi at atebion posibl y gall y llywodraeth eu hystyried i fynd i'r afael â'r problemau a drafodwyd uchod. Cyn gwneud hynny, byddaf yn

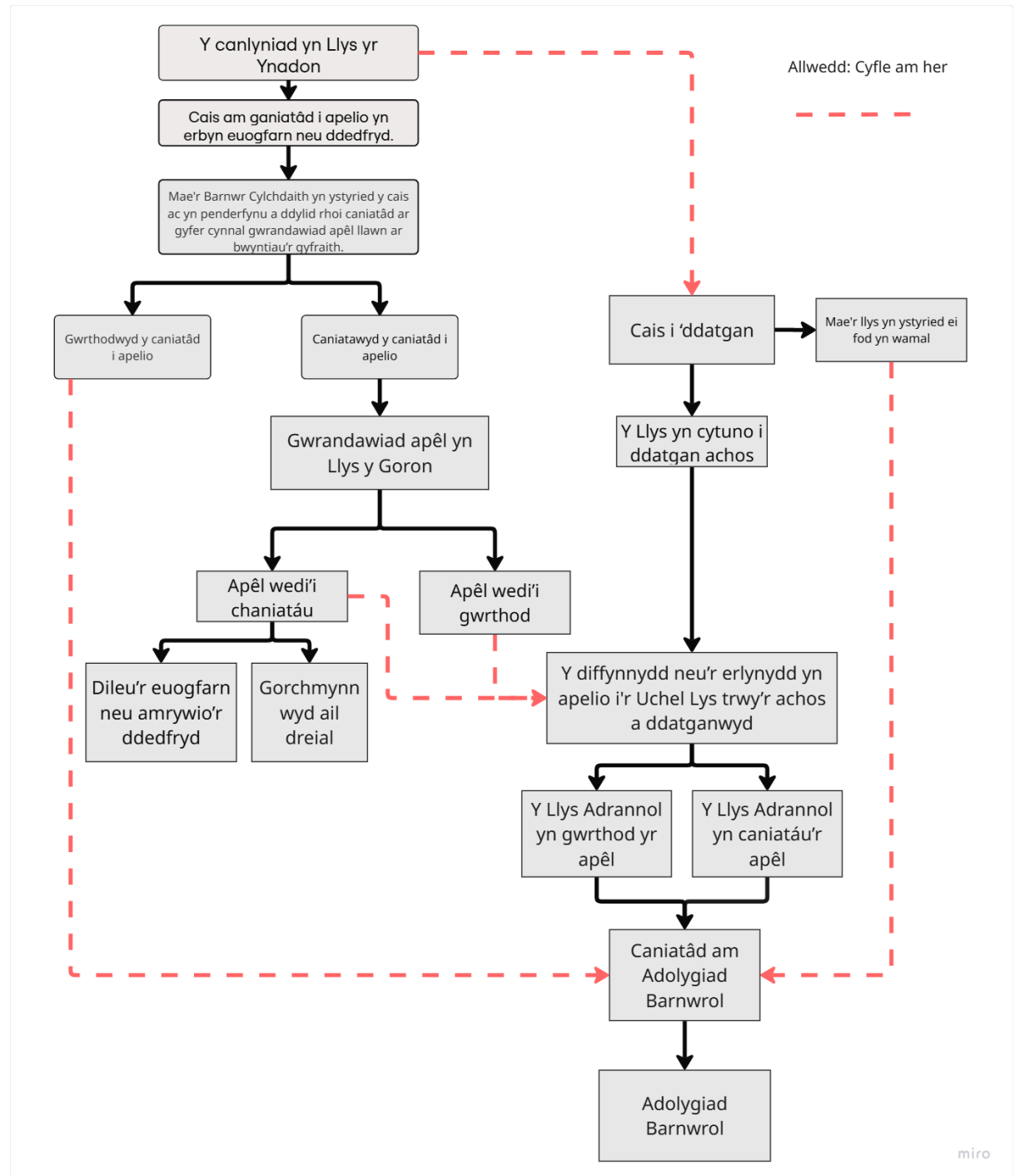
rhoi rhywfaint o gefndir ar darddiad y system apelio a sut y mae'r arferion hyn wedi codi.

28. Yn nhermau'r llys ynadon, gellid ystyried bod apeliadau'n arbennig o bwysig wrth ddiogelu cywirdeb penderfyniadau a chyfreithlondeb y prosesau gwneud penderfyniadau. Mae'r llys ynadon yn delio â niferoedd uchel o droseddau llai difrifol, ac mae perygl, fel gydag unrhyw system sy'n dibynnu ar weithredwyr dynol, y gallai fod camgymeriadau. O ystyried y pwysau enfawr sydd ar y llys ynadon o ran y swmp o achosion ac amser, gall y perygl o gamgymeriad ymddangos yn fwy amlwg. Ymhellach, ac eithrio Barnwyr Rhanbarth (Llysoedd Ynadon) a'u dirprwyon, nid oes gan ynadon gymwysterau cyfreithiol fel arfer ac maent yn dibynnu ar gyngor gan gynghorydd cyfreithiol. Caiff y perygl o gamgymeriad ei waethygu pan, yn absenoldeb recordio achosion, nid oes mecanwaith ar gyfer adolygiad syml a chyflym o'r hyn a ddigwyddodd. Felly, nid yw'n syndod bod yr hawl i ail-wrando achos yn awtomatig yn Llys y Goron wedi datblygu.
29. Dechreuaf drwy argymhell y dylid disodli'r hawl awtomatig i apelio o'r llys ynadon i'r Llys y Goron (llwybr 1 yn Siart Llif 6.1) â gofyniad i'r diffynnydd wneud cais am ganiatâd i apelio. Byddai hyn yn debyg i'r broses a fabwysiadwyd mewn apeliadau o'r Llys y Goron i'r Llys Apêl (Adran Droseddol) lle mae Barnwr uwch yn adolygu ceisiadau am ganiatâd i apelio ac yn penderfynu naill ai i wrthod neu i roi caniatâd ar gyfer gwrandawriad ar bwyntiau o'r gyfraith, gan gynnwys argaeledd tystiolaeth newydd, honiadau o fethiannau yn y broses ac awdurdodaeth.
30. Fy ail argymhelliad yw diddymu'r gofyniad am ail wrandawriad yn Llys y Goron, gan ei ddisodli â gwrandawriad ar y seiliau sy'n union yr un fath â'r seiliau y gellir apelio arnynt o'r Llys y Goron i'r Llys Apêl (Adran Droseddol). Byddai'n rhaid i farnwr yn Llys y Goron nodi a oedd pwynt dadleuol o gyfraith wrth benderfynu a ddylid rhoi caniatâd i apelio. Felly, byddai'r apêl ei hun yn gyfyngedig i herio cymhwysiad anghywir o'r gyfraith a/neu ddehongliad o'r gyfraith neu afreoleidd-dra gweithdrefnol, yn ogystal ag achosion sy'n

cynnwys tystiolaeth newydd, yn hytrach na dadlau ffeithiau'r achos eto. O ran dedfryd, byddai'r barnwr yn penderfynu a oedd yn ddadleuol bod y ddedfryd yn anghywir yn egwyddorol neu'n amlwg.

31. Rwy'n cynnig cymhwyso system debyg i apeliadau llys ynadon. Byddai'n ofynnol i'r diffynnydd sy'n dymuno apelio penderfyniad y llys ynadon ynghylch euogfarn neu ddedfryd geisio caniatâd i apelio gan un Barnwr Cylchdaith. Byddai'r barnwr hwnnw'n penderfynu drwy archwilio papurau'r apêl (ac yn unig mewn achosion eithriadol, yn ôl disgresiwn y barnwr, gyda'r angen am wrandawriad llafar).
32. Mae o leiaf un enghraifft o ddiddymu statudol yr hawl awtomatig i apelio o'r llys ynadon. Mi wnaeth Deddf Ymddygiad Gwrthgymdeithasol, Troseddu a Phlisma 2014 ddiwygio Ddeddf Alltud 2003 i ddiddymu'r hawl awtomatig i apelio mewn achosion alltud. Bwriad y newid hwn oedd symleiddio'r broses a lleihau nifer yr apeliadau di-sail oedd yn llethu'r system llysoedd.
33. Lle rhoddir caniatâd i apelio, gallai'r apêl ei hun gael ei gwrandao gan farnwr yn eistedd gyda dau ynad (naill ai Cofiadur, Barnwr Cylchdaith neu Farnwr Uchel Lys os oedd y cais yn gofyn am hynny), fel yw'r cyfansoddiad presennol ar gyfer apeliadau i'r Llys y Goron. Mae hyn yn ateb cymesur i staff y llys, cynghorwyr cyfreithiol a'r erlyniad, yn ogystal â diffynnyddion a thystion wrth sicrhau mai dim ond yr achosion hynny sy'n haeddu ymchwiliad pellach a gaiff eu hadolygu gan y llys, ac y caiff cyfiawnder ei gyflawni ac nad yw'n cael ei lwytho â gwrandawriad pellach heb reswm da.
34. Byddai'r newidiadau hyn yn dod â nifer o fanteision. Dylent nid yn unig leihau nifer yr apeliadau a anfonir i'r Llys y Goron, waeth beth fo'u teilyngdod, ond hefyd arbed i ddioddefwyr a thystion y gofid o orfod mynd drwy'r un achos llys ddwywaith. Yn ogystal, byddai'n gwella effeithlonrwydd y system. Er mwyn gweithredu'r newid hwn, rwyf hefyd yn gwneud argymhellion ar gyfer defnyddio technoleg, y trafodaf isod ac unwaith eto gan anwybyddu adrannau 14 i 142 MCA 1980.

Siart llif 6.2 Y Broses Apelio Newydd (gan anwybyddu adrannau 14 a 142 MCA 1980)

35. Mae Siart Llif 6.2 yn amlinellu'r broses newydd rwy'n ei rhagweld ar gyfer apelio yn erbyn achos y llys ynadon. Cyn amlinellu'r manylion, mae'n werth nodi, o dan y cynllun a argymhellir, na fyddai ceisiadau am ganiatâd i apelio o'r llys ynadon i'r Llys y Goron yn mynd i'r Llys y Goron newydd a argymhellir (Adran y Fainc) (Pennod 8 – Strwythur Llys y Goron), ond at farnwr Llys y Goron.
36. Dyma fanylion y cynllun rwy'n ei ragweld. Os caiff diffynnydd ei euogfarnu gan y llys ynadon, ac os yw'r diffynnydd yn ceisio herio'r penderfyniad hwnnw neu'r ddedfryd a roddwyd, bydd cynrychiolydd cyfreithiol y diffynnydd (neu'r diffynnydd ei hun os yw'n cynrychioli ei hun) yn asesu'r sail dros apelio ac yn llenwi'r ffurflenni angenrheidiol i geisio caniatâd i apelio. Dylid yna gyflwyno cais i'r Llys y Goron am ganiatâd i apelio ar sail honiadau o gamgymeriadau cyfreithiol neu weithdrefnol. Yna byddai Barnwr Cylchdaith yn ystyried y cais am ganiatâd i apelio, naill ai ar bapur neu, mewn amgylchiadau eithriadol os bydd y barnwr yn gorchymyn hynny, mewn gwrandawriad llafar. Dylai'r ffocws fod ar bwyntiau cyfreithiol. Os bydd y barnwr yn gwrthod rhoi caniatâd i apelio, mae'r penderfyniad hwnnw yn destun adolygiad barnwrol yn y Llys Gweinyddol (gan nad yw'n benderfyniad sy'n ymwneud â threial ar gyhuddiad): mae hyn yn debyg i'r hawl bresennol i wneud cais am adolygiad barnwrol os bydd y llys ynadon yn gwrthod datgan achos ar y sail ei fod yn ffôl, nad wyf yn ceisio ei ddiwygio. Mae'r broses ar gyfer yr adolygiad barnwrol wedi'i nodi uchod ym mharagraff 19. Byddai terfynau amser priodol ar gyfer heriau pellach o'r fath yn berthnasol, ac rwy'n hyderus y gellid eu nodi'n fanwl yn y ddeddfwriaeth ar ôl ymgynghori'n briodol â Swyddfa'r Llys Gweinyddol a chyrff eraill.
37. Os bydd y Barnwr Cylchdaith yn rhoi caniatâd i apelio, byddai'r achos yn mynd ymlaen i wrandawriad apêl yn Llys y Goron. Byddai gan y Llys y Goron y pŵer i gadarnhau'r euogfarn neu ei diddymu. Pe bai'r apêl yn llwyddiannus, byddai gan y Llys y Goron y gallu i orchymyn ail-dreial pe bai hynny'n briodol. Yn dilyn penderfyniad y Llys y Goron ar yr apêl, byddai gan yr erlynydd a'r diffynnydd ill dau hawl i apelio i'r Uchel Lys drwy achos a ddatganwyd. Byddai hynny'n

ddarostyngedig i bŵer y barnwr i ddatgan ei fod yn ffôl a gwrthod datgan achos. Mewn sefyllfa o'r fath, byddai'r penderfyniad i wrthod yn ddarostyngedig i her drwy adolygiad barnwrol (sy'n ateb tebyg i'r un sydd ar gael ar hyn o bryd yn yr amgylchiadau hynny yn y llys ynadon).

38. Ar hyn o bryd, nid oes angen caniatâd i apelio yn erbyn dedfryd o'r llys ynadon i'r Llys y Goron ac mae'r llys yn gallu gwrthod yr apêl neu amrywio'r ddedfryd (gan gynnwys ei chynyddu). Yn y model newydd yr wyf yn ei argymhell, gan y byddai angen caniatâd i apelio (hyd yn oed yn erbyn dedfryd), nid yw bellach yn angenrheidiol (na, yn fy marn i, yn briodol) i'r Llys y Goron allu cynyddu'r ddedfryd. Byddai gan y Llys y Goron y pŵer naill ai i wrthod yr apêl ar y sail nad oedd y ddedfryd yn anghywir yn egwyddorol nac yn amlwg ormodol (sef y prawf ar gyfer y Llys Apêl), neu ganiatáu'r apêl a rhoi'r ddedfryd lai briodol. Pe bai pwynt cyfreithiol yn codi mewn cysylltiad â'r ddedfryd, gellid cyflwyno apêl bellach drwy achos a ddatganwyd yn y dull arferol, gyda chaniatâd yn ofynnol, fel y disgrifiwyd uchod.
39. Dylai'r gofyniad i geisio caniatâd atal unigolion rhag mynd ar ôl apeliadau heb sail resymol, gan arbed amser ac arian i'r holl bartïon dan sylw. Drwy hidlo apeliadau di-sail, bydd y llysoedd yn gallu dyrannu eu hadnoddau yn fwy effeithlon, gan ganolbwyntio ar achosion sydd wir angen eu hadolygu.
40. Bydd y broses apelio rwy'n ei hargymhell yn cynnwys nifer o fesurau diogelwch ar gyfer y diffynnydd sydd bellach yn apelydd. Bydd barnwr Llys y Goron yn craffu ar bob cais. Dylai'r penderfyniad fod yn un gyda rhesymau y gellir eu herio. Yn yr apêl ei hun yn Llys y Goron, byddai'r llys yn gallu dibynnu ar rannau perthnasol o drawsgrifiad yr achos yn y llys ynadon (yn dilyn fy argymhelliad uchod). Yn ogystal, ni ddylai apelyddion wynebu'r risg bellach y gall eu dedfryd gael ei chynyddu. Wrth adlewyrchu ar yr egwyddorion a ystyriwyd yn gynharach yn y bennod, byddai hyn yn gwella ansawdd cyffredinol yr achosion sy'n cyrraedd y llysoedd uwch, gan y byddai apeliadau di-sail neu ddibwrpas yn cael eu hidlo allan yn gynnar yn y broses. Gallai annog apelyddion i ystyried

yn ofalus sail gyfreithiol eu hapêl arwain at ddadleuon mwy parod a chadarn ar yr apêl.

41. Mae nifer o ystyriaethau y mae angen eu gwneud wrth fabwysiadu'r model newydd hwn. O dan y ddeddfwriaeth bresennol, mae gan y diffynnydd yr hawl i apelio ar ddiwedd y treial yn erbyn y dyfarniad a'r ddedfryd. Byddai newid hyn i ganiatâd i apelio ar bwyntiau cyfreithiol yn unig yn gofyn am ddeddfwriaeth

Argymhelliad 21: Rwy'n argymhell fod yr hawl awtomatig i apelio yn cael ei ddisodli gan ofyniad am ganiatâd i apelio, gyda'r seiliau apelio yn debyg i'r rhai sydd ar gael ar gyfer apelio o Llys y Goron i'r Llys Apêl (Adran Droseddol).

Argymhelliad 22: Rwy'n argymhell y dylid disodli'r gofyniad am ail-wrandawriad llawn yn Llys y Goron â gwrandawriad ar faterion y rhoddwyd caniatâd i apelio yn eu herbyn.

sylfaenol. Byddai hyn hefyd yn effeithio ar y strwythur ffioedd cymorth cyfreithiol presennol, y dylid ei gwmpasu o dan y cynnydd diweddar mewn ffioedd a wnaed gan y Weinyddiaeth Gyfiawnder. Mae'r argymhellion hyn hefyd yn ddibynnol ar broses alluogi allweddol ar ffurf gwasanaethau recordio yn y llys ynadon, sydd wedi'i hamlinellu ym Mhennod 5 (Proses y Llys Ynadon).

Casgliad

42. Mae llwybr apêl clir yn hanfodol i adnabod achosion o gamweinyddu cyfiawnder pan fydd hynny wedi digwydd, ac mae'n hollbwysig ei fod yn hygyrch i'r rhai sydd ei angen. Mae'r broses apelio bresennol o'r llys ynadon i'r Llys y Goron yn weithdrefnol gymhleth ac yn feichus iawn o ystyried difrifoldeb llawer o'r troseddau dan sylw. Er gall y gyfradd fras o apeliadau ar gyfer 2024, sef 0.4% o achosion, ymddangos yn isel, mae pob achos yn cynrychioli unigolion y mae eu mynediad at gyfiawnder teg ac amserol wedi'i oedi, ac felly rhaid diogelu'r cyfle hwn i apelio. Fel y nodais, mae'r model presennol, sy'n

cynnwys hawl awtomatig i apelio ac ail wrandawriad llawn, yn cyfrannu at aneffeithlonrwydd ac oedi ar draws y system gyfiawnder.

43. Mae fy argymhellion yn anelu at foderneiddio a symleiddio'r broses apelio tra'n cadw tegwch a chymesuredd. Drwy ddisodli'r hawl awtomatig i apelio â'r gofyniad i geisio caniatâd i apelio ar bwyntiau cyfreithiol y gellir eu dadlau, dylai hyn leihau nifer yr apeliadau sy'n cyrraedd y Llys y Goron a sicrhau mai dim ond achosion sydd â gwerth cyfreithiol gwirioneddol sy'n mynd yn eu blaen. Yn bwysig, lle y gwrthodir caniatâd, byddai cyfle pellach i apelio i lys uwch yn parhau, gan gynnal tegwch gweithdrefnol a hyder y cyhoedd. Yn yr un modd, dylai dileu'r gofyniad am ail wrandawriad llawn yn Llys y Goron nid yn unig arbed amser gwerthfawr y llys, ond hefyd arbed dioddefwyr rhag y gofid o orfod ail-fyw'r un gwrandawriad mewn dau lys ar wahân.
44. Yn union fel y dylai'r broses apelio ganolbwyntio ar apeliadau sydd â gwir haeddiant cyfreithiol, dylid rheoli'n ofalus hefyd y ffordd y mae achosion yn dod i mewn i'r Llys y Goron i sicrhau mai dim ond achosion addas sy'n symud ymlaen, ac i sicrhau eu bod yn gwneud hynny'n gyflym ac yn effeithlon. Mae'r bennod nesaf yn ystyried sut mae achosion yn dod i mewn i'r Llys y Goron, gan archwilio cyfleoedd i wella'r broses o wneud penderfyniadau cynnar, lleihau oedi a sicrhau bod adnoddau'n cael eu defnyddio lle mae'r angen mwyaf.

Pennod 7 – Cynyddu Ymgysylltiad Cynnar yn Llys y Goron

Cyflwyniad

1. Mae sawl rheswm pam y gall achos symud ymlaen o'r llys ynadon i'r Llys y Goron: achos neillffordd sy'n denu dedfryd y tu hwnt i bwerau dedfrydu'r llys ynadon, achos neillffordd lle mae diffynnydd yn dewis cael treial yn Llys y Goron, neu drosedd ditiadwy. Gellir, wrth gwrs, gofnodi ple euog ar unrhyw adeg yn y broses o'r gwrandawriad cyntaf ymlaen, ond, er mwyn gwneud y system mor effeithlon â phosibl, gorau po gynharaf y cyflwynir unrhyw ble euog. Mae hyn yn osgoi 'treialon chwâl' (h.y. ple'n cael ei chyflwyno ar ddiwrnod cyntaf y treial). Er bod cyfran y pleon euog yn Llys y Goron wedi aros yn gymharol sefydlog, mae pleon euog yn cael eu cyflwyno'n llawer hwyrach nag o'r blaen. Ers 2019, mae'r nifer o ddiffynyddion a blediodd yn euog i bob cyhuddiad yn y pedwerydd, pumed neu chweched (neu fwy) gwrandawriad bron wedi dyblu o 12% i 22%.
2. Dechreuaf y bennod hon drwy asesu'r sefyllfa bresennol a thrafod yr effaith y mae pleon euog hwyr yn ei chael ar y system cyfiawnder troseddol. Yna, symudaf ymlaen i ystyried argymhellion ar gyfer diwygio a fydd, yn unol â'r Cylch Gorchwyl ar gyfer yr Adolygiad hwn, yn archwilio ffyrdd o leihau'r llwyth achosion agored. Edrychaf yn benodol ar y ffyrdd y gellid cymell diffynyddion sy'n penderfynu pledio'n euog i wneud hynny cyn gynted â phosibl yn y broses, naill ai yn y llys ynadon neu yn Llys y Goron, er mwyn osgoi gwastraffu amser y llys a threialon chwâl. Byddaf yn nodi'r ffyrdd y gall y broses gymell y rhai sydd yn bwriadu pledio'n euog i wneud hynny'n gynharach, heb danseilio hawl unigolyn i gael treial teg, drwy: ddefnydd priodol gan farnwr o 'broses *Goodyear*'; gostwng dedfrydau; gwneud newidiadau i'r PTPH; adolygiadau i gymorth cyfreithiol a thâl mwy priodol i weithwyr cyfreithiol yn y cyfnod cyn-treial, y gallai'r rhain i gyd hwyluso ymgysylltiad cynnar a helpu datrys achosion mewn modd mwy amserol ac effeithlon.

Y System Bresennol

3. Y gwrandawriad sylweddol cyntaf yn Llys y Goron yw'r PTPH. Gwrandawriad rheoli achos yw hwn lle mae Barnwr Cylchdaith (neu, lle bo'n briodol, unrhyw farnwr arall o'r Llys y Goron) yn pennu cyfarwyddiadau ar gyfer y treial. Dyma'r cyfle cyntaf yn Llys y Goron i'r diffynnydd gofnodi ple: euog neu dieuog. Mae'n caniatáu i'r partïon benderfynu ar eu camau nesaf a thrafod materion cyfreithiol a all godi yn nes ymlaen yn ystod y treial.
4. Mae gan y diffynnydd dri opsiwn ar y cam hwn: pledio'n euog i bob cyhuddiad; pledio'n euog, ond dim ond i rai o'r cyhuddiadau yn eu herbyn; neu bledio'n ddieuog. Os yw'r diffynnydd yn pledio'n euog i bob un o'r cyhuddiadau, gall y barnwr naill ai ddedfrydu'r diffynnydd ar unwaith neu ohirio'r gwrandawriad dedfrydu i ofyn am fwy o wybodaeth i helpu penderfynu beth ddylai'r ddedfryd fod. Yna bydd y barnwr yn dibynnu ar ganllawiau'r Cyngor Dedfrydu ac yn penderfynu ar y gosb fwyaf priodol wrth ystyried y cyhuddiadau ac amgylchiadau'r achos.
5. Os yw'r diffynnydd yn pledio'n euog i rai, ond nid pob un, o'r cyhuddiadau, cyfrifoldeb yr erlynydd yw penderfynu a ddylid derbyn y ble ai peidio. Mae ganddynt dair opsiwn. Gallent 'beidio â chynnig tystiolaeth' ar y cyhuddiadau y mae'r diffynnydd wedi pledio'n ddieuog iddynt. Mae hyn yn golygu bod yn rhaid i'r llys dderbyn y ple dieuog ac felly ni all gymryd unrhyw gamau pellach ar y cyhuddiadau hynny. Fel arall, gallai'r erlynydd ofyn i'r cyhuddiadau 'aros ar y ffeil heb eu trafod ymhellach heb ganiatâd y Llys y Goron neu'r Llys Apêl': yn dechnegol, gellid ailgychwyn cyhuddiadau o'r fath yn nes ymlaen ond byddai'n rhaid i'r amgylchiadau fod yn eithriadol o anarferol i hynny ddigwydd. Os yw'r erlynydd wedi dewis un o'r llwybrau hyn, dim ond am y cyhuddiadau y mae'r diffynnydd wedi pledio'n euog iddynt y byddai'r barnwr yn dedfrydu'r diffynnydd. Yn olaf, gallai'r erlynydd ofyn i'r cyhuddiadau y mae'r diffynnydd wedi pledio'n ddieuog iddynt gael eu rhestru ar gyfer treial.

6. Dyma lle hefyd gall y diffynnydd bledio'n ddieuog. Yn yr achos hwn, byddai'r barnwr yn pennu dyddiad ar gyfer y treial neu, o leiaf, yn rhoi syniad pryd y cynhelir y treial.

Tueddiadau Cyfredol o ran Amseriad Ple Euog

7. Yn y pen draw, ar ryw bwynt yn y daith drwy broses y Llys y Goron, mae llawer o ddiffynyddion yn cofnodi ple euog, ac mae rhai yn gwneud hynny cyn y treial ei hun. Mae'n amlwg, fodd bynnag, fod pleon euog yn cael eu cyflwyno'n hwyrach ac yn hwyrach yn y broses llys droseddol, fel y nodaf isod. Mae hyn yn arwain at wastraffu amser y llys ac yn cyfrannu at y baich achosion agored cynyddol ac yn oedi cyfiawnder. Wrth i'r baich achosion agored gynyddu, mae'r cyfnod aros am dreial hefyd yn ymestyn, ac mae hyn yn creu'r hyn a gyfeirir ato drwy gydol y bennod hon fel 'cymhelliant wrthnysig' i ddiffynyddion, neu 'gylch adborth cadarnhaol'. Fel yr eglurais ym Mhennod 2 (Adnabod y Broblem), gyda mwy o oedi, mae'r tebygolrwydd yn cynyddu y bydd dioddefwyr yn nodi nad ydynt bellach yn cefnogi erlyniad; tystion yn tynnu'n ôl; neu nad yw'n fuddiol i'r cyhoedd bellach i ymlid yr achos. Mae hyn yn cymell rhai diffynyddion i osgoi cofnodi ple euog fel y byddent fel arall wedi gwneud. Wrth gwrs, nid yw pob diffynnydd yn meddwl fel hyn ac, mewn llawer o achosion, mae oedi yn achosi problemau i ddiffynyddion a dioddefwyr fel ei gilydd. Serch hynny, mae'r cymhelliant wrthnysig hwn i beidio â chofnodi ple euog tan yn hwyrach yn y broses yn bodoli, gyda rhai diffynyddion yn cymryd y siawns na fydd yr achos byth yn mynd i dreial. Mae hyn yn peri risg i'r diffynyddion hynny oherwydd, drwy beidio â phleidio'n euog yn gynnar, maent yn colli'r gostyngiad sylweddol yn y ddedfryd a fyddai fel arall wedi bod ar gael iddynt.
8. Er mai fy marn i yw y byddai nifer o fanteision i annog unigolion dan amheuaeth i gofnodi ple euog mor gynnar â phosibl yn y broses, cydnabyddir ers amser maith fod perygl y bydd pwysau'n cael ei roi ar ddiffynyddion i bledio'n euog, pan na fyddent wedi gwneud hynny fel arall. Fel y nodir yn Neddf Cyfraith Trosedd 1967, mae gan ddiffynnydd 'hawl ym mhob achos i

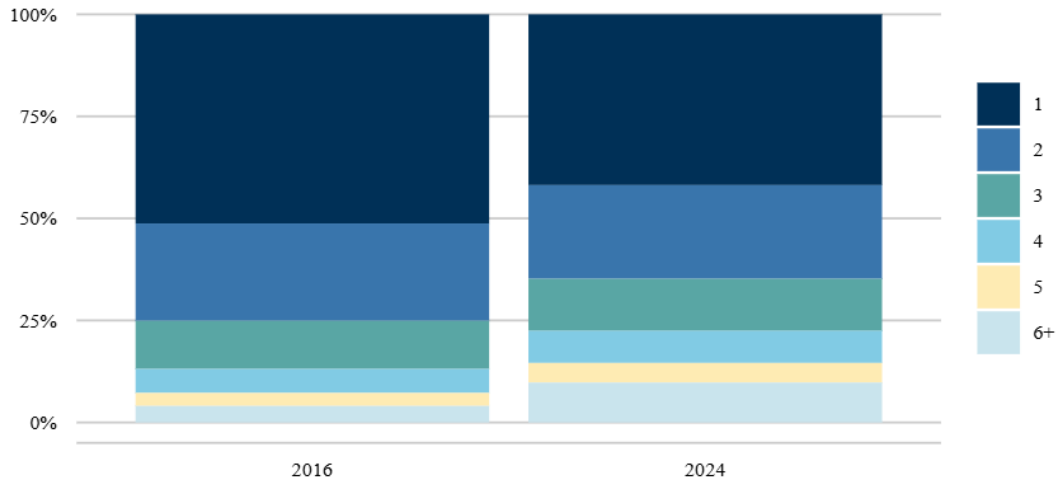
gofnodi ple dieuog'. Un o'r egwyddorion cyffredinol sy'n arwain yr Adolygiad hwn yw'r hawl i dreial teg: mae hwn yn un o bileri'r system gyfiawnder yng Nghymru a Lloegr ac mae'n rhaid ei gynnal. Rwy'n ymwybodol iawn o'r perygl o bwysau gorfodol yn cael ei roi ar ddiffynyddion i bledio'n euog ac rwyf wedi cadw hyn mewn cof wrth lunio'r argymhellion hyn.

9. I'r perwyl hwnnw, gadewch i mi fod yn glir nad fy nod yw cynyddu nifer y bobl sy'n pledio'n euog, ond canolbwyntio ar y grŵp hwnnw o ddiffynyddion a fydd yn pledio'n euog ar ryw adeg, ac i ofyn pa fesurau y gellid eu cyflwyno i sicrhau eu bod yn pledio'n euog cyn gynted â phosibl yn y broses. Byddai hyn nid yn unig o fudd iddynt hwy, drwy sicrhau'r gostyngiad mwyaf posibl am bledio'n euog yn unol â chanllawiau cyhoeddedig y Cyngor Dedfrydu, ond hefyd yn lleihau'r llwyth achosion sydd heb eu datrys a'r costau cysylltiedig o achos yn mynd ymhellach yn y broses yn ddiangen.
10. Mewn achosion lle mae diffynyddion yn pledio'n euog, mae nifer y gwrandawiadau y cynhelir cyn iddynt gyflwyno'r ble euog honno yn cynyddu'n raddol. Mae Ffigur 7.1 yn dangos, yn 2016, mi wnaeth tua 25% o ddiffynyddion a blediodd yn euog i bob cyhuddiad cyn y treial wneud hynny yn eu trydydd gwrandawriad cyn y treial neu wedyn. Erbyn 2024, roedd hyn wedi cynyddu i tua 35%. Fel uchod, mae'r newid hwn yn ymddygiad diffynyddion yn cynyddu'r pwysau ar y llysoedd troseddol drwy ymestyn yr amser y mae'n ei gymryd i ddiffynyddion gyflwyno ple, penderfyniad y gellid ei wneud yn llawer cynharach.

Ffigur 7.1

Nifer y gwrandawiadau a gynhelir cyn i ble euog gael ei chofnodi a'i derbyn cyn treial yn y Llys y Goron

Cymru a Lloegr, 2016 a 2024

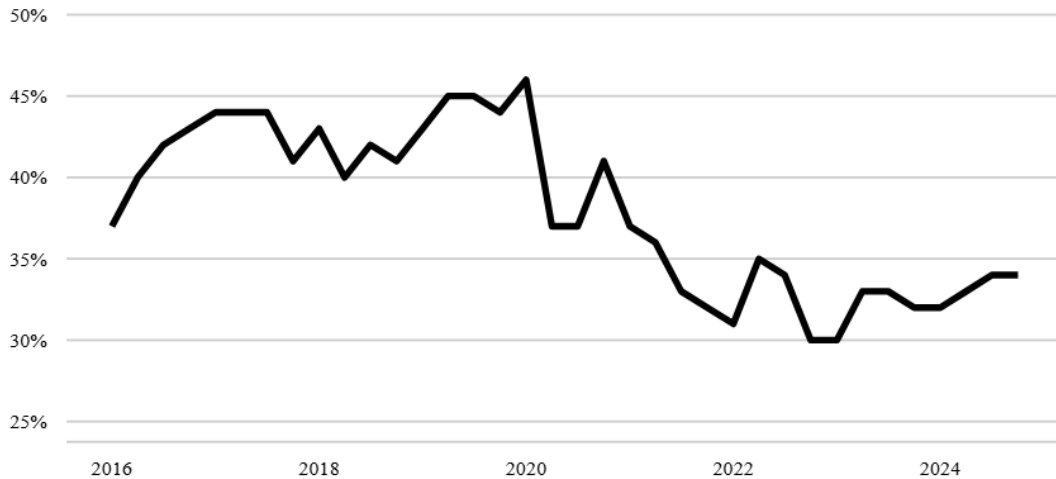
Ffynhonnell: Ystadegau chwarterol y llys troseddol, Hydref i Rhagfyr 2024

11. Yn 2024, mi wnaeth cyfran uchel (61%) o'r holl ddiffynyddion bledio'n euog. Plediodd 19% yn euog yn y PTPH (33% o'r holl bleon euog. Fodd bynnag, erbyn heddiw mae llai o ddiffynyddion yn pledio'n euog yn ystod y gwrandawriad cyntaf o gymharu â 2016. Mae Ffigur 7.2 yn dangos hyn: yn Ch1 2016, ar gyfartaledd plediodd 37% o ddiffynyddion yn euog yn y gwrandawriad cyntaf yn Llys y Goron, gan godi i uchafbwynt o 46% yn Ch1 2020, ond erbyn Ch4 2024 roedd y nifer hwnnw wedi gostwng i 34%. Heb ddiwygiad radical, efallai y bydd nifer y diffynyddion sy'n pledio'n euog yn y gwrandawriad cyntaf yn Llys y Goron yn parhau i ostwng.

Ffigur 7.2

Cyfran yr holl ddiffynnyddion sy'n pledio'n euog sy'n gwneud hynny yn y gwrandawriad cyntaf yn y Llys y Goron

Cymru a Lloegr, 2016-2024

Ffynhonnell: Ystadegau chwarterol y llys troseddol, Hydref i Rhagfyr 2024

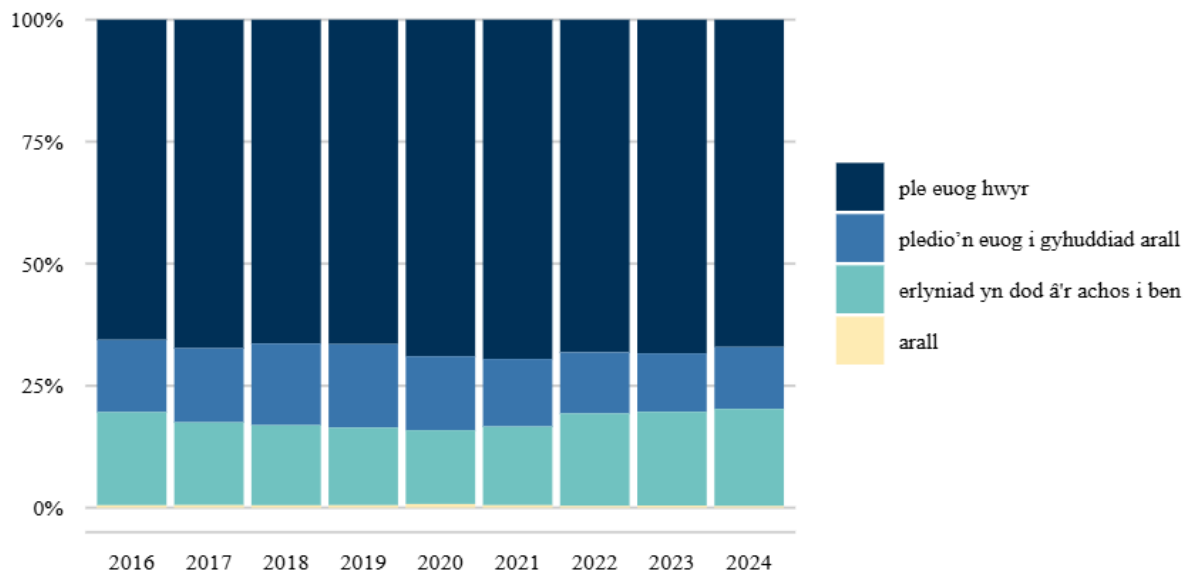
12. Mae deall effaith oedi wrth gofnodi ple euog ar y system ehangach hefyd yn gofyn am ystyried nifer y 'treialon chwâl'. Pan fydd treial yn chwalu (naill ai oherwydd bod ple euog dderbyniol yn cael ei chynnig ar ddiwrnod y treial neu fod yr erlyniad yn cael ei ollwng) mae'n gwastraffu amser llys y gellid fod wedi'i ddefnyddio i wrando achos arall, gan ychwanegu yn y pen draw at y llwyth achosion agored. Mae achosion o'r fath hefyd yn gwastraffu adnoddau'r erlyniad wrth baratoi treial llawn.
13. Mae yna nifer sylweddol o dreialon chwâl yn Llys y Goron. Yn 2024, o'r 31,158 o achosion troseddol a restrwyd, chwalodd 9,578 (31%). Fel y dangosir yn Ffig. 7.3, mae 64% o'r achosion sy'n chwalu yn gwneud hynny oherwydd bod y diffynnydd yn pledio'n euog yn hwyr (h.y. ar ddiwrnod cyntaf y treial) ac am y tro cyntaf. Nid yw hwn yn broblem newydd. Dros 30 mlynedd yn ôl, awgrymodd Comisiwn Brenhinol Runciman ar Gyfiawnder Troseddol fod 'treialon chwâl yn creu problemau difrifol, yn bennaf i'r miloedd o dystion bob blwyddyn' a'i fod yn achosi 'pryder diangen i ddioddefwyr'. Roedd yn amlwg

bryd hynny, ac mae'n amlwg nawr, eu bod yn gyffredin ac yn ychwanegu at y llwyth achosion agored.

Ffigur 7.3

Rhesymau dros dreialon chwâl

Cymru a Lloegr, 2016-2024

Ffynhonnell: Ystadegau chwarterol y llys troseddol, Hydref i Rhagfyr 2024

14. Rwyf wedi trafod penderfyniadau ynghylch mechnïaeth a chadw ar remand ym Mhennod 4 (Ymchwiliadau a Phenderfyniadau Cyhuddo) ac mae'n bwysig nodi yma hefyd fod unigolion sydd ar remand efallai'n gwneud y penderfyniad ymwybodol i dreulio'r amser mwyaf posibl ar remand. Mae hyn yn creu anfantais arall gan fod yr unigolyn yn elwa o drefn fwy ffafriol carcharorion ar remand sydd yn gallu:

- a. cael mynediad at gyfleusterau i geisio cael eu rhyddhau ar fechnïaeth;
- b. cadw'r hawl i ddiogelu eu cartref, eu swydd a'u harian personol; a
- c. cynnal cysylltiad â'u teulu a'u ffrindiau.

15. Yn ogystal, mae'n bwysig nodi bod amser y diffynnydd ar remand yn cyfrif tuag at ei ddedfryd derfynol os caiff ei ganfod yn euog ar ddiwedd treial. O ganlyniad, mewn rhai achosion, byddai rhywun sydd ar remand sydd wedi

aros am gyfnod hir cyn pledio'n euog yn cael eu rhyddhau yn syth ar ôl i'r barnwr gyfrifo'r gostyngiad am bledio'n euog (waeth pa mor hwyr) a bod yr amser a dreuliwyd ar remand wedi cael ei ystyried.

16. Mae'r boblogaeth ar remand wedi cynyddu'n gynt na chyfanswm poblogaeth carchardai, gan waethygu'r effaith ar y system cyfiawnder troseddol. Mae hyn yn peri pryder neilltuol oherwydd yr effaith ar yr argyfwng capasiti carchardai: rhwng 2018 a 2024, cynyddodd y boblogaeth ar remand o 10.7% o gyfanswm poblogaeth y carchardai i 19.9%. Mae carchardai derbyn, lle mae diffynyddion ar remand yn cael eu cadw, yn wynebu'r pwysau mwyaf difrifol ar draws ystad y carchardai. Y boblogaeth 'heb gael eu rhoi ar brawf' – diffynyddion sydd wedi pledio'n ddieuog ac yn aros am eu treial – yw'r garfan fwyaf o garcharorion ar remand. Mae'r boblogaeth 'euog heb eu dedfrydu' – diffynyddion sydd wedi pledio'n euog neu wedi'u canfod yn euog ac yn aros am eu dedfryd – yn tyfu hyd yn oed yn gynt. Ym mis Rhagfyr 2024, roedd 66% o'r boblogaeth ar remand yn aros am dreial, gyda 34% yn aros am eu dedfryd.
17. Mae hefyd yn bwysig cydnabod yr effaith y mae hyd estynedig cyfnodau remand yn ei gael ar ddiffynyddion a'u teuluoedd. Mae'n peri pryder arbennig nad oes modd darparu'r cymorth priodol i leihau'r risg o aildroseddu tra eu bod ar remand, ac mae hyn yn gallu cael effaith gynyddol ar y system cyfiawnder troseddol yn y dyfodol. Gan mai dim ond gyda charcharorion sydd wedi'u cael yn euog y mae rheolwyr troseddwyd yn y carchar (POMs) yn gweithio, mae'r rhai sydd wedi treulio eu dedfryd ar remand wedi cael llai neu ddim cymorth o gwbl gyda materion megis llety, budd-daliadau neu gamddefnyddio cyffuriau ac alcohol. Mae hefyd yn peri pryder mawr y gall unigolyn dreulio cyfnod sylweddol ar remand cyn cael ei ryddhau'n ddieuog yn y llys wedyn. Mae eu hamser yn y carchar yn disgwyl achos llys yn cael effaith negyddol sylweddol ar eu bywydau personol ac efallai na fydd y bobl hyn wedi cael y cymorth yr oedd ei angen arnynt i'w helpu i osgoi risgiau troseddu. Rwyf wedi amlinellu astudiaethau achos gan ddiffynyddion sydd wedi'u heffeithio ym Mhennod 2 (Adnabod y Broblem).

Proses *Goodyear*

18. Fel y nodwyd uchod, y PTPH yw'r gwrandawriad cyntaf yn Llys y Goron ac mae'n rhoi cyfle i'r barnwr wneud defnydd o broses Goodyear. Mae hyn yn caniatáu i farnwr roi syniad o'r gosb ymlaen llaw. Mae hyn yn ffordd o gyflwyno rhywfaint o sicrwydd ym meddwl y diffynnydd, mewn perthynas â'r hyn a fyddai'n digwydd pe bai yn pledio'n euog ar y pwynt hwn yn y broses, drwy i'r barnwr roi arwydd o'r gosb ymlaen llaw i'r diffynnydd. Efallai bod y diffynnydd eisoes wedi trafod hyn gyda'u cynrychiolwyr cyfreithiol, ond mae clywed beth allai'r gosb fod gan y barnwr yn y llys agored yn rhoi sicrwydd a thryloywder.
19. Roedd y dyfarniad yn *R v Goodyear* yn foment arwyddocaol yn hanes system cyfiawnder troseddol Cymru a Lloegr. Yn yr achos hwnnw, ceisiodd y Llys Apêl reoleiddio arferion amhriodol lle roedd rhai barnwyr yn cynnig arwyddion cyfrinachol i diffynnyddion o'r ddedfryd debygol pe baent yn pledio'n euog ar y pryd. Yn achos *Goodyear*, daeth y llys i'r casgliad y gall barnwr, pan wahoddir ef neu hi i wneud hynny gan y diffynnydd neu gynrychiolydd ar eu rhan, roi arwydd o'r ddedfryd pe bai'r diffynnydd yn pledio'n euog ar y cam hwnnw o'r achos. Mae hyn yn rhoi cyfle i'r diffynnydd bwysu a mesur manteision ple euog yn erbyn y risgiau sy'n gysylltiedig â mynd ymlaen i dreial ac, wrth wneud hynny, gall y broses annog diffynnyddion i bledio'n euog yn gynharach. Mae'r broses yn eithaf damcaniaethol, ac mae'n rhaid i'r diffynnydd ddeall hynny – nid yw hyn yn golygu bod y diffynnydd yn rhoi gwybod i farnwr y treial eu bod yn mynd i bledio, ond yn hytrach maent yn gofyn am arwydd yn unig o'r gosb pe baent, yn ddamcaniaethol, yn gwneud hynny. Rhaid i'r barnwr, hefyd, ystyried hon fel sefyllfa ddamcaniaethol ac nid fel arwydd o unrhyw dderbyn cyfrifoldeb gan y diffynnydd. Mae'r broses yn gofyn i'r barnwr fod wedi ystyried yr holl dystiolaeth sydd ar gael iddynt ar y pryd er mwyn gwneud penderfyniad gwybodus am y ddedfryd debygol ar y pwynt hwnnw yn yr achos.
20. Mae proses *Goodyear* bellach yn rhan o'r Rheolau Trefniadaeth Droseddol (Crim PR) ond mae'n tarddu o gyfraith gwlad ac yn cael ei lywodraethu gan y dyfarniad yn y penderfyniad hwnnw lle'r oedd y llys yn glir mai dim ond ar gais

yr amddiffyniad y gellir rhoi arwyddo'r gosb. Fodd bynnag, wrth roi dyfarniad y llys (a ysgrifennwyd gan y Barnwr LJ, fel yr oedd ar y pryd), nododd Arglwydd Woolf CJ yn benodol y gallai fod angen ailystyried y rheolau yn y dyfodol i ganiatáu i arwydd gael ei roi ar gynnig y barnwr ei hun. Dywedodd:

‘Rydym wedi ystyried ymhellach a ddylai fod gwaharddiad llwyr o hyd rhag i'r barnwr wneud unrhyw sylwadau o gwbl a allai sbarduno'r broses hon. Disgwylir i'r barnwr wirio a yw'r diffynnydd wedi cael cyngor ynghylch y manteision a ddaw yn sgil pledio'n euog yn gynnar. Yn yr un modd, mae'n ofynnol iddo sicrhau bod camau priodol wedi'u cymryd gan y ddwy ochr i alluogi'r achos gael ei ddatrys heb dreial. Yn dilyn y dyfarniad presennol hwn, bydd yn gwybod bod gan gyfreithiwr hawl i gynghori'r diffynnydd y gellir ceisio arwydd ymlaen llaw o'r ddedfryd ganddo. Yn yr amgylchiadau hyn, nid ydym yn credu y byddai'n rhesymegol, a byddai'n groes i'r safbwyntiau modern ar rwymedigaeth y barnwr i reoli'r achos o'r cychwyn cyntaf, i gadw at waharddiad llwyr bod y barnwr bob amser ac yn ddi-ffael yn cael ei wahardd rhag atgoffa cyfreithiwr yn y llys agored, yn bresenoldeb y diffynnydd, o hawl y diffynnydd i geisio arwydd ymlaen llaw o'r ddedfryd. Byddai'r barnwr, yn ddi-os, yn mynd ati i wneud unrhyw sylwadau o'r fath yn ofalus, yn gyntaf, i osgoi creu pwysau neu'r canfyddiad o bwysau ar y diffynnydd i bledio'n euog ac, yn ail, gan gofio'r risg o gyfleu i'r diffynnydd ei fod eisoes wedi ffurfio barn ar y mater o euogrwydd, neu yn wir, am ryw reswm, nid yw am dreialu'r achos. Os, er gwaethaf unrhyw sylwadau gan y barnwr, nad yw'r diffynnydd yn ceisio arwydd o'r ddedfryd, yna, o leiaf am y tro, ni fyddai'n briodol i'r barnwr roi neu fynnu rhoi arwydd o'r ddedfryd, oni bai, beth bynnag, y byddai'n barod i roi'r arwydd a ganiateir gan *Turner* (gweler paragraff 35) bod y ddedfryd yn mynd neu ddim yn mynd i gymryd ffurf benodol' (pwyslais ychwanegol).'

21. Yn *R v Nightingale* 2013, bu i'r Arglwydd Brif Ustus Judge ddelio ag agos lle'r oedd y Barnwr Adfocad Cyffredinol wedi ceisio egluro i'r diffynnydd y gwahaniaeth posibl rhwng y ddedfryd a allai gael ei rhoi bryd hynny a'r un a allai ddilyn ar ôl treial. Ystyrir bod yr ymarfer hwnnw yn arfer dylanwad

afresymol, ac felly y bu erioed. Sylwodd ef fod ‘yn parhau i fod yn gwbl amhriodol i’r barnwr roi, neu fynnu rhoi, unrhyw arwydd o’r ddedfryd. Mae *Goodyear* yn pwysleisio na ddylai’r barnwr roi arwydd ymlaen llaw o’r ddedfryd oni bai bod y diffynnydd wedi gofyn am un’. Ymddengys fod hyn yn awgrymu y dylid dilyn proses *Goodyear* yn unig yn dilyn cais penodol gan y diffynnydd. Ystyriaf fod yr Arglwydd Brif Ustus Judge yn canolbwyntio’n bennaf ar atal barnwyr rhag gwneud yr hyn a wnaeth y Barnwr Adfocad Cyffredinol yn yr achos hwnnw, sef rhoi pwysau ar y diffynnydd drwy nodi’r beth fyddai ei ddedfryd os byddai’n pledio (o leiaf yn ymhlyg) a beth fyddai’r ddedfryd ar ddiwedd treial. Cytunaf yn llwyr fod ymarfer o’r fath yn rhoi pwysau afresymol ar y diffynnydd ac nid wyf yn argymhell cam o’r fath. Nid wyf o’r farn fod yr Arglwydd Brif Ustus Judge yn gwrthwynebu diwygio’r broses i ganiatáu i arwydd gael ei roi ar gynnig y barnwr ei hun; dyma a ragwelodd yn y penderfyniad yn *Goodyear* ei hun.

22. Rwy’n ymwybodol drwy gyflwyniadau i’r Adolygiad hwn, fodd bynnag, mai ‘anaml iawn’ y defnyddir proses *Goodyear*, a dim ond ar achlysuron prin iawn y mae wedi’i defnyddio. Dywedodd y CLSA, yn ei gyflwyniad i’r Adolygiad hwn, fod ‘y nifer sy’n manteisio ar broses *Goodyear* yn isel, ac nad yw’n cael ei defnyddio’n effeithiol’, ac mae ymgysylltu pellach wedi awgrymu efallai nad yw diffynnyddion yn fodlon gofyn am broses *Goodyear*.
23. Fy marn i felly yw nad yw proses *Goodyear* yn cael ei defnyddio i’w llawn potensial. Rwy’n cydnabod rhesymeg dyfarniad *Nightingale* a’i fod bellach wedi’i gymhwyso; fodd bynnag, byddwn yn dadlau ei fod yn ymddangos ei fod yn atal y defnydd gorau posibl o gymhwyso *R v Goodyear* drwy awgrymu mai dim ond ar gais y diffynnydd y gellir rhoi arwydd o’r ddedfryd. Wrth archwilio’n fanwl, mae’r dyfarniad yn *Goodyear* yn egluro bod disgwyl i’r barnwr wirio a yw’r diffynnydd wedi cael cyngor am y manteision a ddaw yn sgil pledio’n euog yn gynnar (yn bennaf, gostyngiad yn y ddedfryd). Mae’n ofynnol hefyd i’r barnwr ddeall a yw’r amddiffyniad a’r erlyniad ill dau wedi cymryd y camau priodol i ganiatáu i’r achos gael ei ddatrys heb dreial. Er bod *Goodyear* yn nodi’n glir na ddylai’r barnwr roi gormod o bwysau ar y diffynnydd i geisio

arwydd, mae hefyd yn cydnabod, o dan benderfyniad y Llys Apêl yn *R v Turner*, fod gan y barnwr hawl i ddatgan yn y llys agored, ‘os mai dyna’r achos, beth bynnag a ddigwydd, p’un a yw’r diffynnydd yn pledio’n euog ai peidio, bydd neu ni fydd y ddedfryd yn cymryd ffurf benodol, e.e. gorchymyn prawf neu ddirwy neu ddedfryd o garchar’. Nid yw hyn yn cael ei adlewyrchu yn y Cyfarwyddiadau Ymarfer Troseddol na’r Rheolau Trefniadaeth Droseddol (Crim PR) chwaith.

24. Mae’r geiriad hwn, a’r cyfeiriad at benderfyniad gwreiddiol *Turner*, yn caniatáu mabwysiadu dehongliad gwahanol o *Goodyear*. Yn fy marn i, dylid caniatáu i’r barnwr gymryd agwedd ragweithiol wrth roi arwydd ymlaen llaw o’r ddedfryd. Nid wyf yn credu bod hyn yn torri ar hawl y diffynnydd i geisio proses *Goodyear* nac yn rhoi pwysau afresymol ar y diffynnydd i bledio’n euog. Pwysleisiaf eto, ac yn unol â’r egwyddor o gynnal tegwch y broses, nad fy mwriad yw cynyddu nifer y pleon euog a wneir, ond annog y rhai a fydd yn cael eu gwneud i gael eu gwneud yn gynharach yn y broses er mwyn atal achosion Llys y Goron rhag chwalu a gwastraffu amser.
25. Felly, rwy’n argymhell y dylid gosod disgwyliad ar bob barnwr, yn y PTPH, i gymryd agwedd fwy rhagweithiol ac yn rheolaidd fynegi’n agored yn y llys eu parodrwydd i ddilyn proses *Goodyear*, waeth a oes cais wedi’i wneud gan yr amddiffyniad am arwydd o’r ddedfryd neu beidio. Oni bai eu bod yn ystyried bod rhesymau da dros beidio. Efallai y bydd yn ddigonol i’r barnwr ofyn i eiriolwr yr amddiffyniad a oedd hwn yn achos lle dylid rhoi arwydd barnwrol ar y ddedfryd ac a oeddent wedi egluro i’r diffynnydd y manteision posibl o’r sicrwydd mwy y gallai hyn ei roi. Byddai hyn yn helpu i liniaru’r problemau gyda’r nifer isel sy’n cyfaddef eu bai ac yn caniatáu i achosion ddod i ben yn gynt. Dim ond at ddisgwyliad i gynnig arwydd o ran y math o ddedfryd yr wyf yn cyfeirio yma: mae’n bosibl y byddai’n rhaid aros am adroddiad cyn-dedfryd ar gyfer ei ffurf benodol. Felly, gallai’r arwydd fod yn, er enghraifft, dedfryd nad yw’n golygu carchar neu ddedfryd na fyddai’n arwain at garchariad ar unwaith heb fod yn fwy penodol. Ymhellach, nid wyf yn awgrymu y dylid byth roi arwydd o ddedfryd uwch pe na bai’r diffynnydd yn barod i gyfaddef eu bai:

byddai hynny'n rhoi pwysau amhriodol am yr holl resymau a fynegwyd yn *Nightingale*.

26. Fel yr wyf wedi egluro uchod, nid wyf yn credu y byddai hyn yn rhoi pwysau afresymol ar ddiffynyddion i bledio'n euog nac yn cael effaith negyddol ar degwch y broses. I'r gwrthwyneb, gallaf weld y byddai hyn yn cynorthwyo diffynyddion a allai fel arall fod yn anwybodus o fanteision proses *Goodyear*. Mae diffynyddion heb gynrychiolaeth gyfreithiol (UDau), er enghraifft, yn grŵp sy'n annhebygol o fod yn ymwybodol o beth yw proses *Goodyear* neu'r manteision o ofyn am y broses. Gall eu diffyg ymwybyddiaeth o drefn y llys neu'r system gyfreithiol yn gyffredinol olygu bod achosion yn cymryd mwy o amser i symud ymlaen gan fod yn rhaid egluro pob cam i UDau er mwyn iddynt ddeall ac i sicrhau treial teg. Fel y nodir yng Nghompendiwm Llys y Goron, mae'n ofynnol i'r llys gymryd pob cam rhesymol i hwyluso cyfranogiad y diffynnydd os ydynt heb gynrychiolaeth, gan gynnwys, er enghraifft, i'r barnwr ofyn i'r diffynnydd a ydynt am alw unrhyw dystion ar eu rhan Byddaf yn archwilio UDau yn fanylach yn yr Adolygiad Effeithlonrwydd. Yn y cyfamser, fodd bynnag, byddai barnwyr yn sicrhau'n rheolaidd bod diffynyddion yn ymwybodol o broses *Goodyear*, hyd yn oed heb fudd cynrychiolaeth gyfreithiol, yn helpu i wneud y gorau o'u cyfranogiad ac yn sicrhau tegwch ar draws y system. At hynny, gall hyd yn oed y rhai sydd â chynrychiolaeth gyfreithiol fod yn anwybodus o broses *Goodyear*, neu fod wedi ei diystyru fel rhywbeth diangen ar sail cyngor eu cynrychiolwyr. Byddai creu disgwyliad y gellir defnyddio proses *Goodyear* ym mhob achos yn atal y diffynyddion hyn rhag colli'r cyfle i sicrhau gostyngiad yn y ddedfryd drwy gofnodi ple cynnar.
27. I gael yr effaith fwyaf, byddwn yn awgrymu y dylai'r disgwyliad am drafodaeth ynghylch proses *Goodyear* ddigwydd yn ystod y gwrandawriad cyntaf, sef y PTPH fel arfer. Dylai'r disgwyliad hwn fod ar bob barnwr yn Llys y Goron.
28. Trof yn awr at weithredu'r argymhelliad hwn. Fel gydag unrhyw egwyddor arall, gallai fod yn destun deddfwriaeth ond gan fod *Goodyear* yn athrawiaeth cyfraith gwlad gyda datganiad Crim PR, gellir addasu ei defnydd yn rhwydd

drwy benderfyniad y Llys Apêl (Adran Droseddol), drwy ddiwygiad i'r Crim PR neu drwy Gyfarwyddyd Ymarfer Troseddol newydd. Felly, hoffwn wahodd yr Arglwyddes Brif Ustus i ystyried cyflwyno Cyfarwyddyd Ymarfer Troseddol newydd, sy'n gosod y disgwyliad hwn. Yn y pen draw, dylai disgresiwn aros gyda'r farnwriaeth, ac rwy'n cydnabod y dylai barnwyr gadw rhywfaint o reolaeth i beidio â holi ynghylch *Goodyear* ond y dylent roi 'rheswm da dros beidio'.

29. Yn olaf, pwysleisiaf fod fy argymhelliad ar gyfer arwyddion *Goodyear* rheolaidd yn tanlinellu pwysigrwydd hanfodol cyflwyno papurau perthnasol yn brydlon fel bod cynrychiolwyr cyfreithiol wedi gallu cynghori eu cleientiaid yn briodol ac y gall y barnwr asesu difrifoldeb yr achos.

Argymhelliad 23: Rwy'n argymhell bod Cyfarwyddyd Ymarfer Troseddol yn cael ei gyflwyno fel mater o frys i osod disgwyliad ar y farnwriaeth i wneud defnydd o broses *Goodyear* (rhoi syniad ymlaen llaw o'r ddedfryd) ym mhob treial, os ceir cais gan yr amddiffyniad neu beidio, yn Llys y Goron, yn y Gwrandawriad Pledio a Pharatoi ar gyfer Treial (PTPH) os yn bosibl, oni bai y rhoddir rhesymau da dros beidio.

Ffurflen Gwrandawriad Pledio a Pharatoi ar gyfer Treial

30. Ar gyfer pob achos a anfonir i'r Llys y Goron, neu pan fo'r diffynnydd wedi dewis cael treial yn Llys y Goron, ac os disgwylir cynnal treial (oni bai bod y Rheolau Trefniadaeth Droseddol neu'r Canllawiau Ymarfer Troseddol yn eithrio hynny'n benodol), mae'n ofynnol i'r ddwy ochr lenwi ffurflen PTPH cyn y PTPH ei hun. Mae'r ffurflen yn gofyn am fanylion gwahanol faterion rheoli achosion megis amcangyfrifon amser ar gyfer treialon, nifer y tystion sydd eu hangen a phle'r diffynnydd. Yna bydd y barnwr yn adolygu'r ffurflen wedi'i llenwi cyn y PTPH. Mae hyn yn sicrhau bod y barnwr yn cael syniad o ba ble i'w disgwyl a sut i osod cyfarwyddiadau rheoli achos pe bai'r mater yn mynd ymlaen i dreial.

31. Dylai'r PTPH gydymffurfio bob amser â'r Crim PR a'r Cyfarwyddiadau Ymarfer Troseddol. Mewn perthynas â rheoli achosion, dylai'r llys:
- a. Sicrhau fod y diffynnydd yn deall y bydd yn cael credyd am bledio'n euog, a bod y diffynnydd yn deall hynny (gyda chymorth os oes angen).
 - b. Cymryd ple'r diffynnydd yn unol â rheol 3.32 (cyhuddo'r diffynnydd yn ôl yr hyn a nodir ar y ddogfen gyhuddo) neu, os na ellir cymryd ple, canfod a yw'n debygol y bydd y diffynnydd yn pledio'n euog neu'n ddieuog.
 - c. Oni bai bod y diffynnydd yn pledio'n euog, dylai'r llys sicrhau bod y canlynol yn cael ei egluro i'r diffynnydd. Dylid gwneud hyn gan ddefnyddio geiriau y gall y diffynnydd eu deall (gyda chymorth, os oes angen):
 - i. bydd gan y diffynnydd hawl i roi tystiolaeth ar ôl i'r llys wrando ar achos yr erlyniad;
 - ii. os na fydd y diffynnydd yn mynychu, gellir gwrandao'r achos yn ei absenoldeb;
 - iii. os cynhelir y treial heb i'r diffynnydd fod yn bresennol gall y barnwr hysbysu'r rheithgor o'r rheswm dros y diffyg presenoldeb hwnnw; a
 - iv. lle bo'r diffynnydd wedi'i ryddhau ar fechnïaeth, mae methu â mynychu'r llys pan ofynnir yn drosedd y gellir arestio a chosbi'r diffynnydd amdani, a gall y fechnïaeth gael ei thynnu'n ôl;
 - v. rhoddir cyfarwyddiadau ar gyfer treial effeithiol.
32. Byddwn yn awgrymu, er mwyn annog y defnydd o broses *Goodyear*, y dylid diwygio'r ffurflen i gynnwys proc i gynrychiolydd yr amddiffyniad nodi eu bod wedi hysbysu'r diffynnydd a) am y cyfle i ddefnyddio proses *Goodyear*, a b) wedi pwysleisio, er mwyn osgoi unrhyw amheuaeth, nad oes unrhyw bwysau i bledio'n euog, ac mai dim er gwybodaeth y mae'r arwydd o dedfryd.

33. I wneud hyn, byddwn yn awgrymu bod yr Arglwydd Ganghellor yn gofyn i'r Pwyllgor Rheolau Trefniadaeth Droseddol adolygu ac addasu'r ffurflen yn unol â'r argymhelliad hwn. Byddwn yn annog i'r diwygiad hwn ddigwydd ar frys. Os bydd oedi oherwydd proses y Pwyllgor Rheolau Trefniadaeth Droseddol, gellid cyflawni'r un canlyniad drwy Gyfarwyddyd Ymarfer. Wedi dweud hynny, fodd bynnag, rwy'n cydnabod mai mater i'r Arglwyddes Brif Ustus a'r farnwriaeth yn gyffredinol yw hyn yn y bôn.

Argymhelliad 24: Rwy'n argymhell y dylid diweddarau ffurflen y Gwrandawriad Pledio a Pharatoi ar gyfer Treial (PTPH) ar unwaith i gynnwys gofyniad i gynrychiolydd cyfreithiol y diffynnydd gadarnhau eu bod wedi gofyn i'w cleient a ydynt yn dymuno ceisio cael syniad ymlaen llaw o'r ddedfryd yn y PTPH.

Amseru Gwrandawriad Pledio a Pharatoi ar Gyfer Treial

34. Mae'r 'Llawlyfr Rheoli Achosion yn Well' yn egluro y gall y PTPH 'gael ei restru ar ddiwrnod sy'n fwy na 28 diwrnod, cyhyd â bod y diwrnod hwnnw ddim yn fwy na 35 diwrnod o'r dyddiad anfon'.
35. Mae'r PTPH yn wrandawriad amlweddog, ac mae'n werth ystyried a yw'r PTPH yn ei ffurf bresennol yn cael ei ddefnyddio'n effeithlon, a byddaf yn trafod hyn yn fanylach yn yr Adolygiad Effeithlonrwydd. O dan fy nghynigion ar gyfer diwygio, bydd y PTPH yn dod yn hyd yn oed yn fwy arwyddocaol gan y bydd penderfyniadau'n cael eu gwneud ar ddyrannu rhwng Adrannau'r Llys y Goron (gweler Pennod 8 – Strwythur Llys y Goron) ac ar bleidiau y bydd angen eu trin cyn gynted â phosibl ar ôl i'r achos gyrraedd y llys ynadon. Yn ogystal, bydd y catalog arferol o benderfyniadau eraill sy'n ymwneud â rheoli treial sydd yn llai sensitif i amser. Bydd pob un yn gofyn i ymarferwyr a barnwyr fod wedi paratoi'n drylwyr. Fel yr eglurais yn fy Adolygiad yn 2015, credaf fod 'rheoli achosion barnwrol yn effeithiol a chyson' yn hynod bwysig, ac felly mae'r PTPH yn cyflawni diben gwerthfawr. Fodd bynnag, mae ei werth yn dibynnu ar y partïon i'r achos yn cael amser ar gyfer cyfathrebu effeithiol. Mae fy nghred

bod ‘angen i’r partïon ymgysylltu’n fwy effeithiol’ yr un mor wir heddiw ag yr oedd yn 2015, a dylai’r system annog cymaint o gyfathrebu cynnar â phosibl. Dylai cynlluniau ffioedd cymorth cyfreithiol ysgogi datrys achosion yn gynnar. I’r perwyl hwnnw, dylai cynlluniau ffioedd gydnabod a thalu eiriolwyr am y gwaith a wnaed wrth baratoi ar gyfer y PTPH.

36. Mae thema gyffredin ymhlith yr argymhellion i’r Adolygiad hwn, fodd bynnag, sef bod gweithwyr proffesiynol cyfreithiol yn cael trafferth ymdopi â’r pwysau amser a osodir arnynt gan y Rheolau Trefniadaeth Droseddol a’r Cyfarwyddiadau Ymarfer, ac nad oes digon o amser ar gael ar gyfer paratoi a

Argymhelliad 25: Rwy’n argymhell y dylid addasu unrhyw ddiwygiad i’r cynllun ffioedd cymorth cyfreithiol yn y dyfodol i gydnabod y gwaith y mae eiriolwyr yn ei wneud er mwyn paratoi ar gyfer y Gwrandawriad Pledio a Pharatoi ar gyfer Treial.

fyddai, yn fy marn i, yn arwain at drafodaethau gwerthfawr gyda’u cleientiaid, gan gynnwys trafodaethau am fanteision cofnodi ple euog cynnar. Felly, efallai y byddai gwerth mewn caniatáu mwy o amser cyn cynnal y PTPH.

37. Rwy’n deall y bydd y cynnig hwn yn agored i feirniadaeth gan grwpiau dioddefwyr a allai fod yn poeni y gallai gohirio’r PTPH ohirio cyfiawnder ymhellach fyth. Nododd y Comisiynydd Dioddefwyr, yn ei chyflwyniad i’r Adolygiad hwn, fod y llwyth achosion agored a’r oedi cyn achosion llys yn golygu bod dioddefwyr yn aml yn cael gwybod am ohiriadau ar y funud olaf a bod diffyg esboniad am pam y cafodd yr achos ei ohirio yn ychwanegu at eu poen emosiynol, a bod proses hirfaith y llys hefyd yn tarfu ar fywyd bob dydd, gwaith ac ysgol y dioddefwyr, gan eu rhoi dan anfantais yn y presennol ac yn y dyfodol’.
38. Mewn cyferbyniad, awgrymodd y CLSA, yn ei gyflwyniad i’r Adolygiad hwn, weithredu cynllun peilot i helpu sicrhau bod ‘PTPHau yn fwy effeithiol drwy eu gohirio tan o leiaf 12 wythnos ar ôl yr ymddangosiad cyntaf [yn y llys ynadon] lle nad oes Gwrandawriad Rhagarweiniol’.

39. Rwyf o'r farn y byddai oedi ar ddechrau achos yn Llys y Goron yn rhoi cyfle i ymarferwyr a phartion ganolbwyntio ar y materion a allai godi yn ddiweddarach yn y broses llys, a'u datrys neu o leiaf eu lleihau. Yn ogystal, mae'n bosib y gellir annog cofnodi ple euog yn gynharach yn y broses o ganlyniad i hyn, gan ddod â chyfiawnder yn gynt yn y achosion hyn mewn gwirionedd. Beth bynnag, dylai hyn arwain at reoli treialon yn fwy effeithiol gyda'r nod o leihau oedi yn hytrach na'i gynyddu.

Argymhelliad 26: Rwy'n argymhell y dylid cael cynllun peilot i brofi a ddylid gohirio'r Gwrandawriad Pledio a Pharatoi ar gyfer Treial er mwyn sicrhau ymgysylltiad priodol rhwng y partion. Ymhellach, argymhellaf fod y peilot hwn yn cael ei roi ar waith ar unwaith a chyn i fy argymhellion eraill gael eu hychwanegu at y llyfr statud.

40. Nodaf fod rhai llysoedd, mewn gwirionedd, yn arfer gohirio'r PTPH. Cyfeiriais ym Mhennod 2 (Adnabod y Broblem) at y ffaith bod Llys y Goron Bryste, yn ystod ymweliad fy nhîm, wedi arbrofi gyda gohirio'r PTPH er mwyn sicrhau digon o amser paratoi ac i wella effeithlonrwydd y gwrandawriad.
41. Felly, argymhellaf y dylid diwygio amseriad y PTPH gan y Rheolau Trefniadaeth Droseddol neu Gyfarwyddyd Ymarfer Troseddol ar ôl ymgynghoriad â'r Arglwyddes Brif Ustus ac eraill, ac y dylid cael cynllun peilot cenedlaethol i brofi a fyddai oedi'r PTPH a rhoi blaenoriaeth i ymgysylltu'n gynharach yn cael unrhyw effaith sylweddol ar amseriad pleon euog, neu unrhyw ganlyniadau anfwriadol. Byddai hyn yn galluogi gwneud penderfyniadau gwell, ac o bosibl yn gynt, er budd pob parti, gan gynnwys dioddefwyr.

Gostyngiad am Bledio'n Euog

42. Yn y cyfnod ers 2011, mae hyd dedfrydau wedi cynyddu'n ddramatig ac, yn amodol ar benderfyniadau a all gael eu gweithredu yn dilyn yr Adolygiad Annibynnol o Ddedfrydu dan gadeiryddiaeth y Gwir Anrhydeddus. David Gauke, mae troseddwyd wedi bod yn cyflawni llawer mwy o'r dedfrydau hirach

hynny. Er gwybodaeth, o ganlyniad i Ddeddf Cyfiawnder Troseddol 1967, roedd troseddwr yn gymwys i gael parôl ar ôl cyflawni traean o'u dedfryd ac (yn amodol ar ymddygiad da) yn gymwys i gael rhyddhad a chael eu rhyddhau ar ôl cyflawni dau draean o'u dedfryd. Roedd y rhai ar barôl ar drwydded ond dim ond hyd at ddyddiad y rhyddhad. Digon yw nodi bod y darpariaethau hyn wedi cael eu newid yn sylweddol dros y blynyddoedd. Bellach, yn y rhan fwyaf o achosion, dim ond ar ôl hanner (ac ar gyfer troseddau mwy difrifol dau draean y ddedfryd) y daw rhyddhau, gyda darpariaethau trwydded (ynghyd â'r atebolrwydd i gael eu galw'n ôl) yn para hyd ddiwedd y ddedfryd. Mae'r darpariaethau hyn yn llawer mwy o gosb. Fel y byddaf yn egluro ac yn ceisio cyfiawnhau'n fanylach yn nes ymlaen, credaf y dylid cael gostyngiadau pellach mewn dedfrydau am bledio'n euog fel cymhelliant i'w gwneud cyn gynted â phosibl.

43. Bu gostyngiad ar y ddedfryd ar gael erioed i ddiffynnyddion sy'n pledio'n euog; ac roedd maint y gostyngiad hwnnw'n gysylltiedig ag amseriad y pledio. Roedd y gofyniad statudol cyntaf wedi'i gynnwys yn adran 144(1) Deddf Cyfiawnder Troseddol 2003, a oedd, mewn perthynas â diffynnydd a blediodd yn euog, yn ei gwneud yn ofynnol i'r llys ystyried y cam yn y broses droseddol pan roddwyd arwydd o bledio'n euog a'r amgylchiadau ynghylch hynny. Yn dilyn hynny, yn 2004 ac eto ym mis Gorffennaf 2007, cyhoeddwyd canllaw pendant gan y Cyngor Canllawiau Dedfrydu (rhagflaenydd y Cyngor Dedfrydu) a oedd, yn berthnasol i bob troseddwr 18 oed neu'n hŷn, yn nodi mai'r gostyngiad mwyaf am bledio'n euog oedd un rhan o dair i'r rheini a blediodd yn euog ar y cyfle rhesymol cynharaf, sef fel arfer y gwrandawriad cyntaf yn y llys ynadon neu'r Llys y Goron. Gostyngwyd y disgownt hwnnw i un rhan o bedair os cofnodwyd ple ar ôl pennu dyddiad y treial, ac i un rhan o ddeg os dim ond ar ddiwrnod y treial neu unwaith yr oedd y broses wedi dechrau. Roedd y rhesymeg dros y gostyngiad yn y ddedfryd yn glir: roedd yn arbed i ddioddefwyr a thystion y straen o roi tystiolaeth yn y treial, ac yn arbed amser ac adnoddau'r llys. Disgwyliad i farnwyr ddilyn y canllawiau ond roedd ganddynt ddisgresiwn lle'r oedd cyfiawnhad dros beidio â gwneud hynny. Nid oedd yn berthnasol i

achosion lle roedd dedfryd isafswm gorfodol, megis y cyfnod lleiaf i droseddwr a gafwyd yn euog o drydedd lladrad.

44. Dan Ddeddf Crwneriaid a Chyfiawnder 2009, trosglwyddwyd y cyfrifoldeb am greu canllawiau dedfrydu i'r Cyngor Dedfrydu. Yn benodol, roedd y Cyngor wedi'i orchymyn gan adran 120(3)(a) i baratoi canllawiau dedfrydu ynghylch cyflawni dyletswydd y llys o dan adran 144 o Ddeddf 2003. Trwy adran 125 o'r Ddeddf, roedd yn ofynnol i farnwr dedfrydu ddilyn y canllawiau oni bai y byddai gwneud hynny yn groes i fudd cyfiawnder.
45. Yn 2011, fodd bynnag, cyn i'r Cyngor gyhoeddi canllawiau, mewn Papur Gwyrdd o'r enw 'Torri'r Cylch: Cosbi, Adsefydlu a Dedfrydu Troseddwyr yn Effeithiol', cynigiodd yr Ysgrifennydd Cyfiawnder ar y pryd, Kenneth Clarke CF, AS, gynyddu uchafswm y gostyngiad o draean i hanner ar y sail y byddai hyn yn annog pleon euog cynnar, gan arbed amser ac adnoddau'r llys, lleihau'r pwysau ar system y carchar a thorri costau. Roedd y cynnig wedyn yn rhan o'r Bil Cymorth Cyfreithiol, Dedfrydu a Chosbi Troseddwyr, ond cafodd lawer o wrthwynebiad ar y sail nad oedd yn ddigon llym a byddai'n arwain at ddedfrydau rhy fyr. Roedd pryderon hefyd y gallai gostyngiad o'r maint hwnnw arwain at bledion euog gan ddiffynyddion a oedd mewn gwirionedd yn ddieuog.
46. O ganlyniad, gadawyd y cynnig, a thynnwyd y ddarpariaeth o'r hyn a ddaeth yn ddiweddarach yn Ddeddf 2012.
47. Cyhoeddodd y Cyngor Dedfrydu ganllawiau ar y mater hwn a ddaeth i rym ar 1 Mehefin 2017, gan nodi bod cyfaddefiad o euogrwydd fel arfer yn lleihau effaith y drosedd ar ddioddefwyr, yn arbed i ddioddefwyr a thystion orfod rhoi tystiolaeth ac er budd i'r cyhoedd gan ei fod yn arbed amser ac arian cyhoeddus ar ymchwiliadau a threialon. Pwysleisiodd fod y manteision yn fwy po gynharaf y nodir y ple, ond na ddylid ystyried cyfaddefiadau mewn cyfweliad, cydweithrediad â'r ymchwiliad na dangos edifeirwch wrth benderfynu lefel y gostyngiad, ond y dylid eu hystyried ar wahân fel ffactorau

lliniarol posibl yn y broses ddedfrydu. Ymhellach, roedd y manteision yn berthnasol waeth beth oedd cryfder y dystiolaeth.

48. Yn fras, parhaodd y gostyngiadau i fod fel yr oeddent: traean yn ystod cam cyntaf yr achos (pan geisir a chofnodir arwydd o'r ple); chwarter ar ôl y cam cyntaf; ac yna graddfa symudol o ostyngiad, gyda'r uchafswm o un rhan o ddeg ar ddiwrnod cyntaf y treial. Roedd eithriad yn bosibl lle'r oedd y llys yn fodlon bod amgylchiadau penodol yn bodoli a oedd yn lleihau'n sylweddol gallu'r diffynnydd i ddeall yr honiadau, neu fel arall yn ei gwneud yn afresymol disgwyl arwydd o bledio yn gynt nag y'i rhoddwyd.
49. Yn dilyn ymgysylltiad deddfwriaethol Deddf Crwneriaid a Chyfiawnder 2009, mae creu a chynnwys unrhyw ganllaw ar gyfer lleihau dedfryd oherwydd pledio'n euog yn parhau i fod yn gyfrifoldeb i'r Cyngor Dedfrydu. Mae'r canllaw yn rhoi manylion i ehangu ar y fframwaith sylfaenol o draean, chwarter ac un rhan o ddeg. Mae hynny'n cynnwys, yn gyntaf, fod troseddwr a ddaliwyd yn y weithred (er enghraifft, yn ystod lladrad) yn dal yn gymwys i gael y gostyngiad llawn os yw'n pledio'n euog ar y cyfle cyntaf. Yn ail, os caiff ple ei nodi ar ddiwrnod y treial (pan fo costau ychwanegol sylweddol a chyfraniad sylweddol gan y llys eisoes wedi'u hysgwyddo) yn hytrach nag yn y PTPH (cyn i'r costau a'r ymrwymiad hwnnw o amser llys godi), dim ond o 25% i 10% y mae'r gostyngiad yn symud, hynny yw, 15% ychwanegol. Yn olaf, ni all diffynnydd sy'n pledio'n euog ar ddiwrnod cyntaf treial a oedd i fod, er enghraifft, i bara naw mis – gan arbed cost sylweddol iawn i'r cyhoedd – ddisgwyl mwy na gostyngiad o 10%. Mae'r ddau enghraifft olaf hyn yn dangos y budd cymharol fach sydd i'w gael gan y diffynnydd, er gwaethaf y costau ariannol a threfniadol a ddaw i ran y wladwriaeth wrth ddarparu amser barnwrol ac amser llys, trefnu tystion (heb sôn am y straen a achosir), a chostau'r erlyniad a'r amddiffyniad wrth baratoi ar gyfer y treial, yn ogystal â'r effaith gysylltiedig a'r aflonyddwch i amserlennu treialon eraill ar restr y llys hwnnw sy'n cael eu heffeithio gan bledio'n hwyr.

50. Mae'r canllaw a'r gostyngiad yn berthnasol yn y Llys Ynadon ac yn Llys y Goron. Er ei fod yn cael ei drafod amlaf mewn perthynas â dedfryd o garchar, mae'r canllaw yn berthnasol hefyd i ffurfiau eraill o gosb.
51. Er bod hyn yn fater i'r llywodraeth neu'r Cyngor Dedfrydu yn y pen draw, byddaf yn argymhell cynyddu'r gostyngiad uchaf am bledio'n euog i 40% (os caiff ei wneud ar y cyfle cyntaf posibl), a fyddai'n gostwng i draean yn y PTPH ac, wedi hynny, yn ôl disgresiwn y barnwr wrth i'r achos fynd ymlaen i'r treial. Byddai hyn yn caniatáu i'r barnwr roi mwy o ystyriaeth i amgylchiadau'r achos ac, yn arbennig i:
- a. ffeithiau'r achos fel y deallwyd ar y pryd;
 - b. difrifoldeb y drosedd y mae'r diffynnydd wedi pledio'n euog iddi;
 - c. y cam yn y broses lle cofnodwyd ple;
 - d. yr effaith a budd cofnodi ple euog i ddioddefwyr; a'r
 - e. arbedion tebygol o ran arian cyhoeddus o ganlyniad i bledio'n euog.
52. Fel yr wyf wedi bod yn awyddus i bwysleisio, nid wyf am wneud argymhellion a fyddai'n rhoi pwysau ar ddiffynnyddion i bledio'n euog yn amhriodol. Rwy'n ymwybodol y gallai cynyddu'r gostyngiad uchaf gynyddu'r risg honno. Mae pryder eisoes fod y gostyngiad presennol yn gallu cael yr effaith honno. Er mwyn mynd i'r afael â'r risg hon, pe bai fy argymhelliad yn cael ei weithredu, byddwn yn annog y Cyngor Dedfrydu i gynnal ymchwiliad, ar y cyd â'r Coleg Barnwrol, i'r modd y gall barnwyr, wrth gyfathrebu â'r diffynnydd ar adeg cofnodi ple, ddilysu bod hwn yn ble a gofnodwyd yn wirfoddol. Rwyf hefyd yn annog y Cyngor Dedfrydu a'r Weinyddiaeth Gyfiawnder i gofnodi ystadegau ar y ffordd y defnyddir y gostyngiad ar draws yr holl ystod o droseddau er mwyn monitro defnydd, ac i gyhoeddi'r canlyniadau hyn at ddibenion craffu cyhoeddus. Rwy'n arbennig o awyddus i'r ymchwiliad a'r craffu hwn gael eu cynnal fel y gellir archwilio risgiau anghymesuredd wrth gymhwyso pleon cynnar a, gobeithio, rhoi tawelwch meddwl i'r cyhoedd.

53. Rwy'n derbyn bod cynnydd yn y gostyngiad hefyd yn debygol o godi'r un pryderon ag a fynegwyd pan gynigiwyd y dylid cael gostyngiad o 50% i annog pleon euog cynnar. Er enghraifft, nodaf fod rhywfaint o deimlad mewn cylchoedd academiaidd fod canllawiau'r Cyngor Dedfrydu ar ostyngiadau dedfryd wedi methu â chyflawni eu potensial ac o ganlyniad mae cyfran o'r diffynyddion yn parhau i gofnodi ple euog yn hwyrach nag y byddent fel arall.
54. Bydd rhai heb os yn awgrymu bod y meini prawf hyn yn y bôn yr un fath â'r rhai a nodwyd yn y canllaw presennol, ond mae'r disgresiwn ehangach yr wyf yn ei awgrymu i farnwyr ei ddefnyddio i bleidion a wneir rhwng y PTPH a'r treial wedi'i fwriadu i annog y rhai sy'n euog i gyfaddef eu cyfrifoldeb yn gynharach. Yn bwysig, ar yr un pryd, mae'n caniatáu i farnwyr roi gostyngiad sylweddol, os ydynt yn ystyried ei fod yn briodol, lle mae arbediad sylweddol iawn o arian cyhoeddus yn ganlyniad hyd yn oed i bledio'n hwyr. Ond hyd yn oed wedyn, ni fydd y gostyngiad mor fawr â'r un a fyddai ar gael am bledio'n gynnar. Rwy'n fwriadol yn gadael y disgresiwn newydd arfaethedig hon yn aneglur fel bod effaith pledio'n euog ar y cam cynharaf yn glir, a'r canlyniadau wedyn yn llai sicr. Dylai hynny gynyddu'r cymhelliant i'r rhai sy'n bwriadu pledio i wneud hynny'n gynharach lle bydd y gostyngiad yn hysbys.

Argymhelliad 27: Rwy'n argymhell bod y gostyngiad mwyaf ar gyfer pledio'n euog yn cael ei gynyddu i 40% os caiff ple ei chyflwyno (neu ei nodi) ar y cyfle cyntaf sydd ar gael. Ymhellach, rwy'n awgrymu y dylai ostwng i draean yn y Gwrandawriad Pledio a Pharatoi ar gyfer Treial ac, wedi hynny, fod yn ôl disgresiwn y barnwr wrth i'r achos fynd i dreial. Dylai hyn hefyd fod yn berthnasol i lysoedd ynadon.

55. Ymhellach, yn fy marn i, nid yw'r cynnydd arfaethedig hwn i 40% mor fawr, wrth gwrs, ond yn fwy arwyddocaol yw'r ffaith bod dedfrydau, fel y nodwyd uchod, wedi cynyddu'n ddramatig dros y 14 mlynedd sydd wedi mynd heibio ers hynny. Beth bynnag fydd effaith yr argymhellion a wnaed yn yr Adolygiad Annibynnol o Ddedfrydu, bydd yn anodd dadlau bod unrhyw un sy'n cael dedfryd am drosedd ddifrifol o'r hyd sy'n cael ei osod bellach (o'i gymharu â'r rheini a osodwyd bryd hynny) yn cael ei drin yn ysgafn.

Cynllun Ffioedd Graddedig i Ymgyfreithwyr Llys

56. Mae dau gynllun talu gwahanol yn Llys y Goron – un ar gyfer eiriolwyr (h.y. bargyfreithwyr ac eiriolwyr sy'n gyfreithwyr), a elwir yn Gynllun Ffioedd Graddedig yr Eiriolwyr (AGFS), a'r llall ar gyfer y rhai sy'n ymdrin â'r achos (h.y. y cyfreithwyr sy'n gwneud y gwaith paratoi), a elwir yn Gynllun Ffioedd Graddedig yr Ymgyfreithwyr (LGFS).
57. Mae'r Weinyddiaeth Gyfiawnder, yn ei hymgyngoriad mewn perthynas â'r ffioedd ar gyfer cyfreithwyr cyfraith droseddol, yn cynnig dau ddiwygiad i'r LGFS (gweler Pennod 5 – Proses y Llys Ynadon). Mae un yn ceisio gweithredu cymhareb sefydlog rhwng canlyniadau ar draws pob math o drosedd ar gyfer ffioedd sylfaenol, ac mae'r llall yn ceisio cynyddu'r ffioedd sylfaenol ar gyfer achosion llys am y math o drosedd sy'n talu'r lleiaf. Rwy'n cefnogi'r gwaith hwn ac yn gobeithio y bydd gweithredu'r newidiadau hyn yn helpu i wneud y PTPH yn wrandawriad mor effeithiol â phosibl.
58. Fel y nodwyd yn gynharach, rwyf wedi derbyn tystiolaeth sy'n awgrymu bod diffyg tâl priodol yn gallu annog rhai cyfreithwyr amddiffyn, mewn ffordd anfwriadol, i ganolbwyntio ar rinweddau unrhyw achos yn ddiweddarach yn y broses ac, o ganlyniad, maent yn methu â mynd i'r afael â'r mater o gofnodi pleon euog yn gynharach. Yn fy marn i, mae dwy broblem benodol sydd angen eu datrys.
59. Y cyntaf yw'r gwrthdaro posibl rhwng budd pennaf y cyfreithiwr a'r cleient, sy'n deillio o'r ffaith bod y ffi a delir am bledio'n euog yn y PTPH yn is na'r ffi a delir

pan fydd ple euog yn cael ei roi ar ddiwrnod cyntaf y treial (sy'n arwain at dreial chwâl). Ar hyn o bryd, er enghraifft, os bydd diffynnydd yn pledio'n ddieuog yn y PTPH ond yn pledio'n euog yn ystod y treial (gan arwain at dreial chwâl), bydd ei gynrychiolydd cyfreithiol yn cael ei dalu'r ffi uwch am dreial chwâl. Mae tystiolaeth anecdotaidd rwyf wedi'i dderbyn yn awgrymu bod hyn efallai'n dylanwadu ar rai cyfreithwyr amddiffyn i ohirio eu paratodau ar gyfer yr achos ac felly'r ddarpariaeth o gyngor i bledio'n euog tan yn hwyrach yn y broses. Er y dylid cymryd tystiolaeth anecdotaidd o'r fath gyda pheth gofal, mae'n brofiad gen i fod gweithwyr proffesiynol cyfreithiol prysur yn tueddu i ohirio paratoi nes ei bod yn gwbl angenrheidiol i'w gwblhau. Rwy'n cytuno y gallai hyn roi rhai cyfreithwyr mewn sefyllfa anodd lle mae'n rhaid iddynt benderfynu pryd i roi gwaith i mewn i baratoi'r achos. Ar y naill law, gallent ohirio'r paratodau tan ychydig cyn y treial (ac felly derbyn ffi llawn am y treial). Fel arall, gallent wneud hynny'n gynharach a darparu cyngor a allai sicrhau i'w cleient y disgownt sy'n deillio o bledio'n euog yn gynnar. Gallai hyn, felly, fod er budd pennaf y cleient, ond gallai ostwng y ffi a dderbynnir am waith sydd, o bosibl, yr un faint. Ailadroddaf nad yw hyn efallai yn ddim mwy na chanlyniad y penderfyniad ynghylch pryd i roi'r gwaith angenrheidiol i mewn i baratoi'r achos a chynghori'r cleient yn unol â hynny. Am resymau sy'n ganlyniad i'r system y mae cyfreithwyr ynddi, mae hyn yn creu amgylchedd lle mae mwy o dreialon yn chwalu'n hwyrach yn y broses, ac mae amser a adnoddau gwerthfawr y llys yn cael eu gwastraffu. Yn unol â'r Cylch Gorchwyl ar gyfer yr Adolygiad hwn, rhaid i mi argymhell ffordd o ddileu'r cymhellion hyn sy'n groes i'r graen, gyda'r nod o leihau'r llwyth achosion agored.

60. Yr ail broblem i'w hystyried yw'r ddibyniaeth ar Dudalennau Tystiolaeth yr Erlyniad (PPE). Cynllun LGFS yw'r cynllun y caiff cynrychiolwyr yr amddiffyniad sy'n cynrychioli diffynnyddion sydd â chymorth cyfreithiol yn Llys y Goron eu talu am eu gwaith. Caiff maint eu ffi ei bennu gan amrywiol elfennau dirprwyol, gan gynnwys y math o drosedd, y canlyniad (ple euog, treial chwâl a threial), nifer y dyddiau treial a'r ysgogwr pwysicaf o'r rhain, sef PPE.

61. Mae nifer y dogfennau yn y paratoadau ar gyfer y treial (h.y. cyfanswm y PPE) yn penderfynu a yw'r cynrychiolydd yn derbyn ffi safonol neu uwch. Mae'n fesur amgen ar gyfer penderfynu cymhlethdod mater, ac felly faint y dylai'r cynrychiolydd gael ei dalu am ei waith. Mae datganiad tyst neu adroddiadau fforensig wedi'u symleiddio ill dau yn enghreifftiau o'r hyn sy'n ffurfio PPE, cyn belled â'u bod yn cael eu cyflwyno fel tystiolaeth ac yn cael eu copïo i'r holl bartïon.
62. Mae'r ddibyniaeth ar PPE ar gyfer tâl hefyd yn ymddangos yn creu cymhelliad gwrthnysig yn erbyn cyfreithwyr yr amddiffyniad yn cynghori cleientiaid i bledio'n euog yn gynnar (lle mae hynny er budd gorau'r cleient) er mwyn hawlio ffi uwch am eu gwaith. Cefnogir y pryder hwn gan ganfyddiadau CLAIR Christopher Bellamy, sy'n awgrymu bod PPE yn cymell cwmnïau cyfreithiol i gael 'achosion gyda llawer iawn o ddeunydd wedi'i gyflwyno, gan y bydd y ffi sy'n deillio'n fwy na'r gwaith sydd ei angen ar yr achos'. Yn yr un modd, nododd Adroddiad Blyneddol 2024 y Bwrdd Ymgynghorol Cymorth Cyfreithiol Troseddol (CLAAB) fod y ddibyniaeth ar PPE yn creu anghyfartalwch rhwng y ffioedd sylfaenol ar gyfer achosion lle mae ple euog a'r rheini sy'n mynd i dreial. Roedd CLAAB yn glir iawn fod llawer i'w wneud ac fe gefnogodd argymhellion CLAIR nad ydynt wedi'u gweithredu. Yn ehangach, awgrymodd Cymdeithas y Cyfreithwyr i'r Adolygiad hwn eu bod yn teimlo nad yw LGFS, yn ei ffurf bresennol, 'yn briodol mwyach'.
63. Mae'r Weinyddiaeth Gyfiawnder ar hyn o bryd yn datblygu dau brif gynnig diwygio LGFS. Y cyntaf yw sefydlu cymhareb sefydlog rhwng ffioedd pledio'n euog, treial chwâl a threial sylfaenol, ar gyfradd o 65:75:100, gyda'r 100 yn cyfeirio at y ffi dreial sylfaenol. Mae'n credu y bydd gwneud y newid hwn yn strwythur y ffioedd yn cefnogi ymgysylltu cynharach, ac rwy'n cytuno y gallai hyn helpu i ddatrys y broblem gyntaf a nodwyd uchod.
64. Ail gynnig y Weinyddiaeth Gyfiawnder yw codi'r ffioedd sylfaenol isaf sy'n cael eu cynnwys gan y LGFS. Mae'r Weinyddiaeth Gyfiawnder yn credu y bydd codi'r ffioedd sylfaenol ar gyfer mathau o droseddau E i I – sef y troseddau sy'n

talau leiaf yn y LGFS, yn amrywio o droseddau fel lladrad (math E) i droseddau yn erbyn cyfiawnder cyhoeddus (math I) – yn cynyddu'r tebygolrwydd o bledio'n euog yn gynharach ac yn lleihau treialon chwâl oherwydd bod ffioedd y ddau yn cael eu codi. Byddai codi'r ffi ar gyfer y mathau hyn o droseddau yn cefnogi ymarferoldeb y gwaith hwn i ddarparwyr cymorth cyfreithiol drwy gynyddu, ac alinio'n agosach, y ffioedd a delir am bledion euog cynnar a threialon chwâl.

65. Yn y tymor hwy, deallaf fod y Weinyddiaeth Gyfiawnder yn ystyried dileu'r ddibyniaeth ar PPE fel dangosydd cymhlethdod. Rwy'n cytuno â'r dull hwnnw. Fy marn i yw bod angen ailystyried y system hon ymhellach ac y dylai'r Weinyddiaeth Gyfiawnder archwilio gwaith i fodelu LGFS sy'n lleihau ei ddibyniaeth ar PPE ac yn dod â'r cynllun yn agosach at y system a ddefnyddir gan AGFS. Mae gan AGFS, er enghraifft, 48 o fandiau sydd, o'u cymharu â'r 11 sydd gan LGFS, yn gallu adlewyrchu'n fwy effeithiol yr ystod o wahaniaethau rhwng mathau penodol o achosion ac hefyd yn lleihau'r ddibyniaeth ar PPE fel dangosydd cymhlethdod. Nid yn unig oherwydd y cynnydd dramatig mewn tystiolaeth ddigidol y gellir ei hadolygu'n haws gan ddefnyddio offer digidol.
66. Mae'r Weinyddiaeth Gyfiawnder wedi cydnabod y gallai gwneud newidiadau strwythurol i'r LGFS, sydd yn ddibynnol ar systemau digidol hen ffasiwn, gymryd amser hir i'w gweithredu. Felly, rwy'n awgrymu y dylid ariannu a thrawsnewid y systemau digidol yn briodol i allu ymdopi ag unrhyw newidiadau strwythurol i'r LGFS.
67. Rwy'n cefnogi'r gwaith y mae'r Weinyddiaeth Gyfiawnder yn ymgynghori arno ar hyn o bryd ac yn bwriadu ei ddatblygu yn y maes hwn. Fodd bynnag, mae gennyf rai pryderon ynghylch cynnal ymddiriedaeth a hyder yn y AGFS wrth

Argymhelliad 28: Rwy'n argymhell y dylid newid y Cynllun Ffioedd Graddedig i Ymglyfreithwyr i fod yn gynllun bandiau gyda ffioedd y rhan fwyaf o achosion yn rhai safonol. Dylid dileu'r ddibyniaeth ar y nifer o Dudalennau Tystiolaeth yr Erlyniad fel dangosydd cymhlethdod achos ac asesiad o ffioedd.

geisio cysoni'r ddau gynllun. Pwysleisiaf fod angen gofal ac ystyriaeth wrth geisio alinio'r cynlluniau yn agosach a lleihau'r ddibyniaeth ar PPE. Yn ogystal, o ran y AGFS a'r LGFS, dylai GLITEF, yr awdurdod Cymorth Cyfreithiol a'r proffesiynau yn eu cyfanrwydd gydweithio'n agosach i sicrhau bod canlyniadau gwell yn cael eu cyflawni. Byddwn yn hapus i ddychwelyd at y mater hwn yn fy Adolygiad Effeithlonrwydd os bydd syniadau ynghylch ffurfio cynllun diwygiedig ar gael bryd hynny.

Prawf modd

68. Mae'r system cyfiawnder troseddol (neu gyfres o systemau) yng Nghymru a Lloegr yn gymhleth ac wedi'i hadeiladu ar sylfeini cannoedd o flynyddoedd o hanes. Mae'n system gymhleth i unrhyw un ei dehongli, hyd yn oed gyda chynghor cyfreithiol. Fel y soniais uchod, ni fyddwn yn disgwyl y bydd diffynyddion heb gynrychiolaeth yn gallu llywio'u ffordd drwyddi'n rhwydd. O ganlyniad, mae'r system cymorth cyfreithiol yn hynod o bwysig wrth gefnogi'r rhai sy'n dod i gysylltiad â'r system cyfiawnder troseddol.
69. Un agwedd ar gymhwyso ar gyfer cynrychiolaeth â chymorth cyfreithiol mewn achosion troseddol yw bod yn rhaid i'r diffynnydd allu bodloni prawf modd, sy'n pennu eu cymhwysra ariannol. Mae hyn yn sefydlu a ydynt yn gymwys i gael cymorth cyfreithiol ac felly'n derbyn cyllid gan y wladwriaeth ar gyfer cynrychiolaeth a chynghor cyfreithiol drwy gydol yr achos yn eu herbyn. Wrth wneud cais am gymorth cyfreithiol, mae'n rhaid i'r ceisydd ddangos eu hamgylchiadau ariannol, pa fath o honiad maent yn ei wynebu, pa mor ddifrifol yw'r honiad ac ym mha lys y caiff ei wrando. Mae'n rhaid i'r cais hefyd basio prawf er budd cyfiawnder.
70. Mae'r prawf er budd cyfiawnder yn cynnwys amrywiol ffactorau sy'n helpu i benderfynu a yw amddiffyn yr achos ac ymgeisio am gymorth cyfreithiol ar gyfer cynrychiolaeth yr amddiffyniad er budd pennaf cyfiawnder. Mae hyn yn cynnwys, ond nid yw'n gyfyngedig i, asesu a fyddai'n debygol i'r diffynnydd

‘ddioddef difrod difrifol i’w enw da neu ei henw da’ ac ‘a yw er budd person arall i’r unigolyn gael ei gynrychioli’.

71. Mae’r Asiantaeth Cymorth Cyfreithiol (LAA) yn defnyddio’r wybodaeth hon i ystyried a yw’r diffynnydd yn bodloni’r trothwy cymhwysedd ar gyfer cymorth cyfreithiol. Os nad yw’r cais yn llwyddiannus, mae gan y ceisydd hawl i apelio ar sail caledi. Bydd yr apêl hon yn ystyried unrhyw wariant nad yw’r LAA wedi’i ystyried eto, a’r costau tebygol o’r achos.
72. Mae gwahaniaeth rhwng prawf modd llys ynadon a’r un a ddefnyddir yn Llys y Goron. Mae prawf modd Llys y Goron yn gosod trothwy incwm uwch ar gyfer cymhwyso i gymorth cyfreithiol ac yn cynnig opsiwn i’r parti wneud cyfraniadau tuag at eu cymorth cyfreithiol. Mae hyn yn bendant yn fwy ffafriol o’i gymharu â’r system ‘mewn ac allan’ a ddefnyddir gan lys ynadon, nad yw’n gofyn i geiswyr dalu cyfraniadau tuag at gost eu cymorth cyfreithiol ac sy’n gweithredu ar drothwy incwm is o ran cymhwyster.
73. Fodd bynnag, mae anghysondeb yn y ddarpariaeth o gymorth cyfreithiol mewn achosion ‘neillffordd’ cymhleth o’r llys ynadon i Lys y Goron.
74. Fel y nodir ym Mhennod 5 (Proses y Llys Ynadon), gall trosedd neillffordd gael ei gwrandio naill ai yn y llys ynadon neu yn Llys y Goron. Mae’r categori o droseddau sy’n droseddau neillffordd yn cynnwys lladrad, byrgleriaeth a throseddau cyffuriau, sydd yn gallu amrywio’n fawr o ran difrifoldeb. Yna bydd yr ynad yn penderfynu a yw achos yn ddigon difrifol i gael ei wrando yn Llys y Goron neu a ddylai gael ei gadw ar gyfer treial yn y llys ynadon (gan mai dim ond pwerau i ddedfrydu hyd at 12 mis o garchar sydd gan yr ynadon ar hyn o bryd). Nid yw hyn, ar hyn o bryd, yn torri hawl y diffynnydd i ddewis i’w dreial gael ei gynnal yn Llys y Goron os ydynt yn dymuno hynny. Os yw’r ynadon yn cadw’r achos, yn ei dreialu ac yn euogfarnu’r diffynnydd, ond yn penderfynu na fydd y pŵer dedfrydu 12 mis yn ddigonol, gallant ‘gyfeirio’ yr achos i Lys y Goron ar gyfer dedfryd.

75. Ar hyn o bryd, fodd bynnag, ymddengys bod anghysondeb sy'n effeithio ar ddiffynnyddion yn wahanol yn y ffordd y caiff cymorth cyfreithiol ei gymhwyso mewn achosion neillffordd sy'n cael eu trosglwyddo i Lys y Goron ar gyfer dedfrydu o lys ynadon. Os yw diffynnydd yn pledio'n euog mewn achos neillffordd yn y llys ynadon ac yn gwneud cais am gyllid ar gyfer cynrychiolaeth gyfreithiol drwy brawf modd ond yn methu, ni fydd y diffynnydd yn gymwys i gael cymorth cyfreithiol. Os caiff yr achos ei drosglwyddo i Lys y Goron ar gyfer dedfrydu, bydd y gwrthodiad i gael cymorth cyfreithiol yn parhau i fod yn berthnasol yn Llys y Goron wrth ddelio â'u dedfryd. Mewn achosion o'r fath, er y bydd y diffynnydd fel arfer yn elwa ar ostyngiad yn eu dedfryd am bledio'n euog yn gynharach, ni fyddant yn elwa o gael cynrychiolaeth gyfreithiol ar unrhyw adeg, o'r ymddangosiad cyntaf yn y llys ynadon hyd at y ddedfryd yn Llys y Goron.
76. Ar y llaw arall, pe bai'r un diffynnydd wedi pledio'n ddieuog i'r un drosedd(au) ac i'r achos gael ei anfon yn syth i'r Llys y Goron ar gyfer treial, byddai prawf modd Llys y Goron yn berthnasol. Yn y sefyllfa hon, ni fyddai'r diffynnydd yn cael y fantais o ostyngiad yn y ddedfryd am bledio'n gynnar yn y llys ynadon, ond efallai y bydd ganddynt y fantais o gael cyngor cyfreithiol yn Llys y Goron drwy gymhwyso'r prawf modd Llys y Goron gyda'r trothwy incwm uwch.
77. Mae'r anghysondeb hwn yn creu cymhelliad gwrthnysig i bob diffynnydd, gan gynnwys y rhai sy'n bwriadu pledio'n euog, i beidio â chofnodi ple euog yn gynharach er mwyn elwa ar gyngor cyfreithiol a ariennir. Rwyf wedi gweld tystiolaeth o hyn yn Adroddiad Blynnyddol CLAAB ac yng nghyflwyniad Cymdeithas y Cyfreithwyr i'r Adolygiad hwn, sy'n argymhell bod cyfeiriadau i gael eu dedfrydu yn cael eu trin fel achosion Llys y Goron at ddibenion cymorth cyfreithiol, lle mae prawf modd Llys y Goron yn berthnasol.
78. Rwy'n nodi bod y Weinyddiaeth Gyfiawnder wedi ystyried y gwahanol gymwysiadau yn y profion modd fel mater, ond wedi dod i'r casgliad, yn ei Adolygiad o'r Prawf Modd, fod y dull presennol:

‘yn parhau’n addas ar gyfer llys ynadon gan fod llawer o achosion yn cynnwys un gwrandawriad yn unig ac fel arfer maent yn llai cymhleth ac yn fyrrach na’r rhai a wrandewir yn Llys y Goron, sy’n golygu eu bod yn costio llai. Ymhellach, yn wahanol i’r Llys y Goron, mae gwrandawiadau’r ynadon yn gweithio i derfynau amser tynnach ac mae ffenestr fach iawn o gyfle i wneud cais a chael cymorth cyfreithiol.’

79. Mae’r trothwyon incwm uwch i gymhwyso ar gyfer cymorth cyfreithiol yn y llys ynadon a’r Llys y Goron yn wahanol iawn. Yn y llys ynadon, mae hyn yn £22,325 ar hyn o bryd, tra bo’n £37,500 yn Llys y Goron. Mae gwerth yn hyn gan fod Llys y Goron yn delio â’r materion mwyaf difrifol a chymhleth. Fodd bynnag, credaf fod anghydraddoldeb sy’n debygol o gael yr effaith andwyol fwyaf ar y rhai o’r cefndiroedd economaidd-gymdeithasol isaf a’r diffynnyddion hynny o leiafrifoedd ethnig pan gaiff diffynnydd ei anfon o’r llys ynadon i’r Llys y Goron i gael ei ddedfrydu. Fel y nodaf drwy gydol yr argymhelliad hwn, dylid ailystyried sut y caiff y prawf modd ei gymhwyso wrth ddelio â’r cwestiwn hwn. Nodaf yn ehangach fod cyd-ddibyniaeth yma gyda gweithredu fy argymhelliad am Adran Mainc Llys y Goron, a fyddai’n gweithredu fel cangen newydd o fewn Llys y Goron (gweler Pennod 8 – Strwythur Llys y Goron), ac rwy’n cydnabod y byddai angen i’r Weinyddiaeth Gyfiawnder wneud gwaith i archwilio sut y dylai’r prawf modd gael ei gymhwyso i’r Adran newydd hon yn Llys y Goron.
80. Er fy mod yn derbyn bod delio â materion a all fod yn gymhleth yn Llys y Goron yn fwy rhwydd os oes gan y diffynnyddion y budd o gael cynrychiolaeth gyfreithiol, credaf y dylai person sydd wedi’i anfon i’r Llys y Goron i gael ei ddedfrydu ac sydd wedi methu prawf modd y llys ynadon gael caniatâd i ryw fath o gymorth cyfreithiol os byddent yn gymwys o dan brawf modd Llys y Goron.
81. Felly, rwy’n awgrymu y dylid newid y trothwy incwm ar gyfer cyfeiriadau i ddedfrydu er mwyn caniatáu cymorth cyfreithiol cyfyngedig i’r rhai sydd ag incwm o lai na £37,500 yn y llys ynadon. Rwy’n awgrymu y dylai unigolyn sydd â chyfanswm incwm gros is na’r lefel hon fod â hawl, o leiaf, i gyngor unigol ar

gam y pledio/dyrannu, er y bydd hyn wedi'i gapio ar y gyfradd gyfredol. Mae'n werth nodi y gall diffynnydd a gafodd ei ryddhau'n ddieuog ac a wrthodwyd cymorth cyfreithiol iddo ar sail modd wneud cais i'w gostau gael eu hasesu ar gyfraddau cymorth cyfreithiol; ni fydd modd gwneud cais o'r fath os na wnaed cais am gymorth cyfreithiol neu os nad ydynt wedi derbyn hysbysiad o wrthod er mwyn gwneud cais am Orchymyn Costau'r Diffynnydd (DCO) i hawlio eu costau cyfreithiol yn ôl. Bydd y DCO wedi'i gapio ar gyfraddau cymorth cyfreithiol.

82. Yn ogystal, dylai'r LAA gael digon o adnoddau i weithredu a gweinyddu'r newidiadau hyn, gan gynnwys addasiadau i'w systemau digidol ac i ganiatáu i weithrediadau barhau fel arfer tra bo'r newidiadau hyn yn cael eu gwneud ac i gynorthwyo gyda gweithredu'r argymhelliad hwn. Mae'r newid hwn yn angenrheidiol ac fe fyddai'n caniatáu i'r amddiffyniad gyflwyno cais newydd i'r LAA i gael amrywio'r dystysgrif cymorth cyfreithiol beth bynnag.
83. Gallai cymhwyso'r argymhelliad hwn annog diffynyddion, lle bo'n briodol, i nodi eu ple yn y llys ynadon, yn hytrach na disgwyl, er mwyn elwa ar gymorth cyfreithiol, a phledio'n hwyrach yn y broses. Mae'n debygol hefyd y bydd yr argymhelliad hwn yn arbed amser a chostau'r system, gan fod mwy o ddiffynyddion yn debygol o gael eu cynrychioli pan gânt eu hanfon i gael eu dedfrydu, ac, fel y nodwyd uchod, mae treialon ar gyfer diffynyddion sydd heb gynrychiolaeth yn tueddu i gymryd mwy o amser, oherwydd yr angen i egluro'r broses iddynt.
84. Er mwyn gweithredu'r newidiadau hyn, fel yr wyf wedi nodi, dylid gosod Offeryn Statudol (OS) gerbron y Senedd i gynyddu'r trothwyon ar gyfer cyfeirio ar gyfer dedfrydu mewn achosion neillffordd er mwyn caniatáu i fwy o bobl fod

Argymhelliad 29: Rwy'n argymhell fod Offeryn Statudol yn cael ei gyflwyno gerbron y Senedd i gynyddu'r trothwyon incwm ar gyfer cymorth cyfreithiol yn y llys ynadon yn unol â meini prawf presennol Llys y Goron ar gyfer dedfrydu mewn achosion neillffordd.

yn gymwys i gael cymorth cyfreithiol yn y llys ynadon trwy Reoliadau Cymorth Cyfreithiol Troseddol (Adnoddau Ariannol) 2013.

Rhyngddibyniaethau ac Opsiynau Eraill a Ystyriwyd

85. Edrychodd fy Adolygiad yn 2015 i effeithlonrwydd mewn achosion troseddol yn eang ar ffyrdd y gellid symleiddio gwaredu achosion troseddol a sicrhau y gellir cyfiawnhau'r gostyngiadau arfaethedig mewn cymorth cyfreithiol troseddol. Un argymhelliad a wnes i oedd gosod dyletswydd o ymgysylltu uniongyrchol rhwng cynrychiolwyr penodol sydd â chyfrifoldeb dros berchnogaeth achosion. Mae hyn wedi'i fabwysiadu yn y Rheolau Trefniadaeth Droseddol. Credaf fod ymgysylltu effeithiol cyn gynted â phosibl yn hynod bwysig: mae hyn yn digwydd bob amser mewn achosion sifil a theuluol. Roeddwn wedi ystyried a oedd awydd i gynnwys cyfarfod cynnar, â thâl, rhwng cynrychiolwyr penodol a allai, drwy fwy o gydweithredu a thrafodaethau, arwain at bledio'n euog yn gynharach. Unwaith eto, fel sydd yn thema gyson drwy'r bennod hon, ni fyddwn am ysgogi, nac achosi'r canfyddiad o ymdrechu i ysgogi, pledio'n euog dan bwysau. Nodaf fod y Gwasanaeth Erlyn y Goron yn bwriadu dechrau cynllun peilot ar draws Gwasanaeth Erlyn y Goron De-orllewin Lloegr a Gwasanaeth Erlyn y Goron Dwyrain Canolbarth Lloegr a fydd yn caniatáu i ddogfen ar y cyd ar gyfer pledio a/neu ddedfrydu gael ei pharatoi ar gyfer y barnwr cyn y PTPH mewn achosion priodol. Felly, byddaf yn archwilio hyn ymhellach yn yr Adolygiad Effeithlonrwydd.

Casgliad

86. Mae cymhellion wrthnysig, fel rwyf wedi gweld drwy fy ymwneud a thrwy'r cyflwyniadau i'r Adolygiad hwn, yn cyfrannu at duedd gyffredinol o bledion euog yn cael eu gwneud yn hwyrach yn y broses llys ac yn arwain at benderfyniadau nad ydynt bob amser er budd gorau'r diffynyddion. Mae hyn yn oedi cyfiawnder, yn ychwanegu at y llwyth achosion agored ac yn lleihau hyder

yn y system cyfiawnder troseddol. Gallai cael gwared ar y cymhellion wrthnysig hyn ac annog pleon euog priodol i gael eu gwneud yn gynharach yn y broses arwain at lai o dreialon chwâl, llwybr cyflymach at gyfiawnder a lleihad yn y llwyth achosion agored.

87. Gan ystyried yr egwyddorion a nodwyd yn y Rhagymadrodd, ailadroddaf fy marn, a nodwyd yn fy Adolygiad yn 2015, mai ymgysylltu cynnar yw'r allwedd, ac felly rhaid defnyddio'r PTPH i'r eithaf. Rhaid i hyn fod ar adeg pan fo'r holl bartïon yn gwbl barod ac yn wybodus er mwyn ei wneud yn wrandawriad mor effeithiol â phosibl, tra'n rhoi'r wybodaeth sydd ei hangen ar y diffynyddion i wneud penderfyniadau am bledio, gyda chynigion *Goodyear* yn gyffredin.
88. Rwyf hefyd yn argymhell y dylid cynyddu'r gostyngiad mwyaf posibl am gofnodi ple euog i 40% os caiff ei wneud ar y cyfle cyntaf posibl, gan ostwng i draean yn y PTPH ac, wedi hynny, yn ôl disgresiwn y barnwr.
89. Yn olaf, credaf y dylai'r tâl i gyfreithwyr am y gwaith y maent wedi'i wneud fod yn briodol, ac y dylai cymorth cyfreithiol fod ar gael yn ehangach i ddiffynyddion.

Pennod 8 – Strwythur Llys y Goron

Cyflwyniad

1. Mae Llys y Goron yn chwarae rôl hanfodol yn y broses o gyflwyno cyfiawnder troseddol. Fodd bynnag, fel y nodir ym Mhennod 2 (Adnabod y Broblem), ac fel y profir gan angenrheidrwydd yr Adolygiad hwn, mae ei lwyth achosion wedi cynyddu'n sylweddol dros y blynyddoedd diwethaf. Mae'r bennod hon yn ystyried a fyddai newidiadau i strwythur presennol Llys y Goron yn annog rheolaeth fwy effeithiol o'r llwyth achosion.
2. Mae'r bennod yn gyntaf yn amlinellu strwythur presennol Llys y Goron, cyn ystyried opsiynau ar gyfer newid. Er fy mod yn nodi rhinweddau opsiynau gan gynnwys Llys Canolradd, rwy'n argymhell yn lle hynny creu Adran newydd o Lys y Goron, yr wyf er hwylustod wedi'i henwi'n 'Llys y Goron (Adran y Fainc)' (CCBD).
3. Byddai'r model rwy'n ei argymhell yn helpu i sicrhau defnydd effeithlon a chymesur o adnoddau tra'n dal i gynnal yr un safonau uchel o degwch, annibyniaeth a chyfiawnder a ddarperir ar draws Llys y Goron yn y Rhaniadau rwy'n eu cynnig. Mae'r bennod hon yn nodi cwmpas arfaethedig gwaith y CCBD, y broses o ddyrannu i'r CCBD a'r mesurau diogelwch a fyddai'n rhan annatod o'i waith.

Y System Bresennol

4. Mae gan system llys troseddol Cymru a Lloegr ddau lys achos cyntaf, lle caiff achosion eu gwranddo am y tro cyntaf a lle gwneir penderfyniad ar atebolrwydd: y llys ynadon a Llys y Goron. Fel y nodir yn fanylach ym Mhennod 5 (Proses y Llys Ynadon), y llys ynadon yw'r lefel gyntaf o fewn system llys troseddol ac mae'n delio â dros 90% o'r holl achosion troseddol. Gwrandewir achosion, heb reithgor, naill ai gan ddau neu dri ynad neu gan DJMC.

5. Mae'r llys ynadon yn delio â throseddau llai difrifol, a elwir yn 'droseddau diannod', sy'n cynnwys y rhan fwyaf o droseddau traffig, difrod troseddol bychan a thrais cyffredin.
6. Gall y llys ynadon hefyd ddelio â rhai troseddau 'neillffordd'. Troseddau y gellir eu trin naill ai yn y llys ynadon neu yn Llys y Goron yw'r rhain, megis lladrad a throseddau cyffuriau. Mae canllawiau'r Cyngor Dedfrydu ar ddyrannu yn nodi y dylid cynnal achosion troseddau neillffordd yn ddiannod oni bai bod 'y canlyniad yn amlwg yn mynd i fod yn ddedfryd sy'n fwy na phwerau'r llys ar gyfer y drosedd/troseddau dan sylw ar ôl ystyried lliniaru personol ac unrhyw ostyngiad posibl am bledio'n euog'. Fel y nodwyd, mae gan ynadon bwerau dedfrydu o hyd at 12 mis o garchar, felly pan fydd yr ynadon yn asesu y gallai achos 'neillffordd' penodol fod yn destun dedfryd o garchar sy'n fwy na 12 mis, caiff yr achos ei anfon i Lys y Goron i'w gynnal. Ar gyfer troseddau neillffordd, gall y diffynnydd hefyd ddewis cael cynnal ei achos yn Llys y Goron. Pan fydd yr ynadon yn cadw ac yn cynnal treial achos neillffordd, mae'r llys yn gwrando ar y dystiolaeth ac yn penderfynu p'un a yw'r diffynnydd yn euog ai peidio. Os canfyddir y diffynnydd yn euog, bydd y llys ynadon naill ai'n dedfrydu'r diffynnydd neu'n anfon y diffynnydd i Lys y Goron i'w ddedfrydu, yn dibynnu a yw hyd y ddedfryd debygol o fewn pwerau'r ynadon bryd hynny (12 mis o garchar yw'r uchafswm).
7. Fel arfer, caiff achosion yn Llys y Goron eu gwrando gan farnwr a rheithgor sy'n cynnwys 12 oedolyn a ddewisir ar hap o'r gofrestr etholiadol. Fel y nodir yn fanylach ym Mhennod 9 (Treial gan Farnwr yn Unig), y rheithgor sy'n penderfynu p'un a yw'r diffynnydd yn euog ai peidio ar sail y dystiolaeth a gyflwynir yn yr achos, ac yn unol â chyfarwyddiadau'r barnwr. Os yw'r rheithgor yn canfod y diffynnydd yn euog, y barnwr yn unig sy'n penderfynu ar y ddedfryd briodol wedyn.
8. Mae'r achosion mwyaf difrifol, a elwir yn droseddau 'ditiadwy, megis llofruddiaeth, treisio a lladrad, yn dechrau gyda ymddangosiad ffurfiol yn y llys

ynadon, lle gwneir penderfyniad ar fechnïaeth, ond yna cânt eu hanfon yn syth i Lys y Goron.

9. Mae Llys y Goron hefyd yn cyflawni swyddogaethau eraill. Mae'r rhain yn cynnwys, fel y nodwyd, achosion a anfonir i'w dedfrydu o'r llys ynadon os, ar ôl gwrando'r achos, mae'r llys ynadon yn penderfynu y gallai fod angen dedfryd hirach na 12 mis. Mae Llys y Goron hefyd yn gwrando ar apeliadau yn erbyn penderfyniadau a wnaed gan y llys ynadon. Fel arfer, caiff yr apeliadau hyn eu gwrando gan Farnwr Cylchdaith a dau ynad. Rwy'n trafod apeliadau yn fanylach yn Pennod 6 (Apeliadau o'r Llys Ynadon).

Cyfiawnder a Oedir yw Cyfiawnder a Wrthodir

10. Fel y nodais yn Adran 2 (Diagnosis Problemau), mae'r llwyth achosion sy'n weddill ar ei uchaf erioed. Roedd y llwyth achosion agored yn y Llys Ynadon ar ddiwedd 2024 tua 310,000 o achosion – cynnydd o 14% o'i gymharu â'r un chwarter y flwyddyn flaenorol. Yn Llys y Goron, roedd y llwyth achosion agored tua 75,000 ar ddiwedd Rhagfyr 2024 – cynnydd o 11% o'i gymharu â'r un chwarter yn 2023. Er y gall maint y llwyth achosion sy'n weddill yn y Llys Ynadon ymddangos yn fwy pryderus na'r hyn yn Llys y Goron, mae achosion yn Llys y Goron bron bob amser yn cymryd mwy o amser (ac, mewn rhai achosion, llawer mwy o amser) cyn iddynt ddod i dreial ac maent hefyd yn cymryd mwy o amser i'w cynnal. Mae'r amser a gymerir ar gyfer cynnal achosion yn y Llys Ynadon wedi aros yn gymharol sefydlog ers 2010 (ac eithrio 2020 hyd ddechrau 2022) gyda'r rhan fwyaf o achosion yn cael eu cwblhau ar yr un diwrnod. Yn 2024, roedd yr amser cyfartalog o'r rhestru cyntaf i gwblhau ar gyfer pob achos yn 25 diwrnod (ac eithrio'r rhai a anfonwyd i Lys y Goron). Mewn cyferbyniad, yn Llys y Goron, mae achosion wedi dangos cynnydd sylweddol yn yr amser a gymerir i'w gwrando, gan gyrraedd cyfartaledd o 239 diwrnod o dderbyn i gwblhau, a 63 diwrnod o'r prif wrandawriad i gwblhau yn 2024. Mae hyn yn cynyddu ymhellach wrth edrych ar yr achosion hynny sy'n mynd i dreial gyda rheithgor yn unig, gyda chyfartaledd o 503 diwrnod o

dderbyn i gwblhau, a 75 diwrnod o'r prif wrandawriad i gwblhau. Nid oes gwybodaeth gymaradwy ar gael mewn perthynas â'r Llys Ynadon.

11. Fel y soniais ym Mhennod 2 (Adnabod y Broblem), mae maint cronrus y newidiadau yn y system gyfiawnder troseddol dros y 50 mlynedd diwethaf wedi cael effaith helaeth ar hyd achosion yn Llys y Goron. Mae hyn yn cynnwys y canllawiau a roddir bellach i'r rheithgor; datblygiad cyfraith droseddol a threfniadaeth droseddol (gan gynnwys mesurau arbennig i ddioddefwyr a thystion); natur gynyddol gymhleth y cyhuddiadau sy'n cael eu dwyn yn Llys y Goron; natur y dystiolaeth a gyflwynir i gefnogi'r cyhuddiadau hyn (yn enwedig y posibilrwydd o dystiolaeth ddigidol ac arbenigol); a sefyllfaoedd yr achwynyddion (sy'n arwain at yr angen am gyfieithwyr a chyfryngwyr). Mae hyn i gyd wedi arwain at achosion yn cael eu hymestyn. Mae hynny hefyd yn effeithio ar ba mor hir y bydd yr oedi cyn y gellir dod o hyd i le i achos yn system y llys, sydd â chanlyniadau andwyol yr wyf wedi'u trafod uchod.
12. Rwy'n pryderu bod Llys y Goron yn methu â chyflawni cyfiawnder mewn modd amserol. Fel mater o egwyddor, mae'n rhaid mynd i'r afael â hynny. Felly, rwyf wedi archwilio strwythur presennol Llys y Goron ac a allai newidiadau strwythurol gynyddu effeithlonrwydd system y llys troseddol, ac, wrth wneud hynny, gwneud rhywfaint o gynnydd wrth fynd i'r afael â'r achosion sy'n weddill yn Llys y Goron.
13. Nid yw'r cysyniad o ddiwygio strwythur presennol y llysoedd troseddol yn un newydd. Yn fwyaf nodedig, yn ei Adolygiad, awgrymodd yr Arglwydd Ustus Auld gyflwyno 'Llys Canolradd'. Disgrifiodd hwn fel trydydd haen o lys a fyddai'n eistedd rhwng y llys ynadon a Llys y Goron, gyda'r achosion yn cael eu gwrandao gan Farnwr Rhanbarth (llys ynadon) neu Ddirprwy Farnwr Rhanbarth a dau ynad. Roedd yn dadlau y byddai hyn yn cyflwyno 'ystod ganol o achosion nad ydynt angen y broses feichus a chostus o gael treial gerbron barnwr a rheithgor, ond sydd yn ddigon difrifol neu anodd, neu fod eu canlyniad yn ddigon arwyddocaol i'r cyhoedd neu'r diffynnydd, i haeddu cyfuniad o farnwyr proffesiynol a lleyg.' Mae cefnogaeth i hyn, neu amrywiadau ar y model hwn,

wedi ei mynegi fel rhan o'r hymgysylltiad. Er enghraifft, yn ei adroddiad diweddar, argymhellodd Comisiwn Trosedd a Chyfiawnder The Times gyflwyno 'Llys Canolradd' o fewn Llys y Goron, gydag achosion yn cael eu gwrandio gan farnwr yn eistedd gyda dau ynad yn hytrach na rheithgor.

14. Ar ôl ystyried pob opsiwn, gan gynnwys y cynigion hyn ar gyfer creu haen ganol newydd ar gyfer y llys, rwy'n cytuno y byddai newid i'r strwythur presennol yn gallu symleiddio proses y llys troseddol ac felly'n cynyddu amseroldeb cyflwyno cyfiawnder yn ogystal ag effeithlonrwydd.

Llys y Goron (Adran y Fainc)

15. Yn hytrach na Llys Canolradd o'r math a ddisgrifir yn Adolygiad Auld, rwy'n cynnig cyflwyno cangen newydd o Lys y Goron, y gellid ei galw, er enghraifft, yn Llys y Goron (Adran y Fainc). Byddaf yn nodi cyfansoddiad y cangen hon yn fanylach ym mharagraffau 29 i 32 isod, ond yn gryno, byddai'r CCBD yn cael ei ffurfio gan farnwr yn eistedd ochr yn ochr â dau ynad heb reithgor. Mae hyn yn adlewyrchu cyfansoddiad presennol y fainc sy'n gwrandio apêl yn Llys y Goron. Yn hytrach na ffurfio haen ar wahân o'r llys yn y strwythur, byddai'n Adran o Lys y Goron. Gall Llys y Goron eisoes eistedd, mewn rhai swyddogaethau, gyda barnwr a hyd at bedwar ynad, ac mae deddfwriaeth eisoes yn cydnabod ynadon sy'n eistedd yn Llys y Goron fel barnwyr yn y llys hwnnw. Er y byddai'r argymhelliad hwn yn amlwg yn gofyn am ddeddfwriaeth sylfaenol i'w weithredu, mae cynsail clir eisoes ar gyfer ynadon yn gwasanaethu fel barnwyr Llys y Goron. Dychwelaf at gyfansoddiad Llys y Goron yn fanylach isod.
16. Mae dadansoddiad yn awgrymu y byddai'n bosibl cynyddu nifer yr achosion a gaiff eu trin (gweler Blychau Modelu B ac C isod) drwy gyfeirio achosion oddi wrth dreial gyda rheithgor yn Llys y Goron i'r CCBD. Cydnabyddir ei bod yn anodd iawn ceisio modelu faint o amser a fyddai'n cael ei arbed. Er enghraifft, rhaid ceisio amcangyfrif yr amser a arbedir drwy ddileu prosesau megis: caniatáu amser i ddewis rheithgor ac iddynt dyngu llw; rhoi cyfarwyddiadau i'r rheithgor; ac achosion o reithwyr amharod neu gymhlethdodau eraill sy'n

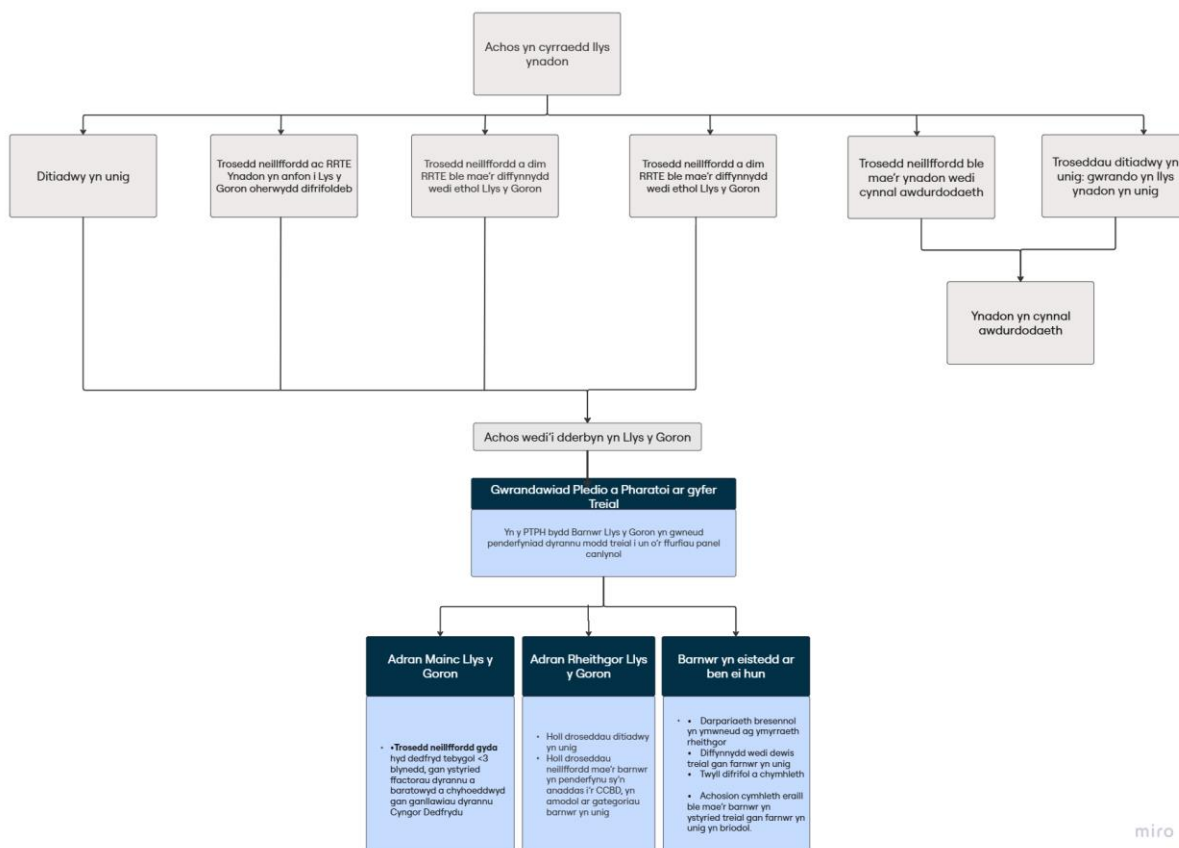
ymwneud â'r rheithgor. At ddibenion modelu, rwy'n defnyddio amcangyfrif o 20% o amser y gwrandawriad cyfan a gaiff ei arbed mewn CCBD o'i gymharu â threial Llys y Goron gyda rheithgor. Yn seiliedig ar fy mhrofiad i, credaf fod hwn yn amcangyfrif ceidwadol ac y byddai'r arbedion amser yn uwch, ac efallai'n sylweddol uwch na 20%. Fodd bynnag, rwy'n cydnabod bod dadleuon i'r gwrthwyneb. Ceir ymchwiliad a dadansoddiad pellach o'r rhagdybiaeth hon isod (Blwch Modelu C). Rwy'n cydnabod hefyd y gall yr arbedion amser amrywio (i fyny ac i lawr) yn dibynnu ar y math o achos. Wrth gyflwyno'r Adran newydd hon o Lys y Goron, gobeithiaf y bydd yn lleihau'n sylweddol yr amser y mae'n ei gymryd i unrhyw ddiffynnydd, dioddefwr a thyst dderbyn cyfiawnder, gan gynnwys mynd i'r afael â'r risg o achosion yn methu oherwydd colli tystion (fel y nodir ym Mhennod 2 – Adnabod y Broblem). Pe bai'r Weinyddiaeth Gyfiawnder yn ystyried dilyn y trywydd hwn, efallai y byddai'n ddoeth iddynt ystyried cynnal dadansoddiad manwl pellach er mwyn deall yr arbedion amser posibl yn llawn.

17. Mae'r model hwn, sy'n gweithredu o fewn fframwaith presennol Llys y Goron, yn darparu nifer o fanteision dros y Llys Canolradd a gynigiwyd gan Adolygiad Auld. O ystyried y byddai'r Adran y Fainc newydd hon yn dod o dan Llys y Goron, byddai'r costau a'r heriau logistaidd sy'n gysylltiedig â'i chreu yn gyfyngedig. Mewn cyferbyniad, byddai creu haen newydd drwy Lys Canolradd, er enghraifft, yn arwain at gostau sylweddol i'w sefydlu, yn gofyn am strwythurau ffioedd newydd ac yn golygu y byddai'n rhaid addasu'r llysoedd ynadon presennol i wrando ar achosion mwy difrifol. Yn fy model dewisol i, drwy alinio'r CCBD o fewn trefniant Llys y Goron presennol, gellid sefydlu fy nghynnig yn gyflym o fewn yr ystad, y strwythurau a'r drefn reoleiddio broffesiynol bresennol.
18. O dan y cynnig hwn, mae'r diffynnydd yn cadw, yn y llys ynadon, yr hawl i ddewis cael gwrandao ei achos yn Llys y Goron (yn amodol ar yr argymhellion ym Mhennod 5 (Proses y Llys Ynadon)). Byddai Barnwr Llys y Goron (boed yn eistedd yn llawn amser neu'n rhan-amser) yn llywyddu ym mhob achos CCBD, a byddai gweithdrefnau Llys y Goron yn berthnasol. Yn ogystal, byddai

gweithwyr proffesiynol ym maes y gyfraith yn cael eu talu'n briodol am dreial Llys y Goron. Byddai apeliadau o'r CCBD yn dilyn yr un llwybr ag apeliadau o Llys y Goron fel y mae wedi'i strwythuro ar hyn o bryd: ni fyddai'r diffynnydd nac yr erlyniad yn colli unrhyw hawliau apelio presennol sydd ar gael. Arbediad pellach o gymharu â'r Llys Canolradd arfaethedig yw y byddai angen i'r Llys Canolradd draddodi rhai achosion i Llys y Goron ar gyfer dedfrydu, gan gymryd rhagor o amser ac adnoddau gwerthfawr Llys y Goron, ond byddai'r CCBD arfaethedig yn gangen newydd o Llys y Goron gyda holl bwerau dedfrydu Llys y Goron, ac felly ni fyddai angen iddo draddodi unrhyw achos ar gyfer dedfryd. Byddai hynny'n golygu na fyddai'r effeithlonrwydd a enillwyd yn cael ei golli wedyn.

19. Byddai'r CCBD newydd yn cynnig y lefel uchaf o hyblygrwydd gweithredol. Fel y byddaf yn egluro nes ymlaen, bydd y CCBD yn cael ei sefydlu mewn modd fydd yn ei alluogi, o bosibl, i gynnal pob achos neillffordd ac mewn modd fydd yn ei alluogi i addasu wrth i droseddau neillffordd newydd gael eu cyflwyno gan lywodraethau'r dyfodol.
20. Mae'r model hwn yn cynnig ffordd effeithiol o sicrhau dyraniad cymesur o achosion ar draws y llys ynadon a Llys y Goron drwy baru'r fforwm treial â difrifoldeb a natur y troseddau honedig. Bydd y canllawiau a gyflwynaf ar ddyrannu achosion yn cynnwys mesurau diogelu tegwch tra'n lleihau'r risg o benderfyniadau a allai roi'r diffynnyddion dan anfantais. Drwy ailddosbarthu'r llwyth gwaith ar draws y llys ynadon a Llys y Goron (y CCBD newydd a threial gan farnwr a rheithgor a threial gan farnwr yn unig), mae'r model yn lleihau oedi, ac o ganlyniad, gallai ostwng cyfraddau colli dioddefwyr a thystion. Byddai tegwch y broses i'r diffynnydd yn cael ei gynnal gan y byddent yn cadw tribiwnlys annibynnol a diduedd ym mhob achos, a'r hawl i apelio euogfarn a dedfryd. Yn hollbwysig, byddai'r argymhelliad yn sicrhau cysondeb i bob diffynnydd drwy ei gymhwysiad unffurf. Mae'r adran ganlynol yn egluro sut y byddai'r model hwn yn gweithio mewn mwy o fanylder, gyda Ffig. 8.1 yn dangos taith yr achosion drwy'r strwythur newydd.

Siart llif 8.1 – Dosraniad yn y CCBD

miro

Troseddau o fewn Cwmpas

- Wrth ystyried pa fathau o achosion y dylid eu gwrandao yn y CCBD, rwyf wedi derbyn awgrymiadau amrywiol gan ddefnyddwyr y llys a gweithwyr proffesiynol ym maes y gyfraith ynghylch lle y gellid gosod terfynau priodol. Yn wreiddiol, ystyriais fodel lle byddai'r CCBD ond yn gymwys i wrando ar honiadau o rai troseddau penodol lle'r oedd yr ACSL ar gyfer y math hwnnw o drosedd yn dair blynedd neu lai. Awgrymodd modelu dangosol cychwynnol o'r dull hwn y byddai'r effaith ar y llwyth achosion agored yn Llys y Goron yn fach iawn. Felly, rwyf wedi penderfynu ar gynnig sydd, yn fy marn i, yn cymryd agwedd gymesur, gan gynnal tegwch, gwella amserlennu (gan gynnwys effaith oedi ar ddioddefwyr) a chynyddu effeithlonrwydd.

22. Fy nghynnig i yw y dylai'r CCBD fod â'r potensial i wrando pob achos trosedd neillffordd. Byddai'r penderfyniad dyrannu ynghylch a ddylai achos unigol gael ei gynnal yn y CCBD yn seiliedig ar nifer o ffactorau, y prif un ohonynt yw a fyddai'r ddedfryd debygol o garchar yn dilyn euogfarn yn yr achos hwnnw yn dair blynedd neu lai. Mewn achosion lle mae diffynnydd yn wynebu sawl cyhuddiad nad ydynt yn unigol yn debygol o arwain at ddedfryd o dair blynedd, ond a fyddai gyda'i gilydd yn fwy na hynny, yna dylai'r penderfyniad dyrannu ystyried y ddedfryd gyffredinol debygol am yr holl droseddau ac ei fod yn annhebygol y byddai'r ddedfryd gyffredinol debygol yn fwy na thair blynedd. Mae'r broses hon yn adlewyrchu'r broses ddyrannu yn y llys ynadon. Rwy'n cydnabod, yn y pen draw, mai mater i'r llywodraeth a'r Senedd yw penderfynu ble i osod y trothwy o ran y mathau o achosion a hyd y ddedfryd debygol a fyddai'n gwneud achos yn addas i'r CCBD.
23. Yn y llys ynadon, mae ynad yn y gwrandawriad dyrannu yn penderfynu a ddylid anfon achos neillffordd i Lys y Goron. Yn Llys y Goron, p'un a yw'r achos wedi'i anfon ar gyfer treial neu'n destun dewis gan y diffynnydd i gael achos llys, bydd dyrannu'r achos rhwng y gwahanol Adrannau newydd o Lys y Goron yn digwydd yn y PTPH. Rwyf wedi trafod hyn yn fanylach ym Mhennod 7 (Mwyhau Ymgysylltiad Cynnar yn Llys y Goron). Fel y dangosir yn Ffig. 8.1 uchod, yn y PTPH byddai Barnwr Llys y Goron (neu, fel yr wyf wedi awgrymu, Cofiadur cymeradwy) yn penderfynu p'un a ddylid gwrandao'r achos gan y CCBD, gan farnwr a rheithgor, neu gan (fel y trafodaf ym Mhennod 9 – Treial gan Farnwr yn Unig) farnwr yn unig.
24. Fy nod yw sicrhau y bydd corff mawr o droseddau neillffordd priodol yn cael eu gwrandao yn y CCBD. Y rhagdybiaeth gref fyddai y dylid gwrandao pob achos lle byddai'r ddedfryd tebygol o garchar yn dilyn euogfarn yn dair blynedd neu lai yn y llys hwnnw. Byddai modd gwrthbrofi'r rhagdybiaeth mewn amgylchiadau eithriadol. Mae'n anodd gweld sut na fyddai trosedd sy'n denu uchafswm dedfryd o garchar o dair blynedd yn cael ei wrando yn y CCBD, ond byddwn yn gadael y penderfyniad hwnnw i'r barnwr yn y PTPH. Mae'n bwysig pwysleisio bod achosion o'r fath yn debygol o fod ymhlith y lleiaf difrifol o'r

achosion Llys y Goron a wrandewir, o ystyried bod yr uchafswm hwn yn adlewyrchu barn y Senedd am ddifrifoldeb y drosedd. Dylai penderfyniad y barnwr ynghylch dyrannu fod yn unol â'r fframwaith a osodwyd gan y Senedd ac yn seiliedig ar egwyddorion cymesuredd a thegwch y gweithdrefnau, ynghyd â'r angen am ddatrysiad amserol i'r achos. Byddai angen i'r barnwr hefyd ystyried materion ehangach o egwyddor gyfreithiol gan gynnwys y cymhlethdod tebygol yn seiliedig ar ffactorau megis nifer y tystion byw a maint y dystiolaeth arbenigol. Nodaf yr argymhelliad a wnaed gan yr Adolygiad Annibynnol o Ddedfrydu ('yr Adolygiad Ddedfrydu') a gadeiriwyd gan y Gwir Anrh. David Gauke. Argymhellodd y dylid ymestyn yr uchafswm ar gyfer cymhwyso Gorchymyn Ddedfryd Ohiriedig i ddedfrydau o garchar o ddwy i dair blynedd. Gan fy mod yn argymhell y dylai'r gronfa o droseddau a ddelir gan y CCBD gynnwys unrhyw drosedd neillffordd lle byddai'r ddedfryd debygol yn yr achos unigol yn llai na thair blynedd, rwy'n cefnogi argymhelliad yr Adolygiad Ddedfrydu ac yn awgrymu y dylid ei gymhwyso yn y CCBD ac yn ogystal yn Llys y Goron.

25. Nid wyf yn gweld unrhyw reswm mewn egwyddor pam na all y CCBD ddelio â achosion sy'n aml yn cynnwys sawl diffynnydd (er enghraifft, affrae). Rhagwelaf y bydd nifer y diffynnyddion a'r cymhlethdod tebygol o ran y dystiolaeth yn ffactorau pwysig ym mhenderfyniad y Barnwr Llys y Goron ar ddyraniad. Mae hyn yn fater pellach a fyddai angen ei gynnwys yn y canllaw dyraniad gan y Cyngor Ddedfrydu a fyddai'n llywio penderfyniad y barnwr ac yn cynnal cysondeb a thryloywder wrth wneud penderfyniadau.
26. Os derbynnir yr argymhelliad ar gyfer Adran Mainc Llys y Goron, rwy'n argymhell ymhellach, yn seiliedig ar y canllawiau seneddol ac ar ôl ymgynghoriad priodol, y dylai'r Cyngor Ddedfrydu greu canllawiau Dyrannu Adran Llys y Goron. Unwaith y bydd y drafftio deddfwriaethol wedi'i gwblhau, mae'n hanfodol bod hyn yn cael ei wneud yn gyflym fel bod y canllawiau'n dod i rym i

gyd-fynd â dechrau unrhyw ddarpariaethau deddfwriaeth sylfaenol sy'n sefydlu'r CCBD.

Argymhelliad 30: Rwy'n argymhell creu Adran newydd o Lys y Goron: Adran Mainc Llys y Goron. Byddai pob trosedd neillffordd yn gymwys i gael ei wrando yn Adran Mainc Llys y Goron. P'un a fyddai'r diffynnydd yn arfer ei hawl i ddewis cael gwrandawriad yn Llys y Goron neu'n cael ei draddodi gan yr ynadon, ym mhob achos, yn y Gwrandawriad Pledio a Pharatoi Treial (PTPH), dylai barnwr wneud penderfyniad i ddyrannu'r achos i Adran Mainc Llys y Goron neu i Lys y Goron gyda rheithgor. Byddai rhagdybiaeth y cynhelir treial gyda mainc ar gyfer unrhyw achos sydd â dedfryd arfaethedig o dair blynedd neu lai. Dylai'r Senedd osod fframwaith y byddai'n ofynnol i'r barnwr PTPH weithredu oddi mewn iddo.

Argymhelliad 31: Rwy'n argymhell fod y Cyngor Dedfrydu yn creu canllawiau Dyrannu ar gyfer Adran Llys y Goron yn dilyn ei broses ymgynghori ofynnol.

Pwerau Dedfrydu

27. Byddai gan y CCBD, fel rhan o Lys y Goron, yr un pwerau dedfrydu â Llys y Goron yn ei ffurf bresennol. Felly, pe bai'r llys, yn dilyn euogfarn ar ôl treial yn y CCBD, yn ystyried bod yr achos yn haeddu dedfryd sy'n fwy na thair blynedd, byddai gan y CCBD y pŵer i osod dedfryd hyd at yr uchafswm ar gyfer y drosedd honno, os yw'n briodol gwneud hynny. Er enghraifft, pe bai achos o ymosodiad sy'n achosi niwed corfforol gwirioneddol yn groes i adran 47 o Ddeddf Troseddau yn Erbyn y Person 1861 yn cael ei neilltuo i'r CCBD (gyda'r barnwr dyrannu yn rhagweld dedfryd o dair blynedd neu lai), ond yn ystod y treial yn y CCBD ei fod yn dod yn amlwg bod y drosedd yn fwy difrifol, byddai gan y CCBD y gallu i osod dedfryd hyd at yr uchafswm statudol ar gyfer y drosedd honno, sef pum mlynedd o garchar.

Argymhelliad 32: Rwy'n argymhell y byddai gan Adran Mainc Llys y Goron, fel rhan o Lys y Goron, yr un pwerau dedfrydu â Llys y Goron yn ei ffurf bresennol.

Cyfansoddiad Adran Mainc Llys y Goron (CCBD)

28. Fy argymhelliad yw y byddai'r CCBD yn cael ei ffurfio gan farnwr sy'n gymwys i eistedd yn Llys y Goron a dau ynad. Y barnwyr sy'n gymwys i eistedd yn Llys y Goron yw Barnwyr yr Uchel Lys, Barnwyr Cylchdaith, Cofiaduron Llys y Goron a Barnwyr Rhanbarth (llysoedd ynadon). Byddai'r penderfyniad ynghylch pa farnwr fyddai orau i wrando achos penodol CCBD yn fater i'r Barnwr Preswyl yn y Ganolfan Lys lle bydd yr achos yn cael ei wrando, a Barnwr Llywyddol y Cylchdaith, gan gymhwyso'r meini prawf rhestru arferol.
29. Wrth ystyried y fainc ar gyfer CCBD newydd, fy mhwynt cychwyn fyddai y dylai unrhyw farnwr a benodir i eistedd yn Llys y Goron yn ei ffurf bresennol fod yn gymwys i eistedd yn y CCBD newydd, fel cangen o Lys y Goron. Fodd bynnag, mewn achos nodweddiadol, fy argymhelliad yw y gallai'r barnwr sy'n eistedd fod yn Gofiadur (barnwr sy'n cael tâl fesul achos), yn eistedd ochr yn ochr â dau ynad, am y rhesymau a nodir isod. Byddwn yn rhagweld y byddai cyfran o'r gwaith hwn hefyd yn cael ei gyflawni gan Farnwyr Cylchdaith sydd mewn swydd.
30. Bydd barnwyr preswyl, sydd â rolau arweiniol pwysig yn system Llys y Goron, yn chwarae rhan bwysig wrth oruchwylio rhestru llwyth achosion y CCBD i Farnwyr Llys y Goron ac, yn arbennig, i Gofiaduron. Bydd yn bwysig ystyried profiad y Cofiaduron a'r lefel o gefnogaeth y gallai fod ei hangen arnynt, nid yn unig wrth benderfynu pa achosion y dylent eu gwrandio yn y CCBD, ond hefyd ym mha leoliad y mae'r llys yn eistedd.
31. Rwy'n cydnabod y rôl hanfodol y mae barnwyr sy'n derbyn ffi yn ei chwarae yn y system droseddol. Byddai defnyddio barnwyr sy'n derbyn ffi yn darparu hyblygrwydd ac yn caniatáu i Farnwyr Cylchdaith ddefnyddio eu harbenigedd ehangach wrth reoli achosion llys rheithgor. Byddai hyn hefyd yn galluogi Cofiaduron sy'n llywyddu achosion yn y CCBD i feithrin eu harbenigedd eu

hunain, a allai, yn y pen draw, ehangu'r garfan ar gyfer recriwtio Barnwyr Cylchdaith yn y dyfodol – y byddaf yn ymhelaethu arno yn ddiweddarach yn y bennod hon.

Argymhelliad 33: Rwy'n argymhell y byddai unrhyw farnwr a awdurdodwyd i eistedd yn Llys y Goron yn ei ffurf bresennol yn gymwys i eistedd yn Adran Mainc Llys y Goron, fel rhan o Lys y Goron.

Ynadon yn y CCBD

32. Byddai fy nghynnig i am ddau ynad yng nghyfansoddiad y CCBD yn sicrhau bod y gangen hon o Lys y Goron yn cadw cyfranogiad gan y gymuned, yn absenoldeb rheithgor. Fel y nodais uchod, pan fydd ynadon yn eistedd yn Llys y Goron, maent eisoes yn cael eu trin yn ôl y gyfraith fel barnwyr y llys hwnnw. Mae ynadon sy'n eistedd yn Llys y Goron yn cymryd rhan gyfartal yn holl benderfyniadau'r llys (ac fe allant drechu'r barnwr proffesiynol mewn pleidlais). Felly, maent yn cymryd rhan ym mhob penderfyniad y llys, gan gynnwys ar faterion derbynioldeb tystiolaeth a dedfryd. Fel y mae'r Llys Apêl wedi cydnabod, yr unig gyfyngiad ar rôl ynadon lleyg, 'mor amlwg fel nad oedd amheuaeth nad oedd y drafft iwr wedi meddwl ei bod yn angenrheidiol' ei gynnwys yn Neddf 1981, yw bod yn rhaid iddynt dderbyn dyfarniad gan y barnwr proffesiynol ar unrhyw fater o gyfraith yn yr un modd ag y mae'n ofynnol i reithgor dderbyn cyfarwyddiadau'r barnwr treial fel mater o gyfraith. Dylai unrhyw gwestiynau sydd gan ynadon ar faterion cyfreithiol gael eu trin yn unol â gweithdrefn gan y barnwr yn yr un modd ag y cânt eu trin pan fyddant yn eistedd ar apeliadau yn Llys y Goron.
33. Rwy'n hyderus y byddai digon o ynadon yn fodlon eistedd gyda barnwr yn yr Adran newydd o Lys y Goron. Fel rhan o'r Adolygiad hwn, anfonwyd arolwg at bob ynad (14,576 i gyd) gyda 27% (4,001) yn rhoi ymatebion cyflawn. Gofynnwyd i'r ymatebwyr am eu parodrwyd i eistedd yn Llys y Goron. O'r rhai a ymatebodd, roedd 84% yn 'barod iawn' ac roedd 12% yn 'rhywfaint yn barod'

i eistedd yn Llys y Goron gyda barnwr pe baent yn rhan o bob penderfyniad. Dilynwyd hyn gan 48% o'r ymatebwyr yn 'barod iawn' a 24% yn 'rhywfaint yn barod' i eistedd pe baent yn ymwneud â'r dyfarniad yn unig. Yn ogystal, byddai dros dri chwarter o'r ymatebwyr (76%) yn fodlon eistedd rhwng 1 a 20 diwrnod ychwanegol yn Llys y Goron bob blwyddyn.

34. Yn yr un modd, byddai cynnwys dau ynad yn nhrefniant y fainc hefyd yn sicrhau y byddai'r CCBD yn bodloni'r disgwyliad o ddarparu barn gan 'gyfoedion' rhywun. Rwyf wedi amlinellu fy meddyliau ar y disgwyliad o gael eich barnu gan eich cyfoedion ym Mhennod 5 (Proses y Llys Ynadon) ac ni fyddaf yn ailadrodd y dadleuon hynny yma. Fodd bynnag, rwyf am gydnabod amrywiaeth yr ynadaeth bresennol, sydd, yn fy marn i, yn mynd rhywfaint o'r ffordd at fodloni'r disgwyliad hwn ac yn helpu i sicrhau cynrychiolaeth deg a chytbwys yn y CCBD.
35. Fel y nodais eisoes ym Mhennod 5 (Proses y Llys Ynadon), mae'r gwelliannau a welwyd rhwng 2014 a 2020 mewn perthynas â'r amrywiaeth o fewn yr ynadaeth wedi dod â hi'n nes at gyd-fynd â phoblogaeth gyffredinol Cymru a Lloegr. Mae'r ynadaeth yn eang ei chynrychiolaeth o'r boblogaeth o ran rhywedd (mae tua 57% o'r ynadon yn fenywod o'i gymharu â thua 51% fel cyfran o boblogaeth Cymru a Lloegr) ac ethnigrwydd (gweler Tabl 8.1 isod), ac felly mae mewn sefyllfa dda i ddarparu presenoldeb cynrychioliadol ar banel CCBD. Rwy'n cydnabod bod gwaith i'w wneud o hyd i sicrhau ynadaeth sy'n gwbl gynrychioliadol, amrywiol a chynhwysol o ran ethnigrwydd, oedran, anabledd a chynrychiolaeth gymdeithasol-economaidd ehangach.

Tabl 8.1 – Ethnigrwydd ynadon

Braced ethnigrwydd	Cymhareb poblogaeth Cymru a Lloegr 20–74 (2021)	Ynadon
Gwyn	82%	87%
Asiaidd neu Asiaidd Prydeinig	9%	7%
Du neu Ddu Prydeinig	4%	4%
Cymysg	3%	2%
Arall	2%	<1%

36. Rwy'n croesawu ymdrechion parhaus y Pwyllgorau Ymgynghorol perthnasol o ran eu proses benodi. Mae ymdrechion i gyflawni hyn wedi dirywio ers 2020 ac mae angen ymdrechion newydd i sicrhau cynrychiolaeth ehangach. Fy marn i, felly, yw bod amrywiaeth bresennol y fainc yn mynd gryn dipyn o'r ffordd tuag at ateb y disgwyliad o gael eich barnu gan eich cyfoedion, ond mae angen parhau i weithio i wella amrywiaeth ymhellach.
37. Byddai ynadon yn eistedd ochr yn ochr â Barnwr Llys y Goron neu Gofiadur yn y CCBD yn elwa'n ychwanegol o allu defnyddio gwybodaeth werthfawr yr ynadon, a dyfodd drwy brofiad wrth eistedd yn y llys ynadon. Byddai hefyd yn dilyn, o ystyried eu hyfforddiant, fod ynadon yn debygol o allu deall nawws gwrandawriad yn gynt na'r rheini sy'n aelodau o reithgor, ac felly byddwn yn disgwyl gweld achosion yn dod i ben yn fwy effeithlon, gan arwain at fwy o amseroldeb o ran y canlyniadau i'r partïon. Yn ei dro, bydd hyn yn helpu i fynd i'r afael â'r broblem o lwyth achosion sy'n weddill.
38. Rwy'n rhagweld y bydd yr ynadon yn derbyn hyfforddiant gan y Coleg Barnwrol ar unrhyw agweddau ar y gwaith a fyddai'n newydd iddynt – megis gweithio gyda'r System Achosion Digidol neu fwndeli digidol. Nid wyf yn ystyried y byddai angen i hyn fod yn helaeth nac yn ddrud i'w gyflawni. Rwy'n rhagweld y gellid cyflawni hyn o bell gan ddefnyddio cysylltiad fideo. Unwaith eto, byddwn yn annog brys wrth gyflwyno'r hyfforddiant fel y gall y CCBD fod yn weithredol cyn gynted ag y bydd y ddeddfwriaeth sylfaenol yn cael ei chychwyn.
39. Gan ystyried darpariaethau Deddf Uwchlysoedd 1981, byddai ynadon yn eistedd yn y CCBD yn ystyried derbynioldeb tystiolaeth (fel y maent yn ei wneud wrth eistedd yn y llys ynadon) gyda chymorth cyfarwyddiadau barnwrol ynghylch y gyfraith. Fel y nodwyd, byddai hyn yn golygu y byddai'r ynadon hefyd yn gallu gweld ymlaen llaw unrhyw ddatganiadau tystion ac unrhyw ddogfennau eraill a baratowyd gan y partïon ac a rennir â'r barnwr. Yn y modd hwnnw, byddai'r broses wrando yn fwy effeithlon gan y byddai'r fainc gyfan wedi'i pharatoi'n llawn ac mewn sefyllfa lawer gwell na rheithgor i

ganolbwyntio'n uniongyrchol ar y materion perthnasol yn yr achos. Byddai'r dyfarniad terfynol yn cael ei chyrraedd gan y fainc gyfan, gyda phob ynad yn cael pleidlais gyfartal â'r barnwr proffesiynol. Ymhellach, mewn unrhyw achos lle mae'r llys yn dechrau achos gyda dau ynad ac mae'n rhaid i un ymddeol yn ystod y treial, yna rwy'n argymhell y dylai'r gwrandawriad barhau gyda barnwr a'r ynad sy'n weddill. Mae Adran 73(3) o Ddeddf yr Uwch Lys 1981 eisoes yn darparu i'r barnwr proffesiynol gael pleidlais fwrw os, am ryw reswm, mae'n rhaid i'r llys eistedd fel fainc o ddau.

40. Byddai'n gyfrifoldeb i'r barnwr ddarparu dyfarniad yn esbonio'r penderfyniad yng nghyd-destun y dystiolaeth y mae'r llys wedi'i chlywed, er fy mod yn rhagweld na fyddai angen iddo fod yn hir nac o reidrwydd ar bapur. Bydd hyn yn cyfrannu at wella ansawdd cyfiawnder drwy ddarparu lefel uwch o dryloywder a chyfrifoldeb mewn perthynas â'r farn a'r rhesymu nag sydd ar hyn o bryd mewn achos llys y Goron gyda rheithgor.
41. Byddai'r barnwyr proffesiynol sy'n eistedd yn y CCBD hwn eisoes â phrofiad o roi dyfarniadau'n rheolaidd (ar dderbynioldeb, achos i'w ateb a materion gweithdrefnol) fel sy'n digwydd ar hyn o bryd ym mhob treial. Rhagwelaf y bydd y sgiliau barnwrol cyfarwydd hyn yn cael eu cymhwyso wrth baratoi a chyflwyno dyfarniad y llys ar ei benderfyniad. Yn yr un modd, yn fy marn i, ni fyddai'r ddyletswydd i ddarparu dyfarniad yn faich gormodol. Eto, fel mewn treial rheithgor, byddai'r barnwr bob amser yn cadw nodiadau parhaus o'r dystiolaeth ac yn llunio llwybr i'r penderfyniad sy'n nodi'r camau angenrheidiol. Gyda'r rhain fel sylfaen ym mhob achos, ni fydd cynhyrchu dyfarniad rhesymegol yn ormod o faich, yn enwedig yn y mathau o droseddau llai difrifol a fydd yn cael eu gwrandao gerbron y CCBD.
42. Er mwyn egluro'r hyn rwy'n ei ddisgwyl mewn dyfarniad, ac i ddangos na fyddai llunio dyfarniad yn ormod o faich nac yn cymryd gormod o amser, byddai'n gyffredinol ddigonol pe bai'r dyfarniad yn: nodi'r materion yn yr achos; gwneud yn glir mai'r dull gweithredu oedd cymhwyso'r baich a'r safon prawf; cynnwys cyfeiriad at gyfarwyddiadau cyfreithiol perthnasol eraill (megis

alibi, celwyddau, cymeriad gwael, achlust, casgliadau anffafriol ac ati); ac yn rhoi esboniad dros y dyfarniad drwy ateb y cwestiynau yn y llwybr at y dyfarniad gyda rhesymau byr dros y casgliadau hynny ac â chyfeiriad priodol at y dystiolaeth a glywyd. Os ceir achos o ryddfarn, gall y rhesymau fod yn gryno iawn, ond mae'n bwysig pwysleisio bod gan ddioddefwyr a thystion hefyd hawl i wybod pam nad yw'r achos wnaethant ei gefnogi wedi peri i'r llys fod yn sicr o euogrwydd.

43. Er mai mater i'r Arglwyddes Brif Ustus a'r Coleg Barnwrol yw hwn, rhagwelaf na fydd yn anodd ychwanegu at yr hyfforddiant presennol ar ysgrifennu dyfarniadau, sydd, mewn unrhyw achos, yn orfodol i bob barnwr pan gânt eu penodi. Rhagwelaf hefyd y bydd y Coleg Barnwrol yn gallu ehangu Compendiwm Llys y Goron yn gymharol hawdd i roi enghreifftiau i farnwyr sy'n dangos y lefel o fanylder a ddisgwyliir mewn dyfarniad CCBD. Efallai y bydd yn bosibl cynhyrchu templedi ar gyfer ysgrifennu dyfarniadau hefyd. Byddai hynny'n gymorth pellach mewn achosion apêl gan y gallai'r Llys Apêl asesu'n gynt a oedd y gyfraith wedi'i thrin yn gywir.
44. Yn olaf, er mwyn cyflawnder ac o ystyried y sefyllfa statudol o dan Ddeddf Uwchlysoedd 1980, gallai ynadon eistedd ar y ddedfryd pe bai honno i'w rhoi yn syth ar ôl y treial ond ni fyddent o dan unrhyw rwymedigaeth i ddychwelyd i wneud hynny pe bai'r achos yn cael ei ohirio (os, er enghraifft, y byddai angen adroddiad cyn-dedfrydu).
45. Ym Mlwch Modelu B isod, rwy'n cyflwyno asesiad cychwynnol o effaith CCBD ar ddyddiau eistedd Llys y Goron, a'r effaith ariannol ddisgwyliedig o'm hargymhellion (ynghyd â chyflwyno capasiti ychwanegol i gefnogi'r argymhellion hyn).

Gan ddefnyddio'r data a'r dystiolaeth sydd ar gael a'r rhagdybiaethau, yr amodau ac unrhyw gymwysterau a fynegir isod ac ar hyd y bennod hon, amcangyfrifir y byddai'r argymhelliad hwn yn arbed tua 5,000 o ddyddiau eistedd yn Llys y Goron bob blwyddyn, pe bai'n cael ei weithredu ar ei ben ei hun. Amcangyfrifir y byddai'r achosion a fyddai o fewn cwrmpas y CCBD yn cyfateb i tua 38,000 o ddyddiau eistedd o waith mewn Llys y Goron gyda rheithgor. O ystyried yr amcangyfrif y byddai'r CCBD yn gwrandio achosion yn gynt na Llys y Goron, byddai modd ymdrin â'r achosion hyn yn y CCBD gan ddefnyddio tua 33,000 o ddyddiau eistedd. Gellid cadw'r 5,000 o ddyddiau eistedd sy'n weddill yn Llys y Goron gyda rheithgor i wrando yr achosion mwyaf difrifol.

Er enghraifft, i wrando yr holl 38,000 o ddyddiau eistedd blyneddol yn Llys y Goron gyda rheithgor, byddai'r gost redeg yn £1.80 biliwn dros dair blynedd rhwng 2027/28 a 2029/30. Byddai'r gost redeg gyfatebol yn y CCBD (ar gyfer dim ond 33,000 o ddyddiau eistedd ond yr un nifer o achosion) yn £1.50 biliwn dros yr un cyfnod (gan dybio bod argymhellion yn cael eu gweithredu yn 2027/28) gyda 5,000 o ddyddiau eistedd ychwanegol yn cael eu rhyddhau bob blwyddyn yn Llys y Goron gyda rheithgor. Ni fyddai unrhyw arbedion cost o'r 5,000 o ddyddiau eistedd a ryddhawyd gan y disgwylir y bydd hyn yn cael ei ddefnyddio i wrando yr achosion mwyaf difrifol mewn Llys y Goron gyda rheithgor.

Mae'r uchod wedi'i gynnwys at ddibenion darluniadol yn unig, mae'r effaith ariannol gyfan o'r argymhelliad hwn, wrth gwrs, yn dibynnu ar a ddefnyddir capasiti ychwanegol i gefnogi Llys y Goron (sy'n cynnwys y CCBD). Fel y nodwyd dro ar ôl tro drwy gydol yr Adolygiad hwn, er mwyn i'r CCBD gael yr effaith fwyaf posibl, mae'n hanfodol bod y llywodraeth yn buddsoddi mewn capasiti dyddiau eistedd ychwanegol i gefnogi fy argymhellion (gweler paragraff 50 ymlaen am drafodaeth fanylach ar gapasiti). Mae'r costau a gyflwynir isod ar gyfer capasiti ychwanegol yn unig ac felly nid ydynt yn cynnwys unrhyw gostau sy'n gysylltiedig â'r lefel bresennol o 110,000 o ddyddiau eistedd. Nodwch y gall capasiti ychwanegol gael ei gytuno fel rhan o setliad yr Adolygiad Gwario, ac yn yr achos hwnnw, gall cyfran fawr o'r costau sy'n gysylltiedig â chynyddu capasiti eisoes gael eu cynnwys fel rhan o unrhyw gynlluniau gwario adrannol.

Amcangyfrifir, ar gyfer 5,000 o ddyddiau eistedd ychwanegol (ar ben y lefel bresennol o 110,000 o ddyddiau eistedd), y byddai cost cynyddu capasiti yn Llys y Goron (sy'n

cynnwys y CCBD) tua £230 miliwn rhwng 2025/26 a 2029/30 (gyda'r argymhellion a'r capasiti ychwanegol yn cael eu gweithredu yn 2027/28). Byddai cyflwyno'r CCBD hefyd yn rhyddhau 5,000 o ddyddiau eistedd ychwanegol yn flynyddol o 2027/28 ymlaen yn Llys y Goron gyda rheithgor. Yn fwy penodol, mae'r costau hyn yn cynnwys £200 miliwn o gostau rhedeg o ddydd i ddydd (sy'n tua £65 miliwn y flwyddyn o 2027/28 ymlaen) a £30 miliwn o gostau sefydlu (nodwch mai asesiad GLITEF o'r costau sefydlu yw hwn sy'n cynnwys £10 miliwn ar gyfer darpariaeth ystadau newydd a £20 miliwn ar gyfer costau cynefino staff a'r farnwriaeth).

Amcangyfrifir y byddai cost cynyddu capasiti yn Llys y Goron (sy'n cynnwys y CCBD) ar gyfer 20,000 diwrnod eistedd ychwanegol (ar ben y lefel bresennol o 110,000 diwrnod eistedd) tua £1.0 biliwn rhwng 2025/26 a 2029/30 (gyda'r argymhellion a'r capasiti ychwanegol yn cael eu gweithredu yn 2027/28). Byddai cyflwyno'r CCBD hefyd yn rhyddhau 5,000 o ddyddiau eistedd ychwanegol bob blwyddyn o 2027/28 ymlaen yn Llys y Goron gyda rheithgor. Yn fwy penodol, mae'r costau hyn yn cynnwys £930 miliwn o gostau rhedeg o ddydd i ddydd (sy'n tua £310 miliwn y flwyddyn o 2027/28 ymlaen) a £115 miliwn o gostau sefydlu (nodwch mai asesiad GLITEF o'r costau sefydlu yw hwn, sy'n cynnwys £70 miliwn ar gyfer darpariaeth ystadau newydd a £45 miliwn ar gyfer costau cynefino staff a'r farnwriaeth).

Mae'r rhagdybiaethau allweddol a'r rhybuddion canlynol yn werth eu nodi ac fe'u heglurir ymhellach yn Atodiad F (Atodiad Technegol), ynghyd â manylion llawn am y fethodoleg a'r data:

- Mae pob amcangyfrif o ddyddiau eistedd a arbedwyd wedi'u talgrynnu i'r fil agosaf.
- Nid yw'r amcangyfrifon yn cynnwys effaith dyrannu achosion presennol i'r CCBD yn ôl-weithredol, h.y. nid ydynt yn berthnasol i achosion yn y llwyth achosion agored presennol, ond yn unig i achosion newydd sy'n dod i mewn i'r system llys o'r dyddiadau gweithredu tybiedig yn 2027-28.
- Mae'r modelu'n cymryd yn ganiataol y bydd yr argymhellion yn cael eu gweithredu yn 2027-28, fodd bynnag, fel y nodir yn glir yn yr Adolygiad hwn, dylid gweithredu'r argymhellion cyn gynted ag sy'n ymarferol bosibl.

- Mae'r modelu'n cymryd yn ganiataol bod pob achos y dylid ei wrando gan y CCBD (fel y nodwyd uchod) yn cael ei wrando gan y CCBD. Efallai na fydd hyn yn digwydd yn ymarferol, ac mae'r ansicrwydd hwn yn cael ei archwilio ymhellach yn yr Atodiad Technegol.
- Mae'r modelu'n cymryd yn ganiataol fod achosion a anfonir at y CCBD yn cael eu cynnal 20% yn gyflymach na'r achosion Llys y Goron gyda rheithgor ac mai'r un gyfran o achosion sy'n pledio'n euog yn y pen draw. Fodd bynnag, mae'r dybiaeth 20% hon yn ansicr iawn; gweler Blwch Modelu C am archwiliad pellach o'r dybiaeth hon.
- Nid yw'r costau sefydlu yn cynnwys asesiad cynhwysfawr o'r farnwriaeth, ynadon, Gwasanaeth Erlyn y Goron (CPS) a chostau cymorth cyfreithiol, a allai gynnwys ystadau, recriwtio, hyfforddiant a chostau cynefino, ac mae'n debygol y byddai angen i'r Weinyddiaeth Gyfiawnder (MoJ) archwilio'r costau hyn ymhellach.
- Nid yw'r rhagdybiaethau capasiti yn ystyried cyfyngiadau capasiti yn y system ar gyfer cymorth cyfreithiol, y CPS a'r farnwriaeth (gweler trafodaeth bellach am hyn o baragraff 50 ymlaen).
- Mae rhagfarn optimistaidd o 20% wedi'i gymhwyso at y costau i gyfrif am unrhyw ansicrwydd sy'n ymwneud â phwysau i fyny ar y costau.
- Sylwch na ellir cymharu'n uniongyrchol y canlyniadau yn y blwch modelu hwn â'r canlyniadau ym Blwch Modelu A (oherwydd rhagdybiaethau gwahanol am gapasiti diwrnod eistedd).

Blwch Modelu C – Rhagdybiaeth arbed amser CCBD

Un o'r meysydd mwyaf heriol i'w fesur a'i fodelu fu effaith CCBD ar amser gwrandawiadau Llys y Goron. Fel y dywedais yn gynharach, yn seiliedig ar fy mhrofiad, credaf yn bersonol y byddai'r arbediad amser yn fwy ac, efallai, yn sylweddol fwy na 20%. Fodd bynnag, rwy'n cydnabod bod dadleuon i'r gwrthwyneb.

Er bod rhywfaint o dystiolaeth ryngwladol bod treial barnwr yn unig mewn awdurdodaethau eraill yn arbed amser, mae hyn yn gyfyngedig. Hefyd, oherwydd gwahaniaethau nodedig o ran proses, pwyntiau cyfreithiol a rhedeg y llysoedd troseddol eraill hyn o ddydd i ddydd, nid yw'r cymariaethau hyn o reidrwydd yn cyd-fynd â sut y byddai CCBD yn gweithio'n ymarferol. Er mwyn cryfhau'r sylfaen dystiolaeth, mae tîm yr Adolygiad wedi:

- cynnal set o ddadansoddiadau meintiol;
- cynnal gweithdy codi ymwybyddiaeth strwythuredig gyda staff gweithredol o GLITEF i gasglu barn arbenigol i lunio amcangyfrif meintiol o effaith; a
- cynnal sesiwn ymgysylltu ysgafn gyda barnwyr i ddeall eu disgwyliadau personol o ran arbedion amser posibl.

Ceir rhagor o wybodaeth am y rhain yn Atodiad F (Atodiad Technegol). Roedd canfyddiadau'r meysydd gwaith hyn yn amrywio ac yn awgrymu y gellid disgwyl i'r arbedion amser gwrandawr net a ragwelir ar gyfer achosion ple di-euog a wrandawyd yn y CCBD (o gymharu â threial gyda rheithgor) fod rhwng 10 a 30% (a byddai'n debygol o amrywio yn ôl math o drosedd). Fodd bynnag, mae'r sylfaen dystiolaeth yn parhau i fod yn anghyflawn a byddwn yn annog y Weinyddiaeth Gyfiawnder i wneud ymchwil pellach.

At ddiben darparu allbynnau modelu canolog, defnyddiwyd amcangyfrif dangosol o 20%. Mae hyn yn gysylltiedig â lefelau uchel o ansicrwydd ond mae'n cyd-fynd â'r arbedion amser canolrifol a nodir gan y sylfaen dystiolaeth.

Mae'r tabl isod yn archwilio effaith bosibl amrywio'r amcangyfrif hwn ar ddyddiau eistedd Llys y Goron (gweler Tabl 8.2). Ar draws y tri senario, mae dyddiau eistedd gros Llys y Goron a arbedwyd yn parhau i fod yn gyson. Mae hyn oherwydd bod nifer yr achosion a symudwyd o Lys y Goron yn aros yr un fath ni waeth pa mor hir y tybir y bydd yn ei gymryd i'w gwrando. Mae'r dyddiau eistedd ychwanegol sydd eu hangen i wrando'r achosion hynny yn y CCBD yn is nag yn Llys y Goron, yn amrywio yn ôl y ganran dybiedig o amser gwrandawiadau a arbedwyd ym mhob senario. Effaith net y dyddiau eistedd yw nifer cyffredinol y dyddiau eistedd a fyddai'n cael eu harbed. Fel y nodwyd, mae'r arbediad dyddiau eistedd net yn fwy os gan dybio y caiff amser gwrandawiadau uwch ei arbed, yn amrywio o 5,000 o ddyddiau eistedd gan dybio bod 20% o amser gwrandawiadau yn cael ei arbed i 9,000 o ddyddiau eistedd gan dybio bod 40% o amser gwrandawiadau yn cael ei arbed.

Tabl 8.2: Dyddiau eistedd gros dangosol wedi'u harbed yn Llys y Goron, angen dyddiau eistedd CCBD ychwanegol ac effeithiau dyddiau eistedd net yn ôl amcangyfrifon arbed amser gwrandawiadau gwahanol

<u>Amser</u> <u>Gwrandawiadau</u> <u>Tybiedig a</u> <u>Arbedir (pob</u> <u>rhagdybiaeth</u> <u>arall yn gyson)</u>	<u>Dyddiau</u> <u>Eistedd Gros</u> <u>Llys y Goron a</u> <u>Arbedir (CBBD)</u>	<u>Dyddiau</u> <u>Eistedd CCBD</u> <u>Ychwanegol</u> <u>sydd</u> <u>Angen(CBBD)</u>	<u>Effaith Net</u> <u>Dyddiau</u> <u>Eistedd (CBBD)</u>
20%	38,000	33,000	5,000
30%	38,000	31,000	7,000
40%	38,000	28,000	9,000

Sylwer: Mae'r holl amcangyfrif o arbedion dyddiau eistedd wedi'u talgrynnu i'r mil agosaf ac felly mae'n bosibl na fydd y ffigurau'n adio'n gywir.

46. Wrth ddod i'm casgliad, rwyf wedi ystyried yn ofalus yr egwyddor o gynnal achosion teg sy'n diogelu rhag canlyniadau anghymesur. Nid wyf yn diystyru'r pryder bod risg o anghymesuredd mewn achosion Llys y Goron sy'n cael eu cynnal heb reithgor. Fel y trafodwyd ym Mhennod 5 (Proses y Llys Ynadon), rwy'n ymwybodol bod data'n dangos bod diffynyddion ethnig lleiafrifol yn fwy tebygol o ddewis achos gerbron rheithgor, ac roedd Adolygiad Lammy yn glir mai'r achos gerbron rheithgor yw un o'r meysydd lle nad yw grwpiau ethnig lleiafrifol yn wynebu canlyniadau anghymesur. Fodd bynnag, rwy'n sicr y byddai CCBD a gynhelir gan farnwr (fel arfer Cofiadur) a dau ynad yn cynnal safonau achos teg. Rwyf eisoes wedi nodi'r cynrychiolaeth gymunedol a'r amrywiaeth a gynigir gan yr ynadaeth. Mae Cofiaduron hefyd yn gwbl gymwys i ymgymryd â'r rôl hon yn y CCBD. Maent yn derbyn hyfforddiant dwys gorfodol ar y gyfraith a gweithdrefnau ac yn cysgodi barnwr cyn eistedd am y tro cyntaf. Maent hefyd yn derbyn hyfforddiant rheolaidd gan y Coleg Barnwrol unwaith mewn swydd, gan gynnwys hyfforddiant ar amrywiaeth a chynhwysiant. Nid oes gennyf amheuaeth y byddent yn sicrhau bod achos teg yn digwydd ym mhob achos.

Cynhwysedd

47. Er mwyn i'm pecyn o ddiwygiadau fod mor effeithiol â phosibl, bydd angen iddo gael ei ategu gan gynnydd mewn capasiti a buddsoddiad ar draws y system. Rwy'n argymhell cynyddu nifer y dyddiau eistedd yn Llys y Goron i gefnogi fy niwygiadau i achosion llys rheithgor a'r CCBD. Fel y dangosir ym Mlwch Modelu E isod, mae'n amlwg mai dim ond drwy gyfuno cyflwyno'r diwygiadau hyn â dyddiau eistedd ychwanegol y bydd modd cyflawni'r lefel o allbwn sydd angen gwir sylw.
48. Rwy'n cydnabod na fydd hyn yn hawdd i'w gyflawni; mae'r llywodraeth eisoes wedi ariannu 110,000 o ddyddiau eistedd ar gyfer 2025/26, sy'n uchafswm newydd ac yn agos iawn at y capasiti barnwrol mwyaf presennol (113,000 o

ddyddiau eistedd y flwyddyn), ac rwy'n cymeradwyo'r gwaith sy'n cael ei wneud i wneud y defnydd gorau o'r dyraniad hwn. Rwyf hefyd yn cydnabod y gallai cynnydd rhy gyflym a sylweddol orlethu partneriaid cyfiawnder troseddol, gan gynnwys y bar, y CPS, y farnwriaeth a'r ynadaeth.

49. Mae pennu ffigur union ar gyfer cynnydd yn nifer y dyddiau eistedd yn Llys y Goron yn gymhleth ac yn dibynnu ar sawl ffactor, gan gynnwys blaenoriaethu'r llwyth achosion o fewn y llysoedd, cyfyngiadau ariannol, seilwaith y system, capasiti a recriwtio, a'r graddau y derbynnir fy argymhellion yn llawn. Felly, mae fy nhîm wedi modelu ar gyfer amrywiaeth o senarios. Fel y dangosir ym Mlwch Modelu E, byddai cyflwyno'r diwygiadau ar ddechrau blwyddyn ariannol 2027/28 gyda'r dyraniad presennol o 110,000 o ddyddiau eistedd yn gweld y llwyth gwaith yn gostwng tua 68,000 o ddyddiau eistedd o'i gymharu â'r amcangyfrifon llwyth gwaith presennol erbyn diwedd 2034/35. Fodd bynnag, ar ben uchaf yr ystod a gyflwynwyd, byddai 20,000 o ddyddiau eistedd ychwanegol (130,000 o ddyddiau eistedd y flwyddyn o 2030/31 ymlaen) yn arwain at arbedion llwyth gwaith o tua 198,000 o ddyddiau eistedd.
50. Ar sail hyn, rwy'n argymhell, pan fo'n bosibl (heb anghofio ariannu, ynghyd â chapasiti ar draws y System Cyfiawnder Troseddol) y dylid cynyddu nifer y dyddiau eistedd yn Llys y Goron dros amser, gan gynnwys ar gyfer treialon rheithgor a'r CCBD, i 130,000 y flwyddyn. Rwy'n argymhell bod GLITEF yn cynyddu tuag at y nod hwn dros sawl blwyddyn, drwy ystod o 110,000 (y dyraniad presennol) i'r targed newydd hwn ac y dylid adolygu'r lefel dyddiau eistedd hon yn rheolaidd nes bod y system yn cyrraedd sefyllfa fwy sefydlog. Mae'r ffigur hwn yn darparu cydbwysedd rhwng uchelgais uchel a chyflawniad credadwy, er ei fod yn heriol. Wrth lunio'r argymhelliad hwn, rwyf wedi ystyried y ffyrdd y bydd y diwygiadau rwy'n eu hargymhell yn galluogi cynyddu capasiti'n feirniadol, gan gynnwys, fel y nodais eisoes, defnydd mwy hyblyg o ofod corfforol y llys, costau rhedeg is ac achosion llys mwy effeithlon. Byddaf yn dychwelyd at fater capasiti ar draws y system yn fwy cyflawn yn yr Adolygiad Effeithlonrwydd.

Argymhelliad 34: Rwy'n argymell pan fo'n bosibl (heb anghofio ariannu, ynghyd â chapasiti ar draws y System Cyfiawnder Troseddol) fod dyraniad y dyddiau eistedd yn Llys y Goron yn cynyddu i 130,000 y flwyddyn. Bydd hyn yn cynnwys treialon â rheithgor ac Adran Mainc Llys y Goron. Dylai Gwasanaeth Llysoedd a Thribiwnlysoedd Ei Fawrhydi adeiladu tuag at y nod hwn dros amser, o 110,000 o ddyddiau eistedd (y dyraniad presennol) i'r targed newydd a dylid adolygu lefel y dyddiau eistedd hwn yn rheolaidd.

51. Ym Mlwch Modelu D, rwy'n cyflwyno asesiad o effaith Adran Mainc Llys y Goron, RTE a'r ailddosbarthiad, pe bai'r holl argymhellion hyn yn cael eu gweithredu, ar ddyddiau eistedd Llys y Goron, a'r effaith ariannol ddisgwyliedig o'm hargymhellion.

Modelu Blwch D – Effaith gyffredinol CCBD, RTE a hailddosbarthu ar y llwyth gwaith a'r costau

Gan ddefnyddio'r data a'r dystiolaeth sydd ar gael a'r rhagdybiaethau, yr amodau ac unrhyw gymwysterau a fynegir isod ac ar hyd y bennod hon, amcangyfrifir y bydd dod â'r argymhellion a fodelwyd ynghyd yn unig – ail-ddosbarthu, model RTE, a'r CCBD – yn arbed tua 9,000 o ddyddiau eistedd yn Llys y Goron yn gyfan gwbl bob blwyddyn ar ôl eu cyflwyno. Amcangyfrifir y byddai'r achosion a fyddai o fewn cwmmpas yr argymhellion hyn yn cyfateb i tua 39,000 o ddyddiau eistedd o waith yn Llys y Goron gyda rheithgor. Fodd bynnag, o ystyried amseroedd gwrandawiadau cyflymach yn y CCBD a'r llys ynadon (ar gyfer ail-ddosbarthu a RTE), byddai angen 30,000 o ddyddiau eistedd ar gyfer yr achosion hyn yn y CCBD ac o dan 1,000 o ddyddiau eistedd ychwanegol yn y llys ynadon, yn lle'r 39,000 cyfredol. Gellid cadw'r 9,000 o ddyddiau eistedd sy'n weddill yn Llys y Goron gyda rheithgor i wrando ar yr achosion mwyaf difrifol.

Er enghraifft, i wrando'r holl 39,000 diwrnod eistedd yn Llys y Goron gyda rheithgor, byddai'r gost wedi bod yn £1.80 biliwn dros dair blynedd rhwng 2027/28 a 2029/30. Byddai'r gost rhedeg gyfatebol yn y CCBD (am ddim ond 30,000 diwrnod eistedd ond yr un nifer o achosion) a'r llys ynadon (am lai na 1000 diwrnod eistedd ond yr un nifer o achosion) yn £1.40 biliwn a £5.1 miliwn yn y drefn honno dros yr un cyfnod (gan dybio y caiff yr argymhellion eu gweithredu yn 2027/28), gyda 9,000 diwrnod eistedd ychwanegol yn cael eu rhyddhau bob blwyddyn yn Llys y Goron gyda rheithgor. Ni fydd unrhyw arbedion cost o'r 9,000 diwrnod eistedd a ryddheir gan y disgwylir y bydd hyn yn cael ei ddefnyddio i wrando'r achosion mwyaf difrifol yn Llys y Goron gyda rheithgor.

Mae'r uchod wedi'i gynnwys at ddibenion darluniadol yn unig. Fel y trafodwyd uchod, mae'r effaith ariannol lawn yr argymhelliad hwn wrth gwrs yn dibynnu ar a yw capasiti

ychwanegol yn cael ei ddefnyddio. Mae'r costau a gyflwynir isod yn ymwneud â chapasiti ychwanegol yn unig ac felly nid ydynt yn cynnwys unrhyw gostau sy'n gysylltiedig â'r lefel bresennol o ddyddiau eistedd sef 110,000. Nodwch y gall capasiti ychwanegol gael ei gytuno fel rhan o'r setliad Adolygiad Gwariant, ac yn yr achos hwnnw, gallai cyfran sylweddol o'r costau sy'n gysylltiedig â chynyddu capasiti fod eisoes wedi'i gynnwys fel rhan o gynlluniau gwario adrannol.

Amcangyfrifir, ar gyfer 5,000 diwrnod eistedd ychwanegol (ar ben y lefel bresennol o 110,000 diwrnod eistedd), y byddai cost cynyddu capasiti tua £240 miliwn rhwng 2025/26 a 2029/30 (gyda'r argymhellion a'r capasiti ychwanegol yn cael eu gweithredu yn 2027/28). Byddai cyflwyno'r diwygiadau hefyd yn rhyddhau 9,000 o ddyddiau eistedd ychwanegol yn flynyddol o 2027/28 ymlaen yn Llys y Goron gyda rheithgor. Yn fwy penodol, mae'r costau'n cynnwys £210 miliwn o gostau rhedeg o ddydd i ddydd (sy'n tua £70 miliwn y flwyddyn rhwng 2025/26 – 2029/30, gyda'r argymhellion yn cael eu gweithredu yn 2027/28) a £30 miliwn o gostau sefydlu (nodwch mai asesiad GLITEF o'r costau sefydlu yw hwn, sy'n cynnwys £10 miliwn ar gyfer darpariaeth ystadau newydd a £20 miliwn ar gyfer costau cynefino staff a barnwyr).

Amcangyfrifir, ar gyfer 20,000 diwrnod eistedd ychwanegol (ar ben y lefel bresennol o 110,000 diwrnod eistedd), y byddai cost cynyddu capasiti yn Llys y Goron (sy'n cynnwys CCBD) tua £1.0 biliwn rhwng 2025/26 a 2029/30 (gan dybio ar sail enghreifftiol y gweithredir yr argymhellion a'r capasiti ychwanegol yn 2027/28). Byddai cyflwyno'r diwygiadau hefyd yn rhyddhau 9,000 o ddyddiau eistedd ychwanegol yn flynyddol o 2027/28 ymlaen yn Llys y Goron gyda rheithgor. Yn fwy penodol, mae'r costau'n cynnwys £940 miliwn o gostau rhedeg o ddydd i ddydd (sy'n cyfateb i tua £310 miliwn y flwyddyn rhwng 2025/26 – 2029/30, gyda'r argymhellion yn cael eu gweithredu yn 2027/28), a chan gydnabod nad yw'n bosibl cynyddu capasiti Llys y Goron i'r graddau hyn yn ystod y cyfnod Adolygiad Gwariant presennol) a £110 miliwn o gostau sefydlu (nodwch mai asesiad GLITEF o'r costau sefydlu yw hwn, sy'n cynnwys £70 miliwn ar gyfer darpariaeth ystadau newydd a £40 miliwn ar gyfer costau cynefino staff a barnwyr).

Mae'r rhagdybiaethau allweddol a'r rhybuddion canlynol yn werth eu nodi ac fe'u heglurir ymhellach yn Atodiad F (Atodiad Technegol), ynghyd â manylion llawn am y fethodoleg a'r data:

- Mae pob amcangyfrif ar gyfer y dyddiau eistedd wedi'i dalgrynnu i'r mil agosaf.
- Nid yw'r amcangyfrifon yn cynnwys effaith dyrannu achosion i'r CCBD yn ôl-
weithredol, h.y. nid ydynt yn berthnasol i achosion yn y llwyth achosion agored

presennol, dim ond i achosion newydd yn y system lys o'r dyddiad gweithredu tybiedig yn 2028-28 ymlaen yn unig.

- Mae'r modelu'n cymryd yn ganiataol y bydd yr argymhellion yn cael eu gweithredu yn 2027-28, fodd bynnag, fel y nodir yn glir yn yr Adolygiad hwn, dylid gweithredu'r argymhellion cyn gynted ag sy'n ymarferol bosibl.
- Nid yw costau sefydlu yn cynnwys asesiad cynhwysfawr o gostau'r farnwriaeth, ynadon, y CPS a chymorth cyfreithiol, sy'n cynnwys ystadau, recriwtio, hyfforddiant a chostau cynefino, a byddai angen i'r Weinyddiaeth Gyfiawnder ymchwilio ymhellach i'r costau hyn.
- Nid yw'r rhagdybiaethau capasiti yn ystyried cyfyngiadau capasiti yn y system ar gyfer cymorth cyfreithiol, y CPS a'r farnwriaeth (gweler trafodaeth bellach am hyn o baragraff 50 ymlaen).
- Mae rhagfarn optimistig o 20% wedi'i chymhwyso at y costau i gyfrif am unrhyw ansicrwydd sy'n ymwneud â phwysau costau i fyny.
- Noder na ellir cymharu'n uniongyrchol y canlyniadau yn y blwch modelu hwn â'r canlyniadau ym Blwch Modelu A (oherwydd gwahanol ragdybiaethau am gapasiti dyddiau eistedd).

Modelu Blwch E – Effaith ar y llwyth gwaith

Fel y nodwyd ym Mhennod 1 (Cyflwyniad), defnyddir llwyth gwaith (h.y. dyddiau eistedd) yn y cyd-destun hwn fel dewis amgen i lwyth achosion (h.y. cyfanswm yr achosion yn y system) sydd yn hynod sensitif i dybiaethau am sut mae'r llys yn blaenoriaethu gwaith. Amcangyfrif o faint o waith sy'n weddill mewn dyddiau eistedd yw'r llwyth gwaith agored, sef faint o ddyddiau eistedd fyddai'n ofynnol i glirio'r llwyth achosion agored. Wrth i'r llwyth gwaith agored leihau, disgwylir y bydd amseroldeb achosion drwy'r system yn cynyddu.

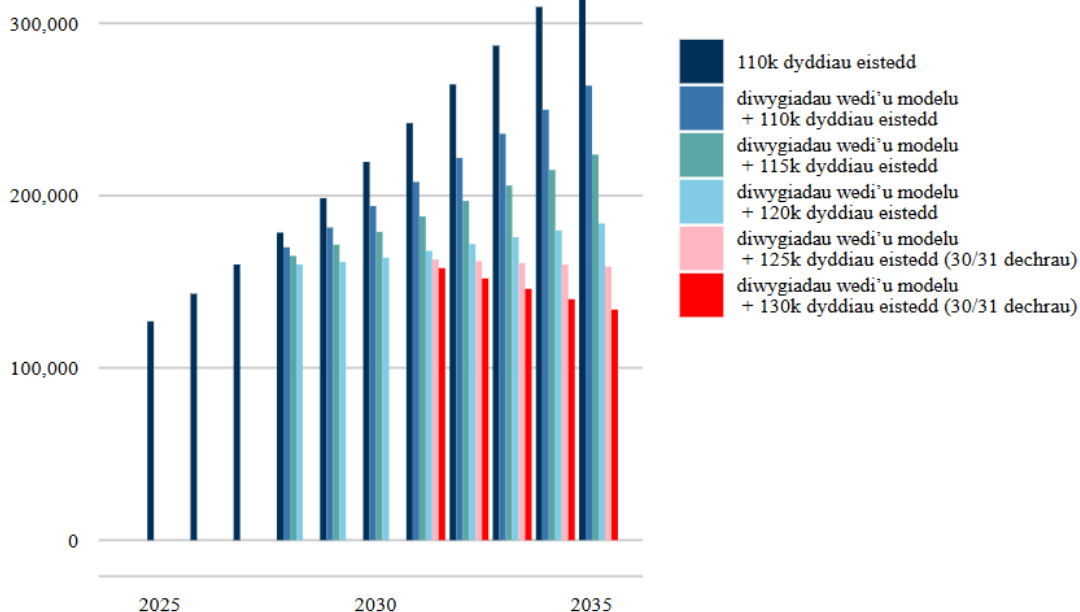
Er mwyn deall effaith gyffredinol y CCBD, y model RTE a'r ail-ddosbarthiad ar y llwyth gwaith agored, mae amrywiaeth o senarios wedi'u profi sy'n cynyddu capasiti ar draws Llys y Goron (gan gynnwys y CCBD). Fel sy'n amlwg yn y bennod hon, bydd angen capasiti ychwanegol i wneud y gorau o effaith yr argymhellion. Mae Ffigur 8.1 isod yn edrych ar effaith fy argymhellion ar lwyth gwaith agored Llys y Goron, gan dybio y byddai'r polisiau hyn, ac unrhyw gynnydd mewn capasiti, yn cael eu gweithredu ym Mawrth 2027.

Ffigur 8.1

Effaith esboniadol o ddiwygio a fodelwyd (ailddosbarthu, RTE, CCBD) a capasiti mwy o ddyddiau eistedd ar lwyth gwaith agored (mewn dyddiau eistedd)

Cymru a Lloegr, amcanestyniad Mawrth 2025 i Mawrth 2035

Ar gyfer cyfleu dariun yn unig y mae'r siart hwn er mwyn galluogi cymhariaeth gyson rhwng llwythi gwaith ar gyfer gwahanol lefelau o ddiwrnodau eistedd. Fel y nodir yn y bennod, mae'n debygol y bydd cyfyngiadau gweithredol ac ymarferol ar lefelau diwrnodau eistedd uwch yn dechrau yn y tymor canolig, ac felly, yn ymarferol mae'n debygol y bydd angen cyfnod sylweddol o gynyddu darpariaeth.

Ffynonellau: rhagamcaniad yr IRCC, Rhagamcaniad llwyth achosion agored Llys y Goron: 2025-2029

Mae'r dadansoddiad hwn yn edrych yn unig ar y canllawiau hynny sydd wedi'u modelu – CCBD, model RTE, a'r ail-ddosbarthiad – nid ar yr ystod eang o argymhellion sydd wedi'u nodi yn yr Adolygiad hwn. Gyda'r argymhellion hyn yn unig, amcangyfrifir y byddant, erbyn diwedd 2034/35, yn arwain at ostyngiad o tua 20% yn y llwyth gwaith agored amcangyfrifedig (o'i gymharu â'r rhagolygon presennol) os bydd y Weinyddiaeth

Gyfiawnder yn parhau gyda'r dyraniad presennol o 110,000 o ddyddiau eistedd. Fodd bynnag, fel y nodir yn glir yn y bennod hon, bydd angen capasiti ychwanegol i fanteisio i'r eithaf ar effeithiau fy argymhellion. Gall cynyddu'r capasiti i 120,000 o 2027/28 ymlaen olygu bod gostyngiad o oddeutu 40% yn y llwyth gwaith agored amcangyfrifedig, ac ar ochr uchaf y raddfa, gallai cynnydd pellach o 20,000 o ddiwrnodau eistedd ychwanegol (130,000 diwrnod eistedd y flwyddyn o 2030/2031) olygu gostyngiad o oddeutu 60%.

Mae bob amser rhywfaint o lwyth gwaith agored yn y system oherwydd y galw sy'n dod i mewn ac mae hyn yn ddymunol er mwyn i'r llysoedd redeg yn effeithlon. Fodd bynnag, fel y nodwyd yn y bennod ar ddiagnosis y broblem, mae lefel bresennol y llwyth gwaith yn dod yn fwyfwy anodd ei reoli ac yn achosi oedi sylweddol. Fel y dangosir yn ffigur 8.1, mae'r llwyth gwaith agored yn dechrau lleihau gyda'r diwygiadau a fodelwyd a nifer y dyddiau eistedd tua 124,000 y flwyddyn o 2027/28 ymlaen. Byddai unrhyw fesurau ychwanegol y tu hwnt i'r rhain (gan gynnwys cyflwyno'r argymhellion eraill a wnaed yn yr Adolygiad hwn, yr Adolygiad Effeithlonrwydd neu gapasiti pellach) yn gweld y llwyth gwaith agored yn lleihau'n gynt fyth. Mae'r Adolygiad hwn yn nodi pecyn radical ond angenrheidiol o fesurau yn y cam hwn o'r adolygiad, nid pob un ohonynt sydd wedi'u meintioli nac y gellid eu meintioli. Bydd argymhellion pellach yn yr Adolygiad Effeithlonrwydd a fydd yn gwneud mwy o gynnydd o ran lleihau'r llwyth gwaith agored.

Gellir dod o hyd i fanylion pellach am y data sylfaenol a'r fethodoleg yn Atodiad F (Atodiad Technegol), fodd bynnag mae'r manylion canlynol yn werth eu nodi:

- Mae'r modelu hwn yn edrych ar effaith yr argymhellion a'r senarios capasiti a fodelwyd i glirio'r llwyth gwaith agored.
- Mae'r gwaelodlin yn cymryd yn ganiataol fod nifer y dyddiau eistedd yn parhau ar 110,000. Ynghyd â'r effeithiau polisi a fodelwyd, cyflwynir y senarios dyddiau eistedd canlynol: 110,000, 115,000, a 120,000, o ddyddiau eistedd; gyda phob un yn dechrau yn 2027/28. Nid yw'r modelu yn asesu dichonoldeb gweithredol cynyddu'r capasiti ar y gyfradd hon, ond yn hytrach fe'i defnyddir i ddangos yr effaith bosibl.
- Mae'r modelu hwn yn cymryd yn ganiataol fod y galw sy'n dod i mewn i Lys y Goron yn unol â'r amcangyfrifon gan y Weinyddiaeth Gyfiawnder (gweler mwy o fanylion ym

Mhennod 2 – Adnabod y Broblem). Mae amcangyfrifon galw Llys y Goron y Weinyddiaeth Gyfiawnder yn rhedeg hyd ddiwedd blwyddyn ariannol 2030/31, ac ar ôl hynny rwy'n cymryd y bydd y galw yn parhau'n sefydlog.

- Ystyrir mai effaith net y diwygiadau yw 9,000 o ddyddiau eistedd bob blwyddyn (fel uchod). Rhaid imi bwysleisio bod hyn yn ddangosol iawn ac mae rhai elfennau pwysig yn eisiau o'r dadansoddiad hwn.
- Oherwydd cyfyngiadau amser a/neu dystiolaeth, nid oes asesiad o dreial gan farnwr yn unig, ildio rheithgor nac argymhellion ehangach wedi'u gwneud drwy gydol yr Adolygiad hwn. Mae rhai o'r rhain yn hynod o anodd i'w modelu. Fel y dangosir drwy gydol yr Adolygiad hwn, byddwn yn ystyried bod y rhain yn cael effaith sylweddol ar y llwyth achosion/gwaith agored.
- Nid yw hyn yn asesu unrhyw newidiadau posibl mewn ymddygiad yn y system o ganlyniad i'm hargymhellion (gan gynnwys newidiadau mewn pleon euog cynnar).
- Nid yw hyn yn cynnwys unrhyw asesiad o effaith yr argymhellion y byddaf yn eu nodi yn yr Adolygiad Effeithlonrwydd.

Felly, dylid ystyried hyn yn asesiad lleiaf posibl o effaith yr argymhellion a fodelwyd yn yr Adolygiad hwn.

Capasiti Barnwrol

52. Mewn ymateb i gynnydd yn nifer y dyddiau eistedd a neilltuwyd, rhaid bod barnwyr ar gael i eistedd ar y achosion hynny. Dechreuaf drwy roi trosolwg symlach o'r broses recriwtio barnwrol ac yna gwneud rhai argymhellion ynghylch lle y gellid diwygio'r broses recriwtio bresennol i fynd i'r afael â hyn. Byddaf yn dychwelyd at hyn yn fanylach yn yr Adolygiad Effeithlonrwydd.
53. Mae'r Comisiwn Penodi Barnwrol (JAC) yn gorff annibynnol sy'n gyfrifol am gynnal ymarferion dethol ac am wneud argymhellion ar gyfer penodi deiliaid swyddi barnwrol. Mae'r JAC yn cynnal rhaglen recriwtio flynyddol, barhaus i'r farnwriaeth ar gyfer swyddi cyflogedig allweddol, sydd hefyd yn adnewyddu'r

gronfa o swyddi sy'n derbyn ffi y caiff barnwyr cyflogedig eu recriwtio ohoni. Caiff rhaglenni recriwtio blynyddol eu pennu drwy fodelu cyflenwad a galw, sy'n ystyried tueddiadau mewn ymadawiadau barnwrol, yn ogystal â newidiadau yn y galw.

54. Mae'r Arglwydd Ganghellor, mewn ymgynghoriad â'r Arglwyddes Brif Ustus, yn cytuno ar y cyfnod recriwtio blynyddol cyn lansio'r rhaglen recriwtio flynyddol, sy'n rhedeg o Ebrill i Fawrth. Yna bydd y JAC yn lansio'r cyfnodau recriwtio y cytunwyd arnynt, a fydd yn dilyn proses recriwtio drylwyr o'r cais hyd at y penderfyniad dethol a'r adborth.
55. Mae cyfnodau recriwtio ar gyfer Barnwyr Cylchdaith yn cael eu cynnal tua phob 12 mis ar hyn o bryd. Mae'r cyfnodau hyn yn cyfuno recriwtio i'r awdurdodaethau troseddol, sifil a theulu. Unwaith y dewisir ymgeiswyr, cânt eu neilltuo i'r awdurdodaeth berthnasol gan yr uwch-farnwriaeth. Mae cyfnodau recriwtio ar gyfer Cofiaduron (sy'n gyfwerth â Barnwyr Cylchdaith sy'n derbyn ffi) fel arfer yn cael eu cynnal bob 18 mis. Dros y cyfnod rhwng Ebrill 2022 a Chwefror 2025, roedd cyfartaledd y nifer o swyddi gwag fesul ymarfer dethol barnwrol ar gyfer Barnwyr Cylchdaith yn 72 ac yn 132 ar gyfer Cofiaduron. Fel arfer, bydd y JAC yn dechrau cyfnod recriwtio newydd pan fydd un bresennol ar gyfer yr un swydd wedi dod i ben; fodd bynnag, pan fo modd, maent yn recriwtio mewn ffordd fwy ystwyth yn seiliedig ar ffactorau megis anghenion busnes.
56. Yn 2022/23, llenwyd pob swydd wag mewn achosion sifil a theulu gan ymarfer Barnwr Cylchdaith, ond roedd swyddi gwag yn parhau ym maes trosedd yn Llundain a De-ddwyrain Lloegr. Yn dilyn ymarfer 2023/24, cafwyd 42 o argymhellion ar gyfer 52 o swyddi gwag; er nad yw'r broses leoli wedi'i chwblhau eto, mae'r Weinyddiaeth Gyfiawnder yn disgwyl y bydd rhai swyddi gwag yn parhau ym maes trosedd. Ymddengys bod trosedd yn wynebu heriau penodol o ran recriwtio o'i gymharu ag awdurdodaethau eraill. Am y rheswm hwn, efallai y bydd angen ystyried cyfnod recriwtio fwy penodol ar gyfer

trosedd ac yna lansio cyfnod ar wahân ar gyfer awdurdodaeth sifil a theulu yn nes ymlaen.

57. Rwy'n ymwybodol o gyfnod recriwtio benodol ar gyfer Llundain a De-ddwyrain Lloegr mewn awdurdodaeth arall i fynd i'r afael â phroblemau recriwtio a chadw staff dwys sy'n fwyaf amlwg yn y lleoliad hwnnw. Mae'r diffygion wrth ateb ceisiadau am swyddi gwag ym maes trosedd yn awgrymu y dylid ystyried cyfnod recriwtio wedi'i theilwra, er gwaethaf yr angen i gynyddu capasiti fel yr wyf eisoes wedi'i argymhell. Efallai y bydd y JAC am ddysgu o'r cyfnod recriwtio benodol i'r lleoliad presennol er mwyn sicrhau y gall fod mor effeithiol â phosibl unwaith y caiff ei lansio, ac a oes angen gwaith pellach ar anghydraddoldebau daearyddol mewn recriwtio.
58. Efallai y bydd rhai yn awgrymu y gallai cyfnodau recriwtio, yn enwedig ar gyfer swyddi troseddol, hefyd gael eu cynnal ddwywaith y flwyddyn neu gyda galw uwch am swyddi gwag.

Argymhelliaid 35: Rwy'n argymhell bod cais am swydd yn cael ei gyfeirio at y Comisiwn Penodiadau Barnwrol er mwyn lansio ymgyrch recriwtio ar gyfer 'Barnwr Cylchdaith – Trosedd' a 'Cofiadur – Trosedd'.

59. Fodd bynnag, mae risgiau nodedig o leihau nifer yr ymgeiswyr cymwys ar gyfer cyfnodau recriwtio yn y dyfodol ac o leihau nifer cynrychiolwyr yr amddiffyniad a'r erlyniad sydd ar gael. Am y rheswm hwn, rwyf wedi gwneud argymhellion ynghylch cydweddu cyllid cyfnod disgybledd (y byddaf yn trafod yn nes ymlaen yn y bennod hon) a mwy o gydraddoldeb mewn tâl drwy gymorth cyfreithiol er mwyn denu pobl i'r proffesiwn yn y lle cyntaf. Nid wyf yn ystyried bod hyn yn amser priodol i argymhell cyfnod recriwtio ddwywaith y flwyddyn, o ystyried yr heriau capasiti yn y proffesiwn cyfreithiol. Fodd bynnag, efallai y bydd yn hanfodol lansio cyfnod recriwtio trosedd benodol ar gyfer Cofiaduron yn sgil yr Adolygiad hwn, a fydd, os cânt eu penodi, yn gallu parhau i ymarfer fel cynrychiolydd yr amddiffyniad neu'r erlyniad, tra hefyd yn eistedd fel Cofiadur. Rwy'n annog y JAC, gyda chefnogaeth y farnwriaeth, y Weinyddiaeth

Gyfiawnder a Gwasanaeth Llysoedd a Thribiwnlysoedd Ei Fawrhydi, i ddechrau adolygiad o'u prosesau penodi i ystyried lle y gellid arbed amser. Dyma rywbeth y byddaf yn dychwelyd ato yn yr Adolygiad Effeithlonrwydd.

60. Mae cyfnodau recriwtio yn cymryd tua 12 mis i'w cwblhau (o lansiad i benodiad). Yn dilyn hynny, mae angen i'r Coleg Barnwrol hyfforddi'r barnwyr, ac mae'n rhaid i rai ohonynt gwblhau 'dyddiau eistedd i mewn' cyn y gallant eistedd ar achos eu hunain – amcangyfrifir bod hyn yn cymryd tua chwe i naw mis. Mae cynyddu'r capasiti ar y raddfa angenrheidiol i fynd i'r afael â'r llwyth achosion agored yn gofyn am fwy o gyflymder ac ymrwymiad na'r hyn sy'n cyfateb i gyfnod o tua 18 mis o'r cais i'r eisteddiad cyntaf. Os bydd cyfnodau recriwtio yn parhau ar sail flynyddol barhaus, yna rwy'n ystyried ei bod yn hollbwysig bod y JAC yn dechrau ystyried ei brosesau recriwtio presennol ac yn nodi lle y gellid arbed amser. Os yw'n ddefnyddiol, gallaf droi at hyn gyda chynigion mwy penodol yn yr Adolygiad Effeithlonrwydd.
61. Ni ellir aros am adolygiad o brosesau cyn ehangu capasiti; rhaid i ymdrechion i ehangu capasiti ddechrau nawr. Rwy'n deall bod y ceisiadau am swyddi gwag yn cael eu cytuno ar sail dadansoddiad manwl o'r gyllideb sydd ar gael ac ati i ariannu penodiadau newydd. Yn unol ag adran 94 o Ddeddf Diwygio Cyfansoddiadol 2005, pan fo nifer yr ymgeiswyr y gellir eu penodi yn fwy na nifer y swyddi gwag a gytunwyd yn flaenorol, gall yr Arglwydd Ganghellor ofyn i'r JAC nodi'r unigolion a fyddai'n addas i'w dewis ar gais. Mae hyn wedyn yn ffurfio 'rhestr ymgeiswyr wrth gefn' sydd fel arfer yn aros yn ei lle tan i'r cyfnod recriwtio nesaf ar gyfer yr un swydd farnwrol ddechrau, oni bai bod estyniad i'r cais am swyddi gwag yn cael ei gytuno gan yr Arglwydd Ganghellor a'r Arglwyddes Brif Ustus.
62. Efallai y bydd yr Arglwydd Ganghellor yn dymuno ystyried gwneud mwy o ddefnydd o'r pŵer hwn i benodi ymgeiswyr cymwys yn ychwanegol at y niferoedd ceisiadau am swyddi gwag a gytunwyd yn flaenorol ar gyfer recriwtio unrhyw farnwyr i Lys y Goron. Mae'n ymddangos yn groes i reswm, os oes ymgeiswyr addas i'w penodi ar gael, nad yw'r ymgeiswyr hyn yn cael eu

penodi'n ffurfiol pan fo angen i Lys y Goron gynyddu ei gapasiti ar hyn o bryd i ateb y galw cynyddol ac i gael unrhyw gyfle i leihau'r llwyth achosion agored.

Argymhelliad 36: Rwy'n argymhell bod yr Arglwydd Ganghellor yn gwneud mwy o ddefnydd o'r pwerau o dan adran 94 Deddf Diwygio Cyfansoddiadol 2005 i benodi ymgeiswyr sydd â'r cymwysterau priodol i wneud gwaith trosedd yn y llys ynadon ac yn Llys y Goron yn ychwanegol at y cais am swydd y cytunwyd arno'n flaenorol.

Yn dilyn fy argymhellion yn yr Adolygiad hwn, hyd yn oed tra bod deddfwriaeth yn mynd drwy'r Senedd, byddai'n briodol i'r Arglwydd Ganghellor arfer y pŵer hwn mewn perthynas â chyfnodau recriwtio sydd eisoes ar y gweill lle mae nifer yr ymgeiswyr addas i'w penodi yn fwy na nifer y ceisiadau gwreiddiol am swyddi gwag. Rhaid dechrau gweithredu nawr, yn enwedig os yw'n wir y bydd yn cymryd 18 mis o lansio cyfnod recriwtio i farnwr ddechrau eistedd.

63. Yn yr un modd, rwy'n ystyried ei bod yn angenrheidiol i GLITEF wneud y mwyaf o gapasiti'r Cofiaduron sydd eisoes wedi'u penodi a'r rhai cymwys sy'n eistedd ar ôl ymddeol. Dylai hyn ddigwydd ochr yn ochr â deddfwriaeth yn mynd drwy'r Senedd ar gyfer y CCBD. Mae'r telerau ac amodau ar gyfer Cofiaduron yn amrywio ond yn gyffredinol maent yn nodi y disgwylir iddynt fod ar gael am isafswm o 30 diwrnod eistedd neu 30 diwrnod o fusnes barnwrol bob blwyddyn.
64. Yn ôl Ystadegau Amrywiaeth Barnwrol 2024, mae 988 o Gofiaduron, 69 o Farnwyr Cylchdaith sy'n eistedd ar ôl ymddeol a chwe Cofiadur sy'n eistedd ar ôl ymddeol.
65. Er nad yw'r data hwn yn rhoi dadansoddiad fesul awdurdodaeth, rwy'n tybio y byddai'r mwyafrif yn ymwneud â throedd. Pe bai pob barnwr sy'n derbyn ffi sy'n cael ei ddefnyddio mewn achosion troseddol yn eistedd am o leiaf 30 diwrnod, lle maent ar gael ac yn amodol ar gyllid pellach a ddyrannir i GLITEF, byddai hyn eto'n gam cyntaf tuag at ehangu capasiti Llys y Goron, heb orfod

wynebu cyfnodau recriwtio hirfaith, treulio amser yn hyfforddi barnwyr neu beryglu lleihau'r garfan o ymarferwyr yr amddiffyniad a'r erlyniad. Yn yr Adolygiad Effeithlonrwydd sydd ar ddod, rwy'n bwriadu dadansoddi i ba raddau y mae Cofiaduron a Dirprwy Farnwyr Rhanbarth (Llysoedd Ynadon) yn cyflawni eu hymrwymiad. Mae'n amlwg o un o'r ymatebwyr i'r Adolygiad y gallai fod Cofiaduron sy'n eistedd ymhell dros eu hymrwymiad gofynnol: o ystyried yr heriau sy'n cael eu hwynebu, mae hynny'n ganmoladwy.

Argymhelliad 37: Rwy'n argymhell y dylai Gwasanaeth Llysoedd a Thribiwnlysoedd Ei Fawrhydi wneud y mwyaf o'r dyddiau eistedd ar gyfer Cofiaduron, ac ar gyfer Barnwyr Cylchdaith a Chofiaduron sy'n eistedd ar ôl ymddeol.

66. Yn olaf, rhaid imi gydnabod y ffiniau cyfansoddiadol. Mae lleoli yn fater sydd wedi'i gadw'n benodol i'r farnwriaeth er mwyn diogelu eu hannibyniaeth. I'r graddau y mae angen cymeradwyaeth yr Arglwydd Ganghellor, mae hynny hefyd yn fater iddi hi. Fodd bynnag, y farnwriaeth yn bennaf sydd i ystyried yr argymhelliad hwn pe baent yn dymuno gwneud hynny.
67. Rwy'n ymwybodol bod yr Arglwyddes Brif Ustus a'i henwebwyr hefyd yn gallu defnyddio barnwyr yn hyblyg i ateb y galw: anogaf hwy i barhau i wneud hynny. Gellir cyflawni'r defnydd ehangach o ddyraniad hyblyg i Lys y Goron yn fwy effeithiol drwy ganiatáu i DJMCs a Dirprwy DJMCs eistedd yn Llys y Goron (yn

Argymhelliad 38: Rwy'n argymhell bod y farnwriaeth yn ystyried gwneud mwy o ddefnydd o bennu lleoliadau hyblyg ar gyfer y farnwriaeth o ran Llys y Goron. Gallai hyn ddechrau gyda Barnwyr Rhanbarth (Llysoedd Ynadon) a Dirprwy Farnwyr Rhanbarth (Llysoedd Ynadon). Gallai Dirprwy Farnwyr yr Uchel Lys nad ydynt wedi'u penodi'n Gofiaduron hefyd ennill profiad trosedd yn eistedd yn Adran Mainc Llys y

enwedig y CCBD). Mae dyraniad hyblyg o'r fath drwy eistedd i fyny hefyd yn fuddiol yn y tymor hwy gan y dylai ddatblygu profiad DJMCs, a allai wedyn ddymuno gwneud cais am swydd farnwrol uwch, neu wir Dirprwy DJMCs a allai wedyn wneud cais am swydd farnwrol gyflogedig. Bydd hyn yn sicrhau bod cronfa brofiadol o ymgeiswyr cymwys ar gael ar gyfer cyfnodau recriwtio barnwrol yn y dyfodol, gan gefnogi'r cynnydd graddol yn nifer y dyddiau eistedd yn Llys y Goron.

Lleoliad ar gyfer gwrandawiadau

68. Rwyf wedi ystyried yn ofalus ble y byddai'r CCBD newydd yn cynnal ei achosion yn ffisegol ac rwy'n ystyried hyn yn nodwedd allweddol arall o ran sicrhau unrhyw gynnydd yn nifer y dyddiau eistedd a ddyrannwyd. Rwyf wedi ffafrio model a fyddai'n gweld sefydlu cangen newydd o Lys y Goron gan y byddai hyn yn osgoi'r costau a'r heriau logistaidd a fyddai'n anochel gyda chreu Llys Canolradd.
69. Rwy'n argymhell y dylid defnyddio unrhyw lys barn sydd â'r offer priodol i wrando achosion CCBD, boed y gofod hwnnw yn y llys ynadon neu yn ystad Llys y Goron. Yn wir, byddwn yn mynd ymhellach ac yn ailadrodd fy awgrym o'm Adolygiad yn 2015 a alwodd am ymdrechion creadigol i ddefnyddio asedau'n fwy hyblyg, megis neuaddau tref a ddelir gan asiantaethau statudol o fewn ardal leol. Fel arall, dylid darparu offer ar gyfer unrhyw lys barn priodol a ddefnyddir mewn awdurdodaethau neu dribiwnlysoedd eraill, os oes lle ar gael. Y cyfan sydd ei angen yw offer recordio ar gyfer y barnwr, y tystion a'r eiriolwr. Mae gwneud y defnydd mwyaf o'r holl ystad llysoedd a thribiwnlysoedd, fel y'i rheolir gan GLITEF, a chyfuno hyn â defnyddio adeiladau mewn cymunedau lleol, yn un ffordd y gellid cyflawni dyraniadau dyddiau eistedd ychwanegol yn ymarferol.
70. Byddaf yn ystyried ystad y llys troseddol yn fanylach yn yr Adolygiad Effeithlonrwydd yn ddiweddarach eleni. Yr hyn sy'n bwysig i'w nodi yn nhermau polisi yw bod yn rhaid i leoliad y llys barchu egwyddorion sylfaenol o

sicrhau cyfiawnder agored, mynediad i'r cyhoedd ac, wrth gwrs, gyfranogiad effeithiol a diogelwch pob parti. Rwy'n ystyried, mewn llawer o achosion llys ar gyfer y troseddau dan ystyriaeth, y gellir parchu'r egwyddorion hyn gyda threialon yn cael eu cynnal mewn adeiladau sifil. Ni fyddai angen doc diogel bob tro. Os, ar ôl eu cael yn euog, y bydd y llys yn dymuno rhoi dedfryd o garchar, gellid gohirio'r achos i leoliad gyda doc diogel fel y digwyddodd yn ystod y pandemig.

71. Un fantais ychwanegol o'r cynnig hwn yw y byddai'n dod â chyfiawnder Llys y Goron i gymunedau lleol lle y gallai tystion ac eraill sy'n gysylltiedig â'r achos fel arall wynebu taith anodd ar drafnidiaeth gyhoeddus i gymryd rhan mewn, neu fod yn dyst i, achos llys. Er enghraifft, yng Nghymru, byddai hyn yn golygu dod â chyfiawnder Llys y Goron i lawer o ardaloedd o'r wlad y tu allan i ganolfannau Llys y Goron sydd yn y bôn wedi'u lleoli yng Ngogledd a De Cymru.

Argymhelliad 39: Rwy'n argymhell y dylai gwrandawiadau Adran Mainc Llys y Goron gael eu gwrandao mewn unrhyw ystafell llys sydd ar gael, ar yr amod (a) ei bod yn hygyrch, a (b) bod cyfleusterau recordio ar gael. Bydd hefyd yn darparu ar gyfer y posibilrwydd y gallai achosion Llys y Goron gael eu gwrandao mewn adeiladau y mae'r llysoedd ynadon hefyd yn eistedd ynddynt.

Hawliau i ymddangos

72. Yn olaf, rwy'n ystyried hawliau i ymddangos ar gyfer y CCBD – gan nodi y bydd cynnydd sylweddol yn nifer y dyddiau eistedd yn gofyn am gynnydd cyfatebol yn argaeledd ymarferwyr yr amddiffyniad a'r erlyniad. Ar hyn o bryd, dim ond bargyfreithwyr a chyfreithwyr sydd â 'hawliau i ymddangos yn y llysoedd uwch' sydd â hawliau i ymddangos yn Llys y Goron. Yr eithriad i hyn yw mewn gwrandawiadau apêl o lys ynadon o dan adran 108 o'r MCA 1980, sy'n cael eu gwrandao – fel y byddai achosion yn y CCBD – gan farnwr a dau ynad. Yn yr achosion hyn, mae hawliau i ymddangos yn ymestyn i gynnwys cyfreithwyr heb hawliau i ymddangos yn y llysoedd uwch ac aelodau achrededig CILEX.

Mae cyfreithwyr heb hawliau i ymddangos yn y llysoedd uwch hefyd yn gymwys i ymddangos yn Llys y Goron ar gyfer traddodi ar gyfer dedfrydu. Drwy ymgysylltu â Chymdeithas y Cyfreithwyr, rwy'n cydnabod eu bod o blaid mabwysiadu dull tebyg mewn perthynas â hawliau cynrychiolaeth ar gyfer unrhyw Llys y Goron diwygiedig y gallaf ei argymhell. Rwyf hefyd yn cydnabod gwerth y cyfraniad gan gyfreithwyr pe cânt y cyfrifoldeb ychwanegol hwn.

73. Er fy mod yn cydnabod y dadleuon hyn dros hawliau i ymddangos gerbron y CCBD newydd, rwyf wedi dod i'r casgliad y dylid cyfyngu'r hawl i ymddangos, o leiaf ar y cam hwn, i'r rhai sydd â hawliau i ymddangos yn Llys y Goron ar hyn o bryd (hynny yw, dim ond bargyfreithwyr, a chyfreithwyr sydd â hawliau i ymddangos yn y llysoedd uwch). Mae'n hanfodol bod Adran y Fainc yn cael ei gydnabod fel Adran o Lys y Goron ac, yn unol â'r argymhellion eraill rwyf wedi'u gwneud drwy gydol y bennod hon, y dylai felly gael yr un statws yn y gyfraith. O ystyried y pwerau dedfrydu rwy'n eu cynnig ar gyfer y CCBD, er enghraifft, mae'n ymddangos yn briodol y dylai hawliau i ymddangos yn y llys hwnnw adlewyrchu'r rhai yn Llys y Goron fel y maent ar hyn o bryd. Ym mis Ionawr 2025, roedd 6,350 o fargyfreithwyr troseddol yng Nghymru a Lloegr yn ymgymryd â rhywfaint o waith trosedd ac roedd 4,119 o gyfreithwyr yn gymwys ar gyfer achosion troseddol oedd yn gofyn am hawliau i ymddangos yn y llysoedd uwch. Gellir adolygu'r cyfyngiad hwn ar hawliau i ymddangos bob amser gyda budd profiad o weithrediad y llys ac mewn ymateb i'r cynnydd graddol mewn dyraniadau dyddiau eistedd; nid oes rhaid iddo fod yn syth.
74. Rwy'n ymwybodol, wrth gwrs, o'r heriau sylweddol o ran recriwtio a chadw staff y mae'r Bar Troseddol yn eu hwynebu, fel y trafodwyd ym Mhennod 2 (Adnabod y Broblem). Er mwyn rhoi hwb cymharol gyflym i niferoedd a chyfraddau cadw staff yn y Bar, rwy'n argymhell bod y llywodraeth yn gweithredu cynllun cyd-ariannu ar gyfer prentisiaethau bargyfreithwyr troseddol. O dan y cynllun hwn, byddai'r Weinyddiaeth Gyfiawnder yn cydfynd â'r cyllid y mae siambrau dethol wedi'i neilltuo ar gyfer prentisiaethau troseddol. Byddai hyn yn cynyddu nifer y prentisiaethau sydd ar gael i ddarpar fargyfreithwyr ac yn arwain at ganlyniadau cyflym iawn. O fewn chwe mis i'r

prentisiaethau ddechrau, byddai carfan newydd o fargyfreithwyr iau yn gymwys i ymddangos yn y llysoedd ac yn ymddangos yn rheolaidd yn y llys ynadon. Pe bai'r cynllun hwn yn cael ei fabwysiadu am nifer o flynyddoedd, byddai mewnlifiad sylweddol o fargyfreithwyr troseddol newydd ac, dros y cyfnod hwnnw, gallai dyraniadau dyddiau eistedd yn Llys y Goron gynyddu'n gyfochrog yn rhesymol.

75. Rwy'n cydnabod na fyddai pob un o'r bargyfreithwyr hyn o reidrwydd yn aros, ac nid pawb fyddai'n parhau i ymarfer yn y gyfraith droseddol, ond byddai hyn yn cyfrannu'n werthfawr at nifer y bargyfreithwyr. Dros amser, byddai hyn yn cael effaith gadarnhaol ar gyfer bargyfreithwyr mwy profiadol drwy leihau eu llwyth gwaith. Yn olaf, nodaf fod y cynnig hwn yn unol ag argymhelliad a wnaed yn Adolygiad Annibynnol o Gymorth Cyfreithiol Troseddol 2021 gan Syr Christopher Bellamy CB i wella amrywiaeth yn y proffesiwn drwy ddarparu cyllid ychwanegol i gynlluniau sy'n cefnogi bargyfreithwyr newydd.
76. Nid wyf dan unrhyw gamargraff y byddai'r argymhelliad hwn ar ei ben ei hun yn datrys yr argyfwng gweithlu yn y Bar Troseddol nac yn y proffesiwn cyfreithiol ehangach. Mae angen rhoi mwy o sylw i'r ffordd o gynyddu cadw staff yn y Bar Troseddol ac adnewyddu'r gronfa o gyfreithwyr sy'n ymgymryd â gwaith amddiffyniad troseddol, ac fe fyddaf yn dychwelyd at y materion hyn yn fanylach yn yr Adolygiad Effeithlonrwydd.

Argymhelliad 40: Rwy'n argymell mai dim ond y rhai hynny sy'n gymwys i ymddangos yn Llys y Goron fyddai â hawliau i ymddangos yn Adran Mainc Llys y Goron.

Argymhelliad 41: Rwy'n argymell bod y Weinyddiaeth Gyfiawnder yn rhoi cynllun arian cyfatebol ar waith ar gyfer Cyfnod Disgybledd Bargyfreithwyr Troseddol i ddechrau ar unwaith i fynd i'r afael â'r prinder o eiriolwyr troseddol.

Apeliadau

77. Rwyf wedi ystyried yn ofalus sut i fynd i'r afael â mater apeliadau o'r Adran newydd o Lys y Goron. Yn fy marn i, dylai apeliadau, fel yn awr, fynd o Lys y

Goron i Adran Droseddol (CACD) y Llys Apêl; mae hyn yn adlewyrchu'r ffaith y byddai'r CCBD yn rhan o Lys y Goron ac felly dylai'r apeliadau ddilyn yr un llwybr â Llys y Goron fel y mae wedi'i strwythuro ar hyn o bryd.

78. Fel y nodais yn Pennod 6 (Apeliadau o'r Llys Ynadon), er mwyn i apêl fynd ymlaen i'r CACD byddai angen naill ai: a) tystysgrif i apelio gan y CCBD; neu b) ganiatâd gan Farnwr yr Uchel Lys neu'r llys llawn o dan adran 31 o Ddeddf Apeliadau Troseddol 1968 ac oddi yno (os rhoddir tystysgrif o bwysigrwydd cyhoeddus cyffredinol) i'r Goruchaf Lys gyda chaniatâd y llys hwnnw neu'r CACD. Byddai hyn yn union yr un fath ag apêl o Lys y Goron fel y mae ar hyn o bryd.

Argymhelliad 42: Rwy'n argymell y dylai apeliadau o Adran Mainc Llys y Goron fod ar yr un sail ag apeliadau o Lys y Goron fel y'u cyfansoddir ar hyn o bryd.

Gweithredu

79. Er mwyn sefydlu'r gangen newydd hon o Lys y Goron, rhagwelaf y bydd angen deddfwriaeth sylfaenol. Rwy'n cynnig y dylai'r ddeddfwriaeth hon bennu fel isafswm:
- a. fod Adran y Fainc yn gangen o Lys y Goron;
 - b. na ellir gwrandio unrhyw drosedd 'ditiadwy' yn y CCBD (yn amodol ar farn yr Arglwydd Ganghellor a'r Senedd);
 - c. bod yn rhaid i farnwr sy'n gymwys i eistedd yn Llys y Goron lywyddu'r CCBD.
80. Egwyddorion cyffredinol gwaith y CCBD yw:
- a. sicrhau treial teg i'r diffynnydd;
 - b. sicrhau bod yr achosion yn cael eu cynnal yn brydlon;

- c. mabwysiadu proses sydd fel arall yn gymesur â difrifoldeb yr honiad o drosedd a'i ganlyniadau i'r diffynnyddion, y dioddefwyr a'r tystion; a
 - d. cynyddu effeithlonrwydd cyflwyno cyfiawnder troseddol.
81. Yn fy marn i, gallai'r CCBD ymgymryd â gwaith sydd ar hyn o bryd yn rhan o'r achosion sy'n weddill yn Llys y Goron. Boed hynny drwy ddewis cael treial neu drwy anfon gan y llys ynadon, byddai'r diffynnydd yn cael gwarant o dreial teg, ond nid o reidrwydd treial a gynhelir mewn ffordd benodol.
82. Byddai cyflwyno Adran y Fainc (hynny yw, barnwr a dau ynad yn gwrando achosion ar ddiad) yn gofyn am ddeddfwriaeth sylfaenol. Ar wahân i'r pwynt cyffredinol fod y Senedd yn sofran, mae enghreifftiau clir mewn deddfwriaeth fodern lle mae'r Senedd wedi diwygio'r broses droseddol gan arwain at ddileu'r hawl i dreial gan reithgor i'r diffynnydd, ac wedi gwneud hynny mewn ffordd a oedd yn berthnasol i achosion eisoes yn y system gyfiawnder droseddol. Mae'r Senedd yn rhydd i ddewis a ddylid gwneud i'r cynllun newydd o ddyrannu a threialu CCBD fod yn berthnasol i a) droseddau perthnasol a *gyflawnwyd* ar ôl dyddiad dechrau'r ddarpariaeth ddeddfwriaethol neu b) ryw bwynt arall yn y broses droseddol, er enghraifft i bob trosedd berthnasol a gyhuddir ar ôl y dyddiad dechrau, neu a anfonir i Lys y Goron ar ôl iddo dechrau, neu bob trosedd berthnasol nad yw treial Llys y Goron wedi dechrau ar ei chyfer eto ar ddyddiad dechrau'r ddeddfwriaeth. Ceir enghreifftiau mewn deddfwriaeth bresennol o'r Senedd yn mabwysiadu gwahanol bwyntiau yn y broses fel y pwynt torri ar gyfer dechrau darpariaethau sy'n cyfyngu ar dreial gan reithgor i'r diffynnyddion.
83. Nid yw'n syndod bod y llysoedd apêl wedi derbyn hawl y Senedd i wneud hynny. Gellir dod o hyd i sylwadau cyffredinol i'r perwyl hwnnw, er enghraifft, yn *Humphreys v Twrnai Cyffredinol Antigua a Barbuda* lle bu'r Cyfrin Gyngor yn ystyried a oedd cymhwyso trefn droseddol newydd i achosion oedd ar y gweill, fel yr oedd y ddeddfwriaeth dan sylw'n ei gwneud yn ofynnol yn benodol, yn mynd yn groes i egwyddor ôl-weithredoldeb ac yn amddifadu diffynnydd

posibl o wrandawriad teg. Y pwynt cychwyn i ddadansoddiad y Bwrdd oedd yr egwyddor gyffredinol na fydd y llysoedd fel arfer yn dehongli deddfwriaeth fel un sy'n gweithredu'n ôl-weithredol os byddai gwneud hynny'n arwain at ganlyniad annheg. Fodd bynnag, anaml iawn, os o gwbl, y bydd y rhagdybiaeth hon yn berthnasol i newidiadau i drefn y llys. Cadarnhaodd yr Arglwydd Hoffmann, wrth roi barn y Bwrdd, ym mharagraff [4] fod diffynyddion mewn achosion troseddol:

'heb hawl fuddiannol i unrhyw weithdrefn benodol ac fel arfer ni fydd dim annheg yn y broses o gymhwyso pa bynnag weithdrefn sydd mewn grym pan ddaw'r achos gerbron y llys. Fodd bynnag, nid oes angen archwilio cwmpas yr athrawiaeth oherwydd, ym mha bynnag ffordd y caiff ei hystyried, egwyddor o ddehongli yw hi sy'n rhaid ildio i eiriau penodol y gyfraith.'

84. Felly, argymhellaf y dylid llunio'r diwygiadau deddfwriaethol sy'n ofynnol i gyflwyno'r CCBD mewn modd sy'n galluogi'r gronfa ehangaf bosibl o achosion neillffordd yn y llwyth achosion sy'n weddill i gael eu neilltuo i'r llys hwnnw, a'u gwrando ganddo. Mater i Swyddfa'r Cwnsler Seneddol a'r rhai sy'n eu cyfarwyddo fydd penderfynu sut y gellir cyflawni hynny yn y ffordd symlaf a fwyaf eglur.
85. Y canlyniad i'r argymhelliad drafftio hwnnw yw y gallai pob achos neillffordd yn y llwyth achosion sy'n weddill, lle nad yw'r treial wedi dechrau eto, gael ei restru gerbron Barnwr Cylchdaith er mwyn ei ddyrannu rhwng y gwahanol Adrannau o Lys y Goron. Yn y gwrandawriad hwnnw, bydd yr argymhellion eraill a wnes i hefyd yn berthnasol: os derbynnir fy argymhelliad, bydd y barnwr yn gallu cynnig arwydd *Goodyear* (gweler Pennod 7 – Mwyhau Ymgysylltiad Cynnar yn Llys y Goron) ac yn gallu defnyddio'r cynllun lleihau dedfrydau mwy hyblyg a amlinellais ym Mhennod 7. Rhagwelaf y gallai hyn wneud gwahaniaeth sylweddol ac ar unwaith i'r llwyth achosion sy'n weddill.
86. Yn ystod yr amser a gymerir i weithredu'r darpariaethau mewn deddfwriaeth sylfaenol, bydd digon o amser ar gael i: a) Bwyllgor Rheolau Trefniadaeth Droseddol greu diwygiadau clir; b) y Cyngor Dedfrydu baratoi canllawiau

dyrannu Llys y Goron; c) y Coleg Barnwrol gynnal hyfforddiant perthnasol, efallai drwy ddeunydd fideo ac ysgrifenedig; ac d) Gwasanaeth Llysoedd a Thribiwnlysoedd Ei Fawrhydi baratoi cyfleusterau'r llys ac ati. Bydd yn fater i'r Arglwyddes Brif Ustus ystyried i ba raddau y mae angen penodi barnwyr ychwanegol ond, o leiaf yn fy marn i, nid oes angen i'r broses honno oedi'r paratodau ar gyfer i'r darpariaethau hyn gael eu rhoi ar waith os byddant yn dod i rym.

Rhybudd

87. Er nad wyf yn credu bod dewis arall heblaw am ddileu'r disgwyliad o dreial gyda rheithgor yn y garfan o achosion yr wyf wedi'u nodi, rwy'n cydnabod bod cwestiynau difrifol wedi'u codi ynghylch digonolrwydd ac argaeledd y garfan o ynadon i staffio'r llys. Rwyf wedi nodi'r brwdfrydedd a ddangoswyd dros eistedd yn Llys y Goron drwy gyfeirio at yr arolwg a gynhaliwyd, ac rwy'n pwysleisio fy mod yn credu bod ynadon yn dod â gwerthoedd cymunedol lleol ac elfen o atebolrwydd lleol i'r CCBD mewn ffordd debyg i'r hyn a ddarperir gan reithgorau. Rwy'n gwerthfawrogi amrywiaeth yr ynadon a'r cydbwysedd ychwanegol y credaf y byddent yn ei ddod i'r broses o wneud penderfyniadau. Ond mae'r argymhelliad yr wyf wedi'i wneud yn cynnwys risg.
88. Yn gyntaf, bydd angen i ynadon fod ar gael i eistedd dros nifer o ddyddiau (yn ddelfrydol wythnos ar y tro) fel y gall achosion ddilyn yn eu trefn ac er mwyn osgoi oedi. Efallai na fydd fy newis i yn bosibl, yn enwedig oherwydd natur wirfoddol yr ynadaeth a'r ffaith bod gan y rhan fwyaf ymrwymadau eraill i'w teuluoedd a'u cyflogwyr na fydd yn caniatáu ymrwymiad o'r fath. Gallai effaith yr anawsterau sy'n debygol o effeithio ar y garfan iau o ynadon olygu mai dim ond (neu'n bennaf) y rhai sydd wedi ymddeol fyddai'n gallu gwneud eu hunain ar gael. Byddai hynny'n anochel yn cael effaith ar amrywiaeth y fainc. Bydd materion trefniadol yn codi i'r rhai sy'n barod i eistedd am gyfnodau o ddau neu dri diwrnod i sicrhau y gellir eu defnyddio'n effeithiol tra'n sicrhau llif gwaith priodol.

89. Yn ail, er fy mod yn ymwybodol bod ymgyrch recriwtio ar gyfer ynadon ar y gweill, rwyf yr un mor ymwybodol bod, o leiaf mewn rhai ardaloedd, prinder gwirioneddol hyd yn oed i ymdrin â'r gwaith sydd eisoes gerbron y llys ynadon. Ni fyddai hyn yn cael ei wneud yn haws gan y gwaith troseddol ychwanegol y mae'r Adolygiad hwn yn ei gynnig. Rhaid cofio nad ynadon yn unig sy'n staffio'r llys oedolion a'r SJP – mae eu hangen hefyd yn y Llys Ieuencid a'r llys teulu, heb sôn am y gwaith sy'n cael ei wneud y tu allan i'r llys (megis mewn perthynas â gwarantau chwilio).
90. Fel yr wyf wedi egluro'n glir, nid wyf mewn sefyllfa i fodelu nifer union y dyddiau sydd ar gael neu y gellir eu gwneud ar gael ac, heb wybodaeth am argaeledd ac ymrwymiad posibl barnwyr neu Gofiaduron, nid wyf ychwaith mewn sefyllfa i fodelu'n union sut y byddai'r dyddiau y gellir eu gwneud ar gael yn cael eu staffio. Rwy'n sicr, fodd bynnag, ac mae hyn yn cael ei gefnogi gan fodelu data helaeth a rhagweld, heb gynnydd sylweddol yn argaeledd llysoedd a barnwyr i waredu busnes Llys y Goron, y bydd y system yn methu'n gyffredinol: bydd y llwyth achosion sy'n weddill yn cynyddu a bydd oedi cyn achosion prawf yn mynd yn hwy. Os, am ba reswm bynnag, nad yw'n bosibl staffio CCBD gyda ynadon, yr unig ffordd ymlaen fyddai cynnal y treialon hynny (a fyddai'r lleiaf difrifol o'r rhai sy'n dod gerbron Llys y Goron) gan farnwr yn unig. Dychwelaf at y modd hwn o dreialu ym Mhennod 9 (Treial gan Farnwr yn Unig) ac rwy'n pwysleisio, ar gyfer y garfan hon o achosion heb gydsyniad y diffynnydd, nad yw hon yn awgrym rwy'n ei wneud gydag unrhyw frwdfrydedd. Y flaenoriaeth lwyr, fodd bynnag, yw sicrhau treial teg o fewn amserlen resymol: rwy'n llwyr gefnogi'r gosodiad mai cyfiawnder a oedir yw cyfiawnder a wrthodir – i ddioddefwyr, tystion a diffynnyddion.

Casgliad

91. Yn y bennod hon rwyf wedi cyflwyno argymhellion ar sut y byddai diwygio strwythur y llys troseddol yn lleddfu'r argyfwng presennol yn y system. Pwrpas yr Adolygiad hwn, fel y nodir yn y Cylch Gorchwyl, oedd gwneud argymhellion ar ddiwygio'r llysoedd troseddol a fyddai'n sicrhau bod achosion yn cael eu

trin yn gymesur, gan arwain at system fwy effeithlon a gwell amseroldeb i ddioddefwyr, diffynnyddion a thystion. Fel yr eglurais yn y bennod, fy marn i yw y gallai ailddosbarthu gwaith yn Llys y Goron rhwng gwahanol adrannau'r llys hwnnw chwarae rôl allweddol wrth fynd i'r afael â'r problemau presennol. Rwyf wedi cyflwyno'r hyn yr wyf yn ei ystyried yn ateb teg a chymesur i'r problemau presennol sy'n wynebu'r system llys troseddol, gan fynd i'r afael â'r llwyth achosion agored sylweddol sydd yn system Llys y Goron a'r angen i sicrhau amseroldeb priodol mewn achosion.

92. Wrth fynd i'r afael â'r materion hyn, rwy'n argymhell y dylid sefydlu adran newydd o Lys y Goron – Llys y Goron (Adran y Fainc) – lle byddai barnwr a dau ynad yn gwrando ar lawer o droseddau neillffordd. Rwyf hefyd yn argymhell amrywiol lwybrau i wella gallu Llys y Goron, gan gynnwys newidiadau i recriwtio barnwyr a chynllun cyllido i fynd i'r afael â'r prinder bargyfreithwyr troseddol.
93. Trwy'r argymhellion hyn, rwy'n anelu at leihau oedi ac sicrhau cyflawni cyfiawnder yn deg ac yn effeithlon. Credaf y byddai, drwy weithredu'r newidiadau hyn, system Llys y Goron yn darparu atebion prydlon i bob parti dan sylw.
94. Mae'r argymhellion rwyf wedi'u hamlinellu yn darparu ymateb cymesur i'r materion cyfredol sy'n wynebu'r system gyfiawnder droseddol. Maent yn darparu ar gyfer dyrannu achosion sy'n gymesur â difrifoldeb y drosedd tra'n cynnal tegwch yn y broses farnwrol. Rwyf wedi cadw at yr egwyddor o wneud penderfyniadau priodol a theg ac at gyfranogiad effeithiol y diffynnydd yn y broses, gan fod gan y diffynnyddion yr hawl i ddewis pan fo'n gymesur gwneud hynny. Dylai'r broses dreialu gynt yn y CCBD leihau oedi diangen i ddioddefwyr a thystion, gan ddarparu gwrandawriad buan mewn fforwm cymesur.
95. Fy nod yw bod y canlyniadau a gyflwynir yn y bennod hon yn darparu atebion parhaol i gyflawni cyfiawnder yn gyflym ac yn briodol. Gallai'r argymhellion modelu a gyflwynir yn y bennod hon, ynghyd â'r rhai a gyflwynir ym Mhennod 5

(Proses y Llys Ynadon), arbed 9,000 o ddyddiau eistedd yn Llys y Goron, a byddant yn cyfrannu at leihau'r llwyth achosion agored. Nid dyma'r unig ffyrdd posibl o wneud hynny, fodd bynnag, ac yn y bennod nesaf, byddaf yn cyflwyno argymhellion pellach ar sut y gallai treialon barnwr yn unig a newidiadau i dreialon twyll ac eraill gyfrannu ymhellach at wireddu'r nod hwn.

Pennod 9 – Treial gan Farnwr yn Unig

Cyflwyniad

1. Mae rheithgorau wedi cael eu hystyried erioed yn elfen hanfodol o'r system cyfiawnder troseddol, er eu bod ond yn cael eu defnyddio mewn tua 1% o achosion troseddol yng Nghymru a Lloegr. Prif bryder yn y bennod hon yw a yw'n gymesur darparu treial gan reithgor ym mhob achos Llys y Goron nad ydynt yn addas ar gyfer y CCBD. Wrth fynd i'r afael â'r cwestiwn hwn, rwy'n ystyried a yw rheithgorau o reidrwydd yn y penderfynwyr mwyaf priodol a theg ym mhob achos a dreialir yn Llys y Goron. Mae'r bennod yn ystyried yr heriau a ddaw yn sgil treialon rheithgor, megis hyd cynyddol y treialon a'r baich sylweddol a osodir ar aelodau'r rheithgor mewn treialon hir. Rwyf hefyd wedi asesu'r effeithiau ar gyfranogiad diffynnyddion, dioddefwyr a thystion yn ogystal â'r cyhoedd yn gyffredinol os defnyddir dewisiadau amgen yn lle treialon rheithgor, ac unrhyw faterion cysylltiedig â anghymesuredd.
2. Dylid darllen y bennod hon ochr yn ochr â'r argymhellion ar gyfer y CCBD (Pennod 8 – Strwythur Llys y Goron), a fyddai hefyd yn ceisio achosion heb reithgor. Prif ffocws y bennod hon yw'r achosion mwy difrifol na fyddai'n cael eu dyrannu i'r CCBD ac ar y defnydd o reithgorau yn y treialon hynny yn Llys y Goron. Yn gyntaf, rwy'n ystyried cyd-destun yr heriau sy'n wynebu rheithgorau yn y broses dreialu droseddol heddiw, ac yna troi at wahanol ffyrdd y dylid addasu'r system reithgorau i fynd i'r afael â'r heriau hyn.
3. Rwy'n argymhell y dylid cyflwyno system sy'n caniatáu achos llys gerbron barnwr yn unig lle: a) mae'r diffynnydd yn dewis y modd hwn o dreial, yn amodol ar gymeradwyaeth barnwr yn Llys y Goron; a b) mae barnwr yn cyfarwyddo treial gerbron barnwr yn unig mewn amgylchiadau cyfyngedig, gan ystyried yr angen am amseroldeb a'r hyd a chymhlethdod disgwyledig yr achos. Yn y nifer gymharol fach o achosion y rhagwelaf y bydd hyn yn digwydd, dylai'r newid hwn arwain at leihad yn y llwyth achosion agored ac at ddatrys

cyflymach o'r honiadau i'r diffynyddion, y dioddefwyr a'r tystion heb leihau ansawdd cyfiawnder. Yn ogystal, rwy'n gwneud argymhellion i achosion twyll difrifol a chymhleth gael eu treialu gan farnwr yn unig. Unwaith eto, mae hon yn ddiwygio egwyddorol yn seiliedig ar yr angen i achosion gael eu datrys mewn modd mwy amserol, gyda fforwm sy'n addas iawn i ofynion yr achos. Mae'r argymhelliad hwn yn dilyn cyfres o awgrymiadau blaenorol am ddiwygio tebyg a wnaed gan adolygiadau nodedig a Chomisiynau Brenhinol dros y 40 mlynedd diwethaf.

Y System Bresennol

4. Yng Nghymru a Lloegr, caiff penderfynu a ddyrannir achos i'w dreialu gan reithgor ei bennu gan nifer o ffactorau, nid math y drosedd yn unig. Fel y nodir ym Mhennod 5 (Proses y Llys Ynadon), rhaid i bob trosedd ddangosol yn unig (e.e. llofruddiaeth, treisio a lladrad) gael ei dreialu gan reithgor ond, ar gyfer troseddau dewisol, mae'r modd o dreialu yn dibynnu ar benderfyniad yr ynadon a/neu'r diffynnydd. Yn gryno, gall yr ynadon anfon achos i Lys y Goron ar gyfer treial gan reithgor yn seiliedig ar y canllaw dyrannu ac, yn benodol, y ddedfryd debygol a fyddai'n cael ei gosod pe bai euogfarn. Gall diffynnydd hefyd arfer eu 'hawl i ddewis' cael eu treialu yn Llys y Goron, waeth pa mor ddifrifol yw'r honiad mewn achosion dewisol. Rwyf wedi gwneud argymhellion i newid y broses hon ym Mhennod 5 (Proses y Llys Ynadon), drwy dynnu'r hawl i ddewis ar gyfer rhai troseddau llai difrifol. Pa un bynnag yw'r modd y mae achos dangosol yn unig neu achos dewisol yn cyrraedd Llys y Goron ar hyn o bryd, lle mae diffynnydd yn pledio'n ddieuog, cânt eu treialu wedyn gan reithgor.
5. Mae'r rheithgor yn cynnwys 12 o bobl, wedi'u dewis ar hap i eistedd mewn canolfan benodol o Lys y Goron, fel arfer am gyfnod o bythefnos. Prin iawn yw'r categorïau o bobl rhwng 18 a 76 oed sydd bellach yn anghymwys i wasanaethu fel rheithwyr. Rôl y rheithgor ym mhob achos yw gwrando ar y dystiolaeth ac, yn unol â chyfarwyddiadau'r barnwr, penderfynu a yw'r diffynnydd yn euog ai peidio. Rhaid i'r dyfarniad fod yn unfrydol oni bai bod y

barnwr (ar ôl cyfnod o amser) yn caniatáu dyfarniad mwyafrifol (y mwyafrif lleiaf yw 11:1; 10:2; neu lle mae rheithwyr eisoes wedi'u rhyddhau, 10:1 neu 9:1). Os yw maint y rheithgor wedi lleihau i naw oherwydd bod rheithwyr wedi'u rhyddhau, rhaid i'r dyfarniad fod yn unfrydol.

6. O'r achosion y mae rheithgorau'n penderfynu arnynt, mae hyn yn cynnwys tua 12% o'r diffynyddion yn Llys y Goron. Er gwaethaf y canrannau a'r niferoedd bach o achosion llys gyda rheithgor yn gyffredinol, mae rheithgorau'n aml yn cael eu hystyried yn gonglfaen y system cyfiawnder troseddol, yn enwedig o ran hyrwyddo ei didwylledd a'i thryloywder. Rwyf wedi cymryd gofal mawr i ddadansoddi'r opsiynau ar gyfer achosion llys gyda rheithgor gyda hyn mewn golwg, ond rwy'n dal i gredu bod angen atebion radical ac egwyddorol i fynd i'r afael â'r argyfwng presennol ac na ddylai'r system rheithgorau fod yn rhydd o ddiwygio.

Treialon Llys Rheithgor Hirfaith

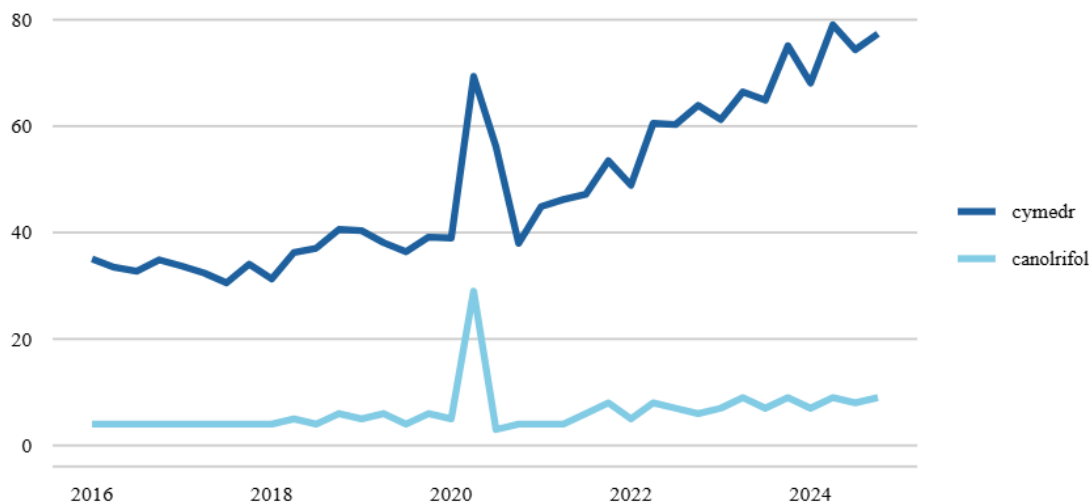
7. Rwyf eisoes wedi amlinellu'r hawl i ethol a hanes treialon rheithgor ym Mhennod 5 (Proses y Llys Ynadon). Crynhoaf yma nad oes unrhyw hawl gyfansoddiadol nac unrhyw fath o hawl gyffredinol dan gyfraith gyffredin i gael treial gan farnwr a rheithgor. Nid yw Magna Carta nac ERhA yn darparu sail gyfreithiol i hawlio hawl i dreial gan reithgor fel hawl gyfansoddiadol. Felly, byddaf yn amlinellu cyd-destun treialon rheithgor fel y maent yn gweithredu o fewn y system cyfiawnder troseddol bresennol.
8. Mae treialon rheithgor ar gyfer y troseddau mwyaf difrifol (ditiadwy yn unig) wedi mwy na dyblu o ran hyd amser y gwrandawriad ers 2001. Fel y dangosir yn Ffig. 9.1, mae nifer y dyddiau a gymerir ar gyfer treialon rheithgor o ddechrau'r prif wrandawriad (fel arfer y treial) hyd at ei gwblhau yn Llys y Goron yn cynyddu (gyda phledio'n ddieuog yn cael ei ddefnyddio fel dangosydd). Er bod yr amser cyfartalog a gymerir o ddechrau'r prif wrandawriad hyd at gwblhau'r treial wedi cynyddu'n sylweddol, dim ond ychydig y mae'r canolrif wedi cynyddu. Gan mai'r canolrif yw'r gwerth yn y canol (y 50fed canradd) ac yn llai tebygol o gael

ei ddylanwadu gan eithafion, mae hyn yn dangos bod treialon o hyd hir wedi dod hyd yn oed yn hirach.

Ffigur 9.1

Nifer cyfartalog y dyddiau o'r prif wrandawriad I gwblhau ple dieuog yn Llys y Goron

Cymru a Lloegr, 2016-2024

Ffynhonnell: Ystadegau chwarterol llys troseddol, Hydref i Ragfyr 2024

9. Fel y trafodwyd ym Mhennod 2 (Adnabod y Broblem), rwy'n cydnabod y gellir priodoli rhywfaint o'r oedi i'r cynnydd a wnaed ym maes tegwch ac ansawdd cyfiawnder, gan gynnwys trawsgrifio cyfweiliadau, datgelu sy'n arwain at fwy o dystiolaeth yn cael ei defnyddio yn y treial a mwy o ddibyniaeth ar ddeunydd digidol a data cyfathrebu.
10. Fodd bynnag, rwy'n ystyried mai un o'r rhesymau dros yr amser hirach a gymerir ar gyfer achosion llys rheithgor yw oherwydd yr ymdrechion cynyddol i ddarparu cymorth ac arweiniad i'r rheithgor, sydd wedi dod yn fwy helaeth ochr yn ochr â chymhlethdod cynyddol y dystiolaeth. Mae barnwyr bellach yn rhoi cyfarwyddiadau cyflwyniadol mwy manwl i'r rheithgorau, a elwir yn homiliau rheithgor. Mae'r rhain, i raddau, er mwyn sicrhau bod y rheithgor yn cydymffurfio â'u llw, yn enwedig i osgoi'r risg o gamddefnyddio cyfryngau cymdeithasol, ond hefyd i gynorthwyo'r rheithwyr i ddeall y dystiolaeth a'u rôl wrth ei gwerthuso. Drwy gydol yr achos, mae cyfarwyddiadau barnwrol mwy cynhwysfawr bellach yn cael eu darparu ac, mewn llawer o achosion, mae

angen eu hailadrodd pan gyflwynir y dystiolaeth, ac eto wrth grynhoi. Mae rhai mathau o dystiolaeth yn mynnu esboniad hyd yn oed yn fwy gofalus i'r rheithwyr, fel er enghraifft gyda'r dystiolaeth arbenigol sydd yn aml iawn yn dechnegol iawn ac sy'n nodwedd mewn llawer o achosion troseddol, yn enwedig y rhai cymhleth. Fel y dywedodd un barnwr yn ystod ymgysylltiad, mewn achosion o'r fath mae'n angenrheidiol i'r eiriolwyr sicrhau bod pob aelod o'r rheithgor yn gallu dilyn y dystiolaeth. Yn ymarferol, mae hynny'n golygu bod angen i'r eiriolwyr fabwysiadu agwedd ofalus, gan geisio mynd i'r afael â'r hyn y gallent ei ystyried fel y lefel isaf o rifedd neu hyder gwyddonol sydd fwyaf tebygol o fod ar y panel rheithgor.

11. Mae barnwyr bellach hefyd yn neilltuo mwy o amser i ddarparu cyfarwyddiadau ysgrifenedig i'r rheithgor ar y materion sylweddol y mae'n rhaid iddynt eu hystyried. Nid oes gennyf unrhyw amheuaeth bod y datblygiadau hyn wedi bod yn gamau croesawus i gynorthwyo aelodau'r rheithgor. Gellir cael rhyw syniad o'r amser a'r ymdrech y mae barnwyr bellach yn ei neilltuo i reoli'r rheithgor ac i'w cynorthwyo yn eu rôl gwneud penderfyniadau o hyd a manylder y Crown Court Compendium – sef y canllaw y mae barnwyr yn ei ddefnyddio i gyfarwyddo rheithgorau mewn achosion troseddol. Mae'r gyfrol ddiweddaraf bellach yn ymestyn i 560 o dudalennau (Rhan I). Yn gryno, rwy'n cymeradwyo gwerth y gefnogaeth ychwanegol a ddarperir i aelodau'r rheithgor, ond rwyf hefyd yn cydnabod yr effaith sylweddol ar amserlennu achosion rheithgor y mae'r newidiadau hyn wedi'i chael. Wrth gwrs, fel y nodwyd ym Mhennod 2 (Adnabod y Broblem), rwy'n cydnabod nad yw'r holl oedi yn y system oherwydd amseroedd achos hirach mewn achosion rheithgor yn unig.
12. Mewn unrhyw dreial Llys y Goron, mae'n ofynnol i aelodau'r rheithgor roi o'u hamser i gyflawni dyletswydd ddinesig bwysig, ac nid yw'n anghyffredin i hyn ddod â chost bersonol sylweddol. Fel y nodais yn 2015, gall y costau hyn fod yn sylweddol mewn achosion llys hir. Mae'r gost yn cynnwys ymrwymiad ariannol, lle nad yw treuliau rheithgor mewn rhai achosion yn ddigonol i gwmpasu colledion enillion ac arian a wariwyd ar bethau eraill. Mae'r rhain yn

gwaethygu mewn achosion hirach, er bod y gyfradd a delir i aelodau'r rheithgor am golledion enillion yn cynyddu ar ôl y deg diwrnod cyntaf o wasanaeth rheithgor. Fodd bynnag, mae beichiau hefyd ar agweddau eraill o'u bywydau preifat. Ystyriodd ymchwil arolwg gan yr Athro Thomas (2020) y pwysau ar aelodau'r rheithgor a chanfuwyd bod, o blith 201 o bobl a oedd wedi cwblhau gwasanaeth rheithgor yn ddiweddar, 14% yn dweud y byddent yn 'bendant' yn defnyddio llinell gymorth pe bai hon ar gael, a 32% yn dweud y byddent 'efallai' yn gwneud hynny. O'r rheini, dywedodd 33% y gallent ei ffonio i drafod sut roedd gwasanaeth rheithgor yn effeithio ar eu bywyd. Fodd bynnag, dylid nodi bod yr un ymchwil wedi canfod bod aelodau'r rheithgor yn gweld gwasanaeth rheithgor yn ddiddorol (78%) ac/neu'n addysgiadol (58%). Wrth i achosion gymryd mwy o amser, mae'r ymrwymiad amser a ofynnir gan aelodau unigol o'r rheithgor yn cynyddu, ac felly hefyd eu baich personol ac ariannol wrth gyflawni'r ddyletswydd.

13. Ni ellir rhoi rhagolygon manwl gywir ar ddechrau unrhyw achos llys ynghylch hyd tebygol y gwrandawriad. Gall problemau godi pan fydd achosion llys yn para'n hirach na'r amser a ragwelwyd. Gall rhai o'r rheithwyr wedyn fod yn methu â pharhau. Gall hyn ddigwydd hyd yn oed yn yr achosion arferol lle mae gwasanaeth rheithgor o ddeg diwrnod yn ofynnol, ond mae'n fwy difrifol pan fydd achosion llys yn para'n hirach. Mae gofyn i 12 o bobl glirio pob diwrnod gwaith yn eu dyddiadur am wythnosau (heb sôn am fisoedd) yn anochel o achosi anawsterau ac yn arwain at ddiwrnodau yn ystod yr achos llys pan fydd un neu fwy o'r rheithwyr yn absennol am reswm da. Mae hyn i gyd yn ychwanegu at hyd yr achos llys.
14. Mae problem ar wahân ond yn gysylltiedig yn codi mewn achosion llys lle disgwylir i'r achos bara dros bythefnos, yn enwedig o ystyried y risg y gallai rhywbeth ddigwydd a allai effeithio ar un neu fwy o'r rheithgor. Mae dewis rheithgor mewn achosion o'r fath bellach yn broses sy'n cymryd mwy o amser, gan fod angen defnyddio holiaduron rheithgor i sicrhau bod y rheithgor yn debygol o allu gwasanaethu am hyd llawn yr achos, ond hefyd i sicrhau nad yw aelodau posibl o'r rheithgor yn gysylltiedig â'r achos mewn unrhyw ffordd.

O ystyried hyd disgwyledig yr achos, mae'r rheithgor posibl sy'n gallu ymrwymo i'r cyfnod hirach yn aml yn bobl sydd wedi ymddeol neu'n ddi-waith ac, o ganlyniad, mae hyn yn effeithio ar gyfansoddiad y panel rheithgor. Dim ond yn rhannol y cyflawnir disgwyliad y diffynnydd o gael rheithgor o'u cyfoedion. Yn 1986, disgrifiodd Roskill gyfansoddiad terfynol rheithgorau ar gyfer achosion hir ar ôl y broses ddewis a hunan-ddethol fel rhai a oedd yn cynnwys demograffeg llai tebygol o ddeall tystiolaeth gymhleth. Mewn cyferbyniad, canfu ymchwil gan Cheryl Thomas a ddarparwyd i'r elusen JUSTICE (2016), a gymharodd ddeg achos safonol (o bythefnos neu lai) â deg achos hir (pedair wythnos neu fwy, gyda llawer yn para sawl mis), nad oedd llawer o wahaniaeth yn yr ystod o gefndiroedd a gynrychiolwyd ym mhob un, gyda dim ond 20% yn uwch o ran cynrychiolaeth y rhai mewn cyflogaeth lawn-amser mewn achosion o hyd safonol. Nodaf fod hwn yn sampl mor fach fel nad yw'n adlewyrchu'n llawn realiti cyfansoddiad rheithgorau.

15. Ni ellir, wrth gwrs, roi gwerth ariannol ar y gost i fywydau rheithwyr o ganlyniad i effeithiau gwasanaethu ar y treialon hirach hyn. At hynny, nid y costau i'r rheithgor yn unig sydd i'w hystyried, ond hefyd y costau a gynhyrchir gan y rheithgor. Yn briodol, mae gan y cyhoedd ddiddordeb yn y costau ariannol a dynol o fewn y system cyfiawnder troseddol a'r ffordd orau o ddefnyddio ei hadnoddau cyfyngedig. Nid wyf yn argymhell y dylid gwneud newidiadau i dreialon rheithgor ar sail costau i'r wladwriaeth yn unig; fel y nodais ym Mhennod 5 (Proses y Llys Ynadon), yn ôl cofnodion Hansard dyma oedd un o'r dadleuon yn erbyn y Mesur(au) Dull Treialu. Fodd bynnag, mae angen archwilio'r costau i'r system.
16. Yn ystod blwyddyn ariannol 2023/24, roedd £36 miliwn o gostau gweithredol blyneddol Llys y Goron yn cynnwys costau sy'n gysylltiedig â rheithgor. Nodaf fod y ffigur hwn wedi'i ddarparu heb gyd-destun, ond mae'n dangos bod swm sylweddol o gostau Llys y Goron yn cael eu priodoli i gyfrol mor fach o achosion troseddol yn gyffredinol. Pe bai treialon rheithgor yn parhau ar yr un lefel â'r hyn ydynt ar hyn o bryd, byddai'n rhaid i'r system cyfiawnder troseddol gael ei hariannu'n ddigonol i adlewyrchu'r costau sy'n gysylltiedig â hwy. Er

hynny, fel y nodais ym Mhennod 2 (Adnabod y Broblem), nid ariannu yw'r unig problem; mae'n ofynnol i mi fynd at yr Adolygiad hwn gan ystyried cyfyngiadau ariannol y llywodraeth.

17. Yn fy marn i, mae diwygio treialon rheithgor yn haeddiannol er mwyn mynd i'r afael â'r problemau egwyddorol a grëir drwy gynnwys rheithgor wrth ddatrys cyhuddiadau troseddol, yn enwedig y treialon hynny sy'n hir ac yn gymhleth iawn. Bydd diwygio i fynd i'r afael â'r pryderon hyn yn debygol o gael effeithiau cadarnhaol o ran effeithlonrwydd, drwy leihau'r llwyth achosion agored, ac, yn ogystal, o ran arbedion ariannol.

Atebion Posibl

18. Er mwyn cyflawnder, yn yr adran ganlynol byddaf yn crynhoi rhai atebion posibl yr wyf wedi'u hystyried ond na fyddaf yn eu hargymell.

Cyfansoddiad y Rheithgor

19. Nid oedd pennu maint rheithgor ar 12 o bobl yn ganlyniad i wyddoniaeth union. Mewn awdurdodaethau eraill sydd â system rheithgor, nid oes maint panel cyffredinol. Prin iawn yw'r data, gan gynnwys yn rhyngwladol, sy'n awgrymu y byddai newid maint rheithgor yn gwella amseroldeb achosion. Mae maint rheithgor yn amrywio rhwng gwledydd – er enghraifft, mae gan y rhan fwyaf o wledydd cyfraith gyffredin eraill 12 rheithiwr, tra bod gan yr Alban 15. Mae'r Alban wedi ystyried lleihau maint ei rheithgorau i 12, ond ar y sail y byddai hyn yn gweithredu fel cydbwysedd i newidiadau arfaethedig eraill i ddewis dyfarniad ac nid oedd yn ymwneud ag amseroldeb. Beth bynnag fo'r dibenion y tu ôl i'r diwygiad, gadawyd y cynigion i leihau maint rheithgor yn ddiweddarach gan fod y pwyllgor perthnasol o'r farn nad oedd ganddynt unrhyw effaith ar ddewis dyfarniad. Nodaf hefyd nad yw'r Alban yn gymaradwy'n uniongyrchol gan fod ganddi system o dri llys troseddol (Uchel

Llys y Farnwriaeth – pob achos yn cael ei wrando gan reithgor; Llys Siryf – rhai achosion gan reithgor ac eraill gan farnwr yn unig; a llys Ynadon Heddwch – dim rheithgor).

20. Yn ôl profiad personol, mae rhai yn awgrymu y dylai llai o aelodau ar banel rheithgor arwain at gyfnodau trafod byrrach gan nad oes cymaint o unigolion i gyrraedd dyfarniad, ond nid wyf wedi cael unrhyw dystiolaeth gref i gefnogi honiadau o'r fath. Ymgynghorodd Comisiwn y Gyfraith Canada ar ostwng y nifer o 12, a daeth i'r casgliad bod maint y rheithgor yn ymarferol, yn reoliadwy ac yn gallu cyflawni ei swyddogaethau, heb unrhyw dystiolaeth i awgrymu y byddai llai o aelodau'n cynyddu effeithiolrwydd neu effeithlonrwydd achosion llys. Yn ddiweddar, cymharodd yr Athro Rebecca Helm faint rheithgorau yn rhyngwladol a daeth i'r casgliad nad yw maint y rheithgor yn cael effaith ar ganlyniadau, gyda astudiaethau'n dangos nad yw lleihau neu gynyddu'r maint yn effeithio ar effeithlonrwydd.
21. Awgrymodd yr Arglwydd Ustus Auld system o reithwyr wrth gefn mewn achosion arbennig o hir i liniaru'r risg o ail-wrandawriad achos oherwydd rheithgor nad yw'n gworwm. Y pryder oedd, wrth i achos fynd yn hirach, efallai y bydd mwy o reithwyr yn gorfod tynnu'n ôl oherwydd ymrwymadau anochel mewn mannau eraill (e.e. ymrwymadau gofalu ac ati). Os yw panel y rheithgor yn gostwng i lai na naw o aelodau, mae'r gyfraith yn mynnu bod yn rhaid terfynu'r achos a byddai'n rhaid iddo ddechrau eto. Bu rhai datblygiadau yn hyn o beth, gyda'r Crim PR bellach yn cydnabod priodoldeb barnwr yn tyngu 14 o reithwyr i mewn ar gyfer agoriad yr erlyniad, gyda'r gofyniad i ostwng y nifer i 12 erbyn dechrau cyflwyno'r dystiolaeth. Mae hyn wedi bod yn ddefnyddiol i sicrhau nad yw achosion hir gyda dechreuadau hirfaith yn cael eu gohirio'n ddiangen oherwydd argaeledd y rheithgor. Nid yw'r Crim PR yn caniatáu panel rheithgor o fwy na 12 pan fydd cyflwyno'r dystiolaeth yn dechrau, ac nid yw Deddf Rheithgorau 1974 ychwaith yn darparu ar gyfer hynny.

22. Mae hefyd anawsterau gydag unrhyw gynnig i reithwyr wrth gefn eistedd drwy'r achos ar y rhagdybiaeth y gallai un neu fwy o'r rheithwyr wrth gefn gael eu symud i banel gwneud penderfyniadau o 12 os caiff un o'r rheithwyr gwreiddiol ei ryddhau yn ystod yr achos. Byddai hyn yn golygu y byddai'n rhaid i reithwyr ychwanegol eistedd drwy'r holl dystiolaeth, na fyddent yn gallu trafod yr achos gyda'r 12, ac, oni bai eu bod yn cael eu galw, byddent yn cael eu rhyddhau heb gymryd rhan yn y trafodaethau. Yn ogystal, byddai dau neu fwy o reithwyr wrth gefn y byddai eu bywydau a'u harian yn cael eu heffeithio gan orfod eistedd drwy achos hir – ac efallai heb unrhyw bwrpas. Gallai hynny arwain at rwystredigaeth sylweddol ar eu rhan. Er y gallai system sy'n cynnwys rheithwyr wrth gefn leihau nifer yr achosion aneffeithiol lle mae angen rhyddhau rheithwyr am ba reswm bynnag, nid wyf wedi derbyn tystiolaeth bod hyn yn broblem fawr. Ar hyn o bryd, gall Llys y Goron dderbyn dyfarniad mwyafrifrifol gan reithgor cyhyd â nad yw nifer y rheithwyr yn llai na naw. Mae'n debygol y byddai system o reithwyr wrth gefn yn faich gweinyddol diangen ar staff GLITEF ac yn gost i'r Weinyddiaeth Gyfiawnder nad yw'n angenrheidiol fel arall os nad yw'r rheithwyr wrth gefn bron byth, os o gwbl, yn cael eu defnyddio. Beth bynnag fo maint y rheithgor, nid oes gennyf ddigon o ddata na thystiolaeth i gasglu bod cynnydd neu ostyngiad ym maint y rheithgor yn ffactor sy'n dylanwadu ar amseroldeb ac effeithlonrwydd achosion rheithgor.
23. I gloi, rwy'n parhau y dylai maint y rheithgor aros yn 12. Fel y daeth yr Arglwydd Ustus Auld i'r casgliad yn gryno iawn, 'mae'n fater o draddodiad yn hytrach nag o resymeg'.

Cyflwyno Terfyn Amser ar Dreialon Rheithgor

24. Mae'n ofynnol i aelodau'r rheithgor ymrwymo cryn dipyn o'u hamser personol i gyflawni dyletswydd ddinesig bwysig. Gallai gosod terfyn amser penodol ar hyd unrhyw achos llys gyda rheithgor leddfu hyn, ond mae'n debygol y byddai'n cynyddu nifer yr achosion agored. Byddai'n bosibl cyflwyno cyfnod penodol o amser y mae'n rhaid cwblhau achos llys gyda rheithgor oddi mewn iddo. Byddai hynny'n anfwriadol am resymau amlwg, gan gynnwys y byddai

achosion dieuog di-haeddiant lle byddai achos yn mynd y tu hwnt i'r amser a bennwyd, am resymau na ellid eu hosgoi nac eu rhagweld. Gallai system o'r fath hefyd gael ei thrin gan ddiffynnydd i ohirio'r achos mewn ymgais i redeg yr achos allan o amser.

25. Fel arall, byddai'n bosibl cyflwyno cyfnod amser a fyddai'n gweithredu fel trothwy i farnwr wrth benderfynu a ddylid gorchymyn treial gan farnwr yn unig hyd yn oed lle nad yw'r diffynnydd wedi dewis un, ar yr amod bod opsiwn o'r fath ar gael. Pe bai treial gan farnwr yn unig i'w gymhwyso mewn achosion (neu o leiaf rhai achosion) lle mae'r amser treial a ragwelir yn uwch na throthwy penodol (e.e. tri mis), gallai hynny liniaru'r effaith ar fywydau personol rheithwyr ac felly gyfyngu ar nifer yr achosion nad ydynt yn cael eu datrys oherwydd anawsterau'r rheithgor sy'n gysylltiedig â hyd y treial. Yn yr un modd, gellid creu cynllun lle, ar ôl hyd penodol o dreial, byddai barnwr yn rhoi'r gorau i ddefnyddio rheithgor ac yn parhau ar ei ben ei hun.
26. Nid oes amheuaeth bod rhai achosion lle y gallai terfyn amser fod wedi bod yn briodol. Un enghraifft amlwg oedd *R v Rayment ac Eraill*, a elwir yn gyffredin yn achos llygredd Llinell y Jiwbilî. Yn yr achos hwnnw, terfynwyd yr achos llys ar ôl 21 mis yn rhannol oherwydd i ddau aelod o'r rheithgor gael eu rhyddhau ac un fynd ar streic (er bod yr ymchwiliad wedi canfod bod hyd yr achos yn deillio o wahanol ddiffygion yn y broses cyfiawnder troseddol). Yn sgil achos cynharach lle'r oedd y Llys Apêl wedi dirymu euogfarnau oherwydd hyd a chymhlethdod yr achos, roedd canllawiau wedi'u rhyddhau gan yr Arglwydd Brif Ustus ar y pryd yn awgrymu na ddylai unrhyw achos llys gymryd mwy na thri mis. Roedd y rhain yn ddau achos eithafol, ond mae nifer o enghreifftiau o achosion lle byddai unrhyw derfyn o'r fath yn cael ei ragori'n sylweddol. Rwyf wedi cael gwybod bod achosion wedi'u cynnal yn ddiweddar yn Llys y Goron Southwark sydd wedi ymestyn i 12 mis, ac nid yw achosion llys sy'n para pum neu chwe mis yn anghyffredin. Fodd bynnag, er bod hyn yn berthnasol i achosion twyll, mae achosion eraill sydd hefyd yn eithriadol o hirfaith. Byddaf yn archwilio yn nes ymlaen yn y bennod hon sut y gellir mynd i'r afael â'r heriau amrywiol hyn.

27. Y cwestiwn y mae'n rhaid i mi ymdrin ag ef yw a fyddai trothwy amser o werth wrth hyrwyddo egwyddorion prydlondeb mewn achosion llys, hyrwyddo'r broses o wneud penderfyniadau o'r ansawdd gorau gan y rhai sy'n canfod y ffeithiau, ac atal gwastraff adnoddau'r llys. Byddai unrhyw argymhelliad, wrth gwrs, yn cymryd yn ganiataol y byddai treial gan farnwr yn unig yn gallu ymdrin â'r mathau o honiadau sy'n gysylltiedig â'r achosion hir o'r fath, ac yn gwneud hynny heb lai o degwch ac yn fwy effeithlon.
28. Byddai terfyn amser ar achosion llys gyda rheithgor yn cyflwyno heriau cyn y treial lle byddai'n rhaid i weithwyr cyfreithiol a barnwyr fod yn llawer mwy manwl gywir wrth ragweld hyd tebygol ac addasu'r cyhuddiadau a'r dystiolaeth yn briodol. Byddai hefyd yn heriol ei orfodi yn ystod y treial – yn enwedig pan fyddai'r treial yn agosáu at ei ddiwedd. Byddai hyn yn arwain at fympwy mewn cyhuddo ac achosion llys, ac at achosion dieuog anhaeddiannol.
29. Er y gellid ystyried y posibilrwydd o fodloni unrhyw derfyn amser statudol o'r fath cyn dechrau'r achos llys (efallai yn ystod y PTPH), mewn llawer o achosion gall fod yn anodd rhagweld hyd yr achos cymaint o flaen llaw, boed hynny oherwydd yr amser anrhagweladwy a fydd ei angen ar gyfer trafodaethau'r rheithgor neu oherwydd bod achosion mwy cymhleth yn datblygu yn y ffordd y cânt eu cyflwyno hyd at bwynt yr achos ei hun.
30. Pe bai'n rhaid gwneud y penderfyniad ynghylch a ddylai achos gael ei gynnal heb reithgor ar ddechrau'r achos ar sail hyd disgwyledig sy'n fwy na therfyn penodol, byddai hynny'n peri anawsterau sylweddol. Yn ogystal, erbyn y pwynt hwnnw pan fyddai'r achos ar fin dechrau, byddai amser eisoes wedi'i dreulio i alw reithgor.
31. Pe bai terfyn amser penodol yn cael ei osod, byddai angen ystyried y terfyn amser drwy gydol yr achos llys, gan y byddai hynny'n arwain at darfu ar y ffordd yr oedd yr achos wedi'i gynllunio ac yn ddiau yn arwain at fwy o achosion aneffeithiol. Byddai hyn yn gwastraffu adnoddau sylweddol Llys y

Goron ac amser i'r llys a'r rheithgor eu hunain, ac yn cael effaith sylweddol wedyn ar y llwyth achosion agored, amseroldeb ac ar fywydau dioddefwyr, tystion ac achosion os byddai angen ailwrando'r achos neu pe bai'r cyhuddiadau'n cael eu gollwng.

32. Felly, nid wyf yn argymhell gosod terfyn amser ar dreialon rheithgor. Byddwn yn annog yr uwch farnwriaeth i ystyried cyhoeddi canllawiau pellach ar reoli hyd treial mewn ffordd sy'n parchu ymrwymadau'r rheithwyr. Fodd bynnag, i'r graddau ei fod yn effeithio ar fy argymhellion, byddai sefyllfaoedd lle disgwylir i dreialon fod yn hir yn ffactor yng nghyfraniad y barnwr i'r penderfyniad mewn unrhyw fodel lle byddai gan y barnwr y pŵer i orchymyn treial gan farnwr yn unig. Byddaf yn dychwelyd at y cwestiwn o dreialon a rheolaeth farnwrol yn yr Adolygiad Effeithlonrwydd.
33. Rwyf bellach yn amlinellu'r cyd-destun ar gyfer y dewisiadau y byddaf yn eu hargymhell mewn perthynas â threialon heb reithgor.

Treialon heb Reithgor

34. Mae dadansoddi a modelu data yn awgrymu y byddai treialon Llys y Goron a gynhelir gan farnwr yn eistedd gydag ynadon ond heb reithgor yn arbed 20% o amser eistedd Llys y Goron. Fel y nodais ym Mhennod 8 (Strwythur Llys y Goron), rwy'n ystyried bod y ffigur arbed amser hwn yn amcangyfrif ceidwadol iawn o'r amser sy'n debygol o gael ei arbed, ar sail fy mhrofiad personol yn dilyn trafodaethau gyda'r Cynghorwyr Arbenigol i'r Adolygiad hwn ac ar sail dadansoddiad o'r ffyrdd y byddai amser yn cael ei arbed pe bai'r barnwr yn rhan o'r broses o ddod o hyd i'r ffeithiau ac felly'n cyfarwyddo'r partïon at y materion hanfodol yn yr achos. Nid yw hyn hyd yn oed yn ystyried yr arbedion ychwanegol a ddisgwylir o absenoldeb amser barnwrol a dreulir yn rheoli'r rheithgor. Mae felly'n bwysig imi ystyried, y tu hwnt i'm hargymhelliad ar gyfer CCBD, a oes achosion eraill lle na fyddai treial gyda rheithgor yn cynrychioli'r fforwm mwyaf cymesur i dreialu honiadau yn Llys y Goron. Yn yr adran hon, rwy'n asesu treialon heb reithgor, a ddylai gynnig arbedion amser ac, wrth

wneud hynny, gefnogi lleihau'r llwyth achosion agored oherwydd llif achosion cyflymach.

35. Mae nifer o ddadleuon yn erbyn diwygio rheithgorau wedi'u cyflwyno dros y blynyddoedd. Rwyf wedi ystyried pob un ohonynt yn ofalus, ynghyd â'u pwysau cyfunol, ond nid wyf wedi fy narbwyllo bod gan y dadleuon hyn ddigon o bwysau i newid yr hyn rwy'n ei argymhell. Rwy'n crynhoi rhai o'r dadleuon hyn yma.
36. Mae unrhyw ddadl (boed yn un o ganfyddiad neu fel arall) fod treial gan farnwr yn unig yn llymach o ran dedfrydu na threial gan farnwr a rheithgor yn gwbl gamsyniol, oherwydd nid oes gan y rheithgor unrhyw ran yn y penderfyniadau dedfrydu yng Nghymru a Lloegr. Dim ond darparu dyfarniad ar euogrwydd y diffynnydd y mae'n ofynnol i'r rheithgor wneud – y barnwr treial yn unig sy'n dedfrydu'r diffynnydd ac yn rhoi rhesymau dros y gosb a osodir. Yn y cyflwyniadau i'r Adolygiad, rwyf wedi clywed bod rhai diffynnyddion yn dewis treial yn Llys y Goron yn y gobaith o dderbyn dedfryd ysgafnach, ond credaf fod hyn yn gamddealltwriaeth, os yw'n digwydd o gwbl.
37. Dadl bellach sy'n cael ei chodi'n aml yw bod tystiolaeth yn awgrymu bod achosion llys rheithgor yn llai tebygol o arwain at ganlyniadau anghymesur i ddiffynnyddion o leiafrifoedd ethnig. Daeth ymchwil gan yr Athro Thomas, yn ei hastudiaeth yn 2010 'Are juries fair?', i'r casgliad mai 'un cam yn y system cyfiawnder troseddol lle nad yw grwpiau B[A]ME yn wynebu anghymesuredd parhaus yw pan fydd rheithgor yn cyrraedd dyfarniad'. Eglurodd yr Athro Thomas hyn ymhellach yn ei hymchwil ar gyfer Adolygiad Lammy, a ddaeth i'r casgliad bod trafodaeth y rheithgor fel grŵp yn atal ac yn datgelu rhagfarn neu ragfarn anfwriadol.
38. Mae sawl dadl dros pam na ddylai hyn fod yn bryder mawr. Yn gyntaf, mae'n werth pwysleisio nad oes tystiolaeth bod barnwyr proffesiynol yn unig yn gwneud penderfyniadau mewn achosion troseddol yn arwain at ganlyniadau anghymesur. Nodaf fod gan bob barnwr proffesiynol yn y llysoedd troseddol

hyfforddiant ar gydraddoldeb, amrywiaeth a chynhwysiant (EDI), yn ogystal â hyfforddiant ar ragfarnau anymwybodol, ac maent yn cael eu cefnogi gan nifer o adnoddau'r Coleg Barnwrol gan gynnwys y 'Llyfr Meincnod Triniaeth Gyfartal' cynhwysfawr. Yn ail, er bod y dystiolaeth o Adolygiad Lammy yn dangos nad yw rheithgorau fel casgliad o unigolion yn gweithredu mewn modd anghymesur wrth wneud penderfyniadau, mae'r dystiolaeth yn cydnabod bod rhai aelodau o'r rheithgor yn mabwysiadu agweddau rhagfarnllyd tuag at amddiffynwyr. Y casgliad yn Adolygiad Lammy oedd bod trafodaeth y rheithgor fel grŵp yn atal ac yn datgelu rhagfarn neu ragfarn anfwriadol. Fodd bynnag, lle mae achos llys yn cael ei gynnal gan farnwr proffesiynol yn unig, mae llawer llai o risg o unrhyw ragfarn neu ragfarn yn y broses gwneud penderfyniadau yn y lle cyntaf. Yn drydydd, nodaf fod y dadleuon yn awgrymu diffyg craffu a gwerthuso ar benderfyniad gan farnwr i warchod rhag rhagfarnau di-sail. Ond, unwaith eto, mae hyn yn ymddangos yn ddiffygiol gan ei fod yn anwybyddu'r ffaith, o dan unrhyw fodel heb reithgor yn Llys y Goron, fel gyda rheithgor, y byddai bob amser lwybr apêl i'r Llys Apêl (Adran Droseddol). Yn bedwerydd, ar y mater hwn, pwysleisiaf y ffaith bod yn rhaid i farnwyr sy'n eistedd heb reithgor roi rhesymau dros eu penderfyniad tra nad yw rheithgorau'n gwneud hynny. Mae mwy o gyfle i graffu a dal y barnwr i gyfrif am ei resymu a'i agwedd at y dystiolaeth nag y gellid ei gyflawni mewn achos llys gyda rheithgor.

39. Rwy'n cydnabod bod y rheithgor yn sicrhau rhywfaint o gynrychiolaeth gymunedol yn y broses gwneud penderfyniadau a fyddai'n cael ei cholli pe bai'r achos yn cael ei benderfynu gan farnwr yn unig. Fodd bynnag, nodaf hefyd, o leiaf yn achosion lle mae'r diffynnydd yn dewis cael ei dreialu gan farnwr yn unig, mai dewis y diffynnydd fydd diffyg y gynrychiolaeth gymunedol dan sylw.
40. Yn seiliedig ar fy ymgysylltiad drwy gydol yr Adolygiad hwn, rwy'n rhagweld bod rhai barnwyr sy'n pryderu y byddai treial gan farnwr yn unig yn gosod gormod o faich ar y barnwr. Efallai bod barnwyr yn poeni am y cyfrifoldeb cynyddol a osodir drwy orfod ysgrifennu dyfarniadau ond, yn fy marn i, nid yw'r pryder hwnnw yn un cyfiawn. Mae'r barnwyr a fyddai'n wynebu'r dasg yn

gyfreithwyr cymwysedig i gyd gyda blynyddoedd lawer o brofiad (hyd yn oed i fod yn gymwys i wneud cais i eistedd fel barnwr). Maent yn farnwyr proffesiynol, wedi'u penodi a'u hyfforddi i ddelio â phob mater troseddol sy'n codi yn Llys y Goron. Maent wedi arfer cyflawni llawer o benderfyniadau yn ystod achos. Mae'r rhain yn cynnwys:

- a. penderfyniadau ynghylch derbynioldeb tystiolaeth;
- b. penderfyniadau ar ddigonolrwydd y dystiolaeth ar ddiwedd achos y Goron;
- c. y fframwaith cyfreithiol priodol gan gynnwys llwybrau at ddyfarniadau;
- d. dadansoddi cyfarwyddiadau angenrheidiol y gyfraith a llunio adolygiad o'r ffeithiau mewn modd sy'n cynorthwyo'r rheithgor;
- e. y sail ffeithiol ar gyfer dedfrydu;
- f. sylwadau dedfrydu (o fewn fframwaith cymhleth o gyfraith ddedfrydu) yn cyfiawnhau eu penderfyniad personol ar y gosb; a
- g. gorchmynion mewn achosion atafaelu sy'n gofyn am benderfyniadau ffeithiol a chyfreithiol.

41. Maent yn gwneud penderfyniadau'n broffesiynol ac wedi'u dewis ar gyfer y swyddi uchel eu bri hyn yn Llys y Goron ar sail eu cymhwysedd a'u gallu; maent yn arbenigwyr mewn gwneud penderfyniadau ac mewn cyfathrebu effeithiol o'u penderfyniadau. Er fy mod yn cydnabod y gall rhai barnwyr fod yn bryderus ynghylch y cyfrifoldeb o wneud penderfyniadau ar ffeithiau ac ar y dyfarniad terfynol, nid wyf felly'n argyhoeddedig bod y pryderon hyn yn dwyn pwysau. Wedi dweud hynny, mae'n debygol y bydd rhai achosion lle mae bob amser er budd y cyhoedd i gael achos llys gyda rheithgor. Mae'n debygol y bydd hynny'n wir mewn perthynas â llofruddiaeth ac ambell drosedd sy'n ymwneud â therfysgaeth; a gall fod mathau eraill o drosedd hefyd.
42. Yn gryno, rwy'n hyderus y byddai'r farnwriaeth yn addas iawn ar gyfer y dasg o dreialu achosion o'r fath (ac wrth eu dyrannu i dreial gan farnwr yn unig yn y lle

cyntaf: gweler isod, paragraff 51 ymlaen). Mae tystiolaeth gyfyngedig i ategu'r pryderon sy'n seiliedig ar brofiad yn Llys y Goron. Nodaf fod treialon gan farnwr yn unig yn ofynnol pan amheuir bod y rheithgor wedi'i lygru (o dan Ddeddf Cyfiawnder Troseddol 2003), ac mae sawl achos o'r fath wedi bod lle mae barnwr wedi penderfynu rhyddhau'r rheithgor a pharhau ar ei ben ei hun. Mae barnwyr wedi dangos eu gallu parod i wneud hynny. Yn ogystal, nodaf fod barnwyr Llys y Goron, gan gynnwys Cofiaduron, yn aml yn eistedd ar banel gydag ynadon llys i ailwrando achosion ar apêl o lys ynadon. Nid oes tystiolaeth eu bod yn cael trafferth delio ag achosion o'r fath yn deg ac yn effeithlon heb reithgor, nac eu bod wedi eu gorlwytho gyda pharatoi dyfarniadau.

43. Rwyf hefyd yn cydnabod y ddadl, gan fod rheithgorau'n penderfynu cyn lleied o achosion yn y drefn gyffredinol o fewn y system cyfiawnder troseddol, y gallai rhai beirniaid gwestiynu a yw diwygio mor ddadleuol yn werth chweil o ystyried yr effaith gyfyngedig y gallai'r newidiadau hyn ei chael ar y llwyth achosion agored. Fy ymateb i hynny yw, yn gyntaf, er fy mod yn derbyn bod y newidiadau i dreial rheithgor a argymhellaf yn ddadleuol, fel yr wyf eisoes wedi trafod, rwyf wedi bod yn ofalus i beidio â chael fy nylanwadu gan yr elfen wleidyddol wrth ddod i'm casgliadau. Nid mater i mi yw'r tebygolrwydd o ddadlau gwleidyddol wrth weithredu'r argymhellion hyn. Rhaid bod ymrwymiad i'r newidiadau angenrheidiol ar sail egwyddorion cadarn er mwyn sicrhau cyflwyno cyfiawnder yn gynt a mabwysiadu mesurau rhesymol a ddylai leihau'r llwyth achosion agored. Fel y dywedais o'r blaen, canlyniad peidio â delio â chyflwr presennol y system cyfiawnder troseddol yw ei chwmp. Yn ail, fel y nodwyd, rwy'n ystyried bod y dadansoddiad data a'r amcangyfrifon modelu yn rhai ceidwadol iawn.

Gwrthodiad Rheithgor (Dewis y Diffynnydd i gael ei Dreialu gan Farnwr yn Unig)

44. Byddai 'hepgor rheithgor' yn cyflwyno cynllun a fyddai'n caniatáu i'r diffynnydd ddewis cael ei dreialu gan farnwr yn unig. Mae cynigion blaenorol i gyflwyno

pŵer i'r diffynnydd ddewis cael ei dreialu gan farnwr yn unig wedi cymryd amryw ffurfiau. Argymhellodd yr Arglwydd Ustus Auld y gallai diffynnydd ddewis, gyda chaniatâd yr erlyniad, gael ei dreialu gan farnwr yn unig. Cymerais i safbwynt tebyg yn 2015. Awgrymwyd y gallai'r sefyllfaoedd lle y caniateir dewis o'r fath gynnwys achosion lle mae'r diffynnydd yn cyflwyno amddiffyniad hynod 'dechnegol' fel bod yr achos yn dibynnu ar ddehongliadau cyfreithiol o ffeithiau y cytunwyd arnynt, ac achosion lle byddai ymddygiad y diffynnydd yn creu cyhoeddusrwydd andwyol sylweddol neu waradwydd. Ymhellach, efallai y bydd diffynyddion mewn achosion sy'n dibynnu ar gyffesiadau honedig neu adnabod yn fwy deniadol o gael eu treialu gan farnwr yn unig ar y sail y gellid disgwyl i farnwyr fod yn fwy trylwyr wrth werthuso pwysau tystiolaeth o'r fath. Mae cynllun o'r fath yn creu elfen o ddewis i'r diffynnydd, er nad yw'n ddiderfyn, ac mae hefyd yn denu amddiffyniadau ar ffurf disgresiwn barnwrol i ystyried a yw dewis o'r fath yn rhesymol ac er budd cyfiawnder.

45. Heb ailadrodd y dadleuon a drafodwyd ym Mhennod 5 (Proses y Llys Ynadon), mae ffactorau cynnil ac unigryw lle y gall diffynnydd ddewis cael ei brawf yn Llys y Goron. Nid wyf yn gweld unrhyw reswm dilys pam na ddylai diffynnydd wedyn hefyd gael dewis y dull prawf i'w wrando gan farnwr yn unig. Wrth gwrs, ni fyddai'r diffynnydd yn gwybod ymlaen llaw pwy fyddai'r barnwr penodol yn gwrando ar eu hachos. Gellir ystyried caniatáu i ddiffynnydd, yn enwedig os ydynt wedi cael cyngor cyfreithiol proffesiynol, i ddewis cael prawf gan farnwr yn unig fel ffordd o wella cyfranogiad effeithiol y diffynnydd yn y broses droseddol. Rwy'n ymwybodol iawn o'r llenyddiaeth argyhoeddiadol ar sut mae hyder achwynwyr yn y broses yn gwella eu canfyddiad o fodlonrwydd â chanlyniad y prawf. Mae ymchwil gan Tom Tyler wedi canfod bod pobl yn fwy tebygol o fod â hyder mewn penderfyniad pan gredant ei fod wedi'i wneud yn deg.

46. Mae hepgor rheithgor wedi'u defnyddio'n llwyddiannus mewn sawl awdurdodaeth cyfraith gyffredin heb unrhyw effaith adnabyddadwy ar degwch y broses, fel y mae gwerthusiadau wedi dangos. Mae awdurdodaethau eraill yn dangos llwyddiant, arbed amser a chanlyniadau teg o dreial gan farnwr yn unig yn dilyn cais gan y diffynnydd. Rwyf wedi tynnu ar yr amryw arferion a gwerthusiadau o diriogaethau Awstralia a Chanada yn Astudiaeth Achos F. Er fy mod yn cydnabod y gwahanol ddiwylliannau cyfreithiol mewn gwahanol awdurdodaethau a sut y gallai'r rhain effeithio ar dderbyniad gwaddoliad rheithgor, mae'r gwerthusiadau wedi cefnogi fy nghasgliad ac fe ddylent ddarparu tystiolaeth amhrisiadwy y gallai'r llywodraeth ddymuno ei defnyddio fel sail i'w phenderfyniad.

Astudiaeth Achos F: Rheithgor yn hepgor cymaryddion cyfraith gwlad

Tiriogaethau Awstralia

Prifddinas-dir Awstralia:

- Dim ond pan fydd diffynnydd yn dewis un y gellir gorchymyn treial barnwr yn unig. Mewn amgylchiadau o'r fath, nid oes gan y llys ddisgresiwn i wrthod etholiad diffynnydd. I ddechrau, roedd y ddarpariaeth hon ar gael ar gyfer pob trosedd ditiadwy.
- Wrth archwilio ystadegau o 2004–8, canfu'r Adran Cyfiawnder a Diogelwch Cymunedol fod 56% o'r holl dreialon yn dreialon barnwr yn unig. Arweiniodd y defnydd sylweddol a'r cyfraddau colfarnu isel (yn enwedig am lofruddiaeth) at Ddeddf y Goruchaf Lys yn eithrio rhai troseddau i gwtogi ar nifer uchel yr etholiadau.

De Cymru Newydd (NSW):

- Mae treialon barnwr yn unig wedi bodoli yn NSW ers 1990. Yn dilyn cais diffynnydd, gall y llys benderfynu a yw er budd cyfiawnder. Rhaid i'r barnwr gydbwyso buddiannau'r partïon a chwestiynau mwy o ran egwyddor gyfreithiol, budd y cyhoedd ac ystyriaethau polisi.
- Canfu astudiaeth gan Swyddfa Ystadegau Troseddau ac Ymchwil NSW gan Jonathan Gu, yn y cyfnod 2011 i 2019, fod treialon barnwr yn unig yn gysylltiedig â chynnydd ystadegol arwyddocaol o 12% yn y tebygolrwydd o ryddfarn, gyda gostyngiad ystadegol arwyddocaol mewn diwrnodau treialon cyfartalog ar gyfer troseddau rhagfarnllyd a chymhleth.

De Awstralia:

- Gall diffynnydd ddewis cael ei roi ar brawf gan farnwr yn unig gyda chynghor cyfreithiol ymlaen llaw. Rhaid iddynt wneud hynny cyn eu dyddiad gwrandawriad cyntaf a dim ond gyda chaniatâd y llys y gallant ddiddymu eu hetholiad.

Canada

- Gall diffynnydd ddewis cael ei roi ar brawf gan farnwr yn unig yn y llys uwch. Mae rhai eithriadau i hyn, gan gynnwys llofruddiaeth a throseddau cysylltiedig, troseddau yn erbyn dynoliaeth, brad, môr-ladrad a llwgrwobrwyo deiliad swydd farnwrol. Yn yr eithriadau hyn, gall y diffynnydd ethol treial gan farnwr yn unig, ond mae angen caniatâd y Twrnai Cyffredinol.
- Mae'r hawl i hepgor treial rheithgor yn annadleuol yng Nghanada.

Seland Newydd

Gellir dod o hyd i astudiaeth achos yn yr adran twyll difrifol a chymhleth (Astudiaeth Achos H) yn ddiweddarach.

Ffynonellau:

- With thanks to Professor Laura Hoyano, Emeritus Professor of Law at the University of Oxford, and Dr Natalie Hodgson and Dr Matt Thomason from the University of Nottingham, School of Law for their submissions to this Review.
- [Debates - Legislative Assembly for the ACT](#) (Australian Capital Territory, 17 February 2011), p. 255.
- Jonathan Gu, [The effect of judge-alone trials on criminal justice outcomes](#), *NSW Bureau of Crime Statistics and Research*, Crime and Justice Bulletin 264 (July 2004).

47. Sylwaf hefyd fod y dadansoddiad data a'r modelu ar gyfer yr arbedion amser amcangyfrifedig a drafodwyd uchod wedi'u seilio ar y rheithgor yn cael ei ddisodli gan ddau ynad yn y CCBD. Yn y broses honno o ddadansoddi data a modelu, ystyrid yn eang y gallai treial gan farnwr yn unig arwain at fwy o arbedion amser na threial gan farnwr gyda dau ynad. Ystyriaf fod y 20% a ddefnyddiwyd yn y modelu yn isamcangyfrif, ond nid oes gennyf unrhyw amheuaeth y byddai treial gan farnwr yn unig yn arbed hyd yn oed mwy o amser na threial gyda dau ynad.

Troseddau

48. Fel y dywedais, fy marn i yw mai'r barnwr treial sy'n fwyaf addas i wneud y penderfyniad terfynol ynghylch a ddylid anrhydeddu dewis diffynnydd am dreial gan farnwr yn unig ar gyfer unrhyw drosedd. Gall cyfyngu cymhwysedd

ildio rheithgor i droseddau penodol yn unig effeithio'n anghymesur ar rai categorïau o ddiffynnyddion ac efallai na fydd yn gwneud y mwyaf o ymreolaeth y diffynnydd. Mewn awdurdodaethau eraill, mae rhai troseddau'n cael eu gwneud yn anghymwys ar gyfer ildio rheithgor drwy ddeddfwriaeth: dyma'r sefyllfa yn Awstralia, Canada a Seland Newydd. Efallai y bydd y llywodraeth am ystyried a ddylid cyfyngu'r ystod o droseddau, yn dilyn gwerthusiad o'r darpariaethau dros gyfnod penodol. Yn seiliedig ar y dystiolaeth sydd ar gael i mi ar hyn o bryd, byddwn yn argymhell y dylai'r farnwriaeth wneud y penderfyniad terfynol ar gais diffynnydd am ildio ar sail achos wrth achos, yn dilyn sylwadau gan yr amddiffyn yn y PTPH. Rhagwelaf y byddai PD Troseddol newydd yn cael ei gyhoeddi gan yr Arglwydd Brif Ustus a fyddai'n rhoi manylion pellach am y ffactorau y dylai barnwr eu hystyried wrth wneud penderfyniad o'r fath. Bydd dewis am dreial gan farnwr yn unig yn bersonol i bob diffynnydd, ond bob amser yn ddarostyngedig i benderfyniad terfynol y barnwr ynghylch buddiannau cyfiawnder. Un ffactor y bydd y barnwr yn ei ystyried, wrth gwrs, fydd barn yr erlyniad. Un arall fydd barn unrhyw gyd-ddiffynnyddion yn yr achos. Fy argymhelliad yw, mewn perthynas â 'dewis' am dreial gan farnwr yn unig, mai dim ond lle mae pob diffynnydd ar yr anfoneb wedi mynegi'r dewis am dreial gan farnwr yn unig y byddai'r barnwr mewn sefyllfa i orchymyn treial o'r fath. Mewn rhai achosion, felly, bydd gan y barnwr benderfyniadau i'w gwneud ynghylch gwahanu (fel enghraifft lle mae'r prif ddiffynnyddion yn ceisio treial gan farnwr yn unig ac mae cyd-ddiffynnydd a chwaraeodd ran fach yn unig yn ceisio treial gan reithgor). Gellir ymdrin â'r materion hyn i gyd o fewn y brif ddeddfwriaeth a fyddai'n ofynnol ac mewn unrhyw ddiwygiadau i'r Crim PR a'r Cyfarwyddyd Ymarfer Troseddol a fyddai'n dilyn yn anochel. Dychwelaf isod at yr un cwestiwn hwn wrth ystyried treial gan farnwr yn unig a orchmynnir gan y barnwr heb ildiad y diffynnydd.

49. Nid oes gennyf amheuaeth y byddai achosion lle mae treial gan reithgor yn briodol, hyd yn oed lle byddai'r diffynnydd yn well ganddo gael ei dreialu gan farnwr yn unig. Efallai y bydd y llywodraeth am werthuso hyn yn nes ymlaen, er, yn fy marn i, un eithriad pendant ddylai fod honiad o lofruddiaeth. Dylai'r

llywodraeth hefyd ystyried a ddylai'r diffynnydd fod yn ofynnol iddo dderbyn cynrychiolaeth gyfreithiol cyn dewis cael ei dreialu gan farnwr yn unig. Gallai hynny fod yn fesur diogelwch pwysig.

Apeliadau

50. Er mwyn parchu terfynoldeb y penderfyniad a wnaed gan y barnwr, ac i osgoi'r baich ychwanegol o apelio, fy argymhelliad yw, lle mae barnwr yn gorchymyn achos llys gyda rheithgor er gwaethaf dymuniad y diffynnydd am achos llys gan farnwr yn unig, na ddylai fod hawl i apelio'r penderfyniad hwnnw ynghylch dyrannu. Yn yr un modd, er mwyn hybu terfynoldeb, lle mae barnwr yn anrhydeddu dewis y diffynnydd am achos llys gan farnwr yn unig, ni ddylai'r penderfyniad hwnnw fod yn destun apêl ymyrryd gan yr erlyniad ac ni ddylai'r diffynnydd allu newid ei feddwl yn ddiweddarach yn ystod y broses llys.

Argymhelliad 43: Rwy'n argymhell y dylid caniatáu i ddiffynnyddion yn Llys y Goron ddewis cael eu rhoi ar brawf gan farnwr yn unig, yn amodol ar gydsyniad barnwr y treial. Byddai'r barnwr yn gwneud y penderfyniad hwnnw ar sail ffeithiau ac amgylchiadau'r achos unigol. Dylai'r penderfyniad hwn i ddewis cael treial gan farnwr yn unig gael ei gofnodi yn y Gwrandawriad Pledio a Pharatoi ar gyfer Treial. Byddai penderfyniad barnwr y treial yn derfynol ac ni fyddai unrhyw lwybr i apelio yn erbyn y penderfyniad hwnnw.

Achosion Twyll Difrifol a Chymhleth – Cyfarwyddyd Barnwrol ar gyfer Treial heb Reithgor

51. Bu pryder ers tro byd ynghylch addasrwydd treialon rheithgor ar gyfer achosion twyll hir a chymhleth, sydd wedi bod yn destun adolygiadau ffurfiol helaeth dros y 40 mlynedd diwethaf. Yn 1983, penodwyd yr Arglwydd Roskill i gadeirio Pwyllgor Treialon Twyll i ystyried sut y dylid cynnal achosion twyll difrifol hir mewn ffordd fwy teg, cyflym ac economaidd.

52. Awgrymodd yr Arglwydd Roskill ddiffiniad ar gyfer achos twyll cymhleth, lle ‘mae’r cymhlethdod yn gorwedd yn y ffaith bod y marchnadoedd, neu feysydd busnes, yn gweithredu yn ôl cysyniadau nad ydynt yn debyg o gwbl i unrhyw beth ym mhrofiad cyffredinol y rhan fwyaf o aelodau’r cyhoedd’. Amlinellodd hefyd fod ‘y twyllodion fel arfer yn cael eu cyflawni gan bobl sy’n arbenigwyr cydnabyddedig yn eu maes, ac yn aml eu harbenigedd hwy sy’n eu galluogi i adnabod ac i fanteisio ar ddiffyg yn y system’.
53. Daeth y Pwyllgor Treialon Twyll i’r casgliad y dylid disodli rheithgorau ar gyfer achosion twyll difrifol gan banel sy’n cynnwys Barnwr yr Uchel Lys neu Farnwr Cylchdaith a dau aelod lleig â chymwysterau arbennig (gyda ‘sgil a phrofiad mewn busnes yn gyffredinol a phrofiad o drafodion busnes cymhleth’) mewn tribiwnlys a elwir yn ‘Dribiwnlys Treialon Twyll’. Daeth Adolygiad Auld, yn 2001, i gasgliadau tebyg, gan nodi ‘hyd a chymhlethdod cynyddol treialon twyll’ a diffyg newid yn dilyn diwygiadau gweithdrefnol Deddf Cyfiawnder Troseddol 1987 fel cyfiawnhad dros ailystyried yr argymhelliad hwn.
54. Cafodd yr argymhelliad ei fabwysiadu gan y llywodraeth a daeth i’w gynnwys yn Neddf Cyfiawnder Troseddol 2003, lle darparodd adran 43 ar gyfer cais gan yr erlyniad yn y gwrandawriad paratoadol yn Llys y Goron i’r achos gael ei gynnal heb reithgor. Y cyflwr ar gyfer gorchymyn o’r fath oedd bod cymhlethdod neu hyd yr achos (neu’r ddau) yn debygol o wneud yr achos mor feichus i aelodau’r rheithgor sy’n gwrandao’r achos fel bod buddiannau cyfiawnder yn mynnu y dylid rhoi ‘ystyriaeth ddifrifol’ i’r cwestiwn a ddylai’r achos gael ei gynnal heb reithgor. Roedd yn rhaid i’r barnwr ystyried unrhyw gamau y gellid eu cymryd yn rhesymol i leihau cymhlethdod neu hyd yr achos (heb achosi anfantais sylweddol i’r erlyniad): gweler adran 43(3), (5), (6) ac (7). Yn arwyddocaol, ni allai’r barnwr wneud gorchymyn o’r fath heb gymeradwyaeth Prif Farnwr Cymru a Lloegr neu farnwr a benodwyd ganddo: adran 43(4) o’r Ddeddf. Cafodd y ddeddfwriaeth hon ei phasio ond heb ei gweithredu. Nid yw’r methiant hwnnw’n lleihau’r ffaith mai dim ond tua 20 mlynedd yn ôl y derbyniwyd y diwygiad arwyddocaol hwn gan y Senedd.

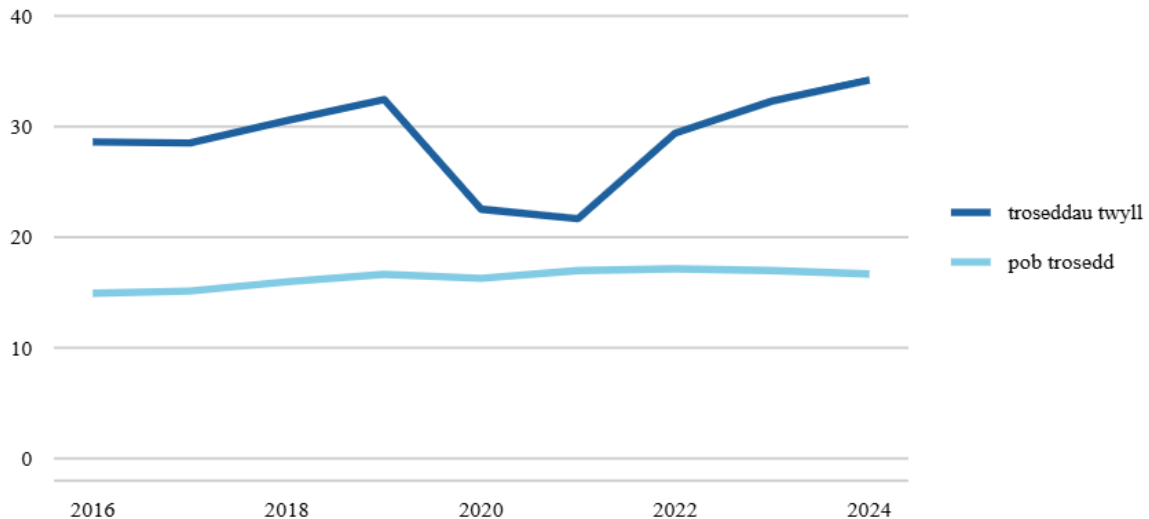
Roedd yn benderfyniad egwyddorol ar y dull priodol o ymdrin â'r achosion hyn. Yn y pen draw, gyda chyd-destun gwleidyddol gwahanol, cafodd y ddarpariaeth ei diddymu gan adrannau 113 a 115(2) o, ynghyd â Rhan 10 o Atodlen 10 i, Ddeddf Diogelu Rhyddid 2012.

55. Nid oes angen llawer o ailadrodd ar y problemau a gyflwynir gan achosion twyll difrifol a chymhleth, ac mae'r materion sy'n deillio o'r treialon hyn yn cynyddu. Dechreuaf drwy archwilio a yw'r diffiniad o 'dwyll difrifol a chymhleth' fel y'i nodwyd gan yr Arglwydd Roskill yn parhau i fod yn briodol yng ngoleuni natur newidiol twyll mewn byd digidol gyda chymaint o droseddau ar sail y rhyngrwyd (gan gynnwys ymosodiadau seibr-daliad) y gall pob un ohonynt gael eu cyflawni mewn awdurdodaethau sydd ymhell o'r wlad hon ac a all gael effaith wirioneddol ddinistriol. Digon yw dweud bod ymchwil gan yr Asiantaeth Troseddau Cenedlaethol yn dangos bod nifer yr achosion o dwyll wedi cynyddu oherwydd AI cynhyrchiol a throeddau seibr o dramor; mae'n debygol bod amllder y drosedd wedi'i waethygu gan y pwysau parhaus ar gostau byw. Dychwelaf at y cwestiwn o ddiffiniad isod.
56. Ar wahân i faint a math y troseddau sy'n cael eu cyflawni, fel y gwelir yn Ffig. 9.2, ers 2020 mae'r amser gwrandawriad ar gyfer achosion llys rheithgor mewn achosion twyll wedi bod yn cynyddu, yn enwedig o'i gymharu â'r holl droseddau. Fodd bynnag, dylid dehongli'r graff hwn gyda gofal gan fod y data'n cynnwys pob trosedd twyll (bydd nifer ohonynt yn rhai syml). Y prif ffocws ar hyn o bryd yw'r is-set o droseddau twyll difrifol a chymhleth, sef y rhai mwyaf tebygol o fod wedi cynyddu amser gwrandawriad cyfartalog yn sylweddol ar gyfer pleidiau diffyg euogrwydd.

Ffigur 9.2

Amser gwrandawriad (oriau) ar gyfartaledd ar gyfer pleon dieuog yn Llys y Goron

Cymru a Lloegr, 2016-2024

Ffynhonnell: Ystadegau chwarterol llys troseddol, Hydref i Ragfyr 2024

57. Yn seiliedig ar hyd hirach achosion twyll difrifol a chymhleth yn benodol, a'r effeithiau andwyol a drafodwyd uchod, rwy'n argymhell gwneud newidiadau i'r modd y caiff yr achosion hyn eu treialu yn Llys y Goron. Rwy'n ceisio sicrhau eu bod yn cael eu gwrandao mewn fforwm mwy cymesur o ystyried natur y cyhuddiadau a maint a natur y dystiolaeth debygol yn yr achos. Dylai fy argymhellion hefyd gyflymu eu cynnydd drwy'r broses dreial troseddol, gan barchu'r angen am ddatrysiad amserol.

Y Gyfraith Bresennol

58. Yn yr adran hon, rwy'n gyntaf yn nodi'r gyfraith bresennol mewn perthynas â rheoli hyd a chynnwys achosion twyll, cyn ystyried yr heriau parhaus ac amlinellu fy argymhellion.
59. Gwneir darpariaeth arbennig ar gyfer 'gwrandawiadau paratoadol' mewn achosion o dwyll difrifol yn Neddf Cyfiawnder Troseddol 1987 (a ddeddfwyd yn

dilyn adroddiad yr Arglwydd Roskill). Ceir y darpariaethau perthnasol yn adrannau 7 i 11 o'r Ddeddf, ac fe'u hategir gan y Rheolau Troseddol (Rhan 3) a'r Protocol ar gyfer Rheoli a Chyfarwyddo Achosion Twyll Mawr a Throseddau Troseddol Cymhleth eraill a gyhoeddwyd gan yr Arglwydd Prif Ustus ar y pryd yn 2005 (y cyfeirir ato o hyn ymlaen fel y 'Protocol Twyll'). Cefnogir y Protocol Twyll gan Nodyn Ymarfer Southwark Rhif 1/2024 Rheolaeth a Chyfarwyddo Barnwrol ar Dwyll Mawr ac Achosion Troseddol Cymhleth Eraill (1 Gorffennaf 2024). Nod y gwrandawiadau paratoadol hyn yw sicrhau bod rheolaeth achosion o dwyll difrifol a chymhleth yn fwy effeithlon, ac i ganiatáu i faterion cyfreithiol gael eu datrys, i sicrhau datgeliad priodol ac i nodi'r materion cyn dechrau'r treial.

60. Estynnwyd y cynllun o dan Ddeddf Cyfiawnder Troseddol 1987 gan Ddeddf Trefn a Chyfiawnder Troseddol 1996 i achosion eraill a fyddai, oherwydd eu hyd, eu difrifoldeb a/neu gymhlethdod y materion neu'r dystiolaeth, yn elwa'n sylweddol o reoli achos cynnar ac actif. Mae estyniad pellach i'r cynllun yn ei wneud yn berthnasol mewn achosion lle mae'r treial yn parhau gan farnwr yn unig ar ôl ymyrraeth â'r rheithgor, ac mewn achosion sy'n ymwneud â therfysgaeth. Rhaid i'r barnwr benderfynu a yw'r achos yn ddigon difrifol, hir neu gymhleth i fod yn gymwys ar gyfer gwrandawriad paratoadol mewn egwyddor, ac yna a yw'n debygol y bydd 'manteision sylweddol yn deillio ar gyfer un neu fwy o restr benodol o ddibenion y gellir cynnal gwrandawriad o'r fath ar eu cyfer'. Y dibenion hyn yw:
- a. i nodi'r materion sydd yn debygol o fod yn berthnasol i ddyfarniad y rheithgor;
 - b. i gynorthwyo dealltwriaeth y rheithgor o'r materion hynny;
 - c. er mwyn cyflymu'r trafodion gerbron y rheithgor;
 - d. i gynorthwyo'r barnwr i reoli'r treial; ac
 - e. ystyried cwestiynau o ran gwahanu neu uno cyhuddiadau.

61. Mae canlyniadau penderfyniad i orchymyn gwrandawriad paratoadol yn sylweddol. Yn gyntaf, unwaith y bydd y gwrandawriad hwnnw'n dechrau, fe'i hystyrir fel dechrau'r achos llys ei hun: mae hyn yn wahanol i achosion eraill. Yn ail, o ddechrau'r gwrandawriad paratoadol, mae'r barnwr yn cael mwy o bwerau i reoli'r achos, gan gynnwys dros ddatgelu.

62. Nid oes amheuaeth nad yw rheoli achosion twyll yn peri nifer o heriau. Fel y nododd Adolygiad Llinell y Jiwbilî, 2007:

Mae tensiwn tair ffordd yn bodoli rhwng dymuniad cyfiawn yr erlyniad i ddangos y troseddoldeb llawn honedig yn yr achos, dyletswydd yr amddiffyn yr un mor gyfiawn i brofi tystiolaeth yr erlyniad, a rheoliadwyedd yr achos llys sy'n deillio o hynny. Ar y barnwr treial mae'r dasg weithiau'n anodd o sicrhau bod cyfiawnder yn cael ei wneud â'r ddwy ochr, tra ar yr un pryd bod yr achos yn cael ei gadw o fewn terfynau fydd yn galluogi'r rheithgor i ddilyn, i ddeall, ac yn y pen draw i ddyfarnu dyfarniadau sy'n adlewyrchu'r dystiolaeth a glywsant.

63. Nododd yr adolygiad dylanwadol hwnnw hefyd:

'Dangosodd cyfres o achosion twyll proffil uchel, a ddaeth gerbron y llysoedd yn y 1990au, er y gall defnydd priodol o'r drefn gwrandawriad paratoadol a rheoli achosion cadarn wella'r sefyllfa'n sylweddol, bod maint ac anhawster achosion a gynhyrchir gan yr amgylchedd economaidd a masnachol modern yn parhau i roi'r system droseddol dan bwysau, yn aml hyd at y pwynt torri. Hyd yn oed lle daeth erlyniadau i ben mewn modd boddhaol, mae'r gost i'r pwrs cyhoeddus yn aml yn uchel iawn a'r achosion yn dra hirfaith.'

64. Mae hynny'n dal i fod yr un mor wir heddiw ag yr oedd yn 2007. Mae'r Protocol Twyll yn ceisio cadw hyd yr achos yn rhesymol; er enghraifft, mae'n ei gwneud yn ofynnol i'r tîm erlyn gyfiawnhau hyd yr achos lle bydd yn fwy na wyth wythnos. Disgwylir hefyd i'r barnwr achos 'ystyried pa gamau y dylid eu cymryd i leihau hyd yr achos, tra'n dal i sicrhau bod gan yr erlyniad y cyfle i gyflwyno'r holl droseddau gerbron y llys'.

65. Mae Nodyn Ymarfer Southwark Rhif 1/2024 (1 Gorffennaf 2024) hefyd yn gosod cyfrifoldebau ar y partïon sydd wedi'u cynllunio i sicrhau treialon mwy ymarferol. Mae'r rhain yn cynnwys paratoi crynodeb llawn o'r achos gan yr erlyniad, a ddylai ddechrau gyda datganiad byr o achos yr erlyniad, rôl pob diffynnydd a'r achos yn eu herbyn, ac unrhyw amddiffyniad sy'n hysbys ar y cam hwnnw.
66. Er gwaethaf yr holl ymdrechion uchod i leihau baich yr achosion hirfaith hyn ar yr unigolion dan sylw a'r system llys troseddol ehangach, nid ydynt wedi cael yr effaith fwriadol. Mae angen ailystyried ymagwedd tuag at achosion o'r fath bellach, nid yn unig am resymau egwyddorol ond hefyd oherwydd yr effaith hyd yn oed fwy y mae'r achosion hyn yn ei chael ar weithrediad cyffredinol y llysoedd a'r llwyth achosion sy'n weddill. Digon yw dweud fy mod o'r un farn â'r Arglwydd Ustus Auld fod y parhad yn y cynnydd mewn hyd a chymhlethdod yr achosion hyn yn gyfiawnhad digonol dros adolygu'r ffordd y dylid mynd ati i'w trin. Ystyriodd yr Arglwydd Roskill a'r Arglwydd Ustus Auld sawl opsiwn arall, gan gynnwys treial gan reithgor arbennig neu banel o farnwyr. Unwaith eto, rwy'n rhannu'r un farn y dylid diystyru'r opsiynau hyn gan nad wyf yn ymwybodol o ddigon o dystiolaeth y byddai'r opsiynau hyn yn werth eu hailystyried; byddai beichiau sylweddol ynghlwm wrth eu creu a'u gweithredu.
67. Mae gwrthwynebiad i baneli o'r fath wedi'i ailadrodd gan y rhai sydd wedi cymryd rhan yn yr Adolygiad hwn. Mae rhai o'r cyflwyniadau a dderbyniais wedi mynd ymhellach drwy awgrymu y dylid cyflwyno trothwyon ariannol ar gyfer achosion twyll i bennu a ydynt yn cael eu gwrandio gan farnwr Llys y Goron a dau aseswr, neu gan Farnwr Rhanbarth a chyfrifydd yn y llys ynadon. Byddai'r trothwyon yn cael eu gosod yn ôl gwerth ariannol y twyll. Nid wyf yn gwneud mwy na chymryd y cyfle i ailadrodd yr hyn a ddywedais ym Mhennod 5 (Proses y Llys Ynadon), sef fy mod yn ystyried bod defnyddio trothwyon ariannol yn fesur mympwyol o ddifrifoldeb trosedd ac nid yn ddirprwy briodol i alinio fy argymhellion ag ef.

68. Nododd Adolygiad Auld sawl dadl o blaid ac yn erbyn defnyddio treialon rheithgor mewn achosion o dwyll difrifol a chymhleth. Y prif ddadleuon o blaid cadw treialon rheithgor, yr wyf yn eu hailadrodd yma, yw: bod hapddethol y panel yn sicrhau tegwch; mai'r rheithgor yw'r rhai gorau i benderfynu ar faterion o anonestrwydd; ac mae'n cadw achosion yn agored i'r cyhoedd gan fod angen cyflwyno gwybodaeth mewn fformat syml. Yn ei gyflwyniad i'r Adolygiad, mynegodd y CPS y farn bod rheithgor yn dod â gwerthusiad clir fel cymheiriaid i'r diffynnydd ar gysyniadau megis 'anonestrwydd' a 'bwriad', lle mae tystiolaeth arbenigol yn ychwanegu haen o gymhlethdod. Byddaf yn ystyried y ddadl hon ymhellach mewn pwynt diweddarach yn y bennod hon, ym mharagraffau 72 ac 88, ond fy marn i yw bod anonestrwydd yn benodol i'r cyd-destun, felly gall yr anonestrwydd yn amgylchiadau penodol y drosedd fod yn anodd i'r rheithgor ei adnabod lle mae ffeithiau'r achos yn anodd eu deall.
69. Y prif bwyntiau a amlinellodd yr Arglwydd Ustus Auld yn erbyn treialon rheithgor mewn achosion o dwyll difrifol a chymhleth yw: er mwyn i aelodau'r rheithgor gael eu hystyried yn gymheiriaid i'r diffynnydd, dylent fod â lefel debyg o brofiad masnachol yn ardal y drosedd; gall cymhlethdodau'r treialon fod yn anodd i'w deall; ac, mewn achosion arbennig o hir, mae'n annhebygol y bydd y rheithgor yn wir gynrychioli'r gymuned oherwydd y math o aelodau rheithgor sy'n gallu gwneud eu hunain ar gael ar gyfer treialon o'r fath hyd.
70. Rwy'n ystyried pob un o'r pwyntiau diweddarach hyn o Adolygiad Auld i fod yr un mor argyhoeddiadol nawr ag yr oeddent 25 mlynedd yn ôl, er fy mod yn cydnabod bod ymchwil sy'n awgrymu bod rheithgorau'n deall cymhlethdodau o leiaf rhai o'r achosion hyn yn ddigonol, er enghraifft fel y nododd Sally Lloyd Bostock mewn perthynas â'r achos Jubilee Line (er mai hyd yr achos yn hytrach na chymhlethdod y mecanweithiau dan sylw yn y drosedd honedig oedd dan sylw): mae'r achos hwn a'r ymchwil yn cael eu trafod isod.

Rôl Rheithgorau mewn Treialon Twyll

71. Mae trafodaeth barhaus ynghylch a all rheithgorau ddeall yn llawn y manylion technegol a chymhlethdod rhai achosion twyll. Mae'r modd y cyflwynir tystiolaeth yn effeithio ar ddealltwriaeth y rheithgor o ffeithiau'r achos. Mae'r dystiolaeth a gyflwynir i reithgorau yn dod yn fwy cymhleth ac felly mae angen mwy o amser i'w chyflwyno i'r rheithgor. Er fy mod yn cydnabod y dystiolaeth ymarferol (er ei bod bron yn 20 mlynedd yn ôl) a gynhaliwyd mewn perthynas â'r sefyllfa eithafol a gododd yn achos Llinell y Jiwbilî, rwy'n dal i gredu ei bod yn anodd i'r rheithgor ddeall neu asesu cymhlethdod rhai o'r dystiolaeth yn yr achosion hyn yn ei chyfanrwydd. Mae dadleuon cryf dros ymchwil rheithgorau go iawn gyda rheithgorau sy'n eistedd, ond mae hynny y tu hwnt i gwmpas yr Adolygiad hwn. Mae'r rhai sy'n gwrthwynebu'r syniad o ddileu rheithgorau ar gyfer achosion twyll difrifol yn awgrymu mesurau i ganolbwyntio ar wella dealltwriaeth y rheithgor yn lle hynny, ond nid wyf yn credu y byddai hyn yn gwarantu datrysiaid i'r broblem. Rwy'n ymwybodol o'r ffaith bod gormod o gyfleoedd wedi'u colli i fabwysiadu atebion radical a argymhellwyd gan gyrff diwygio blaenorol.
72. Mae rheithgorau yn chwarae rôl allweddol wrth asesu anonestrwydd diffynyddion. Mae dimensiynau ychwanegol i'r mater hwn o ddealltwriaeth rheithgor sy'n codi yng nghyd-destun achosion twyll difrifol. Yn gyntaf, mae'n bosibl iawn y caiff y rheithgor ei adael i bennu anonestrwydd heb ddeall natur dechnegol y trafodion dan sylw nac eu rheoleiddio. Yn ail, mewn achosion o'r fath, gall rheithgor wrando tystiolaeth gan arbenigwyr mewn cyfrifeg neu fancio ac ati. Gall y dystiolaeth arbenigol honno fod yn dechnegol iawn ac yn anodd i lawer ei deall. Rwy'n cydnabod y dylai tystiolaeth dechnegol arbenigol, mewn llawer o achosion, gael ei chyfeirio at y mater eithaf o ymddygiad anonest. Rwyf hefyd yn derbyn bod rheithwyr yn gallu ymdrin â'r mater o anonestrwydd – yn y pen draw. Fodd bynnag, lle mae'r anonestrwydd honedig yn ymwneud â rhai arferion bancio neu fasnachu nad ydynt yn cael eu

deall yn gyffredin, mae perygl na fyddai'r rheithwyr mewn sefyllfa dda i
benderfynu a oedd ymddygiad yn y cyd-destun hwnnw'n anonest ai peidio.

Astudiaeth Achos G: Treialon twyll hirfaith

Treial Llinell Jiwbilî

- Mae achos *R v Rayment ac eraill*, a adnabyddir ar lafar fel y treial Llinell Jiwbilî, yn un o'r treialon rheithgor sydd wedi rhedeg hiraf yn hanes Prydain.
Dechreuodd y treial ym mis Mehefin 2003 a pharhaodd am 21 mis. Roedd yr achos yn ymwneud â thwyll a llygredd honedig mewn perthynas â chontractau ar gyfer adeiladu estyniad y Jubilee Line a wnaed gan London Underground Ltd yn y 1990au.
- Daeth y treial i ben yn dilyn cais gan yr amddiffyniad i ryddhau'r rheithgor. Bu'r cais yn llwyddiannus ar y sail na ddylid disgwyl i'r rheithgor gofio tystiolaeth allweddol a gyflwynwyd cymaint â 18 mis ynghynt. Ni cheisiodd yr erlyniad ail dreial a chafwyd y diffynyddion yn ddieuog. Chwalodd yr achos a chostiodd dros £25 miliwn i'r pwrs cyhoeddus.
- Roedd hyd y treial o ganlyniad i gyfuniad o ffactorau, a'r tri mwyaf arwyddocaol oedd: 1) cynnwys cyfrif 2 yn y ditiad; 2) yr achosion llys araf a digyswllt; a 3) salwch un o'r diffynyddion.
- Roedd yr effaith ar fywydau rheithwyr yn sylweddol. Amlinellodd llythyr gan un rheithiwr at y barnwr: 'Rydym yn cydnabod y ffaith y dywedwyd wrthym ... gallai hyn gymryd rhwng 14-18 mis. Fe wnaethom ni i gyd dderbyn hyn heb ddeall yn iawn y canlyniadau y byddai hyn yn eu cael ar ein bywydau. Mae rhai ohonom wedi dioddef yn ariannol; mae pob un ohonom bellach yn dioddef gyda'n swyddi a'n gyrfaedd mewn rhyw ffordd neu'i gilydd.' Roedd y rhan fwyaf o reithwyr yn dal i wynebu problemau cyflogaeth bum mis ar ôl diwedd y treial.

- Er gwaethaf y straen a'r effeithiau personol, mynnodd y rhan fwyaf o reithwyr, pan gawsant eu cyfweld ar ôl i'r achos ddod i ben, fod ganddynt ddealltwriaeth dda ac atgof o ffeithiau'r achos.

Blue Arrow

- Dechreuodd y treial ym mis Chwefror 1991 a pharhaodd am 13 mis. Costiodd y treial tua £40 miliwn (£70 miliwn wedi'i addasu ar gyfer chwyddiant). Cytundeb honedig i rigio'r farchnad stoc oedd yr achos.
- Cafwyd pedwar bancwr proffil uchel yn euog, ond cafodd hyn ei wyrddroi ychydig fisoedd yn ddiweddarach gan y Llys Apêl a ddyfarnodd na allai'r rheithgor fod wedi dod i ddyfarniad teg oherwydd hyd y treial a chymhlethdod y pwnc.

Achos dwyn Polly Peck

- Dechreuodd y treial ym mis Ionawr 2012 a pharhaodd am saith mis. Cyhuddodd yr achos Asil Nadir o ddwyn bron i £29 miliwn gan Polly Peck International.

Twyll Barton a Booth o drigolion oedrannus mewn cartref gofal

- Dechreuodd y treial ym mis Mai 2017 a pharhaodd am 12 mis. Cyhuddodd yr achos Barton a Booth o 25 cyfrif yn ymwneud â thargedu trigolion cyfoethog mewn cartref gofal.
- Roedd yr achos hwn yn egluro'r prawf cyfreithiol ar gyfer anonestrwydd mewn cyfraith droseddol.

Ffynonellau:

- [Jubilee Line Case Investigation and Criminal Proceedings](#) (2006).
- Sam Francis, '[Did Blue Arrow make bank fraud untriable?](#)', *BBC News* (14 April 2014).
- '[Asil Nadir jailed for 10 years for Polly Peck thefts](#)', *BBC News* (23 August 2012).
- [Update: CPS case redefines the legal test for 'dishonesty' in criminal law](#) (CPS, June 2020).

73. Ar wahân i'r mater o ddealltwriaeth, mae'n amlwg bod achosion twyll hir yn cael effaith ddiamheuol ar fywydau rheithwyr. Fel y soniais yn gynharach yn y bennod hon, mae achos Llinell y Jiwbilî yn enghraifft drawiadol o hyd achos twyll a'r effaith a gafodd hynny ar fywydau personol y rheithwyr. Rwy'n archwilio hyn ymhellach yn Astudiaeth Achos G. Profodd llawer o'r rheithwyr effeithiau andwyol ar eu gyrfaedd, eu sefyllfa ariannol a'u perthnasau, ymhell y tu hwnt i'r hyn y byddai'n rhesymol disgwyl iddynt ei brofi wrth gyflawni eu dyletswydd ddinesig. Rwy'n cydnabod, fodd bynnag, gasgliad yr adolygiad swyddogol y byddai'n annhebygol y byddai'r achos penodol hwnnw wedi bod yn gymwys ar gyfer achos gerbron barnwr yn unig, ar y sail na fyddai wedi disgyn o fewn meini prawf yr SFO nac amodau adran 43 o Ddeddf Cyfiawnder Troseddol 2003. Mae nifer o achosion twyll hir eraill a amlinellaf yn Astudiaeth Achos G a allai fod wedi bod yn gymwys ar gyfer achos gerbron barnwr yn unig drwy gymhwyso meini prawf adran 43. Nodaf nad yw'r enghreifftiau hyn i gyd yn rhai diweddar, ond maent yn cyfleu difrifoldeb achosion twyll sy'n dal i fod yn berthnasol heddiw.
74. Gyda'r ystyriaethau hyn mewn golwg, byddaf yn asesu dau fodel ar gyfer achos llys heb reithgor y gellid eu cyflwyno ar gyfer achosion o dwyll difrifol a chymhleth. Fy mhrif argymhelliad yw'r ail fodel, sef y dylid cynnal achosion o dwyll difrifol a chymhleth gerbron barnwr yn unig, ond rwy'n cydnabod yn llwyr rinweddau'r cyntaf: y llywodraeth sydd i benderfynu pa ffordd i fynd ymlaen.

Model 1: Panel Twyll (Barnwr gyda Dau Aelod Lleyg Arbenigol)

75. Mewn achosion o dwyll difrifol a chymhleth, gellid cynnal treialon gan farnwr cymwys Lys y Goron yn eistedd gyda dau asesydd llewg cymwys sy'n arbenigwyr yn eu maes. O'r pwynt hwn ymlaen, byddaf yn cyfeirio at y ffurfweddiad hwn fel 'Panel Twyll'. Rwy'n hyderus bod y systemau rhestru presennol yn caniatáu i achosion o'r fath gael eu neilltuo i farnwr sydd â digon o arbenigedd a hyfforddiant yn y pwnc dan sylw, gan fod gan lawer o farnwyr troseddol brofiad helaeth o faterion masnachol ac ariannol. Byddai'r barnwr yn gyfrifol am bob mater cyfreithiol yn y treial o flaen y Panel. Byddai rôl yr aseswyr yn gyfyngedig i ddod i gasgliadau ar faterion ffeithiol. Ni fyddent yn

cymryd unrhyw ran mewn materion megis derbynioldeb tystiolaeth neu holi tystion. Yn wahanol i dreial gan reithgor, byddai barn y llys, ac rwy'n derbyn y gallai fod angen mwy o amser darllen ac ysgrifennu ar y barnwyr i gyflwyno'r fath farnau.

76. Byddai'n rhaid i ddarpariaethau atodol ymdrin â'r modd y byddai dyfarniadau ac ati ar gael i aelodau'r cyhoedd â diddordeb neu'r wasg. Mae darpariaethau manwl eisoes yn bodoli sy'n ymdrin â hyn mewn perthynas â dogfennau llys i sicrhau bod egwyddor cyfiawnder agored yn cael ei pharchu'n llawn. Byddai angen diwygio'r darpariaethau hynny yn unol â hynny.
77. Dylai'r meini prawf ar gyfer yr arbenigwyr sy'n eistedd ar y Panel fod eu bod yn meddu ar brofiad masnachol ac ariannol perthnasol a rhywfaint o wybodaeth am y system cyfiawnder troseddol. Dylid talu'r arbenigwyr ar y Panel yn briodol ar sail ffi, a dylai'r Weinyddiaeth Gyfiawnder bennu'r gyfradd ffi briodol. Dylai'r Weinyddiaeth Gyfiawnder hefyd fod yn gyfrifol am greu a chynnal rhestr o aelodau lleyg arbenigol addas, ond ni ddylid ystyried y rhai ar y rhestr yn ddeiliaid swydd farnwrol statudol. Dylid darparu hyfforddiant ar gyfer eistedd ar Banel Twyll drwy'r Coleg Barnwrol. Rwy'n cydnabod bod angen mwy o fanylion ynghylch pa hyfforddiant a chefnogaeth fyddai'n ofynnol a beth sy'n cael ei ystyried yn brofiad angenrheidiol. Byddai angen cryn dipyn o waith i ddewis, cynnal a dyrannu aseswyr, a gallai hyn olygu sefydlu corff newydd i wneud hynny. Byddai'n rhaid i'r sefydliad hwn gymryd cyfrifoldeb am sicrhau amrywiaeth ar y Panel, er mwyn lliniaru effeithiau diffyg amrywiaeth ymhlith rheithgor mewn achos twyll difrifol neu gymhleth.
78. Mae manteision pennaf y model hwn wedi'u harchwilio'n llawn yn Adroddiad Roskill ac yn y dadleuon dilynol. Nid oes angen imi eu hailadrodd heblaw nodi'r manteision amlwg o ran yr amser a arbedir ac nad yw'r effaith ar ddau aseswr ariannol proffesiynol (â thâl) yn cynnwys yr anawsterau a wynebir gan reithgorau mewn achosion hir a chymhleth. Dylai pawb dan sylw fod yn fwy hyderus y dylai'r tribiwnlys gael dealltwriaeth lawn o'r materion. Mae hynny'n berthnasol i'r diffynnydd hefyd; ni welaf pam y dylai diffynnydd gael unrhyw

bryder dilys am fod tribiwnlys mewn gwell sefyllfa i ddeall y materion. Ceir her benodol i fodel o'r fath, sef na fyddai'r diffynnydd bellach yn cael ei brofi gan ei gymheiriaid. Y gwrthddadl i hynny yw y byddai aseswyr ariannol profiadol yn llawer mwy tebygol o gael eu deall fel cymheiriaid i rywun y mae honiad ei fod wedi cymryd rhan mewn twyll difrifol a chymhleth.

79. Nid oes gennyf unrhyw amheuaeth y byddai arbedion amser go iawn, er na ellir, heb ragor o wybodaeth, feintioli maint unrhyw arbediad o'r fath. Nodaf y byddai'r trafodaethau gyda dau aelod llewg arbenigol a'r barnwr yn debygol o gymryd mwy o amser nag y byddai gan y barnwr ar ei ben ei hun oherwydd trafodaethau'r Panel, ond byddent, rwy'n siŵr, yn debygol o fod yn llawer cyflymach na thrafodaethau rheithgor. Pe bai'r llywodraeth yn dymuno dilyn y model hwn, efallai y byddai'n dymuno gwneud rhywfaint o fodelu i gymharu trafodaethau paneli gwahanol (e.e. barnwr ac aelodau nad ydynt yn gweithio yn y proffesiwn cyfreithiol) yn y Tribiwnlys Haen Gyntaf. Beth bynnag, byddai gan y barnwr gymorth arbenigedd proffesiynol arall ac yn gallu cyfarwyddo ac arwain y trafodaethau yn fwy cryno, gyda llai o angen i gyfeirio'n ôl at dystiolaeth.
80. Byddai costau eraill i'w hystyried hefyd – er enghraifft, byddai'r rhain yn cynnwys creu corff a fyddai'n penodi ac yn achredu cronfa o aelodau llewg arbenigol ariannol addas, hyfforddi'r aseswyr hynny, eu talu a'u defnyddio, ac mae'n debyg y byddai materion gweinyddol eraill hefyd. O ran cyfyngiadau cyllidol y llywodraeth, rwy'n cydnabod y byddai pryderon yn debygol ynglŷn â'r argymhelliad hwn, ac felly rwy'n troi at fy model a argymhellir – treial gan farnwr yn unig.
81. Rwy'n cydnabod mai hwn oedd y model a ffefrir gan Arglwydd Roskill ac Arglwydd Ustus Auld, ac rwy'n credu ei fod yn gwbl hyfyw fel model ac yn ei adael i'r llywodraeth i'w ystyried. Dylai llawer o'r barnwyr sy'n cynnal y math hwn o achos fod wedi cael profiad sylweddol o dwyll (ac mae llawer ohonynt wedi bod yn ymarferwyr sifil sydd wedi arfer â chymhlethdod y Llys Masnach a'r Adran Siawnsri).

Model 2: Barnwr yn Unig

82. Dewis arall a allai leihau rhai o'r anawsterau gyda'r model blaenorol yw y gallai achosion o dwyll difrifol a chymhleth gael eu treialu gan farnwr yn unig. Pan gafodd hyn ei weithredu o'r blaen yn adran 43 Deddf Cyfiawnder Troseddol 2003, y cynllun oedd y dylid treialu'r achosion hyn gan farnwr yn unig lle'r oedd yr erlyniad yn gwneud cais i farnwr Llys y Goron ac roedd y barnwr yn rhoi caniatâd i ddilyn y llwybr hwnnw.
83. Rwyf eisoes wedi amlinellu fy argymhelliad y dylai diffynyddion gael hawl i ddewis cael eu treialu gan farnwr yn unig. Fel y dadleuais eisoes, byddai hefyd amgylchiadau lle byddai'r penderfyniad ynghylch a ddylai'r treial fod gan farnwr yn unig yn un i'r farnwriaeth ei wneud. Mae achosion o dwyll difrifol a chymhleth yn enghreifftiau da o'r categori o achos lle dylai barnwyr fod mewn sefyllfa i benderfynu cynnal y treial ar eu pen eu hunain.
84. Mae'r model o achosion llys heb reithgor, lle dim ond barnwr sy'n gwrando ar achosion hir a chymhleth, wedi'i fabwysiadu'n llwyddiannus yn Seland Newydd, fel y nodir yn Astudiaeth Achos H. Rwy'n cydnabod bod gwahaniaethau diwylliannol a chyfreithiol rhwng y cyfundrefnau, ond rwy'n ystyried bod profiad Seland Newydd yn dangos cefnogaeth dros eu defnyddio yng Nghymru a Lloegr.

Astudiaeth Achos H: Seland Newydd

- Mae Deddf Gweithdrefn Droseddol 2011, adran 102 yn nodi y gall achosion ‘hir a chymhleth’ gael eu rhoi ar brawf gan farnwr yn unig. Er mwyn i'r llys orchymyn treial barnwr yn unig, rhaid bodloni'r meini prawf canlynol: mae hyd y treial yn debygol o fod yn hwy na 20 diwrnod eistedd; ac mae hawl y diffynnydd i dreial rheithgor yn cael ei drechu gan y tebygolrwydd na fydd darpar reithwyr yn gallu cyflawni eu dyletswyddau'n effeithiol. Mae'r ddarpariaeth yn gymwys i unrhyw drosedd sydd ag uchafswm cosb o lai nag 14 mlynedd o garchar. Nid yw'r ddarpariaeth yn amlinellu'n benodol bod twyll difrifol a chymhleth o fewn y cwrdd, ond oherwydd natur y rhain maent yn cyfrif am nifer sylweddol o achosion o fewn cwrdd.
- Er nad yw'r Adolygiad wedi gallu asesu effaith y treialon barnwr-unig hyn, mae'r ffaith eu bod wedi bod mewn deddfwriaeth ers 2011 yn dangos bod y model hwn wedi'i brofi a bod cynsail i fabwysiadu dull tebyg.

Ffynhonnell: [Criminal Procedure Act 2011 No. 81](#) (New Zealand Legislation).

With thanks to the Ministry of Justice New Zealand for its submission to this Review.

85. Gan droi at gyfansoddiad, fel gyda'r model a drafodwyd uchod, rwy'n hyderus y dylid ac y byddai barnwyr treial yn cael eu dewis o blith y rhai sydd â'r profiad troseddol a masnachol priodol er mwyn sicrhau eu bod yn y sefyllfa orau i ymdrin â'r achosion hyn yn effeithlon ac yn deg. Nodaf brofiad helaeth y rhai sy'n eistedd yn Llys y Goron yn Southwark fel prif ganolfan Llys y Goron yng Nghymru a Lloegr ar gyfer achosion prawf hir a chymhleth sy'n ymwneud yn bennaf â throseddau economaidd.
86. Mae achosion twyll cymhleth a hir sy'n drwm yn cynnwys tua 50% o'i waith treial, ac rwy'n ymwybodol bod y gwaith hwn i fod i symud i'r adeilad newydd sy'n cael ei godi gan Gorfforaeth Dinas Llundain, lle bydd llys neuaddau addas ar gyfer treialon rheithgor ac eraill heb gyfleusterau rheithgor. Nid oes angen doc ar y rhan fwyaf o achosion twyll (fel y dangosodd defnydd Chichester

Rents ar gyfer treialon twyll 30 mlynedd yn ôl). Dylai hyn ganiatáu defnydd mwy hyblyg o'r llysoedd gyda dociau ac ystafelloedd rheithgor yn gyffredinol. Byddai'r llys hwn yn lleoliad delfrydol i dreialu'r argymhelliad hwn os mai dyna'r cwrs a ffeirir.

87. Mantais fawr i'r opsiwn hwn yw'r arbedion amser pellach a fyddai'n cael eu gwneud. Byddai barnwr yn delio â'r broses gyfan; yn gwneud y penderfyniadau ar dderbynioldeb; yn rheoli'r achos llys a'r cyflwyniadau; ac wedi cael cyfle llawn i weld y dystiolaeth cyn yr achos llys. Byddai hyn i gyd o fewn eu harbenigedd yn y maes cyfraith. Byddai'n gyflymach na'r barnwr yn gweithio gyda dau aelod lleig arbenigol a fyddai'n gofyn am fwy o amser i ystyried, er fy mod yn cydnabod y byddai hyn yn rhoi mwy o bwysau ar y barnwr ac yn gofyn am amser i baratoi ac yna i ysgrifennu dyfarniad (er dim mwy nag a brofir gan farnwyr sy'n treialu'r math hwn o achos yn y Llys Technoleg ac Adeiladu arbenigol).

Troseddau

88. Gan ddychwelyd at y diffiniad o 'dwyll difrifol a chymhleth', rhaid cydnabod nad yw'n derm technegol ac mae llawer o wahanol ddehongliadau y gellid eu cymhwyso i'r term. O'm rhan i, rwyf wedi nodi'r awgrym y dylid dal i ddefnyddio rheithgorau ar gyfer achosion sy'n cael eu penderfynu ar sail pennu anonestrwydd y diffynnydd mewn achos o dwyll. Er bod y ddadl bod anonestrwydd yn gysyniad y mae modd i reithgorau ei ddeall a'i gymhwyso, ac felly'n ddadl bwysig o blaid defnyddio rheithgorau mewn achosion twyll, nid wyf yn argyhoeddedig ei bod yn derfynol o ran y mater. Mae'r ddadl a gyflwynwyd gan yr Arglwydd Ustus Auld yn dal i fod yn wir: 'er y gall y mater canolog mewn llawer o achosion twyll fod yn un o anonestrwydd, mae gallu i ddeall a dadansoddi tystiolaeth wrthgyferbyniol sy'n hynod gymhleth a/neu'n dechnegol yn hanfodol ar gyfer eu penderfyniad ar y mater hwnnw'.
89. Gellid seilio'r trothwy i benderfynu beth sy'n gyfystyr â thwyll difrifol a chymhleth ar y diffiniad gan Bwyllgor Treialon Twyll. Byddai hyn yn cynnwys

twyll lle nad yw'r anonestrwydd yn amlwg ar unwaith, mae'r maes busnes y tu allan i ddealltwriaeth y cyhoedd cyffredin ac mae'r diffynnydd yn arbenigwr yn eu maes. Gallai'r prawf hwnnw, fodd bynnag, fod yn rhy gul o ystyried yr amrywiaeth o droseddau economaidd difrifol nad ydynt yn dibynnu ar anonestrwydd o gwbl: e.e. gyda throseddau llwgrwobrwy a llygredd. Fel arall, gellir defnyddio prawf sy'n seiliedig ar droseddau economaidd y mae'r barnwr yn eu pennu'n rhai difrifol neu gymhleth yn unol ag Atodlen 11 i Ddeddf Troseddau Economaidd a Thryloywder Corfforaethol 2023. Beth bynnag fo'r diffiniad a fabwysiedir, mae angen iddo fod yn ddigon eang i ddelio â throseddau sy'n cael eu galluogi gan y rhyngwyd ac mae'n rhaid cydnabod mai dim ond cynyddu y bydd y ffyrdd y mae troseddwy'r o'r fath yn ceisio manteisio drwy dwyll a gweithgareddau tebyg wrth i dechnoleg barhau i ddatblygu.

90. Rwyf hefyd yn nodi'r mecanwaith presennol lle mae achosion yn cael eu hanfon o lys ynadon i Lys y Goron o dan adran 51B o Ddeddf Trosedd a Threfn Gyhoeddus 1998, a'r diffiniadau a ddarperir ar gyfer achos llys difrifol a chymhleth yn y darpariaethau yn Neddf Cyfiawnder Troseddol 1987 a/neu Ddeddf Gweithdrefn a Chyfrifiadau Troseddol 1996. Mae'r darpariaethau hyn yn ymdrin â chategori o achosion twyll 'o ddifrifoldeb neu gymhlethdod o'r fath' a allai fod yn sail bosibl ar gyfer nodi achosion sy'n berthnasol, ac yn sicr, gyda'r diwygiadau priodol, gallent ddelio â'r weithdrefn effeithlon ar gyfer cyflymu achosion o'r fath o lys ynadon i Lys y Goron ac yn y pen draw i'w treialu gan farnwr yn unig lle bo hynny'n briodol.
91. Rwy'n gwbl fodlon bod yn bosibl llunio diffiniad yn seiliedig ar ddiffiniadau cyfreithiol presennol a fyddai'n darparu'r fframwaith cywir ar gyfer adnabod y grŵp o achosion y byddai'n well eu trin heb reithgor. Rwyf wedi ystyried a ddylai'r posibilrwydd o achos llys heb reithgor gael ei gyfyngu i droseddau a erlynir gan yr SFO: credaf, fodd bynnag, y byddai'r dull hwn yn rhy ragnodedig ac yn peri'r perygl o fod yn rhy gul neu'n rhy eang.

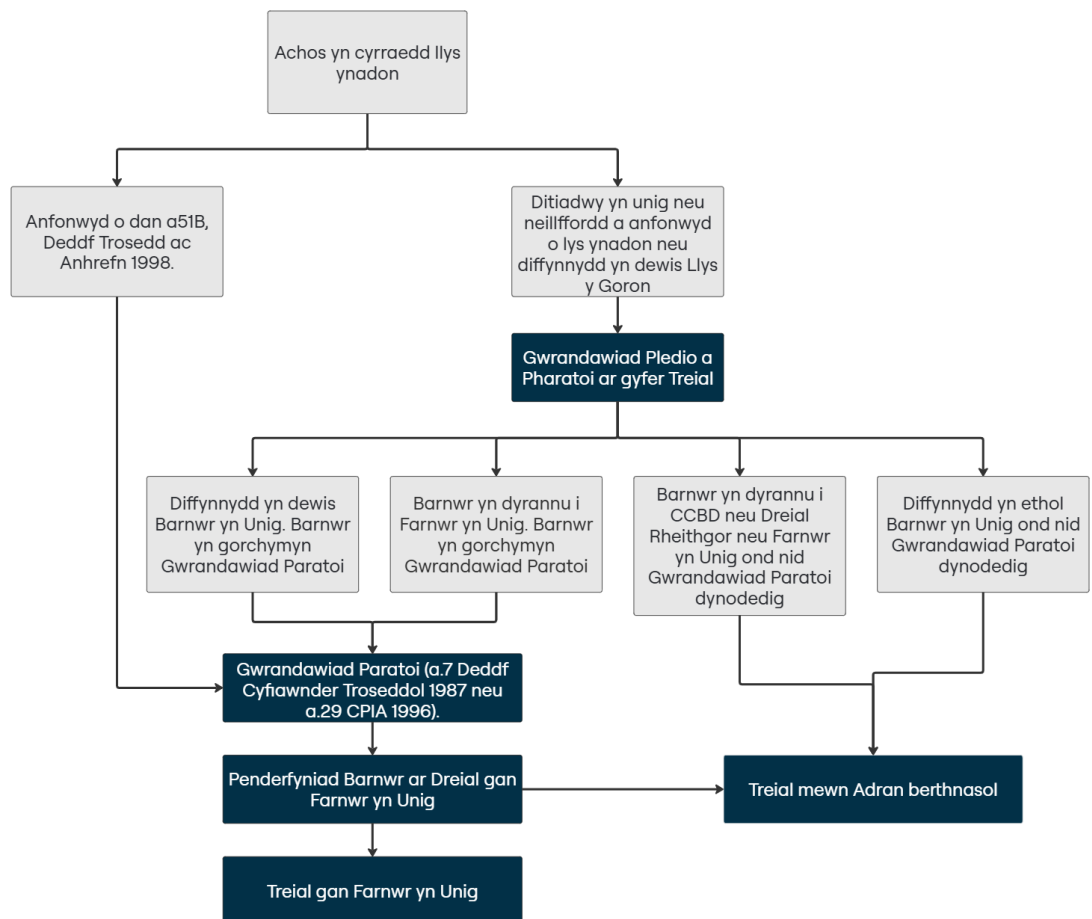
92. Cyn gadael y dadansoddiad hwn, wedi gwneud sylwadau am yr effaith ar reithgorau, rwy'n cydnabod y ffaith bod tystiolaeth ymarferol ynghylch gwaith rheithwyr sy'n gwasanaethu yn gyfyngedig oherwydd pryderon am dorri adran 8 o Ddeddf Dirmyg Llys 1981. Mae achos cryf iawn dros ymagwedd ehangach at ymchwil reithgorau go iawn ac rwy'n ategu sylwadau'r Arglwydd Brif Ustus yn ei darlith Kalisher fod angen mwy o ymchwil ac ystod ehangach o ymchwilwyr i brofi a herio'r system. Mewn ymchwil gan Lewis Ross, aeth ymhellach i ddweud mai'r dulliau anuniongyrchol a ddefnyddiwyd i astudio rheithgorau hyd yma (megis rheithgorau ffug, arolygon agweddau ac arolygon ôl-dreial) sy'n caniatáu inni ymchwilio i nifer gyfyngedig o faterion yn unig, ac mae cwestiwn dilys ynghylch dilysrwydd y canlyniadau a'r casgliadau a dynnir o'r dulliau hyn.

Y Broses ar gyfer Dyrannu

93. Rwy'n argymhell y dylai'r darpariaethau gweithdrefnol sy'n gymwys o dan Ddeddf Cyfiawnder Troseddol 1987 ar gyfer twyll difrifol a chymhleth (gyda'r diffiniad wedi'i ddiwygio i gwmpasu'r agweddau ehangach ar dwyll difrifol cymhleth y cyfeiriais atynt) barhau i fod yn gymwys.
94. Dylid trin achosion sy'n cael eu hanfon i Lys y Goron o dan adran 51B o Ddeddf Trosedd a Threfn Gyhoeddus 1998 yn Llys y Goron drwy gynnal gwrandawriad paratoadol. Bydd achosion sy'n cael eu hanfon i Lys y Goron neu lle mae'r diffynnydd wedi dewis cael ei dreialu yn Llys y Goron yn cael eu trin mewn PTPH yn Llys y Goron (gweler paragraff 48 uchod). Yn y gwrandawriad PTPH hwnnw, bydd y barnwr, ar ôl gwrandao ar gyflwyniadau, yn penderfynu bod y treial yn un sy'n gofyn am wrandawriad paratoadol. Rwy'n cytuno â'r Arglwydd Ustus Auld mai'r egwyddor arweiniol ar gyfer penderfyniad y barnwr ddylai fod a yw'r dull treial a ddewiswyd o fewn 'buddiannau cyfiawnder'.
95. Yn y gwrandawriad hwnnw, dylai unrhyw un o'r partïon (neu'r barnwr ar ei liwt ei hun) allu codi'r mater o gynnal treial heb reithgor. Bydd y barnwr yn penderfynu a ddylid neilltuo'r achos i'w dreialu gan reithgor neu gan y barnwr

yn unig. Bydd modd apelio'n gyfamserol yn erbyn y penderfyniad hwnnw yn unol â'r darpariaethau ar gyfer gwrandawiadau paratoadol o dan Ddeddf Cyfiawnder Troseddol 1987 a Deddf Gweithdrefn ac Ymchwiliadau Troseddol 1996.

96. Rwy'n cytuno â'r Arglwydd Ustus Auld mai'r egwyddor arweiniol ar gyfer penderfyniad y barnwr ddylai fod a yw'r dull o dreialu a ddewiswyd o fewn 'buddiannau cyfiawnder'.
97. Rwy'n rhagweld y bydd llif achosion twyll difrifol drwy system Llys y Goron yn edrych fel y dangosir yn Siart Llif 9.1.

miro

Siart llif 9.1 Llif achosion twyll difrifol drwy system Llys y Goron

98. Wrth benderfynu o fewn system ddyrannu Llys y Goron a yw treial gan farnwr yn unig yn briodol, byddai'n rhaid i'r barnwr ystyried ffactorau perthnasol y gellid eu cyhoeddi mewn Cyfarwyddyd Ymarfer Troseddol newydd, ac fe fyddai'r rhain yn cynnwys materion megis hyd tebygol y treial, maint a chymhlethdod y dystiolaeth ac ati. Byddai'n rhaid i'r Cyfarwyddyd Ymarfer Troseddol hefyd wneud darpariaeth glir ar gyfer y sefyllfa lle mae sawl trosedd ar y ddedfryd ac, pa un ai ar wahân neu gyda'i gilydd, y dylai'r rhain wneud treial yn gymwys i'w dreialu gan farnwr yn unig. Nid wyf yn awgrymu cyfyngu'r hawliau apelio hynny i eithrio o gwmpas y materion y gellid apelio yn eu cylch.

Argymhelliad 44: Rwy'n argymhell y dylai achosion o dwyll difrifol a chymhleth gael eu gwrandao gan farnwr yn unig. Dylai achosion cymwys gael eu diffinio gan eu hanonestrwydd cudd neu gymhlethdod sydd y tu hwnt i ddealltwriaeth y cyhoedd. Dylid gwneud y penderfyniad dyrannu mewn Gwrandawriad Paratoi. Dylid nodi terfynau a phroses y pwerau hyn mewn Cyfarwyddyd Ymarfer gan yr Arglwyddes Brif Ustus.

Effaith

99. Gellid dod â darpariaethau deddfwriaethol ar ildio rheithgor a chyfarwyddyd barnwrol ar gyfer treial gan farnwr yn unig i rym yn gynt na CCBD gan na fyddai angen prosesau recriwtio ychwanegol, er y byddai angen deddfwriaeth sylfaenol. Mae'r amserlenni ar gyfer deddfwriaeth o'r fath yr un fath â'r rhai a nodir ym Mhennod 5 (Proses y Llys Ynadon). Dylid cyhoeddi Cyfarwyddiadau Ymarfer sy'n cyfyngu ar ddefnydd y pwerau hyn i rai mathau o drosedd yn olynol, a byddwn yn amcangyfrif y byddai'r rhain yn cael eu cyflwyno ar unrhyw adeg i ategu'r deddfwriaeth newydd. Dylai'r gallu i ailystyried a ddylid aildodosbarthu achosion sydd ar hyn o bryd yn y llwyth achosion agored yn Llys y Goron fod yn union yr un fath â'r hyn a ragwelir ar gyfer y CCBD y cyfeiriaf ato ym Mhennod 8 (Strwythur Llys y Goron).

100. Rwy'n rhagweld y byddai achosion llys heb reithgor yn arwain at ddefnydd mwy ymarferol ac effeithiol o ystâd y llys. Mae treial gan farnwr yn unig yn dileu'r angen am le penodol i reithgorau yn y llys ac ystafelloedd trafod i'r rheithgor. Dylai achosion gael eu cynnal yn ystâd y llys ynadon neu Lys y Goron lle mae cyfleusterau recordio ar gael (ac nid yw pob achos o'r fath yn gofyn am doc diogel). Dylai hyn ganiatáu'r defnydd gorau o ystafelloedd llys sydd ar hyn o bryd yn cael eu tan-ddefnyddio. Byddaf yn ystyried hwyluso ystâd y llys ynadon ar gyfer gwrandawiadau Llys y Goron ymhellach yn yr Adolygiad Effeithlonrwydd.
101. Gall achosion heb reithgor sicrhau bod achosion yn cael eu cynnal yn fwy amserol ac y byddent yn fwy cost-effeithiol. Fel y nodwyd ym Mhennod 1 (Cyflwyniad), o ystyried y cyfyngiadau amser y bu'n rhaid i'r Adolygiad hwn weithredu oddi tanynt, a'r heriau sy'n gysylltiedig â rhagdybio ymddygiad penderfynu diffynyddion a barnwyr, nid oedd yn bosibl cwblhau'r dadansoddiad data a'r modelu penodol ar ildio reithgor a threial gan farnwr yn unig. Fodd bynnag, rwy'n dilyn yr un resymeg yma o ran yr arbedion amser a chost fesul diwrnod eistedd sy'n gysylltiedig â threialon o'r fath ag yn y CCBD, er fy mod yn pwysleisio nad y manteision ariannol yw'r prif reswm dros yr argymhelliad hwn. Dylid rhoi mwy o sylw i'r amser y gellir ei arbed mewn achosion heb reithgor fel y nodais yn y dadansoddiad data a'r modelu ar y CCBD; gallai ystyriaeth o'r amser a arbedir mewn achosion unigol o hyd eithriadol fod yn rhy benodol i'r achos. Beth bynnag yw'r amser a arbedir, mae'n hanfodol i sicrhau bod achosion yn cael eu trin yn gynt ac, felly, bod modd cael mynediad mwy amserol at gyfiawnder i achosion eraill sy'n aros yn y ciw.

Ehangu Darpariaeth ar gyfer Treialon heb Reithgor drwy Gyfarwyddyd Barnwrol ar Sail Achos-wrth-Achos

102. Gan roi twyll difrifol o'r neilltu, mae gan farnwyr eisoes y pŵer i gyfarwyddo achos llys gan farnwr yn unig mewn dwy sefyllfa yn dilyn cais gan yr erlyniad. Y

rhain yw cyn i achos ddechrau pan fo perygl o ymyrraeth â'r rheithgor, ac yn ystod yr achos, pan fo'r rheithgor wedi'i ryddhau oherwydd ymyrraeth â'r rheithgor. Bwriedir i'r ymadrodd 'ymyrraeth â'r rheithgor' gwmpasu amrywiaeth o amgylchiadau lle mae annibyniaeth y rheithgor yn cael ei beryglu, neu y gallai gael ei beryglu, neu ymddangos fel petai'n cael ei beryglu, gan gynnwys bygythiadau, bwlio neu lygredd. Hyd yma, dim ond un achos sydd wedi dechrau gyda barnwr yn unig oherwydd perygl o ymyrraeth â'r rheithgor. Bu nifer cyfyngedig o achosion hefyd lle mae barnwr wedi canfod bod yr amodau statudol wedi'u bodloni i'r fath raddau fel bod yn rhaid i'r achos barhau heb reithgor. Er nad yw'r pwerau hyn yn cael eu defnyddio'n aml, gan eu bod yn amodol ar amgylchiadau penodol iawn, mae'r darpariaethau hyn yn amddiffyniad angenrheidiol i sicrhau cyflawni cyfiawnder yn briodol. Rwy'n cefnogi'n llwyr barhad y darpariaethau hyn.

103. Y cwestiwn rwy'n ei ystyried yn awr yw a ddylid ehangu'r pwerau i farnwr gyfarwyddo achos llys gan farnwr yn unig i ganiatáu i farnwyr gyfarwyddo achos llys mewn amrywiaeth o amgylchiadau eraill ac, os felly, beth allai'r rheini fod. Mae hynny'n cynnwys dadansoddiad o a oes rhesymau cadarn ac egwyddorol dros wneud hynny, gan gynnwys y potensial i wella amseroldeb achosion a pha un ai, o ran effeithlonrwydd, y byddai'n sicrhau'r defnydd mwyaf effeithiol o adnoddau'r llys. O ystyried y defnydd cyfyngedig o'r pwerau barnwrol presennol, efallai y bydd rhai yn ystyried na fyddai cyflwyno unrhyw ddarpariaethau pellach yn debygol o gael effaith sylweddol. Fodd bynnag, gellir dadlau bod y defnydd cyfyngedig o'r pwerau presennol yn fwy oherwydd pa mor brin y mae amgylchiadau lle mae ymyrraeth â rheithgor yn debygol o ddigwydd neu'n digwydd mewn gwirionedd. Rwy'n nodi rhai o'r amgylchiadau lle y gallai achos llys gan farnwr yn unig fod yn briodol ac yn dod i'r casgliad y dylid caniatáu i farnwr gyfarwyddo achos llys gan farnwr yn unig mewn achosion sy'n dibynnu'n gyfan gwbl neu'n bennaf ar dystiolaeth arbenigol am faterion penodol sydd y tu hwnt i ddealltwriaeth gyffredin rheithgor.

104. Mae rhai yn dadlau bod treial gan reithgor yn decach na thrwy farnwr yn unig. Fel rhan o'r ddadl honno, mae'r rhagdybiaeth y gallai treialon gan farnwr yn

unig arwain at gyfraddau euogfarn uwch ac at ddedfrydau llymach. Mae'n anodd cadarnhau'r honiad hwn. Mae cyn lleied o dreialon gan farnwr yn unig yn Llys y Goron yng Nghymru a Lloegr fel na ellir gwneud cymhariaeth ystyrlon. Yn yr un modd, mae'n anodd dibynnu ar ddata o'r llysoedd barnwr yn unig yng Ngogledd Iwerddon lle nad oedd y treialon yn y 'llysoedd Diplock' yn ddewis gan y diffynnydd ac mae'n rhaid eu hystyried yng nghyd-destun penodol y gwrthdaro sectyddol a'r mathau o drosedd a fyddai'n cael eu treialu yn y fforwm hwnnw.

105. Nid yw cymhariaeth rhwng troseddau dewisol sy'n cael eu cadw a'u treialu yn llys y magistradwyr â'r rhai am yr un troseddau dewisol sy'n cael eu treialu yn Llys y Goron yn union gywir o bell ffordd. Er bod y drosedd yr un fath, byddai'r mathau o honiadau am y drosedd honno sy'n cael eu treialu yn Llys y Goron yn fwy difrifol ac yn nodweddiadol yn fwy cymhleth, ac ni fydd y ffeithiau na'r tystion a'u tystiolaeth yr un fath. Mae'n debygol hefyd mai achosion Llys y Goron fydd y rhai lle gallai'r diffynnydd deimlo bod ganddynt amddiffyniad cryfach ac felly'n awyddus i fanteisio i'r eithaf ar y cyfle i roi cyhoeddusrwydd i'r honiad hwnnw. Yn hollbwysig, mae'r gymhariaeth yn ddiffygiol gan nad yw treial yn y llys ynadon fel arfer gan farnwr proffesiynol (ac eithrio'r rhai a wrandewir gan DJMC) fel y byddai gyda threial gan farnwr yn unig yn Llys y Goron.
106. Mae dadl bellach yn erbyn cynnal treialon gan farnwyr yn unig yn amlach yw y gall barnwyr fod yn galongaled ac yn llai tebygol o dderbyn honiadau gan yr amddiffyn nag y byddai rheithgor wedi gwneud. Unwaith eto, nid wyf yn ymwybodol o dystiolaeth gadarn i gefnogi hynny yn Llys y Goron. Byddai seilio unrhyw gasgliadau ar gymhariaeth o achosion sy'n cael eu treialu gan farnwr yn unig ar hyn o bryd yn Llys y Goron yn annymunol pan fo maint y sampl mor fach.
107. Mae lles rheithgor mewn rhai mathau o achosion yn hollbwysig i weithrediad effeithiol o system rheithgor lle mae'r cyhoedd yn barod i gymryd rhan. Fodd bynnag, yn y bôn, ymddengys bod y darpariaethau presennol yn ddigonol i

fynd i'r afael â phryderon lles sy'n benodol i achosion, ond gallaf yn hawdd ddychmygu y gallai diogelu lles aelodau'r rheithgor arwain at sefyllfa lle byddai treial gan farnwr yn unig yn briodol. Nid wyf yn tanamcangyfrif y gall treialon fod yn feddyliol flinedig i aelodau'r rheithgor, boed hynny oherwydd bod ffeithiau'r achos yn taro deuddeg yn bersonol neu am resymau eraill, ond rwyf hefyd yn ymwybodol eu bod yn ymdrin â'u tasg yn ddiwyd. Ymddengys bod gan y llys eisoes y disgresiwn i ryddhau aelodau'r rheithgor (gan gynnwys mewn amgylchiadau lle mae hynny'n angenrheidiol ar sail lles). Ar y sail honno, ymddengys i mi nad oes angen argymhell diwygio ar ffurf treialon gan farnwr yn unig ar sail pryderon lles goddrychol yn unig. Er fy mod yn cefnogi ystyriaeth o fentrau eraill i wella cefnogaeth ychwanegol i aelodau'r rheithgor lle bo angen, nid wyf yn ystyried bod sail ddigonol i wneud hyn yn ddarpariaeth benodol i ganiatáu treial gan farnwr yn unig.

108. Fel y nodwyd uchod, mae'r dibyniaeth gynyddol ar dystiolaeth arbenigol sydd yn aml yn gymhleth ac yn dechnegol yn golygu ei bod yn fwyfwy anodd bod yn hyderus bod rheithwyr yn deall natur y dystiolaeth sydd ger eu bron, a all ymestyn hyd yr achos llys. Mae gwyddor fforensig yn datblygu, gyda chyfran sylweddol o bob achos Llys y Goron bellach yn cynnwys cyflwyno un neu fwy o fathau o dystiolaeth fforensig. Mae tystiolaeth anecdotaidd bod deunydd o'r fath yn gallu bod yn heriol i'r rheithgor ei ddeall. Ar wahân i'r risgiau o anghyfiawnder os yw dyfarniadau'n seiliedig ar dystiolaeth nad yw wedi'i deall, mae tystiolaeth arbenigol gymhleth yn peryglu oedi'r achos oherwydd yr amser ychwanegol a dreulir yn esbonio'r dystiolaeth honno mewn termau sy'n ddealladwy i lefel y rheithgynghorydd lleiaf galluog yn wyddonol a/neu'r amser ychwanegol i lywio dehongliadau gwahanol ymhlith y rheithgor. Rwy'n amlinellu tystiolaeth ymarferol (er ei bod yn dyddio'n ôl) mewn man arall yn y bennod hon sy'n dangos bod rheithwyr yn gwbl alluog i ddeall tystiolaeth gymhleth (paragraff 71). Gan roi o'r neilltu a oes tystiolaeth gadarn o ddealltwriaeth rheithwyr, rwy'n sicr y gellir gwneud mwy i gynorthwyo gyda phynciau cymhleth. Rwy'n cefnogi'n gryf, fel y gwnes yn fy Adolygiad yn 2015, ryw fath o ddogfennau 'cyflwyniadol' i gynorthwyo rheithwyr i ddeall

tystiolaeth wyddonol. Fodd bynnag, credaf nad yw hyn o reidrwydd yn mynd yn ddigon pell mewn rhai achosion i sicrhau cyfiawnder amserol a all gefnogi lleihau'r llwyth achosion agored. Mae llawer o'r achosion hyn yn ymwneud â thwyll difrifol a chymhleth ond nid ydynt o reidrwydd yn gyfyngedig i'r math hwnnw o achos.

109. Lle mae honiad yn dibynnu'n helaeth ar ddealltwriaeth gadarn o farn arbenigol dechnegol iawn (ym mha bynnag faes y gallai godi), mae achos dros dreial gan farnwr yn unig. Mewn egwyddor, mae'n hanfodol i degwch fod penderfyniadau am euogrwydd mewn achos troseddol yn cael eu gwneud gan y rhai sydd â dealltwriaeth glir o'r dystiolaeth. Nid yw hynny'n golygu bod yn rhaid i bob rheithiwr ddod yn arbenigwr bancio, er enghraifft, mewn achos sy'n ymwneud â honiad o dwyll morgais. Yr hyn y mae'n ei olygu yw bod yn rhaid cyflwyno barn arbenigol ar bynciau arbenigol iawn y tu hwnt i ddealltwriaeth gyffredin y rheithgor mewn modd sy'n eu gwneud yn ddealladwy ac yn gymwys i gysyniadau cyfreithiol megis anonestrwydd, nad yw hynny o reidrwydd yn wir bob tro.
110. Mewn rhai achosion, gall yr amser a gymerir a chost yr arbenigwyr sy'n angenrheidiol i gyflwyno'r deunydd mewn modd sy'n galluogi'r barnwr i fod yn hyderus bod y rheithgor wedi deall fod yn sylweddol. Disgwyliaf mai'r barnwr sy'n llywyddu'r achos sydd yn y sefyllfa orau i asesu a yw'n debygol y bydd rheithgor yn gallu deall y dystiolaeth ac i ba raddau y bydd angen tystiolaeth barn arbenigol. Er enghraifft, gallai fod erlyniad am droseddau sy'n dibynnu ar gyfraith amgylcheddol dechnegol, rheoliadau neu gysyniadau eiddo deallusol a fyddai'n cymryd cryn amser i'w hegluro i reithgor, ond y dylai barnwr addas o Lys y Goron, gan gynnwys Barnwr yr Uchel Lys, allu eu deall yn rhwydd. Nid yw hyn yn ddim mwy na chymhwyso'r ddarpariaeth ar gyfer twyll difrifol i'w dreialu gan farnwr yn unig i achosion eraill sydd â chymhlethdod tebyg, er mewn meysydd gwahanol.
111. Yn seiliedig ar fy ymgysylltiad â'r farnwriaeth yn ystod yr Adolygiad hwn, rwy'n rhagweld y gall rhai barnwyr fod yn betrusgar i ymgymryd â rôl fel canfyddwr

ffeithiau lle mae cymaint yn dibynnu ar dystiolaeth gymhleth. Fodd bynnag, am sawl rheswm, nid wyf yn argyhoeddedig bod y rhain yn bryderon sylweddol. Yn gyntaf, rwy'n ystyried y bydd yn anaml y caiff ei ddefnyddio; yn y rhan fwyaf o achosion, mae'n annhebygol y byddai dystiolaeth arbenigol wyddonol o gymhlethdod o'r fath. Mae hyn yn cynnwys achosion difrifol sy'n annhebygol o gynhyrchu cyfrolau o ddeunydd arbenigol cymhleth megis troseddau rhywiol difrifol neu rai troseddau sy'n ymwneud â therfysgaeth. Rwyf hefyd yn ystyried y dylai fod eithriad i ddisgresiwn y barnwr lle mae achos yn cynnwys dystiolaeth arbenigol ond lle mae treial rheithgor yn gwbl er lles y cyhoedd (er enghraifft, llofruddiaeth, hyd yn oed mewn achosion lle mae dystiolaeth gymhleth megis mewn achosion o 'syndrom baban wedi'i ysgwyd').

112. Efallai hefyd fod disgwyliad cyhoeddus rhesymol y dylai mathau penodol o honiadau eraill gael eu clywed bob amser gan reithgor: dylai'r llywodraeth ystyried a ddylid eithrio rhai troseddau o'r cynllun hwn. Gellid felly gyfyngu'n statudol ar y pwerau i farnwr gyfarwyddo achos i'w wrando gan farnwr yn unig yn yr amgylchiadau hyn. Ymddengys yn synhwyrol, fodd bynnag, hyd yn oed mewn achosion nad ydynt yn ymwneud â thwyll difrifol, y dylai barnwr Llys y Goron feddu ar y pŵer i orchymyn achos i'w wrando gan farnwr yn unig lle penderfynir bod cyfanswm a chymhlethdod y dystiolaeth arbenigol yn yr achos yn cyfiawnhau hynny, yn dilyn y weithdrefn a nodir yn adran 29 o Ddeddf Gweithdrefn ac Ymchwiliadau Troseddol 1996. Byddai'r barnwr yn ystyried cyflwyniadau pob parti a buddiannau'r cyhoedd o ran priodoldeb y weithdrefn hon.

Argymhelliad 45: Rwy'n argymhell, mewn achosion sydd o hyd neu â chymhlethdod eithriadol a ragwelir (o fewn adran 29 Deddf Gweithdrefn ac Ymchwiliadau Troseddol 1996), y dylai barnwr allu cyfarwyddo treial gan farnwr yn unig. Byddai'r penderfyniad dyrannu yn cael ei wneud mewn gwrandawriad paratoadol. Dylid nodi terfynau a phroses ar gyfer y pwerau hyn mewn Cyfarwyddyd Ymarfer.

Casgliad

113. Mae treial gyda rheithgor yn ffordd i'r cyhoedd gymryd rhan yn y system cyfiawnder troseddol. Fodd bynnag, nid yw bob amser yn cynrychioli'r dull mwyaf cymesur o gynnal treial. Mae hyd cynyddol treialon gyda rheithgor yn cyfrannu at y llwyth achosion agored a'r amseroedd aros gwael yn y system. Nid yw'r dull hwn o dreialu achosion o reidrwydd yn defnyddio amser y llys a'r rheithwyr yn y ffordd fwyaf cymesur, o ystyried y nifer fach o achosion sy'n cael eu hystyried gan reithgorau yn gyffredinol. Rwyf wedi rhoi pwyslais arbennig ar y cyd-destun deddfwriaethol mewn perthynas â thwyll difrifol a chymhleth, a sut mae'r achosion hyn yn cymryd llawer o amser ac yn heriol i reithgorau eu hystyried.
114. Byddai mwy o ddefnydd o dreial gan farnwr yn unig yn sicrhau bod achosion yn cael eu gwrandio mewn fforwm sy'n fwyaf cymesur â'r drosedd(au) honedig. Dylai treial gan farnwr yn unig ganolbwyntio ar amgylchiadau penodol: a) pan fydd diffynnydd yn dewis cael ei dreialu gan farnwr yn unig, yn amodol ar gydsyniad y barnwr treial; b) drwy ddewis y barnwr mewn amgylchiadau cyfyngedig, gan ystyried yr angen am amseroldeb a hyd a chymhlethdod eithriadol disgwylidig yr achos; ac c) ar gyfer achosion twyll difrifol a chymhleth.
115. Yn unol â'm Cylch Gorchwyl, dylai fy argymhellion leihau hyd achosion llys yn Llys y Goron, gan arwain at brosesu achosion yn gyflymach ac, yn ei dro, sicrhau mynediad cyflymach at gyfiawnder drwy'r llysoedd. Mae hyn yn arbennig o bwysig ar gyfer achosion twyll difrifol a chymhleth sy'n rhoi baich sylweddol ar adnoddau'r llys ac amser y rheithgor. Mae ehangu'r cymhwysedd ar gyfer achosion i'w gwrandio gan farnwr yn unig yn sicrhau tribiwnlys mwy cymesur ar gyfer datrys yr honiadau lle mae'r modd o gynnal yr achos yn fwy addas i natur y dystiolaeth a chymhlethdod yr achos. Mae'r ystod o droseddau y mae hyn yn berthnasol iddynt yn gyfyngedig ac fe ddylai ddibynnu ar ystyriaeth ofalus gan farnwyr â phrofiad helaeth, ac felly nhw yw'r penderfynwyr mwyaf priodol yn yr achosion hynny.

116. Byddai'r diffynyddion yn cael cyfle pellach i gyflwyno sylwadau ar eu dull o gael eu treialu drwy roi'r opsiwn iddynt ildio treial gyda rheithgor o blaid treial gan farnwr yn unig. Byddai hyn yn cydbwyso hawliau a chyfranogiad y diffynnydd â disgresiwn y farnwriaeth, gan sicrhau bod y broses dreialu yn parhau'n deg ac yn hygyrch. Byddai hefyd yn sicrhau, yn yr achosion mwy cymhleth hynny, fod y dystiolaeth yn cael ei deall a'i chymhwyso'n gywir, gan sicrhau canlyniadau a phenderfyniadau teg i'r holl bartïon dan sylw.
117. Rwyf wedi gosod dull cam wrth gam yn fwriadol ar gyfer ystyried achosion llys heb reithgor mewn achosion cymhleth. Y cam cyntaf yw ystyried sefyllfa twyll difrifol a chymhleth ynghyd â'i hanes deddfwriaethol o ganiatáu achosion o'r fath (er na chafodd ei weithredu). Yr ail gam yw ehangu'r categori o achosion y caniateir eu cynnal gan farnwr yn unig i gynnwys achosion eraill o gymhlethdod a hyd o'r fath (er gyda rhai eithriadau) fel y byddai'n ormodol o feichus ac anodd gorfod cyflwyno rheithgor i achos y disgwylir iddo bara sawl mis os nad yn hwy. Gellid gwneud y penderfyniadau hyn yn olynol fel y gellir asesu'r effaith mewn achosion o dwyll difrifol a chymhleth cyn gweithredu unrhyw estyniad. Os ystyrir ehangu'r pŵer hwn yn ehangach, byddai diffiniad twyll difrifol a chymhleth yn ddibwys gan y gallai'r achosion hynny ddisgyn o fewn y pwerau ehangach sydd ar gael mewn achosion o gymhlethdod a hyd fel y'u diffinnir bryd hynny.

Atodiad A: Geirfa

Rhyddfarn

Lle mae unigolyn wedi'i ganfod yn ddieuog o'r cyhuddiadau yn ei erbyn. Mae hyn yn digwydd pan fydd yr erlyniad yn methu â phrofi'r achos y tu hwnt i amheuaeth resymol, gan arwain at y diffynnydd yn cael ei glirio o bob cyfrifoldeb cyfreithiol am y drosedd honedig.

Dyrannu

Mae 'dyrannu' yn cyfeirio at y broses lle mae'n rhaid i'r llys ynadon benderfynu a ddylid anfon yr achos i'r Llys y Goron ar gyfer treial neu ei gadw yn y llys ynadon.

Cymeriad drwg

Cyfeirio at dystiolaeth o gamymddwyn a/neu dystiolaeth o duedd tuag at gamymddwyn.

Trwy achos a nodwyd

Mae hwn yn fath benodol o apêl lle mae parti yn apelio penderfyniad llys is (llys ynadon neu Lys y Goron) i'r Uchel Lys. Mae'n ofynnol i'r partïon gytuno ar y ffeithiau a'r dadleuon ac adnabod pwynt cyfreithiol i'w ddatrys. Rhaid i'r Uchel Lys gytuno ar y pwynt cyfreithiol, ac gall ddychwelyd y cais i'r partïon nes ei fod yn fodlon bod y pwynt wedi'i nodi'n gywir.

System rheoli achosion

Mae hwn yn system TG ar gyfer rheoli achosion a ddefnyddir gan GEG ac sy'n derbyn deunydd achosion electronig drwy gysylltiadau â systemau'r heddlu.

Hwyluso achosion

Y broses o symud achos cyfreithiol ymlaen, o'r camau cychwynnol (ymchwiliad, ffeilio) hyd at y datrysiad, megis treial. Mae'n golygu rheoli'r achos yn effeithlon ac yn effeithiol, gan sicrhau bod y camau angenrheidiol yn cael eu cwblhau mewn pryd a diweddarau pob parti, gan gynnwys y llys, cyfreithwyr a'r rhai sy'n ymwneud â'r achos. Mae llawer o

lysoedd yn cyflogi Swyddogion Hwyluso Achosion y mae eu cyfrifoldebau'n cynnwys cael sicrwydd gan y partïon eu bod yn barod ar gyfer y treial.

Penderfyniad cyhuddo

Mewn achos troseddol, lle mae digon o dystiolaeth i ddarparu rhagolygon realistig o euogfarn yn erbyn pob unigolyn dan amheuaeth ar bob cyhuddiad, ac mae erlyn er budd y cyhoedd, gwneir penderfyniad i gyhuddo. Yn dibynnu ar y math o drosedd a'i difrifoldeb, gwneir y penderfyniad hwn gan yr heddlu neu GEG.

Cod Erlynwyr y Goron

Cyhoeddir Cod Erlynwyr y Goron gan y Cyfarwyddwr Erlyniadau Cyhoeddus, pennaeth GEG, o dan adran 10 Deddf Erlyn Troseddau 1985. Mae'r Cod yn rhoi arweiniad i erlynwyr ar yr egwyddorion cyffredinol i'w cymhwyso wrth wneud penderfyniadau am erlyniadau ac mae'n bennaf ar gyfer erlynwyr yn GEG.

Platfform Cyffredin

System TG yw'r Platfform Cyffredin sy'n galluogi'r heddlu, y farnwriaeth, cyfreithwyr, bargyfreithwyr ac asiantaethau cyfiawnder troseddol gael mynediad at wybodaeth achosion a'i golygu.

Achos sy'n cael ei wrthwynebu

Achos lle mae'r diffynnydd yn pledio'n ddieuog, neu'n gwrthod cofnodi ple, ac felly'n gofyn i'r achos fynd i dreial.

Euogfarn

Dyfarniad cyfreithiol lle mae unigolyn yn cael ei ganfod yn euog o drosedd. Mae hyn yn golygu bod y llys wedi penderfynu, y tu hwnt i amheuaeth resymol, fod y sawl a gyhuddwyd wedi cyflawni'r drosedd.

Gorchmynion/cyfarwyddiadau llys

Gorchmyn neu gyfarwyddyd a wneir gan y llys mewn gwrandawriad i hwyluso'r achos sy'n ei gwneud yn ofynnol i'r erlyniad/amddiffyniad gydymffurfio â therfyn amser ar gyfer

gwaith paratoadol ar gyfer treial. Gwneir y gorchmynion hyn yn aml o dan y Rheolau Trefniadaeth Droseddol.

Treial chwâl

Treial nad yw'n mynd yn ei flaen ar y diwrnod gan fod canlyniad wedi'i gyrraedd ac felly nid oes angen ei aildrefnu. Mae hyn yn digwydd, er enghraifft, pan fo'r diffynnydd yn cynnig ple dderbyniol neu pan nad yw'r erlyniad yn cynnig tystiolaeth yn erbyn y diffynnydd (h.y. yn tynnu'r cyhuddiadau'n ôl).

Rheolau Trefniadaeth Droseddol (Crim PR)

Mae'r Rheolau Trefniadaeth Droseddol yn darparu arweiniad manwl ar y ffordd y caiff pob agwedd ar achos troseddol ei reoli wrth iddo symud drwy'r llysoedd troseddol yng Nghymru a Lloegr. Mae'r rheolau (a luniwyd gan bwyllgor o farnwyr ac asiantaethau eraill sy'n ymwneud â chyfiawnder troseddol) yn berthnasol ym mhob llys ynadon, y Llys y Goron a'r Llys Apêl (Adran Droseddol).

Terfyn amser cadw yn y ddalfa (CTL)

Y terfyn amser statudol ar gyfer cadw diffynnydd yn y ddalfa yn disgwyl treial. Gellir ymestyn y terfyn amser gan y llys mewn amgylchiadau penodol.

DARTS

Mewn cyd-destun cyfreithiol, mae 'DARTS' yn sefyll am System Recordio, Trawsgrifio a Storio Digidol, sef system a ddefnyddir yn Llys y Goron ar gyfer recordio a thrawsgrifio achosion llys. Disodlodd y system hon y stenograffwyr traddodiadol a ddefnyddiwyd i recordio achosion llys.

Diddymu

Hysbysiad ysgrifenedig gan GEG sy'n dod ag achos i ben (o dan adran 23 Deddf Erlyn Troseddau 1985).

Trosedd neillfordd

Mae trosedd neillfordd yn drosedd y gellir ei gwrandio naill ai mewn llys ynadon neu Llys y Goron. Mae'n fwy difrifol na throsedd diannod ac yn cynnwys troseddau megis gyrru peryglus, dwyn a thrin nwyddau wedi'u dwyn.

Achlust

Ym syml, gellir diffinio tystiolaeth achlust fel datganiad a wneir gan unigolyn heblaw trwy dystiolaeth lafar yn ystod achos llys.

Troseddau ditiadwy

Dyma'r troseddau mwyaf difrifol, megis llofruddiaeth a threisio, y mae'n rhaid eu gwrandio yn Llys y Goron.

Ditiad

Y ditiad yw'r ddogfen sy'n cynnwys y cyhuddiadau yn erbyn y diffynnydd ar gyfer treial yn Llys y Goron.

Treial aneffeithiol

Treial nad yw'n mynd rhagddo ar y dyddiad a drefnwyd ac mae angen ei ail-restru. Gall hyn fod oherwydd camau neu ddiffyg camau gan un neu fwy o'r erlyniad, yr amddiffyniad neu'r llys.

Cyngorydd Annibynnol Trais Rhywiol/Domestig (ISVA/IDVA)

Unigolyn proffesiynol sy'n darparu cymorth arbenigol i unigolion sydd wedi profi trais rhywiol/domestig, waeth pryd y digwyddodd.

Ildio rheithgor

Y penderfyniad gwirfoddol gan barti mewn achos cyfreithiol i ildio eu hawl i dreial gan reithgor ac yn lle hynny caniatáu i'r achos gael ei benderfynu gan farnwr yn unig, sy'n cael ei alw'n dreial mainc.

Caniatâd i apelio

Mae 'caniatâd i apelio' yn golygu caniatâd gan lys i fwrw ymlaen ag apêl. Mae'r gofyniad hwn yn codi pan nad oes hawl awtomatig i apelio.

Cynghorydd cyfreithiol

Cyfreithiwr sy'n rhoi cyngor ar bwyntiau cyfreithiol, arferion a gweithdrefnau yn y llys ynadon.

Rhestr y llys

Amserlen yr achosion sydd i'w gwranddo mewn llys. Mae rhestru achosion yn weithred farnwrol ac fe drefnir y rhestr yn bennaf gydag awdurdod uwch farnwr pob llys drwy swyddog o Wasanaeth Llysoedd a Thribiwnlysoedd Ei Fawrhydi (GLITEF) a elwir yn Swyddog Rhestru.

Dull treial

Y broses o benderfynu a fydd achos troseddol yn cael ei wrando yn y llys ynadon neu Lys y Goron yng Nghymru a Lloegr. Gwneir y penderfyniad hwn ar ôl i'r diffynnydd gofnodi ple ar gyfer trosedd neillffordd, sef trosedd y gellir ei gwranddo yn y naill llys neu'r llall.

Llysoedd Nightingale

Llysoedd dros dro ychwanegol a ffurfiwyd yng Nghymru a Lloegr i gefnogi'r adferiad yn dilyn cyfyngiadau COVID-19.

Llwyth achosion agored

Mae'r llwyth achosion agored yn cyfeirio at bob achos agored. Mae achos agored yn achos lle mae unrhyw un o'r diffynnyddion yn yr achos â throsedd heb ganlyniad terfynol wedi'i gofnodi.

Tudalennau Tystiolaeth y Erlyniad (PPE)

Dogfennau sy'n cael eu cyflwyno'n ffurfiol fel tystiolaeth – i bennu ffioedd cyfreithwyr. Gall gynnwys tystiolaeth ddigidol.

Barnwr rhan-amser

Mae barnwr rhan-amser yn swyddog barnwrol sy'n gweithio llai o oriau na barnwr llawn amser ar sail talu ffi. Gellir eu canfod mewn unrhyw lys ond, yng nghyd-destun awdurdodaeth droseddol yn y llys ynadon (fel Dirprwy Farnwr Rhanbarth (Llysoedd Ynadon)) neu yn Llys y Goron (fel Cofiaduron). Mae yna hefyd nifer o farnwyr rhan-amser cyflogedig.

Gwrandawriad Pledio a Pharatoi ar gyfer Treial (PTPH)

Cynhelir gwrandawriad pledio a pharatoi ar gyfer treial ym mhob achos yn Llys y Goron a hwn yn aml yw'r gwrandawriad cyntaf ar ôl i'r ynadon anfon yr achos i'r Llys y Goron neu i'r diffynnydd ddewis cael treial yn Llys y Goron. Mae ganddo ddau bwrpas: derbyn ple gan y diffynnydd, a sicrhau bod pob cam angenrheidiol wedi'i gymryd i baratoi ar gyfer y treial neu'r ddedfryd a bod digon o wybodaeth wedi'i darparu i drefnu dyddiad ar gyfer y treial neu wrandawriad dedfrydu.

Gwasanaeth Prawf

Mae'r Gwasanaeth Prawf yn wasanaeth cyfiawnder troseddol statudol sy'n goruchwyllo troseddwyr sy'n gwasanaethu dedfrydau cymunedol neu'r rhai sydd wedi'u rhyddhau i'r gymuned o'r carchar.

Ailddosbarthu troseddau

Cyfeirio at y broses o newid y troseddau y gellir eu gwrando yn y naill lys neu'r llall o gymharu â throseddau diannod y gellir ond eu gwrando yn y llys ynadon.

Cofiadur

Barnwr rhan-amser yng Nghymru a Lloegr. Fel arfer, mae Cofiaduron yn llywyddu achosion yn Llys y Goron ac weithiau yn y Llys Sirol, gan ddelio fel arfer (ond nid yn ddi-ffael) â materion llai cymhleth neu ddifrifol.

Remand

Mae remand yn golygu cael eich cadw yn y carchar tan y gwrandawriad nesaf (remandio yn y ddalfa) neu gael eich rhyddhau gyda neu heb amodau penodol (remandio ar fechnïaeth amodol neu heb amodau).

Cyfiawnder adferol

Cynllun sy'n darparu cyfle i'r rhai a gafodd eu niweidio gan drosedd ac i'r sawl sy'n gyfrifol am achosi'r niwed rannu sut mae'r drosedd wedi effeithio arnynt.

Hawl i ddewis

Mae hyn yn cyfeirio at allu'r diffynnydd sy'n wynebu cyhuddiadau am drosedd neillffordd i fynnu ei fod yn cael treial gan reithgor yn Llys y Goron, er bod y llys ynadon wedi penderfynu bod y cyhuddiad yn addas ar gyfer treial diannod.

Rheol y gyfraith

Yn egwyddor bod pob sefydliad, unigolyn a llywodraeth yn ddarostyngedig i gyfreithiau sy'n cael eu cymhwyso a'u gorfodi'n deg, ac yn atebol iddynt.

Barnwr cyflogedig

Yn gyffredinol, mae barnwr cyflogedig yn farnwr llawn amser (er gall fod barnwyr rhan-amser cyflogedig). Ers 1995, mae barnwyr o'r fath wedi'u penodi i lywyddu achosion mewn llysoedd neu dribiwnlysoedd gan y brenin neu'r frenhines (neu, mewn rhai achosion, gan yr Arglwydd Ganghellor) yn dilyn argymhelliad gan y Comisiwn Penodiadau Barnwrol annibynnol.

Cyngor Dedfrydu

Mae Cyngor Dedfrydu Cymru a Lloegr yn hyrwyddo cysondeb mewn dedfrydu, tra'n cynnal annibyniaeth y farnwriaeth. Sefydlwyd y Cyngor gan Ddeddf Crwneriaid a Chyfiawnder 2009. Mae'n llunio canllawiau ar ddedfrydu ar gyfer y farnwriaeth ac yn ceisio cynyddu dealltwriaeth y cyhoedd o ddedfrydu.

Gweithdrefn Un Ynad (SJP)

Proses gyfreithiol yng Nghymru a Lloegr sy'n caniatáu i droseddau diannod, nad ydynt yn arwain at garchar, ac nad oes dioddefwr yn gysylltiedig â hwy, gael eu trafod gan un ynad ar bapur, heb fod erlynydd na diffynnydd yn bresennol. Mae diffynnyddion yn cyflwyno eu ple ar-lein neu drwy lythyr. Fodd bynnag, mae'r diffynnydd yn cadw'r hawl i ofyn i'w hachos gael ei wrando mewn gwrandawriad llawn yn y llys ynadon mewn llys agored os dymunant.

Diwrnod eistedd

Diwrnod pan fo llys mewn sesiwn, sy'n golygu bod barnwyr neu ynadon yn gwrandao ar achosion. Mae nifer y dyddiau eistedd a neilltuir bob blwyddyn yn helpu i bennu faint o achosion y gellir eu prosesu o fewn y system gyfiawnder.

Mesurau arbennig

Amrywiaeth o fesurau i alluogi tystion sy'n agored i niwed neu'n ofnus mewn achos troseddol i roi eu tystiolaeth orau. Maent yn cynnwys rhoi tystiolaeth drwy gyswllt teledu byw, sgriniau o amgylch y blwch tystion a chyfryngwyr.

Fframwaith statudol

Set o reolau a rheoliadau sy'n rhwymol yn gyfreithiol a sefydlwyd gan ddeddfwriaeth sylfaenol neu eilaidd neu gorff deddfwriaethol i bennu meysydd penodol o weithgarwch neu ddarpariaeth gwasanaeth.

Cyflwyniad

Cais neu ddadl ysgrifenedig neu lafar a gyflwynir i'r llys i'w benderfynu.

Trosedd diannod

Mae hon yn drosedd llai difrifol — megis y rhan fwyaf o droseddau moduro, trefn gyhoeddus a throseddau ymosod – y gellir eu trafod yn y llys ynadon yn unig.

Diffynnydd heb gynrychiolaeth

Unigolyn, cwmni neu sefydliad sydd heb gynrychiolaeth gyfreithiol gan gyfreithiwr neu fargyfreithiwr mewn treial.

Deunydd nas defnyddir

Deunydd a gasglwyd gan yr heddlu yn ystod ymchwiliad ond nad yw'n cael ei ddefnyddio fel tystiolaeth mewn unrhyw erlyniad. Rhaid i'r erlynydd ystyried a ddylid ei ddatgelu i'r amddiffyniad ai peidio.

Acronymau a Byrfoddau

ACSL

Hyd cyfartalog dedfryd o garchar

ADR

Cyfradd Gwaredu Wedi'i Addasu

AGFS

Cynllun Ffioedd Graddedig Eiriolwyr

DA

Deallusrwydd artiffisial

CACD

Llys Apêl (Adran Droseddol)

CBA

Cymdeithas y Bar Troseddol

CCBD

Adran Mainc Llys y Goron

CCIG

Grŵp Gwella Llys y Goron

CILEX

Sefydliad Siartredig Gweithredwyr Cyfreithiol

CLAAB

Bwrdd Ymgynghorol Cymorth Cyfreithiol Troseddol

CLAIR

Adolygiad Annibynnol o Gymorth Cyfreithiol Troseddol

CLSA

Cymdeithas Cyfreithwyr y Gyfraith Droseddol

COPFS

Swyddfa'r Goron a'r Gwasanaeth Erlynwr Cyhoeddus

GEG

Gwasanaeth Erlyn y Goron

Crim PR

Rheolau Trefniadaeth Droseddol

CTL

Terfyn Amser yn y Ddalfa

DCO

Gorchymyn Costau'r Diffynnydd

DG6

Canllawiau'r Cyfarwyddwr ar Gyhuddo

DHSC

Adran Iechyd a Gofal Cymdeithasol

DJMC

Barnwr Rhanbarth (Llysoedd Ynadon)

DPP

Cyfarwyddwr Erlyniadau Cyhoeddus

DPS

Cynllun Erlyniad Wedi'i Ohirio

ECHR

Confensiwn Ewropeaidd ar Hawliau Dynol

EDI

Cydraddoldeb, amrywiaeth a chynhwysiant

FPN

Hysbysiadau Cosb Benodedig

GCHQ

Pencadlys Cyfathrebiadau'r Llywodraeth

HMCPsi

Arolygiaeth Gwasanaeth Erlyn y Goron Ei Fawrhydi

GLITEF

Gwasanaeth Llysoedd a Thribiwnlysoedd Ei Fawrhydi

HMICFRS

Arolygiaeth Cwnstablïaeth a Gwasanaethau Tân ac Achub Ei Fawrhydi

HMPPS

Gwasanaeth Carchardai a Phrawf Ei Fawrhydi

IFS

Sefydliad Astudiaethau Cyllid

IOPC

Swyddfa Annibynnol Ymddygiad yr Heddlu

JAC

Comisiwn Penodiadau Barnwrol

LAA

Asiantaeth Cymorth Cyfreithiol

LCJB

Bwrdd Cyfiawnder Troseddol Lleol

LGFS

Cynllun Ffioedd Graddedig i Gyfreithwyr

MCA 1980

Deddf Llysoedd Ynadon 1980

MoJ

Y Weinyddiaeth Gyfiawnder

NFA

Dim camau pellach

NPCC

Cyngor Cenedlaethol Prif Swyddogion yr Heddlu

OOCR

Datrysiad y Tu Allan i'r Llys

PACE 1984

Deddf yr Heddlu a Thystiolaeth Droseddol 1984

PCA 2017

Deddf yr Heddlu a Throseddu 2017

PCC

Comisiynydd yr Heddlu a Throsedd

PECS

Gwasanaethau Carcharu a Hebrwng Carcharorion

PNC

Cyfrifiadur Cenedlaethol yr Heddlu

PND

Hysbysiad Cosb am Anhrefn

POM

Rheolwr troseddwyd y carchar

PPE

Tudalennau o Dystiolaeth Erlyniad

PTPH

Gwrandawriad Pledio a Pharatoi ar gyfer Treial

RRTE

Cyfyngiad ar yr Hawl i Ddewis

RUI

Rhyddhau dan ymchwiliad

SFO

Swyddfa Twyll Difrifol

SI

Offeryn Statudol

SJP

Gweithdrefn Un Ynad

UD

Diffynnydd heb gynrychiolaeth

Atodiad B: Cylch Gorchwyl

Cyd-destun

Mae llwyth achosion Llys y Goron wedi cynyddu'n sylweddol dros y blynyddoedd diwethaf am resymau cymhleth gan gynnwys pandemig COVID a chynnydd yn nifer yr achosion sy'n dod gerbron y llysoedd. Mae maint yr achosion sy'n dod i'r llysoedd bellach mor fawr fel nad yw hyd yn oed Llys y Goron yn eistedd ar lefel hanesyddol o uchel yn ddigon i wneud cynnydd ystyrlon ar leihau'r llwyth achosion sy'n weddill a lleihau amseroedd aros. Bydd gwneud hynny'n gofyn am feddwl beiddgar ynghylch y ffyrdd mwyaf priodol a chymesur o ddelio ag achosion gerbron y llysoedd, yn ogystal â chynnydd yn effeithlonrwydd y llysoedd troseddol.

Mae rhai o'r materion hyn wedi'u hystyried o'r blaen, yn adolygiad 2001 yr Arglwydd Ustus Auld o'r llysoedd troseddol ac yn adroddiad 2015 Syr Brian Leveson, Adolygiad o Effeithlonrwydd Achosion Troseddol. Cafodd y rhan fwyaf o argymhellion yr olaf eu gweithredu erbyn 2016, ond yng ngoleuni'r cynnydd mewn achosion a'r cyd-destun sydd wedi newid ers y pandemig, mae'n briodol bod y materion hyn yn cael eu harchwilio eto.

Felly mae'r Arglwydd Ganghellor wedi comisiynu adolygiad annibynnol o'r llysoedd troseddol a fydd yn ystyried manteision diwygio hirdymor ac, gyda chytundeb yr Arglwyddes Brif Ustus, yn adolygu effeithlonrwydd a phrydlondeb prosesau (gan gynnwys rhai asiantaethau partner) mewn achosion o'r cyhuddiad hyd at euogfarn/diwygio.

Pwrrpas

Pwrrpas yr adolygiad hwn yw cynhyrchu opsiynau ac argymhellion ar gyfer: a) sut y gellid diwygio'r llysoedd troseddol i sicrhau bod achosion yn cael eu trin yn gymesur, yng ngoleuni'r pwysau presennol ar Lys y Goron; a b) sut y gallent weithredu mor effeithlon â phosibl. Dylai hyn gynnwys ystyriaeth o brosesau asiantaethau partner lle maent yn effeithio ar y llysoedd troseddol. Dylai'r adolygiad arwain at system llys

troseddol fwy effeithlon ac amserlen well i ddioddefwyr, tystion a diffynyddion, heb beryglu'r gofyniad am dreial teg i bawb sy'n gysylltiedig.

Cwmpas

Dylai'r adolygiad ystyried:

- a. Opsiynau tymor hwy ar gyfer diwygio'r llys troseddol, gyda'r nod o leihau'r galw ar Lys y Goron drwy gadw mwy o achosion yn y llysoedd is. Gallai'r rhain gynnwys:
 - i. Ailddosbarthiad troseddau neillffordd i droseddau diannod.
 - ii. Ystyriaeth o bwerau dedfrydu ynadon.
 - iii. Cyflwyno Llys Canolradd.
 - iv. Unrhyw newidiadau strwythurol eraill i'r llysoedd neu newidiadau i'r dull o dreialu a fydd yn sicrhau'r defnydd mwyaf cymesur o adnoddau.

Mewn perthynas â'r opsiynau diwygio hyn, dylai'r adolygiad ystyried:

- i. Y goblygiadau y gallai unrhyw newidiadau eu cael ar y ffordd y mae galw yn llifo drwy'r llysoedd troseddol.
- ii. Y goblygiadau posibl i degwch y gweithdrefnau o ganlyniad i unrhyw newidiadau strwythurol, yn enwedig yr effaith ar ddefnyddwyr y llys megis tystion a diffynyddion, a sut y gellid lliniaru'r rhain lle bo angen.
- iii. Y prosesau galluogi angenrheidiol i sicrhau'r gweithredu mwyaf effeithiol o'r opsiynau, er enghraifft y broses ddyrannu.
- iv. Y goblygiadau i lwybrau apelio o'r gwahanol opsiynau.
- v. Newidiadau angenrheidiol i'r trothwyon a'r modd o dreialu o fewn y mathau trosedd perthnasol.

- vi. Trefn y newidiadau – er enghraifft, a ddylid eu cyflwyno drwy ddull cam wrth gam.
- b. Effeithlonrwydd a phrydlondeb y prosesau o gyhuddo hyd at euogfarn/rhyddfarn. Dylai'r rhain gynnwys:
 - i. Ystyriaeth o sut y gellid gwella prosesau o'r cyhuddiad hyd at y ddedfryd/rhyddfarn er mwyn sicrhau'r effeithlonrwydd mwyaf posibl. Mae hyn yn cynnwys edrych ar brosesau'r llysoedd ond hefyd ar brosesau asiantaethau partner yn y system cyfiawnder troseddol sy'n effeithio ar effeithlonrwydd y llysoedd troseddol.
 - ii. Ystyriaeth o ba mor effeithiol y mae argymhellion blaenorol – gan gynnwys y rhai a gynhwysir yn yr adolygiad 2015 o Effeithlonrwydd mewn Achosion Troseddol – wedi'u gweithredu ac a ellir gwneud mwy i sicrhau bod y rhain yn llwyddiannus wrth gynyddu effeithlonrwydd o fewn y llysoedd troseddol.
 - iii. Ystyriaeth o argymhellion blaenorol o fewn cyd-destun presennol yr heriau sy'n wynebu'r llysoedd troseddol, a sut y gellid diweddarau neu adeiladu arnynt.
 - iv. Ystyriaeth o sut y gellid defnyddio technolegau newydd, gan gynnwys Deallusrwydd Artiffisial, i wella'r llysoedd troseddol.

Yn ogystal â'r uchod, dylai'r Adolygiad wneud unrhyw argymhellion eraill i fynd i'r afael â'r achosion sydd heb eu datrys sy'n dod i'r amlwg o ganlyniad i adolygu'r opsiynau a'r dystiolaeth. Dylai'r adolygiad ystyried beth y gellir ei ddysgu o arferion gorau mewn awdurdodaethau eraill a chymariaethau rhyngwladol.

Ni ddylai'r adolygiad ystyried effeithlonrwydd ehangach ar draws y system lle nad ydynt yn ymwneud ag effeithlonrwydd y llysoedd. Fodd bynnag, fel y nodwyd uchod, bydd yr adolygiad yn ystyried prosesau asiantaethau partner sy'n effeithio ar effeithlonrwydd y llysoedd troseddol.

Mae'n bwysig bod yr adolygiad hwn yn ategu gwaith arall sy'n mynd rhagddo ar hyn o bryd ac sy'n anelu at wella'r llysoedd troseddol. Er enghraifft, bydd gwaith y Grŵp Gwella Llysoedd Troseddol yn parhau, gan ganolbwyntio ar welliannau gweithredol, tymor byr y gellir eu gwneud tra bo'r adolygiad annibynnol yn mynd rhagddo.

Fel rhan o'r adolygiad, bydd partneriaid perthnasol ar draws y system cyfiawnder troseddol yn cael eu ymgynghori a'u cynnwys er mwyn sicrhau bod unrhyw argymhellion dilynol yn ymarferol o ran gweithredu ac yn ystyried unrhyw waith arall sy'n mynd rhagddo neu sydd wedi'i gynllunio i wella effeithlonrwydd.

Bydd yr adolygiad yn parchu'r gwahanol rolau a chyfrifoldebau'r weithrediaeth a'r farnwriaeth annibynnol mewn perthynas â'r llysoedd troseddol.

Dylai'r opsiynau a'r argymhellion a ddarperir ystyried y cyd-destun gweithredol a chyllidol tebygol ar yr adeg y cânt eu hystyried a'u gweithredu.

Atodiad C: Diolchiadau

Hoffwn ddiolch i'r bobl ganlynol, wedi'u rhestru ym mhob achos yn nhrefn yr wyddor, am eu cyfraniadau ystyrlon dros gyfnod yr Adolygiad hwn, am eu cyflwyniadau ysgrifenedig ac am eu hamser yn cyfarfod â mi a'm tîm.

Gweinidogion:

- Y Gwir Anrhydeddus Yvette Cooper AS, Ysgrifennydd Gwladol y Swyddfa Gartref
- Y Gwir Anrhydeddus Arglwydd Hermer CB, Y Twrnai Cyffredinol
- Y Gwir Anrhydeddus David Lammy AS, Ysgrifennydd Gwladol y Swyddfa Dramor, y Gymanwlad a Datblygu
- Y Gwir Anrhydeddus Shabana Mahmood AS, Arglwydd Ganghellor ac Ysgrifennydd Gwladol dros Gyfiawnder
- Yr Arglwydd Ponsonby o Shulbrede, Is-Ysgrifennydd Seneddol Gwladol dros Gyfiawnder
- Y Gwir Anrhydeddus Lucy Rigby CB AS, Cyfreithiwr Cyffredinol
- Sarah Sackman CB AS, Gweinidog Gwladol dros y Llysoedd a Gwasanaethau Cyfreithiol
- Y Gwir Anrhydeddus Syr Keir Starmer KCB CB AS, Prif Weinidog y Deyrnas Unedig
- Y Gwir Anrhydeddus Arglwydd Timpson OBE, Gweinidog Gwladol dros Garchardai, Prawf a Lleihau Aildroseddu

Unigolion:

- Yr Athro Aliverti, Prifysgol Warwick
- Yr Athro Raymond Arthur, Prifysgol Northumbria

- Catherine Atkinson AS
- Richard Atkinson, Llywydd, Cymdeithas y Cyfreithwyr Cymru a Lloegr
- Josh Babarinde AS
- Dr Miranda Bevan, Coleg y Brenin Llundain
- Y Gwir Anrhydeddus Arglwydd David Blunkett
- Mary Bosworth, Prifysgol Rhydychen
- Y Gwir Anrhydeddus Syr Robert Buckland KBE CB
- Y Gwir Anrhydeddus, Arglwydd Ian Burnett o Maldon
- Dr Bernadette Butler, Coleg Brenhinol y Meddygon Llundain
- Lorna Cameron, Prifysgol Lincoln
- Dr Steven Cammiss, Prifysgol Birmingham
- Y Gwir Anrhydeddus Arglwydd Carlile o Berriew CBE, CB
- Y Gwir Anrhydeddus Alex Chalk CB
- Phil Copple, Prif Weithredwr, Gwasanaeth Carchardai a Phrawf Ei Fawrhdy
- Anne-Marie Day, Canolfan Astudiaethau Ieuencid Manceinion
- Dr Roxanna Dehaghani, Prifysgol Caerdydd
- Yr Athro Brian Doherty, Prifysgol Keele
- Dr Samantha Fairclough, Prifysgol Birmingham
- Yr Athro Martina Feilzer, Prifysgol Bangor

- Jonathan Fisher CB, Cadeirydd, Adolygiad Annibynnol o Ddatgelu a Throseddau Twyll
- Dr Simon Flacks, Prifysgol Sussex
- Tom Franklin, Cadeirydd, Cymdeithas Ynadon
- Keith Fraser, Cadeirydd, Bwrdd Cyfiawnder Ieuencid
- Dr Elaine Freer, Prifysgol Caergrawnt
- Y Gwir Anrhydeddus David Gauke, Cadeirydd, Adolygiad Annibynnol o Ddedfrydu
- Dr Joanna Gilmore, Prifysgol Efrog
- Nick Goodwin, Prif Weithredwr, Gwasanaeth Llysoedd a Thribiwnlysoedd Ei Fawrhydi
- Jane Harbottle, Prif Weithredwr, yr Asiantaeth Cymorth Cyfreithiol
- Dr Simon Harding, Canolfan Genedlaethol ar gyfer Ymchwil Gangiau Cyf
- Sacha Hatchett, Arweinydd Cyfiawnder Troseddol, Cyngor Cenedlaethol Prif Swyddogion yr Heddlu
- Dr Graeme Hayes, Prifysgol Aston
- Dr Rebecca Helm, Prifysgol Caerwysg
- Yr Athro Jacqueline Hodgson, Prifysgol Warwick
- Dr Natalie Hodgson, Prifysgol Nottingham
- Yr Athro Anthea Hucklesby, Prifysgol Birmingham
- Yr Athro Peter Hungerford-Welsh, Ysgol y Gyfraith y Ddinas, Dinas St George's, Prifysgol Llundain
- Yr Athro John Jackson, Prifysgol Nottingham

- Y Fonesig Nicole Jacobs, Comisiynydd Camdriniaeth Ddomestig
- Y Gwir Anrhydeddus Robert Jenrick AS, Ysgrifennydd Cysgodol Gwladol dros Gyfiawnder
- Martin Jones, Prif Arolygydd Prawf Ei Fawrhydi
- Dr Rory Kelly, Prifysgol Galway
- Dr Vicky Kemp, Prifysgol Nottingham
- Dr Kate Leader, Canolfan Cyfiawnder Troseddol, Queen Mary, Prifysgol Llundain
- Y Fonesig Anrhydeddus Alison Levitt CB
- Yr Athro Penney Lewis, Comisiynydd y Gyfraith dros y Gyfraith Droseddol
- Yr Athro Stefan Machura, Prifysgol Bangor
- Yr Athro Richard Macrory CBE, CB Coleg Prifysgol Llundain
- Michelle McDermott, Prifysgol Portsmouth
- Barbara Mills CB, Cadeirydd, Cyngor Cyffredinol y Bar
- Yr Athro Richard Moorhead, Prifysgol Caerwysg
- Kieran Mullan AS, Gweinidog Cysgodol dros Gyfiawnder
- Y Farwnes Helen Newlove, Comisiynydd Dioddefwyr
- Rob Nixon QPM, Cyn Arweinydd Cyfiawnder Troseddol, Cyngor Cenedlaethol Prif Swyddogion yr Heddlu
- Yr Athro Richard Nobles, Queen Mary, Prifysgol Llundain
- Y Fonesig Lynne Owens DCB KPM, Dirprwy Gomisiynydd, Heddlu Metropolitan
- Y Fonesig Anne Owers, Cadeirydd, Adolygiad Annibynnol o Gapasiti Carchardai

- Yr Athro Nicola Padfield, Prifysgol Caergrawnt
- Stephen Parkinson, Cyfarwyddwr Erlyniadau Cyhoeddus
- Yr Athro Jill Peay, Ysgol Economeg a Gwyddor Gwleidyddiaeth Llundain
- Y Gwir Anrhydeddus Arglwydd Nicholas Phillips o Worth Matravers KG
- Yr Athro Jose Pina Sánchez, Prifysgol Leeds
- Mary Prior KC, Cadeirydd, Cymdeithas y Bar Troseddol
- Dr Joe Purshouse, Prifysgol Sheffield
- Yr Athro Eithne Quinn, Prifysgol Manceinion
- Amy Rees CB, Ysgrifennydd Parhaol, y Weinyddiaeth Gyfiawnder
- Howard Riddle
- Dr Jonathan Rogers, Prifysgol Caergrawnt
- Y Fonesig Antonia Romeo DCB, Ysgrifennydd Parhaol, Y Swyddfa Gartref
- Syr Mark Rowley KPM, Comisiynydd, Heddlu Metropolitan
- Fiona Rutherford, Prif Weithredwr, JUSTICE
- Yr Athro David Schiff, Queen Mary, Prifysgol Llundain
- Yr Athro Layla Skinns, Prifysgol Sheffield
- Andy Slaughter AS, Cadeirydd, y Pwyllgor Dethol Cyfiawnder
- Dr Thomas Smith, Prifysgol Gorllewin Lloegr
- Dr Laurène Soubise, Prifysgol Leeds
- Yr Athro John Spencer, Prifysgol Caergrawnt

- Yr Athro Richard Susskind CBE, CB
- Rachel Sylvester, Cadeirydd, Comisiwn Troseddu a Chyfiawnder The Times
- Charlie Taylor, Prif Arolygydd Carchardai Ei Fawrhydi
- Ei Hanrhydedd Deborah Taylor, Cadeirydd, Bwrdd Ymgynghorol Cymorth Cyfreithiol Troseddol
- Yr Athro Cheryl Thomas CB (Anrh), Coleg Prifysgol Llundain
- Y Gwir Anrhydeddus Arglwydd John Thomas o Gwmgïedd
- Dr Matt Thomason, Prifysgol Nottingham
- Yr Athro Richard Vogler, Prifysgol Sussex
- Claire Waxman, Comisiynydd Dioddefwyr Llundain
- Duncan Webster YH, Cyn-Ynad Arweinyddiaeth Genedlaethol
- Dr Lucy Welsh, Prifysgol Sussex
- Yr Athro Rebecca Williams, Prifysgol Rhydychen
- Yr Athro Michael Zander, Ysgol Economeg a Gwyddor Gwleidyddiaeth Llundain

Sefydliadau:

- Accenture
- Elusen Advance
- Cydgynghrair dros Gyfiawnder Ieuenctid
- Grŵp Seneddol Hollbleidiol dros Faterion Cyfreithiol a Chyfansoddiadol

- Grŵp Seneddol Hollbleidiol Comisiwn San Steffan ar Wyddor Fforensig
- APÊL
- Cymdeithas Comisiynwyr yr Heddlu a Throseddu
- Axon Enterprise
- Canolfan ar gyfer Arloesi mewn Cyfiawnder
- Sefydliad Siartredig Gweithredwyr Cyfreithiol
- Llais Cyfunol
- Cwmni Buddiant Cymunedol Commons Law
- Cranstoun
- Crest Advisory
- Cymdeithas Cyfreithwyr Apêl Droseddol
- Cymdeithas y Bar Troseddol
- Aelodau'r Grŵp Gwella Llysoedd Troseddol
- Aelodau'r Bwrdd Cyfiawnder Troseddol
- Cymdeithas Cyfreithwyr y Gyfraith Droseddol
- Swyddfa'r Goron a'r Gwasanaeth Erlyn Cyhoeddus
- Gwasanaeth Erlyn y Goron
- Adran Gyfiawnder Awstralia
- Adran Gyfiawnder Canada
- Cyngor Ymchwil Economaidd a Chymdeithasol Bregusrwydd a Dyfodol Plismona

- Clymblaid Diweddu Trais yn Erbyn Menywod
- Cyngor Cyffredinol y Bar
- Gwasanaeth Llysoedd a Thribiwnlysoedd Ei Fawrhydi
- Gwasanaeth Carchardai a Phrawf Ei Fawrhydi
- Swyddfa Gartref
- Howard League dros Ddiwygio Cosb
- Swyddfa Annibynnol ar gyfer Ymddygiad yr Heddlu
- Adolygiad Annibynnol o Gapasiti Carchardai
- Adolygiad Annibynnol o Ddatgeliad a Throseddau Twyll
- Adolygiad Annibynnol o Ddedfrydu
- Sefydliad Ymchwil Polisi Troseddu a Chyfiawnder, Birkbeck, Prifysgol Llundain
- Sefydliad dros Lywodraeth
- Swyddfa Farnwrol
- Aelodau'r Grŵp Ymateb Cyfreithiol
- JUSTICE
- Comisiwn y Gyfraith
- Cymdeithas y Cyfreithwyr Cymru a Lloegr
- Asiantaeth Cymorth Cyfreithiol
- Cymdeithas Cyfreithwyr Llys Troseddol Llundain
- Gwnewch i Amser Gyfri

- Sefydliad Marie Collins
- Swyddfa'r Maer dros Blismona a Throseddu
- Gwasanaeth Heddlu Metropolitan
- Y Weinyddiaeth Gyfiawnder
- Asiantaeth Troseddu Cenedlaethol
- Cyngor Cenedlaethol Prif Swyddogion Heddlu
- Cymdeithas Genedlaethol Atal Creulondeb i Blant
- Canolfan Gogledd-ddwyrain Lloegr ar gyfer Tystiolaeth ac Astudiaethau Cyfiawnder Troseddol, Prifysgol Northumbria
- Swyddfa'r Cynghorydd Seneddol
- One Small Thing
- Palantir Technologies
- Ymddiriedolaeth Diwygio Carchardai
- Rape Crisis
- Cyngor Cyfiawnder Adferol
- Cyngor Dedfrydu Cymru a Lloegr
- Swyddfa Twyll Difrifol
- Awdurdod Cyfunol Gweithredol Maer De Swydd Efrog
- Sefyll Gyda'n Gilydd yn Erbyn Cam-drin Domestig
- StopSO UK

- Comisiwn Troseddu a Chyfiawnder Times
- Trawsnewid Cyfiawnder
- Cymorth i Ddioddefwyr
- Fforwm Polisi Cyfreithiol Westminster

Aelodau'r Cyhoedd:

Yn ogystal, rwyf wedi derbyn cyflwyniadau gan Farnwyr, Ynadon Heddwch ac aelodau o'r cyhoedd nad wyf yn eu rhestru'n unigol ond yr wyf yn eu cydnabod ac yn diolch iddynt hefyd am eu diddordeb yn ngwaith yr Adolygiad a'u cyfraniad.

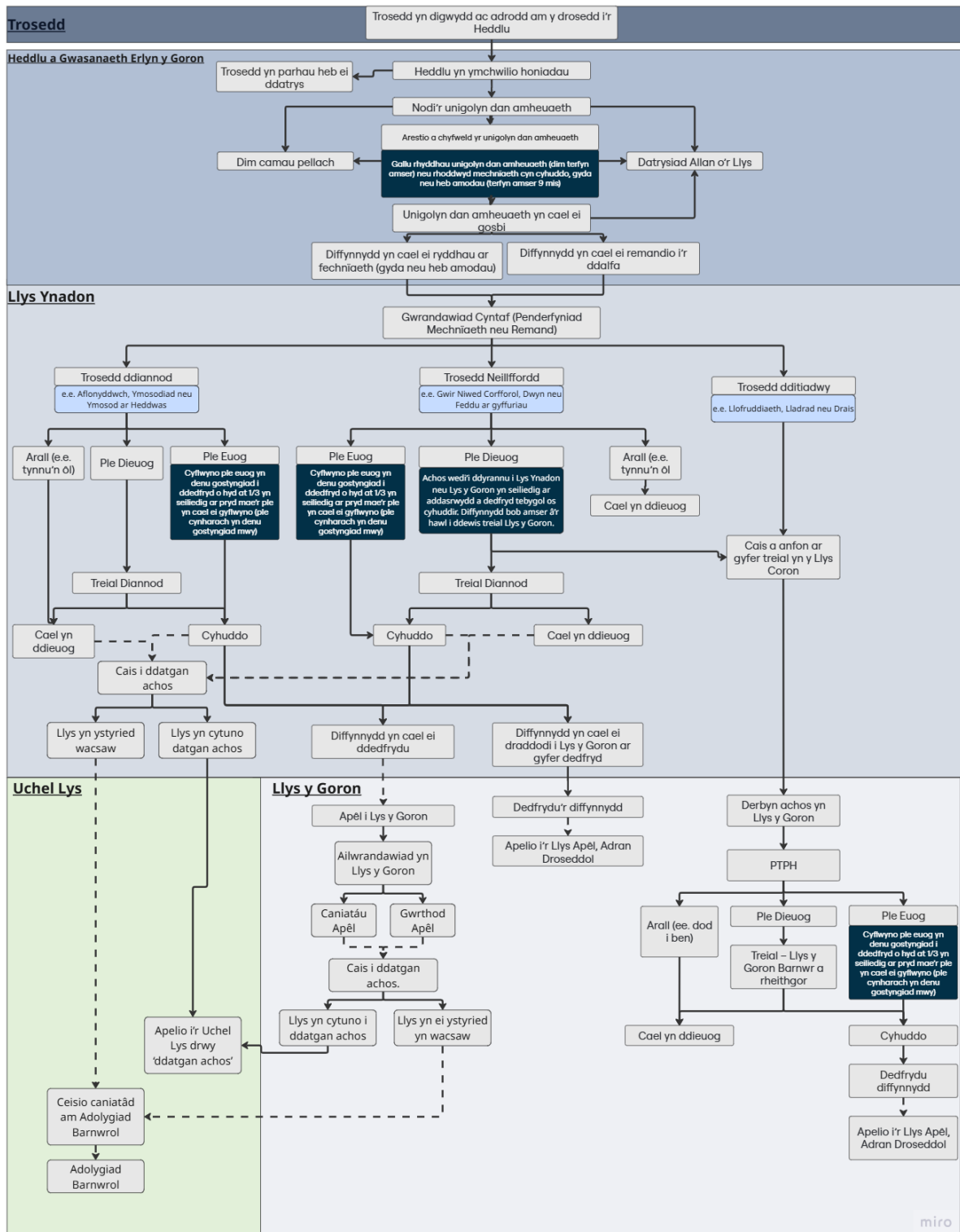
Atodiad D: Tîm Adolygu Annibynnol

Hoffwn ddiolch i bob aelod o'r tîm Adolygu sydd wedi fy helpu o'r dechrau i'r diwedd ac y mae eu hymdrech wedi mynd ymhell uwchlaw'r hyn a ddisgwylir.

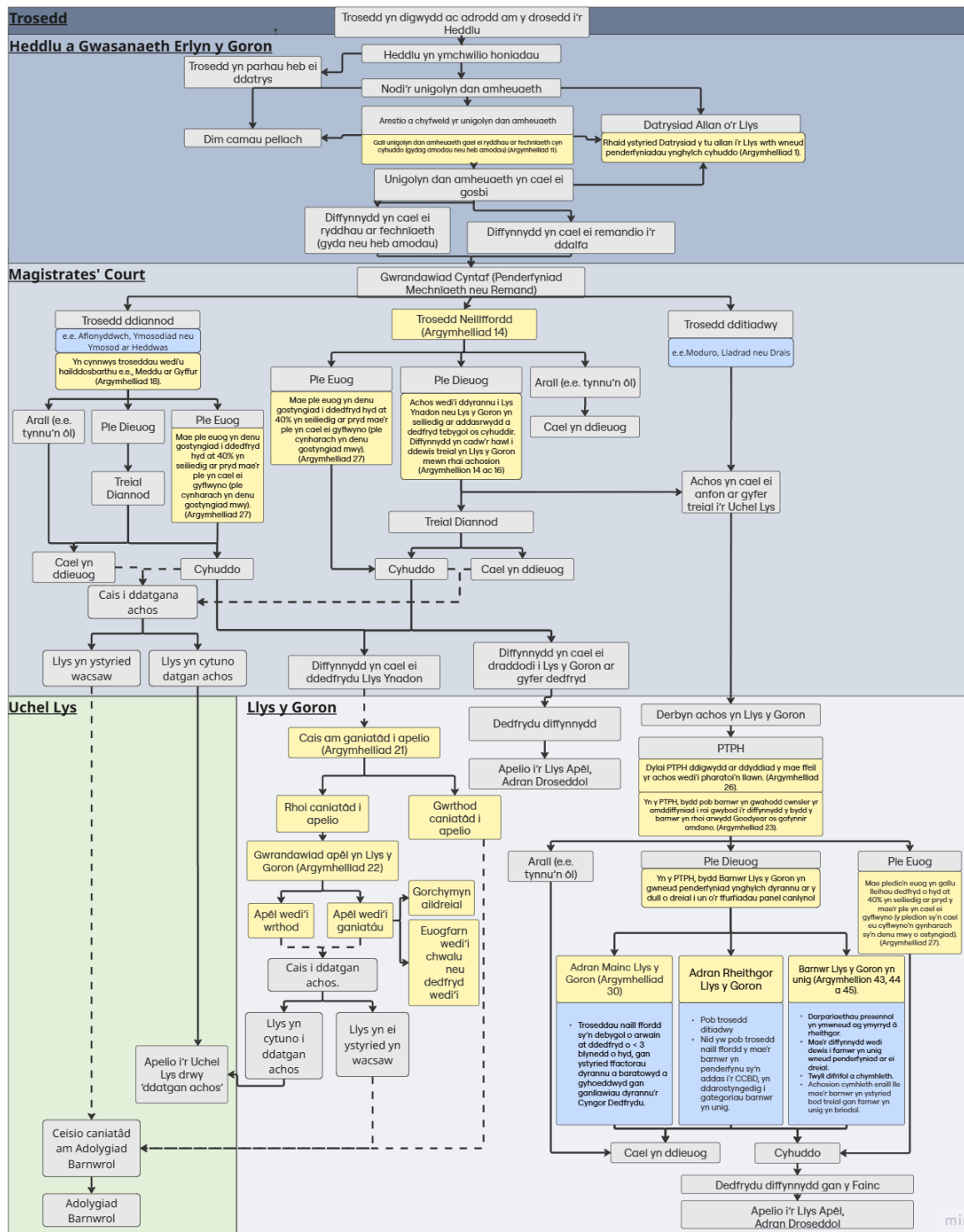
Aisha Afzali	Balat Ali
Kobini Ananth	Lucy Atkinson
Jamie Barnett	Georgina Bason
Mufida Begum	Isobel Bochel
Kai Briscoe	Katharine Chapman
Andrew Clark	Rosina Costello
Simran Dinas	Lana Dolan-Rathmell
Steven Eames	Rebecca Harris
Naomi Hartley	Scott Kennard
Razina Khan	Meghan Laws
Weronika Rakowska	Amy Rhoads
Bradley Rose	Zoe Scanlan
Owen Seaton	Natasha Seward
Isaac Sheppard	Alexis Sotiropoulos
Georgia Stainforth	Thomas Stevens
James Templeman	Clare Toogood
Connor Walker	Graeme Wood

Atodiad E: Siartiau Llif Prosesau'r Llys

Y Broses Bresennol

Proses Newydd (os derbynnir pob argymhelliad)

Atodiad F: Atodiad Technegol

1. Mae'r atodiad hwn yn nodi manylion technegol y modelu a gwblhawyd ar gyfer yr Adolygiad Polisi. Bwriad allbynnau'r modelu yw darparu asesiad dangosol ac ar lefel uchel o'r effeithiau posibl o'r argymhellion. Fodd bynnag, bydd y Weinyddiaeth Gyfiawnder, wrth gwrs, yn dymuno ac yn gorfod cynnal modelu manylach ar effaith weithredol ac ariannol yr argymhellion, yn enwedig er mwyn llywio asesiadau effaith unrhyw argymhellion a gymerir ymlaen.

Diagnosis o'r Broblem: Cyfradd Datrysiad Wedi'i Haddasu

Methodoleg

2. Defnyddir y gyfradd datrysiad (a ddiffinnir fel arfer fel nifer penodol o ddatrysiad o fewn cyfnod penodol wedi'i rannu â nifer y dyddiau eistedd yn yr un cyfnod) yn aml fel mesur o allbwn Llys y Goron ond gall fod yn gamarweiniol gan nad yw'n ystyried gwahaniaethau mewn cymhlethdod achosion. Mae'r Gyfradd Datrysiad Addasedig yn ceisio rheoli'r gwahaniaethau hyn, gan ganiatáu cymariaethau mwy cywir rhwng llysoedd. Yn nhermau'r Adolygiad, mae'n galluogi cymariaethau rhwng llysoedd mewn blynyddoedd gwahanol, i olrhain newidiadau dros amser. Mae'r data sy'n sail i'r Gyfradd Waredu Addasedig yn ddata ar lefel y llys, ac nid yw ar gael yn gyhoeddus.
3. Mae sgoriau positif yn dangos bod llys yn perfformio'n well na'r disgwyl o ystyried ei gyfran o achosion NGP a gaewyd; mae sgoriau o gwmpas sero yn dangos perfformiad yn unol â'r disgwyliadau; ac mae sgoriau negyddol yn dangos bod llys yn perfformio'n waeth na'r disgwyl.

Tybiaethau

Rhagdybiaethau dadansoddol

4. Y prif ragdybiaeth ddadansoddol yw bod cyfran lefel y llys o achosion sy'n cael eu datrys heb bledio'n euog yn cynrychioli'r rhagfynegydd unigol gorau o gyfradd datrys lefel y llys, ac nad oes unrhyw ragfynegydd arall ar lefel y llys sy'n ychwanegiad arwyddocaol yn gyson at y model sylfaenol hwn. Ni ellid nodi rhagfynegydd o'r fath sydd ar gael yn rhwydd, ond nid yw hyn yn gwadu ei fodolaeth.

Rhagdybiaethau polisi

5. Y rhagdybiaeth bolisi sylfaenol yw bod gwahaniaethau yn y sgorau Cyfradd Gwaredu Addasedig yn dangos gwahaniaethau yng nghyflawniad y llys (gweler y rhybudd isod).

Cafeatau

6. Mae sawl ffordd y gallai datrys achosion gael ei effeithio'n systematig, ac nid yw ond rhai o'r rhain yn gynhenid i berfformiad y llys. Gall ffactorau allanol, megis ymddygiadau'r heddlu, yr amddiffyn a'r erlyniad, hefyd chwarae rôl bwysig.
7. Mae Cyfradd Datrysiad Addasedig yn canolbwyntio'n unig ar y gyfradd datrysiad fel y brif fesur sylfaenol o allbwn y llys, ond efallai y bydd y mesur hwn yn rhoi pwysau anghymesur ar ffactorau sy'n arwain at gostau amser eistedd yn benodol.
8. Sylwer bod mesur amgen o gyfradd datrysiad wedi'i ystyried, gan ddefnyddio oriau eistedd yn lle dyddiau eistedd fel y rhifiadur, ond ni wnaeth hyn effeithio'n sylweddol ar y canlyniadau.

Diagnosis Problem: Amser Cyfartalog o PTPH i Ddyddiad Rhestru'r Treial yn y Dyfodol

9. Mae'r siart a'r dadansoddiad a gyflwynir ym Mhennod 2 (Adnabod y Broblem) yn egluro'r amser aros rhwng PTPH a threial a restrwyd. Mae'r siart a'r dadansoddiad yn deillio o Wybodaeth Reoli (MI) a gedwir gan GLITEF; mae MI yn rhoi mewnwelediad i'r amser aros penodol hwn a sut y newidiodd hyn rhwng Ebrill 2022 a Mawrth 2025, ond mae'r data yn ddarostyngedig i gyfyngiadau ansawdd data. Mae GLITEF yn diweddarau'r fethodoleg a ddefnyddir yn fewnol ar gyfer y mesur hwn, ac nid yw'r dadansoddiad a gynhwysir yn yr Adolygiad hwn yn cynnwys y newidiadau diweddaraf hynny.
10. Y cyfyngiadau sy'n gysylltiedig â'r dadansoddiad hwn yw:
 - Mae'r data sylfaenol ar gyfer y dadansoddiad hwn yn deillio o wybodaeth reoli sy'n adlewyrchu'r hyn sydd wedi'i gofnodi ar y systemau rheoli achosion perthnasol ar ddyddiad echdynnu. Mae'r systemau rheoli achosion yn cael eu diweddarau'n barhaus ac felly bydd y wybodaeth a gyflwynir yn wahanol i unrhyw wybodaeth a gyhoeddwyd o'r blaen.
 - Mae'r data a gyflwynir yn y tabl hwn yn deillio o ddarnau o Wybodaeth Reoli GLITEF a gymerwyd ym mhob mis a restrir yn y tabl. Nid yw'r data'n cael eu cywiro yn ddiweddarach.
 - Mae'r fethodoleg yn yr adroddiadau hyn yn cynnwys peth tangyfrifo achosion lle nad oedd pob achos a restrwyd ar gyfer treial wedi'u nodi. Mae adolygiad â llaw o'r treialon a hepgorwyd yn awgrymu bod hyn yn effeithio'n bennaf ar dreialon a restrir yn gynharach o gymharu â'r rhai a restrir flynyddoedd lawer i'r dyfodol. Mae hyn yn golygu y dylid bod yn ofalus wrth dynnu casgliadau gan ddefnyddio'r data hwn oherwydd bydd yr eithriadau hyn yn achosi i'r data fod yn anghywir: lle bu gwaredu ar yr achos (h.y. lle cafodd un drosedd ei thrin) ond roedd un arall ar gyfer treial, sy'n mynd ymlaen i dreial.
 - Ni chynhwysir treialon ar y Rhestr Rhybuddio.

- Cynyddol yw nifer yr achosion sydd wedi cael PTPH ond heb ddyddiad treial yn y dyfodol wedi'i restru.
11. Mae'r eithriadau hyn yn golygu bod achosion sydd i fod wedi'u cynnwys yn cael eu tangyfrifo'n fwriadol, felly rhaid dehongli'r dadansoddiad hwn gyda gofal.
12. Mae'r dadansoddiad hefyd yn cynnwys rhai mathau o achosion y gwyddys eu bod wedi'u cynnwys ar gam, er nad yw'n glir a yw'r gorgyfrifo hyn yn achosi gwyro neu'n effeithio ar gyfrifiad y nifer cyfartalog o ddyddiau. Mae'r achosion a gynhwyswyd ar gam yn cynnwys:
- achosion lle nad yw'r rhestru yn y dyfodol yn rhestru ar brawf;
 - yn ogystal, efallai y bydd achosion yn cael eu rhestru dros dro ar Ddydd Nadolig/gwyliau banc a phenwythnosau – mae achosion gyda'r dyddiadau dros dro hyn wedi'u cynnwys;
 - achosion lle cafodd yr achos llys ei ddiddymu a'i ail-restru, ond nid oedd yr achos wedi'i ddangos fel un a ddiddymwyd ar y Platfform Cyffredin;
 - mae yna hefyd rai rhestrau treial ar gyfer achosion sydd wedi cau (mae hyn yn effeithio ar tua 2,000 i 4,000 o achosion).

Modelu Effaith: Effeithiau Dyddiau Eistedd

Trosolwg o'r Dull Modelu

13. Defnyddir y model diwrnod-eistedd i amcangyfrif nifer y diwrnodau eistedd a fyddai'n cael eu dargyfeirio oddi wrth Llys y Goron bob blwyddyn ar ôl cyflwyno'r argymhellion a fodelwyd, a'r nifer cyfatebol o ddiwrnodau eistedd a ychwanegir at awdurdodaethau eraill drwy'r dargyfeiriadau hyn, er enghraifft y cynnydd i'r nifer disgwyledig o ddiwrnodau eistedd i'r CCBD neu lys ynadon. Nodwch nad yw effeithiau argymhellion eraill yn yr adolygiad megis ildio rheithgor a threialon barnwr yn unig wedi'u modelu.

14. I gyfrifo'r arbedion, caiff y llwyth achosion ar gyfer y llinell sylfaen (sefyllfa bresennol 'peidio â gwneud dim') ei gymharu â'r llwyth achosion lleihau oherwydd ailddosbarthu, RTE neu CCBD. Yna caiff y newidiadau hyn yn y llwyth achosion (fel canrannau o'r llwyth achosion sylfaenol) eu cymhwyso at y galw llys disgwylledig yn ôl amcangyfrifon y Weinyddiaeth Gyfiawnder, i ddarparu amcangyfrifon o ddiwrnodau eistedd (llwyth gwaith) o arbedion bob blwyddyn.
15. Mae'r model arbedion dyddiau eistedd yn seiliedig ar y data diweddaraf sydd ar gael o ffynonellau cyhoeddus megis Ystadegau Cyfiawnder Troseddol Chwarterol ac Ystadegau Llys Troseddol Chwarterol. Mae'r model hefyd yn defnyddio'r rhestr o droseddau i'w hystyried (Atodiad G) i ddiffinio pa droseddau i'w dargyfeirio i bob awdurdodaeth.

Tybiaethau ac Ansicrwydd

16. Cytunwyd ar y rhagdybiaethau modelu drwy ymgynghoriad â Syr Brian Leveson, cynghorwyr arbenigol, cydweithwyr polisi Adolygu, ac arbenigwyr gweithredol yn y Weinyddiaeth Gyfiawnder, GLITEF a Gwasanaeth Erlyn y Goron. Mae'r rhagdybiaethau'n seiliedig ar ddadansoddiad (lle mae data dibynadwy ar gael), ac ar farn arbenigol gan Bartneriaid Cyfiawnder Troseddol. Nodwch fod yr isod yn canolbwyntio'n bennaf ar y rhagdybiaethau sy'n sail i'r modelu; am ddisgrifiad o'r resymeg bolisi, gweler y penodau unigol.

Prif Ragdybiaethau Polisi

17. Newidiadau ymddygiadol: mae'r model yn cymryd nad oes unrhyw newidiadau ymddygiadol oherwydd y diwygiadau. Yn benodol, nid oes unrhyw dybiaethau wedi'u modelu ar gyfer newidiadau yn ymddygiad pledio diffynnydd, cyfran y diffynnyddion sy'n defnyddio eu hawl i ethol, cynnydd mewn tariffio (newidiadau CPS mewn penderfyniadau cyhuddo) neu newidiadau i'r oriau fesul diwrnod eistedd yn Llys y Goron oherwydd unrhyw

arbedion effeithlonrwydd. Yn ymarferol, mae'n debygol y bydd newidiadau i'r tybiaethau ymddygiadol a restrir uchod o ganlyniad i weithredu'r diwygiadau.

18. CCBD a chymhwysedd ail-ddosbarthu: modelwyd troseddau o fewn cwmpas ail-ddosbarthu, RRTE a CCBD yn seiliedig ar yr egwyddorion polisi a nodir yng nghorff yr Adolygiad hwn a'r 'Rhestr o Droseddau i'w Hystyried' yn Atodiad G.
19. Rhyngweithiadau diwygiadau: mae modelu yn sicrhau nad yw achosion sydd o fewn cwmpas y model ail-ddosbarthu ac RRTE a CCBD yn cael eu cyfrif ddwywaith tuag at yr effeithiau, gyda'r flaenoriaeth yn cael ei rhoi i gadw troseddau yn y llys ynadon, yna cyfyngu ar eu hawl i ddewis, neu eu cyfeirio at y CCBD lle bo'n gymwys.
20. Ôl-weithrediad: Er y cynghorir y dylid gwneud diwygiadau deddfwriaethol er mwyn i achosion yn y llwyth achosion sydd heb eu datrys gael eu neilltuo i'r CCBD, at ddibenion modelu tybir mai dim ond achosion newydd (cymwys) sy'n dod i mewn i'r system a neilltuir i'r CCBD. Gallai hyn olygu bod effaith y CCBD yn uwch i ddechrau tra bod achosion yn y rhestr gefn yn cael eu hail-neilltuo i lwybr llys mwy amserol.

Prif Ragdybiaethau Dadansoddol

Amseroedd Gwrandawiadau a Dyddiau Eistedd

21. Mae'r rhagdybiaethau am amser gwrandawriad a diwrnodau eistedd yn unol â rhagolygon galw llys y Weinyddiaeth Gyfiawnder (MoJ). Rydym yn cymryd yn ganiataol y bydd gan y CCBD yr un faint o amser gwrandawriad (oriau a wrandewir gan farnwr mewn llys fesul diwrnod eistedd) â Llys y Goron. Cyfrifir diwrnodau eistedd y Llys Ynadon drwy drosi nifer y derbyniadau ac ar sail rhagdybiaeth o chwe achos yn cael eu datrys fesul diwrnod eistedd ar gyfer achosion a gomisiynwyd yn flaenorol i'w treialu, heb unrhyw amser dedfrydu ychwanegol yn angenrheidiol ar gyfer achosion a gomisiynwyd yn flaenorol i'w dedfrydu. Gellid dadlau y byddai'r gyfradd hon yn is ar gyfer y troseddau hynny sy'n cael eu hailddosbarthu.

Dargyfeirio Achosion

22. Trosiad achosion: mae'r modelu'n rhagdybio'n anuniongyrchol fod pob achos y disgwylir iddynt gael eu trosglwyddo i awdurdodaethau gwahanol (yn seiliedig ar y rhagdybiaethau a nodwyd) yn cael eu trosglwyddo mewn gwirionedd. Efallai na fydd y rhagdybiaeth hon yn dal dŵr mewn gwirionedd. Er enghraifft, lle mae'r modelu'n rhagdybio bod barnwr yn gallu amcangyfrif hyd dedfryd ddisgwyliedig yn berffaith er mwyn cyfeirio achos i'r CCBD, mewn gwirionedd, gallai'r barnwr fod yn fwy gofalus a chadw achosion yn Llys y Goron y mae'n credu eu bod yn agos at y trothwy 36 mis. I'r gwrthwyneb, gallai ymddygiad y barnwr olygu bod achosion yn cael eu hanfon i'r CCBD ar gyfradd uwch na'r disgwyl, gan nad oes cyfyngiadau dedfrydu yn y CCBD. O ystyried yr ansicrwydd yn y ddau gyfeiriad, ni chafodd unrhyw addasiad ei gymhwyso ar gyfer hyn yn y modelu.
23. Pe bai'n cael ei gymryd yn ganiataol bod hyn yn optimistaidd (h.y. y byddai llai o achosion yn cael eu dargyfeirio mewn gwirionedd), gellid cymhwyso 'tuedd optimistiaeth' o 20% i gyfrif am hyn.

Tabl 1: Effaith cymhwyso addasiad dargyfeirio ar yr effaith gyffredinol ar yr argymhelliad a fodelwyd

Addasiad amrywiad wedi'i gymhwyso (pob rhagdybiaeth arall yn aros yn gyson)	Diwrnodau Eistedd Llys y Goron Gros a Arbedwyd	Angen Diwrnodau Eistedd CCBD Ychwanegol	Effaith Net y Dyddiau Eistedd
Dim addasiad gwyro	39,000	30,000	9,000
Addasiad dargyfeiriad o 20%	31,000	24,000	7,000

Arbed Amser drwy Wrandawriad Heb Reithgor

24. Defnyddiwyd amcangyfrif dangosol o 20% fel y canran ganolig o ostyngiad yn yr amser gwrandawriad yn Llys y Goron ar gyfer achos lle na chyflwynwyd ple o

euogrwydd pan gaiff ei wrando heb reithgor (gan farnwr a dau fainc-llywodraethwr) o'i gymharu â threial gan reithgor. Nodyn: mae hyn yn amcangyfrif effaith net y ganran o amser a arbedir, mae'n gysylltiedig â lefelau uchel iawn o ansicrwydd ac mae disgwyl iddo amrywio yn ôl math o drosedd. Gweler Pennod 8 (Strwythur Llys y Goron) am ddadansoddiad sensitifrwydd ynghylch effaith bosibl mwy o arbedion amser gan y CCBD.

25. Mae diffyg tystiolaeth bresennol yn y maes hwn. Er bod rhywfaint o dystiolaeth ryngwladol bod treial gan farnwr yn unig mewn awdurdodaethau eraill yn arbed amser, mae hyn yn gyfyngedig ac, oherwydd gwahaniaethau amlwg mewn prosesau, pwyntiau cyfraith a rhedeg dydd i ddydd eu llysoedd troseddol, nid yw o reidrwydd yn cyd-fynd â sut y byddai CCBD yn gweithio yn ymarferol. Er mwyn atgyfnerthu'r sail dystiolaeth, cyflawnwyd tri llif gwaith:

- Cyflawnwyd cyfres o ddadansoddiadau meintiol;
- Cyflawnwyd cyfres o ddadansoddiadau meintiol;
- Cynhaliwyd sesiwn ymgysylltu ysgafn gyda barnwyr i ddeall eu disgwyliadau personol o ran arbedion amser posibl.

26. Mae'r allbynnau o'r rhain wedi cael eu defnyddio i lywio'r rhagdybiaethau ar gyfer yr Adolygiad hwn. Fodd bynnag, mae gan bob un eu cyfyngiadau eu hunain.

Modelu Effaith

Modelu Effaith: Effaith ar y Llwyth Gwaith

27. Mae'r modelu ym Mhennod 8 (Strwythur Llys y Goron) yn darparu amcangyfrif dangosol o effaith y diwygiadau modelu cyfunol – CCBD, ail-ddosbarthu ac RTE – ar y llwyth gwaith agored yn Llys y Goron. Mae hyn yn defnyddio canlyniadau'r Modelu Effaith: Effeithiau Dyddiau Eistedd (gweler paragraffau 15-18 o'r atodiad hwn am ragor o wybodaeth). Cyfrifir pob ffigur ar sail blwyddyn ariannol flynyddol ac fe'u talgrynir i'r mil agosaf.

28. Mae'r llwyth gwaith wedi'i fodelu gan y byddai unrhyw amcangyfrifon o lwyth achosion yn hynod sensitif i dybiaethau ynghylch sut mae'r llys yn blaenoriaethu gwaith (y bydd y Weinyddiaeth Gyfiawnder am wneud penderfyniad arno wrth weithredu polisïau). Mae'r llwyth gwaith yn edrych yn syml ar y "gwaith" sy'n dod i mewn (h.y. dyddiau eistedd) heb fod angen gwneud unrhyw asesiad o sut mae achosion gwahanol yn cael eu blaenoriaethu yn y system. Felly, mae llwyth gwaith agored yn amcangyfrif o faint o ddyddiau eistedd o waith fyddai ei angen i glirio'r llwyth achosion agored. I nodi, nid oes angen i'r llwyth gwaith agored fod yn sero gan fod bob amser ryw lefel o lwyth gwaith agored yn y system oherwydd y galw sy'n dod i mewn ac mae hyn yn ddymunol er mwyn i'r llysoedd redeg yn effeithlon.
29. Cyfrifir effaith y diwygiadau a fodelwyd ar y llwyth gwaith agored drwy:
- tynnu effaith amcangyfrifedig y diwygiadau yn yr Adolygiad ar alw oddi ar y galw amcangyfrifedig ar gyfer Llys y Goron (o ragamcanion galw'r MoJ) er mwyn cael amcangyfrif diwygiedig o'r llwyth gwaith sy'n dod i mewn;
 - tynnu nifer tybiedig y dyddiau eistedd yn Llys y Goron oddi ar yr amcangyfrif diwygiedig o'r llwyth gwaith sy'n dod i mewn;
 - ychwanegu'r amcangyfrif diwygiedig o'r llwyth gwaith sy'n dod i mewn at y llwyth gwaith agored o'r flwyddyn flaenorol.
30. Mae hyn yn cymryd yn ganiataol fod effaith net y diwygiadau a ystyrir yn 9,000 o ddyddiau eistedd bob blwyddyn a bod y galw sy'n dod i mewn i Lys y Goron yn unol â rhagolygon y Weinyddiaeth Gyfiawnder (mae rhagolygon galw Llys y Goron y Weinyddiaeth Gyfiawnder yn rhedeg hyd ddiwedd blwyddyn ariannol 2030/31, ac ar ôl hynny mae'r galw hwn wedi'i gymryd yn ganiataol i barhau'n sefydlog). Mewn gwirionedd, efallai na fydd hyn yn wir.
31. Mae ansicrwydd ynghlwm wrth y modelu hwn ac fe ddylid ei ystyried fel dangosol yn unig. Mae rhai elfennau pwysig yn absennol o'r dadansoddiad

hwn, sy'n golygu y dylai'r darlennydd ystyried hyn yn bennaf fel asesiad lleiaf posibl o effaith yr argymhellion drwy gydol yr Adolygiad hwn:

- Oherwydd cyfyngiadau amser a/neu dystiolaeth, nid oes asesiad o achosion llys dim ond barnwr, ildio rheithgor nac argymhellion ehangach drwy gydol yr Adolygiad hwn. Mae rhai o'r rhain yn hynod anodd i'w modelu (yn enwedig mewn cyfnodau byr o amser). Fel y trafodwyd ac y dangoswyd drwy gydol yr Adolygiad hwn, credir bod y rhain yn cael effaith sylweddol ar y llwyth achosion/gwaith agored.
- Nid yw hyn yn asesu unrhyw newidiadau posibl yn ymddygiad yn y system o ganlyniad i'r diwygiadau (gan gynnwys newidiadau mewn pleon euog cynnar).
- Nid yw hyn yn cynnwys unrhyw asesiad o effaith yr argymhellion a fydd, yn yr hydref, yn cael eu nodi yn yr Adroddiad Effeithlonrwydd.

Modelu Effaith: Modelu Costau

Disgrifiad y model

32. Mae'r model costau yn archwilio cyfanswm y costau/arbedion costau o'r tri senario diwygio canlynol:
 - CCBD;
 - ailddosbarthiad ac RRTE;
 - POB UN (Ailddosbarthiad, RRTE a CCBD).
33. Y costau o fewn cwmpas y modelu hwn yw GLITEF (staff, barnwyr, ynadon ac stadau), CPS a chymorth cyfreithiol. Mae costau carchardai a PECS y tu allan i gwmpas y modelu hwn.
34. Mae'r dull modelu yn archwilio dau brif gost gyffredinol:

- [illegible]

- Costau uned staff y Goron a'r ynadon, y farnwriaeth a 'chostau uned eraill' gan GLITEF.
- Costau ystad GLITEF, costau sefydlu staff a barnwyr gan GLITEF.

Tybiaethau

Rhagdybiaethau dadansoddol

36. Cwmpas a chapasiti: ar gyfer y diwygiadau cyfunol a'r CCBD, mae'r modelu ariannol yn archwilio'r ystod o gostau ar gyfer 115,000 i 130,000 o ddyddiau eistedd a fydd yn cael eu rhannu rhwng Llys y Goron a'r CCBD. Ar gyfer y diwygiad ailddosbarthu a'r RRTE, tybir bod Llys y Goron yn aros ar 110,000 o ddyddiau eistedd. Mae'r model yn cymryd mai'r llinell sylfaen yw dyraniad 2025/26 o ddyddiau eistedd yn Llys y Goron (110,000 o ddyddiau) a'r llys ynadon (114,000 o ddyddiau), felly mae'r modelu ariannol yn archwilio'r costau sy'n ychwanegol at hyn. Tybir y gall y CCBD a'r llys ynadon weld yr holl achosion sy'n cael eu symud o Lys y Goron er mwyn sicrhau'r effaith fwyaf ar leihau llwyth achosion.
37. Costau uned CCBD: mae'r gost uned yn cynnwys y pum categori canlynol: staff GLITEF, barnwriaeth GLITEF, GLITEF arall (sy'n cynnwys yn bennaf treuliau rheithgor a llys ynadon), CPS a chymorth cyfreithiol. Tybir y bydd cost y CCBD yr un fath â Llys y Goron ar gyfer pob categori heblaw'r categori 'GLITEF arall'. Ar gyfer y rhan hon, mae cost y llys ynadon wedi'i neilltuo ar gyfer treuliau dau ynad.
38. Costau sefydlu: Mae GLITEF wedi darparu costau rhedeg a sefydlu ar gyfer yr ystâd newydd, costau gweithredu ar gyfer creu CCBD newydd, a rhai costau cynefino ar gyfer staff a'r farnwriaeth. Nodwch mai dim ond rhan fach o'r cyfanswm costau sefydlu sydd eu hangen yw'r costau cynefino ar gyfer staff a'r farnwriaeth, ac mae'n rhaid i'r Weinyddiaeth Gyfiawnder weithio gyda'r Swyddfa Farnwrol i ddeall y costau llawn sy'n gysylltiedig.

39. Costau ystâd: cymerir yn ganiataol y gellir defnyddio unrhyw gapasiti sbâr yn ystâd y Goron a'r ynadon ar gyfer y dyddiau CCBD ychwanegol. Lle nad yw hyn wedi darparu digon o gapasiti mewn rhai rhanbarthau, cymerir yn ganiataol y bydd angen adeiladau llys neu ystafelloedd llys newydd (gan gynnwys darpariaeth dros dro o le llys).
40. Tueddfryd optimistig: mae hyn wedi'i gymhwyso ar 20% i gyfrif am unrhyw ansicrwydd ynghylch costau (mae 40% wedi'i gymhwyso i gostau adeiladu yn unig). Mae hyn yn cynnwys costau recriwtio, cynefino a hyfforddi staff barnwrol ac ynadon nad ydynt wedi'u modelu'n gynhwysfawr. Efallai y bydd hefyd bwysau i fyny ar gostau staff o ddydd i ddydd yn y CCBD sydd bellach yn prosesu mwy o achosion bob dydd oherwydd nad oes rheithgor, yn ogystal â phwysau i fyny ar gostau sefydlu ystâd ar ôl setliad yr Adolygiad Gwario os cytunir ar lefel uwch o ddyddiau eistedd.
41. Chwyddiant: Mae'r CPI wedi'i gymhwyso i bob cost nad ydynt yn ymwneud â chyflogau ac mae costau sy'n ymwneud â chyflogau wedi'u cynyddu i adlewyrchu twf enillion cyfartalog. Nid oes unrhyw chwyddiant wedi'i gymhwyso i gostau cymorth cyfreithiol.

Tybiaethau polisi

42. Cost unedol CCBD: bydd costau staff a barnwrol y CCBD yr un fath â Llys y Goron.
43. Gan fod y modelu hwn yn defnyddio'r modelu diwrnod eistedd statig fel mewnbwn, mae'r un rhagdybiaethau ag a nodwyd uchod yn berthnasol.

Cafeatau

44. Nid yw'r canlyniadau hyn yn ystyried cyfyngiadau capasiti yn y system ar gyfer partneriaid y system cyfiawnder troseddol gan gynnwys yr LAA, y CPS a'r farnwriaeth, a byddai eistedd ar 130,000 o ddyddiau yn gofyn am newid i'r prosesau recriwtio presennol.

45. Mae cost uned cymorth cyfreithiol ac uned CPS ar gyfer y CCBD yr un fath â Llys y Goron. Gan y bydd y CCBD yn ymdrin â mwy o achosion bob dydd, gall hyn greu pwysau i fyny ar y gost uned. Fodd bynnag, gan y bydd yr achosion hyn yn llai cymhleth na'r rhai a welir yn Llys y Goron, bydd hyn yn creu pwysau i lawr ar y costau. Pe bai cost uned llys dosbarth is yn cael ei chreu ar sail cymysgedd yr achosion o droseddau, dros gyfnod hwy byddai hyn yn cydbwysu gyda chost uned uwch Llys y Goron ac yn aros yn niwtral o ran cost oherwydd bod y llwyth achosion yn aros yr un fath dros gyfnod hwy. Tybir y bydd gan Llys y Goron a'r CCBD yr un costau staff fesul diwrnod eistedd. Gan y bydd mwy o achosion yn cael eu gweld yn y CCBD fesul diwrnod eistedd o ganlyniad i beidio â chael rheithgor, tybir y bydd staff yn fwy cynhyrchiol ac yn prosesu mwy o achosion yn y CCBD am yr un gost. Yn ymarferol, efallai y bydd pwysau i fyny ar y costau. Argymhellir bod y Weinyddiaeth Gyfiawnder yn gweithio gyda chydweithwyr gweithredol i ddeall yr effeithiau hyn ymhellach cyn gweithredu.
46. Efallai y bydd pwysau i fyny ar gostau ail-ddosbarthu CPS a chymorth cyfreithiol gan nad yw'n debygol y bydd y costau'n gostwng i'r graddau sydd wedi'u modelu ar gyfer y grŵp o achosion sy'n symud o Llys y Goron.

Atodiad G: Rhestr o Droseddau i'w Hystyried

Cyflwynir y troseddau a restrir isod at ddibenion yr Adolygiad hwn gan ddefnyddio fframwaith mewnlol a osodwyd gan y Weinyddiaeth Gyfiawnder ar gyfer grwpio troseddau troseddol, a nodir gan eu cod trosedd. Cafodd y troseddau ar gyfer ail-ddosbarthu eu nodi gan ddefnyddio'r offeryn data cyhoeddedig 'Canlyniadau yn ôl Trosedd', gan hidlo am droseddau neillffordd. Gosodwyd y trothwy ar gyfer ail-ddosbarthu ar droseddau gyda hyd cyfartalog dedfryd o garchar o 12 mis neu lai, ac fe'i culhawyd ymhellach fel y nodir ym Mhennod 5 (Proses y Llys Ynadon). Mae'r holl droseddau sydd o fewn cwmpas RRTTE yn rhai sydd â hyd uchaf dedfryd o garchar o ddwy flynedd neu lai (nad ydynt eisoes wedi'u hail-ddosbarthu), ynghyd ag ychwanegiad o ddetholiad o droseddau eraill. Mae pob trosedd neillffordd yn gymwys ar gyfer y CCBD ac fe'u neilltuir i'r CCBD yn y PTPH drwy benderfyniad barnwrol, yn bennaf ar sail hyd disgwylledig y ddedfryd o lai na blynyddoedd fel y nodir yn Bennod 8 (Strwythur Llys y Goron).

Mae'r argymhellion hyn o droseddau o fewn cwmpas wedi'u dyblygu at ddibenion modelu'r canlyniadau ar gyfer ail-ddosbarthu a chyfyngu'r hawl i ddewis. At ddibenion modelu'r CCBD, bydd pob trosedd â hyd uchaf dedfryd o garchar o 3 blynedd bron yn anochel yn cael ei neilltuo i'r CCBD. Mae'r rhestr hefyd yn cynnwys y troseddau twyll a throseddau eraill sy'n briodol ar gyfer treialon gan farnwr yn unig, fodd bynnag, ni fu'n bosibl modelu'r argymhelliad hwn. Y rhestrau a'r penodau y maent yn ymwneud â hwy yw:

- Troseddau i'w hailddosbarthu (Pennod 5: Proses y Llys Ynadon).
- Troseddau y bydd yr hawl i ddewis yn cael ei gyfyngu arnynt (Pennod 5: Proses y Llys Ynadon).
- Troseddau a fydd yn mynd i mewn i'r CCBD (Pennod 8: Strwythur Llys y Goron).
- Troseddau o fewn cwmpas treialon gan farnwr yn unig am dwyll, naill ai i gyd neu fel cyfran (Pennod 9: Treial gan Farnwr yn Unig).

Rhestr o Droseddau

Troseddau i'w Hailddosbarthu

92D.03 Meddu ar gyffur rheoledig - Dosbarth C (ac eithrio canabis)
92D.02 Meddu ar gyffur rheoledig - Dosbarth B (ac eithrio canabis)
92E.01 Meddu ar gyffur rheoledig - Dosbarth B (canabis)
8.12 Achosi aflonyddwch, braw neu drallod bwriadol wedi'i waethygu gan hiliaeth neu grefydd
53.1 Gadael heb dalu
44 Lladrad beic pedalau
809A Troseddau yswiriant cerbydau – troseddau neillffordd (MOT)
8.13 Achosi aflonyddwch braw neu drallod yn fwriadol wedi'i gymell gan hiliaeth neu grefydd – geiriau neu ysgrifennu
8.16 Stelcio heb drais wedi'i waethygu gan hiliaeth neu grefydd
92D.01 Meddu ar gyffur rheoledig - Dosbarth A
8.08 Torri amodau gorchymyn atal aflonyddu
45 Lladrad o gerbyd
66.5 Ofn neu ysgogi trais wedi'i gymell gan hiliaeth neu grefydd
66.7 Torri Gorchymyn Ymddygiad Troseddol
8.07 Ymosodiad cyffredin neu guro wedi'i waethygu gan hiliaeth neu grefydd
8.20 Anfon llythyrau ac ati gyda'r bwriad o achosi gofid neu bryder
814 Twyll, ffugio ac ati sy'n gysylltiedig â chofnodion cerbyd neu yrrwr (MOT)
88E Cysylltiad a voyeriaeth
8.10 Torri gorchymyn atal
8.11 Torri Gorchymyn Gwrthgymdeithasol
66.4 Torri gorchymyn atal trais
61A.2 Meddu ar ddogfennau ffug - trosedd neillffordd
8.19 Datgelu lluniau a ffilmiau rhywiol preifat gyda bwriad i achosi gofid.
55.2 Trosedd methdaliad – trosedd neillffordd
53B.2 Deddf Camddefnyddio Cyfrifiaduron 1990, adran 1(3) - mynediad anawdurdodedig at ddeunydd cyfrifiadurol
8.03 Perchennog neu berson sy'n gyfrifol yn caniatáu i gi fynd i mewn i le nad yw'n gyhoeddus ac anafu unrhyw berson
92E.02 Meddu ar gyffur rheoledig - Dosbarth C (canabis)
53B.5 Deddf Camddefnyddio Cyfrifiaduron 1990, adran 3A - gwneud, cyflenwi neu gael erthyglau i'w defnyddio mewn trosedd o dan adran 1 neu 3
92C.03 Caniatáu defnyddio safleoedd at ddibenion anghyfreithlon - Dosbarth C
75 Twyllo (neu gynorthwyo twyllo) wrth gamblo a throseddau sy'n ymwneud â'r Loteri Genedlaethol

807A Troseddau sy'n ymwneud â thrwydded yrru (ac eithrio twyll a ffugio) - trosedd neillffordd (MOT)
Deddf Amddiffyn rhag Allgáu 1977

Troseddau y Bydd yr Hawl i Ddewis yn Cael ei Gyfyngu

8.22 Ymosodiad ar weithiwr gwasanaethau brys
43 Tynnu trydan yn anghyfreithlon
5.3 Peryglu bywyd mewn ffyrdd eraill - trosedd neillffordd
6.2 Rhoi teithwyr rheilffordd mewn perygl – trosedd neillffordd
59.4 Bygythiadau ac ati, i gyflawni trosedd – trosedd neillffordd
94B Gorchymyn Llywio Awyr 2016
8.Q Stelcio (torri gorchymyn stelcio /gorchymyn stelcio interim)
86.3 Meddu ar ddelweddau gwaharddedig o blant
86.4 Meddu mewn rhyw ffordd arall ar ddeunydd anweddus ac ati.
4.9a Achosi marwolaeth drwy yrru gan yrwyr heb drwydded neu heb yswiriant (MOT)
37.2 Achosi anaf neu ddifrod drwy gymryd cerbyd yn waethygedig (MOT)
53.3 Troseddau twyll budd-daliadau - yn y categori neillffordd
91.1 Troseddau sy'n ymwneud â thaflu sbwriel yn anghyfreithlon – trosedd neillffordd
Deddf Iechyd a Diogelwch yn y Gwaith ac ati 1974
84 Deddf Disgrifiadau Masnach a throseddau tebyg
5.11 Achosi perygl drwy achosi i unrhyw beth fod ar ffordd neu ymyrryd â cherbyd neu offer traffig (MOT)
86.2 Meddu ar luniau anweddus o blant
53B.3 Deddf Camddefnyddio Cyfrifiaduron 1990, adran 2 - mynediad heb awdurdod gyda'r bwriad o gyflawni troseddau pellach ac ati.
12 Gadael plentyn o dan ddwy oed
71.3 Meddu ar lawlyfr pedoffil –trosedd neillffordd
89 Llygru bwyd
94A Troseddau o dan Ddeddf Cynllunio Tref a Gwlad 1990, Deddf Cynllunio (Adeiladau Rhestredig ac Ardaloedd Cadwraeth) 1990 a Deddf Cynllunio (Sylweddau Peryglus) 1990

Rhestr Ddangosol o Droseddau i'w neilltuo i'r CCBD

92D.02 Meddu ar gyffur rheoledig - Dosbarth B (ac eithrio canabis)
92E.01 Meddu ar gyffur rheoledig - Dosbarth B (canabis)
53.1 Gadael heb dalu
809A Troseddau yswiriant cerbydau - trosedd neillffordd
8.16 Stelcio heb drais wedi'i waethygu gan hiliaeth neu grefydd
8.22 Ymosodiad ar weithiwr gwasanaethau brys
92D.01 Meddu ar gyffur rheoledig - Dosbarth A
33 Mynd yn barod at ddwyn ac ati.
45 Lladrad o gerbyd
80a Aros yn anghyfreithlon ar ryddid ar ôl cael eich galw'n ôl i'r carchar
8.20 Anfon llythyrau ac ati gyda'r bwriad o achosi gofid neu bryder
88E Datguddiad a voyeuriaeth
94B Gorchymyn Llywio Awyr 2016
8.19 Datgelu lluniau a ffilmiau rhywiol preifat gyda bwriad i achosi
86.4 Meddu mewn rhyw ffordd arall ar ddeunydd anweddus ac ati.
Deddf lechyd a Diogelwch yn y Gwaith ac ati 1974
83.2 Methu â chyflwyno i warant mechnïaeth
92D.03 Meddu ar gyffur rheoledig - Dosbarth C (ac eithrio canabis)
8.12 Achosi aflonyddwch, braw neu drallod bwriadol wedi'i waethygu gan hiliaeth neu grefydd
46 Lladrad o siopau
44 Lladrad beic pedlo
8.13 Achosi aflonyddwch, braw neu drallod yn fwriadol wedi'i ysgogi gan hiliaeth neu grefydd – geiriau neu ysgrifennu
8.08 Torri amodau gorchymyn atal aflonyddu
66.5 Ofn neu ysgogi trais wedi'i waethygu gan hiliaeth neu grefydd
66.7 Torri Gorchymyn Ymddygiad Troseddol
8.07 Ymosodiad cyffredin neu guro wedi'i waethygu gan hiliaeth neu grefydd
43 Tynnu trydan yn anghyfreithlon
92C Troseddau eraill o dan Ddeddf Camddefnyddio Cyffuriau 1971
814 Twyll, ffugio ac ati sy'n gysylltiedig â chofnodion cerbyd neu yrrwr (MOT)
6.2 Rhoi teithwyr rheilffordd mewn perygl - trosedd neillffordd
59.4 Bygwth ac ati difrod troseddol – trosedd neillffordd
8.10 Torri gorchymyn atal
8.11 Torri Gorchymyn Ymddygiad Gwrthgymdeithasol
66.4 Torri gorchymyn atal-aflonyddu
61A.2 Meddu ar ddogfennau ffug - trosedd neillffordd
58D Difrod troseddol arall
8.Q Stelcio (torri gorchymyn stelcio/gorchymyn stelcio interim)
49 Lladrad arall neu gymryd heb awdurdod
67.2 Anudon – trosedd neillffordd

92C.02 Caniatáu i fangre gael ei defnyddio at ddibenion anghyfreithlon - Dosbarth B
10D Meddu ar eitem â llafn neu bwynt
40 Lladrad mewn annedd nad yw'n beiriant awtomatig na mesurydd
10C.2 Meddu ar arfau eraill – trosedd neillffordd
66.9 Trosedd arall yn erbyn y wladwriaeth neu drefn gyhoeddus – trosedd neillffordd
54 Trin nwyddau wedi'u dwyn
42 Lladrad neu gymryd heb awdurdod o'r post
47 Lladrad o beiriant neu fesurydd awtomatig
86.3 Meddu ar luniau gwaharddedig o blant
95 Datgelu, rhwystro, datganiadau ffug neu gamarweiniol
91.2 Troseddau iechyd cyhoeddus eraill
4.9a Achosi marwolaeth drwy yrru gan yrwyr heb drwydded neu heb yswiriant (MOT)
37.2 Achosi anaf neu ddifrod drwy gymryd cerbyd yn waethygu (MOT)
91.1 Troseddau sy'n ymwneud â thaflu sbwriel yn anghyfreithlon – trosedd neillffordd
802 Gyrru peryglus (MOT)
55.2 Trosedd methdaliad – trosedd neillffordd
8.18 Darparwr gofal yn cam-drin/esgeuluso unigolyn yn fwriadol neu'n torri'r ddyletswydd gofal
79.2 Gwyrddro cwrs cyfiawnder – trosedd neillffordd
97 Creulondeb i anifeiliaid
53B.2 Deddf Camddefnyddio Cyfrifiaduron 1990, adran 1(3) - mynediad anawdurdodedig at ddeunydd cyfrifiadurol
66.1 Terfysg
53B.1 Troseddau twyll eraill a gadwyd a throseddau twyll a ddiddymwyd (cyn Deddf Twyll 2006)
5.11 Achosi perygl drwy achosi i unrhyw beth fod ar y ffordd neu ymyrryd â cherbyd neu offer traffig (MOT)
23.7 Troseddau rhywiol teuluol (cymdeithas) gyda pherthynas sy'n 18 oed neu'n hŷn
88D Troseddau rhywiol annaturiol
86.2 Meddu ar luniau anweddus o blant
53B.3 Deddf Camddefnyddio Cyfrifiaduron 1990, adran 2 - mynediad heb awdurdod gyda'r bwriad o gyflawni troseddau pellach ac ati.
8.09 Aflonyddu arall - rhoi pobl mewn ofn o drais
48 Lladrad cerbyd modur (heblaw cymryd cerbyd yn waethygu) – trosedd neillffordd (MOT)
92C.01 Caniatáu defnyddio safleoedd at ddibenion anghyfreithlon - Dosbarth A
61.2 Ffugio arall – trosedd neillffordd
8.01 Ymosodiad sy'n achosi niwed corfforol gwirioneddol
4.8 Achosi marwolaeth drwy yrru'n esgeulus neu'n ystyriol (MOT)
8.17 Stelcio gydag ofn wedi'i waethygu gan hiliaeth neu grefydd

8.02 Perchennog neu berson sy'n gyfrifol yn caniatáu i gi fod allan o reolaeth yn beryglus mewn man cyhoeddus gan anafu unrhyw berson
41 Lladrad gan weithiwr
66.2 Torri Gorchymyn Atal Troseddau Rhywiol (SOPO) a SOPO Interim, Gorchymyn Atal Niwed Rhywiol, Gorchymyn Troseddwr Rhywiol a Gorchymyn Troseddwr Rhywiol Interim
53C Twyll drwy gamgynrychiolaeth: siec, cerdyn plastig a chyfrifon banc ar-lein
99.9 Troseddau neillffordd eraill (heb fod yn ymwneud â moduro)
10B.2 Troseddau meddu ar arfau tanio – troseddau neillffordd
92A.11 Cynhyrchu, cyflenwi a meddu ar gyffur rheoledig gyda'r bwriad o'i gyflenwi - Dosbarth C
8.06 Ymosodiad wedi'i waethygu gan hiliaeth neu grefydd sy'n achosi niwed corfforol gwirioneddol
92C Troseddau cyffuriau eraill
20A.2 Ymosodiad rhywiol ar fenyw
92A.10 Cynhyrchu, cyflenwi a meddu gyda'r bwriad o gyflenwi cyffur rheoledig - Dosbarth B
88A Meithrin perthynas amhriodol o natur rywiol
56B Llosgi bwriadol heb beryglu bywyd
73 Camfanteisio ar ymddiriedaeth – troseddwr rhyw
4.14 Achos anaf difrifol drwy yrru tra dan waharddiad (MOT)
8.Q Stelcio
17A.2 Ymosodiad rhywiol ar ddyn
86.1 Cymryd, caniatáu neu wneud, dosbarthu neu gyhoeddi lluniau anweddus neu luniau ffug o blant
8.23 Tagu neu fagu'n fwriadol
53.6 Twyll arall
13 Herwgipio plentyn
78.2 Cynorthwyo eraill gyda mewnfudwr anghyfreithlon
65 Anhrefn treisgar
8F Clwyfo/achosi niwed corfforol difrifol heb fwriad
24 Camfanteisio ar buteindra
3B Bygythiadau i ladd
8.21 Cymryd rhan mewn/ymddygiad rheolaethol gyda perthynas agos/teulu
92A.02 Mewnforio anghyfreithlon - Dosbarth B
21.2 Gweithgaredd rhywiol gyda phlentyn o dan 13 – troseddwr o dan 18 oed – trosedd neillffordd
92A.03 Mewnforio anghyfreithlon - Dosbarth C
22A.2 Achos gweithgaredd rhywiol heb gydsyniad - dim treiddiad
4.12 Achos anaf difrifol drwy yrru'n beryglus (MOT)
28.2 Lladrad mewn annedd – trosedd neillffordd
38 Gwyngalchu arian
8H Niwed wedi'i waethygu gan hiliaeth neu grefydd neu niwed corfforol difrifol anfwriadol

53D Twyll drwy gamgynrychiolaeth: twyllau eraill
11 Creulondeb tuag at blant neu esgeulustod ohonynt
70.2 Gweithgaredd rhywiol ac ati gyda pherson â nam meddyliol – trosedd neillfordd
53F Twyll drwy gamddefnyddio safle
22.2 Gweithred rhywiol yn cynnwys plant o dan 16 oed – troseddwr o dan 18 oed – trosedd neillfordd
37.1 Achosi marwolaeth drwy gymryd cerbyd yn waethygu (MOT)
22.3 Gweithred rhywiol yn cynnwys plant o dan 16 oed – troseddwr 18 oed neu drosodd – trosedd neillfordd
82 Trosedd dan gyfraith refeniw
98.2 Annog neu gynorthwyo i gomisiynu trosedd neillfordd
12 Gadael plentyn o dan ddwy oed
17C Ymosodiad anweddus ar ddyn (trosedd hanesyddol)
20C Ymosodiad anweddus ar fenyw (trosedd hanesyddol)
8.03 Perchennog neu berson sy'n gyfrifol yn caniatáu i gi fynd i mewn i le nad yw'n gyhoeddus ac anafu unrhyw berson
8.14 Trosedd o aflonyddu wedi'i waethygu gan hiliaeth neu grefydd
8.24 Tagu neu fygu lle mae rhesymau hiliol neu grefyddol wrth wraidd y drosedd
85.1 Rheoliadau Ffrwydron 2014
92A Troseddau eraill yn ymwneud â masnachu cyffuriau
92A.04 Mewnforio anghyfreithlon - dosbarth anhysbys
92A.14 Annog rhywun arall i gyflenwi cyffur rheoledig – Dosbarth B
92E.02 Meddu ar gyffur rheoledig - Dosbarth C (canabis)
53B.5 Deddf Camddefnyddio Cyfrifiaduron 1990, adran 3A - gwneud, cyflenwi neu gael erthyglau i'w defnyddio mewn trosedd o dan adran 1 neu 3
71.3 Meddu ar lawlyfr pedoffil – trosedd neillfordd
92C.03 Caniatáu defnyddio eiddo at ddibenion anghyfreithlon - Dosbarth C
75 Twyllo (neu gynorthwyo twyllo) wrth gamblo a throseddau sy'n ymwneud â'r Loteri Genedlaethol
92C.04 Caniatáu i eiddo gael ei ddefnyddio at ddibenion anghyfreithlon - dosbarth anhysbys
60 Twyll ac ati o bresgripsiwn cyffuriau
92A.06 Allforio anghyfreithlon - Dosbarth B
23.2 Troseddau rhywiol teuluol (cynddeiriogrwydd) gydag aelod o'r teulu sy'n blentyn o dan 13 oed - troseddwr o dan 18 oed – trosedd neillfordd
90 Deddf Cyllyll 1997 a deddfau/rheoliadau eraill perthnasol sy'n ymwneud ag arfau ymosodol nad ydynt wedi'u trafod mewn manau eraill
807A Troseddau sy'n ymwneud â thrwydded yrru (ac eithrio twyll a ffugio) – trosedd neillfordd (MOT)
85.1 Rheoliadau Ffrwydron
89 Llygru bwyd
87 Deddf Diogelu rhag Alltud 1977

23.5 Troseddau rhywiol teuluol (cymdeithas) gydag aelod o'r teulu sy'n blentyn ac yn 13 i 17 oed - troseddwr o dan 18 oed – trosedd neillffordd yn y Llys Ynadon neu'r Llys y Goron
7.2 Peryglu bywyd ar y môr – trosedd neillffordd
94A Troseddau o dan Ddeddf Cynllunio Tref a Gwlad 1990, Deddf Cynllunio (Adeiladau Rhestredig a Meysydd Cadwraeth) 1990 a Deddf Cynllunio (Sylweddau Peryglus) 1990
106 Caethwasiaeth fodern
17B.2 Ymosod yn rhywiol ar fachgen o dan 13 oed
20B.2 Ymosod yn rhywiol ar ferch o dan 13 oed
21.3 Gweithred rhywiol gyda phlentyn o dan 13 oed – troseddwr 18 oed neu drosodd neu oed y troseddwr heb ei nodi – trosedd neillffordd
23.3 Troseddau rhywiol teuluol (llosgach) gyda aelod o'r teulu sy'n blentyn o dan 13 oed - troseddwr yn 18 oed neu'n hŷn - trosedd neillffordd
23.6 Troseddau rhywiol teuluol (llosgach) gyda aelod o'r teulu sy'n blentyn rhwng 13 a 17 oed - troseddwr yn 18 oed neu'n hŷn - trosedd neillffordd
51 Twyll gan gyfarwyddwr cwmni ac ati.
52 Cyfrifo ffug
57 Difrod troseddol sy'n peryglu bywyd
71.2 Cam-drin plant drwy buteindra a phornograffi – trosedd neillffordd
72 Caethwasiaeth fodern ar gyfer camfanteisio'n rhywiol
74 Gweithred o anwedduster difrifol gyda phlentyn
8.15 Codi ofn ar bobl o drais wedi'i waethygu gan hiliaeth neu grefydd
81.1 Troseddau tanio arfau - Deddf Ymddygiad Gwrthgymdeithasol, Troseddu a Phlisma 2014 - arfau/lafnau gwaharddedig
81.3 Troseddau arfau tanio eraill
88C Troseddau rhywiol amrywiol eraill
92A.01 Mewnforio anghyfreithlon - Dosbarth A
92A.05 Allforio anghyfreithlon - Dosbarth A
92A.07 Allforio anghyfreithlon - Dosbarth C
92A.08 Allforio anghyfreithlon - dosbarth anhysbys
92A.09 Cynhyrchu, cyflenwi a meddu gyda'r bwriad o gyflenwi cyffur rheoledig - Dosbarth A
53.5 Gweithredu gyda'r bwriad o dwyllo ac i ragfarnu Ei Fawrhydi'r Brenin a'r Refeniw Cyhoeddus

Rhestr o droseddau o fewn Cwmpas Treialon gan Farnwr yn Unig am Dwyll ayb,

38 Gwyngalchu arian
51 Twyll gan gyfarwyddwr cwmni ac ati.
53.5 Gweithredu gyda'r bwriad o dwyllo ac er niwed i Ei Fawrhydi'r Brenin a'r Refeniw Cyhoeddus

53.4 Cynllwynio i dwyllo

53.1 Masnachu mewnol

Llwgrwobrwyo

Troednodiadau

- ¹ Yn ogystal â'm cyfrifoldebau fel Llywydd Adran Mainc y Frenhines ac yna Pennaeth Cyfiawnder Troseddol, trwy gydol fy ngyrfa farnwrol, rwyf hefyd wedi bod yn ymwneud yn sylweddol â rheoli cyfiawnder troseddol o safbwynt barnwrol. Roedd hyn fel Barnwr Llywyddol Cylchdaith y Gogledd, Dirprwy, yna Uwch Farnwr Llywyddol Cymru a Lloegr a Chadeirydd Cyngor Dedfrydu Cymru a Lloegr. Fe wnes i hefyd gynnal Adolygiad o Effeithiolrwydd Achosion Troseddol a adroddodd ym mis Ionawr 2015.
- ¹ Gweler Atodiad D (Tîm Adolygu Annibynnol).
- ¹ Ffynhonnell: [Ystadegau llys troseddol chwarterol: Hydref i Ragfyr 2024](#) (MoJ, Mawrth 2025).
- ¹ Gwasanaeth Llysoedd a Thribiwnlysoedd EF (GLITEF), Gwybodaeth Rheoli Heb ei Chyhoeddi.
- ¹ Nid oes unrhyw un corff yn gallu cyfarwyddo neu orchymyn cydweithredu rhwng y rhai sy'n ymwneud â chyflawni cyfiawnder troseddol. Mae gan bob un ei bwysau cyllidebol ei hun a'i linellau atebolrwydd ei hun. Felly, mae gan yr heddlu (a ariennir gan y Swyddfa Gartref) annibyniaeth weithredol, ond mae pob Prif Gwnstabl yn atebol i'w Comisiynydd Heddlu a Throseddau. Mae Gwasanaeth Erlyn y Goron (CPS) (a'r Swyddfa Twyll Difrifol) yn atebol i'r Twrnai Cyffredinol. Mae gan y gweithwyr proffesiynol cyfreithiol – y bar, cyfreithwyr a swyddogion gweithredol cyfreithiol – eu cyrff proffesiynol eu hunain ond maent yn gyfan gwbl annibynnol ar y llywodraeth. Mae GLITEF wedi'i drefnu o dan gytundeb fframwaith y cytunwyd arnynt yn wreiddiol yn 2008 fel bod y Prif Weithredwr yn atebol ar y cyd ac yn unigol i'r Arglwydd Ganghellor, yr Arglwyddes Brif Ustus a'r Cadeirydd ac aelodau Bwrdd GLITEF. Mae cymorth cyfreithiol a pholisi cyfiawnder troseddol yn cael eu rheoli gan y Weinyddiaeth Amddiffyn fel y mae Gwasanaeth Carchardai a Phrawf Ei Fawrhydi (HMPPS). Mae gan bob corff ei amcanion strategol ei hun a'i heriau ariannol ei hun ac nid oes unrhyw un yn gyfyngedig i ddefnyddio adnoddau i helpu unrhyw un o'r lleill.
- ¹ Mae'r rhain yn cynnwys, er enghraifft, y diwygiadau a gyflwynwyd gan Ddeddf yr Heddlu a Thystiolaeth Troseddol (PACE) 1984, datgelu llawer mwy o ddeunydd nas defnyddiwyd a ragnodir gan Ddeddf Gweithdrefn Troseddol ac Ymchwiliadau 1996, darparu mesurau arbennig (a thystiolaeth wedi'i recordio ymlaen llaw) ar gyfer tystion agored i niwed ac, yn ogystal, argaeledd categorïau newydd o dystiolaeth.
- ¹ Y Gwir Anrhydeddus Syr Brian Leveson, [Adolygiad o Effeithlonrwydd mewn Achosion Troseddol](#) (Barnwriaeth Cymru a Lloegr, Ionawr 2015).
- ¹ Mae'r cylch gorchwyl llawn wedi'u nodi yn Atodiad B.
- ¹ Fel yr amlinellir ym mharagraff 13, bydd yr Adolygiad yn cael ei gyflwyno mewn dwy ran. Mae'r adroddiad hwn yn mynd i'r afael â'r pwyntiau a nodir ym mhwynt bwled a). Mae rhagor o fanylion i'w gweld yn Atodiad B a pharagraffau 12 i 14 o'r Crynodeb Gweithredol hwn.
- ¹ Nid wyf wedi gweld unrhyw werth mewn gwneud argymhellion a fwriedir i fod yn fyrdymor a cheisio delio â'r llwyth achosion sy'n weddill ar sail bragmataidd. Ni fyddai dull o'r fath yn dileu'r broblem: am yr hyn rwy'n credu fyddai'n amser byr yn unig, byddai'n ei ohirio.
- ¹ [Adroddiad i gyflwr y system cyfiawnder troseddol](#) (Comisiwn Trosedd a Chyfiawnder Times, 2025).
- ¹ Gyda diolch i'r Athro Richard Susskind am ei gyflwyniad i'r Adolygiad hwn.
- ¹ [Adroddiad i gyflwr y system cyfiawnder troseddol](#) (2025).
- ¹ Darperir crynodeb o'r modelu'r ddau argymhelliad hyn yng nghasgliad y Crynodeb Gweithredol hwn (gweler paragraff 67).
- ¹ Nid yw hyn yn ffenomen newydd, fel y nodwyd yn Cheryl Thomas, [Are juries fair?](#) (Cyfres Ymchwil MoJ, 2010).

16. ¹ Dyma bwynt a wnaed ym mhapur Tom Tyler yn 2007 'Procedural Justice and the Courts'. Canfu ei ymchwil fod y rhai a oedd yn gweld eu gwrandawriad yn decach, ac felly yn gweld y gyfraith yn fwy cyfreithlon, yn aildroseddu tua 25% o gyfradd y rhai a oedd yn gweld y gyfraith yn llai cyfreithlon. Tom R. Tyler, 'Cyfiawnder Gweithdrefnol a'r Llysoedd' (2007) 44(1) Adolygiad Llys 26–31.
17. ¹ Y Gwir Anrhydeddus David Lammy, [adolygiad Lammy: adroddiad terfynol](#) (Medi 2017), t. 3.
18. ¹ [Llyfr Mainc Triniaeth Gyfartal](#) (Coleg Barnwrol, Gorffennaf 2024), t. 170.
19. ¹ Mae'r Grŵp Gweithredu Cyfiawnder Troseddol yn cael ei gadeirio gan Ysgrifennydd Parhaol y Weinyddiaeth Gyfiawnder. Mae'n dod ag uwch swyddogion traws-system ynghyd i wneud penderfyniadau ar a gyrru ymlaen i gyflawni gwelliannau ledled y system gyda golwg ar y tymor byr a'r hirdymor.
20. ¹ Gweler: [Cynllun Gweithredu Hil yr Heddlu cyhoeddwyd | Coleg Plismona](#).
21. ¹ Y Gwir Anrhydeddus Arglwydd Ustus Auld, [Adolygiad o Lysoedd Troseddol Cymru a Lloegr](#) (HMSO, Hydref 2001); [Adolygiad o Effeithlonrwydd mewn Achos Troseddol](#) (2015), ch. 10.
22. ¹ Gweler rhagor o fanylion ym Mhennod 5 ar ddadansoddiad yr achosion hyn.
23. ¹ O 2019, cynyddodd cyfran y pledion euog a gyflwynwyd yn y pedwerydd neu'r pumed gwrandawriad o 12% i 22%.
24. ¹ Ffynhonnell: Data mewnol GLITEF; [Ystadegau llys troseddol chwarterol](#) (2025).
25. ¹ [Adolygiad o Lysoedd Troseddol Cymru a Lloegr](#) (2001).
26. ¹ Ffynhonnell: [Ystadegau llys troseddol chwarterol: Gorffennaf i Fedi 2024](#) (MoJ, Rhagfyr 2024). Gweler hefyd [Ystadegau llys troseddol chwarterol: Ionawr i Fawrth 2019](#) (MoJ, Mehefin 2019); [Ystadegau barnwrol a llysoedd \(blynyddol\) 2010](#) (MoJ, Mehefin 2012); [Ystadegau barnwrol a llysoedd 2006](#) (MoJ, Tachwedd 2007).
27. ¹ Ffynhonnell: [Ystadegau llys troseddol chwarterol: Hydref i Ragfyr 2024](#) (MoJ, Mawrth 2025).
28. ¹ Gwybodaeth Rheoli Heb ei Chyhoeddi GLITEF.
29. ¹ Ffynhonnell: Amcanestyniadau Llys y Goron MoJ. Am ragor o fanylion am ddata, methodoleg a rhagdybiaethau sylfaenol Amcanestyniad diweddaraf Llys y Goron Weinyddiaeth Amddiffyn, gweler cyhoeddiad ad hoc amcanestyniadau Llys y Goron MoJ.
30. ¹ Y Gwir Anrhydeddus Syr Brian Leveson, [Adolygiad o Effeithlonrwydd mewn Achosion Troseddol](#) (Barnwriaeth Cymru a Lloegr, Ionawr 2015).
31. ¹ Joseph Tainter, *The Collapse of Complex Societies* (Gwasg Prifysgol Caergrawnt, 1988).
32. ¹ David Omand, *Sut i Oroesi Argyfwng: Gwersi mewn Gwydnwch ac Osgoi Trychineb* (Random House, 2023).
33. ¹ Mae'r cylch gorchwyl llawn wedi'u nodi yn Atodiad B.
34. ¹ Ar gyfer pob un o'r argymhellion wedi'u modelu, cyflwynir asesiad cychwynnol o'r effeithiau ar ddiwrnodau eistedd Llys y Goron ac effaith ariannol ddisgwyliedig yr argymhellion hyn yn y bennod berthnasol. Mae rhagor o fanylion am y fethodoleg a'r rhagdybiaethau sy'n sail i hyn i'w gweld yn Atodiad F (Atodiad Technegol).
35. ¹ Ffynhonnell: [Ystadegau llys troseddol chwarterol: Hydref i Ragfyr 2024](#) (MoJ, Mawrth 2025); dadansoddiad o Wybodaeth Rheoli Mewnol GLITEF.
36. ¹ Ffynhonnell: Amcanestyniadau Llys y Goron MoJ. Am ragor o fanylion am ddata, methodoleg a rhagdybiaethau sylfaenol Amcanestyniad diweddaraf Llys y Goron Weinyddiaeth Amddiffyn, gweler cyhoeddiad ad hoc amcanestyniadau Llys y Goron MoJ.
37. ¹ Mae enghreifftiau amlwg yn cynnwys: y drefn i reoleiddio ymchwiliadau'r heddlu o dan PACE 1984; cyflwyno fframwaith statudol i warantu datgeliad effeithiol o ddeunydd i'r amddiffyniad gan Ddeddf Gweithdrefn Droseddol ac Ymchwiliadau 1996; maint ac ansawdd uwch y dystiolaeth sydd ar gael ac sy'n dderbyniol (yn enwedig mewn perthynas â deunydd digidol, technoleg a data cyfathrebu); ymdrechion parhaus y farnwriaeth i dreulio mwy o amser yn cyfathrebu â rheithwyr; a beth y cyfeiriodd yr Arglwydd Farnwr ato fel 'chwyldro' yn yr ymagwedd at ddioddefwyr, tystion a diffynyddion agored i niwed (Y Gwir Anrh. Yr Arglwydd Ustus, *The Evidence of Child Victims: The Next Stage, yn The Safest Shield: Lectures, Speeches and Essays* (Hart Publishing, 2015), tt. 225–238).

38. ¹ Gweler Ffig. 8: Amser gwrandawriad yn Llys y Goron.
39. ¹ Ffynhonnell: [Ystadegau llys troseddol chwarterol](#) (2025); [Ystadegau llys troseddol chwarterol: Ionawr i Fawrth 2019](#) (MoJ, Mehefin 2019); [Ystadegau barnwrol a llysoedd \(blynyddol\) 2010](#) (MoJ, Mehefin 2012); [Ystadegau barnwrol a llysoedd 2006](#) (MoJ, Tachwedd 2007).
40. ¹ Ffynhonnell: [Ystadegau llys troseddol chwarterol](#) (2025).
41. ¹ Y Gwir Anrhydeddus Syr Brian Leveson, [Araith Wrth Ymadael](#) (21 Mehefin 2019).
42. ¹ Nodyn: mae'r cynnydd yn yr amser a gymerir ar gyfer achosion troseddau rhywiol wedi cyd-fynd â'r ehangu mewn gweithredu tystiolaeth a gofnodwyd ymlaen llaw ar gyfer pob tyst bregus ac sy'n cael eu bygwth a allai fod yn ffactor cyfrannol cryf o ystyried ei chymhwyso yn aml mewn perthynas â throseddau o'r fath. Canfu ymchwil gan yr Athro Cheryl Thomas fod yr amser cyfartalog a gymerwyd o'r recordiad hyd at gwblhau achos a.28 (ar gyfer troseddau rhywiol ac anrhywiol) wedi cynyddu o lai na 150 diwrnod ar gyfartaledd yn 2016/17 i bron i 250 diwrnod ar gyfartaledd yn 2023 tra bod nifer yr achosion sy'n cymryd mwy o amser i'w cwblhau wedi cynyddu'n sylweddol rhwng 2021 a 2022. Ffynhonnell: [Tystiolaeth ysgrifenedig a gyflwynwyd gan yr Athro Cheryl Thomas](#) (Pwyllgor Dethol Cyfiawnder, Rhagfyr 2023).
43. ¹ Ffynhonnell: [Ystadegau llys troseddol chwarterol](#) (2025).
44. ¹ Mae data llwyth achosion ar gyfer y blynyddoedd cyn 2016 yn cael eu cyfrif ar sail ychydig yn wahanol i ddata ar gyfer y blynyddoedd 2016 ac ymlaen. Mae hyn oherwydd gwelliannau i gydlyniant a chywirdeb ystadegau Llys y Goron MoJ, yn dilyn datblygiad yr Un Goron a gynhaliwyd gan yr MoJ a GLITEF ddiwedd 2024. Mae hyn wedi arwain at welliannau i'r data cyfeirio sylfaenol sy'n cael ei ddefnyddio i ddiffinio statws achos a newid i'r ffordd y mae trosglwyddiadau'n cael eu cyfrif mewn derbyniadau a gwarediadau i adlewyrchu'n well y ffordd y mae achosion yn cael eu dal yn y system Platform Cyffredin. Mae hyn yn golygu na ddylid cymharu cyfeintiau absoliwt llwythi achosion Llys y Goron o 2016 ymlaen yn uniongyrchol ag amcangyfrifon cyn 2016.
45. ¹ Gweler Ffig. 8: Amser gwrandawriad yn Llys y Goron ac, ar gyfer troseddau rhywiol difrifol, [The End-to-End Rape Review: Report on findings and actions](#) (MoJ, Mehefin 2021); [Tystiolaeth mewn Erlyniadau Troseddau Rhywiol: Papur Ymgynghori](#) (Comisiwn y Gyfraith, Mai 2023).
46. ¹ Gweler Astudiaeth Achos B; Jill Peay ac Elaine Player, 'Not a stain on your character?: the finality of acquittals and the search for just outcomes' [2021] Crim LR 921–944.
47. ¹ Ffynhonnell: [Ystadegau rheoli troseddwyr chwarterol: Hydref i Ragfyr 2024](#) (Weinyddiaeth Amddiffyn a CEWIChi, Ebrill 2025).
48. ¹ [Ôl-groniadau Llys y Goron](#) (Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus, Mawrth 2025); [Lleihau'r ôl-groniad yn Llys y Goron](#) (Swyddfa Archwilio Genedlaethol, 2023); [Rôl remand carchar oedolion yn y system cyfiawnder troseddol](#) (Pwyllgor Dethol Cyfiawnder, Ionawr 2023); [Adroddiad Blynyddol Prif Arolygydd Carchardai Cymru a Lloegr 2022–23](#) (Arolygiaeth Carchardai EF, Gorffennaf 2023); [Tystiolaeth ysgrifenedig a gyflwynwyd gan Arolygiaeth Carchardai Ei Fawrhydi](#) (Arolygiaeth Carchardai EF, Rhagfyr 2024).
49. ¹ Er bod terfynau amser cadw yn Llys y Goron ar hyn o bryd wedi'u gosod ar chwe mis (wedi'u codi dros dro i wyth mis yn ystod 2020 i 2021 i ddelio ag amhariad COVID) i sicrhau bod achosion remand yn cael eu cyflymu, gellir eu hadnewyddu trwy gais i'r llys. Ym mis Medi 2022, awgrymodd ffigurau a ryddhawyd gan yr MoJ fod bron i draean o'r boblogaeth remand wedi cael eu cadw y tu hwnt i'r terfyn chwe mis cychwynnol ([Carcharorion ar Remand](#) (cwestiwn Tŷ'r Arglwyddi ar gyfer y Weinyddiaeth Gyfiawnder HL3408, ymateb 22 Tachwedd 2022). Mae'r MoJ wedi hysbysu'r Adolygiad nad yw'r dull a ddefnyddir i gynhyrchu'r ffigurau hyn bellach yn cael ei ystyried yn gywir. Fodd bynnag, dyfynnwyd y ffigur hwn gan y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus ym mis Mawrth 2025 ac yn flaenorol gan y Swyddfa Archwilio Genedlaethol a'r Pwyllgor Dethol Cyfiawnder yn yr adroddiadau a restrir uchod. Cododd y Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus bryderon arbennig am y diffyg gwybodaeth am nifer y bobl sy'n cael eu cadw yn y ddalfa y tu hwnt i'w terfynau amser dalfa.
50. ¹ [Rôl remand carchar oedolion yn y system cyfiawnder troseddol](#) (Pwyllgor Dethol Cyfiawnder, 2023).
51. ¹ [Canfyddiadau Arolwg Troseddu Cymru a Lloegr \(CSEW\) o'r system cyfiawnder troseddol, y flwyddyn sy'n dod i ben ym mis Mawrth 2009 i'r flwyddyn sy'n dod i ben ym mis Mawrth 2024](#) (y Swyddfa Ystadegau Gwladol, Ionawr 2025).

52. ¹ Ffynhonnell: Amcanestyniadau Llys y Goron MoJ (Mawrth 2025). Nodyn: mae cryn ansicrwydd yn yr amcanestyniadau hyn, gan ei bod yn anodd cyfrif yn gywir am ymddygiad ple, blaenoriaethau rhestru barnwrol a galw yn y dyfodol, ymhlith ffactorau eraill. Am ragor o fanylion am ddata, methodoleg a rhagdybiaethau sylfaenol amcanestyniadau diweddaraf Llys y Goron MoJ, gweler cyhoeddiad ad hoc Llys y Goron MoJ.
53. ¹ Mae achosion agored dilys yn eithrio achosion agored sydd wedi cael gwarant fainc wedi'i gyhoeddi ar yr achos, ar unrhyw adeg cyn y dyddiad agored. Mae gwarant mainc yn cael ei gyhoeddi ar gyfer person yr ystyrir ei fod mewn dirmyg llys - fel arfer oherwydd methiant y person hwnnw i ymddangos yn eu hymddangosiad llys.
54. ¹ Ffynhonnell: dadansoddi a modelu data Adolygiad. Mae hyn yn awgrymu y byddai cyfanswm nifer yr achosion agored blwyddyn neu fwy erbyn 2030 yn debyg o ran maint i gyfanswm y llwyth achosion agored yn 2021.
55. ¹ Gyda diolch i Julian V. Roberts CB (Anrhydeddus), Athro Emeritws ym Mhrifysgol Rhydychen, am ei gyflwyniad i'r Adolygiad hwn; [Attitudes to Guilty Plea Sentence Reductions](#) (Cyngor Dedfrydu, Mai 2011).
56. ¹ Ffynhonnell: [Ystadegau llys troseddol chwarterol](#) (2025).
57. ¹ Rwyf hefyd wedi clywed gan gydweithwyr yn y gymuned amddiffyn am dystiolaeth anecdotaidd cynyddol o weithwyr proffesiynol cyfreithiol sy'n annog diffynydion i ohirio pledio'n euog tan y treial ar y sail y gallai'r treial chwalu. Gyda diolch i'r Criminal Bar Association am ei gyflwyniad i'r adolygiad hwn. Yn yr un modd, gall tâl cyfreithwyr amddiffyn effeithio ar hyn.
58. ¹ Mae senarios isel, canolog ac uchel yn debyg i'r rhai a gyhoeddwyd yn [Amcanestyniadau Poblogaeth Carchardai y Weinyddiaeth Gyfiawnder: 2024 i 2029](#) (MoJ, Rhagfyr 2024).
59. ¹ [Gwariant cyfiawnder yng Nghymru a Lloegr](#) (IFS, Chwefror 2025).
60. ¹ Ffynhonnell: [Adroddiadau blynyddol a chyfrifon GLITEF](#) (2011/12–2023/24). Nid yw cyfanswm y gwariant gweithredu (gros) yn cynnwys unrhyw incwm gwrthbwysu, yr adroddodd GLITEF £808 miliwn ohono yn ei gyfrifon 2023/24, yn bennaf o ffioedd llys a thribiwnlys a thaliadau cymorth gan gyrrff cyhoeddus eraill. Roedd newidiadau termau real yn deillio gan ddefnyddio dadchwyddwr CMC ar brisiau'r farchnad (Mawrth 2025) gyda 2023/24 fel y flwyddyn sylfaen; [Dadchwyddwyr CMC ar brisiau'r farchnad, a CMC arian Mawrth 2025 \(Datganiad y Gwanwyn a Chyfrifon Cenedlaethol Chwarterol\)](#) (Trysorlys EF, Mawrth 2025).
61. ¹ Nodyn: mae'r ffigurau hyn yn eithrio llysoedd Nightingale ychwanegol / dros dro a gyflwynwyd i gynyddu capasiti a lliniaru'r pwysau ar lysoedd a thribiwnlysoedd yn ystod pandemig COVID-19. Nid yw data adeiladau llysoedd a thribiwnlysoedd yn cael ei gyhoeddi'n rheolaidd gan GLITEF ond mae wedi'i ddatgelu mewn ymateb i gwestiynau seneddol a hefyd wedi'i gyhoeddi gan sefydliadau eraill, gan gynnwys: [delweddu ystadau Llysoedd a Thribiwnlysoedd EF](#) (Swyddfa Archwilio Genedlaethol, Medi 2019); [cau llysoedd a thribiwnlysoedd](#) (Llyfrgell Tŷ'r Cyffredin, Mawrth 2016); [Dangosfwrdd mynediad at gyfiawnder](#) (Cyngor y Bar, Medi 2024).
62. ¹ Ffynhonnell: [Adroddiadau a chynlluniau blynyddol GLITEF](#) (2011/12–2023/14) (GLITEF, wedi'i ddiweddarau Hydref 2024); [Ystadegau llysoedd Cymru a Lloegr](#) (Llyfrgell Tŷ'r Cyffredin, Medi 2024).
63. ¹ Ffynhonnell: [Ystadegau cymorth cyfreithiol chwarterol: Hydref i Ragfyr 2024](#) (MoJ ac Asiantaeth Cymorth Cyfreithiol, Mawrth 2025).
64. ¹ Syr Christopher Bellamy, [Adolygiad Annibynnol o Gymorth Cyfreithiol Troseddol: Adroddiad Terfynol](#) (Tachwedd 2021), tt. 6–7. Nodyn: mae cymorth cyfreithiol ar gael yn gyffredinol yn Llys y Goron gan fod trothwyon cymhwysedd yn fwy hael nag ar gyfer achosion yn y llys ynadon.
65. ¹ Gweler: [Prif Amcangyfrif 2024-25: Memorandwm Amcangyfrifon](#) (MoJ, Gorffennaf 2024); [Gwariant cyfiawnder yng Nghymru a Lloegr](#) (Sefydliad Astudiaethau Cyllidol, Chwefror 2024); Syr Christopher Bellamy, [Adolygiad Annibynnol o Gymorth Cyfreithiol Troseddol: Adroddiad Terfynol](#) (Tachwedd 2021).
66. ¹ [Cynnydd ar y rhaglen diwygio llysoedd a thribiwnlysoedd](#) (2023). Roedd y rhaglen Diwygio hefyd yn darparu offer a chydannau traws-awdurdodaeth a ddefnyddir gan y rhaglen Troseddu nad ydynt wedi'u cynnwys yn y ffigur o tua £300 miliwn.
67. ¹ Gweler Ffig. 2.8: Derbyniadau, datrysiadau ac achosion agored Llys y Goron.
68. ¹ [Cyfiawnder cyflymach i ddioddefwyr wrth i lysoedd eistedd ar y lefel uchaf erioed](#) (MoJ,

47. 5 Mawrth 2025).
69. ¹ Ffynhonnell: [Gweithlu'r Heddlu, Cymru a Lloegr: 31 Mawrth 2024](#) (Y Swyddfa Gartref, Mawrth 2024).
70. ¹ [Adolygiad Cynhyrchiant Plismona: Gwella canlyniadau i'r cyhoedd](#) (Swyddfa Gartref, Hydref 2023).
71. ¹ Gyda diolch i'r Athro Layla Skinns, Prifysgol Sheffield am ei chyflwyniad i'r Adolygiad hwn.
72. ¹ [Arolygiad i ba mor effeithiol mae'r heddlu yn ymchwilio i drosedd](#) (Arolygiaeth Cwnstabiliaeth a Gwasanaethau Tân ac Achub EF, Mawrth 2025).
73. ¹ [Adeiladu achosion ar y cyd gan yr heddlu a Gwasanaeth Erlyn y Goron](#) (Cyd-arolygiaeth Cyfiawnder Troseddol, Ionawr 2024).
74. ¹ Gyda diolch i'r CPS am ei gyflwyniad i'r Adolygiad hwn.
75. ¹ Ffynhonnell: [Ystadegau cymorth cyfreithiol chwarterol](#) (2025), Tabl 9.8.
76. ¹ [Storm berffaith ar gyfer plismona, cyfraith a threfn erbyn 2027](#) (Cymdeithas y Gyfraith, 14 Mehefin 2023).
77. ¹ Gyda diolch i Gyngor y Bar am ei gyflwyniad i'r Adolygiad hwn.
78. ¹ Ffynhonnell: [Arolwg Cenedlaethol Cymdeithas y Bar Troseddol 2025](#) (Cymdeithas Bar Troseddol Cymru a Lloegr, Mawrth 2025). Comisiynodd y CBA yr Athro Katrin Hohl OBE o Brifysgol City of St Georges Llundain i gynnal yr arolwg. Derbyniodd 1,717 o ymatebion.
79. ¹ [Cymorth Cyfreithiol Troseddol: cynigion ar gyfer diwygio'r cynllun ffioedd cyfreithiwr](#) (MoJ, Mai 2025).
80. ¹ Ffynhonnell: [Ystadegau rheoli troseddwyd Hydref i Ragfyr 2024](#) (MoJ a HMPPS, Ebrill 2025).
81. ¹ [Datganiad Blynyddol ar Gapasiti Carchardai: 2024](#) (MoJ, Rhagfyr 2024); [Cynyddu capasiti ystâd y carchar i ateb y galw](#) (Swyddfa Archwilio Genedlaethol, Rhagfyr 2024).
82. ¹ [Cynhadledd i'r Wasg Capasiti Carchardai yr Arglwydd Ganghellor ac Ysgrifennydd Parhaol yr MoJ](#) (14 Mai 2025). Rwy'n ymwybodol bod yr heriau sy'n wynebu HMPPS yn cael eu hystyried yn yr Adroddiad a gyhoeddwyd gan yr Adolygiad Dedfrydu Annibynnol dan gadeiryddiaeth y Gwir Anrhydeddus David Gauke sydd wedi gwneud llawer o argymhellion i fynd i'r afael â'r heriau gwirioneddol iawn y mae HMPPS yn eu hwynebu.
83. ¹ [Adolygiad Dedfrydu Annibynnol 2024-25](#) (MoJ, Mai 2025).
84. ¹ Gyda diolch i HMPPS am ei gyflwyniad i'r Adolygiad hwn.
85. ¹ Gyda diolch i Michelle McDermott, Prif Ddarlithydd, Prifysgol Portsmouth am ei chyflwyniad i'r Adolygiad hwn.
86. ¹ [Cynnal cyfleusterau gwasanaeth cyhoeddus](#) (Swyddfa Archwilio Genedlaethol, Ionawr 2025).
87. ¹ Ibid, t. 18.
88. ¹ Ffynhonnell: [Ystadegau llys troseddol chwarterol](#) (2025).
89. ¹ Rwy'n ymwybodol bod HHJ Edmunds CB wedi cynnal adolygiad sylweddol o arferion rhestru y byddaf yn dychwelyd ato yn yr Adolygiad Effeithlonrwydd.
90. ¹ [Cynnydd ar y rhaglen diwygio llysoedd a thribiwnlysoedd](#) (2023).
91. ¹ [Adolygiad o Effeithlonrwydd mewn Achosion Troseddol](#) (Barnwriaeth Cymru a Lloegr, Ionawr 2015). Gweler yn benodol 7.3.2 Dilyniant Achos: dull newydd, t. 52.
92. ¹ Treial a ddad-restrwyd yw treial wedi'i ddileu oddi ar restr y treial cyn dyddiad y treial, ac eithrio achosion rhestr dan rybudd. Treial aneffeithiol yw treial nad yw'n mynd yn ei flaen ar ddyddiad y treial a drefnwyd ac mae angen rhestru ymhellach. Gall hyn fod oherwydd gweithredu neu ddiffyg gweithredu gan un neu fwy o'r erlyniad, yr amddiffyniad neu'r llys. Nid yw'r gymhareb treialon gwag yn fetrig uniongyrchol o gyfran y treialon gwag gan ei fod yn defnyddio treialon rhestredig a threialon gwag y mae'r data yn cael ei gasglu ar wahanol bwyntiau.
93. ¹ Ffynhonnell: [Ystadegau llys troseddol chwarterol](#) (2025).
94. ¹ Ffynhonnell: *ibid*. Mae'r dirprwy hwn yn cymryd yn ganiataol bod gan dreialon ple euog rheithgor, ac 1 diffynnydd = 1 achos. Yn 2024, roedd 127,468 o ddiffynnyddion yn cael eu trin, tra bod achosion wedi'u gwaredu yn 121,579. Mae hyn yn rhoi cymhareb o 1.12 diffynnydd fesul

achos. Yn ogystal, mae hyn yn cynnwys cyfrif dwbl o achosion yn y llys ynadon a anfonwyd yn syth i Lys y Goron.

95. ¹ Jonathan Fisher KC, [Adolygiad Annibynnol o Ddatgelu a Throseddau Twyll](#) (Y Swyddfa Gartref, Mawrth 2025). Mae adolygiadau blaenorol o ddatgelu yn cynnwys: [Adolygiad o effeithlonrwydd ac effeithiolrwydd datgelu yn y system cyfiawnder troseddol](#) (Swyddfa'r Twrnai Cyffredinol, Tachwedd 2018); [Adolygiad o Ddatgelu Llys Ynadon](#) (Barnwriaeth Cymru a Lloegr, Mai 2014); y Gwir Anrhydeddus Arglwydd Ustus Gross, [Adolygiad o Ddatgelu mewn Achosion Troseddol](#) (Barnwriaeth Cymru a Lloegr, Medi 2011); y Gwir Anrhydeddus Arglwydd Ustus Gross a'r Gwir Anrhydeddus Arglwydd Ustus Treacy, [Adolygiad pellach o ddatgelu mewn achosion troseddol: sancsiynau am fethiant datgelu](#) (Barnwriaeth Cymru a Lloegr, Tachwedd 2012).
96. ¹ [Tystiolaeth ysgrifenedig i'r Pwyllgor Dethol Materion Cartref](#) (SFO, Hydref 2023). Gyda diolch hefyd i'r SFO am ei gyflwyniad i'r Adolygiad hwn.
97. ¹ Sarah Hodgkinson, Tammy Ayres a Matt Hopkins, [Asesiad Tystiolaeth Cyflym ar y defnydd o DNA a chamerau a wisgir ar y corff a'r berthynas â chanlyniadau'r system cyfiawnder troseddol](#) (Y Swyddfa Gartref, Mai 2025).
98. ¹ [Echdynnu gwybodaeth o ddyfeisiau electronig: cod ymarfer](#) (Y Swyddfa Gartref, Mawrth 2023).
99. ¹ [Atebolrwydd Troseddol mewn Cyd-destunau Rheoleiddio: Papur Ymgynghori](#) (Comisiwn y Gyfraith, 2010), t. 5.
100. ¹ [Troseddau troseddol newydd - bwletin ystadegol 1 Mehefin 2009 - 31 Mai 2014](#) (MoJ, Rhagfyr 2014).
101. ¹ Emma Ainsley, James Chalmers a Fiona Leverick, [Patrymau Troseddu: 1951, 1997, 2010, 2014](#) (Prifysgol Glasgow, 2016); cyhoeddwyd y papur terfynol fel James Chalmers a Fiona Leverick, 'Criminal Law in the Shadows: Creating Offences in Delegated Legislation' (2018) 38(2) Legal Stud 221–241. Nodyn: Cyfrifodd Chalmers a Leverick y troseddau newydd a grëwyd mewn pedair blynedd sampl gan ddefnyddio methodoleg wahanol i'r hyn a fabwysiadwyd gan yr MoJ.
102. ¹ [Rheolau Gweithdrefn Droseddol 2005](#) (c. 210 tudalen); [Rheolau Gweithdrefn Droseddol 2020](#) (c. 534 tudalen); [Cyfarwyddiadau Ymarfer Troseddol 2023](#) (Gorffennaf 2024).
103. ¹ [Compendiwm Llys y Goron \(Rhannau 1 a 2\)](#) (Barnwriaeth Llysoedd a Thribiwnlysoedd, wedi'i ddiweddarau ym mis Ebrill 2025); [Deddf Dedfrydu 2020](#); [Cod Dedfrydu](#) (Cyngor Dedfrydu).
104. ¹ Mae canllawiau dedfrydu bellach yn cael eu cyhoeddi ar-lein yn unig ar [wefan y Cyngor Dedfrydu](#) ond mae fersiynau wedi'u harchifo o'r rhan fwyaf o ddogfennau canllaw diffiniol a gyhoeddwyd yn flaenorol yn dal i fod ar gael yn [adran gyhoeddi'r Cyngor Dedfrydu](#).
105. ¹ [Comisiwn Brenhinol ar Weithdrefn Droseddol \(Comisiwn Philips\)](#) (Yr Archifau Cenedlaethol, 1978–81).
106. ¹ Michael Zander QC, [PACE \(Deddf yr Heddlu a Thystiolaeth Droseddol 1984\): Gorffennol, Presennol, a Dyfodol](#) (Ysgol Economeg a Gwyddor Wleidyddol Llundain, 2012); David Cowan, [Pace Odyssey](#), The Law Society Gazette, 16 Mawrth 2020.
107. ¹ John Bardens, [Charging decisions and police-led prosecutions](#) (Llyfrgell Tŷ'r Cyffredin, Mawrth 2014).
108. ¹ David Ormerod, 'Gwerthfawrogi'r rheithgor' [2020] Crim LR 983–986.
109. ¹ Ffynhonnell: [Ystadegau llys troseddol chwarterol](#) (2025), Tabl L1.
110. ¹ Gweler Ffig. 2.8: Derbyniadau, gwarediadau ac achosion agored Llys y Goron.
111. ¹ Mae data llwyth achosion ar gyfer y blynyddoedd cyn 2016 yn cael eu cyfrif ar sail ychydig yn wahanol i ddata ar gyfer y blynyddoedd 2016 ac ymlaen. Mae hyn oherwydd gwelliannau i gydlyniant a chywirdeb ystadegau Llys y Goron MoJ, yn dilyn datblygiad yr Un Goron a gynhaliwyd gan yr a GLITEF ddiwedd 2024. Mae hyn wedi arwain at welliannau i'r data cyfeirio sylfaenol sy'n cael ei ddefnyddio i ddiffinio statws achos a newid i'r ffordd y mae trosglwyddiadau'n cael eu cyfrif mewn derbyniadau a gwarediadau i adlewyrchu'n well y ffordd y mae achosion yn cael eu dal yn y system Platform Cyffredin. Mae hyn yn golygu na ddylid cymharu cyfeintiau absoliwt llwythi achosion Llys y Goron o 2016 ymlaen yn uniongyrchol ag amcangyfrifon cyn 2016.
112. ¹ Ffynhonnell: [Troseddu yng Nghymru a Lloegr: blwyddyn yn dod i ben ym mis Rhagfyr 2024](#) (Swyddfa Ystadegau Gwladol, Ebrill 2025).

113. ¹ Ffynhonnell: [Tablau data agored troseddau a chanlyniadau cofnodedig hanesyddol yr heddlu](#) (Y Swyddfa Gartref, Ionawr 2025); [Ansawdd ystadegau troseddau a gofnodwyd gan yr heddlu ar gyfer Cymru a Lloegr](#) (Y Swyddfa Rheoleiddio Ystadegau, Mawrth 2025); [Arolygiad i ba mor effeithiol mae'r heddlu yn ymchwilio i droseddu](#) (Arolygiaeth Cwnstablaieth a Gwasanaethau Tân ac Achub EF Mawrth 2025).
114. ¹ Am ddiffiniad eang o drais yn erbyn menywod a merched, gweler: [Strategaeth Mynd i'r Afael â Thrais yn Erbyn Menywod a Merched](#) (Y Swyddfa Gartref, Tachwedd 2021).
115. ¹ Ffynhonnell: [Ystadegau cynnydd Swyddog yr Heddlu](#) (Y Swyddfa Gartref, Gorffennaf 2023); [Adroddiad Adolygu Treisio o'r dechrau i'r diwedd ar ganfyddiadau a chamau gweithredu](#) (MoJ, Mehefin 2021); [Diweddariad cynnydd Adolygiad Treisio](#) (MoJ, Chwefror 2024); [Operation Soteria – Transforming the Investigation of Rape](#) (Cyngor Cenedlaethol Penaethiaid yr Heddlu); [Adroddiad Blwyddyn Un Operation Soteria](#) (Swyddfa Gartref, Ebrill 2023); [Strydoedd Mwy Diogel: Cynllun ar gyfer Newid](#) (Swyddfa'r Prif Weinidog). Mae cenhadaeth hirdymor y llywodraeth bresennol yn cynnwys uchelgais i haneru trais yn erbyn menywod a merched a throseddau cyllyll yn ogystal â chynyddu hyder yn yr heddlu. Carreg filltir bwysig wrth gyflawni'r genhadaeth hon yw'r ymrwymiad i roi 13,000 o swyddogion heddlu ychwanegol, Swyddogion Cymorth Cymunedol yr Heddlu a chwnstablaiad arbennig mewn rolau plismona cymdogaeth dros y Senedd bresennol.
116. ¹ Ffynhonnell: [Ystadegau llys troseddol chwarterol](#) (2025).
117. ¹ Ffynhonnell: *ibid.*
118. ¹ Mae rhinweddau dargyfeirio wedi cael eu trafod ers amser maith – gweler, er enghraifft, Gavin Dingwall a Christopher Harding, *Diversion in the Criminal Process* (Sweet & Maxwell, 1998).
119. ¹ Adran 2 o [Ddeddf Cyfiawnder Troseddol a'r Heddlu 2001](#).
120. ¹ Adran 22 o [Ddeddf Cyfiawnder Troseddol 2003](#).
121. ¹ [Ymagwedd ddoethach at ddedfrydu](#) (MoJ, Medi 2020).
122. ¹ [Canllawiau Dedfrydu: 7. Troseddau y mae hysbysiadau cosb ar gael amdanynt](#) (Cyngor Dedfrydu).
123. ¹ [Canllawiau Dedfrydu: 6. Penderfyniad cymunedol](#) (Cyngor Dedfrydu).
124. ¹ [Canllawiau Dedfrydu: 3. Rhybudd syml](#) (Cyngor Dedfrydu).
125. ¹ [Canllawiau Dedfrydu: 4. Rhybudd amodol](#) (Cyngor Dedfrydu).
126. ¹ Ffynhonnell: [Ystadegau cyfiawnder troseddol](#) (MoJ, Rhagfyr 2024).
127. ¹ [Gwerthusiad o'r Rhaglen Ariannu Llys Triniaeth Cyffuriau](#) (Adran Gyfiawnder Canada, Rhagfyr 2021).
128. ¹ Peter Neyroud, [Gwarediadau y tu allan i'r llys a reolir gan yr Heddlu: adolygiad o'r dystiolaeth](#) (NPCC, 2018). Peter Neyroud a Molly Slothower, 'Operation Turning Point: the first interim report' (Adroddiad heb ei gyhoeddi, Sefydliad Troseddeg, 2012). Canfu'r tair astudiaeth hon yn y DU ar OOCRs ganlyniadau cadarnhaol mewn termau cost-budd o'u cymharu â dedfrydau carchar. Rwy'n cydnabod cyfyngiadau'r astudiaethau hyn oherwydd yn y rhan fwyaf o achosion OOCR byddai lefel y troseddau dan sylw yn annhebygol o sbarduno dedfrydau carchar.
129. ¹ Gyda diolch i Annie Fendrich am ei chyflwyniad i'r Adolygiad hwn.
130. ¹ Ffynhonnell: [Effaith triniaeth cyffuriau ac alcohol ar aildroseddu](#) (Iechyd Cyhoeddus Lloegr a'r Weinyddiaeth Amddiffyn, Hydref 2017).
131. ¹ Peter Neyroud, [Datrysiadau y tu allan i'r llys a reolir gan yr Heddlu: adolygiad o'r dystiolaeth](#) (NPCC, 2018).
132. ¹ *Ibid.* Peter Neyroud a Molly Slothower, 'Operation Turning Point: the first interim report' (Adroddiad heb ei gyhoeddi, Sefydliad Troseddeg, 2012).
133. ¹ Ffynhonnell: [Ystadegau System Cyfiawnder Troseddol chwarterol: Rhagfyr 2024](#) (MoJ, Mai 2025).
134. ¹ Mae rhybuddion syml ar gael ar gyfer y rhan fwyaf o droseddau ond maent wedi'u bwriadu yn bennaf ar gyfer troseddau lefel isel, tro cyntaf yn bennaf. Gall penderfyniadau cymunedol gynnwys elfennau o gyfiawnder adferol, megis cynadledda troseddwr-dioddefwr neu hwyluso ymddiheuriad i'r dioddefwr.

135. ¹ [Sut y gall heddluoedd wneud gwell defnydd o ddargyfeirio a gwarediadau y tu allan i'r llys](#) (Transform Justice, Gorffennaf 2022).
136. ¹ Gweler Diagnosis Problemau (Pennod 2) am fwy o fanylion ar dueddiadau troseddu sy'n newid.
137. ¹ [Datrysiadau y tu allan i'r llys: Addas i'r diben neu angen diwygio?](#) (Cymdeithas yr Ynadon, Rhagfyr 2022).
138. ¹ [Sut y gall heddluoedd wneud gwell defnydd o ddargyfeirio a datrysiadau y tu allan i'r llys](#) (Transform Justice, Gorffennaf 2022).
139. ¹ Ffynhonnell: [Canlyniadau troseddau yng Nghymru a Lloegr 2023 i 2024](#) (Y Swyddfa Gartref, Gorffennaf 2024–Ionawr 2025). Nodyn: mae grwpiau troseddu yn cael eu dewis yn seiliedig ar y defnydd uchaf. Mae graddio yn cael ei bennu gan gyfradd rhybudd; Nifer y rhybuddion wedi'u rhannu â nifer yr ymchwiliadau a gaewyd. Mae Heddlu Trafnidiaeth Prydain wedi'u heithrio, ac mae Dinas Llundain ar wahân i feddiannau cyffuriau wedi cael ei symud oherwydd cyfrifon caeedig ymchwiliadau isel.
140. ¹ Dr Vicky Kemp, 'Hawliau cyfreithiol digidol: Archwilio dealltwriaeth carcharorion o'r hawl i gyfreithiwr a rhwystrau posibl i gael mynediad at gyngor cyfreithiol' [2020] Crim LR 129-147.
141. ¹ Dr Vicky Kemp, [Cyngor Cyfreithiol Gorsaf yr Heddlu Effeithiol, Adroddiad Gwlad 2: Cymru a Lloegr](#) (Prifysgol Nottingham, Ysgol y Gyfraith, Ebrill 2018).
142. ¹ [Cyfreithwyr dyletswydd troseddol: argyfwng cynyddol](#) (Cymdeithas y Gyfraith, Mawrth 2025).
143. ¹ [Cymorth Cyfreithiol Troseddol: cynigion ar gyfer diwygio'r cynllun ffioedd cyfreithiwr](#) (MoJ, Mai 2025).
144. ¹ [Sut rydym yn cefnogi'r Heddlu - Make Time Count.](#)
145. ¹ Gyda diolch i Tim Godwin am ei gyflwyniad i'r Adolygiad hwn.
146. ¹ [Cymhlethdod Deddf Adsefydlu Troseddwyr, 1974](#) (Datgloi, 2024).
147. ¹ Katie Harber (prif ymchwilydd), Turning Point Gogledd Orllewin Llundain: Treial ar hap o ddargyfeiriad dan arweiniad yr heddlu yng Ngogledd Orllewin Llundain.
148. ¹ [Cod Ymarfer ar gyfer Rhybuddion Amodol i Oedolion: Rhan 3 o Ddeddf Cyfiawnder Troseddol 2003](#) (MoJ, Ionawr 2013).
149. ¹ Y Gwir Anrhydeddus Syr Brian Leveson, [Adolygiad o Effeithlonrwydd mewn Achosion Troseddol](#) (Barnwriaeth Cymru a Lloegr, Ionawr 2015), t. 9.
150. ¹ Fel y'i diwygiwyd gan a. 63 o Ddeddf Plismona a Throseddu (PCA) 2017 a Sch. 4 i Ddeddf yr Heddlu, Troseddu, Dedfrydu a Llysoedd 2022.
151. ¹ [Adolygiad o Effeithlonrwydd mewn Achosion Troseddol](#) (2015), t. 21.
152. ¹ Cyn y diwygiadau i a. 47 o [Ddeddf yr Heddlu a Thystiolaeth Troseddol 1984](#) (gan a. 63 o [Ddeddf Plismona a Throseddu 2017](#)), roedd rhyddhau ar fechniaeth (a allai fod yn ddiamod heblaw am ddychwelyd i'r orsaf heddlu ar ddyddiad penodol. Ar ôl a. 63, fodd bynnag, oherwydd yr amodau amser anodd a ragnodwyd bryd hynny, dyfeisiwyd mecanwaith anstatudol o ryddhau dan ymchwiliad tra bod yr heddlu yn parhau i ymchwilio. Nid oedd gan y mecanwaith hwn unrhyw gyfyngiad amser ac nid oes system statudol o adolygu.
153. ¹ [Mechnïaeth cyn tâl: Ymgynghoriad canllawiau statudol](#) (Coleg Plismona, 2022), paragraff 5.3.
154. ¹ [Canllawiau statudol mechnïaeth cyn tâl](#) (Y Swyddfa Gartref, Mehefin 2023), adrannau 9, 10 a 13.
155. ¹ Anthea Hucklesby, [Pre-charge bail and Release Under Investigation: an examination of their use, effectiveness and impact on suspects' and victims' rights and confidence in the criminal justice system](#) (Prifysgol Birmingham, Medi 2024), t. 46; [Mechnïaeth cyn cyhuddo a rhyddhau dan ymchwiliad Taro cydbwysedd](#) (Arolygiaeth Erlyn y Goron EF, Rhagfyr 2020), t. 1.
156. ¹ [Canfyddiadau Uchaf ar gyfer Arolwg Rhyddhau Dan Ymchwiliad \(RUI\) Mai 2019](#) (Cymdeithas Cyfreithwyr Llysoedd Troseddol Llundain, 2019), t. 1.
157. ¹ Adran 47ZF o [Ddeddf Plismona a Throseddu 2017](#) (fel y'i diwygiwyd).

158. ¹ [Canllawiau'r Cyfarwyddwr ar Godi Tâl, Chweched argraffiad](#) (CPS, Rhagfyr 2020), paragraff 4.30.
159. ¹ Ibid.
160. ¹ [Canllaw i ddioddefwyr - Beth sy'n digwydd pan ddaw achos i'r CPS](#) (CPS).
161. ¹ [Canllawiau y Cyfarwyddwr ar Gyhuddo, Chweched argraffiad](#) (2020).
162. ¹ Ibid.
163. ¹ Ffynhonnell: [Crynodeb data CPS Chwarter 3 2024-2025](#) (CPS, Ebrill 2025).
164. ¹ [Canllawiau y Cyfarwyddwr ar Gyhuddo, Chweched argraffiad](#) (2020).
165. ¹ Mewn perthynas â rhai troseddau fel llofruddiaeth, rhaid i Farnwr Llys y Goron wneud unrhyw benderfyniad ynghylch mechnïaeth.
166. ¹ Gyda diolch i'r Athro Anthea Hucklesby o Brifysgol Birmingham am ei chyflwyniad i'r Adolygiad hwn.
167. ¹ Mae'r darpariaethau manwl sy'n ymwneud â mechnïaeth a'r amodau posibl y gellir eu gosod wedi'u nodi yn [Neddf Mechnïaeth 1976](#) (fel y'i diwygiwyd).
168. ¹ Ffynhonnell: a. 2 o [ddalffa'r heddlu a mechnïaeth cyn-gyhuddiad, blwyddyn sy'n dod i ben ym mis Mawrth 2024](#) (Swyddfa Gartref, Chwefror 2025).
169. ¹ [Rhyddhau dan ymchwiliad a mechnïaeth cyn cyhuddo](#) (Cymdeithas y Gyfraith, Mehefin 2021); [Ymgynghoriad Pwerau'r Heddlu a Llywodraeth Mechnïaeth](#) (JUSTICE, Mai 2020).
170. ¹ Ffynhonnell: a. 2 o [ddalffa'r heddlu a mechnïaeth cyn-gyhuddiad, blwyddyn sy'n dod i ben ym mis Mawrth 2024](#) (Chwefror 2025).
171. ¹ [Canllawiau statudol mechnïaeth cyn cyhuddo \(hygyrch\)](#) (Y Swyddfa Gartref, diweddarwyd Mehefin 2023), paragraff 11.13.
172. ¹ [Rhyddhau dan ymchwiliad a mechnïaeth cyn-gyhuddiad](#) (2021).
173. ¹ Lauren Nickolls, [Pwerau'r heddlu: mechnïaeth cyn-gyhuddiad a rhyddhau dan ymchwiliad](#) (Llyfrgell Tŷ'r Cyffredin, Ionawr 2023).
174. ¹ [Mechnïaeth cyn-gyhuddiad a rhyddhau dan ymchwiliad: taro cydbwysedd](#) (HMCPSI a HMICFRS, Rhagfyr 2020), t. 1.
175. ¹ Ibid, t. 11.
176. ¹ Gyda diolch i Sacha Hatchett am ei chyfraniad i'r Adolygiad hwn.
177. ¹ Jill Peay ac Elaine Player, ["Not a stain on your character?": The finality of acquittals and the search for just outcomes](#) [2021] Crim LR 921–944. Mae'r erthygl hon yn trafod y costau emosiynol i ddiffnyddion sy'n cael eu rhyddhau. Mae troednodyn 25 yn amlinellu ymchwil bellach yng nghyd-destun mechnïaeth.
178. ¹ Un enghraifft efallai yw bod dwyn dyfais symudol ar y stryd yn cael ei gyhuddo fel lladrad (cyhuddadwy yn unig ac yn destun hyd at garchar am oes), ond dylid ei gyhuddo fel lladrad oddi wrth y person (trosedd neillffordd, yn amodol ar uchafswm o saith mlynedd dan glo).
179. ¹ Gyda diolch i Dr Steven Cammis, Ysgol y Gyfraith Birmingham ym Mhrifysgol Birmingham; Yr Athro Brian Doherty, Ysgol Astudiaethau Cymdeithasol, Gwleidyddol a Byd-eang ym Mhrifysgol Keele; Dr Joanna Gilmore, Ysgol y Gyfraith Efrog ym Mhrifysgol Efrog; a Dr Graeme Hayes, Ysgol y Gyfraith a'r Gwyddorau Cymdeithasol ym Mhrifysgol Aston am eu cyflwyniadau i'r Adolygiad hwn.
180. ¹ [Lleihau'r ôl-groniad mewn llysoedd troseddol: Adroddiad Pedwar Deg Tri Sesiwn 2021–22](#) (Tŷ'r Cyffredin, Pwyllgor Cyfrifon Cyhoeddus, Mawrth 2022).
181. ¹ Cynllun Cyfiawnder ar y Cyd Cam-drin Domestig: Cyngor Cenedlaethol Penaethiaid yr Heddlu a Gwasanaeth Erlyn y Goron (NPCC a CPS, Tachwedd 2024).
182. ¹ [Adolygiad i ymdrin â chapasiti carchardai: cylch gorchwyl](#) (MoJ, Chwefror 2025).
183. ¹ Adran 12(2)(b) o [Ddeddf Diwygio'r Heddlu 2002](#).
184. ¹ R (Yavuz) v Prif Gwnstabl Heddlu Gorllewin Swydd Efrog [2016], CO/4070/2015, QB (Llys Gweinyddol), paragraff 46, rhif 34.
185. ¹ [Bil Troseddu a Phlisma: Taflen ffeithiau atebolrwydd ac uniondeb plisma](#) (Y Swyddfa Gartref a'r MoJ, Chwefror 2025).

186. ¹ Ibid.
187. ¹ Adran 50A o [Ddeddf yr Heddlu a Thystiolaeth Droseddol 1984](#).
188. ¹ Roedd hyn yn bryder a nodwyd yn benodol gan nifer o'r rhai a ymatebodd ar ran yr heddlu. Nid yw'r IOPC yn derbyn bod y canllawiau yn arwain at swyddogion yr heddlu yn cymryd agwedd rhy ofalus.
189. ¹ Aeth y pryder a fynegwyd gan Gomisiynydd yr Heddlu Metropolitan y tu hwnt i benderfyniadau mechnïaeth i'r trothwy ar gyfer ymchwiliadau IOPC yn gyffredinol. Fel y cyfryw, mae'n ymestyn y tu hwnt i Delerau Gorchwyl yr Adolygiad hwn. Fodd bynnag, ymddengys bod cryn dipyn o rym i'r ddadl, er y gall fod arwydd o ymddygiad neu ymddygiad troseddol a allai gyfiawnhau dwyn achos disgyblu ac felly yn haeddu ymchwiliad, na ddylai'r ymchwiliad hwnnw ei hun sbarduno canlyniadau andwyol i'r swyddog oni bai bod amheuaeth resymol o gyflawni trosedd neu ymddygiad sy'n cyfiawnhau achos disgyblu. Fel gyda'r Comisiynydd, rwyf hefyd yn gweld mantais wirioneddol yn y canllawiau sy'n ei gwneud yn glir na ddylid effeithio ar weithgareddau'r swyddog nes bod amheuaeth resymol yn cael ei sefydlu, ac os yw'r hyn sy'n cael ei honni yn gynhenid annhebygol neu yn cael ei wrth-ddweud gan dystiolaeth, megis teledu cylch cyfyng neu dystiolaeth ddogfennol, mae'n annhebygol y bydd arwydd y gallai swyddog fod wedi cyflawni trosedd neu ymddwyn mewn modd a fyddai'n cyfiawnhau dwyn achosion disgyblu. Byddai hyn yn delio â'i bwynt bod yna lawer o achosion lle mae swyddogion wedi treulio amser hir (weithiau blynyddoedd) o dan graffu dwys, yn aml yn y chwyddwydr cyhoeddus, dim ond i'r ymchwiliad eu rhyddhau yn y pen draw.
190. ¹ Ffynhonnell: [Ystadegau llys troseddol chwarterol: Hydref i Ragfyr 2024](#) (MoJ, Mawrth 2025). Sylwch fod hyn yn cynnwys cyfrif dwbl o achosion yn y llys ynadon a anfonwyd yn syth i Lys y Goron. Roedd datrysiadau ynadon yn 2024 yn cynnwys 19% ar gyfer treial (troseddau y naill ffordd neu'r llall a gellir eu cyhuddo yn unig), 44% moduro diannod, 34% heb fod yn moduro diannod a 4% o doriadau. Mae'r ffigur yn cynnwys pob trosedd lefel isel, gan gynnwys y Weithdrefn Un Ynad y mae'r ynadon yn delio â hi. Ac eithrio moduro diannod (h.y. tynnu oddi ar gyfrif y llys ynadon ond cadw'r cyfanswm), mae'r llys ynadon yn delio â 52% o'r holl achosion troseddol. [Ynglŷn â llysoedd ynadon](#) (Llysoedd a Thribiwnlysoedd Barnwrol).
191. ¹ GLITEF (n.d.), *Dod yn ynad: Pwy all fod yn ynad*.
192. ¹ Ac eithrio mewn perthynas â dynladdiad a throseddau difrifol (gweler amdanynt: [R \('H', 'A', ac 'O'\) v The Southampton Youth Court](#) [2004] EWHC 2912 (Admin)). Mae'r Llys Ieuencid yn cadw awdurdodaeth ar gyfer pob troseddwr dan 18 oed a gall ddeddfydu hyd at ddwy flynedd mewn Sefydliad Troseddwr Ifanc. Ni ellir tanamcangyfrif rôl yr ynadon wrth ddelio â threialon ieuencid. Mae ynadon sy'n eistedd yn y Llys Ieuencid yn darparu fforwm priodol a chymesur ar gyfer achosion o'r fath.
193. ¹ [Rôl remandio oedolyn yn y carchar yn y system cyfiawnder troseddol: Seithfed Adroddiad Sesiwn 2022-23](#) (Pwyllgor Dethol Cyfiawnder, Ionawr 2023).
194. ¹ [Deddf Mechnïaeth 1976](#).
195. ¹ Ffynhonnell: [Ystadegau rheoli troseddwr chwarterol: Hydref i Ragfyr 2024](#) (MoJ a HMPPS, Ebrill 2025).
196. ¹ Ffynhonnell: [Ystadegau llys troseddol chwarterol](#) (2025).
197. ¹ Mae terfynau amser yn y ddalfa (CTLs) ar waith i sicrhau nad yw diffynyddion heb eu collfarnu yn cael eu cadw yn y ddalfa cyn treial am gyfnod o amser gormodol. Mae CTL yn berthnasol i bob cyhuddiad unigol ac nid i'r troseddwr. Mae hyd y CTL yn dibynnu ar y math o drosedd, er enghraifft ar gyfer troseddau diannod yn unig mae'r CTL yn 56 diwrnod, ac ar gyfer troseddau y gellir eu cyhuddo yn unig mae'n 182 diwrnod. Mae rhagor o wybodaeth ar gael yma: [Terfynau Amser y Ddalfa | Gwasanaeth Erlyn y Goron](#).
198. ¹ Ffynhonnell: [Ystadegau llys troseddol chwarterol](#) (2025). Gellir dod o hyd i drosolwg o'r SJP yma: [Inside HMCTS: Explanation the Single Justice Procedure in the magistrates' court](#).
199. ¹ [Goruchwyllo a rheoleiddio erlynwyr preifat yn y system cyfiawnder troseddol](#) (MoJ, Mawrth 2025).
200. ¹ Ffynhonnell: [Ystadegau llys troseddol chwarterol](#) (2025). Nodyn: nid yw'r un wybodaeth ar gael mewn perthynas â'r llys ynadon, fodd bynnag, defnyddir y rhestr gyntaf i'w gwblhau fel cymhariaeth 'yn y llys'.

201. ¹ [Mwy o bwerau dedfrydu i ynadon fynd i'r afael ag argyfwng carchardai](#) (MoJ, Hydref 2024).
202. ¹ Ffynhonnell: [Ystadegau rheoli troseddwyd yn chwarterol: 0% 2024](#) (MoJ a HMPPS, Ebrill 2025).
203. ¹ [Remand Decision Making in the Magistrates Court](#) (JUSTICE, Tachwedd 2023), t. 32.
204. ¹ Gwybodaeth a ddarperir gan yr MoJ.
205. ¹ [Cymorth cyfreithiol: Trosolwg](#).
206. ¹ [Buddsoddi miliynau mewn cymorth cyfreithiol i hybu mynediad at gyfiawnder a chadw strydoedd yn ddiogel](#) (MoJ, Rhagfyr 2024).
207. ¹ Ffynhonnell: [Ystadegau llys troseddol chwarterol: Gorffennaf i Fedi 2021](#) (MoJ, Ionawr 2022).
208. ¹ Ffynhonnell: [Adroddiad blynyddol a chyfrifon Gwasanaeth Erlyn y Goron 2023 i 2024](#) (CPS, Gorffennaf 2024). Nodyn: Nid yw data cyfradd etholiad CPS yn uniongyrchol gymharol ag ystadegau MoJ oherwydd gwahanol systemau rheoli achosion a gwahanol bwyntiau casglu data.
209. ¹ Mae'r ffigur yn defnyddio dwy ffynhonnell ddata: MoJ a CPS. Mae canrannau'r diffynyddion etholedig wedi'u cyfuno â data derbyniadau MoJ, felly mae'r ffigur yn cael ei addasu a dylid ei ddehongli yn ofalus.
210. ¹ Is-iarll Runciman o Doxford, [Y Comisiwn Brenhinol ar Gyfiawnder Troseddol](#) (HMSO, 1993).
211. ¹ Yn ôl ystadegau'r MoJ, yn 2022, y grŵp ethnig du oedd â'r gyfran uchaf o ddiffynyddion sy'n dewis eu hunain i gael eu gwrandio mewn Llys y Goron (27%). Dilynwyd hyn gan ddiffynyddion o'r grŵp ethnig cymysg (21%), diffynyddion Asiaidd a diffynyddion eraill (18%) a diffynyddion gwyn (15%). Ffynhonnell: [Ystadegau ar Ethnigrwydd a'r System Cyfiawnder Troseddol, 2022](#) (MoJ, Mawrth 2024). Nodyn: nid yw'r MoJ bellach yn cyhoeddi data cyfradd etholiad oherwydd materion ansawdd data. Felly, dylid defnyddio'r data hwn yn ofalus.
212. ¹ Y Gwir Anrhydeddus David Lammy, [adolygiad Lammy: adroddiad terfynol](#) (Medi 2017).
213. ¹ [Y Comisiwn Brenhinol ar Gyfiawnder Troseddol](#) (1993).
214. ¹ Martin Narey, *Adolygiad o Oedi yn y System Cyfiawnder Troseddol: Adroddiad Narey* (Swyddfa Gartref, 1997), t. 33.
215. ¹ Y Gwir Anrhydeddus Arglwydd Ustus Auld, [Adolygiad o Lysoedd Troseddol Cymru a Lloegr](#) (HMSO, Hydref 2001), ch. 5.
216. ¹ William Forsyth, *History of Trial by Jury* (John W. Parker and Son, 1852), t. 108; William Holdsworth, *A History of English Law*, Cyfrol 1 (Methuen & Co. Ltd, 1903); W. R. Cornish, *The Jury* (Allen Lane, 1968), t. 12, fel y'i dyfynnwyd yn [Adolygiad o Lysoedd Troseddol Cymru a Lloegr](#) (2001).
217. ¹ Yr Arglwydd Patrick Devlin, *Darlithoedd Hamlyn: Treial gan Reithgor* (Methuen & Co. Ltd, 1996).
218. ¹ [Confensiwn Ewropeaidd ar Hawliau Dynol; Deddf Hawliau Dynol 1998](#).
219. ¹ [Adolygiad o Lysoedd Troseddol Cymru a Lloegr](#) (2001).
220. ¹ *X ac Y v Iwerddon* [1980] ECHR (8299/78); *Callaghan v y Deyrnas Unedig* [1989] ECHR (14739/89).
221. ¹ [Taxquet v Gwlad Belg](#) [2010] ECHR (926/05).
222. ¹ *X ac Y v Iwerddon* [1980]. Gweler hefyd *Wanyosi v y Deyrnas Unedig* [1998] ECHR (3212/96). Gwrthodwyd dadleuon tebyg mewn cyfres o achosion Rwsia: [Klimentyev v Rwsia](#) [2002] ECHR (46503/99); [Moiseyev v Rwsia](#) [2004] ECHR (62935/00); [Andrey Isayev v Rwsia](#) [2010] ECHR (24490/03).
223. ¹ [Shuker & Ors, Re Ceisiadau am Adolygiad Barnwrol](#) [2004] NIQB 20.
224. ¹ *BH v Llys Ieuencid Norwich* [2023] EWHC 25 (Gweinyddol).
225. ¹ Ffynhonnell: [Ystadegau llys troseddol chwarterol](#) (2025). Sylwch fod hyn yn defnyddio achosion wedi'u gwaredu fel mesur ar gyfer achosion sy'n cael eu trin. Sylwch hefyd fod hyn yn cynnwys cyfrif dwbl o achosion yn y llys ynadon a anfonwyd yn syth i Llys y Goron.

226. ¹ Nid oes gan berson o dan 18 oed hawl i ethol treial gan farnwr a rheithgor am drosedd neillffordd ac mae p'un a oes gan berson hawl i ethol hynny, neu a fydd yn cael ei dreialu gan Lys leuenctid, yn dibynnu ar ei oedran ar yr adeg y penderfynir ar y dull treial: *R v Islington North Juvenile Court, ex parte Daley* [1983] 1 AC 347. Pan ddaw a. 12 o [Ddeddf Adolygiad Barnwrol a Llysoedd 2022](#) i rym, bydd gan y Llys leuenctid y pŵer i anfon person sydd wedi cyrraedd 18 oed cyn 'dechrau'r treial' (o fewn ystyr a. 22(11B)(a) a (b) o [Ddeddf Erlyn Troseddau 1985](#)) i Lys y Goron i'w dreialu.
227. ¹ [Bil Hawliau: Dogfennau'r Bil](#) (MoJ, Mehefin 2022).
228. ¹ Adran 9 o'r [Bil Hawliau](#).
229. ¹ megis [datganiadau Tŷ'r Arglwyddi](#) yn *R v Connor* ac *R v Mirza*. Roedd yr Arglwydd Steyn yn cydnabod ei arwyddocâd cyfansoddiadol (paragraff 7) a soniodd yr Arglwydd Hope am yr 'hawl i dreial gan reithgor' (paragraff 59).
230. ¹ *R v Twomey* [2009] EWCA Crim 1035.
231. ¹ Ibid, paragraffau 10, 12, 16 a 32.
232. ¹ [Bil Cyfiawnder Troseddol \(Dull Treial\), Tŷ'r Arglwyddi - Nodyn Esboniadol](#) (1999), paragraff 4; [Bil Cyfiawnder Troseddol \(Dull Treial\) \(Rhif 2\), Tŷ'r Cyffredin - Nodyn Esboniadol](#) (2000), paragraff 4.
233. ¹ Mae'n bwysig nodi yma bod troseddau lefel isel wedi'u hailddosbarthu fel diannod yn unig o ganlyniad i oedi hir yn y llysoedd troseddol. Cyhoeddodd Pwyllgor James, a arweiniwyd gan y Diweddar Arglwydd Ustus James, adroddiad ar Ddosbarthu Busnes Troseddol ym 1975 a argymhellodd y dylid gwneud troseddau gwerth isel fel difrod troseddol, yfed a chymryd cerbyd heb ganiatâd y perchennog yn ddiannod yn unig er mwyn lleihau'r galw yn Llys y Goron. Mae argymhellion Pwyllgor James yn cael eu gweithredu'n rhannol gan ddeddfwriaeth ar ffurf [Deddf Cyfraith Droseddol 1977](#).
234. ¹ Y Gwir Anrhydeddus Syr Brian Leveson, [Adolygiad o Effeithlonrwydd mewn Achosion Troseddol](#) (Barnwriaeth Cymru a Lloegr, Ionawr 2015).
235. ¹ Ffynhonnell: [Ystadegau llys troseddol chwarterol](#) (2025). Mae'r dirprwy hwn yn cymryd yn ganiataol bod gan dreialon ple dieuog reithgor, ac 1 diffynnydd = 1 achos. Yn 2024, roedd 127,468 o ddiffynnyddion yr ymdrinnir â nhw, tra bod achosion wedi'u datrys yn 121,579. Mae hyn yn rhoi cymhareb o 1.12 diffynnydd fesul achos. Yn ogystal, mae hyn yn cynnwys cyfrif dwbl o achosion yn y llys ynadon a anfonwyd yn syth i Lys y Goron.
236. ¹ [Mwy o bwerau dedfrydu i ynadon fynd i'r afael ag argyfwng carchardai](#) (MoJ, Hydref 2024).
237. ¹ Adran 127 o [Ddeddf Llysoedd Ynadon 1980](#).
238. ¹ Mewn perthynas â throseddau neillffordd, sy'n llawer mwy helaeth na'r rhai sydd ag uchafswm o ddwy flynedd, yn 2024 derbyniodd tua 60% o achosion neillffordd a deddfrydwyd yn Llys y Goron deddfryd o fwy na 12 mis. Nodyn: roedd hyn yn eithrio 'Amherthnasol' neu 'Anhysbys' o 'Hyd y Ddedfryd o Garchar. Nid yw wedi bod yn bosibl tynnu'r achosion hynny sydd ag uchafswm o ddwy flynedd o'r ystadegau.
239. ¹ Adran 19 o [Ddeddf Llysoedd Ynadon 1980](#).
240. ¹ Mae eithriadau i a. 127 o MCA 1980 sy'n gosod y terfyn amser o chwe mis ar gychwyn erlyniad, er enghraifft Deddf Lles Anifeiliaid 2006, a. 31.
241. ¹ Adran 127 o [Ddeddf Llysoedd Ynadon 1980](#).
242. ¹ [Cyfrifiannell chwyddiant | Banc Lloegr](#).
243. ¹ [Canllawiau Dedfrydu: Meddu ar gyffwr a reolir](#) (Cyngor Dedfrydu).
244. ¹ Mae'r pŵer yn deillio o Ddeddf Adolygiad Barnwrol a Llysoedd 2002. Fe'i cymhwyswyd i droseddau a gyflawnwyd ar neu ar ôl 2 Mai 2022 gan Reoliadau Deddf Cyfiawnder Troseddol 2003 (Cychwyn Rhif 33) a Rheoliadau Deddf Dedfrydu 2020 (Cychwyn Rhif 2) 2022 (OS 2022 Rhif 500). Fodd bynnag, diffoddwyd y pŵer a dychwelwyd yr uchafswm i chwe mis pan ddigwyddodd euogfarn ar neu ar ôl 30 Mawrth 2023 gan Reoliadau Deddf Dedfrydu 2020 (Pwerau Dedfrydu Llys Ynadon) (Diwygio) 2023 (OS 2023 Rhif 298). Ar y pryd, cyhoeddodd yr Arglwydd Brif Ustus lythyr i'r llysoedd yn gwneud yn glir bod y dychwelyd i chwe mis wedi'i fwriadu i fod dros dro, ac roedd yn ymateb gan y llywodraeth a gynlluniwyd i leddfu'r pwysau ar y carchardai. Cynyddwyd y

terfyn unwaith eto i 12 mis pan ddigwyddodd euogfarn ar neu ar ôl 18 Tachwedd 2024 gan Reoliadau Deddf Dedfrydu 2020 (Pwerau Dedfrydu Llys Ynadon) (Diwygio) 2024 (OS 2024 Rhif 1067).

245. ¹ Adran 224 o'r [Cod Dedfrydu 2020 \(Cyngor Dedfrydu\)](#).
246. ¹ Adran 22A o [Ddeddf Llysoedd Ynadon 1980](#), sy'n tanseilio'r honiad statudol bod y drosedd i'w dreialu'n ddiannod.
247. ¹ [Bil Troseddu a Phlisma](#) (Senedd y DU, Mai 2025).
248. ¹ [Bil Troseddu a Phlisma: Taflen ffeithiau troseddau manwerthu](#) (Y Swyddfa Gartref a'r MoJ, Chwefror 2025).
249. ¹ Er enghraifft, a. 39A o [Ddeddf Cyfiawnder Troseddol 1988](#), a fewnosodwyd gan a. 49 o [Ddeddf yr Heddlu, Troseddu, Dedfrydu a Llysoedd 2022](#), sy'n ymestyn y terfyn amser ar gyfer unrhyw droseddau o ymosodiad cyffredin neu guro sy'n gyfystyr â cham-drin domestig, fel y'i diffinnir yn adran 1 o [Ddeddf Cam-drin Domestig 2021](#).
250. ¹ Julian Roberts, Michael Hough, Jonathan Jackson a Monica M. Gerber, 'Public opinion towards the lay magistracy and the sentencing council guidelines: The effects of information on attitudes' (2012) 52(6) Brit J Crim 1072–1091.
251. ¹ Roberts et al., 'Public opinion towards the magistracy and the sentencing council guidelines'.
252. ¹ [Chi yw'r Barnwr a lansiwyd](#) (Cyngor Dedfrydu, Gorffennaf 2024).
253. ¹ Ffynhonnell: [Ystadegau llys troseddol chwarterol](#) (2025).
254. ¹ [Papur Ymgynghori Apeliadau Troseddol](#) (Comisiwn y Gyfraith, 2025), t. 93.
255. ¹ [Apeliadau Troseddol: Papur Materion](#) (Comisiwn y Gyfraith, 2023), t. 44.
256. ¹ Gellid cyflawni hyn hefyd trwy newid i'r Rheolau Gweithdrefn Droseddol a Chyfarwyddiadau Ymarfer Troseddol o dan adran 69 o [Ddeddf y Llysoedd 2003](#).
257. ¹ [Achosion llys troseddol: Llysoedd y Goron ers 1972](#) (Yr Archifau Cenedlaethol).
258. ¹ Ffynhonnell: [Amrywiaeth y farnwriaeth: Proffesiynau cyfreithiol, penodiadau newydd a deiliaid swyddi presennol - Ystadegau 2024](#) (MoJ, Rhagfyr 2024).
259. ¹ [Adolygiad Lammy: adroddiad terfynol](#) (2017).
260. ¹ Penny Darbyshire, 'For the New Lord Chancellor—Some Causes of Concern About Magistrates' [1997] Crim LR 861–874.
261. ¹ Ffynhonnell: [Amrywiaeth y Farnwriaeth](#).
262. ¹ Ffynhonnell: Cyfrifiad SYG 2021.
263. ¹ Penelope Gibbs, [A ddylai ynadon fod yn fwy cynrychioliadol o'r bobl?](#) (Trawsnewid Cyfiawnder, 2024).
264. ¹ Ffynhonnell: [Amrywiaeth y Farnwriaeth](#).
265. ¹ Ibid.
266. ¹ [Adolygiad o Lysoedd Troseddol yng Nghymru a Lloegr](#) (2001), t. 98.
267. ¹ Syr Christopher Bellamy, [Adolygiad Annibynnol o Gymorth Cyfreithiol Troseddol](#) (Tachwedd 2021).
268. ¹ [Ymateb llawn y Llywodraeth i'r Adolygiad Annibynnol Cymorth Cyfreithiol Troseddol ac ymgynghoriad ar gynigion polisi](#) (MoJ, Rhagfyr 2022).
269. ¹ [Canllaw ar Erthygl 2 o Brotocol Rhif 7 i'r Confensiwn Ewropeaidd ar Hawliau Dynol: Hawl i apelio mewn materion troseddol](#) (Llys Hawliau Dynol Ewrop, Chwefror 2025).
270. ¹ Yn ddiweddar, bu sawl achos proffil uchel o gamweinyddu cyfiawnder, lle cafodd unigolion diniwed eu dyfarnu'n euog a'u dedfrydu i gyfnodau carchar sylweddol, dim ond i gael eu collfarnau wedi'u diddymu wedyn. Gwelodd sgandal Swyddfa'r Post, a ddigwyddodd rhwng 1999 a 2015, fwy na 900 o is-bostfeistri ac eraill yn cael eu herlyn ar gam ar gyhuddiadau o gyfrifeg ffug a dwyn oherwydd diffygion yn system TG Horizon. Mae'r sgandal hon wedi cael ei disgrifio fel un o'r camgymeriadau cyfiawnder mwyaf yn hanes Prydain. Enghreifftiau nodedig ar lefel unigol yw achosion Andrew Malkinson (a gafwyd yn euog o dreisio yn 2004) a Peter Sullivan (a gafwyd yn

euog o lofruddiaeth ym 1987) yn y ddau achos am droseddau na wnaethant eu cyflawni. Ym mhob achos, profodd tystiolaeth DNA newydd eu bod yn ddieuog.

271. ¹ Peter D. Marshall, [Dadansoddiad Cymharol o'r Hawl i Apelio](#) (2011) 22(1) Duke J Comp ac Int'l L 1–46.
272. ¹ Y Gwir Anrhydeddus Syr Brian Leveson, [Adolygiad o Effeithlonrwydd mewn Achosion Troseddol](#) (Barnwriaeth Cymru a Lloegr, Ionawr 2015), ch. 10.
273. ¹ Y Gwir Anrhydeddus Arglwydd Ustus Auld, [Adolygiad o Lysoedd Troseddol Cymru a Lloegr](#) (HMSO, Hydref 2001), ch. 12.
274. ¹ Ffynhonnell: [Ystadegau llys troseddol chwarterol: Hydref i Ragfyr 2024](#) (MoJ, Mawrth 2025).
275. ¹ Mae yna hefyd yr hawl i apelio yn erbyn rhwymiad sy'n ail-wrandawriad gerbron Llys y Goron. Adran 1 o [Ddeddf Llys yr Ynadon \(Apeliadau rhag Gorchymyn Rhwymol\) 1956](#).
276. ¹ Rhan 34 o [Reolau Gweithdrefn Droseddol 2020](#).
277. ¹ Mae adran 74(1) o [Ddeddf Uwch Lysoedd 1981](#) angen dau i bedwar ynad er y gall rheolau llys ganiatáu i farnwr barhau heb y nifer hwnnw. Gweler a. 74(3) o [Ddeddf Uwch Lysoedd 1981](#); [Esboniad Dedfrydu](#) (Academi Dedfrydu, 2023).
278. ¹ Adran 48 o'r [Ddeddf Uwchlysoedd 1981](#).
279. ¹ Yn nodweddiadol, lle mae'r llys yn rhagweld hynny fel posibilrwydd, byddai'r llys yn nodi'r risg honno mewn llys agored i ganiatáu i'r apelydd roi'r gorau i'r apêl os ydynt yn dymuno.
280. ¹ Ond mewn apêl drwy gyfeirio gan y Comisiwn Adolygu Achosion Troseddol (CCRC), ni all Llys y Goron gynyddu'r ddedfryd.
281. ¹ Ffynhonnell: [Ystadegau Llysoedd Troseddol Chwarterol](#) (2025).
282. ¹ Ibid.
283. ¹ Os yw'r Uchel Lys yn diddymu rhyddhad, yna mae gan y diffynnydd hawl i apelio yn erbyn yr euogfarn i Lys y Goron. Mae'r apêl i Lys y Goron yn cael ei golli os yw'r diffynnydd yn gofyn am ddatgan achos, fodd bynnag, os bydd achos yn cael ei ail-dreialu gan y llys ynadon, gellir ei ail-apelio. Gweler a. 28A(3) o'r [Ddeddf Uwch Lysoedd 1981](#).
284. ¹ [Taflen Ffeithiau Bil Adolygiad Barnwrol a Llysoedd](#) (MoJ, 2021).
285. ¹ Ffynhonnell: [Ystadegau cyfiawnder sifil chwarterol: Ionawr i Fawrth 2024](#) (MoJ, Mehefin 2024).
286. ¹ Ffynhonnell: [Ystadegau Llysoedd Troseddol Chwarterol](#) (2025).
287. ¹ J. R. Spencer, 'A yw ein system apêl troseddol bresennol yn gwneud synnwyr?' [2006] Crim LR 677.
288. ¹ Adran 31 o [Ddeddf Apêl Troseddol 1968](#).
289. ¹ [Awdurdodaeth yr Uchel Lys mewn Perthynas ag Achosion Troseddol](#) (Comisiwn y Gyfraith, 2010).
290. ¹ O ystyried mai dim ond ar bwynt cyfraith y gellir mynd ar drywydd apêl, mae dadl dros ddweud y dylai'r apêl gael ei gwrandao gan farnwr yn unig (ar y sail y bydd yr ynadon yn gohirio i'r barnwr ar faterion cyfraith mewn unrhyw achos). Ni waeth a oes grym yn y ddadl honno, rwy'n credu bod rhesymau da i ynadon fod yn rhan ohono, yn enwedig pan fo'r apêl yn erbyn arfer disgresiwn neu mewn perthynas ag apeliadau yn erbyn dedfryd. Nid wyf yn argymhell apeliadau gan farnwr yn unig.
291. ¹ [Rheoliadau Cymorth Cyfreithiol Troseddol \(Tâl\) \(Diwygio\) 2022 - Memorandwm Esboniadol](#).
292. ¹ Mae hyn hefyd yn cynnwys y Llys leuenctid sy'n fath 'arbennig' o lys ynadon ar gyfer pobl ifanc 10 i 17 oed. Mae achosion yma yn cael eu trin gan naill ai tri ynad neu Farnwr Rhanbarth. Bydd yn delio â materion fel lladrad a byrgleriaeth, ymddygiad gwrthgymdeithasol a throseddau cyffuriau. Mae'r achosion mwyaf difrifol, fel lofruddiaeth neu dreisio, yn dechrau yn y Llys leuenctid ond yn symud ymlaen i Lys y Goron ([Llysoedd Troseddol: Llysoedd leuenctid](#)).
293. ¹ Ffynhonnell: [Ystadegau llys troseddol chwarterol: Hydref i Ragfyr 2024](#) (MoJ, Mawrth 2025). Sylwch fod hyn allan o'r holl ddiffynyddion sy'n pledio'n euog cyn y treial (gan ddileu nifer anhysbys o wrandawiaidau).

294. ¹ Gan gyfeirio at Bennod 5 (Proses Llys yr Ynadon) o'r Adolygiad hwn. Gall y diffynnydd wneud arwydd y byddant yn pledio'n euog yn y cam dyrannu yn llys yr ynadon.
295. ¹ [Canllaw i Ddiodefwyr - Y gwrandawriad cyntaf yn Llys y Goron: Y Gwrandawriad Ple a Pharatoi Treial](#) (CPS).
296. ¹ Adran 6 o [Ddeddf Cyfraith Troseddol 1967](#).
297. ¹ [Canllawiau Dedfrydu: Lleihau dedfryd am bledio'n euog – gwrandawriad cyntaf ar neu ar ôl 1 Mehefin 2017](#) (Cyngor Dedfrydu).
298. ¹ Ffynhonnell: [Ystadegau llys troseddol chwarterol](#) (2025). Nodyn: mae hyn yn tanamcangyfrif nifer y gwrandawriadau y mae diffynnyddion wedi'u cael gan fod y cyfrifiad yn tybio bod pob diffynnydd gyda chwech neu fwy o wrandawriadau wedi cael chwe gwrandawriad. Yn ogystal, mae'n eithrio rhai anhysbys.
299. ¹ Wedi'i gyfrifo fel pledio'n euog a gofnodwyd allan o'r crynhoad o bledio'n euog a di-euog, ac eithrio achosion wedi'u gollwng. Ffynhonnell: [Ystadegau llys troseddol chwarterol](#) (2025).
300. ¹ Ffynhonnell: *ibid.* Nodyn: tybir mai'r gwrandawriad cyntaf yw'r PTPH. Mae hyn yn tanamcangyfrif nifer y gwrandawriadau y mae diffynnyddion wedi'u cael gan fod y cyfrifiad yn tybio bod pob diffynnydd gyda chwech neu fwy o wrandawriadau wedi cael chwe gwrandawriad.
301. ¹ Ffynhonnell: *ibid.* Nodyn: wedi'i gyfrifo fel diffynnyddion sy'n pledio'n euog yn y gwrandawriad cyntaf, allan o gyfanswm nifer y diffynnyddion sy'n pledio'n euog (e.e. yn Ch1 2016: 5,841/15,776 = 37%). Tybir mai'r gwrandawriad cyntaf yw'r PTPH. Mae hyn yn tanamcangyfrif nifer y gwrandawriadau y mae diffynnyddion wedi'u cael gan fod y cyfrifiad yn tybio bod pob diffynnydd gyda chwech neu fwy o wrandawriadau wedi cael chwe gwrandawriad.
302. ¹ Ffynhonnell: *ibid.*
303. ¹ Methodoleg a ddefnyddir i grwpio rhesymau chwâl: Mae 'Cofnodi ple euog hwyr' yn cynnwys ple euog derbyniol a gofnodwyd yn hwyr: a gynigiwyd am y tro cyntaf gan yr amddiffyniad ac a wrthodwyd yn flaenorol gan yr erlyniad. 'Achos diwedd yr erlyniad' gan gynnwys tystiolaeth annigonol, tyst yn absennol/tynnu'n ôl, ar sail budd y cyhoedd, gwrthodwyd gohirio'r achos. 'Pledio'n euog i gyhuddiad amgen, tro cyntaf a gynigir gan y diffynnydd' a phan wrthodwyd yn flaenorol gan yr erlyniad. Mae rhesymau eraill yn cynnwys diffynnyddion wedi'u rhwymo.
304. ¹ Is-iarll Runciman o Doxford, [Y Comisiwn Brenhinol ar Gyfiawnder Troseddol](#) (HMSO, 1993).
305. ¹ Mae nifer sylweddol o achosion hefyd yn 'chwalu' pan nad yw'r erlyniad yn cynnig unrhyw dystiolaeth. Gall hyn fod oherwydd bod y diodefwyr neu'r tystion wedi bod yn anfodlon i gymryd rhan neu gall fod o ganlyniad i ddadansoddiad newydd o'r posibilrwydd o gael euogfarn a dadansoddiad o'r prawf budd cyhoeddus. Am ba bynnag reswm, fodd bynnag, mae'n golygu bod y buddsoddiad sylweddol yn yr achos wedi'i golli. Byddaf yn dychwelyd at y cysyniad o'i 'gael yn iawn y tro cyntaf' yn yr Adolygiad Effeithlonrwydd.
306. ¹ Ffynhonnell: [Ystadegau rheoli troseddwyd Hydref i Ragfyr 2024](#) (MoJ a HMPPS, Ebrill 2025).
307. ¹ Ffynhonnell: *ibid.*
308. ¹ [R v Goodyear](#) [2005] EWCA Crim 888.
309. ¹ *Ibid*, paragraff 51.
310. ¹ [R v Nightingale](#) [2013] EWCA Crim 405.
311. ¹ Gyda diolch i'r CLSA am ei gyflwyniad i'r Adolygiad hwn.
312. ¹ [R v Turner](#) [2001] EWCA Crim 2003.
313. ¹ Mae amgylchiadau cydnabyddedig lle *byddai arwydd Goodyear yn amhriodol – er enghraifft, lle gall diffynnydd ddisgyn yn y drefn deddfrydu peryglus yn y Cod Dedfrydu 2020*.
314. ¹ [Crown Court Compendium, Part I: Jury and Trial Management and Summing Up](#) (Coleg Barnwrol, diweddarwyd Ebrill 2025).
315. ¹ Ffynhonnell: [Ffurflen Wybodaeth Cyn-wrandawriad Partïon Gwrandawriad Ple a Pharatoi ar gyfer Treial](#).

316. ¹ [Rheolau Gweithdrefn Droseddol 2020](#).
317. ¹ [Cyfarwyddiadau Ymarfer Troseddol 2023](#).
318. ¹ Rhan 3.21 o [Reolau Trefniadaeth Droseddol 2020](#).
319. ¹ [Llawlyfr Rheoli Achosion yn Well \(BCM\)](#) (Barnwriaeth Cymru a Lloegr, Ionawr 2018).
320. ¹ Y Gwir Anrhydeddus Syr Brian Leveson, [Adolygiad o Effeithlonrwydd mewn Achosion Troseddol](#) (Barnwriaeth Cymru a Lloegr, Ionawr 2015).
321. ¹ Gyda diolch i'r Comisiynydd Dioddefwyr am ei chyflwyniad i'r Adolygiad hwn.
322. ¹ Yn dilyn argymhellion Comisiwn Runciman. Is-iarll Runciman o Doxford, [Y Comisiwn Brenhinol ar Gyfiawnder Troseddol](#) (HMSO, 1993), ch. 7.
323. ¹ Adran 144(1) o [Ddeddf Cyfiawnder Troseddol 2003](#).
324. ¹ [Torri'r Cylch: Cosbi, Ailsefydlu a Dedfrydu Troseddswyr yn Effeithiol](#) (MoJ, Rhagfyr 2010).
325. ¹ [Y Comisiwn Brenhinol ar Gyfiawnder Troseddol](#) (1993), ch. 7. Gweler ar hynny Andrew Ashworth a Rory Kelly, *Sentencing and Criminal Justice* (Bloomsbury, 2021), tt. 177–179.
326. ¹ Er bod rhywfaint o anghydfod ynglŷn â derbyngarwch dioddefwyr i leihad yn cael ei roi, mae tystiolaeth o gefnogaeth. [Gostyngiad yn y ddeddfryd am bledio'n euog: Adroddiad ymchwil](#) (Cyngor Dedfrydu, Mawrth 2017).
327. ¹ Mae gwahanol ystyriaethau yn berthnasol mewn perthynas â llofruddiaeth, ac nid wyf yn gwneud unrhyw argymhelliad mewn perthynas â'r rheini.
328. ¹ Jill Peay ac Elaine Player, 'Not a Stain on Your Character' [2021] Crim LR 921–944; Andrew Ashworth a Rory Kelly, *Dedfrydu a Chyfiawnder Troseddol* (Bloomsbury, 2021), t. 174.
329. ¹ Gyda diolch i Julian V. Roberts CB (Anrh.), Athro Emeritws ym Mhrifysgol Rhydychen, am ei gyflwyniad i'r Adolygiad hwn.
330. ¹ Yn ogystal, asesodd Syr Christopher Bellamy, yn CLAIR, fod yr LGFS yn creu cymhellion sylfaenol i gyfreithwyr ymatal rhag cynghori o blaid pledion euog cynnar ac angen eu diwygio. Awgrymodd fod y ffioedd a dalwyd am waith yn yr orsaf heddlu yn rhy isel a dylid eu gwahaniaethu yn ôl math o drosedd. Mae hyn yn rhan o'r hyn a awgrymais yn fy Adroddiad 2015 trwy 'gael yn iawn y tro cyntaf' a datrys y materion hyn ar y pwynt cynharaf. Byddaf yn nodi yma, fodd bynnag, mewn ymateb i CLAIR bod cynllun ffioedd gorsaf yr heddlu wedi buddsoddi £18.5 miliwn ynddo gan yr MoJ ym mis Tachwedd 2024. Gweler Syr Christopher Bellamy, [Adolygiad Annibynnol o Gymorth Cyfreithiol Troseddol](#) (Tachwedd 2021).
331. ¹ Mae mathau o droseddau PPE wedi'u nodi yng [Nghanllawiau Ffioedd Llys y Goron](#) (Asiantaeth Cymorth Cyfreithiol, Rhagfyr 2024). Mae PPE wedi'i ddiffinio mewn deddfwriaeth gan [Reoliadau Cymorth Cyfreithiol Troseddol \(Tâl\) 2013](#).
332. ¹ [Adolygiad Annibynnol o Gymorth Cyfreithiol Troseddol](#) (2021).
333. ¹ Tabl troseddau LGFS fel y'u diffinnir gan y CPS. Gweler [Cynllun Ffioedd Graddedig C - Llawlyfr Canllawiau](#) (CPS, Ionawr 2018).
334. ¹ [Cymorth cyfreithiol troseddol: profi modd](#) (Asiantaeth Cymorth Cyfreithiol, Mehefin 2014–Chwefror 2025).
335. ¹ [Deddf Cymorth Cyfreithiol, Dedfrydu a Chosbi Troseddswyr 2012](#).
336. ¹ [Llawlyfr Cymorth Cyfreithiol Troseddol: Gwneud cais am gymorth cyfreithiol mewn achosion troseddol yn Llys yr ynadon a'r Goron](#) (Asiantaeth Cymorth Cyfreithiol, Mai 2025).
337. ¹ [Cymorth cyfreithiol troseddol: prawf modd](#) (2014–25).
338. ¹ [Adolygiad Prawf Modd Cymorth Cyfreithiol](#) (MoJ, Mai 2023).
339. ¹ [Mwy o bwerau dedfrydu i ynadon fynd i'r afael ag argyfwng carchardai](#) (MoJ, Hydref 2024).
340. ¹ [Ym mha lys y bydd achos yn cael ei wrando?](#) (Cyngor Dedfrydu).
341. ¹ Gyda diolch i Gymdeithas y Gyfraith am ei chyflwyniad i'r Adolygiad hwn.
342. ¹ [Adolygiad Prawf Modd Cymorth Cyfreithiol](#) (2023).
343. ¹ [Rheoliadau Cymorth Cyfreithiol Troseddol \(Adnoddau Ariannol\) 2013](#).
344. ¹ [Adolygiad o Effeithlonrwydd mewn Achosion Troseddol](#) (2015).

345. ¹ Ffynhonnell: [Ystadegau llys troseddol chwarterol](#) (2025). Gweler hefyd [Ynglŷn â Llysoedd Ynadon](#) (Barnwriaeth Llysoedd a Thribiwnlysoedd).
346. ¹ [Dyrannu a thraddodi ar gyfer dedfryd](#) (Cyngor Dedfrydu).
347. ¹ [Gwasanaeth rheithgor: Sut mae gwasanaeth rheithgor yn gweithio](#).
348. ¹ Mae mechnïaeth mewn llofruddiaeth bob amser yn cael ei drin yn Llys y Goron.
349. ¹ Ffynhonnell: [Ystadegau llys troseddol chwarterol: Hydref i Ragfyr 2024](#) (MoJ, Mawrth 2025).
350. ¹ Ibid.
351. ¹ Ibid. Nodyn: y defnydd o dreialon pledio'n ddieuog fel dirprwy ar gyfer treialon rheithgor.
352. ¹ Rwyf wedi archwilio effaith llai o gyllid a chapasiti yn fanylach ym Mhennod 2 (Diagnosis Problemau) paragraffau 38–43 a 53.
353. ¹ Y Gwir Anrhydeddus Arglwydd Ustus Auld, [Adolygiad o Lysoedd Troseddol Cymru a Lloegr](#) (HMSO, Hydref 2001), t. 277.
354. ¹ [Adroddiad i gyflwr y system cyfiawnder troseddol](#) (Comisiwn Trosedd a Chyfiawnder Times, 2025).
355. ¹ Gweler a. 8(1)(c) a 73 o [Ddeddf Uwchlysoedd 1981](#).
356. ¹ Fel yr eglurir ym Mhennod 9 (Treial gan Farnwr yn Unig) isod.
357. ¹ Mae'r argymhellion sy'n creu'r posibilrwydd ar gyfer treial gan farnwr yn unig, ar gyfer etholiad ac yn ôl cymhlethdod wedi'u nodi ym Mhennod 9 (Treial gan Farnwr yn Unig).
358. ¹ Yn unol â chanllawiau dyrannu'r Cyngor Dedfrydu fel y nodir ym mharagraff 6 o'r bennod hon.
359. ¹ At ddibenion modelu, tybir bod pob trosedd sydd ag uchafswm hyd dedfryd o garchar o dair blynedd neu lai yn cael eu dyrannu'n awtomatig i'r CCBD.
360. ¹ Bydd hyn yn golygu y bydd pob achos neillffordd lle mae'r barnwr dyrannu yn y PTPH yn rhagweld dedfryd wedi'i ohirio yn debygol o gael ei ddyrannu i'r CBBD.
361. ¹ Nodyn: mae llawer o DJMCs hefyd yn eistedd fel Cofiadwyr yn Llys y Goron ond yn ôl adran 8(1)(b) o [Ddeddf yr Uwchlysoedd 1981](#) (fel y'i mewnosodwyd gan Ddeddf y Llysoedd 2003), gall Barnwyr Dosbarth (llysoedd ynadon) hefyd arfer awdurdodaeth Llys y Goron.
362. ¹ Gweler paragraff 71 ar y lleoliad.
363. ¹ Adrannau 8(1)(c) a 73(3) o [Ddeddf Uwchlysoedd 1981](#).
364. ¹ Mae adran 73(3) o [Ddeddf Uwchlysoedd 1981](#) yn darparu, pan fo barnwr Llys y Goron yn eistedd gyda Barnwyr Heddwch, y gellir gwneud y penderfyniad trwy benderfyniad mwyafrif ac, os yw aelodau'r llys wedi'u rhannu'n gyfartal, bydd gan farnwr Llys y Goron ail bleidlais bwrw.
365. ¹ *R v Orpin* [1975] QB 283. Roedd yr Arglwydd Widgery CJ yn dadansoddi'r ddarpariaeth gyfatebol yn [Neddf y Llysoedd 1971](#).
366. ¹ Ffynhonnell: Arolwg o ynadon a gynhaliwyd gan yr Adolygiad Annibynnol o Lysoedd Troseddol.
367. ¹ Nodyn: mae hyn yn tybio ffigur oddeutu £13,000 fesul diwrnod eistedd yn 2027-28 sy'n cynnwys staff, barnwriaeth, cymorth cyfreithiol a CPS. Mae cyfanswm y costau hefyd yn cyfrif am gostau ystadau, chwyddiant a rhagfarn optimistiaeth. Am fanylion pellach gweler Atodiad F (Atodiad Technegol).
368. ¹ Yn ôl ystadegau'r MoJ, yn 2022, y grŵp ethnig du oedd â'r gyfran uchaf o ddiffynyddion sy'n dewis eu hunain i gael eu gwrandio yn Llys y Goron (27%). Dilynwyd hyn gan ddiffynyddion o'r grŵp ethnig cymysg (21%), diffynyddion Asiaidd a diffynyddion eraill (18%) a diffynyddion gwyn (15%). Ffynhonnell: [Ystadegau ar Ethnigrwydd a'r System Cyfiawnder Troseddol, 2022](#) (MoJ, Mawrth 2024). Nodyn: nid yw'r MoJ bellach yn cyhoeddi data cyfradd etholiad oherwydd materion ansawdd data. Felly, dylid defnyddio'r data hwn yn ofalus.
369. ¹ Y Gwir Anrhydeddus David Lammy, [adolygiad Lammy: adroddiad terfynol](#) (Medi 2017), t. 33.
370. ¹ Nodyn: mae hyn yn tybio ffigur oddeutu £13,000 fesul diwrnod eistedd yn 2027-28 sy'n cynnwys staff, barnwriaeth, cymorth cyfreithiol a CPS. Mae cyfanswm y costau hefyd yn cyfrif am

gostau ystadau, chwyddiant a rhagfarn optimistiaeth. Am fanylion pellach gweler Atodiad F (Atodiad Technegol).

371. ¹ [Amdanom ni - Comisiwn Penodiadau Barnwrol](#).
372. ¹ [Pecyn Tystiolaeth y Weinyddiaeth Gyfiawnder: Dyfarniad Blynnyddol Tâl Barnwrol ar gyfer 2025/26](#) (MoJ, Rhagfyr 2024), t. 10.
373. ¹ [Canllawiau ar y broses ymgeisio](#) (JAC).
374. ¹ [Ymarferion wedi'u cwblhau 2022-2025](#) (JAC).
375. ¹ [Pecyn Tystiolaeth y Weinyddiaeth Gyfiawnder: Dyfarniad Blynnyddol Cyflog Barnwrol ar gyfer 2025/26](#) (2024), t. 11.
376. ¹ [Manylion swydd wag: Barnwr Rhanbarth](#) (JAC).
377. ¹ Adran 94 o [Ddeddf Diwygio Cyfansoddiadol 2005](#).
378. ¹ [Pecyn Tystiolaeth y Weinyddiaeth Gyfiawnder: Dyfarniad Blynnyddol Cyflog Barnwrol ar gyfer 2025/26](#) (2024), t. 22.
379. ¹ [Amrywiaeth y farnwriaeth: ystadegau 2024](#) (MoJ, diweddarwyd Rhagfyr 2024).
380. ¹ Y Gwir Anrhydeddus Syr Brian Leveson, [Adolygiad o Effeithlonrwydd mewn Achosion Troseddol](#) (Barnwriaeth Cymru a Lloegr, Ionawr 2015), t. 93.
381. ¹ Mae hawliau cynulleidfau yn cyfeirio at yr hawl gyfreithiol sy'n caniatáu i aelodau o'r proffesiwn cyfreithiol gynrychioli partïon trwy annerch y llys.
382. ¹ Ffynhonnell: gyda diolch i Gyngor y Bar am ei gyflwyniad i'r Adolygiad hwn. Nodyn: mae hyn yn ymwneud â phob bargyfreithiwr troseddol, gan gynnwys cyflogedig, hunangyflogedig, a ariennir yn gyhoeddus neu beidio. Os oes gan fargyfreithiwr fwy nag un cyfeiriad ymarfer ac mae'r cyfeiriadau mewn gwahanol ranbarthau, byddant yn cael eu cyfrif ym mhob ranbarth perthnasol; [Nifer y cyfreithwyr sy'n ymarfer sydd â Hawliau Cynulleidfau Uwch](#) (Awdurdod Rheoleiddio Cyfreithwyr).
383. ¹ Gallai'r trefniant ar gyfer cyllid cyfatebol fod yn ddibynnol ar ymarfer parhaus yn y Bar Troseddol am bum mlynedd.
384. ¹ Er enghraifft, gwnaeth [Deddf Cyfiawnder Troseddol 1988](#) newidiadau i'r dull o drefniadau treial a mabwysiadu nifer o wahanol ddulliau o ddyrannu gwahanol droseddau i statws cryno yn unig.
385. ¹ Fel gyda rhai o'r newidiadau a gyflwynwyd yn Neddf Cyfiawnder Troseddol 1988 a oedd yn berthnasol i droseddau a gyflawnwyd ac a gyhuddwyd cyn i'r diwygiad deddfwriaethol ddod i rym. Gweler Gorchymyn Deddf Cyfiawnder Troseddol 1988 (Cychwyn Rhif 2) 1988 ac *R v Llys y Goron Leeds, ex parte Wood* [1990] COD 84.
386. ¹ [Deddf Cyfiawnder Troseddol 1988](#).
387. ¹ Cydnabuwyd yr egwyddor o sofraniaeth seneddol yn benodol yng nghyd-destun dileu hawl gyfansoddiadol i dreial rheithgor yn ôl-weithredol yn *R (Misick) v Secretary of State for Foreign and Commonwealth Affairs* [2009] EWCA Civ 1549 ar apel yn erbyn penderfyniad y Llys Rhanbarthol [2009] EWHC 1039 (Admin).
388. ¹ *Humphreys v Twrnai Cyffredinol Antigua a Barbuda* [2008] UKPC 6.
389. ¹ *L'Office Cherifien des Phosphates v Yamashita-Shinnihon Steamship Co. Ltd* [1994] 1 AC 486, 523–529.
390. ¹ Gwrthododd y llys hefyd ddadleuon bod yr adeiladwaith hwn yn troseddu yn erbyn hawliau treial teg sy'n cyfateb i Erthygl 6 o'r ECHR.
391. ¹ Ffynhonnell: [Ystadegau llys troseddol chwarterol: Hydref i Ragfyr 2024](#) (MoJ, Mawrth 2025). Mae'r dirprwy hwn yn cymryd yn ganiataol bod gan dreialon pledio'n ddieuog reithgor, ac i diffynnydd = 1 achos. Yn 2024, roedd 127,468 o ddiffynnyddion yn cael eu trin, tra bod achosion wedi'u gwaredu yn 121,579. Mae hyn yn rhoi cymhareb o 1.12 diffynnydd fesul achos. Yn ogystal, mae hyn yn cynnwys cyfrif dwbl o achosion yn y llys ynadon a anfonwyd yn syth i Lys y Goron.
392. ¹ [Deddf Rheithgor 1974](#).
393. ¹ Ibid, a. 17; [Compendiwm Llys y Goron](#) (Barnwriaeth Llysoedd a Thribiwnlysoedd, Ebrill 2025).

394. ¹Wedi'i gyfrifo fel 15,600 o ddiffynyddion 'ar gyfer treial' a blediodd yn ddieuog, allan o gyfanswm 125,949 o ddiffynyddion yn 2024, mae hynny'n rhoi 12%. Mae hwn yn ddirprwy ar gyfer canran y diffynyddion yn Llys y Goron sydd â threial rheithgor. Ffynhonnell: [Ystadegau Llys troseddol chwarterol](#) (2025).
395. ¹Defnyddio amser gwrandawriad. Ffynhonnell: [Ystadegau llys troseddol chwarterol: Gorffennaf i Fedi 2024](#) (MoJ, Rhagfyr 2024); [Ystadegau llys troseddol chwarterol: Ionawr i Fawrth 2019](#) (MoJ, Mehefin 2019); [Ystadegau barnwrol a llysoedd \(blynnyddol\) 2010](#) (MoJ, Mehefin 2012); [Ystadegau barnwrol a llysoedd 2006](#) (MoJ, Tachwedd 2007).
396. ¹Mae diffynyddion sy'n pledio'n ddieuog wedi'u trefnu (wedi'u rhestru) ar gyfer gwrandawriad treial lle bydd rheithgor yn pennu'r dyfarniad. Felly, defnyddir 'ple dieuog' fel dirprwy ar gyfer diffynyddion treial rheithgor yn yr achos hwn.
397. ¹[Compendiwm Llys y Goron](#) (2025).
398. ¹Gweler enghreifftiau yng Nghasgliad Llys y Goron ar faterion fel achlust: [Compendiwm Rhan I Llys y Goron - Gorffennaf 2024 \(diweddariad Ebrill 2025\)](#) (Coleg Barnwrol).
399. ¹Yng Nghasgliad Llys y Goron (Gorffennaf 2024), mae'r Arglwyddes Brif Ustus yn canmol cyfarwyddiadau ysgrifenedig i reithgor fel 'un o'r arloesiadau mwyaf arwyddocaol yn ystod y blynnyddoedd diwethaf'.
400. ¹[Compendiwm Llys y Goron, Rhan I: Rheoli a Chrynhoi Rheithgor a Threialon](#) (Coleg Barnwrol, Gorffennaf 2024–Ebrill 2025).
401. ¹[Gwasanaeth rheithgor: Beth allwch chi ei hawlio os ydych chi'n weithiwr.](#)
402. ¹Cheryl Thomas, [Rheithgor yr 21ain ganrif: dirmyg, rhagfarn ac effaith gwasanaeth rheithgor](#) [2020] Crim LR 987–1011.
403. ¹Dywedwyd wrthyf, mewn treialon hir, bod barnwyr yn gwrthod ceisiadau gan reithwyr i esgusodi eu gwasanaeth ar sail effaith ar gyflogaeth neu resymau eraill er mwyn sicrhau amrywiaeth a set sgiliau. Rhaid cydnabod, fodd bynnag, bod hyn yn rhoi baich gwirioneddol ar y rhai sy'n ofynnol iddynt gyflawni'r ddyletswydd ddinesig hon a all (yn achos treialon eithriadol o hir) effeithio ar yrfa a photensial ennill yn ogystal ag effeithio ar fywyd preifat.
404. ¹Y Gwir Anrhydeddus Yr Arglwydd Roskill, [adroddiad y Pwyllgor Treialon Twyll](#) (HMSO, 1986), t. 138.
405. ¹[Treialon troseddol cymhleth a hir](#) (JUSTICE, 2016), t. 61. 'Ystod o gefndiroedd' a gwmpesir: rhyw, oedran, statws cyflogaeth (gan gynnwys hunangyflogedig), proffesiwn, incwm, ethnigrwydd, crefydd ac iaith gyntaf).
406. ¹[Adroddiad Blynnyddol a Chyfrifon Gwasanaeth Llysoedd a Thribiwnlysoedd EF 2023-2024](#) (Gorffennaf 2024), t. 15.
407. ¹[Memorandwm Polisi: Bil Dioddefwyr, Tystion, a Diwygio Cyfiawnder \(Yr Alban\)](#) (Senedd yr Alban, 2023), t. 49.
408. ¹[system cyfiawnder troseddol yr Alban](#) (Swyddfa'r Goron a Gwasanaeth Cyllidol y Procuradur, Gorffennaf 2024).
409. ¹[Y Rheithgor mewn Treialon Troseddol, Papur Gwaith 27](#) (Comisiwn Diwygio'r Gyfraith Canada, 1980).
410. ¹Rebecca K. Helm, *Sut mae rheithgorau yn gweithio; A sut y gallent weithio'n well* (Gwasg Prifysgol Rhydychen, 2024).
411. ¹Y Gwir Anrhydeddus Arglwydd Ustus Auld, [Adolygiad o Lysoedd Troseddol Cymru a Lloegr](#) (HMSO, Hydref 2001), t. 143.
412. ¹Adran 17 o [Ddeddf Rheithgor 1974](#).
413. ¹[Ymchwilio i Achos a Thrafodion Troseddol Llinell y Jiwbiŵl](#) (HMCPSI, Mehefin 2006).
414. ¹*R v Cohen* [1992], CA (Is-adran Troseddol); [Protocol ar gyfer Rheoli a Rheolaeth Twyll Trwm ac Achosion Troseddol Cymhleth](#) (Barnwriaeth Llysoedd a Thribiwnlysoedd, Mawrth 2005).
415. ¹Yn ystod fy ymgysylltiad â barnwyr, adroddwyd mewn un ganolfan llys fod o leiaf dwy awr yr wythnos yn cael eu treulio yn delio â rheithgor newydd.
416. ¹Efallai y byddai rhai diffynyddion yn ystyried ble mae rheithgor wedi cyrraedd dyfarniad ac nad yw'r barnwr yn sicr o'r sail y gwnaeth hynny y byddai'r barnwr yn mabwysiadu'r dehongliad

lleiaf difrifol o'r sail ar gyfer dyfarniad. Nid yw hynny'n wir. Mewn senario o'r fath, mae'r barnwr i fod yn fodlon eu hunain ynglŷn â sail y dyfarniad euog o'r opsiynau y gallai'r rheithgor fod wedi dod i'r casgliad arnynt. Gweler yr enghraifft mewn cyd-destun gwahanol: *R v King* [2017] EWCA Crim 128.

417. ¹ Cheryl Thomas, [A yw rheithgor yn deg?](#) (Cyfres Ymchwil MoJ, 2010); Cheryl Thomas, 'Ethnigrwydd a Thegwch Treialon Rheithgor yng Nghymru a Lloegr 2006–2014' [2017] Crim LR 860–876.
418. ¹ Y Gwir Anrhydeddus David Lammy, [adolygiad Lammy: adroddiad terfynol](#) (Medi 2017), t. 6.
419. ¹ [Llyfr Mainc Triniaeth Gyfartal](#) (Barnwriaeth Llysoedd a Thribiwnlysoedd, Gorffennaf 2024).
420. ¹ [Adolygiad Lammy: adroddiad terfynol](#) (2017), t. 32.
421. ¹ Mae barnwyr yn y llysoedd troseddol yn gwneud llawer o benderfyniadau ffeithiol: gall y rhain ymwneud â'r amgylchiadau sy'n ymwneud â'r ffordd y caiff tystiolaeth ei chael (gan arwain at ddadleuon dros ei gwahardd), difrifoldeb troseddu ar ôl dyfarniad euog neu benderfyniadau yn dilyn *gwrandawriad* Newton. Rwyf hefyd yn ymwybodol bod sawl achos yn yr Adran Siawnsri a'r Llys Masnachol hefyd yn cymryd misoedd lawer ond gall cymhlethdodau cyfraith a ffeithiau yn yr achosion hyn fod yn fwy na'r rhai yn Llys y Goron. Mae un o ganlyniadau'r angen i gadw achosion troseddol o fewn terfynau rhesymol o amser wedi golygu bod ffaith debyg yn aml yn cael ei eithrio er anfantais i ystyried yr holl dystiolaeth berthnasol: nid yw hyn yn cyflwyno problem yn y llysoedd sifil.
422. ¹ Gallai fy argymhellion gynyddu craffu ar farnwyr unigol. Rwy'n nodi bod hon yn broblem ehangach y mae angen mynd i'r afael â hi.
423. ¹ Trafodir treialon heb reithgor o ganlyniad i ymyrryd â rheithgor ym mharagraff 102.
424. ¹ [Adolygiad o Lysoedd Troseddol Cymru a Lloegr](#) (2001), t. 181.
425. ¹ Y Gwir Anrhydeddus Syr Brian Leveson, [Adolygiad o Effeithiolrwydd Achosion Troseddol](#) (Barnwriaeth Cymru a Lloegr, Ionawr 2015), tt. 88–89.
426. ¹ Tom R. Tyler, 'Cyfiawnder Gweithdrefnol a'r Llysoedd' (2007) 44(1/2) *Adolygiad Llys: J American Judges Assoc* 26–31.
427. ¹ [Deddf Diwygio Deddfwriaeth Achosion Troseddol 2011](#) (Tiriogaeth Prifddinas Awstralia); Adran 558 o'r [Cod Troseddol RSC 1985 C-46](#) (Canada); Adrannau 4(1)(q), 6 a 74(2) o [Ddeddf Gweithdrefn Droseddol 2011](#).
428. ¹ Oni bai bod y penderfyniad hwn yn cael ei wneud fel rhan o Wrandawriad Paratoadol o dan [Ddeddf Cyfiawnder Troseddol 1987](#) neu [Ddeddf Gweithdrefn Troseddol ac Ymchwiliadau 1996](#) yr wyf yn dychwelyd ato isod.
429. ¹ Oni bai ei fod yn benderfyniad a wneir fel rhan o wrandawriad paratoadol. Os oes angen, gellid gwneud yn glir nad yw o fewn adran 57 o [Ddeddf Cyfiawnder Troseddol 2003](#).
430. ¹ [Adroddiad y Pwyllgor Treialon Twyll](#) (1986), t. 147.
431. ¹ [Adolygiad o Lysoedd Troseddol Cymru a Lloegr](#) (2001), t. 204.
432. ¹ Gweler hefyd [Deddf Diogelu Rhyddid 2012: Nodiadau Esboniadol](#).
433. ¹ [Asesiad Strategol Cenedlaethol 2025 - Twyll](#) (Asiantaeth Troseddu Cenedlaethol, 2025).
434. ¹ [Protocol ar gyfer Rheoli a Rheoli Twyll Trwm ac Achosion Troseddol Cymhleth](#) (2005).
435. ¹ [Ymchwilio i Achosion Llinell y Jiwbilï ac Achosion Troseddol](#) (2006), paragraff 3.1.
436. ¹ Ibid, paragraff 3.2.
437. ¹ [Protocol ar gyfer Rheoli a Rheoli Twyll Trwm ac Achosion Troseddol Cymhleth](#) (2005), t.3.
438. ¹ Ibid, t. 8.
439. ¹ At hyn ychwanegaf y drafodaeth yn p. 10 'Allan o Gwmpas' yn yr [Adolygiad o Effeithlonrwydd mewn Achosion Troseddol](#) (2015), tt. 89–92.
440. ¹ [Adolygiad o Lysoedd Troseddol Cymru a Lloegr](#) (2001), t. 203.
441. ¹ Sally Lloyd Bostock, 'The Jubilee Line Jurors: does their experience strengthen the argument for judge-only trial in long and complex fraud cases?' [2007] Crim LR 255–273.

442. ¹ Dangosodd ymchwil a gynhaliwyd ar ôl diwedd treial Llinell y Jiwbilî nad oedd unrhyw broblemau dealltwriaeth gyda ffeithiau'r achos: 'Roedd y rheithwyr i gyd yn benderfynol bod gan y rheithgor ddealltwriaeth dda iawn o'r dystiolaeth, gyda rhai yn dweud nad oedd yn anodd o gwbl' (Bostock, *ibid*).
443. ¹ Gellir dod o hyd i rai o'r dadleuon dros ymchwil rheithgor pellach yma: Lewis Ross, [The curious case of the jury-shaped hole: A plea for real jury research](#) (2023) 27(2) Int'l J Evidence & Proof 107–125; Baroness Carr of Walton-on-the-Hill, Lady Chief Justice, [To Know The Law And Observe It Well - Magna Carta and Criminal Justice](#) (Darlith Kalisher, 19 Mawrth 2024).
444. ¹ [Ymchwilio Achos Llinell Jiwbilî ac Achosion Troseddol](#) (2006).
445. ¹ [Cyfarwyddiadau Ymarfer Troseddol 2023](#), ch. 2.
446. ¹ Adran 43 o [Ddeddf Cyfiawnder Troseddol 2003](#).
447. ¹ Emily Finch, 'Yr eliffant yn yr ystafell (rheithgor): dealltwriaeth o wahanol ddulliau o anonestrwydd' [2021] Crim LR 513–531.
448. ¹ [Adolygiad o Lysoedd Troseddol Cymru a Lloegr](#) (2001), t. 210.
449. ¹ Rwy'n cydnabod, fodd bynnag, bod rhai heriau wedi'u codi i'r diffiniad hwn. Er enghraifft, roedd yr adolygiad swyddogol i'r treial Llinell Jiwbilî (a drafodwyd uchod) yn dyfalu y byddai'r treial wedi bod yn annhebygol o fod yn gymwys i'w dreialu gan farnwr yn unig.
450. ¹ Adran 51B o [Ddeddf Trosedd ac Anhrefn 1998](#).
451. ¹ [To Know The Law and Observe It Well - Magna Carta a Chyfiawnder Troseddol](#) (2024).
452. ¹ Lewis Ross, [The curious case of the jury-shaped hole: A plea for real jury research](#) (2023) 27(2) Int'l J Evidence & Proof 107–125 at 123.
453. ¹ [Adolygiad o Lysoedd Troseddol Cymru a Lloegr](#) (2001), t. 211.
454. ¹ Byddai adran 9(11) o Ddeddf Cyfiawnder Troseddol 1987 yn gofyn am ddiwygiad i ganiatáu apêl yn erbyn penderfyniad o'r fath gyda chaniatâd y barnwr neu'r Llys Apêl. O ystyried y byddai'r pŵer i adolygu'r penderfyniad hwnnw wedyn yn bodoli, nid wyf yn gweld unrhyw werth ychwanegol o ofyn am gymeradwyaeth y Prif Ustus Arglwyddes neu farnwr a enwebwyd ganddi (gan adlewyrchu adran 43(4) o Ddeddf Cyfiawnder Troseddol 2003).
455. ¹ [Adolygiad o Lysoedd Troseddol Cymru a Lloegr](#) (2001), t. 211.
456. ¹ Adrannau 44 i 46 o [Ddeddf Cyfiawnder Troseddol 2003](#).
457. ¹ Adrannau 44 i 46 o [Ddeddf Cyfiawnder Troseddol 2003: Nodiadau Esboniadol](#), paragraff 252.
458. ¹ Gweler y dyfarniadau yn *R v Twomey ac Eraill* [2009] EWCA Crim 1035; *R v Twomey ac eraill (Rhif 2)* [2011] EWCA Crim 8; *Twomey, Cameron a Guthrie v Y Deyrnas Unedig* [2013] ECHR (67318/09 a 22226/12).
459. ¹ *McManaman v R* [2016] EWCA Crim 3.
460. ¹ Dyna oedd y ddadl bob amser mewn perthynas â thystiolaeth ddadleuol yr heddlu o dderbyn ond o ystyried cyflwyno cyfweiliadau wedi'u recordio ar dâp gan PACE 1984, argaeledd tystiolaeth o fideos a wisgir ar y corff a'r mwy o ddibyniaeth ar dystiolaeth amgylchiadol (yn hytrach na hygredded pur swyddogion yr heddlu), mae gan y ddadl hon lai o ddilysrwydd.
461. ¹ Gweler adran 8.4 o [Cyfarwyddiadau Ymarfer Troseddol 2023](#).
462. ¹ Rwy'n nodi gyda diddordeb y peilot GLITEF mewn 15 llys sy'n cynnig chwe sesiwn cwnsela am ddim a llinell gymorth ffôn. Er nad yw cefnogaeth ychwanegol i reithgor o fewn fy Nghylch Gorchwyl, mae ymyriadau fel y rhain yn alluogwyr angenrheidiol ar gyfer system rheithgor effeithiol.
463. ¹ Mae gwaith y Gymdeithas Frenhinol yn hyn o beth wedi bod yn amhrisiadwy.
464. ¹ E.e. effaith barnwr sy'n eistedd yn unigol ar ganlyniadau cyfiawnder troseddol (NSW Bureau of Crime and Statistics and Research, 2024).
465. ¹ Mae hyn yn cynnwys treuliau rheithgor ac ynadon.